

ISSN 2225-6407

DOI: 10.31498/2225-6407

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИАЗОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
STATE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION
«PRIAZOVSKYI STATE TECHNICAL UNIVERSITY»**

*Збірник наукових праць
засновано у 2008 році*

**Теоретичні і практичні аспекти економіки та
інтелектуальної власності**

**Theoretical and Practical Aspects of Economics and
Intellectual Property**

**Випуск 17
Issue 17**

*Збірник наукових праць
Proceeding of Scientific Works*

**Маріуполь - 2018
Mariupol - 2018**

Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2018. – Вип. 17. – 300 с.

У збірнику розміщено статті, в яких узагальнені результати наукових досліджень працівників вищих навчальних закладів України, академічних і галузевих наукових організацій, провідних підприємств провідних галузей промисловості країни, співробітників міжнародних, державних і регіональних організацій, органів влади, що займаються питаннями розвитку теоретичних і практичних аспектів економіки та інтелектуальної власності. Збірник призначений для науковців, фахівців, які вивчають і досліджують економічні процеси, викладачів, аспірантів, студентів.

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України: Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 17948 – 6798ПР від 21.06.2011 р.

Збірник наукових праць внесено у Перелік наукових фахових видань України з економіки, Наказ МОН України № 528 12.05.2015

Індексується:

Index Copernicus

ICV: 3,68 (2012 р.)

ICV: 4,05 (2013 р.)

ICV: 28.80 (2014)

ICV: 30,51 (2015)

ICV: 48.93 (2016)

<http://jml2012.indexcopernicus.com/+++++++.p1908,6.html>

http://www.worldcat.org/search?q=Theoretical+and+Practical+Aspects+of+Economics+and+Intellectual+Property&fq=ln%3Aukr&dblist=638&start=1&qt=page_number_link

Засновник і видавець: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Затверджено до друку рішенням Вченої Ради Державного вищого навчального закладу

«Приазовський державний технічний університет», протокол № 12 від 31.05.2018 р.

Адреса редакції збірника: 87555, Україна, м. Маріуполь, вул. Університетська, 7, ДВНЗ «ПДТУ», кім. 5.321, тел.:

(0629) 44-63-28; (097) 6416799 Кравченко Марина Сергіївна

(0629) 44-63-46; (098) 258 94 47; (066) 916 15 37 Капранова Лариса Григорівна

e-mail: konferenciya.pstu@gmail.com

Архів збірника доступний:

Сайт збірника: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-6407>

Електронний репозиторій ПДТУ: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/3>

За підтримки:

Міністерство освіти і науки України

Організатори випуску збірника:

Економічний факультет ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Кафедра економічної теорії та підприємництва, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

©ДВНЗ «ПДТУ», 2018

© Колектив авторів, 2018

Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property: Collection of scientific papers. – Mariupol: SHEI «PSTU», 2018. – Issue. 17. – 300 c.

Issues contains articles, that summarize the results of the researches made by staff of the higher educational institutions of Ukraine, academic and industrial research organizations, leading and the most important industrial enterprises of the country, employees of the international, national and regional organizations, government agencies that deal with the development of the theoretical and practical aspects of the economy and intellectual property. The collection is assigned for scientists, who specialize on the study and the research of the economy, teachers, post graduates, students.

The issue is dedicated to the International Scientific and Practical Conference "Problems and Prospects for the Development of the Economy of Donbass and the Azov Sea Region"

The collection was registered in the Ministry of Justice of Ukraine - State registration certificate KB № 17948 – 6798 ПП from the 21.06.2011.

The collection of scientific works was included to the List of scientific professional editions of Ukraine in economics, by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 528 on 05/12/2015

Indexed:

Index Copernicus

ICV: 3,68 (2012 p.)

ICV:4,05 (2013 p.)

ICV: 28.80 (2014)

ICV: 30,51 (2015)

ICV: 48.93 (2016)

<http://jml2012.indexcopernicus.com/+++++++,p1908,6.html>

http://www.worldcat.org/search?q=Theoretical+and+Practical+Aspects+of+Economics+and+Intellectual+Property&fq=ln%3Aukr&dblist=638&start=1&qt=page_number_link

Founder and Publisher: State Higher Educational Institution «Priazovskiy State Technical University»
Approved for publication by the decision of the Academic Council of the State Higher Educational Institution «Priazovskiy State Technical University», record No. 12 dated May 31, 2018.

Editorial Office Address: 87500, Ukraine, Mariupol, Universytetska 7, State Higher Educational Institution «Priazovskiy State Technical University», room. 5.321, tel.:
(0629) 44-63-28; (097) 6416799 Kravchenko Maryna
(0629) 44-63-46; (098) 258 94 47; (066) 916 15 37 Kapranova Larysa
e-mail: konferenciya.pstu@gmail.com

Archive:

Web-site: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-6407>

Electronic repository SHEI PSTU : <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/3>

With the support of:

Ministry of Education and Science of Ukraine

Organizers of the issue of the collection:

Economic faculty of State Higher Educational Institution «Priazovskiy State Technical University»
Department of Economic Theory and Entrepreneurship of State Higher Educational Institution
«Priazovskiy State Technical University»

© SHEI «PSTU», 2018

© Composite authors, 2018

EDITORIAL BOARD:

Editor in Chief	
Волошин Вячеслав Степанович Vyacheslav Voloshin	Ректор ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», академік Міжнародної академії екології і безпеки життєдіяльності, академік Міжнародної кадрової академії, дійсний член Нью-Йоркської академії наук, заслужений діяч науки і техніки України, д. т. н., професор Rector of the "Priazovskiy State Technical University", Honored Worker Scientist of Ukraine, doctor of technical sciences, professor, academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine
Deputy Chief Editor	
Капранова Лариса Григорівна Larysa Kapranova	Завідувач кафедри економічної теорії та підприємництва, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», к. е. н., доцент Head of the Department of Economic Theory and Entrepreneurship, State Higher Educational Institution «Priazovskyi state technical university», Ph.D, Associate Professor
Executive Secretary	
Кравченко Марина Сергіївна Kravchenko Maryna	Доцент кафедри економічної теорії та підприємництва, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», к. е. н., доцент Associate Professor of the Department of Economic Theory and Entrepreneurship, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University», Ph.D, Associate Professor
Members of the Editorial Board	
Белопольський Микола Григорович Mykola Bilopolsky	Завідувач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», віце-президент Академії економічних наук України, голова спеціалізованої вченої ради Д 12.052.02, д. е. н., професор Head of the Department of Accounting and Auditing, Doctor of Economics, Professor Priazovsky State Technical University, Mariupol, Vice-President of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, Chairman of the Academic Council Д 12.052.02
Анісімова Ольга Миколаївна Olga Anismova	Завідувач кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету (м. Вінниця), д. е. н., професор Head of the Department of Information Management Systems, Faculty of Mathematics and Information Technology, Vasyl` Stus Donetsk National University, Doctor of Economics, Professor
Горошкова Лідія Анатоліївна Lidiya Goroshkova	професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік Академії економічних наук України, Запорізький національний університет, доцент, д. е. н. Doctor of economical science, professor of the department of business, management organizations and logistics, Zaporizhzhya National University, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine
Колосок Валерія Михайлівна Valeriya Kolosok	Завідувач кафедри транспортного менеджменту і логістики, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», д. е. н., доцент Dr. hab. in economics, Professor, Head of the Department of Transport and Logistic Management, SHEI «Priazovsky State Technical University»
Логутова Тамара Григорівна	Завідувач кафедри інноватики та управління, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Академік Міжнародної Кадрової Академії, Академік Академії економічних наук України, професор, д. е. н.

Тамара Логотова	Head of the Department of Innovation and Management, Dr.Sc, Professor, Pryazovskyi state technical university (PSTU)
Макогон Юрій Володимирович Yuriy Makogon	Професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Маріупольський державний університет, заслужений діяч науки і техніки України, д. е. н., професор Professor of the Department of Economics and International Economic Relations, Mariupol State University, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, D.Sc. Mr., Professor
Марчева Анастасія Александрова Anastasiya Marcheva	Ph.D., доцент, кафедра «Стратегічне планування», Господарська Академія ім. Д.А. Ценова (м.Свіштов, Болгарія) Associate Professor, Ph.D., Strategic Planning Department D. A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria
Меліхов А. А. Andrey Melikhov	Завідувач кафедри «Економіки підприємства», ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» доцент, д. е. н. Head of The Chair of Economics of Enterprise, Doct. Of Science, Associate Professor, State Higher Educational Establishment "Priazovskiy State Technical University",
Орлюк Олена Павлівна Olena Orliuk	Директор Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної Академії правових наук України, академік НАПрН України, д. ю. н., професор, Scientific Research Institute of Intellectual Property NALS of Ukraine Director, Advanced Post-Doctoral Degree, DLL
Гігуашвілі Гіулі Гаїозовна Giuli Giguashvili	Професор, факультет соціальних наук, бізнеса и права, Горійський державний педагогічний університет, м. Горі, Грузія, д. е. н. Professor, Faculty of Social Sciences, Business and Law, Gori State Teaching University, Doctor of Economic Sciences, Gori, Georgia
Симанавичене Жанета Zaneta Simanaviciene	професор Інститут економіки, Факультет економіки і бізнесу, Університет ім. Міколаса Ромеріса, Вільнюс, Литва, Почесний консул Естонської Республіки в Литві, д. е. н., професор Professor Institute of Economics, Faculty of Economics and Business, Mykolas Romeris University, prof. habil. dr., Vilnius, Lithuania Honorary Consul of the Republic of Estonia in Lithuania
Хаджинова Олена Викторівна Olena Khadzhyanova	Декан економічного факультету, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», д. е. н., доцент Economics Faculty Dean, Doctor in Economics, Finance and banking Department Docent State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University»
Білоус-Сергєєва Світлана Олександрівна Svetlana Belous- Sergeeva	Доцент кафедри економічної теорії та підприємництва, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», к. е. н., секретар редакційної колегії Associate Professor of the Department of Economic Theory and Entrepreneurship, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University», Ph.D., Secretary of the Editorial Board

УДК 336.743:004

<https://doi.org/10.31498/2225-6407.17.2018.146818>

ОЖИДАЕМЫЕ И РЕАЛЬНЫЕ РИСКИ В БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГИЯХ

<http://orcid.org/0000-0002-8423-2663>

Волошин Вячеслав Степанович, Ректор Приазовского государственного технического университета, заслуженный деятель науки и техники Украины, доктор технических наук, профессор, академик Академии экономических наук Украины.

Vyacheslav Voloshin, Rector of the "Priazovskiy State Technical University", Honored Worker Scientist of Ukraine, doctor of technical sciences, professor, academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine.

V. Voloshyn, Anticipated and real risks in block-chain technologies.

The article represents a review of problems and risks and the prospects of development in the domain of block-chain technologies. The article contains the available data regarding the degree of distribution of block-chain technologies as a contemporary and widespread commodity product. It was noted that the projects of application of block-chain technologies are widely discussed and realized throughout the world. They are based on the opportunities of this computer product, due to its qualities, like reliability universality and the absence of mediator. Analyzed were the risks, connected with application of this product, including objective, generally acknowledged and subjective ones, doing harm to development of the block-chain production. On the basis of represented expert evaluation the arguments were obtained for the prospects and risks due to application of this new technology. The groups of most probable reasons hampering widespread distribution of block-chain technologies beside the financial sphere were revealed. The work can be the subject of more detailed research in this field as a ground for objectification of risks and the means of popularization of up-to-date information technologies. The article could be of use for companies which are consumers of block-chain technologies in their applied direction and try to minimize their possible risks, due to their mastering the new high-tech consumer product. The conclusion was made that the existing actual and potential risks in known technologies of block-chain are far from being a sentence, being an opportunity of eventual finding solutions to such problems and preventing their influence on innovative processes in the society and ensuring man's safety in our quickly changing world.

Волошин В. С. Ожидаемые и реальные риски в блокчейн-технологиях.

В статье сделан обзор проблем и рисков, а также перспектив развития в сфере блокчейн-технологий. В работе представлены доступные данные о распространенности блокчейн-технологий в качестве современного и популярного товарного продукта. Отмечено, что сегодня в мире активно обсуждаются и реализуются проекты применения технологий блокчейна. В основе стоят возможности этого компьютерного продукта, которые связаны с такими его качествами, как надежность, универсальность и отсутствие посредника. Рассмотрены некоторые риски, связанные с применением этого продукта, в том числе, объективные, общепризнанные и субъективные, наносящие вред собственно развитию блокчейн-продукции. На основании представительной экспертной оценки получены аргументы относительно перспектив и рисков, связанных с применением новой технологии. Выявлены группы наиболее реальных причин, тормозящих широкое распространение блокчейн-технологий помимо финансовой сферы. Работа может служить основанием для более тщательных исследований в этой области, как повод для объективизации рисков и пропаганды развития современных информационных технологий. Работа может быть полезной компаниям-потребителям блокчейн-технологий в прикладном их направлении, которые стремятся минимизировать свои риски, связанные с освоением нового высокоинтеллектуального товарного продукта. Сделан вывод, что существующие реальные и потенциальные риски в известных технологиях блокчейна, это не приговор, но возможность в будущем найти решение этих проблем, предупредить их влияние на инновационные процессы в обществе, обеспечить безопасность человека в нашем стремительно меняющемся мире.

Волошин В. С. Ожидаемые и реальные риски в блокчейн-технологиях.

В статье сделан обзор проблем и рисков, а также перспектив развития в сфере блокчейн-технологий. В работе представлены доступные данные о распространенности блокчейн-технологий в качестве современного и популярного товарного продукта. Отмечено, что сегодня в мире активно обсуждаются и реализуются проекты применения технологий блокчейна. В основе стоят возможности этого компьютерного продукта, которые связаны с такими его качествами, как надежность, универсальность и отсутствие посредника. Рассмотрены некоторые риски, связанные с применением этого продукта, в том числе, объективные, общепризнанные и субъективные, наносящие вред собственно

развитию блокчейн-продукции. На основании представительной экспертной оценки получены аргументы относительно перспектив и рисков, связанных с применением новой технологии. Выявлены группы наиболее реальных причин, тормозящих широкое распространение блокчейн-технологий помимо финансовой сферы. Работа может служить основанием для более тщательных исследований в этой области, как повод для объективизации рисков и пропаганды развития современных информационных технологий. Работа может быть полезной компаниям-потребителям блокчейн-технологий в прикладном их направлении, которые стремятся минимизировать свои риски, связанные с освоением нового высокоинтеллектуального товарного продукта. Сделан вывод, что существующие реальные и потенциальные риски в известных технологиях блокчейна, это не приговор, но возможность в будущем найти решение этих проблем, предупредить их влияние на инновационные процессы в обществе, обеспечить безопасность человека в нашем стремительно меняющемся мире.

Постановка проблемы. Появившиеся благодаря сетям интернет возможности для суперкоммуникаций там, где ранее они были просто невозможны, не только упростили человеческое общение, но привнесли элементы коммуникативности, которые ранее были неприменимыми, как неэтичные, опасные для жизни, запрещенными по причинам криминала и т. д. Многие исследователи обращали внимание на эти негативные стороны сетевого общения и предрекали ему определенные угнетающие трансформации.

Но возможно, именно обесконечное сетевое общение стало предпосылкой появления пятой вычислительной парадигмы в виде технологий блокчейна, которые по своей универсальности и уникальности обещают стать в обществе некоторым функциональным сетевым продуктом нового универсального поколения. Ради этого, видимо, можно смириться и с четвертой, одной из последних на сегодня суперкоммуникационных информационных парадигм.

Далее все идет по спирали.

Сегодня в мире активно обсуждаются и реализуются проекты применения технологий блокчейна. В основе стоят возможности этого компьютерного продукта, которые связаны с такими его качествами, как надежность, универсальность и отсутствие посредника. Можно обобщить: технологии блокчейна применимы там, где имеются любые дискретные материальные потоки и где до этих технологий существовала необходимость в некотором *операторе, принимающем на себя посреднические функции* между поставщиком и потребителем. Поэтому реальные и субъективные риски становятся определенным препятствием на пути распространения современных технологий в различных отраслях бизнеса и хозяйства.

Состояние вопроса. Напомним, что, в некотором приближении, блокчейн-операция, это многофункциональная информационная технология учета некоторых обобщенных активов, например, регистрация движения дискретного материального потока между участниками определенной группы, каждый член которой обладает вполне конкретной, но обезличенной и неизменяющейся информацией о всех транзакциях внутри этой группы, Регистрации таких транзакций являются вполне объективными и независимыми от внешнего проникновения и осуществляются без какого-либо посреднического исполнения. В учетной основе блокчейн-операции находится алгоритм, сжимающий каждый актив любого размера до короткого кода из 64 символов (ХЕШ), который становится уникальным для данного документа, однозначно идентифицирует его для пользователей, но не восстанавливает исходную информацию и не позволяет ее изменять после т. н. майнинга. Такое определение технологий блокчейна весьма общо, но для наших целей в этой работе вполне применимо, так как позволяет найти общие признаки для возможностей их широкого использования.

Технология, которая вначале стала основой для появления целой области так называемых "виртуальных валют" уже сегодня находит широкое применение, в том числе, вне финансовых систем (табл. 1), как новая организационная парадигма для организации и учета активов в любом виде человеческой деятельности. Главные ее условия:

- наличие достаточной группы потребителей, которые не хотят зависеть от посредника;

- отсутствие единого управляющего центра (децентрализация);
- единственность записываемых данных и отсутствие возможности копирования.

Таблица 1.

Области применения технологий блокчейн кроме финансовой			
№№	Область применения	Компании	Примечание
1.	Изменения в банковской индустрии устранением многих посреднических операций	"Goldman Sachs" (США), UBS (Швейцария)	Работает
2.	Всемирная система внедокументальной идентификации личности на базе платформы Microsoft Azure	Компания "Microsoft"-проект ID2020.	Проект
3.	Управление торговлей недвижимостью	Компании "Avanade" и "Accenture" Crypto Realty Group, платформа "Deedcoin"	Работает
4.	Контроль за потоками сырьевых материалов в условиях реального производства (стартап "Blockapps")	Компания "BHP Billiton" и компания "ConsenSys"	Работает
5.	Введение защищаемой цифровой документации от несанкционированного доступа	Компания "Maersk" и IBM (США)	Проект
6.	Технологии страховой защиты морских грузоперевозок	Стартап "GuardTime" и компания "Maersk" (США)	Проект
7.	Обмен, хранение медицинских данных и записей	Стартап "Ontology"	Проект
8.	Контроль за цепями поставки морепродуктов	INTEL	Работает
9.	Идентификация музыкального контента	Open Music Initiative (OMI)	Работает в тестовом режиме
10.	Технологии противодействию подделкам продуктов питания «Food Trust Framework»	Alibaba Group, AustPost, PwC	Работает
11.	Контроль и оптимизация учета показателей пробега автомобилей	Корпорация Bosch	Работает
12.	Технологии защиты любых списков, регистрации избирателей, подсчетом голосов на выборах	-	Проект
13.	Стартап-индустрия, как источник инвестиций в технологии завтрашнего дня	Компания "Pitch Ventures" (США)	Проект
14.	Децентрализация кодирования медиainформации, ее хранение, распространение	Стартап "Videocoin" (США)	
15.	Технологии "3D-интернет" в образовании и глобальные аудитории для постижения самых современных знаний.	Стартап "SocratesCoin" (США)	Проект

На самом деле отраслей для прорыва в области блокчейн-технологий значительно больше. Предполагаемые области применения блокчейн-технологий, где операндами могут стать не отдельные лица, а коллективы людей, заинтересованных в:

- технологиях рационального распределения товарных ресурсов, прежде всего пищевых продуктов на планете;
- контроле за распространением заболеваний, пандемий, новых видов болезней;
- контроле за распространением по планете некоторых видов млекопитающих, насекомых, вредителей;

Их список с каждым днем расширяется. Например, как следует из отчета банка Credit Suisse для пользователей платежными инструментами типа Visa, Mastercard, WorldPay "технология блочных цепей не представляет большого риска" [1]. Но так ли это?

Цели работы: Оценка объективных и необоснованных рисков, связанных с распространением блокчейн-технологий их возможностей и опасностей, как инструментарий для их использования в различных компаниях.

Результаты исследования. Так ли уж универсальна эта компьютерная технология? Можно ли сомневаться в ее основных качествах: универсальности для материальных потоков и объективности ухода при этом от посредника (самого главного достоинства блокчейна)? Оценить это можно только практикой, причем эта практика уже в ближайшем будущем даст нам существенную пищу для анализа. Представим некоторые, наиболее часто встречающиеся риски, связанные с использованием рассматриваемых технологий (табл. 2).

Таблица 2.

Риски по источникам возникновения, связанные с использованием блокчейн-технологий в известных областях человеческой деятельности		
№№	Наименование риска	Характеристика риска
<i>От производителя блокчейн-технологий</i>		
1	Несопоставимость технических возможностей для пользователей	Ограничения в виде пропускных способностей генерирующих систем для пользователя. Низкая скорость работы из-за криптографии.
2	Появление отдельного сегмента неконтролируемой торговли	Потеря полного контроля со стороны Закона за торговлей, например, запрещенным товаром
3*	Отсутствие правового поля	Вызывает сомнение в коммерциализации блокчейн-продукции и уход от известных правил ведения бизнеса
4*	Правило "Атака 50%+"	Риски для ограниченных групп пользователей. Способность обойти партнеров по схеме "подставных фигур".
5*	Отсутствие наработанных организационных методик и единых правил применения	Огромное количество неотработанных и ошибочных технологий применяемых в отраслях
6	Неустойчивость к программным взломам блокчейн	До настоящего времени отсутствуют эффективные способы защиты от хакеров.
7	Вмешательство в энергетический ресурс общества	Несопоставимость энергозатрат и реальной стоимости блокчейн-продукта(?)
<i>От потребителя блокчейн-технологий</i>		
8	Распространение нелегального контента, неправомерной информации	Угроза всем участникам сети из-за репликации инородных файлов как заслуживающих доверие.
9	Скрытое отсутствие анонимности	Прозрачность финансов в блокчейн-операциях - прямая опасность для компаний
10	Безосновательный уход от посредничества в областях, где оно актуально.	1. Движения финансов в компаниях; 2. Криминал, отмывание денег; 3. Некоторые виды торговли.
11*	Недостаточность критического понимания сути блокчейн-технологий	Восприятие большинством пользователей технологий блокчейн как объекта типа "черный ящик" и связанные с этим нарушения и ошибки
12*	Способности к вмешательству в отдельные монополии	Участие бизнеса в неконтролируемых ими операциях в пределе ведет к его разрушению.
13*	Риск криминальных акций	Отмывание обезличенных денег и др.

* - общепринятые риски

В литературе можно найти и другие риски, с которыми сталкивались пользователи. Рассмотрим некоторые из них.

Первым аргументом против кажущейся универсальности является пресловутое правило "Атака 50%+", когда более половины участников группы задается целью исказить майнинговые данные. Теоретически это возможно, практически - весьма спорно при достаточно большом количестве игроков в группе. Главный аргумент: меньшинство не сможет обмануть большинство. Например, при нынешнем состоянии майнинга биткойнов такой сговор практически невозможен так как пользователей этой системы миллионы. Но это относится к вариантам организации массовых финансовых потоков. А как быть с конкретными логистическими операциями, в которых принимает участие ограниченное количество участников? Контроль более половины всех майнингов дает возможность инкогнито переписать всю историю транзакций в виде удобной ее версии и пользоваться своими ресурсами несколько раз. Правило защиты от "Атаки 50%+" может быть преодолено весьма просто. С целью нарушения работы предприятия-конкурента, или с целью увода части материального потока из-под контроля блокчейна, например, при помощи подставных участников, осуществляющих кольцевой обмен. Нет надобности представлять здесь такие схемы. Нужно понимать, что в материальных транзакциях они могут иметь право на существование и ради защиты против них следует уже сейчас искать противоядие. Получается, что выгодность майнинга является залогом успеха в безопасности блокчейн-операций, но чем меньше майнеров, тем система становится более опасной. В особенности, в нефинансовых применениях.

Число доверителей в блокчейн-операциях представляется весьма важным рисковым критерием. Если по этим операциям работают миллионы пользователей - результат понятен. Правило 50+1 не сработает. Если потребителей немного, как в любой системе взаимного обмена, то пользователи будут стремиться к расширению числа партнеров. Это один из скрытых механизмов для таких процессов, как создание огромных корпораций их некогда разобщенных фирм, это путь к монополизму на рынке со стороны этих корпоративных объединений. Этот риск сегодня еще не очевиден, но логика такова, что с им придется справляться в будущем. Блокчейн-технологии вне сферы финансов пока не дают решения этой проблемы. Кстати, компании, владеющие блокчейн-технологиями уже сегодня ориентируются на свои способности к разрушению некоторых монополий на биржевых рынках посредством вовлечения в неконтролируемую ими децентрализацию. Под такой удар недавно попала компания National Securities Clearing Corporation (NSCC), которой удалось защитить свои интересы, но сам факт уязвимости этого бизнеса от блокчейн-компаний ставит проблемы соответствующих рисков перед ними.

Блокчейны - это всегда риск очутиться вне правового поля. По крайней мере, сегодня это выглядит именно так. Но подвижки в этом вопросе - это вопрос времени. Уже в 2018 году 22 страны Евросоюза подписали соглашение о создании Европейского партнерства в сфере блокчейн-технологий¹ для повышения эффективности вызывающих доверие и ориентированных на пользователя цифровых услуг [2]. По данным агентства Прайм, европейские специалисты подготовят запуск единых для Евросоюза приложений с использованием технологии распределенных реестров для государственного и частного секторов. Пытаясь заполнить нишу, международная организация по стандартизации (ISO — International Organization of Standardization) решила, что международный технический комитет по вопросам разработки стандартов для технологии блокчейн (ISO/TC307) [3] создаст систему стандартов для содействия функциональной совместимости технологий блокчейн, в том числе, ради повышения безопасности и снижения существующих рисков в этих технологиях.

Обсуждаемые проблемы с правовым статусом блокчейн-операций связаны, например, с операциями типа **краудфандинг**, - децентрализованное обновление финансовых ресурсов, в частности, в моделях одноранговых накоплений средств вне систем централизованного обслуживания. Например, при помощи платформ типа

Kickstarter, Indiegogo или Swarm - краудфандинговой платформы, используемой для накопления средств для стартапов в области цифровых валют. Существование вне правового поля таких действий, когда в них задействованы многие частные компании, например, с участием в долевом капитале не может быть полностью легальным, потому что нарушает законодательство о ценных бумагах. Риски в краудфандинговых операциях достаточно велики. Уже сегодня они привели к судебным разбирательствам в компаниях, которые не хотят делиться доходом с обладателями таких децентрализованных платформ как Manna, Swarmops, DPP и др.

Следующая проблема рисков может иметь место в некоторых случаях бесосновательного ухода от посредничества, фактора который считается главным функциональным достоинством блокчейн-технологий. Да, в тех случаях, о которых чаще всего упоминается в литературе - финансовые операции, работа через банки, такой подход может быть обоснованным. Но если мы говорим о том, что блокчейн-операции претендуют на универсальность как технологии будущего, к такому их качеству следует присмотреться внимательнее.

Контроль следует рассматривать, как систему обратной связи в управлении. Классическая система управления подразумевает существование в ней обратной связи: положительной или отрицательной, препятствующей разрушению системы под действием входящих сигналов. Одной из форм существования таких систем является подсистема контроля. В обществе это может быть государственный контроль, общественные формы контроля и др.

Стоит задаться вопросом: так ли уж плоха контролируемость в обществе? По большому счету, уход от контроля, в пределе, может изменить всю государственную систему: могут перестанут действовать законы, отпадут за ненужностью контролирующие организации. Уйдет в небытие обратная связь в системах управления, как аксиома управления. Стоило бы роль посредника рассматривать и как одну из компонент, обеспечивающих обратную связь. Неконтролируемая торговля это когда осуществляются логистические цепочки без посреднического контроля. Можно потерять контроль за торговлей наркотиками, людьми, фальшивой валютой и т. д.

Следующим узким местом в любых блокчейн-операциях, в особенности, если число пользователей зашкаливает (что естественно), является несопоставимость объемов скачиваемой информации и мощностей большинства персональных компьютеров. От этого зависит доступ к сети, оперативность получения скачиваемой информации, ее проверка, осуществление платежей или других транзакций. Вариант использования одного центра, как альтернатива хранению сразу же противоречит одноранговости в идеологии блокчейна - отсутствие единого посредника. Это риски, с которыми большинство пользователей справляются, например, за счет простых *online*-кошельков, временно (надеюсь) уходя от технологий блокчейна и по-прежнему доверяя серверам. Пропускная способность сети биткойна может составить не более 7 транзакций в секунду. Для примера, скорость обработки у банковской системы Visa - несколько тысяч подобных операций в секунду. Скорость записи транзакций в системе биткойнов составляет не более 0,0166 в секунду. При этом после появления соответствующей записи время ожидания увеличивается в пять раз, так как каждый раз системно считываются все записи без исключения. Таким образом, риск технических возможностей сегодня превышает актуальность ухода в децентрализацию транзакций перед риском иметь посредника. Но это - пока.

Еще один риск связан с уже сейчас появляющимися прототипами программ-взломщиков алгоритмов типа блокчейн. Да, такой вирус будет распознан пользователями этих баз данных и будет распознан. Но она может вмешаться в базы данных, повредить их и сделать непригодными для использования.

Можно надеяться, что блокчейн-технологии получат достаточный уровень безопасности, при их применении в так называемых квантовых компьютерных системах,

данные которого по принадлежности к квантовым способам хранения квантовых битов (кубитов) не имеют право сохраняться при искусственном их вскрытии, например, [4].

Но их пока нет и появление их еще долго не предвидится. Хакерские взломы таких программных продуктов могут стать существенным препятствием для их массового применения в самых различных областях. По мнению руководителя отдела блокчейн-технологий Bank of New York Mellon А. Батлина сегодня еще не существует решений, отвечающих за защиту от взлома с гарантиями для конфиденциальности правовых документов, публичной информации, разрешения споров и транзакций в системе блокчейна [5].

По мнению немецких специалистов, технологии блокчейн уже используются для распространения незаконных, вредоносных данных и нелегального контента [6]. Об этом свидетельствуют и данные Интерпола. При этом хакеров привлекает именно главное свойство технологии - неизменность и неистребимость хэша, как носителя этого контента.

Одним из результатов научной конференции "Financial Cryptography and Data Security" стало сообщение немецких ученых из Аахена о выявленных ими 1600 "чужих" добавленных файлов в содержимом в блокчейне, в том числе, детскую порнографию. Там же утверждается, что "помимо распространения нелегального контента, блокчейн также может использоваться для распространения инородного программного обеспечения".

Вне всякого сомнения, не до конца оценен и риск необоснованного вмешательства блокчейн-операций в энергетический ресурс общества. На первый взгляд, затраты электроэнергии на майнинговые действия при помощи компьютеров высокой мощности несопоставимы со стоимостью самого биткойна. Но это только на волне ажиотажа. Если принять во внимание возможную системность такой работы, энергетические затраты на нее могут стать сопоставимыми с энергозатратами крупных металлургических предприятий в год. Энергетические затраты здесь появляются как расплата за децентрализацию, как следствие массовости системных пользователей. Как свидетельствуют эксперты, скорость транзакций при этом не уменьшается.

Существует и широко обсуждаемый риск криминальных акций при использовании блокчейн-технологий. Прежде всего, это возможность обезличенного и бесконтрольного вкладывания денег в криптовалюту с целью их "отмывания". Здесь поле деятельности огромное, и не существует механизмов их контроля по причине отсутствия посредника или контролера. Не всегда следует убирать контроль. Но это проблема правовая и с ней все равно следует считаться и изучать.

Декларируемая анонимность в блокчейн-операциях тоже далеко не всегда является реальностью. Скрытое отсутствие анонимности без присутствия посредника, когда донор транзитирует средства в системе блокчейна, а рецептор их получает, и последний, по крайней мере, оповещается о объеме ресурсов донора и, главное, может видеть историю его транзакций. Согласимся, что это уже не анонимность. Для компаний, участников блокчейн-операций открытость финансов, прозрачность покупок-продаж, финансовая характеристика клиентов, количественные данные счетов, чем сразу воспользуются конкуренты, в определенных условиях, могут привести к банкротству.

Можно оценить реальность указываемых рисков при помощи экспертных оценок, которые дают две группы специалистов из числа разработчиков платформ блокчейн применительно к различным областям, и потребители этих платформ из числа представителей бизнеса, банковской сферы. Всего в исследованиях участвовало 68 человек, которые по 10-бальной шкале дали оценку реальности рисков, указанных в табл. 2. На рис. 1 представлены результаты подобной экспертной оценки.

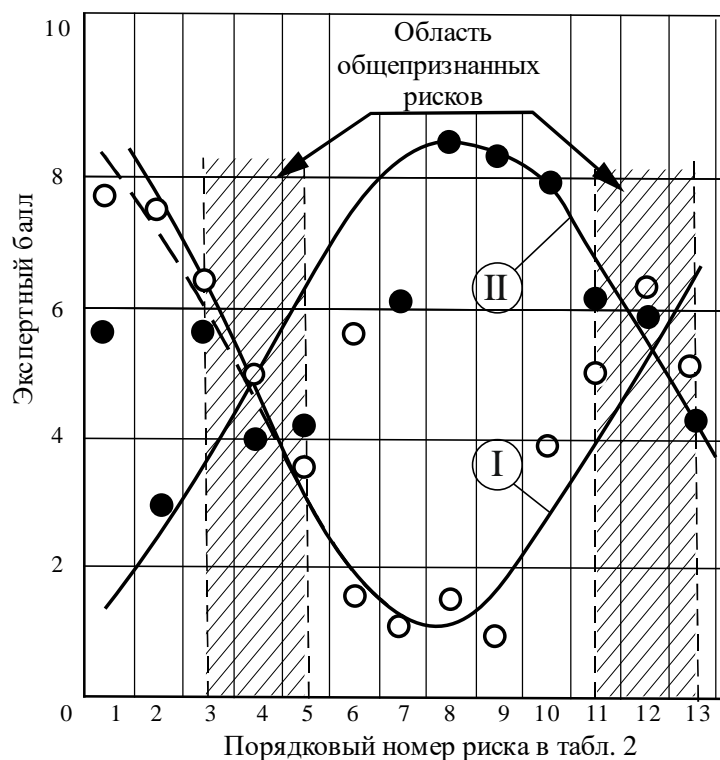

Рис. 1. Экспертная оценка значимости риска по указанным в табл. 2 номером

В большинстве случаев экспертные оценки представителей двух указанных групп существенно разнятся. Это так называемый парад интересов, который всегда присутствует при продвижении нового товарного продукта. Тем не менее, по ряду позиций (в табл. 2 они обозначены звездочками) оценка рисков, данная производителями и потребителями практически сходна. Это относится с проблемами правового обеспечения блокчейн-процедур, опасности т. н. "Атаки 50%+", опыта, рациональности и критичности при применении технологий блокчейн в различных областях бизнеса и др. Кроме того существуют риски криминальные и риски активного вмешательства в конфиденциальные дела компаний.

Вывод. Автор имеет возможность утверждать, что существующие реальные и потенциальные риски в известных технологиях блокчейна, это не приговор, но возможность в будущем найти решение этих проблем, предупредить их влияние на инновационные процессы в обществе, обеспечить безопасность человека в нашем стремительно меняющемся мире.

Список использованных источников:

1. Блокчейн [Электронный ресурс] = Blockchain: обзор // TAdviser. Государство. Бизнес. ИТ: деловой портал. – Режим доступа: <http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D1%87%D0%B5%D0%B9%D0%BD> (Blockchain)
2. Австралии разработают стандарты для блокчейна [Электронный ресурс] // Инвест-Форсайт. – 2017. – 16 марта. – Режим доступа: <https://www.if24.ru/v-avstralii-razrabotayut>
3. Евросоюз создал партнерство для развития блокчейн [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.plusworld.ru/daily/tehnologii/evrosoyuz-sozdal-partnerstvo-dlya-razvitiya-blokchejn>
4. Валиев, К. А. Квантовая информатика: компьютеры, связь и криптография / К. А. Валиев // Вестник РАН. – 2000. – Т. 70, № 8. – С. 688–695.
5. Блокчейн может использоваться для распространения нелегального контента [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.securitylab.ru/news/492202.php>

References:

1. "Blockchain", ["Blokchejn"], [electronic resource], Blockchain: overview TAdviser. The state. Business. I, business portal, available at:

[http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D1%87%D0%B5%D0%B9%D0%BD_\(Blockchain\)](http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D1%87%D0%B5%D0%B9%D0%BD_(Blockchain))

2. "In Australia, will develop standards for the Blockchain", ["V Avstralii razrabotajut standarty dlja blokhejna"], [electronic resource], Invest-Forsythe – 2017, 16 March, available at: <https://www.if24.ru/v-avstralii-razrabotajut>
3. "The European Union has created a partnership for the development of the Blockchain", ["Evrosojuz sozdal partnerstvo dlja razvitija blokhejn"], [electronic resource], available at: <https://www.plusworld.ru/daily/tehnologii/evrosoyuz-sozdal-partnerstvo-dlya-razvitiya-blokhejn>
4. Valiev, K. A. (2000), "Quantum Informatics: Computers, Communication and Cryptography", ["Kvantovaja informatika: komp'jutery, svjaz' i kriptografija"], K. A. Valiev, Bulletin of the Russian Academy of Sciences, T. 70, No. 8, pp. 688-695.
5. "The Blockchain be used to distribute illegal content", ["Blokhejn mozhet ispol'zovat'sja dlja rasprostraneniya nelegal'nogo kontenta"], [electronic resource], available at: <https://www.securitylab.ru/news/492202.php>

Keywords: blockchain; crowdfunding; blockchain technology; innovation processes

Ключові слова: блокчейн; краудфандинг; блокчейн-технології; інноваційні процеси

Ключевые слова: блокчейн; краудфандинг; блокчейн-технологии; инновационные процессы

Рецензент: М.Г. Белопольський, завідувач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», віце-президент Академії економічних наук України, голова спеціалізованої вченої ради Д 12.052.02, д. е. н., професор

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5015913>

УДК 005.521:622.691.4(477)

<https://doi.org/10.31498/2225-6407.17.2018.146823>**КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**<https://orcid.org/0000-0002-3878-802X>

Перевозова Ірина Володимирівна, д. е. н., професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, perevozova@ukr.net, +380673423720

Устенко Андрій Олександрович, д. е. н., професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, andrey.ustenko@gmail.com, +380677775078 <http://orcid.org/0000-0002-8677-4781>

Малинка Оксана Ярославівна, к. е. н., доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, ok.framboise@gmail.com, +380984813507 <http://orcid.org/0000-0002-6259-7020>

Морозова Олена Сергіївна, здобувач, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, elena_morozova@ukr.net, +380674977738 <https://orcid.org/0000-0003-0334-0580>

Irina Perevozova, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Marketing and Controlling Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Andrew Ustenko, Doctor in Economics, professor, Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University, Ivano-Frankivsk

Oksana Malynka, PhD in Economics, associate professor, Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University, Ivano-Frankivsk

Elena Morozova, Aspirant of the Department of Marketing and Controlling Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

I. Perevozova, A. Ustenko, O. Malynka, O. Morozova. Conceptual model of strategic management process of the international economic performance system of an enterprise.

The article shows management process during the implementation of the development strategy of an enterprise's international economic performance (IEP) as a complex system, which includes processes, operations, elements. Strategic management process of IEP is a higher form of informational interaction, which cannot be effective without high-intellectual memory (supported with a computer). It reflects the functioning of strategic management system of IEP and is a complex phenomenon, which contains the target subsystem, providing subsystem, normative and legislative subsystem and management subsystem. In their turn, the subsystems mentioned above consist of partial processes, operations, and elements. Any strategy management will be effective if there are at least two channels: informational (direct and reverse) and energy (motivational) channel. The effectiveness of strategy implementation is determined with the level of sufficient information for managers of all levels and the motivational system. Conceptual model of strategic management process of IEP of an enterprise is suggested, which is based on the system approach and represented as a set of the following basic subsystems: "X" – target subsystem, "Y" – providing subsystem, "XY" – normative and legislative subsystem, "Z" – management subsystem. The "X" axis – "System goals" – illustrates management cycle during the implementation of IEP strategy (a set of stages, processes, functions which should be carried out to achieve the goal (get the result)). The "Y" axis represents the implementation of the goals and processes and defines means of the rational goal achievement. Strategic management subsystem (axis "Z") reflects the implementation of general strategic management functions of IEP on the background of accumulated experience (memory). Such system of relations requires the improvement and stabilization of the system of laws, regulations, instructions, orders, which form normative and legislative framework (axis "XY"). It will determine and establish the "rules of the game" at competitive international markets. Each of the subsystems mentioned above forms its own technical and economic indicators (TEI-1 TEI-2, TEI-3, TEI-4), which are integrated into synthetic management criteria of IEP (TEI-5).

Перевозова І. В., Устенко А. О., Малинка О. Я., Морозова О. С. Концептуальна модель процесу стратегічного управління системою зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

У статті показано процес управління при реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства (ЗЕД) як складну систему, що містить у собі складові процеси, операції, елементи. Процес стратегічного управління ЗЕД представляє собою вищу форму інформаційної взаємодії,

яка не може бути ефективною без високоінтелектуальної пам'яті (підтриманої комп'ютером). Він відображає функціонування системи стратегічного управління ЗЕД і є складним явищем, яке містить цільову, забезпечуючу, нормативно-законодавчу та керуючу підсистеми, які, у свою чергу, складаються із часткових процесів, операцій, елементів. Будь-яке управління стратегією буде ефективним при наявності як мінімум двох каналів: інформаційного (прямого і зворотного) та енергетичного (мотиваційного). Ефективність реалізації стратегії визначається рівнем інформаційного забезпечення менеджерів всіх ланок та мотиваційної системи. Запропоновано концептуальну модель процесу стратегічного управління ЗЕД підприємства, яка побудована на основі системного підходу і представлена у вигляді таких основних підсистем: «X» – цільова підсистема, «Y» – забезпечуюча підсистема, «XY» – нормативно-законодавча підсистема, «Z» – керуюча підсистема. Вісь «X» – «Цілі системи» – ілюструє управлінський цикл при реалізації стратегії ЗЕД (сукупність етапів, процесів, функцій, які слід здійснити для досягнення мети (отримання результату)). Вісь «Y» відображає реалізацію цілей і процесів, які необхідно здійснити, і визначає засоби раціонального досягнення цілей. Підсистема стратегічного управління (вісь «Z») відображає реалізацію загальних функцій стратегічного управління ЗЕД на фоні нагромадженого досвіду (пам'яті). Така система відносин потребує вдосконалення і стабілізації системи законів, підзаконних актів, інструкцій, наказів, тобто усієї нормативно-законодавчої бази (вісь «XY»), яка буде визначати і встановлювати «правила гри» на конкурентних міжнародних ринках. Кожна із наведених підсистем формує власні техніко-економічні показники (ТЕП-1 ТЕП-2, ТЕП-3, ТЕП-4), які інтегруються в синтетичні критерії управління ЗЕД (ТЕП-5).

Перезова І. В., Устенко А. А., Малинка О. Я., Морозова А. С. Концептуальна модель процесу стратегічного управління системою внешнеэкономической деятельности предприятия.

В статті показан процес управління при реалізації стратегії розвитку внешнеэкономической деятельности предприятия (ВЭД) как сложная система, включающая составляющие процессы, операции, элементы. Процесс стратегического управления ВЭД представляет собой высшую форму информационного взаимодействия, которая не может быть эффективной без высокоинтеллектуальной памяти (поддержанной компьютером). Он отражает функционирование системы стратегического управления ВЭД и является сложным понятием, содержащим целевую, обеспечивающую, нормативно-законодательную и управляющую подсистемы, которые, в свою очередь, состоят из частных процессов, операций, элементов. Любое управление стратегией будет эффективным при наличии как минимум двух каналов: информационного (прямого и обратного) и энергетического (мотивационного). Эффективность реализации стратегии определяется уровнем информационного обеспечения менеджеров всех звеньев и мотивационной системы. Предложена концептуальная модель процесса стратегического управления ВЭД предприятия, построенная на основе системного подхода и представленная в виде следующих основных подсистем: «X» – целевая подсистема, «Y» – обеспечивающая подсистема, «XY» – нормативно-законодательная подсистема, «Z» – управляющая подсистема. Ось «X» – «Цели системы» – иллюстрирует управленческий цикл при реализации стратегии ВЭД (совокупность этапов, процессов, функций, которые следует осуществить для достижения цели (получение результата)). Ось «Y» отражает реализацию целей и процессов, которые необходимо осуществить, и определяет средства рационального достижения целей. Подсистема стратегического управления (ось «Z») отражает реализацию общих функций стратегического управления ВЭД на фоне накопленного опыта (памяти). Такая система отношений требует совершенствования и стабилизации системы законов, подзаконных актов, инструкций, приказов, то есть всей нормативно-законодательной базы (ось «XY»), которая будет определять и устанавливать «правила игры» на конкурентных международных рынках. Каждая из приведенных подсистем формирует собственные технико-экономические показатели (ТЭП-1 ТЭП-2, ТЭП-3, ТЭП-4), интегрирующиеся в синтетические критерии управления ВЭД (ТЭП-5).

Постановка проблеми. Стратегічне управління відіграє вирішальну роль в успіху господарської діяльності підприємств, націлену як на внутрішні, так і на зовнішні ринки.

Здатність досягати конкурентної переваги і зберігати її в багатьох аспектах залежить від ефективності саме стратегії підприємства, зорієнтованої на створення споживчої цінності на міжнародних ринках, здатної підсилювати ключові компетенції підприємства, яка є сприйнятливою до мінливих потреб ринку, інноваційно спрямованою і враховує глобальний характер економічної конкуренції. Процес розробки і реалізації такої стратегії є складним системним явищем і для розробки ефективної комплексної системи управління підприємством важливо чітко розуміти його будову, архітектуру, а також уявляти його як цілісну (холістичну) систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення ефективності стратегічного управління діяльністю організації стали предметом значної кількості досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Д. Аакера, М. Альберта,

І. Ансоффа, В. Василенка, О. Віханського, М. Володькіної, В. Герасимчука, І. Дахна, П. Друкера, В. Каспіна, Г. Кіндратської, М. Мескона, М. Мінцберга, С. Попова, М. Портера, Д. Пірса, Р. Робінсона, О.Скібіцького, Дж. Стрікланда, А. Томпсона, Р. Фатхутдінова, М. Хамеля, С. Хаттена, Ф. Хедоурі, Д. Шендела, З. Шершньової та ін.

Питання розвитку підприємства, діагностики його стану і вибору ефективної стратегії розвитку цікавили авторів Т. Берднікову, А. Вартанову, В. Герасимчука, Л. Довгань, М. Кизиму, Ю. Лисенка, В. Немцова, В. Савчука, Р.Сайфуліну, М. Сафронова, З. Соколовську, О. Стоянова, М. Чумаченка, Г.Швиданенка, А. Шеремета та ін.

Питання зовнішньоекономічних аспектів діяльності підприємств досліджували такі вчені, як А. Воронкова, М. Дідьківський, Ю. Іванов, Ю. Козак, В. Покровська та ін.

Дослідження в контексті назви даної статті щодо стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства проводили такі вітчизняні вчені, як Ю. Іванов, О. Кириченко, А. Мазаракі, Т. Мельник, Ю. Олейніков та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Оцінка ефективності управління бізнесом залишається важливим завданням і для відомих, і для менш відомих підприємств. Однак дослідженню процесного підходу до управління складними еволюційно-інтеграційними системами приділена незначна частина робіт, а в прикладному контексті щодо системи зовнішньоекономічної діяльності підприємства (СЗЕД) такі роботи відсутні.

Мета статті полягає у розкритті стратегічного управління в контексті процесного підходу до управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства (ЗЕД) як складною еволюційно-інтеграційною системою.

Результати дослідження. Беззаперечно, «сучасна управлінська парадигма припускає, що системи управління повинні комплексно розвиватися із використанням технологій випереджувального впливу, основу яких складають процеси наукового передбачення та прогнозування. Ефективне управління будь-якими системами (об'єктами) стосовно різних сфер людської діяльності сьогодні неможливе без передбачення його суб'єктом як самих перешкод на шляху до мети, так і наслідків її досягнення» [4, с. 5].

Процес стратегічного управління – це послідовна сукупність етапів «функціонування (динаміка) системи стратегічного управління або хід реалізації системою функцій стратегічного управління» [5]. Оцінку технології такого процесу можна провести враховуючи, розуміння поняття технології в широкому сенсі, що дозволяє використовувати цю категорію для характеристики функціонування будь-яких управлінських структур, систем, процесів. З метою її дослідження визначають базові (елементарні) структурні елементи, якими виступають відповідні фінансові, контрольні та аналітичні операції. Зміст стратегічного управління як інформаційного процесу визначається у відповідності із використовуваними методичними прийомами сприйняття, обробки та передачі інформації, тобто існує певна технологія обробки та продукування інформації. Відповідно, процес стратегічного управління за аналогією з виробничими процесами можна досліджувати як окремий технологічний процес в загальному процесі контролінгу господарської діяльності [6, с. 96].

За характером процес стратегічного управління є інформаційним процесом, який ґрунтується на інформації, в якому відбуваються певні дії над даними, інформацією, який продукує нову інформацію. Відповідно, на його ефективність великий вплив здійснює ступінь досконалості інформаційної системи та інформаційних процесів, які в ній протікають. Стратегічне управління буде ефективним при наявності як мінімум двох каналів: інформаційного (прямого і зворотного) та енергетичного (мотиваційного).

Специфіка організації саме технології процесу стратегічного управління полягає в тому, що здійснення конкретних операцій та етапів чітко пов'язане з функціями особи, що розробляє і приймає рішення, і може бути представлений у вигляді сукупності елементарних операцій, що виконуються у певній послідовності відповідно до завдання (ситуації) [6, с. 96].

Зазначимо, що з точки зору технології процес стратегічного управління операції відповідних категорій формують відповідні інформаційні процедури (підпроцеси, процеси); сукупність процедур складають технологічні етапи (стадії, фази), які в свою чергу, визначають технологію конкретного процесу. Система структурування технології процесу стратегічного управління будь-якого об'єкта дослідження може бути розглянута як окрема система, що підлягає впорядкуванню в просторі й часі, тобто в межах даного дослідження – це СЗЕД. Відповідно, при змістовому аналізі процесу стратегічного управління у ньому прийнято розрізняти функції, роботи, завдання, ситуації.

Процес стратегічного управління розглядається за різними підходами:

Ø методологічний – передбачає його проведення у вигляді таких етапів: ціль – ситуація – проблема – управлінське рішення;

Ø функціональний – передбачає певну послідовність функцій стратегічного управління у відповідності до ситуації: стратегічний аналіз-орієнтація – стратегічне планування – організування – мотивування – контролювання – облік – регулювання;

Ø економічний – виявляється під час визначення потреби в ресурсах, їх оцінці, розподілі і використанні;

Ø організаційний – полягає у послідовності використання організаційних механізмів впливу: регламентуванні, нормуванні, інструктуванні, відповідальності тощо;

Ø соціальний – вказує на значну роль людського фактора;

Ø інформаційний – послідовність в пошуку, обробці, передачі, збереженні, використанні даних і побудові сучасної інформаційної системи.

На практиці зустрічаються різні типи процесу стратегічного управління:

Ø лінійний – сувора послідовність етапів процесу управління (визначені цілі, ситуації, склад робіт та операцій). Використовуються інструкції і чіткі процедури, проблеми мають повторювальний характер, реалізується на технічному рівні управління;

Ø корегований – послідовне уточнення кожного попереднього етапу після завершення наступного;

Ø розгалужений – багатоаспектність та варіантність побудови процесу управління; виникає тоді, коли немає можливості узагальнено оцінити ситуацію і виділити ключову проблему з єдиним рішенням (вищий рівень);

Ø ситуаційний – характеризується попереднім формулюванням мети впливу, яку уточнюють після оцінки ситуації, визначення проблеми і розробки рішення;

Ø пошуковий – ґрунтується на повній визначеності мети впливу при неможливості досить повно оцінити існуючу ситуацію відносно мети і складності проблеми.

Характерними ознаками СЗЕД є її відкритість та еволюційно-інтеграційний характер розвитку: здійснення коригуючих впливів, адаптація, самоорганізація на основі застосування когнітивно-продуктивного інструментарію, склад якого актуалізується відповідно до ситуації [7]. Тоді як відносна однорідність, цілісність, цілеспрямованість, наявність планово-прогнозних повноважень та певна сукупність економічно-доцільних, історично-сформованість (протягом певного періоду життєвого циклу підприємства) – це ознаки, які є характерними для процесу стратегічного управління СЗЕД.

На відміну від структури, яка характеризує статику управління, процес управління характеризує динаміку управління. Концептуальна модель процесу стратегічного управління ЗЕД підприємства побудована на основі системного підходу (рис. 1), де основними підсистемами, які формують власні техніко-економічні показники (ТЕП-1 ТЕП-2, ТЕП-3, ТЕП-4), що інтегруються в синтетичні критерії управління СЗЕД (ТЕП-5), виступають: «Х» – цільова підсистема, «У» – забезпечуюча підсистема, «ХУ» – нормативно-законодавча підсистема, «Z» – керуюча підсистема.

Для моделі стратегічного управління СЗЕД змістове навантаження підсистеми «Цілі системи» (вісь «Х») буде полягати в ілюстрації управлінського циклу при реалізації стратегії ЗЕД (сукупність етапів, процесів, функцій, які слід здійснити для досягнення

мети (отримання результату). Дана підсистема може бути представлена такими складовими процесами: X_1 – забезпечення цільової програми стратегії ЗЕД засобами досягнення цілей; X_2 – розробка цільової програми стратегії ЗЕД; X_3 – реалізація стратегічної програми ЗЕД.

Рис. 1. Концептуальна модель процесу стратегічного управління ЗЕД підприємства [на основі базової моделі Устенка А. О.]

Кожний етап процесу стратегічного управління СЗЕД реалізується за допомогою залежних управлінських процедур:

- ∅ постановки мети;
- ∅ інформаційного забезпечення (включає операції збору, систематизації та обробки інформації);
- ∅ аналітичної діяльності (включає операції щодо оцінки стану об'єкта управління та його середовища, визначення ключових факторів успіху тощо і «обслуговує» усі етапи процесу управління);
- ∅ вибір варіантів дій (в складних ситуаціях слід брати до уваги багато варіантів, тому альтернативність є обов'язковою, але не завжди це приводить до вибору лише найкращого рішення);
- ∅ реалізації стратегічних рішень (процес стратегічного управління СЗЕД завершується практичним втіленням рішення; якщо цього не відбувається, то процес стратегічного управління СЗЕД не має реального змісту, а на виконання попередніх процедур не варто було витратити ресурси).

Часткові процеси наведеної моделі процесу стратегічного управління СЗЕД, своєю чергою, можуть бути розкладені на операції (дії чи комплекс дій для виконання задач управління), а операції – на елементи – логічний взаємозв'язок управлінських категорій, які визначають, для чого виконується процес стратегічного управління СЗЕД, що є причиною виникнення процесу стратегічного управління і який вид впливу виробляється в процесі стратегічного управління (рис. 2).

Реалізація цілей і процесів, які необхідно здійснити в процесі функціонування СЗЕД, визначає засоби раціонального досягнення цілей (вісь «Y»), наприклад: Y_1 –

предмети праці; Y_2 – засоби управлінської праці; Y_3 – праця в управлінському процесі; Y_4 – технологія стратегічного управління СЗЕД.

Підсистема стратегічного управління (вісь «Z») відображає реалізацію загальних функцій стратегічного управління СЗЕД на фоні нагромадженого досвіду (пам'яті) і складається із взаємопов'язаних і взаємозалежних функцій: Z_1 – стратегічний аналіз-орієнтація; Z_2 – розробка і прийняття управлінських рішень (в т.ч. стратегічне планування ЗЕД); Z_3 – організування; Z_4 – мотивування; Z_5 – обліковування і контролювання; Z_6 – регулювання тощо.

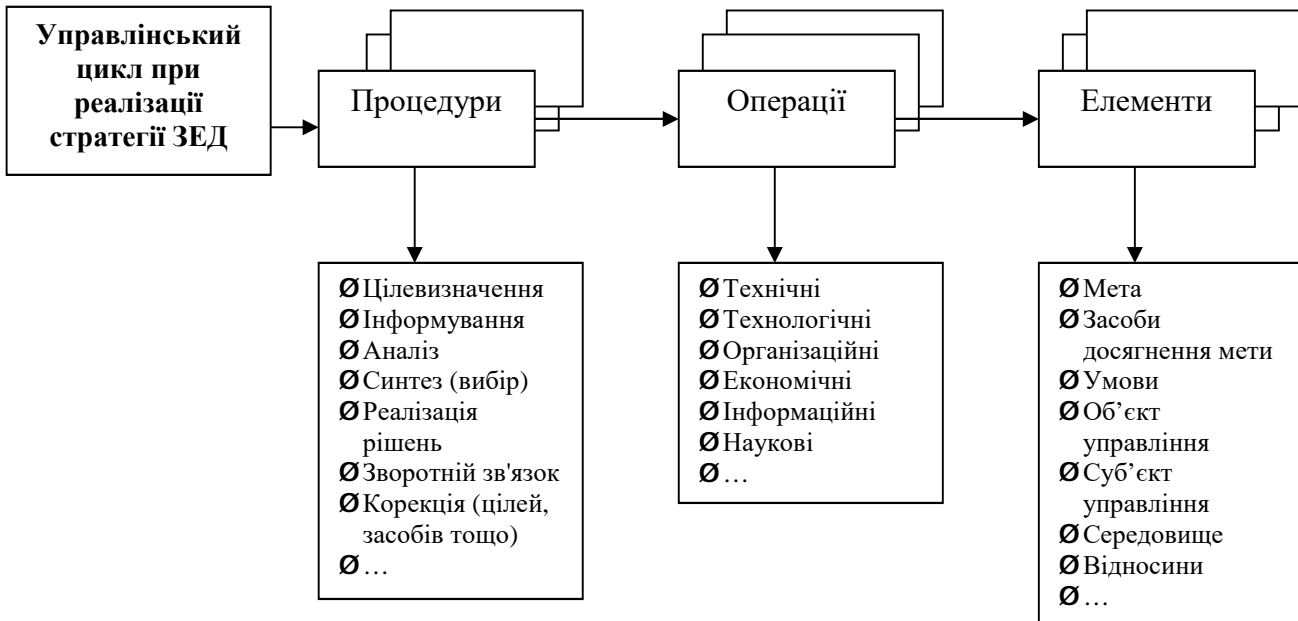

Рис. 2. Декомпозиція управлінського циклу в стратегічному управлінні ЗЕД підприємства [на основі 9]

Регулювання процесу стратегічного управління СЗЕД підприємства (вісь «ХУ») здійснюється на певних ієрархічних рівнях. Із врахуванням масштабів та властивостей економічного простору авторами виділяються 8 основних рівнів регулювання: мега – світовий рівень; макро – європейський рівень; макро-мезо – рівень управління певного функціонально-видового об'єднання (союзу, регіональної групи країн тощо); мезо – національний (державний) рівень; мікро – корпоративний рівень (холдинг, концерн, асоціація тощо); нано – рівень управління підсистемою ЗЕД підприємства; нано-квазі – рівень управління ЗЕД конкретного виду; квазі – рівень особи, що розробляє та приймає управлінські рішення.

На мікро-, нано- та квазі-рівнях відбувається індикативне регулювання з акцентуванням на особливостях здійснення ЗЕД для конкретного підприємства (в контексті видів його діяльності та визначених цілей). Така система відносин потребує інтеграції і вдосконалення інформаційної взаємодії, регламентації та законодавчо-нормативного регулювання, що буде визначати і встановлювати «правила гри» на конкурентних зовнішніх ринках.

Висновки. В межах даної статті автори продовжують низку досліджень процесного підходу до управління складними системами, зокрема, об'єктом дослідження обрано СЗЕД підприємства, характерними ознаками якої є її відкритість та еволюційно-інтеграційний характер розвитку: здійснення коригуючих впливів, адаптація, самоорганізація на основі застосування когнітивно-продуктивного інструментарію, склад якого актуалізується відповідно до ситуації. Відповідно, процес стратегічного управління СЗЕД підприємства представляє собою складний інформаційний процес, ідеологія формування моделі якого полягає у сприйнятті, обробці та передачі інформації СЗЕД, що містить цільову, що забезпечує, нормативно-законодавчу та керуючу підсистеми.

Виокремлені 8 ієрархічних рівнів регулювання процесу стратегічного управління СЗЕД підприємства з врахуванням масштабів та властивостей економічного простору дозволять подовжити дослідження в контексті інтеграції і вдосконалення інформаційної взаємодії, регламентації та законодавчо-нормативного регулювання для визначення і встановлення «правила гри» на конкурентних зовнішніх ринках.

Список літератури

1. Ackoff R. L. *Games, decision, and organizations* / R. L. Ackoff / *General Systems*. – 1959. – Vol. IV. – P. 145–150.
2. Берталанфі Л. *Общая теория систем – обзор проблем и результатов* / Л. Берталанфи // *Системные исследования : ежегодник*. – М., 1969. – С. 30-54.
3. Устенко А. О. *Структура системы менеджмента* / А. О. Устенко, О. Я. Малинка // *Бизнес Информ.* – 2010. – № 9. – С. 134 – 140.
4. Скиданов И.П. *Управленческое предвидение (методология, диагностика, дидактика)*. – СПб.: СПбГАСУ, 2006.– 200 с.
5. Устенко А. О. *Управління інтегративною соціально-економічною системою підприємства (інформаційно-аналітичний аспект) : монографія* / А. О. Устенко, О. Я. Малинка. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – 270 с.
6. Перезовова І.В. *Теоретико-методологічні основи економічної експертизи як форми фінансового контролю монографія* / І. В. Перезовова. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2013. – 320 с.
7. Перезовова І.В. *Системна парадигма контролінгу в контурах системи управління підприємством* / Ірина Володимирівна Перезовова. // *Науково-виробничий журнал: Інноваційна економіка*, №3 (58), 2015 - 321 с. - с. 234-241
8. Устенко А. О. *Концептуальна модель процесу управління при реалізації стратегії* / А. О. Устенко, О. Я. Малинка // *Теорія і практика стратегічного управління розвитком регіональних суспільних систем : Матеріали Всеукраїнської конференції*. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 23–24.
9. Устенко А. О. *Уніфікована інформаційно-керуюча система управління* / А. О. Устенко. – Івано-Франківськ : Креатив, 2012. – 338 с.

References

1. Ackoff R. L. (1959), "Games, decision, and organizations", R. L. Ackoff, *General Systems*, Vol. IV, pp. 145–150.
2. Bertalanfi L. (1969), "General theory of systems - an overview of problems and results" ["Obshhaja teorija sistem – obzor problem i rezul'tatov"], L. Bertalanfi, *System research: yearbook*, M., pp. 30-54.
3. Ustenko A.O. (2010), "Structure of the management system", ["Struktura sistemy menedzhmenta"], A.O. Ustenko, O.Ya. Malinka, *Business Inform*, No. 9, pp. 134 - 140.
4. Skidanov I.P. (2006), "Management foresight methodology, diagnostics, didactics", ["Upravlencheskoe predvidenie (metodologija, diagnostika, didaktika)"], SPb., SPbGASU, 200 p.
5. Ustenko A.O. (2013), "Management of the Integrative Socio-Economic System of the Enterprise Information and Analytical Aspect", ["Upravlinnja integrativnoju social'no-ekonomichnoju sistemoju pidpriemstva (informacijno-analitichnij aspekt)"], monograph, A.O. Ustenko, O.Ya. Malinka, Ivano-Frankivsk, Folio, 270 p.
6. Perevozova I.V. (2013), "Theoretical and methodological foundations of economic examination as a form of financial control", ["Teoretiko-metodologichni osnovi ekonomichnoj ekspertizi jak formi finansovogo kontrolju monografija"], monograph, I. V. Perevozova, Ivano-Frankivsk, Titipot, 320 p.
7. Perevozova I.V. (2015), "System Controlling Paradigm in Circuits of Enterprise Management System" ["Sistemna paradigma kontrolingu v konturah sistemi upravlinnja pidpriemstvom"], I. V. Perevozova, *Scientific and Production Magazine: Innovative Economics*, No. 3 (58), pp. 234-241
8. Ustenko A.O. (2007), "Conceptual model of the process of management in the implementation of the strategy", ["Konceptual'na model' procesu upravlinnja pri realizacii strategii"], A.O. Ustenko, O.Ya. Malinka, *Theory and practice of strategic management of the development of regional social systems, Materials of the All-Ukrainian Conference*, Ivano-Frankivsk, pp. 23-24.
9. Ustenko A.O. (2012), "Unified Information Management System of Control" ["Unifikovana informacijno-kerujucha sistema upravlinnja"], A.O. Ustenko, Ivano-Frankivsk, *Creativity*, 338 p.

Keywords: international economic performance, conceptual model, enterprise, process, management system, strategic management

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, концептуальна модель, підприємство, процес, система управління, стратегічне управління

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, концептуальная модель, предприятие, процесс, система управления, стратегическое управление

Рецензент: Гораль Л. Т., доктор економічних наук, професор, директор Інституту економіки та управління в нафтогазовому комплексі, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/4870685>

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

<http://orcid.org/0000-0001-8321-3199>

Коренюк Петро Іванович, завідувачий кафедрою менеджменту організацій і адміністрування, д.е.н, професор, Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, e-mail: korenyukp@gmail.com, тел: +38 (096) 451 -67-07.

Petr Korenyuk, Head of the Department of Management of Organizations and Administration, Doctor of Economics, Professor, Dniprovskiy State Technical University, Kamianske

P. Korenyuk, Tax regulation and environmental entrepreneurship in the context of innovative approaches

Ecological entrepreneurship in conditions of harmonious balanced development is impossible without the use of innovations, in particular, few and almost non-waste technologies. Because of the application of innovations in the form of the development of new technologies, environmental entrepreneurship contributes to solving the problems of economic feasibility and profitability of recycling, neutralization and processing of industrial and domestic waste. Tax regulation of environmental entrepreneurship is a significant factor in its development. To environmental innovations can include such processes as the development and implementation of new technologies, in particular low-waste and almost non-waste. Taxation can become a stimulating factor in the impact on environmental entrepreneurship. Favorable taxation should be used for enterprises of various forms of ownership and management, working in the field of environmental entrepreneurship and engaged in innovative activities. In particular, it can be the introduction of the latest technologies for deep complex processing of industrial and domestic waste. At the same time, an analysis of the factors hampering the implementation of innovations shows that the most significant of them is a lack of own funds and insufficient financial support of the state, high costs of innovation, high economic risk, a fairly long payback period of innovations in certain industries. In general, innovations directly stimulate the development of environmental entrepreneurship. In this case, environmental entrepreneurship will organically complement the state's efforts to recycle waste based on the application of the latest technologies and innovation factor.

Коренюк П. І. Податкове регулювання та екологічне підприємництво у контексті інноваційних підходів

Екологічне підприємництво в умовах гармонічного збалансованого розвитку неможливе без застосування інновацій, зокрема мало- та майже безвідходних технологій. Через застосування інновацій у вигляді розробки новітніх технологій екологічне підприємництво сприяє розв'язанню завдань щодо економічної доцільності та прибутковості утилізації, знешкодження та переробки відходів промислового та побутового походження. Податкове регулювання екологічного підприємництва є вагомим стимуляційним чинником його розвитку. До екологічних інновацій можна віднести такі процеси як розробку та запровадження нових технологій, зокрема маловідходних та майже безвідходних. Оподаткування може стати стимулюючим фактором впливу на екологічне підприємництво. Має бути використано пільгове оподаткування для підприємств різних форм власності та господарювання, які працюють у сфері екологічного підприємництва та займають інноваційною діяльністю. Зокрема, це може бути запровадження новітніх технологій глибокої комплексної переробки промислових та побутових відходів. В той же час, аналіз факторів, які перешкоджають здійсненню інновацій, показує, що найвагомішим з них є нестача власних коштів та недостатня фінансова підтримка держави, великі витрати на нововведення, високий економічний ризик, досить тривалий термін окупності нововведень у окремих галузях. В цілому, інновації безпосередньо стимулюють розвиток екологічного підприємництва. В такому випадку екологічне підприємництво органічно доповнюватиме зусилля держави щодо утилізації відходів на основі застосування новітніх технологій та інноваційного чинника.

Коренюк П. ІІ. Налоговое регулирование и экологическое предпринимательство в контексте инновационных подходов

Экологическое предпринимательство в условиях гармоничного сбалансированного развития невозможно без применения инноваций, в частности мало и почти безотходных технологий. Из-за применения инноваций в виде разработки новейших технологий экологическое предпринимательство способствует решению задач по экономической целесообразности и прибыльности утилизации, обезвреживанию и переработке отходов промышленного и бытового происхождения. Налоговое регулирование экологического предпринимательства является весомым фактором его развития. К

экологическим инновациям можно отнести такие процессы как разработку и внедрение новых технологий, в частности малоотходных и почти безотходных. Налогообложение может стать стимулирующим фактором влияния на экологическое предпринимательство. Должно быть использовано льготное налогообложение для предприятий различных форм собственности и хозяйствования, работающих в сфере экологического предпринимательства и занимающихся инновационной деятельностью. В частности, это может быть внедрение новейших технологий глубокой комплексной переработки промышленных и бытовых отходов. В то же время, анализ факторов, препятствующих осуществлению инноваций, показывает, что наиболее значимыми из них является недостаток собственных средств и недостаточная финансовая поддержка государства, большие затраты на нововведения, высокий экономический риск, недостаточный длительный срок окупаемости нововведений в отдельных отраслях. В целом, инновации непосредственно стимулируют развитие экологического предпринимательства. В таком случае экологическое предпринимательство органично дополнит усилия государства по утилизации отходов на основе применения новейших технологий и инновационного фактора.

Постановка проблеми. За своєю семантикою ринкова економіка прагне до гармонічного збалансованого врівноваженого розвитку. Мають місце як позитивні, так і негативні процеси, але з появою негативу підприємці реагують на його подолання створенням нових форм господарювання, які сприяють їх подоланню, маючи певну прибутковість діяльності. Разом з тим, окремі негативні наслідки від економіко-господарської діяльності мають неоднозначний вплив, адже до підприємств висувуються звичайні вимоги, такі як відповідність санітарним нормам та правильність ведення фінансової документації. Але до підприємств, що ведуть підприємницьку діяльність, результати якої впливають на стан здоров'я населення, якість довкілля висувуються також і додаткові вимоги щодо ведення господарської діяльності. Так, одним з нових видів господарської діяльності, покликаних на відновлення та відтворення якості екологічного стану довкілля є екологічне підприємництво. Екологічне підприємництво в умовах гармонічного збалансованого розвитку неможливе без застосування інновацій, зокрема мало- та майже безвідходних технологій. Проблема відходів є однією з головних проблем сучасної цивілізації технократичного типу. І саме екологічне підприємництво сприяє розв'язанню завдань щодо економічної доцільності та прибутковості утилізації, знешкодження та переробки відходів промислового та побутового походження.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми ефективної діяльності суб'єктів екологічного підприємництва у контексті інноваційних підходів в умовах реформування податкової системи досліджували такі видатні вітчизняні вчені як Б. Є. Бачевський [1], О. О. Веклич [2], Т. П. Галушкіна [3], Л. С. Гринів [4], Б. М. Данилишин [5], Жарова Л.В. [6], Какутич Є.Ю. [6], Майстренко О. В. [9], Хлобистов Є.В.[6, 12] та ряд інших не менш видатних вчених. Проблеми законодавчого узгодження чинного вітчизняного законодавства та практичних потреб суб'єктів екологічного підприємництва потребують подальших системних досліджень у розрізі домінуючих тенденцій розвитку глобальної економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте наявні публікації дозволяють зробити висновок про те, що окремі питання податкового регулювання екологічного підприємництва у контексті інноваційних заходів потребують подальших досліджень.

Результати дослідження. Екологічне підприємництво в Україні в силу об'єктивних чинників перебуває в стадії початкових етапів розвитку. Відсутня відповідна законодавчо-нормативна база та не сформульоване категоріальне поняття «екологічне підприємництво». Велике питання виникає до темпів впровадження інновацій в Україні, зокрема фінансування наукових та науково-технічних робіт. Існує потреба у проведенні відповідних досліджень щодо впливу інновацій на розвиток екологічного підприємництва, зокрема утилізацію і переробку промислових та побутових відходів. Податкове регулювання екологічного підприємництва є вагомим стимуляційним чинник його розвитку. Основними завданнями статті є визначення податкових чинників формування резервів інноваційного характеру, які забезпечать стимулюючі умови розвитку

екологічного підприємництва у контексті інноваційних підходів.

В Україні має місце як один з наслідків планової економіки висока енерго-, матеріало- та ресурсомісткість виробничих технологій. Так, на переважній частині металургійних підприємствах енергомісткість виробництва у 4-5 разів перевищує європейські показники та у 2-2,5 рази перевищує аналогічні російські. Подібну тенденцію можна спостерігати як в цілому, так і по окремих галузях національної економіки. Але, безумовно, є і ряд позитивних прикладів щодо запровадження новітніх інноваційних проектів в Україні. Проте, в цілому переважають все ж застарілі ресурсномісткі технології. Після того, як Україна стала на шлях ринкової економіки, відбулась глибока трансформація національної економіки, зокрема промислових галузей. Ринок висуває досить жорсткі вимоги до собівартості виробленої продукції, а на перший план виходять показники конкурентоспроможності готової продукції та конкурентоздатності підприємств. Закривались нерентабельні підприємства, не витримали конкуренції в умовах вступу в СОТ окремі галузі, зупинилось ряд виробництв. В першу чергу це відноситься до застарілих ресурсо-, енерго- та матеріаломістких технологій. Процес даний триває і інновації відіграють вирішальну роль у ньому.

Так, за даними Державного комітету статистики за останні роки в Україні склалася тенденція до зниження обсягів утворення відходів (рис. 1, табл.1).

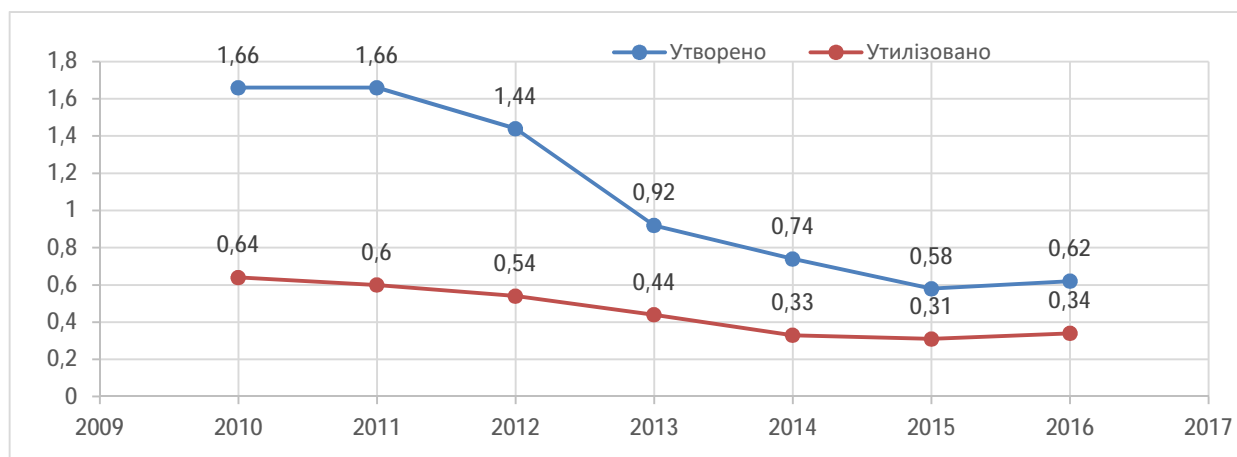

Рис. 1. Динаміка співвідношення обсягів утворених та утилізованих відходів за 1995 – 2003 роки, млн. тонн

Виходячи з даних таблиці 1, видно, що щорічний обсяг утворених відходів за період з 2010 по 2016 роки знизився практично у 3 рази. Але практично у 2 рази також знизився щорічний обсяг їх утилізації. Тобто, темпи зниження утворення відходів у 1,5 рази перевищують темпи їх утилізації, що само по собі є позитивним явищем. Відповідно, динаміка обсягів їх утилізації є більш уповільненою. Така ситуація може свідчити про факт збільшення кількості несанкціонованих звалищ відходів; діяльність з утилізації та переробки відходів продовжує стабільно здійснюватися і основними об'єктами переробки стали не промислові відходи, а побутові.

До екологічних інновацій можна віднести такі процеси [6, 12] як розробку та запровадження нових технологій, зокрема маловідходних та майже безвідходних. Використання інноваційних технологій помимо росту виробництва і в кінцевому результаті ВВП вирішує дуже важливу екологічну проблема у вигляді зменшення відходів на одиницю виробленого ВВП. Вирішення проблеми побутових та виробничих відходів має бути вирішена, адже під загрозою є життєдіяльність людини в цілому.

Таблиця 1.

Основні показники поводження з відходами I – III ключів небезпеки, млн. тон.

	Утворено	Утилізовано,	Видалено в спеціально	Наявність на кінець року у
--	----------	--------------	-----------------------	----------------------------

		оброблено (перероблено)	відведені місця та об'єкти	спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств
1	2	3	4	5
2010	1,66	0,64	0,31	16,24
2011	1,66	0,60	0,14	15,16
2012	1,44	0,54	0,15	14,32
2013	0,92	0,44	0,10	12,6
2014	0,74	0,33	0,82	12,0
2015	0,58	0,31	0,79	12,1
2016	0,62	0,34	1,11	12,1
2016 рік у % до				
2010	37,3	53,1	358,0	74,5
2011	37,3	56,7	792,9	79,8
2012	43,1	63,0	740,0	84,5
2013	67,4	77,3	111	96,0
2014	83,8	103,0	1110,0	100,8
2015	106,9	110,0	140,5	100,0

· Розраховано за даними Держкомстату України

Чинне вітчизняне податкове законодавство [8] діяльність, пов'язану з впливом на природне середовище з метою його відновлення або збереження визначає як екологічне підприємництво для процесу господарювання, спрямованого на отримання такого позитивного на природне середовище ефекту на основах підприємництва, так чинне законодавство прямого трактування не дає, що породжує ланцюг непорозумінь з контролюючими та фіскальними органами і на кінець гальмує загальний процес становлення екологічного підприємництва та подолання незадовільного, а подекуди і катастрофічного екологічного стану.

На мою думку, доцільно визначити екологічне підприємництво як вид економічної діяльності, а не галузь, адже екологічне підприємництво поєднує як виробничу галузь, так і сферу послуг, які мають однакову мету – поліпшення екологічного стану. Разом з тим є підприємства, що виробляють очисне устаткування, наприклад для зменшення викидів в атмосферу, але вони не належать до підприємств екологічного підприємництва, тому що результатом їх діяльності є отримання економічної вигоди, а екологічна складова діяльності виступає супутньою і не є визначальною. Для таких підприємств має бути використане пільгове оподаткування.

Доцільно виділити такі напрямки розвитку екологічного підприємництва як екологічний маркетинг та інжиніринг (реінжиніринг); екологічний аудит та екологічну сертифікацію послуг; екологічний лізинг; екологічний консалтинг; екологічне страхування; виробництво екологічно-безпечної продукції та діяльність у сфері поводження з відходами [1, с. 154].

Отже, екологічне підприємництво є таким видом економічної діяльності, який здійснюється на принципах самостійної, систематичної, здійснюваної на власний ризик діяльності, яка спрямована на отримання позитивного екологічного ефекту за рахунок ефективного використання фінансових та інших ресурсів.

Крім податкових чинників, на екологічне підприємництво як і будь-який інший вид підприємництва, вагомий вплив здійснює можлива інноваційна складова у вигляді новітніх технологій та наукових досліджень щодо їх розробки та впровадження (таблиця 2).

Таблиця 2.

Динаміка чисельності дослідників і виконавців науково-дослідних
робіт та фінансування витрат на їх виконання, млн. грн

Показники	2010	2014	2015	2015 у до %	
				2010	2014
Обсяги фінансуван-ня витрат на виконання	8995,9	10320,3	12223,2	135,9	118,4

наукових і науково-технічних робіт, млн.грн.					
в тому числі за рахунок бюджету, млн. грн	3751,0	4088,4	4296,4	114,5	105,1
в тому числі за рахунок бюджету у відсотках, млн. грн	41,7	39,6	35,1	x	x
Обсяг наукових і науково-технічних робіт, виконаних власне силами організацій, млн. грн	9867,1	10950,7	12611,0	127,8	115,2
Індекси обсягу наукових і науково-технічних робіт у відсотках до попереднього року	0,983	0,955	1,269	x	x
Кількість виконаних наукових і науково-технічних робіт, тис. од.	52,0	43,0	41,1	79,0	95,6

*Розраховано за даними Держкомстату України / Наукова та інноваційна діяльність в Україні. - К.: Держкомстат України. - С. 77

Як видно з даних таблиці 2, обсяги фінансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт зросли з 8995,8 млн. грн. у 2010 році до 12 223,2 млн. грн. у 2015 році або на 35,9 відсотка. В той же час за рахунок бюджету фінансування зросло на 14,5 %, що свідчить про певне зростання обсягів видатків з держбюджету на наукові дослідження. При цьому на 8,8% кількість виконавців, що сприятиме зростанню фінансування у відносному виразі на 1 виконавця або дослідника. Так, найбільшу питому вагу у структурі екологічного податку становлять надходження від сплати за викиди в атмосферне повітря забруднювальних речовин, яка, щоправда, щороку зменшується: від 72,3 % у 2011 р. до 67,4 % у 2014 р., а найменшу частку – надходження від сплати за скиди забруднювальних речовин безпосередньо у водні об'єкти, яка щороку збільшується: від 3 % у 2011 р. до 4 % у 2014 р.

Так, за даними Держкомстату в Україні 2170 підприємств займалися інноваційною діяльністю. З них 179 підприємств або 8,2 % створили новітні технології, а 2134 або 98,3 % використовували результати новітніх технологій у своїй діяльності. Так всього за 2012 рік було створено 516 передових інноваційних технологій і було використано 13219 технологій.

Серед вагомих макроекономічних показників одним з пріоритетних і всім зрозумілих є обсяг ВВП у абсолютному та відносному виразах. На формування ВВП держави працює вся національна економіка, в тому числі і екологічне підприємництво. Без ефективної податкової системи стимулюючого типу неможливий стрімкий ріст ВВП. В таблиці 2. Ми приводимо динаміку кількості виконавців наукових і науково-технічних робіт у розрахунку на 1 000 населення і бачимо за досліджуваний період спад на 25 відсотків.

Що цікаво, аналогічно на ті ж 25 відсотків знизилась питома частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП. З точки зору економії бюджетних асигнувань на заробітну плату, то це можливо і вірно. Так, як видно з даних рис. 2 і таблиці 3, спостерігається стала тенденція зниження питомої частки витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт з 0,99% у 2005 році до 0,75% у 2012 році або на 0,24%. І, як наслідок, знизилась питома частка обсягу виконаних робіт наукового і науково-технічного характеру за вказаний період на 0,33 одиниці з 1,13% у 2005 році до 0,8% у 2012 році. Характерним є те, що темпи зниження обсягів значно випереджають питому частку витрат у структурі ВВП і виступають результируючим показником.

В сучасних умовах виділяється технологічний рівень будь-якого виробництва, та , навіть і в побуті та медицині. Але, вирішальний вплив на нього здійснює саме інноваційний фактор. Візьмемо проблему утилізації промислових та побутових відходів. Так, ефективне поводження з відходами передбачає перероблення при наявності відповідних переробних технологій їх у корисний товар, що користується попитом у споживачів. Як показує світовий досвід, товари, отримані з перероблених відходів (наприклад, вулична плитка для доріг, або цегла) відповідають у повній мірі міжнародним екологічним стандартам серії ISO 9000. Така продукція широко користується попитом за кордоном, тому така продукція основним обсягом поступає на експорт. З метою стимулювання розвитку переробної діяльності та зменшення твердих побутових відходів

вважаємо за доцільне зберегти ситуацію з експортом інноваційномістких товарів за кордон і отримання максимального прибутку. Вважаємо, що інноваційні складові є необхідною та обов'язковою часткою екологічного підприємництва.

Таблиця 3.

Динаміка кількості виконавців наукових і науково-технічних робіт на 1 000 осіб зайнятого населення та питома частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП

	Кількість виконавців наукових і науково-технічних робіт на 1 000 осіб зайнятого населення	Питома частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП
2010	6,7	0,83
2011	6,0	0,74
2012	5,7	0,75
2013	5,5	0,70
2014	5,2	0,65
2015	5,0	0,62
Індекси 2015 року до		
2010	0,75	0,75
2011	0,83	0,84
2012	0,88	0,83
2013	0,91	0,89
2014	0,96	0,95

Висновки. Аналіз впливу інновацій та фінансових вливань у наукову і науково-технічну діяльність на становлення та розвиток екологічного підприємництва в Україні підтверджує, що підвищення обсягів фінансування наукових і науково-технічних робіт сприятиме отриманню мультиплікаційного соціально-еколого-економічного ефекту.

Оподаткування може стати стимулюючим фактором впливу на екологічне підприємництво. Має бути використано пільгове оподаткування для підприємств різних форм власності та господарювання, які працюють у сфері екологічного підприємництва та займають інноваційною діяльністю. Зокрема, це може бути запровадження новітніх технологій глибокої комплексної переробки промислових та побутових відходів. В той же час, аналіз факторів, які перешкоджають здійсненню інновацій, показує, що найвагомим з них є нестача власних коштів та недостатня фінансова підтримка держави, великі витрати на нововведення, високий економічний ризик, досить тривалий термін окупності нововведень у окремих галузях. Крім того, приклад ряду аграрних підприємств свідчить, що здійсненню нововведень перешкождали нестача інформації про новітні майже безвідходні технології, недостатність інформації про ринки збуту, відсутність кваліфікованого персоналу, тощо. В даний час на різних рівнях розглядаються питання, пов'язані з необхідністю переходу на гармонічний збалансований розвиток як України в цілому, так і її окремих регіонів. Тому трансформація чинних механізмів природокористування, зокрема землекористування з урахуванням цілей довготривалого і безпечного розвитку на адаптивні виробничі технології типу «sustainable» є одними з вагомих науково-практичних завдань.

При загальній спрямованості можливих шляхів вирішення даної проблеми, на практиці на перший план виступають регіональний і галузевий рівні переходу на принципи гармонічного збалансованого розвитку і вирішення еколого-економічних протиріч. В цілому, інновації безпосередньо стимулюють розвиток екологічного підприємництва. До вирішення проблем інтегрованого управління раціональним природокористуванням необхідно підходити, виходячи з конкретних регіональних можливостей і пріоритетів; його доцільно розробляти і здійснювати за двома напрямками: стратегічне і оперативне управління. В такому випадку екологічне підприємництво органічно доповнюватиме зусилля держави в даному напрямку.

Список використаних джерел:

1. Бачевський Б.С. Потенціал і розвиток підприємства : [навч. посібник] / Бачевський Б. С., Заблудська І. В., Решетняк О. О. – К. : ЦУЛ, 2009. – 400 с.

2. Веклич О.О. Екологічне оподаткування в Україні: реалії та напрями вдосконалення з урахуванням світового досвіду: монографія / О.О. Веклич. — К.: Либідь, 2001. — 47 с.
3. Галушкіна Т.П. Экономические инструменты экологического менеджмента (теория и практика) / Т.П. Галушкіна / НАН України, Інститут проблем ринка і економіко-екологічних досліджень — Одеса, 2000. — 280 с.
4. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: про& блеми теорії: монографія / Л.С. Гринів. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. — 240 с.
5. Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку: монографія / Б.М. Данилишин. — Донецьк: Юго-Восток, 2008. — 256с. (НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України)
6. Жарова Л.В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління: монографія / Жарова Л.В., Какутич Є.Ю., Хлобистов Є.В.; за ред. акад. Б. М. Данилишина. — Суми: Університетська книга, 2009. — 20 с.
7. Какутич Є.Ю. Організаційно-управлінські умови розвитку екологічного підприємництва в Україні // Економіка природокористування і охорони довкілля: Зб.наук.пр. — К.: РВПС України НАН України, 2006.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (в редакції від 19.04.2018) / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Майстренко О. В. Реформування податкової системи України - як спосіб вирішення податкових колізій / [Електронний ресурс]. Режим доступу: HTTPS://MINJUST.GOV.UA/M/STR_6905
10. Стоянова-Коваль С.С. Регулювання інвестиційних процесів у харчовій промисловості: інституційний вибір: Монографія. — Херсон: Айлант, 2016. — 324с.
11. Удосконалення управління природокористування в АПК / С.І. Дорогунцов, П.П. Борщевський, Б.М. Данилишин. — К.: Урожай, 1992. — 128 с.
12. Хлобистов Є.В. Екологічна безпека стратегічного потенціалу динаміки розвитку продуктивних сил регіонів України / Хлобистов Є.В., Жарова Л.В., Кобзар О.М. // Механізм регулювання економіки. — 2008. — №3. — Т.1. — С. 11-19.

References:

1. Bachevsky V.Ye. (2009), "Potential and development of the enterprise", ["Potencial i rozvitok pidpriemstva"], educational manual, Bachevsky V. Ye., Zablodskaya I. V., Reshemyak A. O., K., ZUL, 400 p.
2. Veklych O.O. (2001), "Ecological taxation in Ukraine: realities and directions of improvement taking into account world experience", ["Ekologichne opodatkuвання v Ukraїni: realii ta naprjami vdoskonalennja z urahuvannjam svitovogo dosvidu"], monograph, O.O. Veklych, K., Lybid, 47 p.
3. Galushkina T.P. (2000) "Economic instruments of ecological management theory and practice", ["Jekonomicheskie instrumenty jekologicheskogo menedzhmenta (teorija i praktika)"], T.P. Galushkina, National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of market problems and economic-ecological research, Odessa, 280 p.
4. Grinov L.S. (2001), "Ecologically Balanced Economics: problems of theory" ["Ekologichno zbalansovana ekonomika: pro& blemi teorii"], monograph L.S. Greens, Lviv, Publishers & Center of Ivan Franko National University of LNU, 240 p.
5. Danylyshyn B.M. (2008), "Environmental component of sustainable development policy", ["Ekologichna skladova politiki stalogo rozvitku"], monograph, B.M. Danylyshyn, Donetsk, Southeast, 256 p. (NAS of Ukraine, Council for the Study of the Productive Forces of Ukraine)
6. Zharova L.V. (2009), "Ecological Entrepreneurship and Environmentalization of Entrepreneurship: theory, organization, management", ["Ekologichne pidpriemnictvo ta ekologizacija pidpriemnictva: teorija, organizacija, upravlinnja"], monograph, Zharova L.V., Kakutich Ye.Yu., Khlobistov Ye.V., for ed. acad. B. M. Danylyshyn, Sumy, University Book, 20 p.
7. Kakutich E.Yu. (2006), "Organizational and managerial conditions of development of ecological enterprise in Ukraine", ["Organizacijno-upravlins'ki umovi rozvitku ekologichnogo pidpriemnictva v Ukraїni"], Economics of natural resources and environmental protection, Zb.nauc.pr., K., RVPS of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine
8. "The Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI (as amended on April 19, 2018)", ["Podatkovij kodeks Ukraїni vid 02.12.2010 № 2755-VI (v redakcii vid 19.04.2018)"], [electronic resource], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Maystrenko O. V. "Reforming the tax system of Ukraine - as a way to solve tax collisions", ["Reformuvannja podatkovoi sistemi Ukraїni - jak sposib virishennja podatkovih kolizij"], [electronic resource]. available at: HTTPS://MINJUST.GOV.UA/M/STR_6905
10. Stoyanova-Koval S.S. (2016), "Adjustment of investment processes in the food industry: institutional choice", ["Regiljuvannja investicijnih procesiv u harchovij promislovosti: institucijnij vibir"], monograph, Kherson, Ayalant, 324 p.

11. "Improving the management of nature management in APC", ["Udoskonalennja upravlinnja prirodokoristuvannja v APK"], S.I. Doroguntsov, P.P. Barshchevsky, B.M. Danylyshyn, K., Harvest, 1992, 128 p.
12. Chlobists E.V. (2008), " Ecological safety of the strategic potential of the dynamics of the development of productive forces of the regions of Ukraine" ["Ekologichna bezpeka strategichnogo potencialu dinamiki rozvitku produktivnih sil regioniv Ukraïni"],, E. Khlobistov, L. Zharova, A. M. Kobzar, Mechanism of regulation of economy, No. 3, T.1, pp. 11-19.

Ключові слова: підприємництво, екологічне, відходи, наукову та науково-технічну діяльність, інновації, податкове, регулювання

Ключевые слова: предпринимательство, экологическое, отходы, научная и научно-техническая деятельность, инновации, налоговое, регулирование

Keywords: entrepreneurship, ecological, waste, scientific and scientific and technical activity, innovation, tax, regulation

Рецензент: Горошкова Л. А., д.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік Академії економічних наук України, Запорізький національний університет

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5351795>

УДК 338.1

СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

<http://orcid.org/0000-0002-2954-5405>

Маматова Лейла Шаміліївна к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємств, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» м. Маріуполь, e-mail: leilamamatova@gmail.com

Leila Mamatova, Ph.D., senior lecturer of the Department Economics of Enterprises, State Higher Educational Establishment «PRIAZOVSKYI STATE TECHNICAL UNIVERSITY», Mariupol, e-mail: leilamamatova@gmail.com

Mamatova L. The state of investment activity of Ukraine in the conditions of globalization.

The article discusses the essence of investment activity and the current state of the investment climate in Ukraine. The advantages and disadvantages of attracting foreign investments into the national economy are highlighted. It is determined that the economy of Ukraine has a deformed sectoral and spatial structure of distribution of foreign investments, according to which special attention should be paid to the value of local territorial advantages of the country. The socio-economic development of the regions and the further increase in the gap in their functioning are due not to the even distribution of capital and foreign direct investment. Taking into account local preferences at the regional level, six aggregated groups have been formed that influence the investor's decision to invest in one or another region or country as a whole. The promotion and attraction of foreign investment must be carried out in a definite sequence, on pre-substantiated and well-established stages, taking into account the experience of developed countries. It is determined that the main focus on the way of European integration of Ukraine should be devoted to the development and implementation of the strategy of ensuring the competitiveness of the national economy in the EU market with the corresponding conditions and stages of preparation of the internal economic environment to European requirements, namely: achievement of the European level of labor productivity, profitability of production, wages. At the present stage of development of Ukraine, strategic development is important, which promotes a favorable investment climate in the country, which in the future influences the dynamics of socio-economic development of the regions and provides the opportunity for globalization of the national economy of the country. The study of the current state of investment activity in Ukraine has made it possible to determine that state-directed investments are needed in the development of human capital, the growth of the level and quality of life of the population and the environment for its effective functioning, that is, the industrial sector of the economy, while additional investments (foreign) are needed to accelerate European integration processes in Ukraine, updating the technological level of the country and creating and developing a modern industrial sector of the country.

Маматова Лейла Шаміліївна. Стан інвестиційної діяльності України в умовах глобалізації.

У статті розглянуто сутність інвестиційної діяльності та сучасний стан інвестиційного клімату в Україні. Виокремлено переваги та недоліки залучення іноземних інвестицій у економіку країни. Визначено, що економіка України має деформовану галузеву та просторову структуру розподілу іноземних інвестицій, відповідно до цього особливу увагу необхідно приділити значенню місцевих територіальних переваг країни. Соціально-економічний розвиток регіонів та подальше збільшення розриву у їх функціонуванні обумовлено не рівномірним розподілом капітальних та прямих іноземних інвестицій. З врахуванням локальних переваг на рівні регіону сформовано шість агрегованих груп, що впливають на рішення інвестора про здійснення вкладень в той чи інший регіон, або країну в цілому. Стимулювання та залучення іноземних інвестицій потрібно здійснювати у визначеній послідовності та попередньо обґрунтованих та сформованих етапах з врахуванням досвіду розвинених країн. Визначено, що основну увагу на шляху євроінтеграції України необхідно приділяти розробці та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на ринку ЄС з відповідними умовами та етапами підготовки внутрішнього економічного середовища до європейських вимог, а саме: досягнення європейського рівня продуктивності праці, прибутковості виробництва, заробітної плати. На сучасному етапі розвитку України важливе місце займає стратегічний розвиток, що сприяє забезпеченню сприятливого інвестиційного клімату в країні, який в подальшому впливає на динаміку соціально-економічного розвитку регіонів та надає можливість глобалізації національної економіки країни. Дослідження сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні дозволило визначити, що інвестиції державного спрямування необхідні у розвитку людського капіталу, зростання рівня та якості життя населення та середовища для ефективного його функціонування, тобто виробничого сектора економіки, а інвестиції додаткового характеру (іноземні) потрібні для прискорення євроінтеграційних процесів в Україні, оновлення технологічного рівня країни та створення й розвитку сучасного промислового сектору країни.

Маматова Л.Ш. Состояние инвестиционной деятельности Украины в условиях глобализации.

В статье рассмотрена сущность инвестиционной деятельности и современное состояние инвестиционного климата в Украине. Выделены преимущества и недостатки привлечения иностранных инвестиций в экономику страны. Определено, что экономика Украины имеет деформированную отраслевую и пространственную структуру распределения иностранных инвестиций, таким образом, особое внимание необходимо уделить назначению местных территориальных преимуществ страны. Социально-экономическое развитие регионов и дальнейшее увеличение разрыва в их функционировании обусловлено не равномерным распределением капитальных и прямых иностранных инвестиций. С учетом локальных преимуществ на уровне региона сформировано шесть агрегированных групп, влияющих на решение инвестора о капиталовложениях в тот или иной регион или страну в целом. Стимулирование и привлечение иностранных инвестиций следует выполнять в определенной последовательности и предварительно обоснованных и сформированных этапах с учетом опыта развитых стран. Определено, что основное внимание на пути евроинтеграции Украины необходимо уделять разработке и реализации стратегии обеспечения конкурентоспособности национальной экономики на рынках ЕС с соответствующими условиями и этапами подготовки внутренней экономической среды к европейским требованиям, а именно: достижение европейского уровня производительности труда, прибыльности производства, заработной платы. На современном этапе развития Украины важное место занимает стратегическое развитие, что способствует обеспечению благоприятного инвестиционного климата в стране, который в дальнейшем влияет на динамику социально-экономического развития регионов и дает возможность осуществления глобализации национальной экономики страны. Исследование современного состояния инвестиционной деятельности в Украине позволило определить, что инвестиции государственного направления не обходимо направлять в развитие человеческого капитала, рост уровня и качества жизни населения и среды для эффективного его функционирования, то есть производственного сектора экономики, а инвестиции дополнительного характера (иностраные) нужны для ускорения евроинтеграционных процессов в Украине, обновление технологического уровня страны, создания и развития современного промышленного сектора страны.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації, яка вимагає швидких змін в формуванні та використанні інвестиційного капіталу з врахуванням змін в технологічному та споживчому аспектах діяльності підприємства, набуває важливе значення іноземна ресурсно-інвестиційна база пошуку глобального економічного простору в системі інвестування. Залучення іноземного інвестування є важелем активізації інвестиційного процесу в країні, засобом вивчення та використання зарубіжного досвіду, методом впровадження нових технологій, що стає невід'ємною частиною розвитку економіки України, спрощуючи входження у глобальні бізнес-процеси та підвищуючи інвестиційну привабливість. Ефективність інвестування залежить від правильно обраних напрямів реалізації пріоритетних інвестиційних проєктів в економіці країни. Прямі іноземні інвестиції сприяють зміцненню економіки країни, підвищують конкурентоспроможність регіону та країни в цілому, сприяють покращенню міжнародних відносин з країнами-інвесторами. Саме тому стимулювання соціально-економічного розвитку країни залежить від залучення та раціонального використання інвестиційного капіталу з врахуванням досвіду економічно розвинутих країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань інвестування є актуальним в Україні та в закордонних країнах, тому цю тему висвітлювали такі науковці Л. Т. Веллс, К. Девідсон, Д. Шнайдер, Г. Райтер, В. Вудрафф, Г. Шварценберг, І. Боднар, О. Ковальчук, С. Захарін, О. Гаврилюк, Т. Гринів, О. В. Гаврилюк, В. Г. Герзанич, Т.А. Говорушко, А.Ю. Єгоров, Дж. Даннінг, О.Р. Кібенко, В.М Косак.

Мета статті дослідження стану інвестиційної діяльності України в умовах глобалізації та зовнішньоекономічної інвестиційної діяльності на основі статистичних даних та визначення шляхів удосконалення інвестиційної конкурентоспроможності з врахуванням основних чинників впливу на інвестиційну активність.

Результати дослідження. Веллс Л. Т. провів аналіз зростання обсягу іноземних інвестицій у країни Третього Світу, які стали не лише джерелами сировини, але й виробниками та споживачами високоякісної, високотехнологічної продукції. Наведені фактори, що впливають на рішення інвесторів створювати спільні або дочірні підприємства, а не лише експортувати чи укласти ліцензійні угоди [1]. Девідсон К. розкрив вплив іноземних інвестиційних стандартів на забезпечення благополуччя та

збільшення зайнятості населення приймаючої країни [2]. Боднар І. визначив основні проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі, розглянув причинно-наслідкові зв'язки між інвестиціями та їх очікуваними наслідками – підвищення рівня виробництва, якості продукції, зростання ВВП [3]. Ковальчук О., Пересада А. здійснили моніторинг інвестиційних процесів в Україні, визначили форми інвестування та можливості їх впровадження [4, 5]. Захарін С. визначив перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний ринок [6]. Гринів Т. дослідив стан та перспективи розвитку іноземного інвестування в умовах кризи [7].

Термін «інвестиції» відповідно Закону України «Про режим іноземного інвестування» трактується таким чином: «Іноземні інвестиції – цінності, щовкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку та (або) досягнення соціального ефекту»; а «підприємство з іноземними інвестиціями» – «підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше ніж 10 відсотків». [8]

Виділяють три основні типи підприємств з іноземними інвестиціями, різниця між якими – лише у їх частці [9]:

- 1) дочірня компанія – підприємство, де інвестор контролює більше 50% голосуючих акцій;
- 2) асоційована компанія – підприємство, в якому інвестор контролює не менше ніж 10% голосуючих акцій, але не більше 50%;
- 3) підприємства-партнери – це підприємства, які або взагалі не володіють акціями один одного, або володіють ними в кількостях, не достатніх для того, щоб впливати в рамках відносин прямого інвестування, проте мають загальну материнську компанію.

Щороку компанія BDO International публікує рейтинг інвестиційної привабливості світових країн «International Business Compass», за 2015 рік місце України в ньому піднялось на 20 позицій, що за умов теперішньої політичної та економічної нестабільності є дуже хорошим показником. Україна в цьому рейтингу розташовується на 89 місці та входить до числа країн, які показали найкраще річне зростання, нарівні з Білорусією та Латвією, у порівнянні з 2014 роком, де наша країна займала аж 109 місце. У рейтингу за 2016 рік Україна посіла 130-те місце із 174 країн. [10, 11, 12]

В рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2017 рік, Україна впала на 45 позицію порівняно з попереднім періодом і зайняла 134 місце (2015 рік – 89 місце) [13]. Спад видно по всіх категоріях. Особливо помітним є падіння в частині економічних показників. В першу чергу, подібні результати обумовлені політичною кризою і подіями в східній частині країни. Іноземні інвестори занепокоєні нестійкістю економіки в Україні, це є основною проблемою притоку інвестицій в країну. В першу чергу, інвесторами підкреслюють негативні наслідки ліквідацію привілеїв, якими можна було користуватися на рубіжах вільних економічних зон та на територіях пріоритетного розвитку. Іноземні інвестиції мають велике значення для економіки країни, яка їх одержує, оскільки вони є основою капіталовкладень, сприяють поширенню нових технологій, збільшенню продуктивності праці та підвищенню рівня життя населення. [13]

Іноземні інвестори занепокоєні нестійкістю економіки в Україні, це є основною проблемою притоку інвестицій в країну. В першу чергу, інвесторами підкреслюють негативні наслідки ліквідацію привілеїв, якими можна було користуватися на рубіжах вільних економічних зон та на територіях пріоритетного розвитку. Іноземні інвестиції мають велике значення для економіки країни, яка їх одержує, оскільки вони є основою капіталовкладень, сприяють поширенню нових технологій, збільшенню продуктивності праці та підвищенню рівня життя населення. Інформація щодо прямих інвестицій з країн світу в економіку України наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України (2010-2018), (млн.дол.) складено на основі джерел [10, 11, 12, 13]

Країни	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	На 01.04.2018
У сь о г о	38992,9	45370	48197,6	51705,3	53704	40725,4	36154,5	39144	32750,8
Європа, в т.ч.	25997,9	31182,9	30687,6	29690,4	28504	22240,9	20804,5	23815,4	18497,8
Австрія	1674,7	1798,9	2317,5	2476,9	2314	1648,7	1559,8	1265,9	1125,1
Бельгія	63,2	63,8	84,2	72,2	66	104,2	96,8	103,9	105,1
Білорусь	24,8	30,5	29,9	56,7	48,2	33,2	32,3	32,4	33,4
Болгарія	18,2	18,7	23	23,9	26,3	22	32,1	40,5	41,4
Велика Британія	2234,1	2229,9	2536,4	2496,9	2768,2	2153,4	1790,3	2169	1994,6
Греція	262,9	259,8	396,7	394,9	268,3	156,8	131,2	116	45,7
Данія	186	196,6	199,5	197,2	173,5	149,3	138,8	149,7	157,1
Естонія	137,3	126,7	162,4	172,5	180,4	240,3	243,3	228,6	240,7
Ірландія	139,3	138	156,4	167,7	70,1	71,5	72,9	48,4	48,8
Іспанія	70,5	63,4	72,6	70,7	69	64,9	56,1	64	64,8
Італія	354,2	352,7	349,2	401,7	584,6	371,5	343,6	333,3	245,2
Латвія	86,8	81,4	71,1	79,2	84,6	62,6	48,9	37,6	40,5
Литва	80,4	81,8	81	342,9	346,4	188,2	137,1	126,8	139,7
Люксембург	263	435,4	488,9	559,5	555,8	398,8	363,9	942,3	505,9
Молдова, республіка	27,8	26,9	37,3	35,2	36,3	27,5	19,1	17,4	10,4
Монако	50,1	45,6	40,3	40,4	40,4	40,2	42,5	52,7	52,3
Нідерланди	7461,3	11389,8	9323,8	8727,6	9007,5	6986,7	6184,7	6292,9	6742,6
Німеччина	6009,6	5001,2	5329,8	4496,3	2908,4	2105,2	1598,2	1792,6	1802,4
Норвегія	79,3	7,5	6,1	5	9,2	6	4,9	7,2	7,5
Польща	847	913	834,3	897,2	819,8	808,6	758,3	815,5	589,6
Португалія	11,4	12,6	23,2	15,6	15,8	7,6	5,5	4,1	4,4
Російська Федерація	1900,2	2692,7	2876,1	3040,5	3525,9	2338,9	3036,9	4598,4	775,1
Румунія	18,5	22,1	21,9	24,4	24,9	25,3	20,2	21,7	20,7
Сербія	43,4	44,6	43	43,5	45,1	37,4	32,3	34,6	35,9
Словаччина	64,2	62,1	71,1	70,4	99,7	74,2	72,2	75,4	76,3
Словенія	28,8	28,4	31,6	33,1	36,4	24,7	19,5	20	21,9
Угорщина	708,6	697,6	678,5	684,3	685,9	593,2	614,9	796	529,7
Фінляндія	59,4	58	67,5	100,4	118,2	103,1	89,8	133,8	133,4
Франція	1381,1	2105,4	1993,1	1510,3	1520,5	1394,6	1305,4	1346,6	775,6
Чехія	78,5	72,3	75,5	80	82,9	112,6	106,2	117,6	114
Швейцарія	785,7	852,7	939,3	1097,6	1351	1391,5	1390,8	1537,6	1531,6
Швеція	674,2	1108,9	1141,9	1084,4	439,3	360,2	328,9	353,6	360,3
Азія, в т.ч.	9325,2	10474,7	13593,8	16945,1	19110,7	13809,1	11346,7	11476,8	10240,6
Азербайджан	20,2	32,9	46	60,5	308,1	166,4	189,4	213	223,6
Грузія	35,9	36,7	10,2	13,1	19,7	11,3	4,6	2,7	2,5
Ізраїль	59,8	45,9	45,5	50,6	46,9	39,3	33,6	42,7	55,2
Індія	17,9	15,1	16,1	25,5	27,4	23,6	22	22,5	22,6
Казахстан	55,4	152,4	156,2	153,8	154,5	93,1	75,4	71,3	34,6
Китай	11,8	12,7	14,8	18,2	25,5	21	18,6	18,2	18,2
Кіпр	8603,1	9620,5	12700,8	15907,7	17725,6	12769,4	10239,5	10008,6	9213
Корея, Республіка	171,5	171,5	171,6	171,5	171,7	161,6	161,2	198,8	200,3
Японія	117,1	130,7	150	160,5	188,9	143,6	133,1	139,2	145,7
Африка, в т.ч.	85,2	85,5	85,8	110,1	322,4	205,7	133,1	194,9	143,2
Єгипет	2,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,5	0,5	0,2	0,2
Сейшельські острови	80,3	82,9	83	107,3	318,5	201,8	129,6	171,3	*
Америка, в т.ч.	3173,9	3196,5	3386,2	4516,6	5317,9	4041,2	3447	3216,1	1948,9
Віргінські Острови (брит.)	1283,6	1384,9	1580,2	1888,2	2275,9	1988,3	1715	1601,8	1350,3
Канада	106,6	95,5	110,1	98,3	87,1	76,2	65	49,6	*
США	1260	1107,6	966,6	976,5	934,7	701,6	634,1	538,7	*
Австралія і Океанія	24,3	45,6	47,4	49,7	55,4	37,4	25,2	47,8	45,1

Насправді, приплив інвестицій минулого року сильно впав порівняно з 2016 роком – на 57,5%, до 1 млрд 817,2 млн грн із 4 млрд 405,8 млн грн. Востаннє таке падіння було зафіксоване в 2014 році, коли надходження інвестицій знизилося на 55,1%. Щоправда, наступного року було відзначено значне зростання – на 53,5%, до 3 млрд 763,7 млн грн. При цьому обсяг прямих інвестицій на одну особу в 2017 році зріс на 4,3% – до 925 доларів. Максимальне зростання було зафіксоване в 2011 році, тоді на одну людину припадала 1 тисяча 084,3 долара, мінімальна сума інвестицій на одну особу була в 2016 році 886 доларів. Минулого року найбільше грошей в Україну вклав Кіпр. На цю країну припало 27% всіх інвестицій або 506 млн дол. Трохи менше вклала Росія – 395,9 млн, Нідерланди – 262,5 млн, Велика Британія – 211,7 млн дол., а Німеччина – 119,3 млн дол. Найактивніше інвестували в сферу фінансів і страхування – 647,5 млн дол., в українську промисловість у 2017 році вклали 523,4 млн. дол., в оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспорту – 178,4 млн. дол., в операції з нерухомістю – 117,9 млн дол. [10, 11, 12, 13, 14]

Залучення іноземних інвестицій у економіку країни має свої переваги та недоліки:

1) переваги залучення іноземного інвестування: створення стратегічних альянсів між вітчизняними та зарубіжними підприємствами; використання іноземного досвіду організації та управління в збільшенні обсягів капіталовкладень, впровадження сучасних технологій у виробництво; підвищення рівня зайнятості населення та професійної кваліфікації кадрів; прискорення темпів структурної перебудови економіки.

2) Недоліки залучення іноземного інвестування: збільшення залежності від іноземного капіталу; трансферт частини прибутків за кордон; жорстка експлуатація вітчизняних сировинних ресурсів; витіснення з ринку внутрішніх виробників та постачальників [2].

Економіка України має деформовану галузеву та просторову структуру розподілу іноземних інвестицій, відповідно до цього особливу увагу необхідно приділити значенню місцевих територіальних переваг, які є чинниками прийняття рішень щодо напрямків та масштабів капіталовкладень. Інформація щодо прямих інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності наведено в таблиці 2.

71,8 % загального обсягу акціонерного капіталу (інвестицій), а це 270,6 млн. дол., внесено з країн Європейського Союзу, з інших країн світу – 106,0 млн. дол. (28,2%).

Інвестиції надійшли з 48 країн світу. Основними країнами-інвесторами є Кіпр, Німеччина, Австрія, Японія, Польща, Нідерланди, США, на які припадає 71,0% загального обсягу всіх інвестицій [15]. 301,8 млн. дол. (80,1%) зосереджено на підприємствах промисловості, у т. ч. переробної – 298,9 млн. дол.; добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 1,2 млн. дол.; водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 1,3 млн. дол.; з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 0,4 млн. дол. У підприємства з виробництва автотранспортних засобів, причепів та напівпричепів та інших транспортних засобів внесено 111,6 млн. дол. прямих інвестицій; виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 34,0 млн. дол.; виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин та устаткування – 37,1 млн. дол.; виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічну діяльність – 24,1 млн. дол. У транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності акумульовано 22,8 млн. дол. (6,1%); операціях з нерухомим майном – 14,8 млн. дол. (3,9%); тимчасовому розміщенні й організації харчування – 13,4 млн. дол. (3,6%); у сфері оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів – 10,1 млн. дол. (2,7%) [13, 14, 15].

Найбільше інвестицій надійшло до таких регіонів України: Київської, Дніпропетровської, Харківської, Львівської, Одеської, Запорізької, Полтавської, Івано-Франківської областей та до м. Київ (93,7% всіх залучених прямих іноземних інвестицій). Такий розподіл капітальних та прямих іноземних інвестицій в окремі регіони не є рівномірним, наслідком чого є відмінність у соціально-економічному розвитку регіонів та

подальше збільшення розриву у їх функціонуванні [10]. Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу по регіонах України представлено на рис. 1

Таблиця 2

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності (2010-2018) (млн. дол.)

Види діяльності	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	На 01.04.2018
Усього	38 992,9	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	40 725,4	36 154,5	39 144,0	32 750,8
Сільське, лісове та рибне господарство	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	502,2	621,9	598,5
Промисловість	16 473,7	18 693,8	17 303,8	18 031,1	17 681,4	12 419,4	9 893,6	10 685,6	10 992,4
Будівництво	1 082,2	1 111,2	1 176,8	1 408,5	1 580,0	1 301,9	1 104,1	1 052,1	934,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4 341,1	4 681,1	5 346,1	6 070,6	6 807,8	6 037,6	5 247,4	5 140,8	5 094,4
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	923,6	1 027,1	1 073,1	1 427,6	1 535,3	1 355,5	1 088,0	1 164,4	1 001,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	354,1	353,0	374,6	411,5	446,5	382,3	332,6	339,6	342,9
Інформація та телекомунікації	1 572,3	1 734,9	1 982,7	1 840,4	1 894,7	1 646,2	2 089,4	2 163,6	2 170,2
Фінансова та страхова діяльність	8 973,2	11 498,3	12 908,1	13 094,9	12 261,4	8 790,3	8 382,0	10 213,3	3 764,6
Операції з нерухомим майном	2 371,3	3 045,6	3 508,9	3 878,3	4 768,3	3 979,4	3 882,1	3 790,6	3 879,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	1 133,1	1 182,0	2 072,5	2 831,0	4 006,8	2 634,5	2 222,6	2 303,6	2 227,9
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	872,1	1 110,8	1 480,3	1 760,4	1 686,9	1 340,2	1 222,7	1 486,3	1 566,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	*	*	21,4
Освіта	25,9	7,6	6,7	9,1	12,0	10,7	16,0	21,7	37,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	49,8	50,7	50,4	59,3	59,9	50,7	44,0	46,2	101,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	122,4	130,9	155,2	138,7	157,0	141,0	112,5	98,3	17,2
Надання інших видів послуг	28,5	23,5	33,0	26,1	28,9	18,4	*	*	

Локальні переваги можуть виступати в найрізноманітніших формах: у вигляді наявності ресурсів, пільгового податкового та митного режиму, значних розмірів споживчого ринку, розвиненої інфраструктури, соціально-культурної близькості і безлічі інших. Тому дуже важливо розглядати регіональні переваги регіонів України в аспекті залучення прямих іноземних інвестицій. [14]

Для цього локальні переваги на рівні регіону необхідно сформулювати у вигляді шести агрегованих груп, що впливають на рішення інвестора про здійснення вкладень в той чи інший регіон: 1) економічні (рівень заробітної плати, освіти, валового регіонального продукту); 2) розвиток інфраструктури (соціальні, транспортні, інженерні засоби); 3) інституційні (рівень злочинності, якість правової системи); 4) відкритість регіону для зовнішньоекономічних відносин (розвиток зовнішньої торгівлі, міжнародні фінансові операції); 5) географічні (клімат, наявність порту, відстань до столиці); 6) регіональна економічна політика (інвестиційний рейтинг, обсяг внутрішніх приватних та державних інвестицій). [9]

Ці всі чинники формують інвестиційний клімат регіону та впливають на рівень його інвестиційної привабливості. Інвестиційна привабливість регіону оцінюється за 5 категоріями: інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційні ризики, екологічна складова [13, 14].

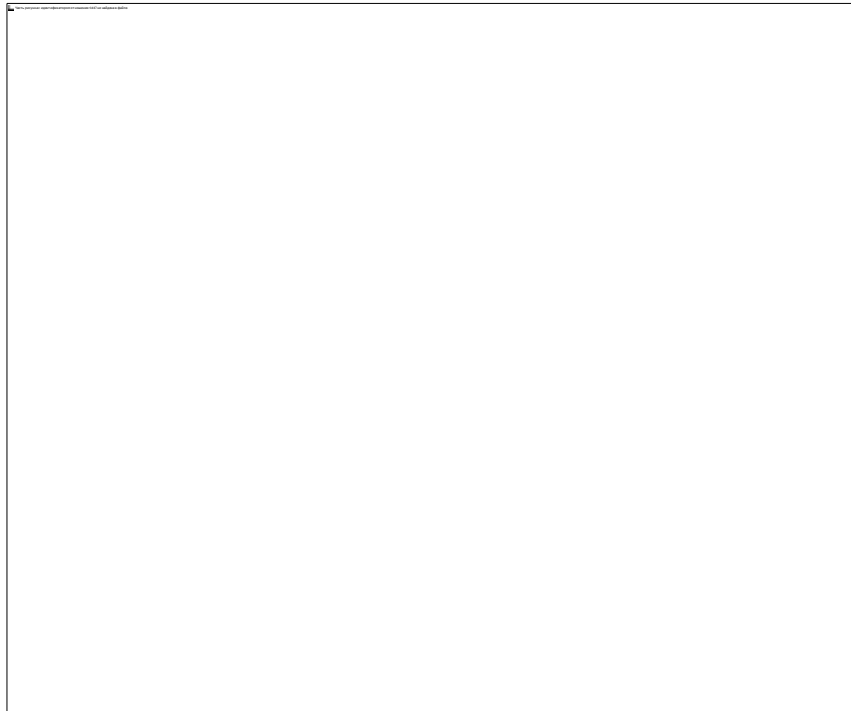

Рис.1. Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу по регіонам України [14]

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України загалом на сьогодні першочерговим є питання вдосконалення нормативно-правової та організаційної бази задля покращення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. У цьому напрямку вже здійснено наступні кроки [10]:

1) створене відповідне правове поле для подальшого зростання обсягів іноземного інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавством України надано гарантії діяльності для інвесторів, покращено економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства;

2) до іноземних інвесторів на території України застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами, прямі іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації;

3) задля підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 року № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

Для нормального розвитку економіки та для забезпечення відтворення необхідний постійний приплив засобів. Кількісне зростання інвестицій, їх напрям у різні сфери господарювання залежать від правильної інвестиційної політики. Вкладення засобів в наукомісткі, високотехнологічні програми впливає не тільки на виробництво товарів, але й на умови праці, що не може не відобразитися на розвитку всього суспільства в цілому. Інвестиції, вкладені в цю сферу, дають уявлення про якісний рівень інвестицій. Якісний рівень і кількісне зростання інвестицій, їх співвідношення дають уявлення про проведення державою інвестиційної політики, її метою є пошук оптимального регулювання інвестиційної діяльності, національних і іноземних інвесторів. У порівнянні з іншими державами, об'єм інвестування в економіку України є незначним. Наприклад, приплив іноземних інвестицій до Чехії більший в 11 разів, а в такі країни, як Словаччина, Польща, Португалія - в 5-6 разів, ніж до України. [17]

Політична нестабільність, часта зміна законодавства, загроза інфляції, високий рівень злочинності та корупції, низька прибутковість від інвестицій, бюрократизація

державного апарату, великий тягар оподаткування належать до факторів ризику інвестування. Ці чинники примушують іноземних інвесторів проводити обережну та очікувальну політику у сфері інвестиційної співпраці з Україною. На жаль, на сьогодні інвестиційний клімат на Україні несприятливий. А це означає, що Україна поки що не готова до жорсткої конкурентної боротьби за інвестиції на світових ринках капіталу, що безпосереднім чином позначиться на структурі прямих іноземних інвестицій і розвитку економіки в цілому. [19]

Привабливість України як об'єкта для інвестицій іноземного капіталу можна охарактеризувати на основі такого сценарію вкладення коштів: найбільшою популярністю користуються галузі, які переживають піднесення та зорієнтовані на внутрішнє споживання (банківська сфера, страхування, зв'язок). Найбільшими інвесторами є Сполучені Штати Америки, Кіпр, Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Польща. [17]

Порівняно з європейськими країнами, процентним ставкам і значним темпом динаміки банківської діяльності. Іноземна присутність у вітчизняних фінансових установах з кожним роком зростає: за 2011—2017 роки на український банківський ринок вийшло 12 нових серйозних іноземних контрагентів, серед яких «UniCredit», «Reiffeisen», «BNP Paribas», «Swedbank», «Erste». Певною привабливістю відзначається і сфера високих технологій. У світі існує нестача кваліфікованих кадрів, а в Україні у наявності гідна освітня база для побудови експортно-орієнтованого ІТ-бізнесу. І хоча Україна практично вже втратила шанс зайняти місце на ринку софтверного виробництва, але в галузі створення та управління додатками володіє великим потенціалом. [18]

Стимулювання та залучення іноземних інвестицій потрібно здійснювати у визначеній послідовності, тобто за такими етапами: 1) дослідження інвестиційного потенціалу України; 2) вибір пріоритетних галузей та технологій; 3) розробка способів залучення інвестицій; 4) реалізація розробленої політики та контроль за її виконанням. [19]

Одним із головних передумов успішної інвестиційної діяльності є низький рівень інфляції та передбачуваність рівня цін в економіці. Необхідно спростити правила залучення інвестицій в Україну, які передбачають відкриття місцевих рахунків в українських банках та використання українських посередників. Слід також запровадити просту та зрозумілу систему оподаткування, яка б передбачала формалізований, а не індивідуальний характер стягнення податків. Важливу роль відіграє державна фінансова підтримка, цільові субсидії та податкові пільги для іноземного капіталу. [19]

Перехід України до нової форми економічних відносин, що ґрунтується на ринкових методах, зумовлює необхідність вирішення нових завдань, пов'язаних з економічним розвитком регіонів та економіки країни. Пряма підтримка державою рівня та інтенсивності інвестиційних процесів в економіці є вирішальною умовою структурної перебудови. Саме вона приносить конкретні результати у вигляді досягнення й підтримки стабільних темпів економічного зростання в країні. [12, 15, 19]

Для успішної інтеграції України у європейський економічний простір варто наближати основні критерії власного розвитку до стандартів ЄС. Основою стратегії економічного та соціального розвитку на середньострокову перспективу має стати створення реальних передумов вирішення основного геополітичного завдання України – інтеграції до ЄС, що передбачає, в першу чергу, інституційні перетворення та реформи в соціально-економічній сфері. Необхідним є зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та підвищення їхньої конкурентоспроможності, забезпечення всебічного розвитку людського потенціалу та реалізація інноваційної політики в регіонах. Головними пріоритетами розвитку виробничо-економічного потенціалу мають бути розбудова виробничої, транспортної й ринкової інфраструктур, сприяння розвитку підприємництва. Необхідно створити дієву систему інституцій, які б мали можливість працювати на забезпечення сталого розвитку окремих територій, узгоджувати свою діяльність з іншими організаційними структурами. Існуючі в Україні агентства регіонального розвитку – це потенційна база вдосконалення інфраструктури регіонального розвитку. Регіональні

агентства розвитку мають на меті вирішення завдань поліпшення умов використання передових інноваційних технологій, підвищення інвестиційної привабливості регіонів, розширення залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для регіонального розвитку, вдосконалення підготовки та перепідготовки відповідних фахівців з проблем регіонального розвитку. [5, 6, 7, 10, 20].

Одним з пріоритетних напрямів є підтримка регіонів що повільно розвиваються. Стратегічною метою подолання диспропорцій у розвитку регіонів є створення ефективної системи міжбюджетних відносин, їхнє узгодження із загальною логікою змін на регіональному та місцевому рівнях, а також із пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку України. Досягнення стратегічної мети передбачає удосконалення нормативно-законодавчої бази, прискорення адміністративно-територіальної реформи. Темпи розвитку транскордонного співробітництва сьогодні та активного залучення до нього центрально- і східноєвропейських держав, свідчать про відставання України в цій сфері. Це вимагає здійснення цілісної загальнодержавної політики, яка має бути підкріплена відповідною правовою базою, а також зусиллями всіх зацікавлених сторін як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Стратегічним завданням реформування транскордонного співробітництва має стати ефективне використання природно-ресурсного, демографічного, виробничого і науково-технічного потенціалів регіонів з метою вирішення питань комплексного розвитку територій. [20].

Необхідним є реформування адміністративно територіального устрою, приведення її у відповідність до Конституції України та критеріїв ЄС, що з урахуванням національного та кращого міжнародного досвіду дозволить оптимізувати систему адміністративно-територіального устрою України, сприятиме укрупненню адміністративно-територіальних одиниць, підвищенню на цій основі рівня соціально-економічного розвитку країни, ефективності управління територіями, зниженню витрат на утримання державних органів та органів місцевого самоврядування, а також поліпшенню якості надання послуг населенню на рівні загальнодержавних соціальних стандартів, незалежно від місця проживання. [20].

Висновки. Таким чином, іноземний капітал сьогодні особливо потрібен у тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, призведе до покращення суспільного життя в країні, а саме харчова промисловість, фармакологія, енергетика, виробництво товарів широкого вжитку, сільське господарство та інші галузі. [5]

За сучасних умов жорсткої і навіть нещадної конкуренції у великомасштабному іноземному інвестуванні відчувають значну потребу виробництва паливно-енергетичного комплексу, що протягом багатьох років несуть істотне навантаження не тільки щодо енергопостачання виробництва та соціальної сфери, але й забезпечення експортної діяльності країни в цілому [6].

При цьому, залучення інвестицій у паливно-енергетичну промисловість дозволило б вирішити такі найбільш проблематичні питання [6, 7, 8, 14, 17, 18]:

- різке зниження питомих видатків палива й енергії за рахунок переходу до енергозберігаючих технологій в економіці;

- комплексний та системний підхід до модернізації та переоснащення виробництв і виробничих процесів із використанням сучасної техніки і прогресивних технологій, що забезпечать стійке зростання ефективності виробництва і безпеки, а також поліпшення умов праці, і як результат, стале зростання економіки країни в цілому;

- зниження негативного впливу металургійного і нафтохімічного комплексів на навколишнє середовище на основі застосування сучасних екологічно чистих технологічних процесів у виробництві, транспортуванні та сферах споживання енергоресурсів;

- активізація використання існуючого потенціалу з видобування енергоресурсів (нафти, газу в українській частині Чорного моря та в Карпатах).

На сучасному етапі розвитку України важливим завданням стратегічного розвитку є забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, який в подальшому формує динаміку соціально-економічного розвитку та формує можливість модернізації національної економіки країни.

Основними напрямками стимулювання інвестиційної діяльності є:

- формування стабільного правового середовища спрямованого захист вітчизняних та іноземних інвестицій на захист прав власності;
- зниження податкового тиску на підприємства;
- розвиток інформаційної інфраструктури ринку та системи ринків і ринкових інструментів.
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва за рахунок шляхом стимулювання розвитку науково-технологічного і виробничих національних секторів;
- контроль над трудовою міграцією, шляхом збільшення привабливості праці на вітчизняному ринку та активної співпраці зі світовими організаціями.

Список використаних джерел:

1. Wells L. T. et al. *Third world multinationals: The rise of foreign investments from developing countries* // MIT Press Books. – 1983. – Т. 1.
2. Худавердієва В. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва // Фінанси України. – 2010. – №. 6. – С. 62-71.
3. Боднар І. Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І. Р. Боднар // Регіональна економіка. – 2009. – №. 4. – С. 62-70.
4. Ковальчук О. В. Формування та реалізація державної інвестиційної політики / О. В. Ковальчук // Проблеми науки. – 2004. – №. 12. – С. 16-17.
5. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні / А. А. Пересада // К.: Лібра. – 1998. – Т. 392.
6. Захарін С. В. Перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний ринок / С. В. Захарін // Фінанси України. – 2003. – №. 9. – С. 102-112.
7. Іноземні інвестиції в Україні в умовах кризи: стан і перспективи розвитку / Т. Т. Гринів // Проблеми економіки та управління: [зб.наук.пр.] / відп.ред. Й.М. Петрович. – Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2010. – С. 69-73.
8. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03. 1996 № 93/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
9. Богуславська С. І. Аналіз факторів залучення прямих іноземних інвестицій у регіони України / С. І. Богуславська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015 – №4. – С. 674-678.
10. Стан інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
11. Державна служба статистики України. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Рейтинг інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.businessz.com.ua/news/27/1229>
13. *International Business Compass 2017* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bdo.ge/en-gb/insights/bdo-ibc-international-businesscompass-2017>
14. Іноземні інвестиції в Україні: скільки за 7 років вклали в економіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/09/infografika/ekonomika/inozemni-investyziyi-ukrayini-skilky-7-rokiv-vklaly-ekonomiku>
15. Статистичний збірник «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності» / Головне управління статистики у Закарпатській області. За ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород – 2015.
16. Петровська С. А. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: методичний аспект / С. А. Петровська // *Mechanism of Economic Regulation*. – 2013. – №. 2. – С. 113-126.
17. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // Фінанси України. — 2008. — №2 (147). — С.68-81.
18. Даниленко А.А. Актуальні питання прямих іноземних інвестицій до України з ЄС // Фінанси України. — 2008. — №1 (146). — С.127-137.
19. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні // Фінанси України. — 2008. — №11 (156). — С. 65-74.
20. Косик, Я.В. Глобалізація як закономірність розвитку сучасної економіки України [Текст] / Я.В. Косик, О.Ю. Чигрин // *Механізм регулювання економіки*. — 2011. — № 2. — С. 191-196.

References

1. Wells L. T. et al. (1983), "Third world multinationals: The rise of foreign investment from developing countries", MIT Press Books, T. 1.

2. Khudaverdiyeva V.A. (2010), "Strategy of attraction of foreign investments into the economy of Ukraine" ["Strategija zaluchennja inozemnih investicij u ekonomiku Ukraïni"], V.A. Khudaverdiyeva, *Finances of Ukraine*, No. 6, pp. 62-71.
3. Bodnar I. R. (2009), "Problems of attracting foreign investments to Ukraine at the present stage", ["Problemi zaluchennja inozemnih investicij v Ukraïnu na suchasnomu etapi"], I. R. Bodnar, *Regional economics*, No. 4, pp.62-70.
4. Kovalchuk O. V. (2004), "Formation and realization of state investment policy", ["Formuvannja ta realizacija derzhavnoi investicijnoi politiki"], O.V. Kovalchuk *Problems of science*, No. 12, pp.16-17.
5. Peresada A. A. (1998), "Investment Process in Ukraine", ["Investicijnij proces v Ukraïni"], A.A. Peresada, K., *Libra*, Vol. 392 p.
6. Zakharin S.V. (2003), "Perspectives of Ukraine's Integration into the International Investment Market", ["Perspektivi integracii Ukraïni u mizhnarodnij investicijnij rinhok"], S.V. Zakharin, *Finance of Ukraine*, No. 9, pp.102-112.
7. "Foreign investment in Ukraine under crisis: state and prospects of development", ["Inozemni investicii v Ukraïni v umovah krizi: stan i perspektivi rozvitku"], T.T.Grinov, *Problems of economy and management: [sy.nauc.pr.]*, vidp.red., YM Petrovich, L., View of Lviv. Polytechnic, 2010, pp.69-73.
8. "The Law of Ukraine "On the regime of foreign investment" of 19.03. 1996 p. № 93/96- VR", ["Zakon Ukraïni «Pro rezhim inozemnogo investuvannja» vid 19.03. 1996 № 93/96-VR"], [electronic resource], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
9. Bohuslavskaya S.I. (2015), "Analysis of factors of attraction of direct foreign investments in the regions of Ukraine", [Analiz faktoriv zaluchennja prjamih inozemnih investicij u regioni Ukraïni"], S.I. Boguslavskaya, *Global and national problems of the economy*, No. 4, pp.674-678.
10. "The state of investment activity in Ukraine", ["Stan investicijnoi dijal'nosti v Ukraïni"], [electronic resource], Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, available at: <http://www.me.gov.ua>
11. "State Statistics Service of Ukraine. Statistical information", ["Derzhavna sluzhba statistiki Ukraïni. Statistichna informacija"], [electronic resource]. available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. "Investment attractiveness rating", ["Rejting investicijnoi privablivosti"], [electronic resource], available at: <https://www.businessz.com.ua/news/27/1229>
13. "International Business Compass 2017", ["International Business Compass 2017"], [electronic resource], available at: <https://www.bdo.ge/en-gb/insights/bdo-ibc-international-businesscompass-2017>
14. "Foreign investment in Ukraine: how much has been invested in the economy for 7 years", ["Inozemni investicii v Ukraïni: skil'ki za 7 rokiv vkladli v ekonomiku"], [electronic resource], available at: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/09/infografika/ekonomika/inozemni-investyciji-ukravini-skilky-7-rokiv-vklaly-ekonomiku>
15. "Statistical collection "Investments in foreign economic activity", ["Statistichnij zbirnik «Investicii zovnishn'oekonomichnoi dijal'nosti»"], Main department of statistics in the Transcarpathian region. Ed. G. D. Grinick, Uzhgorod, 2015.
16. Petrovskaya S.A. (2013), "Estimation of investment attractiveness of the region: methodical aspect", ["Ocinka investicijnoi privablivosti regionu: metodichnij aspekt"], S.A. Petrovskaya, *Mechanism of Economic Regulation*, No. 2, pp.113-126.
17. Gavrilyuk O.V. (2008), "Investment image and investment attractiveness of Ukraine", ["Investicijnij imidzh ta investicijna privablivist' Ukraïni"], *Finance of Ukraine*, No. 2 (147), pp. 68-81.
18. Danilenko A.A. (2008), "Topical issues of foreign direct investment in Ukraine from EU", ["Aktual'ni pitannja prjamih inozemnih investicij do Ukraïni z ES"], *Finance of Ukraine*, No. 1 (146), pp.127-137.
19. Malyutin O.K. (2008), "The Concept of Improving the Investment Climate in Ukraine", ["Konceptija polipshennja investicijnogo klimatu v Ukraïni"], *Finance of Ukraine*, No. 11 (156), pp. 65-74.
20. Kosik, Ya.V. (2011), "Globalization as a Pattern of Development of the Modern Ukrainian Economy", ["Globalizacija jak zakonirnist' rozvitku suchasnoi ekonomiki Ukraïni"], text, Ya.V. Kosik, O.Yu. Chigrin, *Mechanism of regulation of economy*, No. 2. pp. 191-196.

Ключові слова: інвестиції, прями іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний потенціал, інвестиційна активність, інвестиційний клімат, глобалізація, євроінтеграція.

Ключевые слова: инвестиции, прямые иностранные инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционный потенциал, инвестиционная активность, инвестиционный климат, глобализация, евроинтеграция.

Keywords: investments, direct foreign investments, investment activity, investment potential, investment activity, investment climate, globalization, eurointegration.

Рецензент: Меліхов А.А., завідувач кафедри економіки підприємства, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., доцент
Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5330940>

УДК 17.022.1(1)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІМІДЖУ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ<https://orcid.org/0000-0002-5414-7839>

Зінченко Ольга Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара ol-zinchenko@ukr.net, +380987941761

Olha Zinchenko, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Tourism Business, Oles Honchar Dnipro national university

O. Zinchenko, Conceptual approaches to the assessment of the image of territories in the context of the prospects for regional development.

The article substantiates the conceptual approaches to assessing the image of the territory from the point of view of development of priorities and prospects for economic development of the regions. It presents the conceptual vision and the formation of purposeful approaches to the assessment of the image of the territories, which extends the field of methodological support for the formation of a positive image in the system of regional management. It also determines the main objectives of such evaluation, principles of its implementation and proposes analytical components of image evaluation: content, structural, functional, communicative. A model of the process of managerial analysis has been developed taking into account the systematic and the possibilities of integrated attraction of various resources, tools and methods, and to consider both internal constraints and the influence of external factors. The main points of the evaluation are: the definition of the boundaries and content of the components, communications of the research object, the formation of an economic and mathematical model of evaluation with internal mechanisms of development, the selection of quantitative and qualitative indicators of evaluation, the development of its scenarios, justification of the methods of obtaining information, its processing and preservation, choice of methodological support of the research and the target function of the analysis, monitoring of the risks of non-acceptance of the image, testing the model of evaluation, drawing conclusions based on the results of the assessment. The article describes the characteristics of these stages. The proposed approaches are evaluated by parameters such as the image effect, its clarity and constancy, the correspondence of the image to the possibilities of the region, the contextual conditionality of the image, the effectiveness of the goal setting, and effectiveness of image communication. Selected variants of the development of figurative strategies for the representation of image resources. The article reveals the practical aspects of application of conceptual approaches of estimation. As prospects for further research, the development of algorithm for strategic management of the territory's image is emphasized on the basis of business activity support.

Зінченко О.А. Концептуальні підходи до оцінки іміджу територій в контексті перспектив регіонального розвитку.

У статті обґрунтовано концептуальні підходи до оцінки іміджу території з позиції розвитку пріоритетів та перспектив економічного розвитку регіонів. Наведено концептуальне бачення та формування цілеспрямованих підходів до оцінки іміджу територій, що розширює поле методичного забезпечення формування позитивного іміджу в системі регіонального менеджменту. Визначені основні цілі такої оцінки, принципи її здійснення. Запропоновані аналітичні складові оцінки іміджу: контентну, структурну, функціональну, комунікативну. Розроблено модель процесу управлінського аналізу з урахуванням системності та можливості комплексного залучення різних ресурсів, інструментів та методів, а також врахувати як внутрішні обмеження, так і вплив зовнішніх факторів. У якості основних етапів оцінки виділені наступні: окреслення меж та наповнення складовими, комунікаціями об'єкта дослідження, формування економіко-математичної моделі оцінки з внутрішніми механізмами розвитку, підбір кількісних та якісних показників оцінки, розробка її сценаріїв, обґрунтування способів отримання інформації, її обробки та збереження, вибір методичного забезпечення дослідження та цільової функції аналізу, моніторинг ризиків несприйняття іміджу, опробування моделі оцінки, формування висновків за підсумками оцінки. Наведено характеристику цих етапів. Запропоновані підходи оцінки за такими параметрами, як ефект іміджу, його чіткість та сталість, відповідність іміджу можливостям регіону, контекстуальна обумовленість образу, ефективність цілепокладання, ефективність іміджевої комунікації. Виокремлені варіанти розробки образних стратегій репрезентації іміджевих ресурсів. Обґрунтовані практичні аспекти застосування концептуальних підходів оцінки. У якості перспектив подальших досліджень виділено розробку алгоритму стратегічного управління іміджем території на основі підтримки ділової активності.

Зинченко О.А., Концептуальні підходи к оцінці іміджу територій в контексті перспектив регіонального розвитку.

В статті обґрунтовані концептуальні підходи к оцінці іміджу території з позиції розвитку пріоритетів і перспектив економічного розвитку регіонів. Приведені концептуальне бачення і формування ціленаправлених підходів к оцінці іміджу територій, розширює поле методического забезпечення формування позитивного іміджу в системі регіонального менеджменту. Визначені основні цілі такої оцінки, принципи її здійснення. Предложені аналітичні складові оцінки іміджу: контентну, структурну, функціональну, комунікативну. Розроблена модель процесу управленческого аналізу з урахуванням системності і можливості комплексного залучення зовнішніх ресурсів, інструментів і методів, а також урахування внутрішніх обмежень, так і впливу зовнішніх факторів. В якості основних етапів оцінки виділені наступні: визначення меж і заповнення складовими, комунікаціями об'єкта дослідження, формування економіко-математическої моделі оцінки з внутрішніми механізмами розвитку, вибір кількісних і якісних показників оцінки, розробка її сценаріїв, обґрунтування способів отримання інформації, її обробки і збереження, вибір методического забезпечення дослідження і цільової функції аналізу, моніторинг ризиків погіршення іміджу, апробування моделі оцінки, формування висновків по результатам оцінки. Приведена характеристика цих етапів. Предложені підходи оцінки по таким параметрам, як ефект іміджу, його чіткість і постійність, відповідність іміджу можливостям регіону, контекстуальна обумовленість образу, ефективність цілеполагання, ефективність іміджевої комунікації. Виділені варіанти розробки образних стратегій репрезентації іміджевих ресурсів. Обґрунтовані практичні аспекти застосування концептуальних підходів оцінки. В якості перспектив дальніших досліджень виділено розробку алгоритму стратегіческого управління іміджем території на основі підтримки ділової активності.

Постановка проблеми. Активне становлення ринкової економіки в Україні, відповідний перехід до нової моделі регіонального управління орієнтований на підтримку бізнес-середовища сприяли появі різноманітних інформаційних оцінок, досліджень, відкритості інформаційної політики господарюючих суб'єктів різних форм власності й організаційно-правового управління. У ринковій економіці, коли більшість користувачів фактично не обмежені у доступі до інформації, прагнуть до різних форм інформаційної прозорості, стрімкими темпами стали розроблятися питання іміджевих оцінок проектів, підприємств, територій. В загальному розумінні динамічності ринкової економіки, стрімких темпах інформаційного та науково-технічного прогресу великого значення набуває управлінський аналіз іміджу регіонів (стратегічний, оперативний, проектний або ситуаційний). Аналіз і діагностика іміджу територій стають ведучою зв'язуючою ланкою в системі цільової інформаційної політики регіонів, унікальності потенціалу територій (економічного, соціального, екологічного, галузевого, культурного), перспектив подальшого залучення регіональних ресурсів. В такому баченні формуються нові інструменти та технології прийняття управлінських рішень, що забезпечують ефективні процеси безкризисного розвитку господарюючих суб'єктів, стимулювання інновацій та інвестицій, системного проектування кластероутворення та міжнародної інтеграції, підтримки галузей економіки з урахуванням економічних та соціальних інтересів регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та просування іміджу регіону присвячена значна кількість наукових праць. Цікавими в цьому плані є роботи С.С. Велешук [1], Г.В. Возняк [2], О.А. Семченка [3], Т.Г. Нагорняк [4], М.С. Пашкевич [5].

Невирішена частина загальної проблеми. Незважаючи на значний інтерес до категорії «імідж території», все ще малодослідженими є питання оцінки іміджу, її наукових принципів і підходів, регламентації основних процедур та виділення параметрів.

Мета статті полягає у обґрунтуванні концептуальних підходів до оцінки територіального іміджу в сучасному контексті розвитку системи регіонального менеджменту.

Результати дослідження. В умовах ринкової економіки України, активних процесах європейської інтеграції істотно зростає зацікавленість в отриманні та використанні об'єктивної, своєчасної та достовірної інформації щодо діяльності підприємств, змін в регіонах, ділову активність бізнесу.

Іміджевий аналіз у практичній площині перетворюється у креативний вид управлінської діяльності, орієнтований на інноваційний розвиток знань. Його застосування полягає:

- у творчому дослідженні інформаційних ресурсів;
- послідовному та цілеспрямованому вивченні, систематизації, узагальненні та оцінці інформації;
- використанні унікальних ресурсів та технологій обробки інформації;
- правильному та цілеспрямованому розумінні явищ та окремих ситуацій;
- виявленні та залученні потенційних ресурсів – матеріального та нематеріального характеру;
- встановленні та оцінці реальних можливостей, конфліктів, проблем, які стримують соціальне та економічне зростання;
- визначенні асиметрії або порушень каналів руху потоків інформації;
- формуванні новітніх, інноваційно спрямованих, мультикультурних стандартів інформаційної культури
- розширенні меж регіонального стратегічного планування, залученні ефективних та результативних заходів регіональної політики;
- систематизації інтересів стейкхолдерів, мотивів їх залучення у систему регіонального менеджменту;
- виявленні конкурентних переваг території у національному економічному просторі;
- пошуку нових форм взаємодії із контактними аудиторіями для впливу на суспільну думку;
- оцінці системи цінностей, яка обґрунтовує суспільну поведінку, визначенні пріоритетів ділової активності.

За допомогою управлінського аналізу іміджу на науковій основі, з залученням сучасних теорії та методології менеджменту визначається потенціал та резерви іміджу територій, формуються механізми регулювання інформаційних потоків.

Концептуальне бачення та формування цілеспрямованих підходів до оцінки іміджу територій надає та розширює поле методичного забезпечення формування позитивного іміджу в системі регіонального менеджменту. Сама ідея концепції оцінювання та подальшого регулювання іміджу територій вже є стимулюючим та мотивуючим інструментом в діяльності регіональної влади. Отже, управлінський аналіз іміджу як функція регіонального управління являє собою творчий, пізнавальний, інформаційно-освітній вид діяльності, що за основу бере вже весь накопичений досвід та інструменти інформаційної діяльності.

Його мета полягає у вивченні, систематизації, узагальненні та оцінці інформації щодо станів іміджу, результативності та ефективності використання економічних та соціокультурних ресурсів.

Потенціал оцінки іміджу регіону, як перспектива отримати результати діяльності регіональної влади, бізнес-спільноти, громадських організації має унікальну спрямованість на подальший розвиток та правильне розуміння змін, виявлення реальних можливостей, а також протиріч і труднощів, що заважають економічному та соціальному зростанню. В цілому аналіз іміджу продовжує і завершує контрольні функції регіональної влади, використовуючи дані та матеріали з різних джерел для системного прийняття рішень та розширення механізмів інформаційної політики. Такий аналіз – ключова ланка в системі управління інформаційним середовищем та служить основою для вибору оптимальних рішень, цільових дій, розробки комплексних програм, встановленні векторів розвитку, формуванні конкурентних переваг.

В практичному контексті такі концептуальні підходи за мету мають накопичення, залучення теоретико-методологічних основ та придбання практичних навичок проведення управлінського аналізу і діагностики іміджу регіону, відбір аналітичної інформації та її

оцінка для реалізації цілеспрямованої інформаційної політики регіональної влади, системності підготовка та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, планування і контролю за заходами інформаційного характеру.

Принципами аналітичної діяльності рекомендуємо визнавати:

комплексність оцінки факторів впливу на суспільну думку, їхній зв'язок і співвідпорядкованість;

зіставлення отриманих результатів впливу іміджу на цільову аудиторію із встановленими цілями його створення;

адаптивність до системи цінностей, поширених в регіональному просторі, орієнтирів розвитку соціально-економічної системи;

порівняння, що враховує єдність (тотожність) іміджу і ділової репутації агентів регіональної економіки;

рання діагностика потенціалу та передумов формування іміджу, розбіжностей образу регіону із реальним станом його розвитку;

оперативне відображення, що виражає вимогу пріоритетності попереднього і прогнозного аналізу іміджу, а також його впливу на систему регіонального менеджменту;

безперервність і наступність видів управлінського аналізу системи формування та просування іміджу;

оптимальність для прийняття раціональних управлінських рішень щодо інструментарію іміджмейкінга;

циклічність та періодичність аналізу, його взаємозв'язок із системою планування та просування іміджу;

верифікація методики оцінки, її результатів, компетенції оцінювачів – експертів;

орієнтація результатів аналізу на пріоритети регіонального розвитку;

пріоритетність аналізу вузьких місць і провідних ланок системи активізації потенціалу та просування іміджу;

незалежність від конкретних запитів користувачів, що зумовлює активне функціонування систем інформаційно-аналітичного забезпечення;

альтернативність розроблених заходів та векторів просування іміджу;

ініціативність гарантує точне визначення і опис параметрів оцінки, формування завдань і пропозиція способів вирішення, в тому числі і виходять за межі традиційних управлінських уявлень;

об'єктивність забезпечує відсутність тенденційності, неупереджене ставлення аналітика до дослідження і його результатів;

формування та використання адекватної і достовірної інформації на основі ефективної організації інформаційних потоків.

Особливості системного підходу в регіональному менеджменті: динамічність, методична інтегрованість, взаємодія, синергетичні прояви, взаємозалежність і взаємозв'язок елементів системи, цілісність та підпорядкованість бачення, можлива розробка сценаріїв, виділення провідної ланки.

Рекомендуємо модель процесу управлінського аналізу з урахуванням системності та можливості комплексного залучення різних ресурсів, інструментів та методів, а також врахувати як внутрішні обмеження, так і вплив зовнішніх факторів (рис. 1).

Етап 1. Окреслення меж та наповнення складовими, комунікаціями об'єкта дослідження. Обґрунтування та визначення мети, принципів та завдань розвитку системи; окреслення зв'язків (внутрішніх та зовнішніх); виділення особливостей функціонування кожного елементу системи в цілому.

Етап 2. Обґрунтування типу інформаційної моделі даної системи з позиції критеріїв та оцінок інформації, інформаційних ресурсів та потоків. Формується економіко-математична модель системи з внутрішніми механізмами розвитку.

Етап 3. Вибір кількісних та якісних показників, що надаватимуть повну оцінку складовим, комунікаціям, процесам та явищам, умовам; формування сценаріїв оцінки іміджу.

Оскільки в аналізі залучено велику кількість показників необхідно здійснити їх угруповання та систематизацію. Оцінку можна здійснювати за наступними критеріями: за змістом (кількісні та якісні); за використанням (загальні та специфічні); за інтегрованістю (узагальнюючі, допоміжні, прямі та непрямі, формалізовані та неформалізовані, приватні та комерційні та ін.).

Зібрана інформація групується в змістовно близькі групи, звані тематичними групами ресурсів – кластерами іміджевого потенціалу. Параметрами кластеризації можуть виступати ступінь ділової активності, сфери кваліфікованої зайнятості, розвиток інноваційної діяльності, туристична привабливість території, освітній потенціал тощо.

На наступному етапі проводиться аналіз взаємозв'язків іміджевих кластерів один з одним. Деякі кластери, що не мають тісних взаємозв'язків з іншими, розглядаються як додаткові, тоді як подальша робота ведеться з взаємопов'язаними один з одним тематичними групами. На базі декількох кластерів формується образна стратегія репрезентації іміджевих ресурсів.

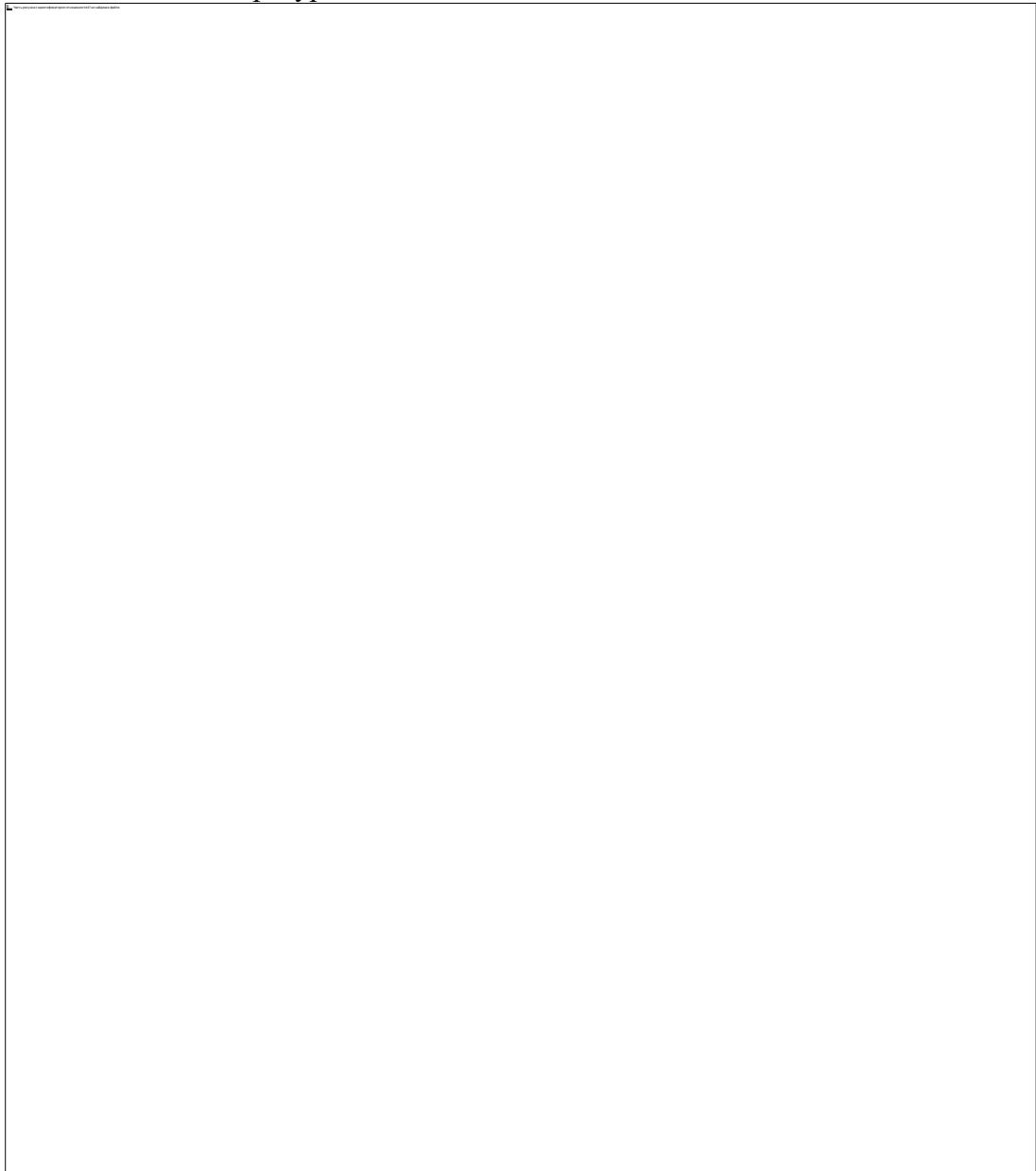

Рис. 1. Модель оцінки іміджу територій

Аналіз образних стратегій репрезентації іміджевих ресурсів, які, в свою чергу, можуть бути покладені в основу брендингу території, може бути здійснений за одним із наступних варіантів.

Перший варіант – коли серед обраних інформаційних кластерів присутній один сильний і взаємопов'язаний з іншими кластер, який можна вважати основою формування стратегії репрезентації іміджевих ресурсів даної території. В цьому випадку виділяється домінуюча ознака, яка має пріоритет для території, оцінюється ступінь її впливу на інші регіональні характеристики, сталість в процесах розвитку регіону та поширенні інтеграційних тенденцій.

Другий варіант передбачає дії у випадку, коли жоден з виділених кластерів не охоплює всіх сторін розвитку території і не є однозначно лідируючим. В такому випадку стоїть завдання оцінити можливі варіанти образної стратегії репрезентації іміджевих ресурсів, відповідної якщо не всім, то декільком найважливішим кластерам. Для цього необхідно проаналізувати, що об'єднує кластери, як домінанти кожного кластеру можуть впливати один на одного, чи існують протиріччя їх спільної дії та ін.

Третій варіант полягає в аналізі образу, практично ніяк не пов'язаного з накопиченими іміджевими ресурсами території, однак який є «трендовим», таким, що відповідає сучасним запитам суспільства. Аналіз спрямований на оцінку універсальності образу або його унікальності для певного інформаційного простору, можливості сприйняття нового, зовсім нехарактерного іміджу споживачами території. Виокремлюються певні напрями репрезентації іміджевих ресурсів, оцінюються ризики несприйняття контактною аудиторією, яка вже звикла до певного стереотипу, розглядаються джерела інвестицій в систему просування іміджу (особливо важливим є це питання, оскільки новий, нехарактерний для території імідж, потребує значних фінансових вливань в рекламну компанію).

Етап 4. Інформаційне забезпечення та обґрунтування способів отримання інформації, її обробки та збереження. Створюються найбільш сприятливі умови роботи з інформацією, проводяться адміністративно-організаційні, науково-дослідні та маркетингові заходи, що забезпечують ефективну аналітику та об'єктивне висвітлювання стану та тенденцій розвитку потенціалу іміджу. Формуються бази даних та знань, визначаються регламенти роботи з інформацією.

Етап 5. Вибір методичного забезпечення дослідження та цільової функції аналізу. Методи оцінки регіонального іміджу спрямовані на дослідження: асоціативного профілю регіону; виявлення домінуючих рис асоціативного сприйняття регіону; ранжування конкурентних відмінностей в сприйнятті регіону; створення карти позиціонування досліджуваної території. Завдяки поєднанню методики проведення аналізу із регламентами та процедурами формують підходи, які активізують всю систему діагностики іміджу та спрямовують її діяльність на досягнення поставлених цілей. Оцінка здійснюється за певними параметрами, які обумовлюють підходи та вибір методів:

за параметром «позитивний-нейтральний-негативний імідж» – здійснюється аналіз статистичних даних, матеріалів, опублікованих у засобах масової інформації, результатів опитувань цільових аудиторій, формуються образ регіону на основі співставлення пар протилежних характеристик «позитивний-негативний», «позитивний-нейтральний», «нейтральний-негативний», в результаті визначається кількість переважання в парах виявлених параметрів, яке потім порівнюється з бажаним (ідеальним) іміджем;

за параметром «чіткість та сталість іміджу» – передбачає визначення групових суспільних асоціацій по відношенню до регіону, виявляється точність уявлень контактних аудиторій результати, отримані в ході дослідження, піддаються порівнянню з тим, що спостерігалось в попередньому періоді, у підсумку робиться висновок, як змінився образ території;

за параметром «відповідність іміджу можливостям регіону» – аналізується потенційна здатність образу бути корисним при досягненні основних цілей регіонального

розвитку. Важливо, щоб такі можливості були реальними, а не уявними, тому робота з оцінки іміджу завжди починається з різнопланового аналізу території, зрозумівши особливості можна визначити, основні іміджеві характеристики, що сприяють досягненню мети;

за параметром «контекстуальна обумовленість образу» – досліджується контекст іміджу, що впливає на інформаційне сприйняття. Така обумовленість може включати територіальні особливості та регіональну спеціалізацію, стан економічного розвитку, соціокультурні особливості з урахуванням історичного аспекту, громадську думку. Це дає можливість зрозуміти, чи ефективний образ в тій ситуації, яка вже склалася з урахуванням постійних змін. Також слід враховувати тимчасову особливість контексту, яка пов'язана з його розподілом на кілька періодів: історичний, (який вже склався раніше), актуальний (на конкретний період часу), потенційний (можливий в майбутньому, з урахуванням тенденцій розвитку і змін);

за параметром «ефективність цілепокладання іміджу» – передбачає використання аналізу «слабких» або «сильних» сторін регіону шляхом взаємозв'язку пріоритетів регіонального розвитку з цілями формування іміджу. Якщо такий зв'язок відсутній, то цільові групи можуть негативно прореагувати на інформаційний вплив образу, тобто імідж буде дисфункціональним;

за параметром «ефективність іміджевої комунікації» – результативність впливу іміджу знаходиться в прямій залежності від раціональності організації комунікації, ступінь якої визначається кількісною відповідністю інформації, яка передається і отримується, якісною відповідністю переданих та отриманих інформаційних повідомлень, інтенціональним підходом, який дозволяє визначити реакцію громадськості на отримувану інформацію в ході тих же рекламних компаній. Ефективність іміджевої комунікації варто розглядати з кількох позицій: семіотичної (коли вибираються правильні коди для створення текстів, щоб досягти якості передачі інформації та збільшення ймовірності поведінки, що очікується), технологічної (коли вибираються вірні комунікативні канали і відсутні технологічні шуми, щоб домогтися кількісної повноти інформації, що передається).

Оцінка іміджу базується на наступних аналітичних складових:

контентна – реалізується через змістовний аналіз інформаційних повідомлень, які концентруються в іміджі;

структурна – імідж регіону розглядається як складний феномен, що вимагає застосування синтетичного підходу до його вивчення;

функціональна – визначає значення іміджу, способи його функціонування в масовій свідомості, його зв'язок з феноменами схожою природи (міф, символ, традиція тощо);

комунікативна – націлена на правильне донесення інформації про імідж до громадськості. Якщо правильно вибирати коди, робити раціональний вибір комунікативних каналів, є гарантія ймовірності створення найбільш ефективного іміджу території.

Етап 6. Моніторинг ризиків несприйняття іміджу. Кожна територія надає споживачам певний набір можливостей, які безпосередньо залежать від її особливостей і ресурсів. Одночасно вибір країни (регіону, населеного пункту) для здійснення будь-якої діяльності пов'язаний із сприйняттям її іміджу та репутації. Динамічне середовище провокує зміни суспільної думки, а певні інформаційні шуми або навмисне спотворення інформацій про стан та умови розвитку території може істотно вплинути на це сприйняття. Тому важливо визначити такі ризики, проаналізувати їх передумови, наслідки та вживати всіх можливих заходів для їх нівелювання.

Етап 7. Опробування моделі з урахуванням факторів впливу середовища на систему формування та поширення іміджу. До факторів внутрішнього середовища відноситься потенціал іміджу, ресурсні можливості його просування, компетенції системи

управління, іміджева політика. Зовнішні умови, такі, як динамічність соціально-економічних процесів, якість робочої сили, передові технології, особливості законодавства, культурна традиція тощо.

Етап 8. Формування висновків за підсумками оцінки. Проведена комплексна оцінка дозволяє обґрунтувати сценарії активізації потенціалу іміджу, визначити слабкі місця в системі його формування та поширення.

Специфічність іміджу як атрибуту регіонального розвитку проявляється в тому, що він існує незалежно від зусиль стейкхолдерів (він є, навіть якщо і не розробляється спеціально, питання тільки – який) і, отже, потребує постійної оцінки та корекції [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінка іміджу сьогодні повинна стати умовою цивілізаційних, гармонійних відношень між бізнесом та владою, служити інформаційною базою надійної обґрунтованості рішень, знижати ризики прийняття рішень в інвестиційних проектах.

Тому іміджевий аналіз здатний у комплексі досліджувати та оцінювати всі аспекти і результати регіонального розвитку, рівень відношень, пов'язаних з змінами та реформами, а також формувати механізми та інструменти корегування негативних процесів та явищ. За допомогою іміджевого аналізу визначаються резерви регіонального розвитку, здійснювати моніторинг та контроль за виконанням стратегічних та фактичних планів регіонального менеджменту усіх рівнів. Аналітичні технології та процедури надають обсяг інформації відповідний до потреб розробки планів та прогнозів регіональної влади, бізнесу. В цілому іміджевий аналіз являє собою зв'язуючу ланку між реальною картиною розвитку регіону та бізнес-середовищем, він може знизити ризики прийняття рішень бізнесом та державними органами, стати основним компонентом забезпечення безкризисного розвитку територій.

Якісно проведена оцінка надає можливість скласти уявлення про репутаційні можливості, потенціал формування позитивних образів і позначити основні «проблемні зони» сприйняття території. Наступним кроком є формування стратегії просування іміджу, спрямованої на подолання або значного коригування існуючого у свідомості цільових груп стереотипного образу території.

В якості перспектив подальших досліджень, доречним є розробка алгоритму стратегічного управління іміджем території на основі підтримки ділової активності.

Список використаних джерел:

1. Велешук С.С. Територіальний брендинг як інструмент соціально-економічного розвитку регіону / С.С. Велешук // *Сталий розвиток економіки*. – 2015. – № 3. – С.146-152.
2. Возняк Г. В. Глобалізація і регіоналізація: пошук оптимальних моделей економічної взаємодії / Г.В. Возняк // *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. – 2011. – Вип. 32. – С. 14-21.
3. Семченко О.А. Іміджева політика України: моногр. / О.А. Семченко. – К.: Академія, 2014. – 269 с.
4. Нагорняк Т.Л. Бренди країн світу. Імідж українських регіонів у контексті розбудови бренда «Україна» / Т.Л. Нагорняк // *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 4(9). С. 220-228.
5. Пашкевич М.С. Наукові засади регулювання регіональної економіки: моногр. / М.С. Пашкевич. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – 790 с.
6. Зінченко О.А. Проектний підхід до створення іміджу території / О.А. Зінченко // *European Journal of Management Issues*. – 2017. – Вип. 25 № 3-4. – С. 176-183

References:

1. Veleschuk, S.S. (2015). *Terytorialnyi brendynh yak instrument sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu [Territorial branding as an instrument of socio-economic development of the region]*. *Sustainable development of the economy*, 3, P.146-152.
2. Wozniak, G.V. (2011). *Hlobalizatsiia i rehionalizatsiia: poshuk optymalnykh modelei ekonomichnoi vzaiemodii [Globalization and regionalization: the search for optimal models of economic interaction]*. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University: Series: Economics*, 32, P. 14-21
3. Semchenko, O.A. (2014). *Imidzhevaia polityka Ukrainy [The image policy of Ukraine]*. Kiev: Academy, 269 pp.
4. Nagornyak, T.L. (2008). *Brendy krain svitu. Imidzh ukrainskykh rehioniv u konteksti rozbudovy brenda «Ukraina» [Brands of the world. The image of Ukrainian regions in the context of the brand "Ukraine"]*. *Strategic priorities*, 4 (9), P. 220-228.

5. Pashkevich, M.S. (2012). *Naukovi zasady rehuliuвання rehionalnoi ekonomiky*. [Scientific principles of regulation of regional economy]. Dnipro: National Mining University, 790 p.
6. Zinchenko, O.A. (2017). *Proektnyi pidkhid do stvorennia imidzhu terytorii* [A project approach to creating an image of the territory]. *European Journal of Management Issues*. 25 (3-4). P. 176-183

Keywords: *image, assessment, managerial analysis, potential, principles, model of assessment*

Ключові слова: *імідж, оцінка, управлінський аналіз, потенціал, принципи, модель оцінки*

Ключевые слова: *имидж, оценка, управленческий анализ, потенциал, принципы, модель оценки*

Рецензент: Мешко Н.П., завідувач кафедри менеджменту та туристичного бізнесу, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, д.е.н., професор

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5331615>

УДК 65.012.32+658.115.6

ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛІНГУ ЯК МЕТАСИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

<https://orcid.org/0000-0002-3878-802X>

Перевозова Ірина Володимирівна, д. е. н., доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

Iryna Perevozova, D.E.Sc., Associate Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, perevozova@ukr.net, +380673423720

Iryna Perevozova. Application of the latest information technologies in the control system as a metasystem of management by an industrial enterprise.

In the article the necessity of continuous improvement of the management system of an industrial enterprise, in particular with regard to information provision, has been updated. The improvement of the system by means of implementation of the newest controlling system as a multi-purpose philosophy of thinking of the management of an industrial enterprise is considered. The identification of deviations in the implementation of certain business processes from the identified goals, the development of measures to eliminate and prevent such deviations in the future, increasing the speed of the adoption of effective management decisions to decompose the general objectives of the industrial enterprise to the level of structural units - a small list of issues facing the modern system management of an industrial enterprise.

The author stresses that it is the production of a holistic range of relevant information that forms the main basis for the adoption of effective managerial decisions that are adequate to the situation and time horizon of the enterprise. In this aspect, information technologies have been assigned the role of an effective tool for optimizing the business processes of an industrial enterprise on the basis of the through automation of the business functions that they form. The basis of modern state-of-the-art information technologies is network technologies, which in turn are based on the technology of computer networks, data networks, computer networks of different types, terminal networks, principles of distributed processing and storage of data. The optimal expected effect of the information provision of the enterprise management system by the author's approach is to obtain a single, comprehensive report for all management objects depending on specific management needs (action, operation, procedure, stage, business process, etc.).

Перевозова І.В. Застосування новітніх інформаційних технологій в системі контролінгу як метасистеми управління промисловим підприємством.

В статті актуалізовано необхідність постійного удосконалення системи управління промисловим підприємством, передусім щодо інформаційного забезпечення. Розглядається удосконалення системи шляхом імплементації новітньої системи контролінгу як мультицільової філософії мислення керівництва промислового підприємства. Ідентифікація відхилень в реалізації окремих бізнес-процесів від визначених цілей, розробка заходів щодо усунення та запобігання таким відхиленням в подальшому, підвищення швидкодії прийняття ефективних управлінських рішень щодо декомпозиції загальних цілей промислового підприємства на рівень структурних підрозділів – це незначний перелік питань, що стоять перед сучасною системою управління промисловим підприємством.

Автором наголошується, що саме отримання цілісного спектру релевантної інформації формує основний базис прийняття ефективних управлінських рішень, адекватних ситуації та часовому горизонту діяльності підприємства. В цьому аспекті інформаційним технологіям відведена роль дієвого інструментарію оптимізації бізнес-процесів промислового підприємства на базі наскрізної автоматизації бізнес-функцій, що їх формують. Підґрунтям сучасних новітніх інформаційних технологій виступають мережеві технології, які в свою чергу базуються на технології обчислювальних мереж, мереж передачі даних, комп'ютерних мереж різних типів, термінальних мереж, принципах розподіленої обробки та зберігання даних. Оптимальний очікуваний ефект від інформаційного забезпечення системи управління підприємством за авторським підходом полягає в отриманні єдиного комплексного звіту за всіма об'єктами управління в залежності від конкретних управлінських потреб (дія, операція, процедура, етап, бізнес-процес тощо).

Перевозова І.В. Применение новейших информационных технологий в системе контроллинга как целевой системы управления промышленным предприятием.

В статье актуализирована необходимость постоянного совершенствования системы управления промышленным предприятием, прежде всего касаясь информационного обеспечения. Рассматриваются усовершенствования путем имплементации новейшей системы контроллинга как мультицелевой философии мышления руководства промышленного предприятия. Идентификация отклонений в реализации отдельных бизнес-процессов от поставленных целей, разработка мероприятий по устранению и предотвращению таких отклонений в дальнейшем, повышение быстродействия принятия эффективных управленческих решений по декомпозиции общих целей промышленного предприятия на уровень структурных подразделений - это небольшой перечень вопросов, стоящих перед современной системой управления промышленным предприятием.

Автором отмечается, что именно получение целостного спектра релевантной информации формирует основной базис принятия эффективных управленческих решений, адекватных ситуации и временному горизонту деятельности предприятия. В этом аспекте информационным технологиям отведена роль действенного инструментария оптимизации бизнес-процессов промышленного предприятия на базе сквозной автоматизации бизнес-функций, которые формируют бизнес-процесс. Основой современных новейших информационных технологий выступают сетевые технологии, которые в свою очередь базируются на технологии вычислительных сетей, сетей передачи данных, компьютерных сетей различных типов, терминальных сетей, принципах распределенной обработки и хранения данных. Оптимальный ожидаемый эффект от информационного обеспечения системы управления предприятием по авторскому подходу заключается в получении единого комплексного отчета по всем объектам управления в зависимости от конкретных управленческих потребностей (действие, операция, процедура этап, бизнес-процесс и т.д.).

Постановка проблеми. В Україні лише п'ята частина внутрішнього валового продукту формується за рахунок промислових підприємств. Однак, проблеми деіндустріалізації економіки України, що є наслідками недалекоглядності політичного реформування на основах ринкового фундаменталізму [1], звертають увагу науковців не лише в аспекті відродження матеріального виробництва на умовах інноваційності та високотехнологічності продукції, але й в аспекті потреб існуючих промислових підприємств реагування на виклики ринкового середовища щодо управління. Ефективність системи управління в контексті підвищення результативності промислового підприємства є беззаперечною: навіть повна забезпеченість матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами без адекватних методів управління та достовірної, вчасної інформації не дасть бажаного результату.

Актуалізована необхідність постійного удосконалення системи управління промисловим підприємством, передусім щодо інформаційного забезпечення, диктується потребами прийняття ефективних управлінських рішень адекватних ситуації та часовому горизонту. Саме швидка забезпеченість релевантною інформацією виступає гарантією прийняття ефективних управлінських рішень і, як наслідок, підвищенню економічних показників підприємства будь-якого сектора економіки. Швидкість розвитку ІТ – технологій на світових теренах визначає потребу їх імплементації в процес функціонування системи управління промислового підприємства.

Відповідно, ідентифікація відхилень в реалізації окремих бізнес-процесів від визначених цілей, розробка заходів щодо усунення та запобігання таким відхиленням в подальшому, підвищення швидкодії прийняття ефективних управлінських рішень щодо декомпозиції загальних цілей промислового підприємства на рівень структурних підрозділів – це незначний перелік питань, що стоять перед сучасною системою управління промисловим підприємством. В цьому напрямі значний науково-практичний інтерес викликає застосування системи контролінгу як мультицільової філософії мислення керівництва й інструмента управління підсистемами управління промислового підприємства, яка має за об'єкт всі бізнес-процеси підприємства і фактично несе «тотальне навантаження» [2, с. 175] щодо інформаційного забезпечення всіх підсистем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню та розвитку контролінгу як концепції управління в рамках сучасного менеджменту промислових підприємств присвячені наукові роботи зарубіжних та вітчизняних науковців та практиків Ю. Вебера, А. Градова, А. Дайле, Х.-Ю. Кюппера, Р. Манна і Е. Майера, В. Ньюмана, О. Оліфірова, Г. Ортмана, В. Петренка, С. Петренка, Г. Піча, Т. Скоуна, І. С'юрца, О. Терещенка,

В. Ткаченко, Д. Хана, П. Хорвата, Х. Фольмута, Д. Шнейдера, І. Шрайога, Х. Штайнмана та ін.

Питанням використання інформаційних технологій в процесі управління підприємством присвячений науковий доробок Т. Барановської, С. Войтко, С. Діордіци, А. Литвака, О. Каюченка, Н. Кирич, Н. Меджибовської, Т. Сакалош, З. Соколовської, М. Хамера, Дж. Чампі, А. Щедрина та інш.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Залишаються актуальними для дослідження прикладні аспекти впровадження на промисловому підприємстві контролінгу як цілісної системи, перехідні моменти та протоколи узгодженості дій та вирішення концептуальних суперечностей, притаманних таким змінам і переходам, інструментально-методичний апарат та інформаційне забезпечення цієї системи, зокрема і з використанням новітніх інформаційних технологій.

Мета статті полягає у визначенні інформаційного забезпечення системи контролінгу як складного функціонального комплексу, що забезпечує отримання оптимального єдиного уніфікованого звіту за всіма об'єктами управління в залежності від конкретних управлінських потреб.

Результати дослідження. Інтерпретація всіх сучасних технологій управління здійснюється на основі концепції інтелектокористування людських ресурсів як головної цінності [3, с. 167], яка поруч з кібернетикою, теоріями інформації, особистості, управління виступають теоретико-методичним базисом системи контролінгу. Однак, і на сучасному етапі розвитку практики функціонування новітніх систем управління промисловим підприємством, якою є система контролінгу, залишається потреба в систематизованих і однозначно відпрацьованих методах отримання релевантної інформації для чіткого формування розуміння про пріоритетні об'єкти управління в умовах часткової невизначеності зовнішнього середовища та результатах цілеспрямованого впливу конкретних суб'єктів управління на динаміку виробничого та інших бізнес-процесів з врахуванням базових та очікуваних показників.

Оптимальний очікуваний ефект від інформаційного забезпечення системи управління підприємством полягає в отриманні єдиного комплексного звіту за всіма об'єктами управління в залежності від конкретних управлінських потреб (дія, операція, процедура, етап, бізнес-процес тощо). Зазначимо, що на сучасному етапі саме інформаційним технологіям відведена роль дієвого інструментарію оптимізації бізнес-процесів промислового підприємства на базі наскрізної автоматизації бізнес-функцій, що їх формують.

Особливість інформаційних технологій полягає в поєднанні процесів збору, передачі, збереження та обробки інформації в усіх її можливих видах, кожен з яких орієнтований на конкретний вид інформації. В залежності від способу реалізації такого поєднання (декомпозиції модулів обробки різного виду інформації) інформаційні технології поділяють на традиційні, нові (сучасні) та новітні. Межа між новими та новітніми інформаційними технологіями є доволі умовною і полягає в обмеженості кількості користувачів та визначеності потенційної ефективності.

Підґрунтям сучасних новітніх інформаційних технологій виступають мережеві технології, які в свою чергу базуються на технології обчислювальних мереж, мереж передачі даних, комп'ютерних мереж різних типів, термінальних мереж, принципах розподіленої обробки та зберігання даних. Однак, діагностика стану інформаційних технологій промислових підприємств свідчить, що для більшості застосовуваних на промислових підприємствах інформаційних технологій характерними є негативні риси: обмеженість, фрагментарність, мозаїчність відображення господарських процесів як сукупності послідовно виконуваних операцій, способів і засобів протікання процесів постачання, виробництва, збуту та інвестування [4]. Практика ідентифікації активу (товар, запчастини тощо), відстеження його руху по логістичному ланцюгу здійснюється з використанням концепції IoT, зокрема з використанням стандарту обміну електронними

документами EDI, що доволі давнім стандартом і несе певні ризики неузгодженості для новітніх систем.

Сучасний рівень розвитку інформаційної техніки та ІТ-технологій дозволяє створювати пристрої та системи різного призначення і масштабу як для широкого спектру управлінських завдань, так і з врахуванням багатокористувацького доступу до єдиних сховищ даних. Зокрема, моніторинг просторово розподілених параметрів окремих бізнес-процесів промислового підприємства передбачає істотне використання мережевих технологій як персональних, локальних, так і глобальних, щодо яких останнім часом також спостерігається стрімкий прогрес, головними тенденціями якого є: спеціалізація мереж, зміна характеру мережевих сервісів, спільне використання мереж різних типів. Відзначимо, що у зв'язку з цим сформувалася така класифікація мереж: поряд з глобальними мережами WAN (Wide Area Network) типу Інтернет та корпоративними мережами LAN (Local Area Network) на сьогоднішній день широко використовуються і так звані персональні мережі PAN (Personal Area Network) [5, с. 304].

Загалом, інформаційне забезпечення системи управління промисловим підприємством в т.ч. системи контролінгу, є складним функціональним комплексом, що може функціонувати як в межах локальної обчислювальної мережі, так і бути територіально розподіленим, основними компонентами якого є:

- засоби формування, зберігання та узгодженого відстеження даних; аналізу, агрегування і відображення інформації, що надходить з різних джерел;
- засоби організації та керування базами даних (СКБД), що функціонують як в рамках класичної архітектури «клієнт-сервер» в локальній мережі, так і в рамках віддаленого доступу на основі багатоланкової архітектури іWeb-технології;
- засоби багатofункціональної аналітичної обробки, аналізу та моделювання;
- засоби перетворення, статистичної та аналітичної обробки даних; оцінки та вибору оптимальних варіантів управлінських рішень на базі системи підтримки прийняття рішень (СППР) (до прикладу SAS, Oracle Express, Business Object та інш.; інтегрованих систем управління підприємством - SAP R/3, Oracle Application, BAAN тощо) [6, с. 19].
- засоби автоматизованого формування регламентованої звітності та надання доступу до даних з використанням спеціалізованих засобів формування нерегламентованої звітності в середовищі СКБД, іWeb та надання регламентованого доступу до інформації зовнішнім користувачам системи.

Висновки. В межах даної статті актуалізовано необхідність застосування інструментально-технологічних засобів для вирішення задач управління в системі контролінгу. Удосконалення інформаційного забезпечення системи управління промислового підприємства вимагає суттєвого розширення інструментарію всіх управлінських функцій інформаційної спрямованості та є об'єктивним процесом, який відповідає на постійні зміни і ускладнення зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства. Однак, при застосуванні нових інформаційних технологій промислові підприємства найчастіше зустрічаються з низкою проблем, зокрема в питаннях інформаційного забезпечення логістики.

Список використаних джерел

1. Gizun A. Analysis of modern crisis management systems / Gizun A., Korchenko A., Skvortsov S. // *Ukrainian Scientific Journal of Information Security*, 2015, vol. 21, issue 1, p.86-99.
2. Петренко В.П. Управління діяльністю підприємств нафтогазового комплексу на засадах інтелектуалізації та інтелектокористування: Монографія / Петренко В.П., Кісь С.Я., Швидкий Е.А.; За заг. ред. проф. В.П. Петренка. – Івано-Франківськ, 2013. -278 с.
3. Палійчук М.В. Формування якісних характеристик населення Івано-Франківщини – пріоритетне завдання органів регіонального управління / М.В. Палійчук, В.В.Шкварилук, В.В.Попович, В.П.Петренко // *Вісник Прикарпатського університету ім.В.СтеФАНІКА.Економіка.2009.Вип. VII.* – Івано-Франківськ:Плай, 2009. – С.166-172.
4. Пушкар М. С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія./ Михайло Сергійович Пушкар. - Тернопіль: Картблани, 2006. - 334 с.

5. Бобало Ю.Я. Моніторинг об'єктів в умовах апіорної невизначеності джерел інформації: монографія/ Бобало Ю.Я., Комарова Л.О., Лук'янов О.О., Максимович В.М., Писарчук О.О., Риппенбейн В.В., Смуk Р.Т., Сторонський Ю.Б., Стрихалюк Б.М. – Львів, 2015. – 360 с.
6. Даник Ю.Г. Новый менеджмент. Управление предприятиями на уровне высших стандартов./ Даник Ю.Г., Комарова Л.О., Лук'янов О.О., Максимович В.М., Писарчук О.О., Риппенбейн В.В., Смуk Р.Т., Стогний В.С., Сторонський Ю.Б., Стрихалюк Б.М., Бовыкин В.И. - М.: Экономика, 2004. – 236 с.

References

1. Gizun A. Analysis of modern crisis management systems / Gizun A., Korchenko A., Skvortsov S. // Ukrainian Scientific Journal of Information Security, 2015, vol. 21, issue 1, p.86-99.
2. Petrenko V.P. Upravlinnia diialnistiu pidpriemstv naftohazovoho kompleksu na zasadakh intelektualizatsii ta intelektokorystuvannia: monohrafiia / Petrenko V.P., Kis S.Ia., Shvydki E.A.; Za zah. red. prof. V.P.Petrenka. – Ivano-Frankivsk, 2013. -278 s.
3. Paliichuk M.V. Formuvannia yakisnykh kharakterystyk naseleння Ivano-Frankivshchyny – priorytetne zavdannia orhaniv rehionalnoho upravlinnia/ M.V. Paliichuk, V.V. Shkvaryliuk, V.V.Popovych, V.P.Petrenko // Visnyk Prykarpatskoho universytetu im.V.Stefanyka.Ekonomika.2009.Vyp.VII. – Ivano-Frankivsk:Plai, 2009. – S.166-172.
4. Pushkar M. S. Kreatyvnyi oblik (stvorennia informatsii dlia menedzheriv): monohrafiia./ Mykhailo Serhiiovych Pushkar. - Ternopil: Kartblansh, 2006. - 334 s.
5. Bobalo Yu.Ia. Monitorynh obiektiv v umovakh apriornoї nevyznachenosti dzherel informatsii: monohrafiia/ Bobalo Yu.Ia., Komarova L.O., Luk'ianov O.O., Maksymovych V.M., Pysarchuk O.O., Rippenbein V.V., Smuk R.T., Storonskyi Yu.B., Strykhaliuk B.M. – Lviv, 2015. – 360 s.
6. Danyk Yu.H. Novyi menedzhment. Upravlenye predpriyatiami na urovne vysshykh standartov./ Danyk Yu.H., Komarova L.O., Luk'ianov O.O., Maksymovych V.M., Pysarchuk O.O., Rippenbein V.V., Smuk R.T., Stohnii V.S., Storonskyi Yu.B., Strykhaliuk B.M., Bovykin V.Y. - M.: Ekonomika, 2004. – 236 s.

Keywords: information support, information technology, controlling, industrial enterprise, management system, IT-technology.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, інформаційна техніка, контролінг, промислове підприємство, система управління, IT-технологія.

Ключевые слова: информационное обеспечение, информационная техника, контроллинг, промышленное предприятие, система управления, ИТ-технология.

Рецензент: Гораль Л. Т., доктор економічних наук, професор, директор Інституту економіки та управління в нафтогазовому комплексі, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5351056>

УДК 004.942

<https://doi.org/10.31498/2225-6407.17.2018.147182>**ФОРМАЛИЗАЦИЯ ПАТТЕРНОВ ЯПОНСКИХ СВЕЧЕЙ С УЧЕТОМ ОСОБЕННОСТЕЙ ВАЛЮТНЫХ РЫНКОВ**

Пятикоп Елена Евгеньевна, доцент кафедры компьютерных наук, к.т.н., доцент, ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет», г. Мариуполь, e-mail: pee_pstu@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7731-3051>

Жилкин Максим Сергеевич, студент кафедры компьютерных наук, ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет», г. Мариуполь, e-mail: nonick161616@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8850-4921>

Olena Piatykor, Ph.D, Associate Professor, Department of Computer Science, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University»

Maksim Zhyhkin, student of Computer Science Department, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University»

O.Piatykor, M. Zhyhkin, Formalization of japanese candlestick patterns taking into account features of foreign exchange markets

The relevance of foreign exchange markets is due to their high liquidity. Globalization and development of information technologies led to increase in foreign exchange market's turnover. Modern computing facilities allow us to solve any problems associated with the analysis of large data volumes. That's why the major part of speculative investors focuses on technical aspect while building their trading strategy. Technical analysis is a trading discipline employed to evaluate securities and identify trading opportunities by analyzing statistics gathered from trading activity, such as price movement and volume. An important part of technical analysis are Japanese candlestick patterns. Japanese candlestick patterns are a technical tool that pack data for multiple time frames into single price bars. This makes them more useful than traditional open-high, low-close bars or simple lines that connect the dots of closing prices. Candlesticks build patterns that predict price direction once completed. They are conditionally divided into reversal and continuation patterns. The article presents the investigation of methods of technical analysis of financial markets. In the article the main reversal Japanese candlestick patterns are considered. These patterns are formalized and realized using the trading platform cTrader using the object-oriented programming language C#.

Пятикоп Е. Е., Жилкин М. С. Формализация паттернов японских свечей с учетом особенностей валютных рынков

Работа посвящена исследованию методов технического анализа финансовых рынков. Глобализация и развитие информационных технологий привели к увеличению оборота валютного рынка. Современные вычислительные средства позволяют решать любые проблемы, связанные с анализом больших объемов данных. Поэтому актуален технический аспект при построении торговой стратегии. Технический анализ - это торговая дисциплина, используемая для оценки ценных бумаг и определения торговых возможностей путем анализа статистических данных, полученных от торговой деятельности, таких как движение цены и объема. Важной частью технического анализа являются паттерны японских свечей. Паттерны японских свечей - это технический инструмент, который собирает данные за несколько временных рамок в отдельные ценовые бары. В статье рассмотрены основные паттерны японских свечей, относящиеся к моделям разворота тенденции. Выполнена формализация рассмотренных паттернов - предложены формульные выражения для дальнейшей автоматизации процесса поиска паттернов. Реализованы полученные модели в виде индикатора для торговой платформы cTrader с использованием объектно-ориентированного языка программирования C #. Показаны результаты исследований работы разработанного индикатора. В статье рассмотрены основные паттерны японских свечей, относящиеся к моделям разворота тенденции, выполнена формализация рассмотренных паттернов, а также реализация полученных моделей в виде индикатора для торговой платформы cTrader. Показаны результаты работы разработанного индикатора C#.

П'ятикоп О. Є., Жилкін М. С. Формалізація патернів японських свічок з урахуванням особливостей валютних ринків

Робота присвячена дослідженню методів технічного аналізу фінансових ринків. Глобалізація і розвиток інформаційних технологій привели до збільшення обороту валютного ринку. Сучасні обчислювальні засоби дозволяють вирішувати будь-які проблеми, пов'язані з аналізом великих обсягів даних. Тому актуальним є технічний аспект при побудові торгової стратегії. Технічний аналіз - це торгова дисципліна, яка використовується для оцінки цінних паперів і визначення торгових можливостей шляхом

аналізу статистичних даних, отриманих від торговельної діяльності, таких як рух ціни і обсягу. Важливою частиною технічного аналізу є патерни японських свічок. Патерни японських свічок - це технічний інструмент, який збирає дані за кількома тимчасовими рамками в окремі цінові бари. У статті розглянуті основні патерни японських свічок, які стосуються моделей розвороту тенденції. Наведено формалізацію розглянутих паттернів - запропоновані формульні вирази для подальшої автоматизації процесу пошуку паттернів. Реалізовано отримані моделі у вигляді індикатора для торгової платформи cTrader з використанням об'єктно-орієнтованої мови програмування C#. Представлено результати досліджень роботи розробленого індикатора C#.

Постановка проблеми. Актуальність валютних ринків обусловлена их высокой ликвидностью. Процессы глобализации и развития информационных технологий привели к увеличению оборотов на международных валютных рынках.

Важной составляющей любой успешной инвестиционной стратегии на сегодняшний день является технический анализ [1].

Современные вычислительные средства позволяют в кратчайшие сроки решать задачи, связанные с анализом больших объемов данных. Именно поэтому большинство спекулятивных инвесторов делают упор на технический аспект при построении торговых стратегий.

Технический анализ – это исследования динамики рынка, чаще всего посредством графиков, с целью прогнозирования будущего направления движения цен [2].

Одним из фундаментальных инструментов технического анализа является метод японских свечей. Японские свечи – вид интервального графика и технический индикатор, применяемый главным образом для отображения изменений биржевых котировок акций, цен на сырьё и т. д.

Для построения графиков японских свечей используются четыре показателя: цена открытия, цена закрытия, максимальная и минимальная цены за период [3].

Пример построения графика японских свечей показан на рисунке 1. В примере отображен дневной график валютной пары EUR/USD за период 22.07.2018 – 27.08.2018.

Для прогнозирования цен методом японских свечей используются паттерны, предложенные S. Nison [4]. Все паттерны условно разделяются на две группы – паттерны разворота тенденции и паттерны продолжения тенденции.

В рамках данной работы рассмотрены паттерны разворота тенденции.

Рис. 1. Пример построения графика японских свечей

Целью работы является формализация паттернов японских свечей, описанных в работе S. Nison [4], с учетом особенностей функционирования валютных рынков, а также

реализация полученных моделей при помощи современного алгоритмического решения для торговли сTrader Automate от компании Spotware.

Проблема использования паттернов японских свечей для прогнозирования цен на валютных рынках заключается в фундаментальном отличии поведения валютных рынков от поведения классических фондовых рынков. Это отличие обусловлено следующими особенностями валютных рынков:

- операции осуществляются непрерывно в течение суток;
- нестабильность курсов валютных рынков;
- наличие большого количества спекулятивных операций.

Для достижения цели были поставлены следующие задачи:

- изучить литературу, связанную с техническим анализом финансовых рынков;
- проанализировать особенности применения технического анализа на валютных рынках;
- формализовать паттерны японских свечей для их дальнейшего применения на валютных рынках.

Анализ последних исследований и публикаций. В ходе работы были проанализированы последние исследования и публикации в области технического анализа.

В работе [5] автор выполняет анализ эффективности применения паттернов японских свечей применительно к вьетнамскому фондовому рынку. В работе рассмотрены паттерны разворота тенденции, проанализирована эффективность их применения на примере 9-ти компаний, входящих в состав индекса HOSE (Ho Chi Minh City Stock Exchange).

В работе [6] автор проводит сравнительный анализ эффективности паттернов разворота тенденции и продолжения тенденции применительно к фондовому рынку Малайзии.

В результате анализа была выявлена тенденция исследования методов технического анализа применительно к узким областям. Было принято решение исследовать метод японских свечей применительно к валютным рынкам, так как объем сделок на валютном рынке непрерывно растет на протяжении последних нескольких десятков лет, что делает его привлекательным для инвесторов.

Результаты работы. Некоторые паттерны, описанные S. Nison [4], основаны на разрыве между ценой закрытия предыдущего временного периода и ценой открытия текущего временного периода. Это объясняется тем, что сделки на фондовых рынках осуществляются через фондовые биржи. Валютный рынок, в свою очередь, не имеет централизованных мест проведения торгов и работает непрерывно. Следовательно, образование разрыва между ценами на валютном рынке маловероятно, поэтому такие паттерны не могут быть использованы применительно к валютному рынку.

Для идентификации текущего тренда в работе используется гистограмма Moving Average Convergence/Divergence (MACD), предложенная G. Appel [7].

Для вычисления значений гистограммы MACD используется следующая формула:

$$\begin{aligned} \text{MACD} &= \text{EMA}_2(P) - \text{EMA}_1(P), \\ \text{MACD}_s &= \text{EMA}_s(\text{EMA}_2(P) - \text{EMA}_1(P)), \\ \text{MACD}_h &= \text{MACD} - \text{MACD}_s, \end{aligned}$$

где P – цена закрытия периода (Close), $\text{EMA}_2(P)$ – экспоненциальная скользящая средняя с коротким периодом от цены, $\text{EMA}_1(P)$ – экспоненциальная скользящая средняя с длинным периодом от цены, $\text{EMA}_s(P)$ – сглаживающая скользящая средняя с коротким периодом от разницы двух остальных скользящих, MACD_s – сигнальная линия MACD, MACD_h – гистограмма разности MACD.

Если $MACD_h \geq 0$, то считается, что на рынке преобладает восходящая тенденция, если $MACD_h < 0$ – нисходящая тенденция.

Так как анализ японских свечей является краткосрочным [8], для вычисления значений гистограммы MACD было принято решение использовать следующие периоды вычислений:

- 12 интервалов для $EMA_2(P)$;
- 26 интервалов для $EMA_1(P)$;
- 9 интервалов для $EMA_3(P)$.

Входные данные представляют собой набор свечей C_0, C_1, \dots, C_n , упорядоченных по времени, где C_0 – свеча, описывающая наиболее поздний временной период.

Для каждой свечи C известны следующие значения:

- C_H – максимальная цена за период (High);
- C_C – цена закрытия периода (Close);
- C_O – цена открытия периода (Open);
- C_L – минимальная цена за период (Low).

Введем дополнительные свойства, которые будут использованы для описания паттернов:

- 1) Направление свечи:

$$P_1(C) = \begin{cases} 1, & C_C \geq C_O \\ 0, & C_C < C_O \end{cases}$$

Свойство принимает значение «1», если наблюдается рост за период («бычья» свеча), и значение «0», если наблюдается спад за период («медвежья» свеча).

- 2) Длина свечи: $P_2(C) = C_H - C_L$
- 3) Длина тела свечи: $P_3(C) = |C_O - C_C|$
- 4) Длина верхней «тени»:

$$P_4(C) = \begin{cases} C_H - C_C, & P_1(C) = 1 \\ C_H - C_O, & P_1(C) = 0 \end{cases}$$

- 5) Длина нижней «тени»:

$$P_5(C) = \begin{cases} C_O - C_L, & P_1(C) = 1 \\ C_C - C_L, & P_1(C) = 0 \end{cases}$$

Для каждого исследуемого паттерна определим функцию $F_i(C_0, C_1, \dots, C_n)$, которая возвращает значение 1 («истина») в случае, если паттерн i идентифицирован для набора свечей C_0, C_1, \dots, C_n , и значение 0 («ложь») – в противном случае.

В работе рассмотрены паттерны разворота тенденции: «Молот (Hammer)», «Повешенный (Hanging Man)», «Дожи (Doji)», «Бычья модель поглощения (Bullish Engulfing Pattern)», «Медвежья модель поглощения (Bearish Engulfing Pattern)», которые представлены на рисунке 2.

а) – «Hammer»

б) – «Hanging Man»

в) – «Дожи (Doji)»

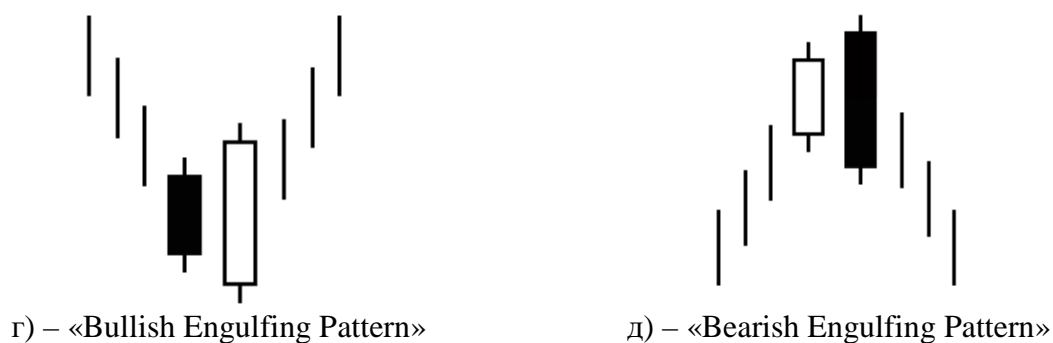

Рис. 2. Графическое представление паттернов разворота тенденции

Паттерн «Молот (Hammer)». Для идентификации паттерна «Hammer» используются следующие признаки [4]:

- 1) тело находится в верхней части ценового диапазона (восходящий тренд). Цвет тела значения не имеет;
- 2) нижняя тень в два раза длиннее тела;
- 3) у свечи нет верхней тени или она очень короткая.

Введем следующий параметр: x_1 , - коэффициент, учитывающий длину верхней тени относительно длины всей свечи. Исходя из третьего признака, значение x_1 следует выбирать из диапазона $[0;0.1]$.

Тогда функция идентификации паттерна «Hammer» имеет вид:

$$F_1(C_0) = P_4(C_0) < x_1 \cdot P_2(C_0) \wedge 2 \cdot P_3(C_0) < P_5(C_0) \wedge MACD_h \geq 0$$

Паттерн «Повешенный (Hanging Man)». Для идентификации паттерна «Hanging Man» используются следующие признаки [4]:

- 1) тело находится в нижней части ценового диапазона (нисходящий тренд). Цвет тела значения не имеет;
- 2) нижняя тень в два раза длиннее тела;
- 3) у свечи нет верхней тени или она очень короткая.

Аналогично паттерну «Hammer», значение параметра x_1 следует выбирать из диапазона $[0;0.1]$.

Функция идентификации паттерна «Hanging Man» имеет вид:

$$F_2(C_0) = P_4(C_0) < x_1 \cdot P_2(C_0) \wedge 2 \cdot P_3(C_0) < P_5(C_0) \wedge MACD_h < 0$$

Паттерн «Бычья модель поглощения (Bullish Engulfing Pattern)». Для идентификации паттерна «Bullish Engulfing Pattern» используются следующие признаки [4]:

- 1) на рынке должна быть ярко выражена нисходящая тенденция;
- 2) модель поглощения образуется двумя свечами. Второе тело должно поглотить первое (тени могут и не поглощаться);
- 3) второе тело должно быть контрастным по цвету.

Для определения ярко выраженной тенденции рассчитаем среднее значение $MACD_h$ для всего набора входных данных:

$$\overline{MACD_h} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |MACD_{hi}|, \quad (1)$$

где n – количество элементов набора входных данных.

Описанная формула может быть применена для конкретного финансового инструмента (валютной пары).

Тогда, если $|MACD_h| \geq 0.5 \cdot \overline{MACD_h}$, то будем считать тенденцию сильной (ярко выраженной), иначе – слабой.

Функция идентификации паттерна «Bullish Engulfing Pattern» имеет вид:

$$F_3(C_0, C_1) = C_{00} \leq C_{1C} \wedge C_{0C} > C_{10} \wedge MACD_h \geq 0 \wedge P_1(C_0) = \neg P_1(C_1) \wedge |MACD_h| \geq 0.5 \cdot \overline{MACD_h}$$

Паттерн «Медвежья модель поглощения (Bearish Engulfing Pattern)». Для идентификации паттерна «Bearish Engulfing Pattern» используются следующие признаки [4]:

- 1) на рынке должна быть ярко выражена восходящая тенденция;
- 2) модель поглощения образуется двумя свечами. Второе тело должно поглотить первое (тени могут и не поглощаться);
- 3) второе тело должно быть контрастным по цвету.

Аналогично паттерну «Bullish Engulfing Pattern» для определения ярко выраженной тенденции будем использовать среднее значение $\overline{MACD_h}$, рассчитанное по формуле (1).

Функция идентификации паттерна «Bearish Engulfing Pattern» имеет вид:

$$F_4(C_0, C_1) = C_{00} \geq C_{1C} \wedge C_{0C} < C_{10} \wedge MACD_h < 0 \wedge P_1(C_0) = \neg P_1(C_1) \wedge |MACD_h| \geq 0.5 \cdot \overline{MACD_h}$$

Паттерн «Дожи (Doji)». Для идентификации паттерна «Doji» используются следующие признаки [4]:

- 1) на рынке присутствует ярко выраженная восходящая или нисходящая тенденция;
- 2) тело свечи очень маленькое или отсутствует вовсе;
- 3) свеча обладает длинными верхней и нижней тенями.

Для определения ярко выраженной тенденции будем использовать среднее значение $\overline{MACD_h}$, рассчитанное по формуле (1).

Для того чтобы исключить свечи небольшой длины введем понятие весомости свечи. Для этого рассчитаем среднюю длину свечи для всего набора входных данных:

$$\bar{P}_2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n P_2(C_i).$$

где n – количество элементов набора входных данных.

Тогда, если $P_2(C) \geq 0.3 \cdot \bar{P}_2$, то будем считать свечу C весомой.

Функция идентификации паттерна «Doji» имеет вид:

$$F_5(C_0) = P_2(C_0) \geq 0.3 \cdot \bar{P}_2 \wedge P_3(C_0) \leq 0.1 \cdot P_2(C_0) \wedge P_4(C_0) > 0.3 \cdot P_2(C_0) \wedge P_5(C_0) > 0.3 \cdot P_2(C_0)$$

Описанные в работе паттерны были реализованы в среде Microsoft Visual Studio в виде индикатора [9] для торговой платформы cTrader [10]. Инновационные интеллектуальные системы принятия решений в экономике достаточно актуальны и востребованы [11].

Каждый паттерн представлен отдельным классом, в котором содержится метод IsMatch, реализующий идентификацию моделей на графике.

Для упрощения информации, отображаемой на графиках, введены условные обозначения паттернов, представленные в таблице 1.

Таблица 1

Условные обозначения паттернов	
Паттерн	Обозначение
Hammer	H+
Hanging Man	H-
Bullish Engulfing Pattern	E+
Bearish Engulfing Pattern	E-
Doji	D

Результат применения разработанного индикатора для валютной пары EUR/USD представлен на рисунке 3.

Рис. 3. Результат применения разработанного индикатора

Выводы. В ходе работы были формализованы основные паттерны разворота тенденции. На основе полученных моделей был разработан индикатор для торговой платформы cTrader.

Для описанных в работе паттернов было проведено статистическое исследование с целью выявления частоты их появления. В качестве входных данных были взяты котировки за последние 30-40 лет для наиболее ликвидных валютных пар – EUR/USD, GBP/USD и USD/JPY. Результаты исследования отображены в таблице 2.

Таблица 2

Статистика появления паттернов

Инструмент	Всего данных	Паттерн	Кол-во появлений	% от общего кол-ва
EUR/USD	8887	H+ (Hammer)	76	0.855
		H- (Hanging Man)	87	0.978
		E+ (Bullish Engulfing Pattern)	54	0.607
		E- (Bearish Engulfing Pattern)	68	0.765
		D (Doji)	788	8.866
		Всего	1073	12.074
GBP/USD	12406	H+ (Hammer)	73	0.588
		H- (Hanging Man)	98	0.789
		E+ (Bullish Engulfing Pattern)	63	0.507
		E- (Bearish Engulfing Pattern)	59	0.476
		D (Doji)	2081	16,774
		Всего	2374	19.135
USD/JPY	12412	H+ (Hammer)	124	0.999
		H- (Hanging Man)	103	0.829
		E+ (Bullish Engulfing Pattern)	89	0.717
		E- (Bearish Engulfing Pattern)	95	0.765
		D (Doji)	2044	16,774
		Всего	2455	19.779

Описанные паттерны в среднем появляются на графиках в 12-20% случаев, что эквивалентно появлению одного паттерна каждые 5-8 торговых дней.

По результатам статистического исследования можно сделать вывод, что описанные паттерны могут использоваться для построения краткосрочных торговых стратегий на валютных рынках.

Результаты работы могут быть применены для построения торговых роботов в среде cTrader, а также для организации дальнейших исследований в области применения методов восточного технического анализа.

Список использованных источников

1. Булковски Т.Н. Полная энциклопедия графических ценовых моделей / Т. Н. Булковски; [пер. с англ]. – М.: СمارтБук, 2009. – 696 с.

2. Мэрфи Дж. Технический анализ фьючерсных рынков: теория и практика / Дж. Мэрфи; [пер. с англ]. – М.: Сокол, 1996. – 592 с.
3. Швагер Дж. Технический анализ. Полный курс / Джекс Швагер; [пер. с англ]. – М.: Альпина Паблишер, 2001. – 768 с.
4. Нисон С. Японские свечи: графический анализ финансовых рынков / Стив Нисон; [пер. с англ]. – М.: Диаграмма, 1998. – 336 с.
5. Le Van Thanh An Analyze on Effectiveness of Candlestick Reversal Patterns for Vietnamese Stock Market [Электронный ресурс] / Le Van Thanh, Tran Quy ban, Ngo Tung Son - Режим доступа: https://www.researchgate.net/publication/325451768_An_Analyze_on_Effectiveness_of_Candlestick_Reversal_Patterns_for_Vietnamese_Stock_Market
6. Chee-Ling Chin Predictive Power of Candlestick in Malaysia: Reversal versus Continuation Patterns // International Journal of Economics and Business Research, Vol.15, N 3, 2018. - p.325-349.
7. Appel G. Understanding MACD (Moving Average Convergence Divergence) / Gerald Appel, Edward Dobson; Traders Press, Inc., 2008. – 45 p.
8. Моррис Л. Г. Японские свечи. Метод анализа акций и фьючерсов, проверенный временем / Грегори Л. Моррис; [пер. с англ]. – М.: Альпина Паблишер, 2001. – 311 с.
9. Колби Р. Энциклопедия технических индикаторов рынка / Роберт Колби; [пер. с англ]. – М.: Альпина Паблишер, 2011. – 840 с.
10. cTDN Algorithmic Trading Community for cTrader and cAlgo STP platforms / [Электронный ресурс] / Spotware Systems Ltd. - Режим доступа: <https://ctrader.com/>
11. Мінц О. Ю. Методологія моделювання інноваційних інтелектуальних систем прийняття рішень в економіці : монографія / О. Ю. Мінц. – Маріуполь :ГВУЗ "ПДТУ", 2017. – 216 с.

References

1. Thomas N. Bulkowski (2005), *Encyclopedia of Chart Patterns*, - Danvers, MA .: John Wiley & Sons, Inc., 1040 p.
2. John J. Murphy (1999), *Technical Analysis of the Financial Markets: A Comprehensive Guide to Trading Methods and Applications*, - NY .: New York Institute of Finance, 576 p.
3. Jack D. Schwager (1995), *Schwager on Futures: Technical Analysis*, - NY .: John Wiley & Sons, Inc., 800 p.
4. Steve Nison (2001), *Japanese Candlestick Charting Techniques*, - NY .: Prentice Hall Press, 299 p.
5. Le Van Thanh (2018), *An Analyze on Effectiveness of Candlestick Reversal Patterns for Vietnamese Stock Market*, available at: https://www.researchgate.net/publication/325451768_An_Analyze_on_Effectiveness_of_Candlestick_Reversal_Patterns_for_Vietnamese_Stock_Market
6. Chee-Ling Chin (2018), *Predictive Power of Candlestick in Malaysia: Reversal versus Continuation Patterns*, *International Journal of Economics and Business Research*, Vol.15, No 3, 2018, pp.325-349.
7. Appel G. (2008), *Understanding MACD (Moving Average Convergence Divergence)*, - IA .: Traders Press, Inc., 45 p.
8. Gregory L. Morris (2006), *Candlestick Charting Explained: Timeless Techniques for Trading Stocks and Futures*, - NY .: McGraw-Hill Education, 560 p.
9. Robert W. Colby (2002), *The Encyclopedia Of Technical Market Indicators*, - NY .: McGraw-Hill Education, 832 p.
10. cTDN Algorithmic Trading Community for cTrader and cAlgo STP platforms, Spotware Systems Ltd., available at: <https://ctrader.com/>
11. Minc O. Ju. *Metodologija modeljvannja innovacijnih intelektual'nih sistem prijnjattja rishen' v ekonomici : monografija* / O. Ju. Minc. – Mariupol' :GVUZ "PDTU", 2017. – 216 s.

Keywords: technical analysis, pattern, Japanese candlestick, technical indicator, formalization, foreign exchange market, cTrader, C#, OOP, cAlgo API.

Ключові слова: технічний аналіз, патерн, японські свічі, технічний індикатор, формалізація, валютний ринок, cTrader, C#, OOP, cAlgo API.

Ключевые слова: технический анализ, паттерн, японские свечи, технический индикатор, формализация, валютный рынок, cTrader, C#, OOP, cAlgo API.

Рецензент: Мінц О. Ю. к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5351967>

УДК 330.1-057.34

<https://doi.org/10.31498/2225-6407.17.2018.146776>

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ
РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ**
<http://orcid.org/0000-0003-2185-178X>

Кравченко Марина Сергіївна, к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії та підприємництва, ДВНЗ «ПДТУ», м. Маріуполь
Погорелов Валерій Миколайович, майстер КСС-18-М, ДВНЗ «ПДТУ», м. Маріуполь

Maryna Kravchenko, Ph.D., Assoc., Associate Professor of the Department of Economic Theory and Entrepreneurship, SHEI «PSTU», Mariupol
Valerij Pohorelov, master of KSS-18-M, SHEI «PSTU», Mariupol

M. Kravchenko, V. Pohorelov. Introduction of foreign experience in managing the development of intellectual capital of civil servants.

The article is devoted to the important problem of management of intellectual capital in the sphere of public service, training and retraining of personnel for the State service. Specified time limits for the appearance of the concept of intellectual capital. It is proved that intellectual capital at the present stage is considered only from the positions of enterprises, but the development of this element in other industries should also be manifested. It is proved that achieving a high level of economic development and management is possible only with the effective implementation of the decentralization process. The given data on the projects which are continuing on the territory of Ukraine in the framework of decentralization. A number of problems related to the implementation of the decentralization process are presented. Some directions of reforming the intellectual capital management system of civil servants are considered, and the shortcomings of the modern system are presented. There is generalized United States experience in training public activists, businesses, and civil servants. It is proved that training on the basis of non-standard programs through a series of short-term courses provides a synergistic effect of the relationship between society, society and business. The experience of the University of Central Asia for training personnel for various fields of activity, as well as public service, is presented. At the forefront is the local economic development of society and the relationship between society, business and civil servants. There are four main modules for learning and the principles on which learning is based. The conclusion is made on the necessity of introducing the experience of foreign countries on the issue of training on the basis of short-term courses to achieve the synergy of business, society and government.

Кравченко М.С., Погорелов В. М. Запровадження закордонного досвіду управління розвитком інтелектуального капіталу державних службовців.

Стаття присвячена важливій проблемі управління інтелектуальним капіталом в сфері державної служби, підготовки та перепідготовки кадрів для Державної служби. Зазначені часові рамки появи концепції інтелектуального капіталу. Доведено, що інтелектуальний капітал на сучасному етапі розглядається лише з позицій підприємств, однак розвиток цього елементу в інших галузях також повинен проявлятися. Доведено, що досягнення високого рівня економічного розвитку та управління ним можливо лише при ефективній реалізації процесу децентралізації. Наведені дані, щодо проектів, що тривають на території України в рамках децентралізації. Наведена низка проблем, що стосуються реалізації процесу децентралізації. Розглянуті деякі напрямки реформування системи управління інтелектуальним капіталом державних службовців, та наведені недоліки сучасної системи. Узагальнено досвід Сполучених Штатів Америки з підготовки громадських активістів, бізнесу, державних службовців. Доведено, що підготовка на базі нестандартних програм за допомогою низки короткострокових курсів дає синергетичний ефект взаємозв'язку громади, суспільства, бізнесу. Наведено досвід Університету Центральної Азії щодо підготовки кадрів для різноманітних сфер діяльності, а також державної служби. На перший план висувається місцевий економічний розвиток громади та взаємозв'язок громади, бізнесу та державних службовців. Наведено чотири основні модулі для навчання та принципи на яких базується навчання. Зроблено висновок про необхідність впровадження досвіду іноземних країн з питання підготовки на базі короткострокових курсів задля досягнення синергії бізнесу, громади, влади.

Кравченко Н.С., Погорелов В. Н. Введение зарубежного опыта управления развитием интеллектуального капитала государственных служащих.

Статья посвящена важной проблеме управления интеллектуальным капиталом в сфере государственной службы, подготовке и переподготовке кадров для Государственной службы. Указанные временные рамки появления концепции интеллектуального капитала. Доказано, что интеллектуальный капитал на современном этапе рассматривается только с позиций предприятий, однако развитие этого

елемента в других отраслях также должно проявляться. Доказано, что достижение высокого уровня экономического развития и управления им возможно только при эффективной реализации процесса децентрализации. Приведенные данные, по проектам, которые продолжаются на территории Украины в рамках децентрализации. Приведен ряд проблем, касающихся реализации процесса децентрализации. Рассмотрены некоторые направления реформирования системы управления интеллектуальным капиталом государственных служащих, и приведенные недостатки современной системы. Обобщен опыт Соединенных Штатов Америки по подготовке общественных активистов, бизнеса, государственных служащих. Доказано, что подготовка на базе нестандартных программ с помощью ряда краткосрочных курсов дает синергетический эффект взаимосвязи общества, общества, бизнеса. Приведен опыт Университета Центральной Азии по подготовке кадров для различных сфер деятельности, а также государственной службы. На первый план выдвигается местное экономическое развитие общества и взаимосвязь общества, бизнеса и государственных служащих. Приведены четыре основные модуля для обучения и принципы, на которых базируется обучение. Сделан вывод о необходимости внедрения опыта зарубежных стран по вопросу подготовки на базе краткосрочных курсов для достижения синергии бизнеса, общества, власти.

Постановка проблеми. В сучасних умовах реформування усіх гілок влади, а також запровадження реформування в усіх сферах економіки, соціального життя та інших дуже важливою постає проблема розвитку інтелектуального капіталу в усіх сферах народного господарства взагалі, і в державному секторі зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку та управління інтелектуальним капіталом займаються низка вчених країни. З.В. Ульницький в своїх роботах приділяє увагу проблемам управління інтелектуальним капіталом та методам їх вирішення. Низка авторів, такі як Шикова Л.В., Юрченко Ю.О. розглядають інтелектуальний капітал конкретного підприємства та систему управління ним. Такі автори як І. Сурай, А. Мельник, Т. Кононенко приділяють увагу аналізу зарубіжного досвіду навчання та перекваліфікації державних службовців.

Мета статті. Метою даної статті є виявлення причин неефективності сучасної системи управління інтелектуальним капіталом державних службовців, а також узагальнення можливостей впровадження зарубіжного досвіду такого управління в Україні.

Результати дослідження. Особливістю економічної системи другої половини ХХ ст. стала зміна ролі факторів, що беруть участь у процесі суспільного виробництва. У системі "природа — людина — суспільство" такі фактори, як технологічний, інформаційний, організаційний, набувають форми капіталів. До того ж в епоху глобалізації акценти людської діяльності зміщуються в бік зміни мислення. Викликом на вимоги глобалізації в розвинених країнах помітним пріоритетом матеріальних і фінансових ресурсів стає інтелектуальний капітал.

Поява концепції інтелектуального капіталу за часом збігається із початком розбудови нової економіки, основним ресурсом якої є знання, здатні в процесі виробництва створювати капітал. Інтелектуалізація економіки стає об'єктивним процесом розширення умов використання інтелектуально-креативних можливостей людей, надаючи праці інноваційного характеру, що в кінцевому підсумку забезпечить виконання завдань підвищення економічного зростання.

Вважається, що термін «інтелектуальний капітал» вперше використав у 1969 році відомий американський дослідник Дж. К. Гелбрейт. Основний вклад в дослідження категорії «інтелектуальний капітал» внесли такі зарубіжні вчені та практики, як Т.Стюарт, П. Саліван, Д.Тіса, Л. Едвінссон, М. Мелоун та ін.[1]

На сьогоднішній день найчастіше розглядається інтелектуальний капітал конкретного підприємства або організації, що забезпечують накопичення ВВП та економічний розвиток регіону. Однак дуже важливою ланкою, що повинна забезпечувати соціально-економічний розвиток – це ланка державних установ на чолі з державними службовцями.

В сучасних умовах постійної зміни законодавства та реформування всіх ланок державного управління виникає гостра необхідність створення належних умов для

забезпечення професійного розвитку державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад [2]. Окрім цього навчання потребує і ланка бізнесу та громади задля отримання навичок та імунітету при роботі з владою та розвитку свого бізнесу. Весь цей процес можливий лише при ефективній реалізації політики децентралізації в регіонах.

На сьогоднішній день існує низка **проблем** при реалізації процесу децентралізації.

Міжнародні проекти на підтримку реформ децентралізації та місцевого розвитку не пов'язані між собою і не дають кумулятивного ефекту. (табл. 1)

Таблиця 1. Міжнародні проекти з децентралізації

Проекти з підтримки децентралізації назва програми / проект	Сума допомоги	Дата початку	Дата завершення
Проект DESPRO	9,3 млн. CHF	24.12.2007	24.12.2017
Зміцнення місцевої фінансової ініціативи в Україні (ЗМФІ-II) впровадження	4,7 млн. USD	01.10.2011	31.12.2017
Гендерне бюджетування в Україні	46,6 млн. SEK	12.11.2013	31.12.2018
Проект ПРООН/ЄС «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»	23,8 млн. EUR	01.01.2014	30.12.2017
Шведсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні"	31,8 млн. SEK	08.09.2014	31.12.2018
Місцеве самоврядування та верховенство права в Україні	28,3 млн. SEK	01.10.2014	31.12.2017
Експертна підтримка врядування та економічного розвитку (EDGE)	18,8 млн. CAD	10.11.2014	31.07.2019
Відновлення врядування та примирення на територіях України, що постраждали від кризи	3 млн. USD	01.01.2015	31.12.2017
Партнерство для розвитку міст (ПРОМІС / PLEDDG)	19,5 млн. CAD	27.03.2015	30.06.2021
Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади (EGAP)	4,3 млн. CHF	01.05.2015	31.03.2019
Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)	8,2 млн. USD	14.12.2015	13.12.2020
Програма U-LEAD	102 млн. EUR	01.01.2016	30.06.2020
Спільна програма ПРООН та ООН Жінки	10 млн. EUR	01.05.2016	30.11.2017
Програма DOBRE	50 млн. USD	08.06.2016	07.06.2021
Сталий місцевий розвиток у сільських районах Чернівецької та Одеської областей	500 тис. EUR	01.12.2016	31.05.2018

Джерело: <http://donors.decentralization.gov.ua/projects>

Місцеве самоврядування не усвідомлює своєї місії у стимулюванні місцевого економічного розвитку, не вважає кількість відкритих підприємств та створених робочих місць ключовим показником власної ефективності.

В Україні на сьогоднішній день немає жодної установи яка б зосереджувалась на підготовці посадових осіб місцевого самоврядування, місцевих активістів та бізнесів до їхньої ролі в економічному розвитку та зростанні, і яка б давала їм нові знання про те, як удосконалити інфраструктуру.

Держава робить кроки в напрямку виправлення ситуації, а саме намічені наступні реформи: державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року передбачає територіальну соціально-економічну інтеграцію і просторовий розвиток; концепція реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих держадміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад

Мета концепції - визначення стратегічних напрямів, механізмів та строків формування сучасної ефективної системи професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, яка забезпечить підвищення рівня їх професійної компетентності, буде зорієнтована на потреби особистості у професійному розвитку впродовж життя та сприятиме впровадженню принципів належного врядування [2]

Однак в сучасній системі існують недоліки, які також наведені в концепції, а саме:

1. Зміст освітньо-професійних програм переважно не враховує цілі та завдання, які стоять перед державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування;

2. Недосконалий механізм визначення реальних потреб в професійному навчанні не забезпечує взаємозв'язок між системою підвищення кваліфікації державних

службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад і практикою державного управління та місцевого самоврядування

3. Ринок освітніх послуг з професійного навчання є не конкурентним, доволі закритим для недержавних суб'єктів надання освітніх послуг. Бракує дієвого механізму координації дій різних суб'єктів професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад. Це, в свою чергу, спричиняє неефективне використання ресурсів на професійне навчання. [2]

Практика місцевих коледжів Сполучених Штатів пропонує низку високоякісних практичних навчальних курсів без присудження наукового ступеня.

Вони надають зовнішньо оцінювані сертифікати за міжнародним стандартним тестуванням. Принцип роботи полягає в «ділянці розвитку множинного впливу». В регіонах, охоплених економічною кризою, не можливо досягти успіху, взявшись лише за одну проблему, тому що проблеми складні та пов'язані між собою.

Тому в США навчають місцеве самоврядування, громадських активістів та бізнес ретельно розробляти програми для малого та середнього бізнесу з метою допомогти їм розробити міцні бізнес плани та навчити їх працювати з відповідними технологіями; працювати із місцевими школами, лікарнями через місцеві органи влади. Це здебільшого приватна ініціатива, яка не одержує практично ніяких державних коштів, крім підтримки та не втручання. Така схема працює в цілому світі, то мусить спрацювати і в Україні.

Якщо розглянути досвід університету Центральної Азії, то необхідно сказати, що для місцевого економічного розвитку (МЕРГ) розроблена детальна навчальна програма та навчальні ресурси (навчальні посібники). Програма затверджена Міністерством Регіонального Розвитку, як підґрунтя для заохочення і отримує символічні кошти. Місцевий економічний розвиток громади (МЕРГ), є сертифікованою програмою, де ключовим завданням і показником результатів діяльності органів місцевого самоврядування є економічний розвиток. Необхідно констатувати, що цього неможливо досягти без мобілізації та участі громади.

Програма університету пропонує систему з чотирьох комплексних блоків модулів: Інституційні рамки; Місцевий економічний розвиток; Розвиток громади; Участь громади

Інституційні рамки: Бюджет і бюджетний процес, доходи, нормативно-правова база, делеговані повноваження і права, громадські проекти.

Придбання навичок починається тут: вступ до комп'ютерних навичок і базовий Excel. Жоден із вище наведених даних не матиме сенсу, поки місцева влада не зробить електронну таблицю/розрахунковий документ. Комп'ютерні навички, які будуть передані є засновані на ліцензійному Європейському Комп'ютерному Сертифікаті ECDL.

Місцевий економічний розвиток: це набір модулів, який досліджує реальний стан свого регіону протягом довгого часу по ряду показників відповідно до надійних статистичних даних та представляє його в національному та міжнародному контексті: методи оцінки реального місцевого економічного потенціалу, виявлення реальних ринкових переваг, активів. Та тематичні дослідження в яких місцевий уряд включає навколишнє середовище мають велике значення. Це також змушує місцевих чиновників брати модуль з підприємництва, де вони повинні генерувати нову бізнес-ідею в своєму нормативному/правовому середовищі та рівнях податків, та з яким вони йдуть в банк, щоб отримати кредит\позику. Хороша вправа щоб відчути реалії розвитку малого та середнього бізнесу. Існує простий навик, який місцеві чиновники можуть придбати: ГІС - Географічні Інформаційні Системи, які працюють на смартфонах. У поєднанні з опитувачами на місцях, це може дати цілісну картину економічної географії регіону практично безкоштовно.

Розвиток громади: У перших зразкових модулях, які змушуватимуть місцеву владу детально та аналітично розглянути свою громаду. Розглядати громадські активи та громадські місця, як потенційні підсилювачі вартості. (Парк з чистим туалетом.) Які сильні сторони людських ресурсів/ персоналу потрібно зміцнити? Проте реальне завдання

полягає в створенні соціального капіталу - який є критичним фактором економічного зростання та доброго управління/ правління/ влади порядку в управлінні. Чи краще/ або ж, створити простір для побудови соціального капіталу. Це простий емпіричний факт, що економічне зростання значною мірою залежить від соціального капіталу.

Участь громади: нова парадигма, не консультації і тому подібне, але нові підходи, які розуміють, що громада це не одна сутність, ми маємо справу з спільнотами, групами законних інтересів, і вчимося, як цим управляти.

Принципи, на яких розроблена ця програма: навчальна платформа – основана на місцезнаходженні: місцевий економічний розвиток має багато спільних компонентів, але він значною мірою базується на місцезнаходженні; експертна оцінка програмних думок державних службовців із залученням зовнішнього експерта; участь громадськості - це концепція яка повністю відрізняється від звичайної. Вона стосується функції регулювання задля того, щоб знайти і структурувати громадську участь.

Результатом проведення такої підготовки є те, що 80-90 % всіх осіб, що пройшли навчання, та оцінені зовнішніми експертами дуже швидко знаходять роботу, а також в найменші строки досягають великих успіхів в управлінні громадою.

Висновок: отже на основі вище наведеного аналізу діяльності зарубіжних країн в галузі управління інтелектуальним капіталом державних службовців, підготовки та перепідготовки кадрів для державної служби можна зробити висновок, що сьгоднішня система управління такими кадрами в Україні є неефективною, а отже необхідно впроваджувати зарубіжний досвід. Настає необхідність не стандартного підходу до навчання державних службовців не за стандартними програмами Міністерства освіти та науки, а за іншими, альтернативними програмами, що дають можливість більш якісно зрозуміти мотиви, проблеми та перспективи розвитку країни, громади, суспільства. Такі програми повинні стати обов'язковими для всіх державних службовців, що хочуть йти за кар'єрною драбиною, отже для кожної нової посади потрібно проходити новий курс перекваліфікації.

Список використаних джерел:

1. [Ковтуненко К. В.](#) Сутність та роль інтелектуального капіталу / К. В. Ковтуненко // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. - 2013. - Вип. 1(1). - С. 61-65. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2013_1_1_12
2. Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170974.html
3. <http://donors.decentralization.gov.ua/projects>

References:

1. Kovtunenکو K. V. Sutnist' ta rol' intelektual'noho kapitalu / K. V. Kovtunenکو // *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noyi vlasnosti*. - 2013. - Vyp. 1(1). - S. 61-65. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2013_1_1_12
2. Kontseptsiiy reformuvannya systemy profesiynoho navchannya derzhavnykh sluzhbovtiv, holiv mistsevykh derzhavnykh administratsiy, yikh pershykh zastupnykiv ta zastupnykiv, posadovykh osib mistsevoho samovryaduvannya ta deputativ mistsevykh rad. Rezhym dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170974.html
3. <http://donors.decentralization.gov.ua/projects>

Ключові слова: інтелектуальний капітал, управління, Державна Служба, кваліфікація, перекваліфікація, навчання, сертифікати

Key words: intellectual capital, management, state service, qualification, retraining, training, certificates

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, управление, Государственная Служба, квалификация, переквалификация, обучение, сертификаты

Перевірено на антиплагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/4542107>

Рецензент: Рецензент: Гончар В.В. завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», доктор економічних наук, доцент

**ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ
ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

<https://orcid.org/0000-0002-9000-1159>

Солошенко Павло Васильович, доцент кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності ДВНЗ «ПДТУ», к.т.н., доцент, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Маріуполь

Федянін Богдан Сергійович, студент – магістр за освітньою програмою «Якість, стандартизація та сертифікація», ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Маріуполь

Pavlo Soloshenko, Associate Professor of Economics and intellectual property SHEI "PSTU", Ph.D., Associate Professor.

Bogdan Fedyanin, student - master's degree in the educational program "Quality, standardization and certification", "Priazovsky State Technical University", Mariupol

P. Soloshenko, B. Fedyanin, Theoretical - methodological approaches to the quality management of industrial products

The article provides an overview of theoretical and methodological approaches to product quality management in industrial enterprises. It is defined that Competitive industrial enterprises have certificates of quality and documentation, implemented a quality management system, the introduction of integrated management systems that ensure environmental protection, health and labor, the principles of corporate social responsibility, both for its employees and the population as a whole. It has been determined that the current trends in the field have highlighted the competitiveness of domestic enterprises, which is closely related to the continuous improvement of product quality, improvement of the quality management efficiency, taking into account the needs of all concerned. The current trends in the sphere have highlighted the competitiveness of national enterprises, which is closely related to the continuous improvement of product quality, improvement of the quality management efficiency, taking into account the needs of all stakeholders. It is noted that the modern consumer, in many cases, has the ability to choose products, and the quality of the product, which is considered to be necessary among the competitive market participants, the product must have unique characteristics that vary in accordance with the needs of the consumer, vary. sides.

Солошенко П. В., Федянін Б.С. Теоретико – методологічні підходи щодо управління якістю продукції промислового підприємства

В статті наведено огляд теоретико – методологічних підходів до управління якістю продукції на промислових підприємствах. Визначено, що конкурентоспроможні промислові підприємства мають сертифікати якості і документацію, впроваджена система управління якістю, впровадження інтегрованих систем управління, що забезпечують охорону навколишнього середовища, здоров'я та праці, принципи корпоративної соціальної відповідальності, як для її співробітників і населення в цілому. Зазначено, що нинішні тенденції в галузі висунули на перший план конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, яка тісно пов'язана з постійним поліпшенням якості продукту, поліпшенням ефективності менеджменту якості, беручи до уваги потреби усіх зацікавлених. Нинішні тенденції в галузі висунули на перший план конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, яка тісно пов'язана з постійним поліпшенням якості продукту, поліпшенням ефективності менеджменту якості, беручи до уваги потреби усіх зацікавлених сторін. Зазначено, що сучасний споживач, як правило, має можливість вибору продуктів, а також якість продукту, який вважається необхідним серед конкурентних учасників ринку, продукт повинен мати унікальні характеристики які варіюються відповідно до потреб споживача, що міняються.

Солошенко П. В., Федянін Б.С. Теоретико - методологические подходы к управлению качеством продукции промышленного предприятия

В статье приведен обзор теоретико - методологических подходов к управлению качеством продукции на промышленных предприятиях. Определено, что конкурентоспособные промышленные предприятия имеют сертификаты качества и документацию, внедрена система управления качеством, внедрение интегрированных систем управления, обеспечивающих охрану окружающей среды, здоровья и труда, принципы корпоративной социальной ответственности, как для ее сотрудников и населения в целом. Определено, что нынешние тенденции в области выдвинули на первый план конкурентоспособность

отечественных предприятий, тесно связана с постоянным улучшением качества продукта, улучшением эффективности менеджмента качества, учитывая потребности всех заинтересованных. Нынешние тенденции в области выдвинули на первый план конкурентоспособность отечественных предприятий, тесно связана с постоянным улучшением качества продукта, улучшением эффективности менеджмента качества, учитывая потребности всех заинтересованных сторон. Отмечено, что современный потребитель, как правило, имеет возможность выбора продуктов, а также качество продукта, который считается необходимым среди конкурентных участников рынка, продукт должен иметь уникальные характеристики которые варьируются в соответствии с потребностями потребителя, меняются. ленных сторон.

Постановка проблеми: Спад виробництва та зниження економічного потенціалу України негативно вплинули на якість і конкурентоспроможність вітчизняних товарів, робіт, послуг, впровадження сучасних методів управління якістю. На сучасному етапі розвитку економіки України, важливою умовою успішного функціонування промислового підприємства є випуск високоякісної продукції, що сприяє підвищенню її конкурентоспроможності на вітчизняних та зарубіжних ринках збуту.

Нелегко визначити сутність терміну «Якість», оскільки воно сприймається по-різному різними людьми. Якщо експертів просять визначити якість, вони можуть давати різноманітні відповіді в залежності від їх індивідуальних переваг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління якістю продукції та їх вплив на конкурентоспроможність підприємств розглядаються в наукових працях наступних дослідників: Ілляшенко С.М., Ткачук Л. М., Калугаряну Т. К., Архіпов В. В., Іванникова Т. В., Іванілов О.С., Minakshi Jain, Томохова И.Н., Рыжова Н.А., Zhihai Zhang

Метою статті є визначити теоретико-методологічні підходи управління якістю продукції промислового підприємства.

Результати дослідження. Питанням якості і задоволення вимог замовника у всьому світі приділяється дедалі більшу увагу. Цей стандарт є відповіддю на це явище і покликаний спонукати організації і компанії більш ефективно здійснювати керівництво аспектами якості в їх діяльності з надання послуг. Стандарт будується на принципах управління якістю, викладених у міжнародних стандартах ISO серії 9000-9004. У ньому визнається, що будь-яка невдача в сфері якості може спричинити за собою наслідки, які можуть несприятливо позначитися на замовника, організації і суспільстві. В стандарті також визначає, що запобігання подібних невдач входить саме в обов'язок керівництва.

Сучасні промислові підприємства працюють в умовах глобалізації економіки, різноманітність товарів, що пропонують і послуг забезпечення доступності інформації.

Таблиця 1.

Підходи до визначення сутності категорії «якість продукції»

Джерело

Ілляшенко С.М., Маркетингова товарна політика: Підручник. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. - 234 с.

Тлумачення

Якість продукції - сукупність її взаємопов'язаних характеристик і властивостей задовольняти визначені запити певних груп споживачів. Поняття якості включає цілий комплекс характеристик товару: доступність, постачання, техніко-економічні характеристики, дизайн, надійність, ефективність споживання і експлуатації, ремонтпридатність, ступінь екологічності і т.п. [1]

Іванілов О.С. Економіка. Підручник [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/15980223/ekonomika/yakist_produktsiyi_poslug_ekonomichna_kat_egoriya

Якість продукції — це економічна категорія, тому що вона належить до найважливіших понять економічної науки, яка відображає істотні сторони економічних явищ та процесів. Це пов'язано з тим, що в сучасному світі діяльність будь-якого підприємства, його непохитне становище на ринку товарів і послуг визначається рівнем конкурентоспроможності. [2]

Економіка аграрних підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://posibniki.com.ua/catalog-ekonomika-agrarnih-pidpriemstv---andriychuk-v-g>

Якість продукції — це сукупність її властивостей, що характеризують міру спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням. Як переконує світовий досвід, якість

Економіка підприємства

[Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://library.if.ua/book/20/1628.html>

Ткачук Л. М., Калугаряну Т. К. Якість продукції: методологічні та прикладні аспекти //Ефективна економіка. – 2013. - № 5 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2018>

Конащук В.Л., Робота Д.Г. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_115.pdf

Архіпов В. В., Іванникова Т. В., Архіпова А. В. Ресторанна справа: Асортимент, технологія і управління якістю продукції в сучасному ресторані; Навчальний посібник. — К.: Фірма «ІЙКОС», Центр навчальної літератури, 2007. — 382 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tourism-book.com/pbooks/book-83/ua/chapter-3317/>

продукції є функцією від рівня розвитку науково-технічного прогресу і ступеню реалізації його результатів у виробництво. Чим вища якість продукції, тим повніше задовольняються потреби споживачів і ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства. [3]

Під якістю продукції розуміють сукупність властивостей, що зумовлюють її придатність задовольняти певні потреби споживачів у відповідності до свого призначення. Слід розрізняти поняття якості продукції та поняття її технічного рівня. [4]

Якість продукції — це поняття, яке характеризує параметричні, експлуатаційні, споживчі, технологічні, дизайнерські властивості виробу, рівень його стандартизації та уніфікації, надійність і довговічність. Як економічна категорія якість відбиває сукупність властивостей продукції, що зумовлюють міру її придатності задовольняти потреби людини. [5]

Якість - це сукупність властивостей продукції, що характеризують її призначення, особливості, корисність (здатність задовольняти конкретні потреби споживачів). Вона залежить від рівня розвитку науки й техніки, прогресивності виробництва, кваліфікації кадрів і може бути визначена показниками якості самої продукції, якості її виготовлення, експлуатації та супровідних послуг[6]

Якість продукції — це сукупність властивостей продукції, що обумовлюють її придатність задовольняти певні потреби у відповідності зі своїм призначенням. Техніко-економічне поняття «якість продукції» охоплює ті властивості продукції, що пов'язані з можливістю задоволення продукцією певних суспільних або особистих потреб відповідно до її призначення. [7]

Таким чином, можна визначити, що в економіці, техніці та виробництві якість має прагматичну інтерпретацію як неповноцінність або перевагу чогось; воно також визначається як відповідний за призначенням (придатність для мети) при задоволенні очікувань клієнтів. Якість - це умовний і кілька суб'єктивний атрибут і може бути зрозумілий по-різному різними людьми. Споживачі можуть зосередитися на якості специфікації продукту / послуги або як він порівнюється з конкурентами на ринку. Виробники можуть вимірювати якість відповідності або ступінь, в якій продукт / послуга були виготовлені правильно. Персонал підтримки може оцінювати якість в тій мірі, в якій продукт є надійним, підтримуваним або стійким.

Але, в першу чергу, якість продукції - це цінність продукту для споживачів.

Відносно до точки зору споживачів, можна виділити деякі загальні типи якості продукції:

1. Відповідність - виробники розглядають якість продукції з точки зору відповідності специфікаціям. Це досягається за допомогою процесу контролю якості та забезпечення якості;
2. Придатність до мети використання - споживачі розглядають якість продукції перш за все з точки зору того, як продукт задовольняє потреби покупця;
3. Зв'язок і інформація - очікування споживачів також впливають на сприйняття якості. Негативні сюрпризи, такі як недостатня функція, можуть привести до погіршення характеристик продукту. Таким чином, упаковка, навчальний контент і маркетингова комунікація відіграють свою роль в якості продукції, керуючи очікуваннями;

4. Надійність - довговічність продукту в різних умовах реального світу. Продукт, який ламається раніше, ніж очікувалося, має тенденцію залучати погані огляди продуктів;

5. Безпека і захист - інциденти, пов'язані з безпекою, можуть завдати серйозної шкоди репутації продукту. Наприклад, операційна система, вразлива для атак з інформаційною безпекою, може розглядатися як низька якість;

6. КПД (Ефективність) - це первинна якість для продуктів, які є ресурсоемними. Наприклад, енергоефективність є основним фактором якості для транспортних продуктів, таких як високошвидкісні поїзди;

7. Якість обслуговування;

8. Якість і вартість - тонка різниця між якістю і вартістю;

9. Якість і цінність;

10. Якість обслуговування;

11. Термін життя і термін служби;

12. Достовірність якості

Тобто, можна визначити, що якість - ємна, складна і універсальна категорія, що має безліч особливостей і різних аспектів.

Якість - це «актив, який може бути запропонований потенційному споживачеві продукту або послуги». [8]

У практиці управління якістю використовуються, в основному, організаційні, технологічні, економічні та соціально-психологічні методи.

Якість продукції в основному залежить від таких важливих факторів, як:

1. Тип сировини, використовуюваного для виготовлення продукту.

2. Наскільки добре реалізовані різні виробничі технології?

3. Навички і досвід робочої сили, яка бере участь у виробничому процесі.

4. Наявність виробничих накладних витрат, таких як електропостачання і водопостачання, транспорт, тощо.

Важливість якості продукції можна розглядати з двох протилежних точок зору

- з точки зору компанії: якість продукції дуже важливо для компанії. Це пов'язано з тим, що погані якісні властивості продукту будуть впливати на довіру споживачів, імідж та продажі компанії. Це може навіть вплинути на виживання компанії. Тому для кожної компанії дуже важливо виробляти і реалізовувати якісні продукти.

- з точки зору споживачів: якість продукції також дуже важливо для споживачів. Вони готові платити високі ціни, але натомість вони очікують, що купили продукцію найвищої якості. Якщо вони не задоволені якістю продукту компанії, вони будуть купувати у конкурентів. В даний час на місцевому ринку доступні дуже якісні міжнародні продукти. Тому, якщо вітчизняні компанії не поліпшать якість своєї продукції, вони будуть боротися за виживання на ринку.

Можна виділити чотири основні компоненти управління якістю продукції:

1. Планування якості: безперервні зусилля по відстеженню дефектів і визначення причин, що лежать в їх основі.

2. Контроль якості: скорочення витрат на виробництво, ремонт і гарантію за рахунок відстеження та ремонту дефектів.

3. Забезпечення якості. Ефективне відстеження проблемних звітів і скарг клієнтів з метою своєчасного вирішення запитів.

4. Поліпшення якості: взаємодія з іншими системами управління взаємовідносинами з корпоративними клієнтами та інтеграція з іншими підприємствами для імпорту скарг клієнтів, пов'язаних з якістю інформації і виробничих проблем. Це прискорює процес відстеження якості і надає центральний репозиторій для відстеження даних, пов'язаних з якістю продукції.

Багато постачальників продуктів визнають якість як основний фактор, який може встановлювати свої продукти окремо від своїх конкурентів. Багато виробничі компанії

тепер слідує стандартам серії ISO 9000, які використовуються компаніями по всьому світу для управління якістю продукції.

Методи управління якістю - способи і прийоми, за допомогою яких суб'єкти (органи) управління впливають на організацію і елементи виробничого процесу для досягнення поставлених цілей в області якості. Поряд з окремими методами виділені представляють їх комбінації комплексні методи, а також теоретичні основи, концепції та системи. На відміну від комплексних методів, концепції і системи передбачають не тільки застосування певного набору методів, а й реформування підходу до управління організацією. [9]

Методи управління якістю можуть складатись з прийомів і засобів ведення управлінської діяльності та впливу на керовані об'єкти з метою вирішення поставлених завдань в сфері якості.

Практика управління передбачає наступні методи управління якістю:

1. Економічні методи управління якістю можуть бути реалізовані за допомогою створення економічних умов, які сприяють спонуканню працівників і колективів до систематичного збільшення і підвищення необхідного рівня якості.

Серед економічних методів може бути фінансування діяльності в сфері управління якістю, стимулювання виробництва, планування нових видів товарів, впровадження систем оплати та матеріального заохочення та ін.

Більш широкого застосування економічних методів управління якістю зажадало розвиток ринкових відносин.

2. Організаційно-розпорядчі методи

Організаційно-розпорядчі методи управління якістю можуть здійснюватися шляхом виконання обов'язкових директив, наказів і розпоряджень, які сконцентровані на збільшенні і забезпеченні необхідного рівня якості.

У систему організаційно-розпорядчих методів з управління якістю зазвичай включають стандартизацію і нормування, розпорядчий вплив і інструктування, регламентування функціонального, посадової і структурного характеру.

Організаційно-розпорядчі методи управління якістю зумовлюють створення системи документації відповідних статусів. В цьому випадку до кожного документу пред'являються дуже жорсткі вимоги до якості їх змісту, інакше ці методи не здатні в повній мірі реалізуватись в практиці управління.

У складі організаційно-розпорядчої документації найважливішим документом є політика в області якості.

3. Науково-технічні методи управління якістю

Відповідно до сучасного стану науки і техніки управління качестве продукції може здійснюватися науково-технічними методами. У цьому випадку об'єкт управління являє собою сам процес, продукт, технічну проблему.

Серед науково-технічних методів управління якістю використовуються технологічні, і статистичні, експертні та дослідні, а також комплексні методи.

Серед технологічних методів найприйнятнішим є автоматичний метод, при якому відхилення процесів від заданих параметрів і керуючі заходи можуть бути визначені, вироблені і впливати на об'єкт автоматично за допомогою технічних пристроїв.

Поряд з технологічними методами практика управління якістю застосовує статистичні методи, що включають в себе взаємопов'язаний комплекс способів відстеження якості, статистичне регулювання і приймальний контроль, статистичний аналіз і оцінку якості.

4. Соціально-психологічні методи управління якістю

Дані тип методів характеризується використанням групи факторів, які впливають на управління соціально-психологічними процесами, що протікають в трудовому колективі, для досягнення цілей в області якості.

Найпопулярнішими соціально-психологічними методами вважаються методи підвищення дисципліни (ініціативи, відповідальності, активності), моральне стимулювання високої якості, заходи поліпшення психологічного клімату в колективі.

При використанні соціально-психологічних методів також застосовують способи обліку психологічних особливостей кожного члена трудового колективу в процесі забезпечення якості, а також прийоми формування мотивів трудової діяльності будь-якого з членів колективу, які спрямовані на досягнення необхідної якості.

Розвиток управління якістю може бути визначено в чотири етапи (Дейл і Plunkett, 1990): 1. етап перевірки якості; 2. етап контролю якості; 3. етап забезпечення якості; 4. загальна стадія управління якістю [10]

Кожне підприємство, незалежно від форм власності та напрямів діяльності розробляє власну концепцію управління якістю продукції. Ці концепції різняться за своїм змістом, але основною спрямованістю є досягнення максимального рівня якості продукції що виробляється на підприємстві та в подальшому максимізації прибутків, підвищення конкурентоздатності підприємства.

Існує важливий елемент системи менеджменту якості, який, на жаль, відсутній на наших підприємствах, - це залучення персоналу до процесу управління якістю. Низькі заробітні плати працівників, відсутність соціальних гарантій і стабільності ніяк не сприяє їх участі в досягненні кінцевої мети підприємства.

Але найбільш складна проблема, яка негативно впливає на уся роботу системи якості, - це нестача кваліфікованих фахівців. Труднощі, в першу чергу виникають в пошуку хорошої консалтингової фірми, фахівці, якої могли б доступною мовою роз'яснити персоналу сучасні тенденції з розвитку менеджменту якості, навчити співробітників організації основним міжнародним методам управління якістю, зацікавити їх в досягненні більш високих показників в області якості. Отже, складається наступна ситуація: підприємство, вкладаючи значні кошти в сертифікацію, отримує міжнародний сертифікат якості, при цьому система якості в організації не працює. Товаровиробник від такої невідповідності втрачає додатковий прибуток, довіру споживачів і свою долю на ринку.

Таким чином, ми визначили, що якість – це ємна, складна і універсальна категорія, що має безліч особливостей і різних аспектів. Важливим аспектом є можлива втрата якості на етапах життєвого циклу продукту. Якість виробленого продукту безпосередньо впливає на функціонування промислового підприємства, на отримання його доходів та конкурентоздатність на світовому ринку.

Перелік використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М., Маркетингова товарна політика: Підручник. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. - 234 с.
2. Іванілов О.С. Економіка. Підручник [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/15980223/ekonomika/yakist_produktsiyi_poslug_ekonomichna_kategoriya
3. Економіка аграрних підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://posibniki.com.ua/catalog-ekonomika-agrarnih-pidpriemstv---andriychuk-v-g>
4. Економіка підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://library.if.ua/book/20/1628.html>
5. Ткачук Л. М., Калугаряну Т. К. Якість продукції: методологічні та прикладні аспекти //Ефективна економіка. – 2013. - № 5 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2018>
6. Конащук В.Л., Робота Д.Г. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_115.pdf
7. Архіпов В. В., Іванникова Т. В., Архіпова А. В. Ресторанна справа: Асортимент, технологія і управління якістю продукції в сучасному ресторані; Навчальний посібник. — К.: Фірма «ІЙКОС», Центр навчальної літератури, 2007. — 382 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tourism-book.com/pbooks/book-83/ua/chapter-3317/>
8. Minakshi Jain, Product Quality: Definition, Characteristics and Importance [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.yourarticlelibrary.com/products/quality/product-quality-definition-characteristics-and-importance/90711>

9. Томохова И.Н., Рыжова Н.А. Классификация средств и методов управления качеством [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.cfin.ru/management/iso9000/qm/meths_classification.shtml
10. Zhihai Zhang, Developing a TQM Quality Management Method Model [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.499.8900&rep=rep1&type=pdf>

References:

1. Pyashenko S.M. (2005), "Marketing Commodity Policy", ["Marketingova tovarna politika"], textbook, Sumy, VTD "University Book", 234 p.
2. Ivanilov O.S. "Economy" ["Ekonomika"], textbook [electronic resource], available at: https://idruchniki.com/15980223/economics/yakist_produktsiyi_poslug_ekonomichna_kategoriya
3. "Economics of agrarian enterprises", ["Ekonomika agrarnih pidpriemstv"], [electronic resource], available at: <http://posibniki.com.ua/catalog-ekonomikaa-agrarnih-pidpriemstv--andriychuk-v-g>
4. "Economy of the enterprise", ["Ekonomika pidpriemstva"], [electronic resource], available at: <https://library.if.ua/book/20/1628.html>
5. Tkachuk L.M., Kalugaryan T.K., (2013), "Product quality methodological and applied aspects", ["Jakist' produkci: metodologichni ta prikladni aspekti"], Effective economy, No. 5 [electronic resource], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2018>
6. Konashchuk V.L., Robot D.G. "Impact of Product Quality on Competitiveness", ["Vpliv jakosti produkci na konkurentospromozhnist"], [electronic resource] available at: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_115.pdf
7. Arkhipov V.V., Ivannikova T.V., Arkhipova A.V. (2007), "Restaurant business assortment, technology and product quality management in a modern restaurant", ["Restoranna sprava: Asortiment, tehnologija i upravlinnja jakistju produkci v suchasnomu restorani"], tutorial, K., Firm "IIKOS", Center for Educational Literature, 382 p. [electronic resource], available at: <https://tourism-book.com/pbooks/book-83/ua/chapter-3317/>
8. Minakashi Jain, "Product Quality: Definitions, Characteristics and Values", [electronic resource], available at: <http://www.yourarticlelibrary.com/products/quality/product-quality-definition-characteristics-and-importance/90711>
9. Tomokhova I. N., Ryzhova N.A. "Classification of means and methods of quality management", ["Klassifikacija sredstv i metodov upravlenija kachestvom"], [electronic resource], available at: https://www.cfin.ru/management/iso9000/qm/meths_classification.shtml
10. Zhijiang Zhang, "TQM Quality Management Model Development", [electronic resource], available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.499.8900&rep=rep1&type=pdf>

Keywords: industrial enterprise; quality management system; product quality; modeling; classification.

Ключові слова: промислове підприємство, система управління якістю, якість продукції, моделювання, класифікація.

Ключевые слова: промышленное предприятие, система управления качеством, качество моделирования, классификация.

Перевірено на антиплагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6176066>

Рецензент: Рецензент: Гончар В.В. завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», доктор економічних наук, доцент

УДК 338.28

**ФАКТОРИ ВИБОРУ ХМАРНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ ERP-СИСТЕМ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**<https://orcid.org/0000-0003-0690-2657>**Нємкова Олена Анатоліївна**, к.ф.-м.н., доцент, Національний університет «Львівська політехніка», м.Львів, cyberlbi12@gmail.com, +380504305875<https://orcid.org/0000-0002-2145-2319>**Орлова Олена Миколаївна**, к.е.н., доцент, Прикарпатський інститут ім.М.Грушевського МАУП, м.Львів, elenaorlova0014@gmail.com, +380503706189**Elena Nyemkova**, PhD, Associated professor, National University «Lviv Polytechnic», m.Lviv
Olena Orlova, PhD, Associated professor, Precarpathian Institute named M.Grushevsky IAPM*E. Nyemkova, O. Orlova, Factors of Cloud Solutions Choice for ERP-Systems of Industrial Enterprises.*

The article is devoted to consideration of the factors on the basis of which industrial enterprises can make a choice to ensure success in implementing cloud solutions of enterprise resource planning systems (ERP-systems). The following main factors were considered: the cost of cloud technologies for most enterprises, expressed as a percentage of annual income; ERP project implementation time in months; most popular software vendors; ERP-systems deployment options - local and cloud. Numerical data on the selection factors for a large number of respondent enterprises in 2018 are given. It is shown that the choice of the cloud implementation of ERP systems should be considered the main trend. The technological prospects were analyzed for the implementation of cloud ERP-systems, as well as the benefits that companies receive from such an implementation. The following benefits were considered: better business analytics, fast implementation, high usability, the ability to focus on core competencies, cost savings and data security. It was noted that the creation of a business case, performance indicators and benefits realization plan helps with the definition and measurement of the success of the enterprise, recording both pain points and opportunities for improving business efficiency. Another advantage is the establishment of responsibility for the benefits achieved and the management of expectations. The introduction of cloud ERP-system entails significant risk. To reduce the risk, the choice of the cloud solution of an ERP system by an industrial enterprise should be based on an understanding of the interaction of its business strategy and IT strategy. It is concluded that the best choice for an industrial enterprise will depend on its organizational structure and business strategy. The benefits for which the ERP technology is being implemented will depend on the execution of the project before, during and after its implementation.

О.Нємкова, О.Орлова. Фактори вибору хмарних рішень для ERP-систем промислових підприємств.

В статті наведено теоретико-методологічні аспекти вибору підприємством особливостей реалізації ERP-системи під впливом наступних факторів: вартості хмарних технологій, часу реалізації проекту, переліку постачальників програмного забезпечення, параметрів розгортання ERP-систем - локальних чи хмарних. Наведено чисельні дані про фактори вибору для великої кількості підприємств-респондентів у 2018 році. Показано, що основною тенденцією слід вважати вибір хмарної реалізації ERP-систем. Проаналізовано технологічні перспективи для впровадження хмарних ERP-систем, а також переваги, які отримують підприємства. Було розглянуто такі переваги: краща бізнес-аналітика, швидка реалізація, високий рівень юзабіліті, можливість зосередження на основних компетенціях, економія коштів та безпека даних. Було зазначено, що створення бізнес-критеріїв та показників ефективності допомагає визначити та оцінити успіх підприємства, фіксувати больові точки та можливості підвищення ефективності бізнесу. Іншою перевагою є встановлення відповідальності за досягнуті переваги та управління очікуваннями. Щоб зменшити ризик від впровадження, вибір хмарного рішення ERP-системи промисловим підприємством має базуватися на розумінні взаємодії його бізнес-стратегії з IT-стратегією. Зроблено висновок, що найкращий вибір для промислового підприємства буде залежати від його організаційної структури та бізнес-стратегії. Переваги від впровадження ERP-технології, будуть залежати від виконання проекту до, під час та після його реалізації.

Е.Нємкова, Е.Орлова. Факторы выбора облачных решений для ERP-систем промышленных предприятий.

В статье приведены теоретико-методологические аспекты выбора предприятием особенностей реализации ERP-системы под влиянием следующих факторов: стоимости облачных технологий, времени реализации проекта, перечня поставщиков программного обеспечения, параметров развертывания ERP-систем - локальных или облачных. Приведены многочисленные данные о факторах выбора для большого количества предприятий-респондентов в 2018 году. Показано, что основной тенденцией следует считать выбор облачной реализации ERP-систем. Проанализированы технологические перспективы для внедрения облачных ERP-систем, а также преимущества, которые получают предприятия. Были рассмотрены

следующие преимущества: лучшая бизнес-аналитика, быстрая реализация, высокий уровень юзабилити, возможность сосредоточения на основных компетенциях, экономия средств и безопасность данных. Было отмечено, что создание бизнес-критериев и показателей эффективности помогает определить и оценить успех предприятия, фиксировать болевые точки и возможности повышения эффективности бизнеса. Другим преимуществом является установление ответственности за достигнутые преимущества и управления ожиданиями. Чтобы уменьшить риск от внедрения, выбор облачного решения ERP-системы промышленным предприятием должен базироваться на понимании взаимодействия его бизнес-стратегии с ИТ-стратегией. Сделан вывод, что лучший выбор для промышленного предприятия будет зависеть от его организационной структуры и бизнес-стратегии. Преимущества от внедрения ERP-технологии будут зависеть от выполнения проекта до, во время и после его реализации.

Постановка проблеми. Системи ERP (Enterprise Resource Planning, Планування ресурсів підприємства) були вперше розроблені для компаній з процесами виробництва і постачання. З року в рік в усьому світі спостерігається зростання числа організацій, що реалізують комплексні рішення для управління. Для України можна назвати нове рішення BAS ERP (Business Automation Software, Комплексна автоматизація бізнесу), а також зарекомендували себе такі системи OneBox, 1С: ERP, MS Dynamics ERP, IT Enterprise - з повним списком ТОП 10 ERP - систем для України і їх характеристиками можна ознайомитися в [1].

На сьогоднішній день ринок пропонує декілька різних варіантів розгортання хмарної ERP і локальної ERP систем. В основному постачальники програмного забезпечення для ERP почали перехід на хмарні пропозиції SaaS (Software as a service, програма як послуга). Основна причина, чому так відбувається, полягає в складності визначення ІТ-інфраструктури, яка б ідеально підходила конкретному промислового підприємству.

Під час обговорення називаються такі переваги хмарних сервісів. Хмара - це, в основному, служба хостингу програмного забезпечення, організація отримує кінцевий продукт, при цьому не інвестуючи у багато вартісну інфраструктуру. Хмарна програмна архітектура націлена на максимальну продуктивність. Постачальники хмарних послуг також використовують строгі протоколи безпеки для захисту даних. Вони забезпечують універсальний доступ, не вимагають установки і відносно прості в розгортанні.

Існують внутрішні і зовнішні проблеми, які можуть обмежувати хмарні додатки. Збій у хмарі може бути фатальним, якщо функціонування підприємства вимагає безперервного доступу до інформації про клієнтів і фінансових даних. Безпека - ще одна спірна проблема для хмарних додатків. В інтересах підприємства хмарні обчислення забезпечують доступність до даних при підключенні до Інтернету, що також доступно хакерам. До чисто технічних відноситься і проблема Інтернет - з'єднання. При порушенні підключення доступ до хмарного сервісу пропадає. Крім того, може виявитися недоцільним запускати додаток з високим рівнем продуктивності в хмарі, тому що це означає перехід на більш дорогий план SaaS або Інтернет - пакет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Консалтингове представництво Panorama Consulting Solutions [2] дає можливість ознайомитися з трендами і особливостями сучасних рішень ERP-систем. Питання застосування хмарних технологій для ERP-систем є предметом широкого обговорення вже не одне десятиліття, детальний літературний огляд на цю тему міститься в роботі [3]. Порівняльна характеристика способів побудови хмарних ERP-систем обговорюється в дослідженні [4]. ERP-системи служать бізнес-інструментом для ефективного функціонування підприємства [5] а також дозволяють більш гнучко реагувати на динаміку ринку [6]. Хмарна ERP-система підвищує цінність підприємства [7]. Внаслідок цього такі системи є важливим елементом інфраструктури [8]. Системи ERP сприяють посиленню децентралізації прийняття рішень. Питання поліпшення обслуговування клієнтів малих і середніх підприємств завдяки ERP-систем розглянуті в [9]. Хмарні ERP-системи також призводять до зниження рівнів запасів і розширення глобальних операцій [10]. Без оцінки критичних чинників успіху

підприємства не зможуть повністю отримати вигоди, які можуть очікуватися від впровадження ERP-систем [11].

Мета статті – зробити аналіз факторів вибору для успішної реалізації хмарних рішень, що обумовлені відмінностями в архітектурі традиційних і індивідуальних ERP-систем для промислових підприємств. Для виявлення істотних чинників для прийняття хмарного рішення ERP-систем проаналізовані фактичні дані, які взято зі щорічних звітів, представлених в [2].

Результати дослідження. Для прийняття рішення про впровадження тої чи іншої ERP-системи розглянемо декілька факторів, а саме: витрати, час реалізації проекту, постачальники, варіанти розгортання.

Фактор Витрати на хмарні рішення. Хоча хмарне рішення знімає питання придбання обладнання та ліцензій для нової інфраструктури, SaaS, як і раніше вимагають значних витрат. Існують також витрати на передачу даних, які в основному стосуються вихідних транзакцій, більшість провайдерів хмарних послуг стягують за це додаткову плату. Для регулярного завантаження документів це істотно збільшує витрати на суму абонентської плати.

Кожна модель розгортання має свої сильні і слабкі сторони, необхідно враховувати, що саме найкраще відповідає організаційному баченню і цілям підприємства. Наприклад, великі компанії і великі промислові підприємства схильні до стратегічного підходу і шукають більш надійні рішення по мірі зростання їх бізнесу. Менші компанії часто більш оперативні і зазвичай намагаються збільшити продуктивність за рахунок основних процесів, таких як виробництво і ланцюжок поставок. Таким чином, компанії різних масштабів підходять до питання хмарної ERP реалізації по-різному, щоб поліпшити або вирішити проблеми діапазону. Бізнес-кейс і очікувані вигоди можуть відрізнитися в залежності від масштабів промислового підприємства.

Аналіз витрат підприємств-респондентів на хмарне рішення ERP-систем представлений на рисунку 1. Дані отримані від підприємств, що представляють широкий спектр компаній. Більшість підприємств повідомили про сумарний річний дохід від 50 млн. дол. США до 300 млн. дол. США.

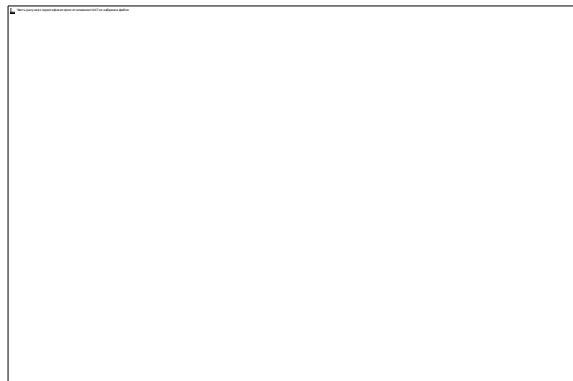

Рис.1 Відсоток підприємств (по осі ординат) в залежності від вартості ERP-системи у відсотках річного доходу (по осі абсцис) (за даними [2]).

Рисунок 1 показує обсяг витрат на впровадження ERP-системи по відношенню до річного доходу; 84% респондентів мали очікувані або фактичні витрати на ERP-систему менше, ніж два відсотки від річного доходу. Як правило, це відноситься до невеликих підприємств. Нерідко загальна вартість проекту перевищує чотири відсотки річного доходу в залежності від типу впровадження ERP-системи, акцентів на управління бізнес-процесами (BPM, Business Process Management) і керування організаційними змінами (OCM, Organizational Change Management). При складанні бюджету для впровадження ERP-систем важливо розглянути всі витрати, а не тільки ліцензії та послуги. Також слід

розглянути внутрішні витрати, такі як відсоток часу, протягом якого співробітники повинні будуть займатися проектом.

Фактор Вибір постачальника програмного забезпечення. Найбільш часто використовувані ERP постачальники представлені трьома компаніями: Oracle, SAP і Sage, рисунок 2. Постачальників ERP-систем можна умовно зарахувати до розряду I (на рис.2 вони перераховані за назвами) і рівнем II (інші 33%).

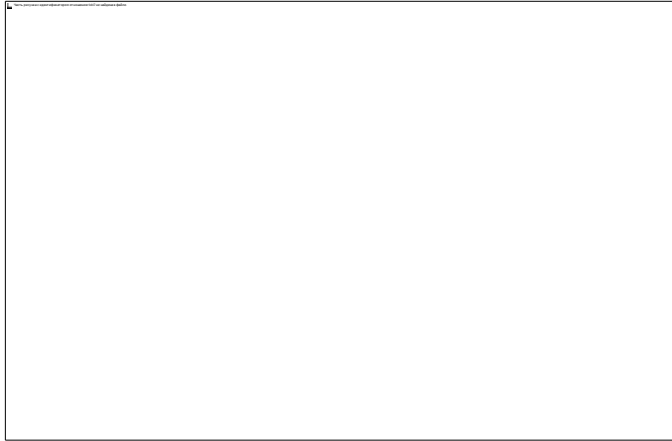

Рис.2 Постачальники програмного забезпечення ERP-систем (за даними [2]).

Для рівня I з широкого спектру галузей, які представлені у респондентів, 42% респондентів вибрали для реалізації Oracle і SAP ERP-системи. Дані постачальники, як правило, підтримують різноманітний набір функцій і часто ERP-проект може коштувати дорожче. Постачальники рівня II пропонують програмні пакети, які відрізняються середнім рівнем складності і розмірами. Панорама фокусується на функціональному і технічному забезпеченні, щоб ERP рішення було добре узгоджується з поточними і майбутніми бізнес-цілями.

Фактор Час розгортання ERP-проекту. У 2018 році 79% підприємств респондентів повідомили, що тривалість розгортання їх проектів перевищила початкові терміни. У 2017 році тільки 59% підприємств респондентів повідомили, що перевищили тривалість свого проекту.

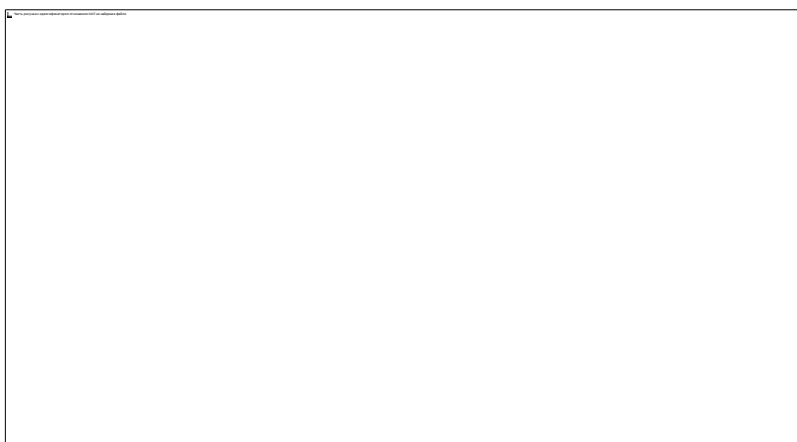

Рис.3 Перевищення тривалості часу розгортання ERP-проекту в 2018 році (за даними [2]).

До найбільш вірогідних причин перевищення термінів вплинули організаційні питання, нереалістичні терміни і розширений обсяг проекту. В цілому середня тривалість реалізації склала 17,4 місяців і збільшилася в порівнянні з торішнім середнім показником

в 16,9 місяця. Після побудови плану проекту та початку реалізації вкрай важливі попереджувальні знаки потенційних збоїв. Моніторинг кінцевого користувача і участь власника процесу мають вирішальне значення на всіх етапах проекту. Необхідно активно проводити заходи з управління змінами, що дасть можливість вчасно завершити проект.

Фактор Варіанти розгортання. У 2018 році кількість підприємств-респондентів, що вибрали хмарні / SaaS рішення, істотно збільшилася і склала 85% в порівнянні з 31% минулого року від загального числа всіх ERP проектів. Це обумовлено, в першу чергу, перевагою хмарних пропозицій від постачальників ERP. Також все більше підприємств, серед яких в основному невеликі, довіряють програмне забезпечення хмарним технологіям.

Основною причиною для впровадження ERP є очікування підвищення ефективності бізнесу. Багато підприємств також зацікавлені в процесі росту, скороченні оборотного капіталу і кращому обслуговуванні клієнтів. У порівнянні з 2017 роком спостерігається менша увага до питань спрощення роботи персоналу і заміни застарілих систем. Це означає поліпшення інтеграції між різними функціональними областями в ланцюжку створення вартості і в кінцевому підсумку оптимізацію критичних бізнес-процесів підприємства, а також крос-функціональне вирівнювання бізнес-процесів.

Важливе місце в ERP-проекті займає налаштування. Програмне забезпечення ERP часто необхідно налаштувати для врахування ключових бізнес-функцій, які забезпечують підприємству конкурентну перевагу на своєму ринку. При цьому повинен бути досягнутий баланс між зміною ERP-системи для відповідності процесам на підприємстві. Підприємства швидше йдуть на зміну ERP-системи, ніхто не хоче міняти спосіб своєї роботи. Під час такого узгодження для підприємства важливо вирішити, як ці зміни узгоджуються з їх бізнесом та ІТ-стратегіями. Є небезпека, що при надмірному налаштування ERP-системи може порушитися стійкість до мінливих зовнішніх процесів.

Назвемо технологічні перспективи і причини, за якими промислові підприємства можуть віддати перевагу впровадженню хмарної ERP-системи.

1. Краща бізнес-аналітика. Хмарні технології дозволяють організаціям отримувати доступ до даних віддалено без складної технічної конфігурації або надійного ІТ-персоналу. За останні два роки кількість організацій, що займаються розгортанням бізнес-аналітики в хмарі (Cloud BI), подвоїлася. Впровадження Cloud BI особливо поширене серед відділів продажів і маркетингу, оскільки вони покладаються на дані в режимі реального часу, щоб зрозуміти і поліпшити взаємодію з клієнтами.

По відношенню до доступу та зберігання даних, хмарна ERP-система має декілька переваг перед локальною ERP-системою. Хмарні технології більш масштабуються для зберігання великих обсягів даних і можуть забезпечити доступ до даних, зібраних за технологією IoT.

Численні списки «кращих ERP-систем», представлених в Інтернеті, обумовлені великим числом постачальників досліджень і розробок, які вкладають кошти в свої продукти. Найбільш інноваційні постачальники ERP-систем активно інвестують в Cloud BI.

2. Швидка реалізація. Хмарні ERP-системи впроваджуються значно швидше, ніж локальні ERP-системи. Технічне середовище для хмарних технологій можна налаштувати всього за 24 години. Це дає промисловим підприємствам більше часу, щоб зосередитися на діловій стороні трансформації. Управління змінами та управління бізнес-процесами вимагають того ж часу і ресурсів, незалежно від того, чи реалізується хмарна або локальна ERP-система.

3. Можливість зосередитися на основних компетенціях. Багатьом промисловим підприємствам не вистачає достатньої кількості ІТ-персоналу, або вони не можуть дозволити собі ті ж ІТ-ресурси та ІТ-інфраструктуру, що і хмарні провайдери. Хмарні технології дозволяють цим підприємствам передавати свої ІТ-функції на аутсорсинг і фокусуватися на своєму основному бізнесі.

4. Економія витрат. Первісна вартість хмарної технології нижче, ніж вартість локальної технології. До того ж можна зменшити вартість оренди хмари, вибравши її з декількома орендарями для мінімізації довгострокових витрат. Для невеликих промислових підприємств довгострокова вартість хмарної ERP-системи може фактично коштувати менше, ніж ERP на місці - постійні витрати на інфраструктуру вбудованої ERP-системи не можуть бути розподілені у достатньому обсязі, щоб виправдати вартість.

5. Високий рівень юзабіліті. Хмарні технології мають тенденцію до вдосконалення і зручностей у використанні, в порівнянні з програмним забезпеченням локальних інформаційних технологій, що забезпечує більш швидке його освоєння співробітниками. Це означає, що промисловим підприємствам буде потрібно витратити менше ресурсів на навчання кінцевих користувачів. До того ж молоді фахівці більш схильні до хмарних технологій в порівнянні з швидко застаріваючими локальними технологіями. Будь-яка технологічна ініціатива повинна полегшувати роботу співробітників.

6. Безпека даних. Щоб уникнути порушень безпеки, багато промислових підприємств звертаються до хмарних ERP-систем, оскільки вони мають більш безпечні середовища хостингу. Великий ризик втрати своїх клієнтів змушує постачальників хмарних послуг розробляти складну систему безпеки.

Висновки. Впровадження хмарної ERP-системи, як і всі технологічні ініціативи, тягне за собою значний ризик. Перш ніж звернутися до хмарної реалізації, промислове підприємство повинно спочатку зрозуміти свої бізнес-стратегію і цифрову стратегію. Обрана модель розгортання в хмарі повинна відповідати цим стратегіям.

Розглянуто такі основні фактори вибору хмарних рішень для ERP-систем промислових підприємств: витрати на хмарні рішення, час реалізації ERP проекту, вибір постачальника програмного забезпечення, варіанти розгортання ERP-системи. Наведено дані по факторам вибору для більшості підприємств в 2018 році. Основним трендом слід вважати вибір хмарних ERP-систем.

Як правило, підприємства прагнуть реалізувати багато переваг через впровадження ERP-систем. Підприємства починають документувати, які переваги вони хотіли б досягти під час реалізації ERP системи або навіть після виходу в хмару. Створення бізнес-кейсу, показників ефективності або плану реалізації переваг допомагає з визначенням і виміром успіху, фіксуванням больових точок і можливостей для поліпшення. Ще одна перевага полягає у встановленні відповідальності за досягнуті вигоди і управління очікуваннями.

Як хмарні ERP, так і локальні ERP мають свої переваги. Кращий вибір для промислового підприємства буде залежати від його організаційної структури та бізнес-стратегії. Переваги, заради яких впроваджується технологія ERP, будуть залежати від виконання проекту до, під час і після його реалізації.

Список використаних джерел:

1. Top 10 Українських SaaS сервісів. Електронний ресурс, режим доступу: <http://www.livebusiness.com.ua/tools/saasua/>.
2. Panorama Consulting Solutions. Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.panorama-consulting.com>.
3. Ravi Seethamraju. Adoption of Software as a Service (SaaS) Enterprise Resource Planning (ERP) Systems in Small and Medium Sized Enterprises (SMEs). *Inf Syst Front* (2015) 17:475–492, DOI 10.1007/s10796-014-9506-5.
4. А.И. Грачев и О.А. Страхов, "Сравнительная характеристика способов построения облачных ERP-систем," *Прикладная информатика/Journal of Applied Informatics*, 2018, vol.13, no.4(76), с.84-89.
5. D. Reuther and G. Chattopadhyay, "Critical factors for enterprise resources planning system selection and implementation projects within small to medium enterprises," in *Engineering Management Conference, 2004. Proceedings. 2004 IEEE International*, 2004, vol.2, pp. 851-855.
6. S. Y. Huang, S. Huang, T. Wu, and W. Lin, "Process efficiency of the enterprise resource planning adoption," *Industrial Management & Data Systems*, 2009, vol. 109, pp. 1085 - 1100.
7. S. Maguire, U. Ojiako, and A. Said, "ERP implementation in Omantel: a case study," *Industrial Management & Data Systems*, 2010, vol. 110, pp. 78 - 92.

8. A. Madapusi and D. D'Souza, "The influence of ERP system implementation on the operational performance of an organization," *International Journal of Information Management*, 2012, vol. 32, pp. 24-34.
9. R. Jha and A. K. Saini, "ERP Redefined: Optimizing Parameters with Lean Six Sigma for Small; Medium Enterprises," in *Communication Systems and Network Technologies (CSNT), 2011 International Conference on*, 2011, pp. 683-687.
10. C. Low, Y. Chen, and M. Wu, "Understanding the determinants of cloud computing adoption," *Industrial Management & Data Systems*, 2011, vol. 111, pp. 1006 - 1023.
11. R. A. Burgelman, C. M. Christensen, and S. C. Wheelwright, Eds., *Strategic Management Of Technology And Innovation*. Boston: Mcgraw Hill, 2009.

Referenses (BCI):

1. Top 10 Ukrainskih SaaS servisiv. Electronic resource, access: <http://www.livebusiness.com.ua/tools/saasua/> [in Ukrainian].
2. Panorama Consulting Solutions. Electronic resource, access: <https://www.panorama-consulting.com>.
3. Ravi Seethamraju. Adoption of Software as a Service (SaaS) Enterprise Resource Planning (ERP) Systems in Small and Medium Sized Enterprises (SMEs). *Inf Syst Front* (2015) 17:475–492, DOI 10.1007/s10796-014-9506-5.
4. A.I. Grachev and O.A. Strahov, "Sravnitel'naya harakteristika sposobov postroeniya oblachnyh ERP-system," *Prikladna Informatika/Journal of Applied Informatics*, 2018, vol.13, no.4(76), c.84 – 89 [in Russian].
5. D. Reuther and G. Chattopadhyay, "Critical factors for enterprise resources planning system selection and implementation projects within small to medium enterprises," in *Engineering Management Conference, 2004. Proceedings. 2004 IEEE International*, 2004, vol.2, pp. 851 - 855.
6. S. Y. Huang, S. Huang, T. Wu, and W. Lin, "Process efficiency of the enterprise resource planning adoption," *Industrial Management & Data Systems*, 2009, vol. 109, pp. 1085 - 1100.
7. S. Maguire, U. Ojiako, and A. Said, "ERP implementation in Omantel: a case study," *Industrial Management & Data Systems*, 2010, vol. 110, pp. 78 - 92.
8. A. Madapusi and D. D'Souza, "The influence of ERP system implementation on the operational performance of an organization," *International Journal of Information Management*, 2012, vol. 32, pp. 24 - 34.
9. R. Jha and A. K. Saini, "ERP Redefined: Optimizing Parameters with Lean Six Sigma for Small; Medium Enterprises," in *Communication Systems and Network Technologies (CSNT), 2011 International Conference on*, 2011, pp. 683 - 687.
10. C. Low, Y. Chen, and M. Wu, "Understanding the determinants of cloud computing adoption," *Industrial Management & Data Systems*, 2011, vol. 111, pp. 1006 - 1023.
11. R. A. Burgelman, C. M. Christensen, and S. C. Wheelwright, Eds., *Strategic Management Of Technology And Innovation*. Boston: Mcgraw Hill, 2009.

Keywords: ERP-systems, cloud technologies, business strategy, business analytics, business case, IT strategy, business efficiency.

Ключові слова: ERP-системи, хмарні технології, бізнес-стратегія, бізнес-аналітика, бізнес-кейс, IT-стратегія, ефективність бізнесу.

Ключевые слова: ERP-системы, облачные технологии, бизнес-стратегия, бизнес-аналитика, бизнес-кейс, ИТ-стратегия, эффективность бизнеса.

Рецензент: Хмельярчук Марія Ігорівна, д.е.н., професор, завідувач кафедри Економіки та інформаційних технологій ДВНЗ Університет банківської справи Львівський інститут

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5912251>

УДК 330.3:338.49

ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ РЕГІОНІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ

<http://orcid.org/0000-0003-1605-1403>

Тулчинський Ростислав Володимирович, к.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування, ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», місто Київ, r_istu@ukr.net

Tulchinsky Rostislav Volodymyrovich, Candidate of Economic Science, Associate Professor, Head of the Department of Management and Public Administration, PHEI "Academician Yuri Bugay International Scientific and Technical University", Kyiv

R. Tulchinsky. Increasing innovational culture of regions in the conditions of new regionalism.

The article proposes measures to improve the innovation culture of the regions in the context of a new regionalism formation in Ukraine, namely: firstly, to raise the awareness of the population of regions regarding the established values of innovative regional development, the formation of the established types of behavior of social actors in everyday life and professional activity in the conditions of a new regionalism formation through the use of determinants of innovation development; secondly, in developing strategic measures for the innovative development of regions, measures should be taken to promote innovation values within the framework of the formation of the innovation culture of the regions; thirdly, to promote and encourage the acquisition of knowledge throughout life and creative thinking of the population of regions, the formation of new types of innovative behavior of the population, etc.; fourth, to integrate innovative values into the system of social values of the regions; fifth, to intensify the prognostic function of innovation culture, to promote prediction and identification of possible models of innovative development of regions; sixth, develop cognitive-information management mechanism, information market knowledge; seventh, encourage co-operation between actors of the innovation process (universities, research institutions, educational-scientific formations, industrial and agricultural producers, business incubators, technoparks, government agencies, financial institutions, etc.); eighthly, to increase intellectual capital, to demonstrate the creative abilities of young people to support and develop them; ninth, to form and stimulate the innovation infrastructure of the regions and their interconnections, which will contribute to the achievement of certain goals, based on the transformation of innovative ideas into a concrete result, and so on. The factors of influence on the growth of intellectual capital of regions are found out. It is substantiated that innovative culture simulates the behavior, thinking and life of the population of the regions, as well as forms the ideological environment, the atmosphere in society, the perception of the new idea as the value of the needy support that promotes the intellectual capital of the regions, the introduction of innovative ideas and creative thinking. It is revealed that the innovative culture of the regions forms an innovative culture of personalities that provides understanding and participation of the population in innovative processes, which in turn influences the formation of the general social innovation culture.

Тулчинський Р. Підвищення інноваційної культури регіонів в умовах становлення нового регіоналізму.

У статті запропоновано заходи щодо підвищення інноваційної культури регіонів в умовах становлення нового регіоналізму в Україні, а саме: по-перше, підвищити поінформованість населення регіонів щодо ustalених цінностей інноваційного регіонального розвитку, про формування ustalених типів поведінки соціальних суб'єктів у повсякденному житті та професійній діяльності в умовах становлення нового регіоналізму за рахунок задіяння детермінанти інноваційного розвитку. По-друге, при розробленні стратегічних заходів щодо інноваційного розвитку регіонів урахувати заходи щодо популяризації інноваційних цінностей в межах формування інноваційної культури регіонів. По-третє, сприяти та заохочувати отримання знань впродовж життя та креативне мислення населення регіонів, формування нових типів інноваційної поведінки населення тощо; по-четверте, інтегрувати інноваційні цінності у систему суспільних цінностей регіонів; по-п'яте, активізувати прогностичну функцію інноваційної культури, сприяти прогнозуванню та визначенню можливих моделей інноваційного розвитку регіонів; по-шосте, розвивати когнітивно-інформаційний механізм управління, інформаційний ринок знань; по-сьоме, заохочувати співпрацю між суб'єктами інноваційного процесу (університетами, науковими установами, освітньо-науковими формуваннями, промисловими та сільськогосподарськими виробниками, бізнес інкубаторами, технопарками, органами влади, фінансових установ тощо); по-восьме, нароцувати інтелектуальний капітал, виявляти творчі здібності молоді підтримувати та розвивати їх; по-дев'яте, формувати та стимулювати інноваційну інфраструктуру регіонів та їх взаємозв'язки, що сприятиме досягненню певних цілей на основі перетворення

інноваційних ідей у конкретний результат тощо. З'ясовано фактори впливу на нарощення інтелектуального капіталу регіонів. Обґрунтовано, що інноваційна культура моделює поведінку, думку та життя населення регіонів, а також формує ідеологічне оточення, атмосферу у суспільстві, сприйняття нової ідеї як цінності, потребує підтримки, що сприяє нарощенню інтелектуального капіталу регіонів, впровадженню інноваційних ідей та креативного мислення. З'ясовано, що інноваційна культура регіонів формує інноваційну культуру особистостей, що забезпечує розуміння та участь населення у інноваційних процесах, що у свою чергу впливає на становлення загальної суспільної інноваційної культури.

Тульчинский Р. Повышение инновационной культуры регионов в условиях становления нового регионализма.

В статье предложены меры по повышению инновационной культуры регионов в условиях становления нового регионализма в Украине, а именно: во-первых, повысить осведомленность населения регионов относительно устоявшихся ценностей инновационного регионального развития, формирования устойчивых типов поведения социальных субъектов в повседневной жизни и профессиональной деятельности в условиях становления нового регионализма, за счет задействования детерминант инновационного развития. Во-вторых, при разработке стратегических мер по инновационному развитию регионов необходимо учитывать мероприятия по популяризации инновационных ценностей в рамках формирования инновационной культуры регионов. В-третьих, необходимо способствовать и поощрять получение знаний и креативного мышления в течение жизни населения регионов, формирование новых типов инновационного поведения населения и т.д.; в-четвертых, интегрировать инновационные ценности в систему общественных ценностей регионов; в-пятых, активизировать прогностическую функцию инновационной культуры, способствовать прогнозированию и определению возможных моделей инновационного развития регионов; в-шестых, развивать когнитивно-информационный механизм управления, информационный рынок знаний; в-седьмых, поощрять сотрудничество между субъектами инновационного процесса (университетами, научными учреждениями, образовательно-научными формированиями, промышленными и сельскохозяйственными производителями, бизнес-инкубаторами, технопарками, органами власти, финансовыми учреждениями и т.д.); в-восьмых, наращивать интеллектуальный капитал, проявлять творческие способности молодежи, поддерживать и развивать их, в-девятых, формировать и стимулировать инновационную инфраструктуру регионов и их взаимосвязи, что будет способствовать достижению определенных целей на основе преобразования инновационных идей в конкретный результат и т. п. Выяснено факторы влияния на наращивание интеллектуального капитала регионов. Обосновано, что инновационная культура моделирует поведение, мнение и жизнь населения регионов, а также формирует идеологическое окружение, атмосферу в обществе, восприятие новой идеи как ценностей, требующих поддержки, способствует наращиванию интеллектуального капитала регионов, внедрению инновационных идей и креативного мышления. Выяснено, что инновационная культура регионов формирует инновационную культуру личностей, обеспечивает понимание и участие населения в инновационных процессах и, в свою очередь, влияет на становление общей общественной инновационной культуры.

Постановка проблеми. Досвід Європейських країн доводить, що становлення нового регіоналізму не представляється можливим без задіяння таких детермінант як знання, інформація та інновації, нарощення інтелектуального капіталу оскільки без цього неможливо досягнути сталого соціально-економічного розвитку регіонів та отримати конкурентні переваги на світовому ринку. Все це зумовлює підвищення інноваційної культури в регіонах, оскільки виникає нагальна необхідність формування свідомості населення регіонів, їх освітньої та культурної готовності до становлення нового регіоналізму на інноваційній основі розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед іноземних дослідників, які досліджують питання нового регіоналізму, необхідно відмітити: В. Барнза, М. Кітінга, П. Кука, Л. Ледебура, Дж. Лонгліна, Дж. Луфліна, Дж. МакКомби, Ч. Ф. Сейбла, М. Сеттерфілда, М. Сторпера, А. Харрелла, Б. Хеттне Д. Цейтлін та ін.

Серед вітчизняних науковців, що займаються проблематикою становлення нового регіоналізму в Україні на інноваційній основі, у тому числі, за умов підвищення інноваційної культури регіонів, необхідно відзначити праці: М. Бутка, Б. Бураковського, Є. Василькова, С. Вовканича, А. Власюка, М. Гетьманчука, А. Гриценка, В. Ємельянова, А. Жицького, В. Загорського, І. Зварича, Ю. Кіндзерського, В. Кравцова, Н. Мирною, С. Пирожкова, С. Романюка, В. Сиденка, Л. Семіва, О. Чугріна, Г. Щедрова та ін. Віддаючи належне науковому доробку вчених, необхідно відзначити, що підвищення

інноваційної культури в регіонах в умовах становлення нового регіоналізму в Україні, не достатньо розробленими та потребують подальших досліджень.

Формування цілей статті. Метою статті є запровадження заходів щодо підвищення інноваційної культури регіонів в умовах становлення нового регіоналізму в Україні. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: з'ясовано фактори впливу на нарощення інтелектуального капіталу регіонів; розроблено стратегічні заходи щодо інноваційного розвитку регіонів повинні комплексно враховувати потреби, заходи щодо нарощення інтелектуального капіталу регіонів та підвищення інноваційної культури; запропоновано заходи підтримки та стимулювання інноваційних процесів, що повинні ініціювати та організовувати регіональні та місцеві органи влади.

Виклад основного матеріалу. Підвищення інноваційної культури позитивно впливає не тільки на нарощення інтелектуального капіталу, а й на активізацію інноваційних процесів в цілому.

Становлення нового регіоналізму створює необхідні можливості для активізації інноваційних процесів в регіонах на основі розроблених стратегічних заходів інноваційного регіонального розвитку з врахуванням стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку регіонів, що базуються на урахуванні інноваційного попиту, тенденцій міжнародного інноваційного співробітництва регіону, наявному інтелектуальному капіталі та ресурсів, домінантності освітньо-наукової та інноваційної діяльності регіонів у напрямках, що є найбільш привабливими для залучення приватних інвестицій.

Інноваційному розвитку регіонів притаманне отримання синергійного ефекту для соціально-економічного розвитку регіонів. Але, необхідно зазначити, що в регіонах спостерігається незадовільне становища фінансування інноваційної діяльності в промисловості. Так, наприклад, у 2015 р. фінансування інноваційної діяльності в промисловості за рахунок державного бюджету становило 0,4 %, з місцевих бюджетів – 0,1 %, власних коштів промислових підприємств – 97,2 %. Для порівняння у 2010 р. за рахунок державного бюджету фінансування становило – 1,1 %, з місцевих бюджетів – 0,1 %, з власних коштів – 59,4 % [4]. За таких умов скорочується частка промислових підприємств, що займаються інноваціями, у 2017 р. їх частка становило 16,2 %, було впроваджено 2387 найменувань інноваційних видів продукції та 1831 нових технологічних процесів. Для порівняння у 2012 р. було впроваджено 3238 найменувань інноваційних видів продукції та 2510 процесів.

Це зумовлює не тільки збільшення фінансування інноваційної діяльності з місцевих бюджетів, а також розроблення стратегічних заходів та їх впровадження. Розробка стратегічних заходів щодо інноваційного розвитку регіонів повинні комплексно враховувати потреби, заходи щодо нарощення інтелектуального капіталу регіонів та підвищення інноваційної культури, а також соціально-економічний розвиток регіонів (за запропонованим автором методологічним підходом) та потенційні можливості регіонів інноваційного розвитку. Взаємовплив соціально-економічного розвитку регіонів та інноваційного процесу представлено на рис. 1.

Стратегічні заходи інноваційного розвитку регіонів також повинні супроводжуватися іншими заходами підтримки та стимулювання інноваційних процесів, що повинні ініціювати та організовувати регіональні та місцеві органи влади, спрямовані на нарощення інтелектуального капіталу та підвищення інноваційної культури. До яких можна віднести:

- організацію ярмарок, фестивалів, виставок, інноваційних форумів та семінарів, постійно діючих виставкових центрів та салонів, що сприятимуть активізації роботи з сартапами, залученню інвестиційних ресурсів у наукові проекти молодих вчених;

- проведення конкурсів інноваційних проектів, стимулювання наукової роботи студентів в університетах за рахунок виплати стипендій молодим науковцям, організації та стимулювання наукових гуртків, надання грантів для виконання наукових тем тощо;

- створення регіональних інноваційних структур за рахунок фінансування регіональних бюджетів для активізації інноваційних процесів спрямованих на потреби регіонів, організації трансферу технологій, підтримки діяльності інноваційних кластерів, активізації участі суб'єктів інноваційного процесу у міжнародних виставках, ярмарках, проектах;

- заходи щодо сприяння взаємодії різних суспільних інститутів інноваційного процесу, організації взаємодії освітніх, наукових, дослідних установ, установ фінансового сектору, громадських організацій регіонів;

- стимулювання впровадження інноваційних технологій та процесів на підприємствах регіонів шляхом надання суб'єктам підприємництва цільових субсидій, пільг, преференцій тощо;

- запровадження програм щодо стимулювання розвитку малих інноваційних підприємств.

Рис. 1. Взаємовплив соціально-економічного розвитку регіонів та інноваційного процесу

Джерело: запропоновано автором

Необхідно зауважити, що впровадження цих та інших заходів, у своїй сукупності виступатимуть суттєвими ефективними механізмами, що сприяють інноваційному розвитку регіонів, але отримання синергійного ефекту можна очікувати лише з певним часом, а не миттєво, що потребує постійної уваги до їх впровадження та виділення ресурсів.

У свою чергу розроблення та впровадження стратегічних заходів інноваційного розвитку регіонів та заходами підтримки та стимулювання інноваційних процесів на регіональному рівні сприятимуть збільшенню активності інноваційних підприємств, підвищенню якості трудових ресурсів та нарощення інтелектуального капіталу регіонів в цілому та підвищення інноваційної культури. Це та інше, у свою чергу, є основою становлення нового регіоналізму в Україні на інноваційній основі розвитку регіонів, поліпшенню добробуту населення, підвищенню конкурентоспроможності продукції та доходів місцевих бюджетів.

Інтелектуальний капітал ґрунтується на діалектиці взаємозв'язків особистості з її людським інтелектом та навколишнім середовищем. Інноваційна культура являє собою певну систему правил, норм, цінностей, способів, мотивів щодо впровадження нововведень та їх сприйняття. Інноваційна культура сприяє мотивації всіх верств населення регіонів до оновлення, як у професійній діяльності так і у повсякденному житті.

Інноваційна культура популяризує наукові знання, цінність освіти для людини, навчання впродовж всього життя, культурні цінності суспільства, спрямовано на формування сприйняття нововведень, активізацію творчої, ініціативної, конструктивної спрямованості у роботі населення тощо. Становлення регіоналізму вимагає підвищення

інноваційної культури регіонів, що здатна сформувати толерантність та сприйнятливність інноваційних змін спрямованих на модернізацію регіональних господарських систем, підвищити ініціативність інтелектуального капіталу у напрямі наукового пошуку та створення нових знань. Інноваційна культура повинна поширюватися на всі сфери життя населення регіонів, на свідомість та поведінку людей щодо інноваційного розвитку регіонів в умовах становлення нового регіоналізму.

Інноваційна культура моделює поведінку, думку та життя населення регіонів, а також формує ідеологічне оточення, атмосферу у суспільстві, сприйняття нової ідеї як цінності потребуючої підтримки, що сприяє нарощенню інтелектуального капіталу регіонів, впровадженню інноваційних ідей та креативного мислення.

Інноваційна культура регіонів формує інноваційну культуру особистостей, що забезпечує розуміння та участь населення у інноваційних процесах, що у свою чергу впливає на становлення загально суспільної інноваційної культури. Фактори впливу на нарощення інтелектуального капіталу регіонів представлено на рис. 2.

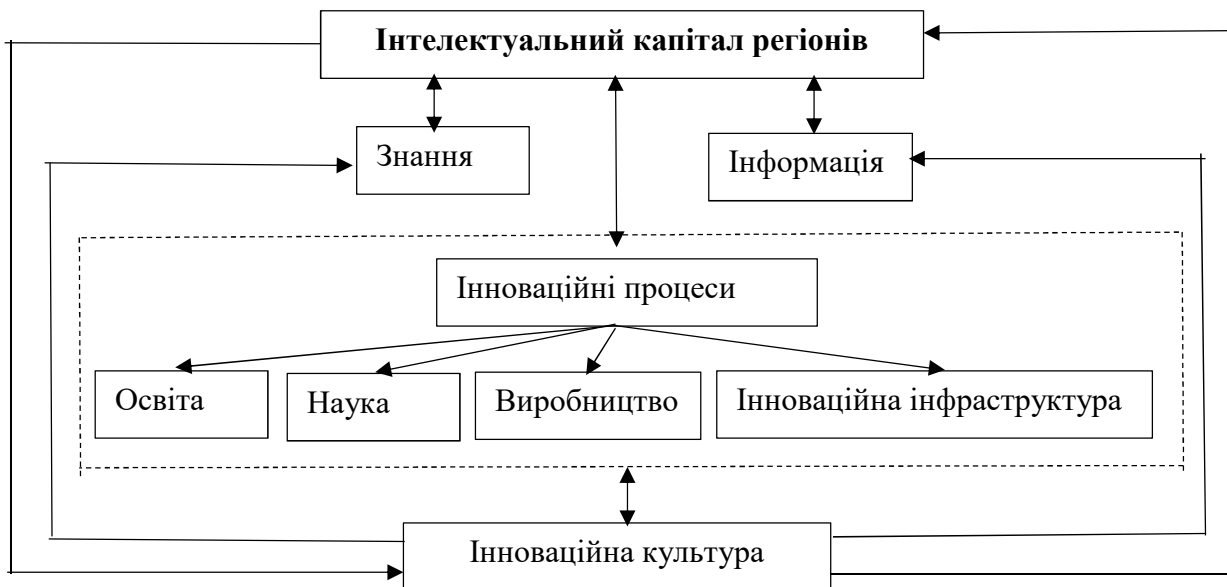

Рис. 2. Фактори впливу на нарощення інтелектуального капіталу регіонів
Джерело: запропоновано автором

Становлення нового регіоналізму, що супроводжується децентралізації функцій, повноважень та відповідальності, у тому числі і по відношенню до підходів щодо інноваційного розвитку регіонів, а також підвищення інноваційної культури сприятиме становленню ефективних психологічних та соціально-економічних стимулів для реалізації творчого потенціалу працівників, формуванню відповідної культури відносин між ними та управлінцями різних ланок, прийняттю далекоглядних рішень на перспективу спрямованих на інноваційний розвиток регіонів.

Висновки. Становлення нового регіоналізму в Україні зумовлює підвищення інноваційної культури в регіонах, оскільки викає необхідність формування ідеологічного оточення, атмосфери та свідомості населення регіонів щодо безумовності інноваційної основи соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення особистого рівня життя. Інноваційна культура формує толерантність та сприйнятливність у населення регіонів до інноваційних змін, популяризує наукові знання та цінність освіти, сприяє активізації творчої, ініціативної, конструктивної діяльності особистостей. Нарощення інтелектуального капіталу сприяє активізації інноваційних процесів в регіонах, що у свою чергу має амбівалентний вплив на становлення інтелектуального капіталу.

Для підвищення інноваційної культури в регіонах необхідно:

- підвищити поінформованість населення регіонів щодо усталених цінностей інноваційного регіонального розвитку, про формування усталених типів поведінки соціальних суб'єктів у повсякденному житті та професійній діяльності в умовах становлення нового регіоналізму за рахунок задіяння детермінанти інноваційного розвитку;
- при розробленні стратегічних заходів щодо інноваційного розвитку регіонів урахувати заходи щодо популяризації інноваційних цінностей в межах формування інноваційної культури регіонів;
- сприяти та заохочувати отримання знань впродовж життя та креативного мислення населення регіонів, формування нових типів інноваційної поведінки населення тощо.
- інтегрувати інноваційні цінності у систему суспільних цінностей регіонів;
- активізувати прогностичну функцію інноваційної культури, сприяти прогнозуванню та визначенню можливих моделей інноваційного розвитку регіонів;
- розвивати когнітивно-інформаційний механізм управління, інформаційний ринок знань;
- заохочувати співпрацю між суб'єктами інноваційного процесу (університетами, науковими установами, освітньо-науковими формуваннями, промисловими та сільськогосподарськими виробниками, бізнес інкубаторами, технопарками, органами влади, фінансових установ тощо);
- нарощувати інтелектуальний капітал, виявляти творчі здібності молоді підтримувати та розвивати їх;
- формувати та стимулювати інноваційну інфраструктуру регіонів та їх взаємозв'язки, що сприятиме досягненню певних цілей на основі перетворення інноваційних ідей у конкретний результат тощо.

Новизною даної статті є розроблення заходів щодо підвищення інноваційної культури в регіонах в умовах становлення нового регіоналізму в Україні, що, на відміну від існуючих, сприяють мотивації всіх верств населення регіонів до оновлення, як у професійній діяльності так і у повсякденному житті, корелюються із стратегічними заходами інноваційного розвитку регіонів, супроводжуються заходами підтримки та стимулювання інноваційних процесів, що спрямовані на нарощення інтелектуального капіталу та підвищення інноваційної культури та ініціюються та організовуються регіональні та місцеві органи влади.

Отже, підвищення інноваційної культури сприяє формуванню толерантності та сприйнятливості інноваційних змін у населення регіонів, популяризації наукових знань та цінності освіти, сприяє активізації творчої, ініціативної, конструктивної діяльності особистостей. У свою чергу для інноваційного розвитку регіонів в умовах становлення нового регіоналізму подальших досліджень вимагають заходи щодо нарощення інтелектуального капіталу, що сприятиме активізації інноваційних процесів в регіонах.

Список використаних джерел:

1. Бубенко П. Т. *Регіональні аспекти інноваційного розвитку: монографія.* / П. Т. Бубенко. – Харків, НТУ «ХПІ». – 2002. – 316 с.
2. Бутко М. П. *Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції: монографія.* – Київ, АМУ. – 2016. – 452 с.
3. Василенко В. Н. *Многомерність параметрів регіона: території, системи, пространства: монографія* / М. П. Бутко. *науч. ред. В. В. Дружинина.* – Дружковка, «Юго-Восток». – 2016. – 408 с.
4. *Статистичний щорічник України за 2016 р. Державна служба статистики України.*
5. Тульчинська С. О. *Органічність функціонування інтелектуально-інноваційної системи регіонів: монограф.* / С. О. Тульчинська. – Херсон: Ви-во «ПП Вишемський В.С.», 2012. – 400 с.

References:

1. Bubenko, P. T. (2002), *Rehional'ni aspekty innovatsijnoho rozvytku [Regional aspects of innovation development]*, NTU KhPI, Kharkiv, Ukraine.
2. Butko, M.P. (2016), *Arkhitektonika konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy v konteksti ievrointehratsii [Architectonics of the Competitiveness of Ukrainian Regions in the Context of Eurointegration]*, AMU, Kyiv, Ukraine.
3. Vasilenko, V. N. (2016), *Mnogomernost' parametrov regiona: territorii, sistemy, prostranstva [Multidimensionality of the parameters of the region: territories, systems, spaces]*, Jugo-Vostok, Druzhkovka, Ukraine.
4. State Statistics Service of Ukraine (2016), *"Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2016 r" [Statistical Yearbook of Ukraine for 2016]*, Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
5. Tul'chyns'ka, S. O. (2012), *Orhanichnist' funkcionuvannia intelektual'no-innovatsijnoi systemy rehioniv [Organic functioning of the intellectual-innovative system of regions]*, PP Vyshemyrs'kyj V.S., Kherson, Ukraine.

Keywords: *new regionalism, innovative culture, region, socio-economic development, intellectual capital, activation, strategic measures.*

Ключові слова: *новий регіоналізм, інноваційна культура, регіон, соціально-економічний розвиток, інтелектуальний капітал, активізація, стратегічні заходи.*

Ключевые слова: *новый регионализм, инновационная культура, регион, социально-экономическое развитие, интеллектуальный капитал, активизация, стратегические меры.*

Рецензент: Худолей В.Ю., ректор ПВНЗ «Міжнародний науково – технічний університет імені академіка Юрія Бугая», доктор економічних наук, професор

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6013217>

УДК: 005:004]-027.54

**УПРАВЛІНСЬКІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ
РЕГІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ**<https://orcid.org/0000-0001-6467-7713>

Коваленко Юлія Олександрівна, к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м.Покровськ, 096-808-52-30, kovalenkoyuliya@ukr.net

Yuuliya Kovalenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Management, Industrial Institute of the State Higher Educational Institution "Donetsk National Technical University"

Yu. Kovalenko, Management tools and technologies for the development of regional information management

The article has scientific and methodological character. The article deals with the issues of improving the system of regional information management (ROME) with the help of clear tools of legal, economic, financial, institutional, analytical and other nature. The level of informatization becomes one of the essential factors of successful economic development and competitiveness of the region both in domestic and foreign markets.

The author proves that the allocation of types of tools ROME contributes to the understanding of its essence and makes it possible to determine the sequence of stages of its implementation.

The article deals with the system of tools of ROME, taking into account foreign and Ukrainian management experience such as: social, financial, economic, innovative, legal, analytical, cultural, methodological support.

Considering the social tools the author proves the need to change the approaches to power in relation to society from the point of view of the public not only the object of management, and a partner in establishing effective management. The introduction of financial and economic instruments is intensified through the use of new information technologies such as Big Data, which accumulate and process large amounts of information, attract project information, etc. The effectiveness of the use of innovative tools will be quite possible with the use of information technologies such as geographic information systems (GIS), which are designed to simulate complex dynamic processes occurring in the territories of cities, or physical processes in engineering communications. In administrative information technologies of legal support in the regions, first of all, the author proposes to include a set of methods, production processes and software and hardware, United in the technological chain, providing the collection, storage, processing, output and dissemination of information. The effectiveness of analytical work largely depends on the quality of communication links between the analytical service, the subject of decision-making and the object of public administration, which will implement the decision. In order to implement the state policy in the field of culture, it is necessary to use the latest developments in information technology and the creation of special software as widely as possible. Also in regional management it is necessary to use a complex of methods and models that will allow to make necessary procedures and calculations for the purpose of obtaining objective, practically applied forecasts, plans, projects

Коваленко Ю. О. Управлінські інструменти та технології розвитку регіонального інформаційного менеджменту

Стаття має науково-методологічний характер. В статті розглянуті питання вдосконалення системи регіонального інформаційного менеджменту (РІМ) за допомогою чітких інструментів правового, економічного, фінансового, інституційного, аналітичного та іншого характеру. Рівень інформатизації стає одним з істотних факторів успішного економічного розвитку та конкурентоспроможності регіону як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Автором доведено, що виділення типів інструментів РІМ сприяє розумінню його суті та дає можливість визначити послідовність етапів його реалізації.

В статті розглянуто систему інструментів РІМ з урахуванням закордонного та українського управлінського досвіду таких як: соціальні, фінансово-економічні, інноваційні, правові, аналітичні, культурні, методичного забезпечення. Розглядаючи соціальні інструменти автором доведено необхідність зміни підходів у ставленні влади до суспільства з позицій бачення в громадськості не лише об'єкт управління, а партнера в налагодженні ефективної управлінської діяльності. Впровадження фінансово-економічних інструментів активізується завдяки використанню таких новітніх інформаційних технологій як Big Data, за рахунок якої накопичують та обробляються великі обсяги інформації, залучають проектну інформацію та ін. Ефективність застосування інструментів інноваційного спрямування стане цілком можлива при використанні таких інформаційних технологій як геоінформаційні системи (ГІС), які покликані моделювати складні динамічні процеси, що протікають на територіях міст, або фізичні процеси

в інженерних комунікаціях. До управлінських інформаційних технологій правового забезпечення в регіонах, насамперед, автор пропонує віднести сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує збір, зберігання, обробку, висновок і поширення інформації. Ефективність аналітичної роботи значною мірою залежить від якості комунікативних зв'язків між аналітичною службою, суб'єктом прийняття рішення та об'єктом державного управління, якому належить реалізовувати рішення. З метою реалізації державної політики в сфері культури необхідно якомога ширше використовувати новітні розробки інформаційних технологій та створення спеціального програмного забезпечення. Також в регіональному управлінні необхідно використовувати комплекс методів і моделей, що дозволять виробляти необхідні процедури і розрахунки з метою отримання об'єктивних, практично застосованих прогнозів, планів, проектів

Коваленко Ю.А. Управленческие инструменты и технологии развития регионального информационного менеджмента

Статья имеет научно-методологический характер. В статье рассмотрены вопросы совершенствования системы регионального информационного менеджмента (РИМ) при помощи четких инструментов правового, экономического, финансового, институционального, аналитического и иного характера. Уровень информатизации становится одним из существенных факторов успешного экономического развития и конкурентоспособности региона как на внутреннем, так и внешнем рынках.

Автором доказано, что выделение типов инструментов РИМ способствует пониманию его сути и дает возможность определить последовательность этапов его реализации.

В статье рассмотрена система инструментов РИМ с учетом зарубежного и украинского управленческого опыта таких как: социальные, финансово-экономические, инновационные, правовые, аналитические, культурные, методического обеспечения.

Рассматривая социальные инструменты автором доказана необходимость изменения подходов в отношении власти к обществу с позиций видения в общественности не только объекта управления, а партнера в налаживании эффективной управленческой деятельности. Внедрение финансово-экономических инструментов активизируется благодаря использованию таких новейших информационных технологий, как Big Data, за счет которой накапливают и обрабатываются большие объемы информации, привлекают проектную информацию и др. Эффективность применения инструментов инновационного направления станет вполне возможна при использовании таких информационных технологий как геоинформационные системы (ГИС), которые призваны моделировать сложные динамические процессы, протекающие на территориях городов, или физические процессы в инженерных коммуникациях. В управленческих информационных технологий правового обеспечения в регионах, прежде всего, автор предлагает отнести совокупность методов, производственных процессов и программно-технических средств, объединенных в технологическую цепочку, обеспечивающих сбор, хранение, обработку, вывод и распространение информации. Эффективность аналитической работы в значительной степени зависит от качества коммуникативных связей между аналитической службой, субъектом принятия решения и объектом государственного управления, которому предстоит реализовывать решение. С целью реализации государственной политики в сфере культуры необходимо как можно шире использовать новейшие разработки информационных технологий и создания специального программного обеспечения. Также в региональном управлении необходимо использовать комплекс методов и моделей, что позволят производить необходимые процедуры и расчеты с целью получения объективных, практически примененных прогнозов, планов, проектов

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційного середовища, накопичений інформаційний потенціал формують новітні умови розвитку наукового напрямку – регіонального інформаційного менеджменту. В умовах сучасного динамічного розвитку суспільства, ускладнення технічної та соціальної інфраструктури, інформація стає таким же стратегічним ресурсом, як і традиційні – матеріальні та енергетичні.

Стрімко, у відповідності до інформаційного прогресу набувають новітніх форматів різні системи знань економіки. Розширюються та диверсифікуються знання менеджменту, набувають всесвітнього визнання – інформаційний менеджмент, регіональний інформаційний менеджмент.

Регіональна економіка, регіональний менеджмент оперують низкою основних категорій, найхарактерніших для теоретико-методологічних та практичних досліджень: це – «регіон», «регіональний господарський комплекс», «регіональна кластерно-мережева економіка», «регіональний відтворювальний процес», «регіональний економічний та соціальний простір», «регіональні трансформації та модернізації», «регіональний ринок».

За умов сучасної економіки України виникає багато нових потреб в положеннях теорії та методології регіонального менеджменту з урахуванням сучасних знань інформаційної економіки. Особливий інтерес викликають новітні методи та сучасні методики формування іміджу територій, інструменти активізації ділової діяльності, стимулювання інвестицій та інновацій. [1, с. 98].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок дослідження питань впровадження інформаційних інструментів в процеси регіонального управління зробили відомі вчені: О.В.Фінагіна, О.В.Карагодін, Н.С.Пінчук, С.О.Довгий та ін.

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження в систему регіонального інформаційного менеджменту інструментів для забезпечення підвищення якості та рівня управління соціально-економічним розвитком регіону.

Результати дослідження. Рівень інформатизації стає одним з істотних факторів успішного економічного розвитку та конкурентоспроможності регіону як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Перенесені на електронні носії інформаційні ресурси набувають якісно новий стан, стають активними, так як в цій якості стають доступними за допомогою комп'ютерних засобів і систем, мереж зв'язку загального користування, в тому числі і дистанційних. Доступна для оперативного відтворення засобами комп'ютерної обробки, інформація перетворюється в найважливіший фактор суспільного прогресу.

Головна мета регіональної інформатизації – забезпечити підвищення якості та рівня життя населення за рахунок широкого використання інформаційних ресурсів і технологій у виробництві та соціальному житті регіону. Вагомою умовою успішної реалізації поставленої мети є розвинена, надійно функціонуюча система регіонального інформаційного менеджменту (РІМ), здатна своєчасно, комплексно і ефективно вирішувати всю сукупність проблем, що виникають у цій сфері.

Ефективні та результативні зміни розвитку регіонального інформаційного менеджменту (РІМ) відбуваються за рахунок дії, системного залучення механізмів внутрішнього розвитку регіонального менеджменту та системного інтегрування загального удосконалення знань науки. Такі процеси: науковий, технічний та технологічний, соціальний, екологічний, культурний, інформаційний прогрес, надають руху змінам та формують майбутнє науки, соціуму, виробничої сфери, інфраструктурного забезпечення та сфери послуг.

Вдосконалення системи регіонального менеджменту можливе за допомогою чітких інструментів правового, економічного, фінансового, інституційного, аналітичного та іншого характеру. Так, під інструментом регіонального інформаційного менеджменту розуміють специфічні засоби, за допомогою яких управлінська діяльність як реакція на зміни та проблеми в суспільстві впроваджується в життя. Звідси випливає необхідність аналізу управлінського інструментарію РІМ.

Виділення типів інструментів РІМ сприяє розумінню його суті та дає можливість визначити послідовність етапів його реалізації. Розглянемо сім видів основних інструментів РІМ найбільш поширених в методологічному та методичному відображенні: інноваційно-інвестиційний, методологічного забезпечення, аналітичний, правовий, культурний, соціальний, фінансово-економічний (Рис. 1). Ці інструменти є активно задіяними та реально впроваджуємими в практиках регіонального менеджменту.

Ключові інструменти регіонального інформаційного менеджменту такі як інформатизація, інтелектуалізація, медиатизація, автоматизація та моделювання набувають свого визнання, поширення, інтегрування з загальними інструментами регіонального менеджменту.

Ці групи управлінських інструментів тісно зв'язані між собою та є основою для формування інструментарію за цільовим призначенням.

Вибір інструментів РІМ безпосередньо пов'язаний з соціально-економічними, політичними, історичними, інформаційними, технічними та суспільними умовами, а також залежать від якості управлінських дій, системного інформаційного забезпечення.

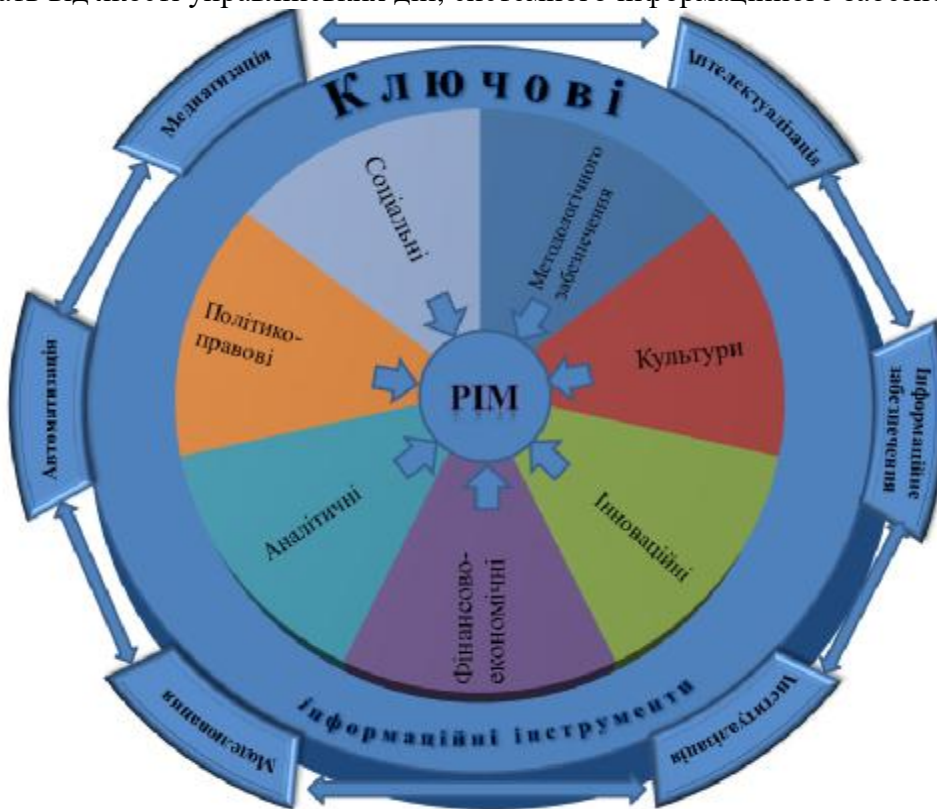

Рис.1 Управлінський інструментарій РІМ (Джерело: розроблено автором).

Вагомими управлінськими принципами визначення інструментів РІМ є доцільність, предметність та практичність, відповідність існуючим суспільним потребам, що специфічно впливає на вибір інструменту та методів управління загалом. Саме тому, рекомендуємо більш широко та науково обґрунтовано розглянути систему інструментів РІМ з урахуванням інноваційних інформаційних технологій та прикладів управлінського закордонного та українського досвіду.

1. Соціальні. Основною базою за даним напрямком є мережеві сторінки та відкриті інтернет-проекти українського сегменту мережевого середовища. Виходячи з аналізу контексту даної інформаційної бази, окреслених учасниками відкритих інтернет-проектів проблем, існуючих в регіональному управлінні, та можливих шляхів їх вирішення, налагодження механізмів ефективного діалогу між владою і суспільством – доцільно зробити висновок про необхідність зміни підходів у ставленні влади до суспільства з позицій бачення в громадськості лише об'єкту управління, а партнера в налагодженні ефективної управлінської діяльності.

На фоні регіоналізації всіх сфер сучасного життя, що посилюється, включаючи засоби масової інформації і книговидання, електронні інформаційні ресурси бібліотек висуваються в число тих небагатьох інститутів, які в змозі і повинні узяти на себе відповідальність за забезпечення інформаційної і культурної єдності в Україні, її регіонів і центру. Еволюція місії бібліотек відбувається за рахунок різкого розвитку їх інформаційних функцій, акумуляції сторонніх і створення власних ІР, надання доступу до національних і світових інформаційних мереж, активізації використання електронних видань. Проблеми формування бібліотечних інформаційних ресурсів і забезпечення до

них доступу користувачів мережі Інтернет повинні складати найважливішу частку сучасної державної інноваційної політики [2, с.135].

2. Фінансово - економічні. До найбільш поширених та активно залучаємих інструментів фінансово економічного напрямку слід віднести:

бюджетне вирівнювання, що виступає гарантом забезпечення державою соціальних стандартів;

передбачення цільових трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам на вирішення пріоритетних завдань їх сталого розвитку;

забезпечення на довгостроковій основі стабільних джерел надходжень до місцевих бюджету розвитку;

проведення аналізу бюджетних запитів розпорядників бюджетних коштів із залученням центральних органів влади в процесі опрацювання проекту державного бюджету України на поточний рік з метою мотивованого вирішення питань концентрації фінансових ресурсів на реалізацію пріоритетних цілей та програм регіонального розвитку;

прямі державні інвестиції на реалізацію проектів, спрямованих на модернізацію інфраструктури населених пунктів. [3,4].

Впровадження цих інструментів активізується завдяки використанню таких новітніх інформаційних технологій як Big Data. Саме за рахунок даної технології накопичують та обробляють великі обсяги інформації, залучають проектну інформацію, оновлюють статистичною інформацією, що дозволяє інтегрувати інформаційні ресурси та за рахунок опрацювання приймати ефективні управлінські рішення. Особливо поширеними стають методики та технології кластеризації інформаційних ресурсів, рейтингування процесів регіонального розвитку.

3. Інноваційні. Покращення інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіону стане можливим за рахунок залучення та поширення цільових інструментів та технологій управління:

запровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій;

створення сприятливих умов для зростання інвестиційної привабливості територій та одночасне недопущення подальшого зростання міжрегіональних диспропорцій;

вирішення питань формування кластерів – об'єднань споріднених підприємств, виробництв, організацій – з метою системного підвищення їх сукупної ефективності, а також визначення умов участі в них малих міст;

сприяння залученню інвестицій через виділення відповідно до законодавства земельних ділянок та їх інфраструктурне облаштування за рахунок спільного фінансування місцевого, регіонального та державного бюджетів;

сприяння створенню технопарків, технополісів, розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення державної підтримки інноваційних процесів;

стимулювання інноваційної спрямованості розвитку підприємництва, запровадження ефективного механізму правової, організаційної, фінансової та кадрової підтримки перспективних інноваційних проектів;

підтримка інфраструктури розвитку малого і середнього підприємництва через кредитно-гарантійні механізми підтримки суб'єктів підприємництва;

широкому впровадженню енергозберігаючих технологій та використанню місцевих відновлювальних джерел енергії (біопалива, рослинної сировини). [3].

Ефективність застосування наведених інструментів інноваційного спрямування стане цілком можлива при використанні таких інформаційних технологій як геоінформаційні системи (ГІС), покликані моделювати складні динамічні процеси, що протікають на територіях міст, або фізичні процеси в інженерних комунікаціях.

4. Правові. До управлінських інформаційних технологій правового забезпечення в регіонах насамперед відносять сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує збір, зберігання,

обробку, висновок і поширення інформації, для задоволення потреб та інтересів громадян і суспільства в доступі до нормативних правових ресурсів допомогою сучасних інформаційних технологій і розвиненою інформаційної інфраструктури.

Свого активного визнання в технологіях регіонального менеджменту заслугове проект Bitnation. Він як інструмент інформаційного забезпечення правової діяльності забезпечує доступ до переведених на блокчейн традиційних нотаріальних послуг, серед яких реєстрація шлюбу, народження, а також інші форми договорів. Послуги даного сервісу характеризуються децентралізацією і можливістю скористатися ними з будь-якої точки світу. Важливим напрямком застосування технології розподіленого реєстру є комплекс проектів, які передбачають державну реєстрацію прав власності на різні об'єкти (земля, нерухомість, володіння автотранспортом і т.п.). Проведення операцій з нерухомістю за допомогою блокчейн здійснюється таким чином, що всі сторони-учасники - банки, уряд, брокери, покупці і продавці – мають можливість відстежувати хід виконання угоди після його завершення. Це дозволить миттєво підтверджувати справжність угод.

5. Аналітичні. Ефективність аналітичної роботи значною мірою залежить від якості комунікативних зв'язків між аналітичною службою, суб'єктом прийняття рішення та об'єктом державного управління, якому належить реалізовувати рішення. Для опрацювання якісних варіантів рішень, які можна пропонувати суб'єкту прийняття рішення та працівникам аналітичної служби, необхідні глибокі знання проблем та правового поля, в якому вони вирішуватимуться, а також відповідна інформація. Виокремлення релевантної інформації з величезного загального її потоку становить етап первинної обробки, що є досить складним завданням і, як правило, здійснюється за допомогою спеціальних програм шляхом відсортування інформації за специфічними ознаками (здебільшого, за ключовими словами), характерними для певних сфери, напряму, виду діяльності, проблеми, процесу. Таким чином, багатоваріантність інформаційного забезпечення набуває конкретності у процесі аналізу певних проблем.

Аналіз застосування сучасних інформаційно-аналітичних технологій в регіональному управлінні дозволяє дійти висновку, що основні резерви підвищення ефективності управлінських рішень криються в покращенні використання всієї сукупності різноманітних аналітичних методів, завдяки чому рішення, які приймаються на різних управлінських рівнях, набувають більшої ґрунтовності. [2, с.59].

Також науковці та практики визначають ряд актуальних, часом потрібних інструментів для порівняльного аналізу, роботи з пошуковими запитами (топи за запитами, кластеризація), трекінгу зовнішніх і вихідних посилань, вивантаження вхідних посилань на сайт, оцінки видимості і цитованості майданчиків. Особливу увагу привертає система управління «БЕСТ-5» - це програмний комплекс, що має всі необхідні засоби для ефективного ведення обліку та прийняття вивірених управлінських рішень по всім напрямкам діяльності сучасних підприємств та організацій.

6. Культурні. З метою реалізації державної політики у сферах культури, мистецтв, туризму, державної мовної політики, кінематографії, міжнародних відносин, релігій та захисту прав національних меншин та доступності всіх видів культурних послуг і культурної діяльності для кожного громадянина необхідно якомога ширше використовувати новітні розробки інформаційних технологій.

Існує кілька способів, за допомогою яких інформаційні технології впливають на культурні процеси. Перш за все, це створення представництв культурних установ в мережі. Багато музеїв, галереї, бібліотеки, театри та інші заклади культури створюють свої сайти в Інтернеті. Основною метою цих сайтів часто є інформування про діяльність цих установ, часу їх роботи, експозиціях, які на даний момент є в музеї, проведені заходи та ін.

Одним із напрямів застосування інформаційних технологій в соціокультурному середовищі регіонів є створення спеціального програмного забезпечення. Зокрема, для повноцінного функціонування музеїв і бібліотек створюються спеціальні програми.

У сфері бібліотечної діяльності можна виділити програмні пакети на основі ІС («ІС: Бібліотека вузу», «ІС: Бібліотека Коледжу», «ІС: Шкільна бібліотека»). Ці та їм подібні програми дозволяють створювати і вести електронні каталоги, обробляти аудіо- і відеоматеріали, здійснювати пошук по будь-якому слову бібліографічного опису, отримувати інформацію з віддалених серверів, обслуговувати читачів в автоматизованому режимі і т. д.

7. Методичного забезпечення. Процес стратегічного планування і прогнозування в регіональному інформаційному менеджменті вимагає методичного забезпечення на всіх його стадіях. Тому в регіональному управлінні необхідно використовувати комплекс методів і моделей, що дозволять виробляти необхідні процедури і розрахунки з метою отримання об'єктивних, практично застосованих прогнозів, планів, проектів (завдяки кількісній формі їх подання). Основним інструментом вирішення функціональних завдань в рамках регіонального менеджменту може розглядатися методичне забезпечення, що представляє собою інформаційно-логічну взаємодію всіх процедур РІМ [5, с.154]. Наявність якісних методичних матеріалів для вирішення завдань РІМ створює передумови для всього процесу технологізації управлінської діяльності організації. Саме методичне забезпечення пов'язує всі інші види управлінських інструментів в єдиний технологічний процес. В рамках методичного програмного забезпечення РІМ передбачається використання:

- можливостей інтегрованого офісного пакету MS Office for Windows;
- статистичних і математичних пакетів програм (Matchcad, Statistika і ін.) для обробки великих масивів експериментальних даних;
- системи автоматизованого проектування AUTOCAD для створення складних графічних об'єктів, зокрема плакатів, що входять до складу певних проектів;
- графічних редакторів (Corel Draw, Photoshop та ін.) для створення малюнків і ілюстрацій;
- різноманітних програм-перекладачів і програм-словників (STYLES, ПРОМТ і ін.) для роботи з іноземною літературою;
- систем програмування (TURBO-PASCAL, TURBO-BASIC і ін.) і засобів швидкої розробки додатків (DELPHI, VISUAL BASIC, VISUAL та ін.) для створення власних (призначених для користувача) прикладних програм;
- спеціалізованих програмних засобів вирішення різноманітних управлінських, фінансових та економічних завдань.

Висновки. Отже, впровадження сучасних інформаційних технологій та підвищення інформатизації процесів управління здатні сформувати основу для зростання результативності управлінської діяльності в довгостроковій перспективі, зміцнити конкурентні позиції регіонів, забезпечити необхідний рівень інформаційної безпеки. При цьому одним із найважливіших чинників ефективного управління є використання інструментів РІМ, тобто сукупності методів, прийомів і засобів, що реалізують інформаційний процес відповідно до поставлених завдань та окреслених вимог. Інформаційні технології, що вже сьогодні змінюють світ дозволяють створювати автоматизовані інформаційні системи суб'єктів, реалізовувати телекомунікаційні середовища, забезпечувати взаємодію цих систем і, отже, сприяють створенню єдиного інформаційного простору.

Список використаних джерел:

1. Концептуальні засади підтримки малого та середнього бізнесу в Україні: питання кластеризації та бізнес-інкубації: колективна монографія / за ред. проф. О. В. Фінагіної, ЧДТУ – Черкаси: Видавець Пономаренко Р.В., 2018. – 158 с.

2. Карагодін О. В. Розвиток механізмів прийняття та реалізації управлінських рішень в системі державного управління : дис. канд. : 25.00.02 / Карагодін Олег Володимирович – Маріуполь, 2015. – 219 с
3. Дерун Т. М. Інструменти формування і реалізації державної політики розвитку малих міст України [Електронний ресурс] / Т. М. Дерун // Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток". – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_116
4. Довгий С. О. Засади регіональної інформатизації : моногр. / С. О. Довгий, О. В. Копійка, Ю. Т. Черепін [за заг. ред. С. О. Довгого]. — К. : ВПЦ «Тираж», 2004. — 304 с.
5. Нестеренко О. В. Основи побудови автоматизованих інформаційно-аналітичних систем органів державної влади / О. В. Нестеренко. — К. : Наук. думка, 2005. — 627 с.

References (BSI)

1. *Konceptualni zasady pidtrymki malogo ta serednogo biznesu v Ukraini: pytannya klasterizacii ta biznes-. Za red. Proph.Hhinaginoi O.V. (2018) [Conceptual framework of support for small and medium-sized businesses in Ukraine: clustering and business]. – Cherkasy: Ponomarenko P.V. [in Ukraina].*
2. *Karagodin O.V. (2015). Rozvytok mehanizmv prynyattya ta realizacii upravlinskih rishen v systemi derzavnogo upravlinnya [Development of mechanisms for making and implementing management decisions in the system of public administration]. – Mariupol [in Ukraina].*
3. *Derun T.M. (2013). Instrumenty phormuvannya I realizacii derzavnoi polityky rozvytku malyh mist Ukrainy [Instruments of formation and implementation of the state policy of development of small cities of Ukraine]. – Derzavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok [in Ukraina].*
- Dovgyi S.O. (2004). Zasady regionalnogi informatyzacii [Fundamentals of regional Informatization]. – Kyiv: Tyraz [in Ukraina].*
5. *Nesterenko O.V. (2005). Osnovy pobudovy avtomatyzovanyh snformaciyno-analitychnyh system organiv derzavnoi vlady [Bases of construction of the automated information and analytical systems of public authorities]. - Kyiv: Naukova dumka [in Ukraina].*

Keywords: information, regional information management, tools of regional information management, information infrastructure, information support.

Ключові слова: інформація, регіональний інформаційний менеджмент, інструменти регіонального інформаційного менеджменту, інформаційна інфраструктура, інформаційне забезпечення.

Ключевые слова: информация, региональный информационный менеджмент, инструменты регионального информационного менеджмента, информационная инфраструктура, информационное обеспечение.

Рецензент: Фінагіна О.В., завідувач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету д.е.н., професор

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6163910>

УДК 330.33.012:669(477)

**КЛАСТЕРНО-ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ**<https://orcid.org/0000-0002-7142-4308>

Горошкова Лідія Анатоліївна, д.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік Академії економічних наук України, Запорізький національний університет, goroshkova69@gmail.com, +380674581067

Волков Володимир Петрович, д.т.н., проф., професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік академії економічних наук України, запорізький національний університет, kafedra_pmoil_znu@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-1270-895x>

Карбівничий Роман Олексійович, аспірант, Запорізький національний університет <https://orcid.org/0000-0003-1835-4838>

Lidiya Goroshkova, Doctor of economical science, professor of the department of business, management organizations and logistics, Zaporizhzhya National University

Vladimir Volkov, Doctor of technical science, professor, professor of the department of business, management organizations and logistics, Zaporizhzhya National University

Roman Karbivnychy, postgraduate of the Department of business, management and logistics, Zaporizhzhya National University

L. Goroshkova, V. Volkov, R. Karbivnychy, Cluster-logistical approach in management of territorial communities

In work the analysis of the basic parameters of process of decentralization and creation of the incorporated territorial communities (ITC) in Ukraine is carried out. Is shown, that during 2015 - 2017 years. Arose the certain difficulty concerning activity and efficiency of process. For elimination of an opportunity the occurrence of the crisis phenomena during reforming the territorial device in Ukraine is offered to use the cluster-logistical approach.

Is proved, that the basic precondition of integration processes concerning new associations will be not only territorial attribute, and principle of Pareto-efficiency.

Is shown, that the basic condition of maintenance of efficiency of complex system – of ITC cluster type, will be optimum use of the factors of manufacture: grounds, work, capital, enterprise abilities and information.

Is established, that at first two stages cauterization in its basis the fixed principles of cooperation. The cooperation, basically, is realized within the limits of vertical integration with technologically related spheres of economic activity. At the following stages, it is possible occurrence of a new type clusters, which will be based on a combination of cooperation and competition. The competition exists due to presence in the market of the competitive contenders.

Such basic tendencies of development of clusters associations of territorial communities of a new type are allocated: the orientation clusters on interbranch character of communications(connections), which provides transfer of the ready technological decisions from different spheres of economic activity; orientation to formation of several "nucleuses" and leaders of clusters in borders of territorial communities or associations of territorial communities; increase of a prevailing role of the state during organization and development of clusters of territorial communities.

Горошкова Л.А., Волков В.П., Карбівничий Р.А. Кластерно-логістичний підхід в управлінні територіальними громадами

В роботі проведений аналіз основних показників процесу децентралізації та створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в Україні. Показано, що впродовж 2015 – 2017 рр. виникали певні труднощі щодо активності та ефективності процесу. Для усунення можливості виникнення кризових явищ в процесі реформування територіального устрою в Україні запропоновано використати кластерно-логістичний підхід.

Доведено, що основною передумовою інтеграційних процесів щодо нових об'єднань буде не тільки територіальна ознака, а й принцип Парето-ефективності.

Показано, що основною умовою забезпечення ефективності складної системи – отг кластерного типу, буде оптимальне використання факторів виробництва: землі, праці, капіталу, підприємницьких здібностей та інформації.

Встановлено, що на перших двох етапах кластеризації у її основу покладені принципи кооперації. Кооперація, в основному, реалізується саме в межах вертикальної інтеграції із технологічно спорідненими сферами економічної діяльності. На наступних етапах, можливо виникнення кластерів нового типу, які будуть базуватись на комбінації кооперації та конкуренції. Конкуренція існує завдяки наявності на ринку конкурентоспроможних суперників.

Виділені такі основні тенденції розвитку кластерних об'єднань територіальних громад нового типу: орієнтація кластерів на міжгалузевий характер зв'язків, що забезпечує трансферт готових технологічних рішень з різних сфер економічної діяльності; орієнтація на формування декількох «ядер» та лідерів кластера у межах територіальних громад або об'єднаної територіальної громади; зростання ролі паритетності держави у процесах організації та розвитку кластерів територіальних громад.

Горошкова Л.А., Волков В.П., Карбівничий Р.А. Кластерно-логістический подход в управленіи територіальными общинами

В работе проведен анализ основных показателей процесса децентрализации и создания объединенных территориальных общин (ОТО) в Украине. Показано, что в течение 2015 – 2017 гг. возникали определенная трудность относительно активности и эффективности процесса. Для устранения возможности возникновения кризисных явлений в процессе реформирования территориального устройства в Украине предложено использовать кластерно-логистический подход.

Доказано, що основної передпосылкой інтеграційних процесів стосовно нових об'єднань буде не тільки територіальний признак, а и принцип Парето-ефективності.

Показано, що основним умовою забезпечення ефективності складної системи – отг кластерного типу, буде оптимальне використання факторів виробництва: землі, роботи, капіталу, підприємницьких здібностей та інформації.

Установлено, що на перших двох етапах кластеризації в ее основу положенные принципи кооперации. Кооперація, в основном, реалізується именно в пределах вертикальной интеграции с технологически родственными сферами экономической деятельности. На следующих этапах, возможно возникновения кластеров нового типа, которые будут базироваться на комбинации кооперации и конкуренции. Конкуренция существует благодаря наличию на рынке конкурентоспособных соперников.

Выделены такие основные тенденции развития кластерных объединений территориальных общин нового типа: ориентация кластеров на межотраслевой характер связей, которая обеспечивает трансферт готовых технологических решений из разных сфер экономической деятельности; ориентация на формирование нескольких «ядер» и лидеров кластера в границах территориальных общин или объединений территориальных общин; возрастание роли паритетности государства в процессах организации и развития кластеров территориальных общин.

Постановка проблеми. Актуальність реформування територіальної організації влади назріла давно, адже чинний адміністративно-територіальний устрій у країні не завжди співпадає із трансформаційними процесами і у деякій мірі є перешкодою перетворенням у державі, не дає можливості здійснювати ефективну регіональну політику, і, як наслідок, стримує розвиток як територій, так і держави загалом. На сучасному етапі розвитку держави більш оптимальною вважається територіальна організація влади, за якої місцева самоврядна громада виступає висхідним пунктом організації системи управління суспільним розвитком. Аргументом на користь проведення реформи є також те, що інтегрування України до Європейського Співтовариства ставить питання про відповідність адміністративно-територіального устрою держави європейським принципам організації управління регіональним і місцевим розвитком, розбудови місцевого самоврядування. Крім того, у сучасних умовах децентралізації соціально-економічних утворень особливої актуальності набуває проблема розбудови ефективної системи управління комунальною нерухомістю територіальними громадами та їх власністю.

Аналіз основних досліджень чи публікацій. Сучасними аспектами вирішення проблем розвитку територіальних громад та місцевого самоврядування займаються такі вчені, як Павлюк А.П., Олійник Д.І., Баталов О.А., Дацко О.І., Муркович Л. Л., Молодожен Ю.Б. та ін. [1-4]. Результати власних досліджень наведені у [5-13].

Виокремлення невирішених проблем, яким присвячена стаття. Реформа децентралізації передбачає створення нової ланки в системі адміністративного устрою в

Україні шляхом запровадження нової адміністративно-територіальної одиниці – об'єднаної територіальної громади (ОТГ). Вони утворюються внаслідок добровільного об'єднання суміжних територіальних громад, сіл, селищ, міст та відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Але досвід реформ показав, що вже на першому етапі у 2015 р. добровільно об'єдналися лише 6,8% міських, селищних та сільських рад. Понад 10 % створених у 2015 р. об'єднаних територіальних громад мали чисельність населення менше 3 тис. осіб, що ставить під сумнів їх самоврядну дієздатність. У січні-вересні 2016 р. процес створення об'єднаних громад сповільнився, процесом об'єднання було охоплено всього 8,1% міських, селищних і сільських рад [4]. У 2016 бюджетному році певне фінансове стимулювання об'єднаних територіальних громад здійснювалося через цільові субвенції на формування інфраструктури громад у відповідності до розроблених планів їх соціально-економічного розвитку, а також з коштів Державного фонду регіонального розвитку. Такий стимул частково відобразився у зростанні активності процесу об'єднання у четвертому кварталі 2016 р. Але суттєвого підвищення активності у 2017 році також не спостерігалось. Саме тому виникає необхідність пошуку шляхів активізації процесу децентралізації за умови забезпечення його ефективності та сталого розвитку територій.

Мета статті. Основним завданням роботи є розробка концептуальних засад системи управління процесом децентралізації з метою створення механізму, що дозволять зробити територіальні громади економічно самодостатніми та фінансово спроможними.

Результати дослідження. З 2014 року в Україні розпочато реформування адміністративно-територіального устрою в Україні. На державному рівні проголошено, що новий адміністративно-територіальний устрій повинен стати основою побудови нової моделі територіального управління, заснованої на засадах децентралізації, субсидіарності, балансу загальнодержавних інтересів з інтересами населення регіонів та територіальних громад, повсюдності місцевого самоврядування, спроможності й самостійності територіальних громад щодо вирішення питань місцевого значення [4].

Базовою складовою реформ є оптимізації просторової основи функціонування органів влади, якою виступає адміністративно-територіальний устрій. Метою такої оптимізації є створення ефективної системи публічної влади в адміністративно-територіальних одиницях, здатної забезпечити сприятливі умови для життєдіяльності людей та можливості для стійкого соціально-економічного розвитку усіх регіонів шляхом раціонального використання їхнього потенціалу [4].

Позитивний ефект від процесу реформ можливо досягти в разі, якщо увагу зосередити не на окремих територіальних громадах, а на активізації процесу створення їх об'єднань. Тим більш, що правове підґрунтя для створення і функціонування таких об'єднань у країні вже сформоване.

Об'єднання територіальних громад регламентується положеннями Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та розробленою на його виконання Методикою формування спроможних територіальних громад. На підтвердження цього наведемо такі дані. В Україні у 2014 році було утворено близько 12 тис. територіальних громад, у більш як 6 тис. громад чисельність жителів становила менш як 3 тис. осіб, з них у 4809 громадах – менш як 1 тис. осіб, а у 1129 громадах – менш як 500 осіб, у більшості з них не було утворено виконавчі органи відповідних сільських рад, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо. За таких умов дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування становила понад 70 %, 483 територіальні громади на 90 % утримувались за рахунок коштів державного бюджету. Тобто існувала необхідність фінансової підтримки за рахунок районні бюджетів малочисельних територіальних громад. У зв'язку з цим було прийнято урядове рішення щодо об'єднання територіальних громад, з метою їх укрупнення та надання більш розширених фінансових можливостей.

У таблиці 1 наведені дані щодо чисельності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у розрізі областей України впродовж 2015 – 2017 рр.

Відповідно до Методики, спроможні територіальні громади – територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Таблиця 1 - Зміна чисельності ОТГ у 2015-2017 рр. (у порядку зменшення кількості у 2017 році), од.

Область	Станом на 01.01.2016 р.	Станом на 01.01.2017 р.	Станом на 01.12.2017 р.
Дніпропетровська	15	34	56
Житомирська	9	32	45
Волинська	5	15	40
Тернопільська	26	36	40
Полтавська	12	18	39
Хмельницька	22	26	39
Чернігівська	5	16	37
Запорізька	6	16	36
Львівська	15	22	35
Вінницька	2	21	34
Миколаївська	1	19	28
Сумська	1	14	28
Херсонська	1	12	26
Черкаська	3	6	26
Чернівецька	10	16	26
Одеська	8	11	25
Рівненська	5	18	25
Івано-Франківська	3	11	23
Кіровоградська	2	5	13
Харківська	0	4	12
Донецька	3	6	9
Київська	1	2	9
Луганська	2	3	8
Закарпатська	2	3	6

На нашу думку, для усунення можливості виникнення кризових явищ в процесі реформування територіального устрою в Україні, доцільно використати кластерно-логістичний підхід.

У теорії національної, державної і місцевої конкурентоспроможності М.Портера, запропонованій у 1990 р., кластерам приділяється провідна роль [14, 15]. М.Портер довів, що конкурентоспроможність країни необхідно аналізувати з позиції кластера, а не через ізольовані фірми та галузі. Конкурентні переваги країни формуються за рахунок системи детермінант, що утворює те середовище, в якому діють фірми і галузі даної країни.

Таким чином, суб'єкт господарювання, що знаходяться у країні, де економіка розвивається стабільно і динамічно, тобто є конкурентоспроможною, також повинні отримувати конкурентні переваги.

Економічні переваги кластерів також описані в теорії промислового розвитку М.Вебера [16] та теорії А.Маршалла [17]. Ці переваги досягаються за рахунок економії витрат (часу і ресурсів), поглибленої кооперації, за рахунок чого змінюється традиційний процес формування попиту, пропозиції, ціни та здійснення конкурентної боротьби. Конкуренція взагалі витісняється за межі кластеру. Ціни формуються не під впливом закону попиту та пропозиції, а як результат домовленості суб'єктів кластеру. Але олігополісти і монополісти мають змогу координувати цінову політику і без змови. Якщо монополіст знижує або підвищує ціну, інші фірми на ринку змушені діяти аналогічно. Такий механізм не притаманний ринковому середовищу з вільним ціноутворенням.

М.Портер дав таке визначення: «кластер, чи промислова група, – це група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій, що діють у певній сфері, характеризуються спільністю діяльності і взаємодоповнюють один одного» [14, С.207]. Більшість авторів при використанні кластерного підходу М.Портера, робить акцент на регіональному (просторово-територіальному, географічному) аспекті функціонування кластера в межах країни.

Зазначимо, що М.Портер на стільки не звужував географічні масштаби кластера. Він зазначав, що ці масштаби «можуть варіюватись від одного міста або штату до країни або низки сусідніх країн» [14, С.207]. М.Портер виділив не тільки регіональні, але й індустріальні кластери. Крім того, при розгляді значення географічної концентрації для забезпечення конкурентних переваг, він відзначав, що «географічна концентрація містить в собі певний ризик у довготривалій перспективі, особливо якщо більшість конкуруючих фірм та їх покупців і постачальників не спроможні вийти на зовнішній ринок» [15, С.179]. При визначенні можливостей втрати національних конкурентних переваг, М.Портер серед факторів виділив ізолюваність кластерів: «усередині кластера, особливо, якщо він сконцентрований в одній географічній місцевості, можуть міститись причини його власної загибелі. Якщо слабшає конкуренція, а місцеві покупці стають згідливими та невимогливими, то в місцевого кластера виникає тенденція до перетворення в ізолювану, закриту систему, сконцентровану на внутрішніх проблемах» [15, С.194]. Він зазначив, що загрозою для конкурентоспроможності таких кластерів є структурні зміни та випадкові події. В певних межах, фірми (підприємства) можуть пристосовуватись до змін, але в ситуації радикальних перетворень, вони втратять свої позиції. За нових умов виробнича база кластерів формується не в межах територіально-виробничих комплексів або вертикальної інтеграції, а за рахунок розвитку горизонтальних зв'язків та формування кластерів нового типу. Особливості сучасного бізнесу нівелюють вузькорегіональні географічні переваги кластеру і відкривають можливості створення кластерів нового типу.

З урахуванням того, що в період з 2015 – 2017 рр. у процесі впровадження реформ децентралізації вже виникали проблеми, пов'язані із зниження активності та ефективності у створенні ОТГ, необхідно здійснювати пошук заходів, які забезпечать подальший сталий розвиток територій. Одним з них, на нашу думку, є формування ОТГ нового кластерного типу.

Додатків ефект при побудові нової системи управління територіями в Україні можливо досягти за умови використання принципів логістики. Логістика привнесла в управління діяльністю суб'єктів ринку новий підхід, раніше невідомий виробництву – орієнтацію на споживача, на якість його обслуговування в частині поставок та задоволення потреб. Не просто облік у виробництві коливань попиту, але виробництво відповідно до стандарту якості обслуговування споживачів, – це те, що відрізняє сучасний логістичний підхід до управління процесами, підхід, який переносить маркетингову концепцію виробництва з області теорії в область практичного менеджменту. Зазначені особливості логістики роблять її актуальною для управління територіальними громадами.

Предметом вивчення логістики як науки є оптимізація потокових процесів. Принципи логістики: синхронізація, оптимізація і інтеграція – є основним методологічним підходом до підвищення організації і ефективності функціонування складних систем, до числа яких належать і територіальні громади.

Таким чином, кластерно-логістичний підхід в управлінні територіальними громадами дозволить сформулювати ефективну систему управління територіями в Україні.

Основною передумовою інтеграційних процесів щодо нових об'єднань буде не тільки територіальна ознака, а й принцип Парето-ефективності.

Оптимальним для складної системи, є стан динамічної рівноваги. Він формується на основі взаємодії двох протилежних тенденцій зростання виробництва і споживання. Рівноважний стан характеризується певною організаційною структурою економічної системи та кількісно – ефективністю економічних відносин.

Кількісним виміром рівноваги є економічна ефективність – Парето-ефективність, що вимагає оптимального розподілу між учасниками ринку ресурсів для виробництва за умови їх рідкості та обмежених благ при необмеженості їх споживання. В нерівноважних (кризових) умовах принцип Парето-ефективності порушується.

Для забезпечення економічного розвитку системи є необхідність підтримувати її стійкість у певних межах. Стан максимальної стійкості динамічної рівноваги – це стан рівноваги системи з максимально можливою ефективністю (Парето-ефективність) [18]. Парето-ефективність – максимально можлива ефективність розподілу ресурсів і благ – показник граничної стійкості рівноваги економічної системи. Мінімально можлива ефективність – показник граничної мінімальної стійкості рівноваги економічної системи.

В процесі розвитку відбувається накопичення кількості ефективності економічної системи. Після досягнення максимуму для певного періоду розвитку (Парето-ефективності), відбувається перерозподіл у дезорганізацію нового стану. При цьому відбувається зміна значень ефективностей або співвідношення показників виробництва і споживання з максимуму на мінімум.

Процес накопичення ефективності економічної системи має свої межі, він закінчується кризою. Стан динамічної рівноваги між граничними максимальними і мінімальними значеннями є стійким (сталим).

Тобто основною умовою забезпечення ефективності складної системи – отг кластерного типу, буде оптимальне використання факторів виробництва: землі, праці, капіталу, підприємницьких здібностей та інформації.

Фактор виробництва «земля» у першу чергу включає землю, як ресурс. Фактор «праця» – це особи, що мешкають на території об'єднаної територіальної громади. Фактор «капітал» – це майно, що є в комунальній власності та фінансові ресурси об'єднаної територіальної громади.

З точки зору ефективного управління факторами виробництва, у даному випадку фактор виробництва «земля» можливо приєднати до фактора «капітал», який буде включати нерухомість, інші об'єкти комунальної власності та фінансові ресурси. Такий підхід зумовлений тим, що в Україні до нерухомості відносять: землю (земельні ділянки, невидобуті корисні копалини, відокремлені водні об'єкти); багаторічні насадження; будівлі, споруди та їх структурні елементи (житлові будинки, квартири, місця загального користування житлових будинків, дачі, садові будинки, гаражі, інші будівлі); передавальні пристрої; підприємства, їх структурні підрозділи, цілісні майнові комплекси; судна внутрішнього плавання, морські та повітряні судна; космічні об'єкти. Важливим аспектом використання землі, що включає земельні ділянки, невидобуті корисні копалини та відокремлені водні об'єкти (акваторії) є врахування природнокліматичних особливостей території.

При побудові системи ефективного використання фактора виробництва «праця», поряд з традиційними показниками доцільно звернути особливу увагу на такі, як

міграційні процеси у межах кластерного об'єднання територіальних громад та регіональне замовлення на підготовку кадрів.

Для того, щоб залучити додаткові кадри необхідного рівня кваліфікації, територіальна громада повинна забезпечити відповідні соціальні стандарти життя для них (житло, місця у дитячому садку, школі і т.ін.). В умовах обмеженості фінансових ресурсів, більшість громад буде неспроможна забезпечити ці стандарти. На нашу думку, вирішити кадрову проблему можливо буде за рахунок регіонального замовлення на підготовку кадрів, тобто активізувати підготовку кадрів у навчальних закладах з числа мешканців громади.

З урахуванням активізації міграційних процесів у країні та за її межі, можливо очікувати, що міграція буде притаманна як територіальним громадам, так і їх об'єднанням. Тому, на нашу думку, доцільно у подальших дослідженнях розглянути цю проблему.

Кластерні об'єднання територіальних громад, як і будь-які організації, мають свій життєвий цикл. Саме тому доцільно вже на етапі їх виникнення моделювати можливі етапи їх розвитку. На першому етапі кластери можуть охоплювати територію, що співпадає з адміністративними межами. У подальшому – можливо відійти від цього принципу і розширювати кордони кластерів за межі адміністративного поділу, оскільки зосередження тільки на територіальному або адміністративному поділі є обмежуючим та стримуючим фактором.

На перших двох етапах кластеризації у її основу покладені принципи кооперації. Кооперація, в основному, реалізується саме в межах вертикальної інтеграції із технологічно спорідненими сферами економічної діяльності.

На наступних етапах, можливо виникнення кластерів нового типу, які будуть базуватись на комбінації кооперації та конкуренції. Конкуренція існує завдяки наявності на ринку конкурентоспроможних суперників.

Виділимо такі основні тенденції розвитку кластерних об'єднань територіальних громад нового типу:

1. Орієнтація кластерів на міжгалузевий характер зв'язків, що забезпечує трансферт готових технологічних рішень з різних сфер економічної діяльності.
2. Орієнтація на формування декількох «ядер» та лідерів кластера у межах територіальних громад або об'єднаної територіальної громади.
3. Зростання ролі паритетності держави у процесах організації та розвитку кластерів територіальних громад.

Для того, щоб процес реформування проходив успішно, необхідно у подальших дослідженнях визначити економічні критерії доцільності формування територіальних громад та їх об'єднань.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином у роботі проведене дослідження умов забезпечення ефективності процесу децентралізації та сталого розвитку територій Запропоновано з метою запобігання виникненню кризових явищ в процесі реформування територіального устрою в Україні використати кластерно-логістичний підхід.

Доведено, що основною передумовою інтеграційних процесів щодо нових об'єднань буде не тільки територіальна ознака, а й принцип Парето-ефективності.

Показано, що основною умовою забезпечення ефективності складної системи – отг кластерного типу, буде оптимальне використання факторів виробництва: землі, праці, капіталу, підприємницьких здібностей та інформації.

Доведено, що на перших двох етапах кластеризації у її основу покладені принципи кооперації. Кооперація, в основному, реалізується саме в межах вертикальної інтеграції із технологічно спорідненими сферами економічної діяльності. На наступних етапах, можливо виникнення кластерів нового типу, які будуть базуватись на комбінації кооперації та конкуренції. Конкуренція існує завдяки наявності на ринку

конкурентоспроможних суперників. Виділені основні тенденції розвитку кластерних об'єднань територіальних громад нового типу: орієнтація кластерів на міжгалузевий характер зв'язків; на формування декількох «ядер» та лідерів; зростання ролі паритетності держави у процесах організації та розвитку кластерів територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Батанов О.В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки / О.В. Батанов : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf.
2. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти / Л. Муркович : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02%285%29/10mliuta.pdf.
3. Молодожен Ю.Б. Поняття і сутність територіальної громади в системі місцевого самоврядування України / Ю.Б. Молодожен // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету. – 2006. – № 2. – С. 128-136.
4. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. Аналітична доповідь / Павлюк А. П., Олійник Д.І., Баталов О.А., Дацко О.І., Валюшко І.В., Барвіцький С.Ю. – К.: НІСД, 2016. – 61 с.
5. Горошкова Л. А. Управління фінансовими потоками програм створення територіальних громад / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, Г. В. Коваленко // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №1 (61). – С.93-100.
6. Горошкова Л. А. Створення та управління продовольчими ресурсами територіальної громади / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, Р. О. Карбівничий // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №1 (61). – С.100-108.
7. Горошкова Л. А. Проектне управління ціноутворення у житлово-комунальному господарстві / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, І. О. Карбівничий // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №1 (61). – С.108-117.
8. Горошкова Л. А. Технологія якісного і кількісного управління територіальними громадами / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, Г. В. Коваленко, Р. О. Карбівничий // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №2 (62). – С. 29-41.
9. Горошкова Л. А. Олігополістичний сценарій розвитку житлово-комунального господарства / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, І. О. Карбівничий, І. А. Горбова // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №2 (62). – С. 41-58.
10. Волков В.П., Горошкова Л.А. Навчальна програма перепідготовки фахівців «Менеджмент нерухомості». Дата подання 17.08.2016 р, дата реєстрації 01.02.2017 р. №70235.
11. Волков В.П., Горошкова Л.А. Навчальна програма перепідготовки фахівців «Енергетичний менеджмент у тепlopостачанні». Дата подання 17.08.2016 р, дата реєстрації 01.02.2017 р. №70236.
12. Волков В.П., Горошкова Л.А. Навчальна програма перепідготовки фахівців «Енергетичний менеджмент у водопостачанні». Дата подання 17.08.2016 р, дата реєстрації 01.02.2017 р. №70237.
13. Волков В.П., Горошкова Л.А. Навчальна програма перепідготовки фахівців «Підготовка керівного складу об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) (голів, управителів, бухгалтерів, голів ревізійних комісій, головних спеціалістів та ін.)». Дата подання 17.08.2016 р, дата реєстрації 01.02.2017 р. №70238.
14. Портер М. Конкуренція / М.Портер. – М.:Издательский дом «Вильямс», 2001. – 560 с.
15. Портер М. Международная конкуренция / М.Портер. – М.:Международные отношения, 1993. – 896 с.
16. Вебер М. Избранные произведения / М.Вебер. – М.: Экономика, 1990. – 520 с.
17. Маршалл А. Принципы экономической науки: В 3 т. / А.Маршалл. – М.: Экономика, 1993. – 290 с.
18. Чистилин Д.К. Самоорганизация мировой экономики. Евразийский аспект / Д.К.Чистилин. – М.:Экономика, 2004. – 237 с.

References

1. Batanov O.V. A territorial community - primary subject of municipal authority in Ukraine: concept and attribute / O.V. Batanov: [the Electronic resource]. - Mode of access: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf.
2. Murkovich L. A. territorial community as the subject of local self-management in Ukraine: theoretical aspects / L. Murkovich: [the Electronic resource]. - Mode of access: http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02%285%29/10mliuta.pdf.
3. Molodozhen Y.B. Concept and essence of a territorial community in system of local self-management of Ukraine / Y.B. Molodozhen // University scientific slip: a magazine of Khmelnytskyi university. - 2006. - № 2. - P. 128-136.
4. Territorial community as a base part of the administrative - territorial device of Ukraine: problems and prospects of reforming. The analytical report. - K.: NISI, 2016. - 61 p.

5. Goroshkova L. Management of financial flows of the programs of creation of territorial communities / L. Goroshkova, V. Volkov, G.Kovalenko // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №1 (61). – P. 93-100.
6. Goroshkova L. Creation and management of food resources of a territorial community / L. Goroshkova, V. Volkov, P. Karbivnychiy // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №1 (61). – P. 100-108.
7. Goroshkova L. Design management ценообразования in a жилищно-municipal services / L. Goroshkova, V. Volkov, I. Karbivnychiy // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №1 (61). – P. 108-117.
8. Goroshkova L. Technology of qualitative and quantitative management of territorial communities / L. Goroshkova, V. Volkov, G.Kovalenko, P. Karbivnychiy // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №2 (62). – P. 29-41.
9. Goroshkova L. The oligopolistical script of development of a housing and municipal services / L. Goroshkova, V. Volkov, G.Kovalenko, I. Karbivnychiy, I.Horbova // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №2 (62). - P. 41-58.
10. The certificate on registration of the copyright on product № 702325. The educational program of retraining of the experts «Management of the real estate» / Volkov V., Goroshkova L.; the copyright belongs from Zaporizhzhya National University. Date of representation 17.08.2016 p, date of registration 01.02.2017.
11. The certificate on registration of the copyright on product №70236. The educational program of retraining of the experts «Power management in heat supply» / Volkov V., Goroshkova L.; the copyright belongs from Zaporizhzhya National University. Date of representation 17.08.2016 p, date of registration 01.02.2017.
12. The certificate on registration of the copyright on product №70237. The educational program of retraining of the experts «Power management in water supply» / Volkov V., Goroshkova L.; the copyright belongs from Zaporizhzhya National University. Date of representation 17.08.2016 p, date of registration 01.02.2017.
13. The certificate on registration of the copyright on product №70238. The educational program of retraining of the experts «Preparation of the administrative board of associations of the co-owners of multiroom houses (condominium) (heads managing, bookkeepers, heads of auditing commissions, main experts and др.)». / Volkov V., Goroshkova L.; the copyright belongs from Zaporizhzhya National University. Date of representation 17.08.2016 p, date of registration 01.02.2017.
14. Porter M. A competition / M.Porter. - M.:Vilyams, 2001. - 560 p.
15. Porter M. The international competition / M.Porter. - M.: International relation, 1993. - 896 p.
16. Veber M. The elected products / M.Veber. - M.: Economy, 1990. - 520 p.
17. Marshall A. Principles of an economic science / A.Marshall. - M.: Economy, 1993. - 290 p.
18. Chistilin D.K. Self-organizing world economy. The Euroasian aspect / D.K. Чистилин. - M.: Economy, 2004. - 237 p.

Keywords: territory, territorial device, territorial community, stability(resistance) of system, stability

Ключові слова: територія, територіальний устрій, територіальна громада, стійкість системи, стабільність

Ключевые слова: территория, территориальное устройство, территориальная община, стойкость системы, стабильность

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5932797>

УДК 330.33.012:669(477)

**ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ ЯК МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ
ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИМИ РЕСУРСАМИ**<https://orcid.org/0000-0002-7142-4308>

Горошкова Лідія Анатоліївна, д.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік Академії економічних наук України, Запорізький національний університет, goroshkova69@gmail.com, +380674581067

Волков Володимир Петрович, д.т.н., проф., професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік академії економічних наук України, запорізький національний університет, kafedra_pmoil_znu@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-1270-895x>

Карбівничий Іван Олексійович, аспірант, Запорізький національний університет <https://orcid.org/0000-0003-1770-9668>

Goroshkova Lidiya, Doctor of economical science, professor of the department of business, management organizations and logistics, Zaporizhzhya National University

Volkov Vladimir, Doctor of technical science, professor, professor of the department of business, management organizations and logistics, Zaporizhzhya National University

Karbivnychy Ivan, postgraduate of the Department of business, management and logistics, Zaporizhzhya National University

L. Goroshkova, V. Volkov, I. Karbivnychy, Financial levers as mechanisms of management decentralizing resources

In work the conducted analysis of essence and features of going near the real estate and management by her. The set connection of objects of the real estate is with earth on the basis of material, economic, legal and social criteria. Certain features of control system by the real estate are taking into account her internal components that is functional; financial; physical and external: social processes, political changes, market state of affairs, state influence. Set features of property administration of territorial communities. Offer the systematization objects of the real estate of territorial communities on the basis of grouping of them thus: building, communications, territories, aquatoriums. Well-proven necessity of creation of effective control system by the real estate of territorial communities, that will allow not only to support her initial cost but also provide terms for her increase (commercialization of the real estate).

Горошкова Л.А., Волков В.П., Карбівничий І.О. Фінансові важелі як механізми управління децентралізованими ресурсами

В роботі проведений аналіз сутності та особливостей підходів до нерухомості та управління нею. Встановлений зв'язок об'єктів нерухомості із землею на основі матеріальних, економічних, юридичних та соціальних критеріїв. Визначені особливості системи управління нерухомістю з урахуванням її внутрішніх компонент, якими є функціональний; фінансовий; фізичний та зовнішні: соціальні процеси, політичні зміни, ринкова кон'юнктура, державний вплив. Встановлені особливості управління нерухомістю територіальних громад. Запропонована систематизація об'єктів нерухомості територіальних громад на основі групування їх таким чином: будівлі, комунікації, території, акваторії. Доведена необхідність створення ефективної системи управління нерухомістю територіальних громад, що дозволить не тільки підтримувати її початкову вартість, а й забезпечувати умови для її підвищення (комерціалізація нерухомості).

Горошкова Л.А., Волков В.П., Карбівничий І.А. Финансовые рычаги как механизмы управления децентрализованными ресурсами

В работе проведенный анализ сущности и особенностей подходов к недвижимости и управления ею. Установлена связь объектов недвижимости с землей на основе материальных, экономических, юридических и социальных критериев. Определены особенности системы управления недвижимостью с учетом ее внутренних компонент, которыми является функциональный; финансовый; физический и внешние: социальные процессы, политические изменения, рыночная конъюнктура, государственное влияние. Установленные особенности управления недвижимостью территориальных общин. Предложена систематизация объектов недвижимости территориальных общин на основе группирования их таким образом: здания, коммуникации, территории, акватории. Доказанная необходимость создания

эффективной системы управления недвижимостью территориальных общин, которая позволит не только поддерживать ее начальную стоимость, но и обеспечивать условия для ее повышения (коммерциализация недвижимости)..

Постановка проблеми. Актуальність проблем ефективного управління комунальною (муніципальною) нерухомістю обумовлена тим, що володіння нею відкриває можливості отримання не тільки основних, але й додаткових фінансових важелів розвитку та ефективного функціонування територіально-господарських комплексів і систем, що створює умови підвищення рівня економічної безпеки регіонів та країни. Але ці можливості більшість власників та користувачів експлуатують неефективно, оскільки не отримують максимальної економічної вигоди за умови мінімальних витрат на експлуатацію та утримання нерухомості.

Аналіз основних досліджень чи публікацій. Сучасними аспектами вирішення проблем розвитку територіальних громад та місцевого самоврядування займаються такі вчені, як Павлюк А.П., Олійник Д.І., Баталов О.А., Дацко О.І., Муркович Л. Л., Молодожен Ю.Б. та ін. [1-4]. Результати власних досліджень наведені у [5-9].

Виокремлення невирішених проблем, яким присвячена стаття. У сучасних умовах децентралізації соціально-економічних утворень особливої актуальності набуває проблема розбудови ефективного управління комунальною нерухомістю територіальними громадами та їх власністю. Актуальними постають дослідження складних суспільно-економічних систем, які функціонують на основі прийняття колективних рішень і здійснення колективних дій. Це вимагає вивчення передумов ефективного управління нерухомістю на місцевому рівні та формування методологічної бази удосконалення територіальної організації різних гілок влади шляхом насамперед формування самодостатніх територіальних громад. Управління нерухомістю має специфіку в порівнянні із традиційним менеджментом на ринку товарів та послуг. Саме тому існує необхідність побудови оптимальної моделі управління нерухомістю територіальних громад, що забезпечить можливість отримання постійного прибутку для її власників.

Мета статті. Основним завданням роботи є аналіз сутності та особливості підходів до нерухомості та її використання з метою створення системи управління нею.

Результати дослідження. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (в редакції від 02.08.2017 р.) містить таке визначення: «Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр» [10].

Стаття 143 Конституції України містить перелік повноважень територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування, які здійснюються безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування. До них належить: управління майном, що є в комунальній власності; затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку і контроль їх виконання; затвердження бюджетів відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контроль їх виконання; встановлення місцевих податків і зборів відповідно до закону; забезпечення проведення місцевих референдумів та реалізація їх результатів; утворення, реорганізація та ліквідація комунальних підприємств, організацій і установ, а також здійснення контролю за їх діяльністю; вирішення інших питань місцевого значення, віднесених законом до їхньої компетенції [11].

У статті 16 Закону зазначено, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Для того, щоб ефективно управляти майном територіальних громад необхідно

визначити основні об'єкти такого управління. На нашу думку, будувати систему управління необхідно з урахуванням того, що можливо виокремити територіальні громади таких основних типів: міські, сільські та змішані. Міські територіальні громади створюються мешканцями міст, сільські – мешканцями сіл та селищ, змішані – в разі, якщо до складу територіальної громади одночасно входять як міста, так і селища і відповідно їх мешканці.

Отже з урахуванням викладеного незалежно від типу громади, потребує управління рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад, об'єкти їхньої спільної власності. Для міських та змішаних територіальних громад актуальним також є управління житлово-комунальним господарством населених пунктів, оскільки воно є важливою складовою комунальної нерухомості.

У зв'язку з цим проаналізуємо більш детально склад рухомого і нерухомого майна та особливостей його використання.

Усі речі або матеріальні об'єкти (зазначені поняття приймемо, як тотожні) поділяють на рухомі та нерухомі. Цей поділ ґрунтується на їх природних властивостях. Нерухомі речі, за загальним правилом, не можуть бути вільно переміщені в просторі, вони є індивідуально визначеними. Рухомі – мають здатність вільно переміщуватися в просторі, можуть бути як індивідуально визначеними, так і родовими.

Нерухомість є важливою складовою всіх взаємовідносин суб'єктів національного господарства, тому стабільність норм, що її регулюють, забезпечує стабільність функціонування держави.

Щодо визначення поняття «нерухомість» між різними правовими системами є численні розбіжності. Зокрема, що треба вважати постійною ознакою нерухомості?

Так, французьке законодавство ґрунтується на найширшій концепції нерухомих речей (ст.ст. 517-526 Цивільного кодексу Франції). Стаття 517 цього Кодексу встановлює, що майно є нерухомим за своєю природою і призначенням або внаслідок того, що воно є складовою частиною предмета, що належить до нерухомості. До цієї категорії майна за своєю природою належать земля й пов'язані з нею будівлі, зібраний врожай на корені, ліс тощо. До нерухомих речей за їхнім призначенням французьке законодавство відносить: машини, інструменти й сировину, що використовується на підприємстві для обслуговування, експлуатації тощо, хоча за своєю природою вони є рухомими. Якщо ці об'єкти виокремлюються зі складу майна, то їх вважають рухомими. Крім того, нерухомістю на підставі їхнього призначення визнають речі, приєднані власником назавжди до земельної ділянки.

Згідно з § 94-96 Цивільного кодексу Німеччини, нерухомістю вважається земля та складові частини земельної ділянки, під якими розуміють речі, нерозривно пов'язані з правом власності на таку ділянку.

Стаття 812 Цивільного кодексу Італії до нерухомості відносить землю, водні джерела, річки, дерева, споруди і «все, що пов'язане з землею природним або штучним чином упродовж певного часу». Крім того, до нерухомості належать млини, бані, а також усі об'єкти, що перебувають на плаву, але завжди з'єднанні з берегом.

Радянське законодавство поділ майна на рухоме й нерухоме вперше встановило актом «Основи цивільного законодавства СРСР і союзних республік», затвердженим у 1991 р. [12].

Ст. 4 цих Основ не давала дефініції нерухомості, вона лише перелічувала види об'єктів такого майна та давала змогу класифікувати рухоме та нерухоме майно. «Майно поділяється на нерухоме і рухоме. До нерухомого майна належать земельні ділянки й усе, що міцно з ними пов'язане, а саме: будинки, споруди, підприємства, інші майнові комплекси, багаторічні насадження. Законодавчими актами до нерухомого може бути віднесене й інше майно. Особливості придбання і припинення прав на нерухоме майно встановлюються законодавчими актами.

Майно, переміщення якого можливе без непропорційної шкоди його призначенню, належить до рухомого, якщо законодавчими актами не встановлено інше».

Стаття 181 Цивільного кодексу (ЦК) України визначає речі (майно), що належить до нерухомості [13]. Так, до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. Режим нерухокої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації. Відповідно до ст. 191 ЦК підприємство, як єдиний майновий комплекс, є нерухомістю.

Відповідно до положень національного стандарту № 1 «Загальні засади майна і майнових прав» та Стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна» (Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2007 р. №2658-III зі змінами і доповненнями), зазначає, що нерухомість – земельна ділянка без поліпшень або земельна ділянка з поліпшеннями, які з нею нерозривно пов'язані, будівлі, споруди, їх частини, а також інше майно, що згідно з законодавством належить до нерухомого майна.

Таким чином, в Україні до нерухомості відносять:

- землю (земельні ділянки, невидобуті корисні копалини, відокремлені водні об'єкти);
- багаторічні насадження;
- будівлі, споруди та їх структурні елементи (житлові будинки, квартири, місця загального користування житлових будинків, дачі, садові будинки, гаражі, інші будівлі);
- передавальні пристрої;
- підприємства, їх структурні підрозділи, цілісні майнові комплекси;
- судна внутрішнього плавання, морські та повітряні судна;
- космічні об'єкти.

Земельна ділянка – це частина земної поверхні з установленими межами, яка характеризується певним місцем розташування, цільовим (господарським) призначенням та іншими ознаками, з визначеними щодо неї правами.

Поліпшення земельної ділянки – це будь-які фізичні об'єкти, розташовані в межах земельної ділянки та фізично пов'язані з нею, а також фізичні наслідки будь-яких заходів, що спричинили зміну рельєфу, умов освоєння земельної ділянки або потенційну прибутковість її використання.

Багаторічні насадження – це штучні багаторічні насадження незалежно від віку: плодово-ягідні, технічні, захисні, декоративні й озеленювальні насадження всіх видів; штучні насадження ботанічних садів, інших науково-дослідних організацій і навчальних закладів для науково-дослідних цілей. Об'єктом класифікації цієї групи є зелені насадження кожного парку, скверу, саду, бульвару, подвір'я, території підприємства і т. ін.

Будівлі – це приміщення, пристосовані для постійного або тимчасового перебування в них людей, а також об'єкти власності, функціонально пов'язані з такими приміщеннями.

Будівлі залежно від їхнього соціального призначення поділяються на будинки (у тому числі готелі, мотелі, кемпінги та інші подібні об'єкти туристичної інфраструктури), квартири, кімнати в багатосімейних (комунальних) квартирах, індивідуальні гаражі або місця на гаражних стоянках, або в гаражних кооперативах, дачні будинки та інші об'єкти дачної (садової) інфраструктури, відмінні від землі.

Будівлі як об'єкти нерухомості поділяються на житлові і нежитлові.

Нежитлові будинки – будівельно-архітектурні об'єкти, призначенням яких є створення умов для виробничого процесу, соціально-культурного обслуговування, збереження матеріальних цінностей.

Житлові будинки призначені для постійного проживання людей, а також історичні

пам'ятки, ідентифіковані, в основному, як житлові будинки.

Споруди – це об'єкти нерухомості, відмінні від будівель. Споруди – це інженерно-будівельні об'єкти, призначені для створення і виконання технічних функцій (залізничні шляхи, тунелі, дороги, греблі, естакади) або для обслуговування населення (стадіони, басейни, споруди міського благоустрою). До складу споруд входять усі пристрої, що становлять із ними єдине ціле.

Споруди як об'єкти нерухомості можуть бути класифіковані на містобудівні (наземні й підземні), енергозабезпечуючі (нафтобази, теплоелектростанції), інфраструктурні (транспортні й термінальні), промислові (доменні та мартенівські печі, стапелі, елінги), екологічні (заводи з утилізації відходів й очисні споруди) та спеціальні споруди військово-промислового комплексу.

Передавальні пристрої – (нафто- і газопроводи, лінії електропередач) широко використовуються як технологічні споруди паливно-енергетичних комплексів цивільного та промислового призначення.

Підприємство як цілісний майновий комплекс – поєднує всі види майна, призначені для його діяльності: окремі об'єкти нерухомості (будівлі, споруди, земельні ділянки, устаткування), нематеріальні активи (права користування, авторські права), а також оборотні кошти (сировина, готова продукція, грошові кошти, зобов'язання). Підприємство загалом або його частина можуть бути об'єктом купівлі-продажу, оренди та інших угод, пов'язаних із становленням, зміною і закінченням майнових прав.

Зв'язок об'єктів нерухомості із землею можливо визначити на основі матеріальних, економічних, юридичних та соціальних критеріїв.

Матеріальний критерій полягає в тому, що нерухомістю є всі об'єкти, що природним або штучним способом пов'язані з землею, яка переносить на них свої природно-функціональні параметри. Всі об'єкти нерухомості мають певну площу, розташовані на певній відстані щодо джерел сировини, постачальників, споживачів, центрів концентрації споживчого попиту, транспортних ліній тощо. Так, матеріальними параметрами нерухомості є такі: простір, площа, відстань.

Зазначені просторові характеристики будівель і споруд (фундамент, матеріал стін тощо) визначаються природними фізичними властивостями землі – характером ґрунту, ландшафтом, рельєфом, кліматом. Особливі властивості мають такі об'єкти нерухомості, як електростанції, шахти. Їхня фізична залежність від землі ще більша.

Не менш важливим для розуміння нерухомості є її економічний зв'язок із землею. Особливі економічні параметри нерухомості залежать від властивостей землі, як фундаментальної основи всіх інших видів нерухомості. Нерухомість стає ефективним об'єктом інвестування і надійним інструментом генерування доходу в разі наявності права власності на землю. Основні економічні елементи нерухомого майна – вартість і ціна також залежать від права власності на землю. Вартість і ціна первинно виникають з таких властивостей нерухомості як корисність, здатність задовольняти різні потреби й інтереси людей. Економічні відносини щодо нерухомості впливають на процес ефективності формування муніципальних (місцевих) бюджетів та реалізації соціальних програм. Джерелами формування коштів, у цьому випадку є оподаткування власників нерухомості та отримання доходу від надання права користування муніципальним майном місцевих органів влади та місцевого самоврядування.

Юридичний критерій визначає юридичний статус тих об'єктів, що розташовані в землі, на землі й над землею. Об'єкти нерухомості, що розташовані в землі та на поверхні землі, юридично реєструються за місцем розташування земельної ділянки. Щодо цих об'єктів нерухомості може виникати право власності та окремі види речових прав (сервітути, суперфіції, емфітевзиси).

Соціальна роль нерухомого майна полягає в задоволенні фізіологічних, психологічних, інтелектуальних та інших потреб людей. Для задоволення цих потреб суттєве значення має земля бо більшість з того, що потрібно людині для проживання, вона

одержує в кінцевому рахунку від землі.

ЦК України закріплює такі особливості правового режиму нерухомості:

а) Право власності та інші речові права на нерухомість, обмеження цих прав, їх виникнення, перехід та припинення підлягають державній реєстрації.

б) Зобов'язання, предметом якого є нерухомість, за загальним правилом, виконується за місцезнаходженням цього майна.

в) Набуття права власності на новостворене майно або набуття права власності за договором виникає з моменту державної реєстрації цієї нерухомості або переходу права власності на неї до набувача.

г) Встановлений особливий порядок набуття права власності на безхазяйну річ та більш тривалі строки набувальної давності на нерухоме майно.

д) Діють спеціальні правила укладання правочинів з нерухомістю, що передбачають залежність прав на земельну ділянку від прав на нерухомість.

Нерухомість є сукупністю публічних і приватних прав, встановлюваних державою з урахуванням вітчизняних особливостей та міжнародних норм.

Щодо нерухомості можливі такі способи відчуження: купівля-продаж, приватизація, майновий найм, концесія, дарування та спадкування.

а) Купівля-продаж. Договір купівлі-продажу – один з найбільш розповсюджених видів договорів у господарському обігу. Всі види цього договору врегульовані у книзі 5 Цивільного кодексу України [13]. Відповідно до ст. 655 ЦК України договір купівлі-продажу – це договір, за яким одна сторона (продавець) зобов'язується передати майно (товар) у власність іншій стороні (покупцеві), а покупець зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму (ціну).

б) Приватизація – це відчуження майна, що перебуває у державній власності і власності Автономної Республіки Крим на користь фізичних та недержавних юридичних осіб. Відповідно до Конституції України (ст. 47) [11] і Житлового кодексу (ЖК) України (ст. 65) [14] наймачі житлових приміщень мають право придбати займані ними житлові приміщення у власність на підставах, передбачених чинним законодавством. Основним нормативним актом, що регулює відносини передачі житлових приміщень, що входять у житловий фонд комунальної власності і житловий фонд, який знаходиться в повному господарському віданні або оперативному управлінні державних підприємств, установ та організацій (відомчий житловий фонд), у приватну власність громадян, є Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19 червня 1992 року.

в) Майновий найм (оренда). Договір майнового найму (оренди) – це договір, за яким одна сторона (наймодавець) зобов'язується надати іншій стороні (наймачу) майно у користування за плату на певний строк (ст. 759 ЦК). Поняття оренди і майнового найму вживаються як тотожні, оскільки при будь-якій оренді має місце найм майна. Вживання то одного, то іншого терміна пов'язане в основному зі сформованою практикою їхнього найменування у певних сферах. Договір майнового найму (оренди) відрізняється від інших договорів такими особливостями: наймач отримує майно не у власність, а лише в тимчасове користування. Цією ознакою даний договір відрізняється від договорів міни, купівлі-продажу, за якими покупець майна стає його власником. Оскільки наймач є лише тимчасовим користувачем майна, із закінченням строку договору або у разі його дострокового розірвання він повинен повернути взяте в найм майно наймодавцю у справному вигляді; договір має оплатний характер.

г) Концесія. Поняття і правові основи регулювання відносин концесії державного та комунального майна, а також умови і порядок її здійснення визначені Законом України «Про концесію» від 16.07.1999 р.

Нерухомість – складова національного багатства країни, що відіграє важливу роль у системі суспільних відносин, оскільки з нею пов'язане повсякденне життя людей, діяльність юридичних осіб та громадських об'єднань.

Виокремлення нерухомих речей із решти майна пояснюється не лише важливістю

природних ресурсів для економіки країни, а й тим, що до нерухомості законодавство відносить найцінніші й соціально значущі речі, що ніколи не залишать меж країни й завжди становитимуть основу формування всіх інших видів власності.

У фінансово-економічному словнику за ред. А. Г. Завгороднього та Г. Л. Вознюк нерухомість визначається як земля та інші природні угіддя, що належать фізичній або юридичній особі, а також будь-яке майно, розміщене на землі, пов'язане з нею (будівлі, споруди, тощо) [15].

У Оксфордському тлумачному словнику нерухоме майно трактується як будь-яке майно, що складається із землі, а також будівель та споруд на ній [16].

Міжнародні стандарти оцінки відносять до нерухомості землю та всі речі, що є природною частиною землі, наприклад, дерева, корисні копалини, а також всі речі, приєднані до неї людьми, – будівлі та заходи покращення земель. Всі споруди, приєднані до землі, такі як каналізація, опалення і системи охолодження, вбудовані предмети, такі як ліфти, також є частиною нерухомості.

Нерухомість є основою національного майна держави, вона є уречевленою у матеріальних об'єктах працею минулих років. Національне майно за своїм соціально-економічним призначенням поділяють на дві складові:

а) Майно у сфері виробництва функціонує у вигляді цілісних майнових комплексів, підприємств, будівель та споруд виробничого призначення, машин і обладнання. Саме воно є обов'язковим ресурсом, що забезпечує процес виробничо-господарської діяльності. За рахунок цього майна створюються активи суб'єктів господарювання.

б) Майно у сфері соціального та культурно-побутового обслуговування населення країни. Перш за все, це житлові будівлі та соціально-культурні об'єкти.

Об'єкти нерухомості можливо певним чином класифікувати.

За походженням усі об'єкти нерухомості поділяються на природні та штучні.

Природні включають земельні ділянки, надра, багаторічні насадження, ліси, відокремлені водні об'єкти.

Штучно створені об'єкти нерухомості за функціональним призначенням поділяються на житлові та нежитлові. Останні, в свою чергу, класифікуються на суспільні, комерційні об'єкти та інженерні споруди.

До житлової нерухомості, призначеної для проживання людей, належать житлові будинки різної поверховості, квартири, кімнати, дачні будинки, інші житлові приміщення.

Комерційна нерухомість приносить дохід або створює умови для його здобуття – офіси, ресторани, магазини, готелі, гаражі, склади, споруди, підприємства як майнові комплекси, підприємства побутового обслуговування (лазні, душові, перукарні, пральні, кінолабораторії, приймальні пункти, ательє різного призначення).

Суспільна (громадська) нерухомість – це лікувально-оздоровчі об'єкти (лікарні, поліклініки, будинки пристарілих, будинки дитини, санаторії, спортивні комплекси), навчально-виховні об'єкти (дитсадки, ясла, школи, училища, коледжі, університети, будинки дитячої творчості), культосвітні об'єкти (музеї, виставкові комплекси, будинки культури, театри, цирки, планетарії, зоопарки, парки культури, ботанічні сади), заклади науки та наукового обслуговування (академії та філії, науково-дослідні інститути, конструкторські бюро, проектні, проектно-пошукові, проектно-технологічні організації та інші), спеціальні об'єкти (адміністративні будівлі, пам'ятники, меморіальні споруди, вокзали, порти, поштакти, телефонні станції). Інженерні споруди та передавальні пристрої складають ще одну групу нерухомості.

У більшості західноєвропейських країн об'єкти нерухомості класифікуються за категоріями.

У сучасних умовах нерухомість належить до основних ресурсів, що забезпечують ефективну діяльність господарюючих суб'єктів, муніципалітетів, органів державного управління та відповідний рівень життя окремої особи, людини та домогосподарств. Саме тому існує необхідність створення ефективної системи управління нерухомістю.

При побудові системи управління нерухомістю необхідно враховувати, що основними факторами виробництва є: земля, праця, капітал, підприємницькі здібності, інформація (включається останнім часом). Відповідно до цих факторів виробництва (за економічним призначенням) виділяють відповідні ринки:

а) Ринок товарів та послуг. Він включає ринок предметів споживання і послуг, ринки засобів виробництва, інформації й інтелектуального продукту (науково-технічних розробок), нерухомості.

б) Фінансовий ринок, до якого належать ринок капіталів (інвестиційний і кредитний ринки), ринок цінних паперів (фондовий), грошовий (валютний) ринок.

в) Ринок праці, робочої сили, людських ресурсів.

Нерухомість, як фінансова категорія і форма вкладення капіталу, є одним з основних факторів національного виробництва. З її специфікою пов'язані певні особливості функціонування ринку нерухомості, а саме те, що йому притаманні властивості одночасно двох ринків – товарів та послуг (за формою) і фінансового (за економічним змістом).

Нерухомість як товар має низку відмінностей від інших товарів. Це об'єкт довгострокових інвестицій (в землю, будівлі, житло, об'єкти підприємницької діяльності). Нерухомість займає певний простір, що визначає її місцезнаходження, умови проживання; може продаватися або передаватися у спадщину.

Обсяги нерухомості, їх вартість та динаміка виступають показниками, що характеризують ефективність функціонування суб'єктів господарювання, муніципальних органів та держави загалом, а також рівень добробуту населення окремих країн, регіонів, населених пунктів.

На нашу думку, систему управління нерухомістю доцільно побудувати на основі виокремлення основних її компонент. Можливо для цього варто погодитись з підходом англійських експертів у сфері нерухомості, які виділяють такі найсуттєвіші компоненти нерухомості:

а) Функціональний. Це, в першу чергу, ресурсний компонент. Саме об'єкти нерухомості (земельні ділянки, технологічні споруди, об'єкти інфраструктури, виробничі і офісні приміщення) є базовими щодо забезпечення діяльності суб'єктів господарювання.

Отже, управління передбачає необхідність визначення оптимальних обсягів, складу і структури нерухомості, тобто обґрунтування обсягів та оптимізації структури активів і порядку їх використання.

б) Фінансовий. Об'єкти нерухомості – це активи суб'єктів господарювання, тому їх обсяги, склад, вартість, поточний стан та інші характеристики безпосередньо впливають на ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

Так, управлінські дії, в першу чергу, повинні бути націлені на зниження собівартості виготовлення і реалізації продукції (послуг), оптимізації обсягів податкових платежів, підвищення ринкової вартості бізнесу, його інвестиційної привабливості і т. ін.

в) Фізичний. Нерухомість – це сукупність фізичних об'єктів, що за своїми проектними характеристиками і поточним станом впливають на безпеку, якість, комфортність основної виробничої діяльності. Ці об'єкти вимагають дотримання певних умов і режиму експлуатації, встановлених законодавством та нормативними актами будівництва, землевпорядкування, санітарного стану, водопостачання, водовідведення і т. ін. Управлінські дії повинні бути націлені на реалізацію комплексу технічного менеджменту (управління експлуатаційним станом нерухомості) та його фінансового забезпечення (фінансове забезпечення управління експлуатацією нерухомості) одночасно зі створенням додаткових робочих місць.

При побудові системи управління нерухомістю доцільно враховувати, що певна частка факторів впливу на динаміку вартості об'єктів нерухомості є інтегральними за своїм змістом. Тобто вони, з одного боку є результатом ефективного управлінського впливу (внутрішні фактори), з іншого – віддзеркалюють вплив соціальних процесів,

політичних змін, ринкової кон'юнктури, характеру державного впливу (зовнішні фактори).

Серед зовнішніх факторів виділяють такі:

а) Параметри державної житлової політики: наявність загальнодержавних та регіональних програм масового будівництва дешевого житла, розвитку індивідуального малоповерхового будівництва, реформ управління комунальною нерухомістю та інше.

б) Особливості державної програми приватизації об'єктів промисловості, заходів щодо забезпечення зростання інвестиційної привабливості і зниження ризиків інвестування в окремих регіонах та секторах економічної діяльності.

в) Наявність державних програм стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу.

г) Рівень досконалості принципів оподаткування майна фізичних та юридичних осіб, введення єдиного податку на нерухомість та інше.

Таким чином, на нашу думку, з метою забезпечення системного підходу до управління майном територіальних громад та їх об'єднань, можливо згрупувати об'єкти комунальної власності ОТГ таким чином:

I. Будівлі

1) Адміністративні та житлові приміщення: а) органи виконавчої влади та місцевого самоврядування; б) гуртожитки.

2) Заклади освіти: а) загальноосвітні навчальні заклади I-III, I-II та I ступенів; б) дошкільні навчальні заклади; в) заклади позашкільної освіти; г) гімназії; д) ліцеї; е) коледжі; ж) технікуми; з) вищі навчальні заклади (муніципальні); і) музичні школи.

3) Медичні установи: а) фельдшерсько-акушерські пункти; б) амбулаторії на засадах сімейної медицини; в) сільські лікарські амбулаторії; г) лікарні; д) поліклініки; е) аптеки; ж) ветеринарні лікарні; з) пологові будинки; і) стоматологічні поліклініки; к) пункти обігріву; л) центри матері та дитини; м) геріатричні пансіонати; н) дитячі будинки.

4) Заклади культури: а) будинки культури; б) сільські клуби; в) бібліотеки; г) театри, кінотеатри; д) телебачення; ж) філармонії; з) пам'ятники, пам'ятні знаки, пам'ятки архітектури.

5) Заклади фізичної культури та спорту: а) спортивні школи; б) спортивні споруди.

б) Транспортна інфраструктура: а) управління електротранспортом; б) управління муніципальним автотранспортом; в) автодор.

7) Державні установи (розміщені у будівлях, що належать територіальній громаді): а) пожежні служби; б) рятувальні служби; в) оборонні об'єкти; г) реєстрація актів цивільного стану та майнових прав; д) правоохоронної діяльності; ж) соціального страхування; з) пенсійного забезпечення; і) казначейського обслуговування; к) геодезична служба; л) метеорологічна служба.

II. Комунікації

1) Комунальне господарство: а) підприємства електромереж; б) підприємства тепломереж; в) підприємства з водопостачання та водовідведення; г) житлово-комунальні підприємства; д) управляючі компанії (муніципальні).

2) Установи зв'язку (розміщені у будівлях, що належать територіальній громаді): а) пошта; б) установи зв'язку.

III. Території

а) земельні ресурси (сільгоспугіддя, землі запасу, землі резервного фонду, землі природоохоронного фонду, присадибні ділянки, землі під забудовою у межах населених пунктів); б) шляхи; в) підприємства електромереж зовнішнього освітлення; г) підприємства зеленбуду; д) парки, сквери; е) полігони ТПВ; ж) місця поховання; з) місця паркування автомобілі.

IV. Акваторії

а) ставки; б) штучні водойми; в) озера; г) водосховища; д) річки.

Отже, розв'язання проблем ефективного управління комунальною

(муніципальною) нерухомістю передбачає, на нашу думку, використання системного, комплексного, міжнаукового та міждисциплінарного підходу, що базується на наукових засадах.

Висновки з проведеного дослідження. В роботі проведений аналіз сутності та особливостей управління нерухомістю. Встановлений зв'язок об'єктів нерухомості із землею на основі матеріальних, економічних, юридичних та соціальних критеріїв. Визначені особливості системи управління нерухомістю з урахуванням її внутрішніх компонент, якими є функціональний; фінансовий; фізичний та зовнішні: соціальні процеси, політичні зміни, ринкова кон'юнктура, державний вплив. Встановлені особливості управління нерухомістю територіальних громад. Запропонована систематизація об'єктів нерухомості територіальних громад на основі групування їх таким чином: будівлі, комунікації, території, акваторії. Доведена необхідність створення ефективної системи управління нерухомістю територіальних громад, що дозволить не тільки підтримувати її початкову вартість, але й забезпечувати умови для її підвищення (комерціалізація нерухомості).

Перспективи широкомасштабної реорганізації територіальної влади і її прав на комунальну власність, що розпочалися у рамках державної стратегії територіального розвитку, об'єктивно обумовлюють зростання ролі якісного управління комунальними ресурсами, впровадження інноваційних технологій у реформування системи місцевого самоврядування загалом і культури управління зокрема.

Список використаних джерел

1. Батанов О.В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки / О.В. Батанов : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf.
2. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти / Л. Муркович : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnicтво/2010/2010_02%285%29/10mliuta.pdf.
3. Молодожен Ю.Б. Поняття і сутність територіальної громади в системі місцевого самоврядування України / Ю.Б. Молодожен // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету. – 2006. – № 2. – С. 128-136.
4. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. Аналітична доповідь / Павлюк А. П., Олійник Д.І., Баталов О.А., Дацко О.І., Валушко І.В., Барвіцький С.Ю. – К.: НІСД, 2016. – 61 с.
5. Горошкова Л. А. Управління фінансовими потоками програм створення територіальних громад / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, Г. В. Коваленко // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №1 (61). – С.93-100.
6. Горошкова Л. А. Створення та управління продовольчими ресурсами територіальної громади / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, Р. О. Карбівничий // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №1 (61). – С.100-108.
7. Горошкова Л. А. Проектне управління ціноутворення у житлово-комунальному господарстві / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, І. О. Карбівничий // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №1 (61). – С.108-117.
8. Горошкова Л. А. Технологія якісного і кількісного управління територіальними громадами / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, Г. В. Коваленко, Р. О. Карбівничий // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №2 (62). – С. 29-41.
9. Горошкова Л. А. Олігополістичний сценарій розвитку житлово-комунального господарства / Л. А. Горошкова, В. П. Волков, І. О. Карбівничий, І. А. Горбова // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2017. - №2 (62). – С. 41-58.
10. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Zakon2.rada.gov.ua/lows/show/280/97-вр>.
11. Конституція України: прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 63 с.
12. Основы гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик: Закон СССР от 31.05.1991 г. № 2212-1 // Ведомости Верховного Совета (ВВС). – 1991. – № 26. – Ст. 733.
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
14. Житловий кодекс Української РСР // Відомості Верховної Ради України. – 1983. – Ст. 129.
15. Завгородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Завгородній, Г. Л. Вознюк. – Київ : Знання,

2007. – 1072 с.

16. Оксфордський тлумачний словник : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oed.com>.

References

1. Batanov O.V. A territorial community - primary subject of municipal authority in Ukraine: concept and attribute / O.V. Batanov: [the Electronic resource]. - Mode of access: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf.

2. Murkovich L. A. territorial community as the subject of local self-management in Ukraine: theoretical aspects / L. Murkovich: [the Electronic resource]. - Mode of access: http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02%285%29/10mliuta.pdf.

3. Molodozhen Y.B. Concept and essence of a territorial community in system of local self-management of Ukraine / Y.B. Molodozhen // University scientific slip: a magazine of Khmelnytskyi university. - 2006. - № 2. - P. 128-136.

4. Territorial community as a base part of the administrative - territorial device of Ukraine: problems and prospects of reforming. The analytical report. - K.: NISI, 2016. - 61 p.

5. Goroshkova L. Management of financial flows of the programs of creation of territorial communities / L. Goroshkova, V. Volkov, G.Kovalenko // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №1 (61). – P. 93-100.

6. Goroshkova L. Creation and management of food resources of a territorial community / L. Goroshkova, V. Volkov, P. Karbivnychi // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №1 (61). – P. 100-108.

7. Goroshkova L. Design management ценообразования in a жилищно-мunicipal services / L. Goroshkova, V. Volkov, I. Karbivnychi // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №1 (61). – P. 108-117.

8. Goroshkova L. Technology of qualitative and quantitative management of territorial communities / L. Goroshkova, V. Volkov, G.Kovalenko, P. Karbivnychi // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №2 (62). – P. 29-41.

9. Goroshkova L. The oligopolistical script of development of a housing and municipal services / L. Goroshkova, V. Volkov, G.Kovalenko, I. Karbivnychi, I.Horbova // Management of the projects and development of manufacture. - 2017. - №2 (62). - P. 41-58.

Key words: a territorial community, budget, incomes of the budget, charges of the budget, budget politics, stable development

Ключові слова: територіальна громада, бюджет, доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетна політика, стабільний розвиток

Ключевые слова: территориальная община, бюджет, доходы бюджета, расходы бюджета, бюджетная политика, стабильное развитие

Рецензент

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6357413>

УДК

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГРОЗ ТА РИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

<http://orcid.org/0000-0002-8765-6656>

Гончар Вікторія Василівна, доктор економічних наук, завідувач кафедри «Маркетинг та бізнес-адміністрування», ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Бурак Павло Валерійович, асистент кафедри «Маркетинг та бізнес-адміністрування», ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» <https://orcid.org/0000-0001-5689-4355>

Victoriya Gonchar, Doctor of Economic Sciences, Head of the department “Marketing and business-administration”, SHEI «Pryazovskyi State Technical University»

Pavlo Burak, assistant of the department “Marketing and business-administration”, SHEI “Pryazovskyi State Technical University”

V. Gonchar, P. Burak, Research of threats and risks of economic security of Ukraine

Achieving economic security is one of the vital problems of the development of any state. All spheres of human activity contain risks and dangers that must be taken into account when determining and implementing the goals set by the society. Economic security is the basis for ensuring the national security of the country as a whole and its sustainable social and economic development. The problems of economic security become significantly aggravated in a rapidly changing economy, in the context of the transformation of the socio-economic system. The world is changing dynamically, and threats are changing at great speed. As a result, the security priorities identified at a particular stage of economic development are not permanent and undergo significant changes in specific situations. The system of potential and real threats cannot be constant either: they appear and disappear, grow and decrease, and their place and importance of influence on economic security change, too. It is impossible to imagine current national economic security without mentioning globalization. At the moment, practically all countries of the world, including Ukraine, are involved in this process. In the context of the globalization of the economy, the issue of ensuring the economic security of the country is particularly acute.

Гончар В.В., Бурак П.В. Дослідження загроз та ризиків економічної безпеки України

Досягнення економічної безпеки є однією з життєво важливих проблем розвитку будь-якої держави. Всі сфери життєдіяльності людини містять ризики та небезпеки, які необхідно враховувати при визначенні та здійсненні цілей, висунутих суспільством. Економічна безпека є базисом для забезпечення національної безпеки країни в цілому і її сталого соціально-економічного розвитку. У швидко мінливій економіці, в умовах трансформації соціально-економічної системи проблеми економічної безпеки значно загострюються. Світ динамічно змінюється, і загрози змінюються з величезною швидкістю. У результаті чого пріоритети безпеки, визначені на конкретному етапі економічного розвитку, не є постійними і зазнають значних змін в умовах конкретних ситуацій. Система потенційних і реальних загроз також не може бути постійною: вони з'являються і зникають, зростають і зменшуються, при цьому змінюється їх місце і значення впливу на економічну безпеку. Неможливо уявити поточну національну економічну безпеку без згадки глобалізації. В даний момент іде процес глобалізації економіки, в якій втягнуті практично всі країни світу, в тому числі Україна. В умовах глобалізації економіки питання забезпечення економічної безпеки країни стоїть особливо гостро.

Гончар В.В., Бурак П.В. Исследование угроз и рисков экономической безопасности Украины

Достижение экономической безопасности является одной из жизненно важных проблем развития любого государства. Все сферы жизнедеятельности человека содержат риски и опасности, которые необходимо учитывать при определении и осуществлении целей, выдвигаемых обществом. Экономическая безопасность является базисом для обеспечения национальной безопасности страны в целом и ее устойчивого социально-экономического развития. В быстро изменяющейся экономике, в условиях трансформации социально-экономической системы проблемы экономической безопасности значительно обостряются. Мир динамично изменяется, и угрозы меняются с огромной скоростью. В результате приоритеты безопасности, определенные на конкретном этапе экономического развития, не являются постоянными и претерпевают значительные изменения в условиях конкретных ситуаций. Система потенциальных и реальных угроз также не может быть постоянной: они появляются и исчезают, нарастают и уменьшаются, при этом изменяется их место и значение влияния на экономическую

безопасность. Невозможно представить текущую национальную экономическую безопасность без упоминания глобализации. В данный момент идет процесс глобализации экономики, в который втянуты практически все страны мира, в том числе и Украина. В условиях глобализации экономики вопрос обеспечения экономической безопасности страны стоит особенно остро.

Постановка проблеми. Для забезпечення економічної безпеки необхідно чітко розуміти і класифікувати ризики і загрози. Ситуація в Україні є ще більш складною через те, що наслідки світової економічної кризи 2007-2010 років (більш уразливими до якої стали країни з трансформаційною економікою), в значній мірі позначилися не тільки на внутрішньому економічному стані країни, а й на рівні її конкурентоспроможності в загальному світовому рейтингу. Крім того, в Україні існує нестабільна соціально-політична ситуація і військові дії на сході країни, що ще більше ускладнюють і віддаляють процес економічної рецесії. У зв'язку з цими обставинами, в Україні значно підвищується рівень ризику для вітчизняних господарських одиниць при здійсненні господарської діяльності та прийнятті ринкових і управлінських рішень для виходу і охопленню міжнародних ринків збуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стаття базується на фундаментальних працях представників економічної теорії, на розробках зарубіжних і вітчизняних економістів, присвячених дослідженню проблем економічної безпеки. До них можна віднести: В. Абрамов, В. Андрійчук, В. Богомолів, Т. Васильців, М. Єрмошенко, А. Козаченко, В. Я. Васьковська, К. Вудруфф, С.Джонсон, Д. Кауфман, Д. Макміллан, Т. Уоткінс, Ф. Шнайдер та ін. Незважаючи на велику кількість оброблених теоретико-прикладних питань розвитку міжнародної економічної безпеки, слід зазначити, що недостатньо дослідженими залишаються питання визначення ризиків і загроз для національної економічної безпеки.

Мета статті. Метою дослідження є класифікація та виявлення ризиків і загроз економічній безпеці України.

Результати дослідження. Для забезпечення економічної безпеки необхідно чітко розуміти і класифікувати ризики і загрози.

Для класифікації загроз економічній безпеці можна використовувати класифікацію за наступними параметрами: за ступенем небезпеки, тобто рівнем впливу на інтегральний показник економічної безпеки держави загрози прийнято розділяти на особливо небезпечні (з максимальним рівнем впливу), небезпечні (із середнім рівнем впливу) і потенційно небезпечні (з мінімальним рівнем впливу). У разі відсутності адекватного реагування на реальні загрози економічній безпеці держави, вони в короткостроковий період здатні трансформуватися з потенційно небезпечних в небезпечні або особливо небезпечні, які надають деструктивний вплив на систему економічної безпеки держави. Визначення рівня впливу загроз на інтегральний показник економічної безпеки держави, класифікація їх за ступенем небезпеки і прогнозування можливих тенденцій розвитку потенційних і реальних загроз є основною складовою діагностики і моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Залежно від прояву джерела загрози їх прийнято групувати на загрози з традиційною формою реалізації і з нетрадиційною формою реалізації [1]. Джерела загроз - це ті, що породжують (виробляють) загрозу. Ними можуть бути явища, процеси, події, юридичні або фізичні особи, держави або групи держав, наявність або діяльність яких створюють або можуть створювати небезпеку для реалізації національних економічних інтересів. Класифікація загроз за формою прояву їх джерел дозволяє здійснювати попередження їх виникнення. Найчастіше зустрічаються традиційні форми реалізації загроз, пов'язаних з дією різного роду економічних інструментів в умовах ринкових відносин, які часто можуть використовуватися для нанесення шкоди конкурентам економічними методами. Нетрадиційні форми реалізації загроз полягають в цілеспрямованій дезорганізації фінансово-кредитної системи країни шляхом проведення організованих економічних атак іншими державними чи недержавними суб'єктами.

По можливості впливу на загрози і джерела їх виникнення вони поділяються на керовані, які піддаються впливу, і некеровані, які не піддаються впливу з боку органів державної влади.

Залежно від особливостей виникнення загрози економічній безпеці поділяються по раптовості і періодичності виникнення, а також за часом прояву.

За раптовістю настання загрози економічній безпеці держави можуть бути прогнозованими, які можна передбачити на основі аналізу тенденцій основних макроекономічних показників, раптовими, які характеризуються короткостроковою дією джерела загрози, а також миттєвими, що виникають в результаті непрогнозованих явищ і подій. При цьому окремі загрози по періодичності виникнення можуть мати систематичний або періодичний характер і виявлятися постійно або через певні проміжки часу, а інші загрози є одноразовими.

Залежно від часу прояву деструктивного впливу, загрози економічній безпеці держави групують на актуальні та перспективні [2]. Негативний вплив перспективних загроз проявляється через значний проміжок часу після їх настання на відміну від актуальних загроз, які викликають небажані наслідки відразу або через короткий проміжок часу після їх настання.

За тривалістю дії загрози можуть бути постійні або тимчасові [3]. В умовах функціонування ефективної системи забезпечення економічної безпеки держави, загрози носять тимчасовий характер і, в залежності від умов, що складаються у зовнішньому і внутрішньому середовищі об'єкта безпеки, можуть бути поточними, коротко- або довгостроковими, в залежності від періоду їх ліквідації. Система своєчасного виявлення і передбачення загроз не дозволяє їм перетворюватися з тимчасових на постійні.

Відповідно за тривалістю деструктивного впливу можна класифікувати загрози на системні і додатково придбані. В сучасних умовах функціонування національної економіки України окремі загрози через відсутність адекватних заходів реагування на них набули системного характеру дії і вимагають першочергового подолання. Зокрема, в сфері тінізації економіки, низькому рівні наукоємності ВВП, низькій інноваційній активності, надмірній борговій залежності України, демографічній кризі, високому рівні безробіття, значній енергетичній залежності. Системність зазначених загроз і відсутність дієвих механізмів нейтралізації підсилюють негативну сферу впливу і зумовлюють появу нових додатково накопичених загроз, які, в свою чергу створюють кризові ситуації.

По механізму впливу загрози, діляться на прямі (безпосередні) і непрямі (опосередковані) [4]. Прямі загрози економічній безпеці держави при будь-яких умовах викликають негативні наслідки, адже часто створюються навмисною діяльністю певних суб'єктів. Непрямі погрози чинять негативний вплив в разі наявності певних додаткових умов, що склалися в зовнішньому і внутрішньому середовищі об'єкта безпеки, адже вони в основному викликані змінами ринкової кон'юнктури або непередбачуваними подіями в умовах відсутності або неефективності антикризового реагування.

У системі забезпечення економічної безпеки країни важлива класифікація загроз за масштабами їх реалізації, під якими розуміється просторовий розмах негативних факторів безпеки, наявність яких перешкоджає реалізації національних економічних інтересів. За масштабом загрози прийнято ділити на:

- загальнонаціональні, які стосуються всіх суб'єктів економічної безпеки держави і проявляються на загальнонаціональному рівні;
- локальні, що виявляються за окремими складовими економічної безпеки і зачіпають національні економічні інтереси певних груп суб'єктів економічної безпеки;
- індивідуальні, які перешкоджають реалізації національних економічних інтересів окремих суб'єктів економічної безпеки [5].

Неможливо уявити поточну національну економічну безпеку без згадки глобалізації. В даний момент йде процес глобалізації економіки, в який втягнуті

практично всі країни світу, в тому числі і Україна. В умовах глобалізації економіки питання забезпечення економічної безпеки країни стоїть особливо гостро.

Разом з виникненням нових джерел розвитку, глобалізація несе в собі ризики і загрози для економічної безпеки держави, і без їх урахування, і розробки стратегії їх подолання, неможливо побудувати стабільну і діючу економічну систему.

Економічна «глобалізація» являє собою історичний процес, який є результатом новаторства людей і технічного прогресу. Цим терміном називають зростаючий рівень інтеграції країн у всьому світі, обумовлений в першу чергу торговими і фінансовими потоками. Іноді під ним також розуміють рух трудових і наукових ресурсів через міжнародні кордони.

Глобалізація, як і її основа, інтернаціоналізація, відбувається на двох рівнях. Перший рівень це рівень стихійно-ринкового протікання глобальних процесів. Другий рівень - це рівень міждержавних форм, який компенсує втрату або обмеженість можливостей з боку держави регулювати стихійно-ринкові прояви глобалізації.

Основним викликом глобалізації в ХХІ столітті є те, що на планеті формуються два полюси світової економіки. На одному полюсі концентруються країни - глобальні лідери, а на іншому - країни, які повністю від них залежать. Від розвитку економіки країн-лідерів залежить соціально-економічне становище країн, які їм підпорядковані. Для боротьби з таким глобалізаційним викликом країнам як Україна необхідно створювати власну конкурентоспроможну продукцію і ефективно протистояти економічній експансії країн лідерів. Необхідно залучати і власних інвесторів, сприяти тому, щоб вітчизняні власники виробництв інвестували у власну економіку, а не вивозили капітал за кордон.

Основна загроза, у зв'язку з глобалізацією, викликана тим, що її переваги, які зрозумілі людям, будуть розподілятися нерівномірно. Як відомо, в короткостроковій перспективі, зміни в промисловості і сфері послуг призводять до того, що галузі, які отримують переваги від зовнішньої торгівлі, і галузі, які пов'язані з експортом, відчують великий приплив капіталу і кваліфікованої робочої сили. У той же час, ряд галузей значно програє від процесів глобалізації, втрачаючи свої конкурентні переваги через збільшення відкритості ринку. Такі галузі змушені докладати додаткові зусилля, щоб пристосуватися до господарських умов, які змінилися не на їхню користь.

Це викликано тим, що конкуренція з боку трудомістких товарів, випущених в країнах з низьким рівнем заробітної плати і невисоким рівнем кваліфікації працівників, призводить до зниження цін на аналогічну продукцію європейських фірм і зменшення їх доходів. В таких умовах європейські компанії припиняють випуск збиткової продукції і переходять до виробництва товарів, які вимагають використання висококваліфікованого персоналу і передових технологій. В результаті цього, працівники з більш низькою кваліфікацією залишаються незатребуваними і їхні доходи падають.

На думку авторів, до основних глобальних загроз економічній безпеці України можна віднести:

- Відсутність експортно-імпортової збалансованості, велике негативне зовнішньоторговельне сальдо;
- Нераціональність структури експорту, підвищення вивезення сировинних ресурсів;
- Нерозвиненість фінансової, організаційної та інформаційної інфраструктури підтримки конкурентоспроможності українського експорту;
- Недостатній державний контроль над здійсненням експорту та імпорту;
- Підвищена відкритість економіки України;
- Залежність процесу реформування економіки України від надання іноземних кредитів та іншої іноземної допомоги;
- Монопольна залежність України від імпорту багатьох видів продукції стратегічного характеру: газ, нафту та інші джерела енергії;

• Ввезення в Україну технічно застарілих і екологічно небезпечних виробництв.

Класифікувавши загрози і негативний вплив на економічну безпеку, ми повинні зрозуміти, які ризики таїть в собі глобалізація. Для цього необхідно з'ясувати, чому ризики відрізняються від загроз.

Глобальний ризик - це невід'ємна складова життя. Він народжується з невизначеністю, відсутністю повної інформації про подію і неможливістю прогнозувати розвиток подальших дій [6]. Ризик виникає тоді, коли рішення вибирається з декількох можливих варіантів, і немає впевненості в тому, що воно є найбільш ефективним. Можна прийняти рішення і проводити дії спрямовані на зменшення ризику, але позбутися нього неможливо. Ситуації, коли ризик відсутній, в економіці практично не зустрічаються. Це і є причиною того, що навіть ідеальні з першого погляду рішення приводять до збитків в глобальних масштабах. У той же час, ризик слід розглядати як невід'ємний компонент процесу діяльності міжнародного ринку.

Проблеми ризику необхідно розглядати і враховувати як при розробці стратегій, так і в процесі виконання оперативних завдань. У кожній ситуації, яка пов'язана з ризиком, виникає питання: де межа, яка відокремлює доцільний ризик від недоцільного. Визначення такої межі не може бути правильним без розуміння причин виникнення ризику.

Ризикованій ситуації притаманні такі характерні ознаки:

- Наявність невизначеності;
- Існування альтернатив і необхідність вибору;
- Можливість оцінити наявні альтернативи;
- Зацікавленість в результатах вибору;
- Визначення внутрішніх і зовнішніх показників, які збільшують або зменшують ступінь певного виду ризику;
- Аналіз знайдених ризиків;
- Оцінка певного виду ризику;
- Установка допустимого рівня ризику;
- Аналіз окремих операцій, щодо обраного рівня ризику;
- Розробка заходів для зменшення ступеня ризику [7].

Основними реальними та потенційними ризиками, які негативно впливають на процес гарантування економічної безпеки в умовах глобалізації є, по-перше, недосконалість проведення державної економічної політики. Вона полягає: а) у непослідовності проведення змін і відсутності системи чітких орієнтирів, щодо подальшого розвитку економіки; б) немає чіткого розуміння про розвиток законодавчої бази, яка б реально стимулювала розвиток економіки. По-друге, відсутність чіткої системи загальнодержавної політики, згідно з напрямками та перспективами розвитку конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку.

Економічна глобалізація створює для економіки України серйозні ризики, зокрема:

- Вигоди економічної глобалізації розподіляються нерівномірно і економічно розвинені країни мають більше можливостей скористатися ними, ніж країни з перехідною економікою, як Україна;
- Випереджаючий розвиток глобального ринку підвищує залежність країн з перехідною економікою від змін на глобальному ринку, а можливості України впливати на цю залежність зменшуються;
- Залежність національного фінансового ринку від глобального посилює процеси вивозу капіталу за кордон, збільшує зовнішній борг, і, внаслідок цього, може привести до втрати економічного суверенітету країни;
- Зростання складності системи глобального ринку підвищує загальну нестабільність цієї системи, а мобільність капіталу стає передумовою фінансових криз, які

через взаємозв'язок національного і глобального фінансових ринків можуть поширюватися в Україні [8].

Крім ризиків глобалізації, існують і інші ризики, які притаманні виключно Україні. Гібридна агресія Російської Федерації проти України і військовий конфлікт на Сході країни, який почався в 2014 році і в даний час триває, зумовили розгортання негативної ланцюгової реакції загострення дисбалансів у бюджетній системі. Подолання економічної кризи в Україні в умовах зовнішньої агресії є одним із пріоритетів політики забезпечення економічної безпеки держави. Зовнішня агресія критично погіршила динаміку соціально-економічного розвитку, посилила макроекономічні дисбаланси і погіршила коротко- і середньострокові перспективи економічного зростання. Істотні погіршення прогнозів економічного розвитку України міжнародними організаціями, вітчизняними урядовими та громадськими установами, свідчать про високу ймовірність реалізації загроз економічній безпеці.

Автори вважають, що ключовими ризиками економічної безпеки України, в зв'язку з гібридними погрозами, слід визначити:

- вимушену мілітаризацію економіки;
- екстрене гальмування економічного розвитку України і погіршення основних макроекономічних показників;
- підвищення тінізації економічної діяльності.
- збільшення спаду промислового виробництва;
- зниження економічної активності, перш за все інвестиційної;
- погіршення добробуту населення (домогосподарств) і зростання рівня безробіття;
- посилення боргового тиску, перш за все, в державному секторі.

Висновки. Провівши аналіз наукових робіт з даної тематики, авторами були виділені основні поняття глобалізації. Згідно з даними отриманими під час написання статті, була представлена класифікація глобальних загроз економічній безпеці. Завдяки цьому, були дані більш точні визначення термінів «ризик» і «загроза». Представлені основні, на думку авторів, глобальні та внутрішні ризики в економічній безпеці України.

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько : Монографія. — К. : НІСД, 1997. — 144 с. — (Сер. "Нац. безпека"; Вип. 2).
2. Буторин В., Ткаченко А., Шипилов С. Основы экономической безопасности: В 3 т. Т. 1: Системные концепции экономической безопасности. М.: Кнорус, 2007. 396 с.
3. Pugach A.A. Analysis the Threats to Economic Security of Ukraine in Modern Conditions of Functioning the National Economy / A.A. Pugach, A.V. Matkovskiy // European Applied Sciences. – Germany. – 2014
4. Журнал «ВЕСТНИК САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ГПС МЧС РОССИИ» (2013). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://vestnik.igps.ru/wpcontent/uploads/>
5. Користін О.Є., Барановський О.І., Герасименко Л.В. Економічна безпека: навч. посіб.; за ред. О.М. Джужі. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
6. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко [та ін.]; кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.
7. Академия подготовки главных специалистов (2018). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://specialitet.ru/lekcyi/eb/>
8. Степаненко А. В. Глобалізація, конкурентоспроможність й економічна безпека: проблеми взаємодії та взаємозв'язку / А. В. Степаненко // Продуктивні сили України. — 2007. — № 1(002). — С. 71–84.

References (BSI)

1. Shlemko V.T., Binko I.F. (1997) *Ekonomichna bezpeka Ukraini: sutnist i napryami zabezpechennya*. – Kyiv: NISD, (Ser. "Nats. bezpeka"; Issue 2).
2. Butorin V., Tkachenko A., Shipilov S. (2007) *Sistemnyye kontseptsii ekonomicheskoy bezopasnosti [Systemic concepts of economic security] Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti - Fundamentals of economic security (Vols.1–3, Vol. 1).. М.: Knorus. [In Russian]*

3. Pugach A.A. *Analysis the Threats to Economic Security of Ukraine in Modern Conditions of Functioning the National Economy* / A.A. Pugach, A.V. Matkovskiy // *European Applied Sciences*. – Germany. – 2014
4. The magazine "Vestnik Sankt-Peterburgskogo Universiteta GPS MCHS Rossii" (2013). [Electronic resource]. - Access: <https://vestnik.igps.ru/wpcontent/uploads>
5. Koristin O.Y., Baranovskiy O.I., Gerasimenko L.V. (2010) *Ekonomichna bezpeka: navch. posib.* – Kyiv: Alerta; KNT; Tsentri uchbovoyi literaturi.
6. Bilorus, O. H. Luk'yanenko, D. H. Honcharenko, M. O. Zlenko, V. A. and others (2001), *Hlobalizatsiya i bezpeka rozvytku [Globalization and Development Security]*, KNEU, Kyiv, Ukraine, p. 733.
7. *Academy of training of main specialists [Electronic resource]*. - Access: <https://specialitet.ru/lekcyi/eb/>
8. Stepanenko A.V. (2007) *Globalization, Competitiveness and Economic Security: Problems of Interaction and Interconnection // Ukraine's Productive Forces.* - №1

Keywords: economic security, national economy, risks, threats, globalization

Ключові слова: економічна безпека, національна економіка, ризики, загрози, глобалізація

Ключевые слова: экономическая безопасность, национальная экономика, риски, угрозы, глобализация

Рецензент: Хаджинова О.В., декан економічного факультету, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., доцент

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6834664>

УДК 336.2

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ
БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ**

Ліхоносова Ганна Сергіївна доцент, к.е.н кафедри фінансів Національний аерокосмічний університет ім. М.Е.Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Шабаліна Ганна Владиславівна студентка спеціальності «Облік та оподаткування» Національний аерокосмічний університет ім. М.Е.Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Anna Lyhonosova, Associate Professor, Candidate of Economics, Department of Finance, National Aerospace University. M. E. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Institute"

Ann Shabalina, student of the specialty "Accounting and Taxation" National Aerospace University named after. M. Ye. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Institute"

A. Lyhonosova, A. Shabalina, Organization and ways to improve accounting of incomes of the budgetary institution

The article is of an exploratory nature. The article defines the main elements of the organization of accounting of own funds of a budget institution, and ways of their improvement and increase. The analysis is based on the Priazovsky State Technical University. The proposed approach to the detailed accounting of income from the provision of paid services, and changes to the working plan of the accounts of higher education institutions. The developed analyst, in conjunction with well-organized management accounting, will contribute to optimizing the activities of providing paid services at the state higher educational institution and obtaining higher revenues of the special fund. It is proposed to allocate in the state of accountancy an employee who will directly deal with the budget control of operations for the formation of incomes of a higher educational institution, and the implementation of the estimate of a higher educational institution. To this end, it is proposed to introduce an internal document "Instruction on budgetary control of the income account of the secondary schools" PDTU ". The recommended sub-accounts of the own revenues of the secondary educational institutions" PDTU "are introduced. The article proposes measures to improve the system of accounting and increase of income of the University, as well as proposals for modernization of the legislative and normative base for accounting of incomes of budgetary institutions, will positively influence the results of the work of a higher educational institution as a whole and on a separate accounting unit income of the institution, namely the work of the accounting service.

Ліхоносова Г. С., Шабаліна Г.В. Організація та шляхи вдосконалення обліку доходів бюджетної установи.

Стаття носить оглядовий характер. В статті визначаються основні елементи з організації бухгалтерського обліку власних коштів бюджетної установи, та шляхи їх вдосконалення та збільшення. Аналіз зроблений на базі ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет». Запропонований підхід до деталізації рахунків з обліку доходів від надання платних послуг, та зміни до робочого плану рахунків вищого навчального закладу. Розроблена аналітика у поєднанні з належним чином організованим управлінським обліком сприятиме досягненню оптимізації діяльності з надання платних послуг у державному вищому навчальному закладу і отриманню більших обсягів доходів спеціального фонду. Пропонується виділити у штаті бухгалтерії працівника, який безпосередньо займатиметься бюджетним контролем операцій з формування доходів вищого навчального закладу, та виконання кошторису вищого навчального закладу. З цією метою пропонується впровадити внутрішній документ «Інструкція з бюджетного контролю обліку доходів ДВНЗ «ПДТУ». Наведено рекомендовані субрахунки власних надходжень ДВНЗ «ПДТУ». В статті, запропоновано заходи по удосконаленню системи бухгалтерського обліку та збільшення доходів університету, та пропозиції щодо модернізації законодавчої та нормативної бази з обліку доходів бюджетних установ, позитивно вплинуть на результати роботи вищого навчального закладу як в цілому, так і на окрему ланку, що здійснює облік доходів установи, а саме на роботу бухгалтерської служби.

Лихоносова А. С., Шабалина А. В. Организация и пути совершенствования учета доходов бюджетного учреждения.

Статья носит обзорный характер. В статье определяются основные элементы по организации бухгалтерского учета собственных средств бюджетного учреждения, и пути их совершенствования и увеличения. Анализ сделан на базе ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет». Предложенный подход к детализации счетов по учету доходов от оказания платных услуг и изменения в рабочий план счетов высшего учебного заведения. Разработанная аналитика в сочетании с правильно

организованным управленческим учетом будет способствовать достижению оптимизации деятельности по предоставлению платных услуг в государственном высшем учебном заведении и получению больших объемов доходов специального фонда. Предлагается выделить в штате бухгалтерии работника, который непосредственно будет заниматься бюджетным контролем операций по формированию доходов вуза, и выполнения сметы высшего учебного заведения. С этой целью предлагается внедрить внутренний документ «Инструкция по бюджетному контролю учета доходов ДВНЗ» ПГТУ ». Наведено рекомендованные субсчета собственных поступлений ДВНЗ» ПГТУ ». В статье, предложены меры по совершенствованию системы бухгалтерского учета и увеличение доходов университета, и предложения по модернизации законодательной и нормативной базы по учету доходов бюджетных учреждений, положительно повлияют на результаты работы высшего учебного заведения, как в целом, так и на отдельное звено, осуществляющее учет доходов учреждения, а именно на работу бухгалтерской службы

Постановка проблеми. З розвитком економіки України в напрямку ринкових відносин дедалі важливішою стає роль процесу управління у формуванні діяльності будь-якої господарської інформації. Оскільки облік, контроль та аналіз є невід'ємними складовими цього процесу, то сучасний бухгалтер повинен володіти технікою ведення бухгалтерського обліку, контролю за здійсненням операцій, уміння раціонально організувати ці складові своєї продукції в просторі і часі. В сучасних умовах для прийняття управлінських рішень у господарюванні актуальною є потреба в аналізі діяльності підприємства. Діяльність державних ВНЗ здійснюється на основі змішаного фінансування: частина коштів на покриття видатків навчального закладу надходить у порядку кошторисного фінансування з державного бюджету (загальний фонд бюджету), частина – за рахунок власних надходжень, основним з яких є плата за навчання студентів (спеціальний фонд бюджету). За умови постійного недофінансування з державного бюджету у зв'язку з кризовими явищами в Україні, посилюється інтерес до власних надходжень бюджетних установ, зокрема до платних послуг.

Метою статті є розробка питань щодо організації обліку і контролю формування надходжень власних коштів в бюджетних установах та розробка конкретних шляхів їх вдосконалення.

Результати дослідження. Основним планово-фінансовим документом, який встановлює повноваження щодо отримання надходжень і розподілу бюджетних асигнувань, дотриманням фінансової дисципліни, на рівні установи, є кошторис бюджетної організації. Кошторис спеціального фонду складається з двох частин доходної та видаткової. Аналіз виконання кошторису дає можливість здійснювати контроль за раціональним витрачанням державних коштів з метою ефективного управління бюджетною організацією та установою.

Доходи мають важливе значення для здійснення діяльності бюджетної установи. Доходи з загального фонду установа отримує в межах бюджетного призначення, а власні надходження (доходи спеціального фонду) від надання платних послуг згідно з функціональними повноваженнями установи. Від цього залежить формування доходної частини бюджетних установ. Наприклад в досліджуваній установі власними надходженнями є доходи від надання освітніх послуг та отримання коштів від науково-дослідні роботи. Хоча навчальні заклади самі заробляють ці кошти, та, оскільки вони фінансуються з державного бюджету, всі кошти спеціального фонду вважаються бюджетними.

Враховуючи особливості бухгалтерського обліку в бюджетних установах, мету діяльності ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», для належного виконання функціональних повноважень, удосконалення обліку і підвищення власних доходів пропонується:

- обліковувати доходи спеціального фонду в установі згідно з кодами економічної класифікації бюджету;
- впровадження інноваційних освітніх технологій, що відповідають сучасним освітнім і галузевим стандартам, забезпечують гарантії якості підготовки фахівців і освітніх послуг;

- створення науково-педагогічної системи, яка забезпечуватиме високий рівень якості вищої освіти, яке виступає умовою соціального захисту, професіоналізації і безперервної освіти впродовж всього життя фахівця;
- модернізація навчально-матеріальної бази спеціальностей ДВНЗ «ПДТУ», з метою відповідності сучасним вимогам підготовки фахівців;
- вдосконалення комплексного навчально-методичного і дидактичного забезпечення освітнього процесу і комп'ютеризації, як технічної основи впровадження сучасних технологій;
- вдосконалення мобільних науково-педагогічних систем ступінчатої підготовки фахівців на рівні сучасних досягнень педагогічної науки;
- вдосконалення системи управління освітньою діяльністю, системи стимулювання високої якості її результатів;
- всебічний розвиток нових форм навчання, зокрема дистанційних;
- вдосконалення європейської кредитово-модульної системи організації навчального процесу, стимулювання мобільності студентів ДВНЗ «ПДТУ» в європейському просторі;
- упроваджувати сучасні технології тестування, удосконалити організацію прийому;
- впровадження у навчальний процес нових інформаційних технологій;
- переглянути формування вартості навчання.

Для забезпечення досягнення ефективності та якості обліку, а також оперативного управління зазначеними об'єктами слід посилити деталізацію інформації про надходження коштів спеціального фонду, доцільно рахунок 71 деталізувати субрахунками: окремо надходження за контрактне навчання для здобуття вченого ступеня, окремо за навчання по підвищенню кваліфікації, окремо за дистанційне навчання, окремо за науково-дослідні роботи (доцільно обліковувати по кожному договору окремо, щоб поліпшити можливість контролю доходів і видатків), а також окремо обліковувати надходження коштів від надання платних послуг (спортивні секції, послуги поліграфії, мешкання в гуртожитку інше).

Запропонований підхід до деталізації рахунків з обліку доходів від надання платних послуг дозволяє досягти поліпшення обліку для прийняття управлінських рішень. Розроблена аналітика у поєднанні з належним чином організованим управлінським обліком сприятиме досягненню оптимізації діяльності з надання платних послуг у державному вищому навчальному закладу і отриманню більших обсягів доходів спеціального фонду.

Запропоновані зміни до робочого плану рахунків вищого навчального закладу дозволять поліпшити систему бухгалтерського обліку, підвищити ефективність діяльності бюджетної установи в цілому, а також значно зменшити затрати часу на перевірку за окремими видами доходів.

Рекомендовані субрахунки для обліку власних доходів установи занесемо в таблицю 1.

З метою проведення контролю обліку доходів вищого навчального закладу пропонується виділити у штаті бухгалтерії працівника, який безпосередньо займатиметься бюджетним контролем операцій з формування доходів вищого навчального закладу, та виконання кошторису вищого навчального закладу. З цією метою пропонується впровадити внутрішній документ «Інструкція з бюджетного контролю обліку доходів ДВНЗ «ПДТУ». В даній інструкції пропонується передбачити порядок проведення бюджетного контролю операцій з формування доходів вищого навчального закладу. Дана інструкція повинна містити перелік об'єктів бюджетного контролю, та процедури перевірки.

Таким чином впровадження бюджетного контролю власних надходжень ДВНЗ «ПДТУ» дозволить більш детально аналізувати процедури формування доходів, з метою запобігання перекручень та неточностей їх відображення в обліку.

Враховуючи, що в сучасних умовах ефективного функціонування системи управління доходами спеціального фонду в бюджетних установах неможливе без застосування сучасних автоматизованих систем і новітніх комп'ютерних технологій, у ході проведення дослідження запропоновано провести комплексну автоматизацію облікових робіт щодо обліку доходів у бюджетні установі, та об'єднати кілька програм, що використовуються в установі в єдину, для того, щоб зробити неможливим дублювання обробки інформації, та скоротити час на її обробку. Ще це забезпечить оперативне вирішення завдань обліку, контролю та аналізу, сприятиме якісному контролю за формуванням доходів і видатків бюджетних установ, економії грошових і матеріальних ресурсів. У кінцевому підсумку це забезпечить зростання обсягів і якості наданих бюджетними установами послуг.

Таблиця 1. - Рекомендовані субрахунки власних надходжень ДВНЗ «ПДТУ»

Номер раунку в плані, що пропонується	синтетичного в робочому	Код класифікації доходів бюджету та назва	призначення рахунку
7111o			Доходи як плата за навчання по укладеним договорам студентів-контрактників
7111іпк		25010100	Доходи як плата за навчання з підвищення кваліфікації кадрів, навчання для здобуття післядипломної освіти
7111п			Доходи від надання послуг з підготовки для вступу до університету (підготовчі курси)
7111д			Доходи від надання інших послуг у сфері освітньої діяльності
7111і			Доходи від проведення науково-дослідних і інших пошукових робіт
7111н			Доходи від плати за мешкання в гуртожитку
7111г			Дохід від надання послуг з оздоровлення та відпочинку (плата за путівки до оздоровчого табору «Олімп», та заняття в спортивних секціях)
7111оз		25010200	Дохід від надання інших платних послуг
7111ін			Плата за оренду майна бюджетних установ
7411		25010300	Надходження бюджетних установ від реалізації майна
7211		25010400	Благодійні внески, гранти
751121г		25020100	Благодійні внески, гранти та дарунки
751121д		25020200	Дарунки
751122с			Матеріальна допомога студентам-сиротам
751122см			Стипендія КМУ молодим вченим

З метою удосконалення організації аналітичної роботи за виконанням кошторису необхідно замінити процес обробки та систематизації первинних документів самими працівниками бухгалтерії на спеціалізовані новітні програми, які б дали можливість оперативно та ефективно обробляти інформацію на електронних носіях.

Ураховавши особливості бухгалтерського обліку в бюджетних установах та мету діяльності навчального закладу для удосконалення обліку доходів пропонується забезпечення належних умов взаємовигідної співпраці між ДВНЗ «ПДТУ» і зацікавленими потенційними роботодавцями. Це може бути: юридично оформлена

взаємовигідна співпраця університету із новими роботодавцями і споживачами наукової продукції (на постійній основі); мотивованої (стимульованої) спонсорської допомоги закладам освіти; економічно вигідної передачі в оренду належних закладу нежитлових приміщень та нерухомого майна; навчально-лабораторного та науково - дослідного обладнання.

Реалізація повною мірою потенційних можливостей щодо збільшення обсягів науково-дослідних робіт за господарчими договорами, які є джерелом наповнення бюджету.

Для здійснення основних кроків з огляду на розбіжності між вітчизняним та міжнародним досвідом в обліку бюджетних організацій пропонується: удосконалити систему бухгалтерського обліку власних надходжень в державному секторі.

Треба оновити інструкції з бухгалтерського обліку з урахуванням нового плану рахунків та комп'ютеризації облікових процесів. Міністерству фінансів та Державному казначейству доцільно внести зміни до всіх чинних нормативно-правових актів, які регламентують правила бухгалтерського обліку і складання єдиної фінансової звітності. Розробити та запровадити єдині національні положення (стандартів) бухгалтерського обліку та єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, гармонізованого з бюджетною класифікацією.

Таким чином, запропоновані заходи по удосконаленню системи бухгалтерського обліку та збільшення доходів університету, та пропозиції щодо модернізації законодавчої та нормативної бази з обліку доходів бюджетних установ, позитивно вплинуть на результати роботи вищого навчального закладу як в цілому, так і на окрему ланку, що здійснює облік доходів установи, а саме на роботу бухгалтерської служби.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи»: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 N 1629, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>. - Назва з екрана.
2. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 січня 2014 р. за № 161/24938), зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>. - Назва з екрана.
3. Порядок надання платних освітніх послуг державними та комунальними навчальними закладами: Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23.07.2010 № 736/902/758 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1196-10>. - Назва з екрана

References:

1. Public Status (Standard) of Accounting in the Public Sector 124 "Revenues": Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 24, 2010 No. 1629, as amended [Electronic resource] // Verkhovna Rada of Ukraine: [site]. - Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>. - Title from the screen.
2. On Approval of the Public Accountancy Accounting Plan in the Public Sector: Order of the Ministry of Finance of Ukraine of 31.12.2013 No. 1203 (Registered with the Ministry of Justice of Ukraine on January 25, 2014 under No. 161/24938), as amended [Electronic resource] // Verkhovna Rada of Ukraine: [site]. - Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>. - Title from the screen.
3. The procedure for the provision of paid educational services by state and municipal educational institutions: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ministry of Economy of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine of 23.07.2010 № 736/902/758 [Electronic resource] // Verkhovna Rada of Ukraine: [site]. - Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1196-10>. - Title from the screen

Keywords: accounting, own receipts, accounts, revenues.

Ключові слова: бухгалтерський облік, власні надходження, рахунки, доходи.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, собственные поступления, счета, доходы

Рецензент: Хаджинова О.В., декан економічного факультету, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., доцент

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6796025>

УДК 339.7

ВПЛИВ СВІТОВОГО РИНКУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ФІНАНСУВАННЯ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ<https://orcid.org/0000-0003-1465-7794>

Апальков Сергій Сергійович, аспірант, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, e-mail: svstager@gmail.com, тел. +38 067 501 63 47

Serhii Apalkov, postgraduate student, Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro

S. Apalkov, Influence of the world market of alternative finance on the development of small and medium businesses (SMEs)

The article is of an exploratory nature and is devoted to the theme of the influence of the world market of alternative finance on the development of small and medium business. The active development of the global international market for alternative financing has led to a discourse on its impact on the activity of small and medium-sized enterprises (SMEs) in the country. The study showed that the likelihood of attracting funding in the alternative finance market depends largely on the type of the business activity of the SMEs. A matrix of the most used sources of alternative finance by the region (Asia, America, Europe) was formed. The greatest opportunities for alternative finance exist for businesses operating in the technology sector, retail and wholesale, as well as construction. In addition, studies have shown that cross-border SMEs' activity is increasing with the use of all alternative funding models. The analysis of transactional flows across the European continent, which are related to cross-border crowdfunding by platforms, and their approaches to internationalization, suggests that most of them implement international expansion strategies.

Апальков С. С. Вплив світового ринку альтернативного фінансування на розвиток малого та середнього бізнесу

Стаття носить оглядовий характер і присвячена темі впливу світового ринку альтернативного фінансування на розвиток малого та середнього бізнесу. Активний розвиток глобального міжнародного ринку альтернативного фінансування зумовив дискурс щодо його впливу на активність малого та середнього підприємництва (МСП) в країні. Проведене дослідження показало, що вірогідність залучення фінансування на ринку альтернативного фінансування, багато в чому залежить від сфери діяльності МСП. Була сформована матриця найбільш застосовуваних джерел альтернативного фінансування у розрізі регіонів (Азія, Америка, Європа). Найбільші можливості щодо альтернативного фінансування існують для бізнесів, які працюють в технологічній сфері, галузях роздрібної та оптової торгівлі, а також будівництві.

Крім того, дослідження показало, що зростає транскордонна активність МСП при використанні усіх моделей альтернативного фінансування.

Апальков С. С. Влияние мирового рынка альтернативного финансирования на развитие малого и среднего бизнеса

Статья носит обзорный характер и посвящена теме влияния мирового рынка альтернативного финансирования на развитие малого и среднего бизнеса. Активное развитие глобального международного рынка альтернативного финансирования обусловило дискурс относительно его влияния на активность малого и среднего предпринимательства (МСП) в стране. Проведенное исследование показало, что вероятность привлечения финансирования на рынке альтернативного финансирования, во многом зависит от сферы деятельности МСП. Была сформирована матрица наиболее применяемых источников альтернативного финансирования в разрезе регионов (Азия, Америка, Европа). Наибольшие возможности альтернативного финансирования существуют для бизнеса, которые работают в технологической сфере, отраслях розничной и оптовой торговли, а также строительстве. Кроме того, исследование показало, что растет трансграничная активность МСП при использовании всех моделей альтернативного финансирования. Анализ транзакционных потоков на Европейском континенте, связанные с трансграничным финансированием, и подходов платформ по интернационализации, позволяет сделать вывод, что большинство из них реализуют стратегии международного расширения.

Постановка проблеми. В останнє десятиліття спостерігається різкий стрибок у розвитку альтернативних моделей фінансування бізнесу, що діють на основі Інтернет-платформ (акціонерний краудфандинг, рівноправне бізнес кредитування, тощо). Їх переваги з точки зору швидкості, простоти та доступності залучення фінансових ресурсів

у порівнянні з традиційними джерелами забезпечує їх привабливість як з точки зору постачальників, так і одержувачів фінансових ресурсів. З одного боку це демонструє високий потенціал для розвитку ринку альтернативного фінансування саме в сегменті малих і середніх підприємств (МСП), а з іншого – існують певні специфічні ризики та недоліки в залежності від конкретних секторів їх економічної діяльності, які потребують детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику альтернативного фінансування активно вивчає Кембріджський центр альтернативного фінансування при Кембріджському університеті у Великобританії і публікує щорічні звіти про стан розвитку цих ринків щодо усіх регіонів світу [1, 2].

Питаннями розвитку краудфандінгу займаються такі дослідники як Ценклер Н. И., Панько М. В., Огородник В. О., Макарович В. К. [3], Києвич А. В., Койп А. Д. [4], Болдарук Д. Ю. [5], Аккерман К. [6] та інші.

Метою статті є розгляд дискурсу розвитку міжнародного ринку альтернативного фінансування в контексті впливу на активність малого та середнього підприємництва.

Результати дослідження. Відповідно до звіту ОЕСР [7], малі та середні підприємства (МСП) все частіше звертаються до альтернативних джерел фінансування, водночас, обсяг нових банківських кредитів в ряді країн зменшуються.

Однак, багато малих і середніх підприємств все ще залишаються занадто залежними від банківських кредитів, а використання інших інструментів, крім прямого боргу, сильно відрізняється в різних країнах.

Малий і середній бізнес (МСБ) утворюють основу для національних економік країн-членів ОЕСР [7], забезпечуючи 60% всієї зайнятості та в середньому від 50% до 60% доданої вартості в країні.

Ринок альтернативного фінансування найбільш динамічно розвивається в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. На другому місті йде Американський континент. Європа значно поступається в цьому контексті зазначеним регіонам і представлена на третьому місті [8].

США. Зокрема аналіз обсягів 2016 року, показує що альтернативне фінансування для підприємств продовжувало зростати в континентальному Китаї.

Таблиця 1

Сфери діяльності компаній, які найбільше фінансуються краудфандинговими платформами в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні за типом моделі

Модель	1 місце	2 місце	3 місце
Рівноправне споживче кредитування	Бізнес та професійні послуги	Роздрібна та оптова торгівля	Нерухомість та житло
Рівноправне бізнес кредитування	Бізнес та професійні послуги	Роздрібна та оптова торгівля	Будівництво
Краудінвестинг	Технологія	Відпочинок та гостинна справа	Інші
Винагородний краудфандинг	Мистецтво, музика та дизайн	Дизайн продукту	Кіно та розваги
Благодійний краудфандинг	Здоров'я та соціальна робота	Благодійність та філантропія	Освіта та наука

Джерело: складено на основі [8]

Аналіз підприємств, які переважно фінансуються краудфандинговими платформами, за видами діяльності показав, що технологічні компанії обіймають топові позиції практично в усіх регіонах Америки та регіону. Однак, популярність інших секторів серед краудфандингових інвесторів різниться в залежності від регіону. Так, в США в ТОП-5 галузей входять «Нерухомість», «Їжа та напої», «Кіно та розваги»,

«Роздрібна та оптова торгівля». В Канаді також «Нерухомість», проте ще «Соціальне підприємництво» та «Інтернет і торгівля». В латиноамериканських країнах популярними секторами, окрім технологічного є «Виробництво та інжиніринг», «Будівництво» та «Бізнес та професійні послуги»

Таблиця 2

Сфери діяльності компаній, які найбільше фінансуються краудфандинговими платформами в Америці за регіоном

Сфера діяльності	США	Канада	Латиноамериканські країни
Нерухомість та житло	20%	14%	
Технологія	12%	21%	12%
Їжа та напої	10%		
Кіно та розваги	7%		
Роздрібна та оптова торгівля	7%		
Соціальне підприємство		14%	
Інтернет і торгівля		14%	
Виробництво та інжиніринг			9%
Будівництво			8%
Бізнес та професійні послуги			9%
Інші	44%	37%	62%
Всього	100%	100%	100%

Джерело: складено на основі [4]

В Європі галузева структура інвестицій дуже залежить від типу моделі краудфандингової платформи. Так, деякі моделі природно узгоджуються з певними галузями промисловості і тому мають там максимальну представленість. Наприклад, не дивно, що переважна більшість проектів для краудфандингу, заснованого на нерухомості (83%) та рівноправного майнового кредитування (84%) пов'язана з сектором «Нерухомість і житло». Що стосується боргових цінних паперів, то понад 45% фінансування було спрямовано на підприємства, що займаються питаннями охорони навколишнього середовища, відновлюваної енергетики та клінінговими технологіями. У випадку винагородного краудфандингу 27% бізнес-фандрейзингів були у секторах «Фільми та розваги» та 26% - у «Мистецтво, музика та дизайн». Для моделі розподілу прибутку 53% стосуються спорту, а 24% - харчування та напоїв.

Таблиця 3

Сфери діяльності компаній, які найбільше фінансуються краудфандинговими платформами в Європі за типом моделі

Модель	1 місце	2 місце	3 місце
Рівноправне бізнес кредитування	Біотехнології, Медтих та E-Health	Їжа та напої	Технологія
Краудінвестинг	Технологія	Нерухомість та житло	Інтернет і торгівля
Винагородний краудфандинг	Кіно та розваги	Мистецтво, музика та дизайн	Технологія
Благодійний краудфандинг	Благодійність та філантропія	Соціальне підприємство	Мистецтво, музика та дизайн
Краудфандинг, заснований на нерухомості	Нерухомість та житло		
Інвойс трейдинг	Транспорт та комунальні послуги	Роздрібна та оптова торгівля	Будівництво
Боргові цінні папери	Навколишнє середовище, відновлювана енергетика та клінінгові технології	Нерухомість та житло	Енергетика та гірнична справа
Розподіл прибутку	Спорт	Їжа та напої	Енергетика та гірнична справа
Рівноправне майнове кредитування	Нерухомість та житло	Їжа та напої	Виробництво та інжиніринг

Джерело: складено на основі [4]

Таким чином, підсумовуючи аналіз сфер діяльності компаній, що користуються альтернативним фінансуванням, у регіональному розрізі можна зробити висновок, що в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Європі та США дуже різняться галузі, куди направляються подібні інвестиції. Отже, йде мова про **фактор регіональної спеціалізації за галузевою ознакою** ринку альтернативного фінансування для МСБ.

Таблиця 4

Матриця найбільш застосовуваних джерел альтернативного фінансування у залежності від сфери діяльності проекту компанії та у розрізі регіонів

Сфера діяльності	Регіон / Модель альтернативного фінансування					
	Європа		Азія		Америка	
Соціальне підприємство	Благодійний краудфандинг		-	-		
Бізнес та професійні послуги	-	Рівноправне бізнес кредитування, Рівноправне споживче кредитування		Рівноправне бізнес кредитування		бізнес
Біотехнології, Медтех та E-Health	Рівноправне бізнес кредитування	-		-		
Благодійність та філантропія	Благодійний краудфандинг		Благодійний краудфандинг		-	
Будівництво	Інвойс трейдинг		Рівноправне бізнес кредитування	Балансове бізнес кредитування, Рівноправне бізнес кредитування		бізнес
Виробництво та інжиніринг	Рівноправне бізнес кредитування	майнове		-		
Відпочинок та гостинна справа	-		Краудінвестинг		-	
Дизайн продукту	-		Винагородний краудфандинг		-	
Енергетика та гірнична справа	Боргові цінні папери, Розподіл прибутку		-		-	
Здоров'я та соціальна робота	-		Благодійний краудфандинг		-	
Їжа та напої	Рівноправне бізнес кредитування, Рівноправне майнове кредитування, Розподіл прибутку	-		Розподіл прибутку		
Інтернет електронна торгівля	Краудінвестинг		-		Балансове бізнес кредитування, Краудінвестинг	бізнес
Кіно та розваги	Винагородний краудфандинг		Винагородний краудфандинг		Винагородний краудфандинг	
Мистецтво, музика та дизайн	Благодійний краудфандинг, Винагородний краудфандинг		Винагородний краудфандинг		Винагородний краудфандинг	
Навколишнє середовище, відновлювана енергетика та клінінгові технології	Боргові цінні папери		-		-	
Нерухомість та житло	Боргові цінні папери, Краудінвестинг, Краудфандинг, заснований на нерухомості, Рівноправне майнове кредитування	-		Рівноправне споживче кредитування	-	
Освіта та наука	-		Благодійний краудфандинг		-	

Сфера діяльності	Регіон / Модель альтернативного фінансування					
	Європа	Азія		Америка		
Роздрібна та оптова торгівля	Інвойс трейдинг	Рівноправне кредитування, Рівноправне споживче кредитування	бізнес	Балансове кредитування, бізнес	Рівноправне кредитування, Розподіл прибутку	бізнес
Спорт	Розподіл прибутку					
Технологія	Винагородний краудфандинг, Краудінвестинг, Рівноправне кредитування	бізнес	Краудінвестинг	Винагородний краудфандинг, Краудінвестинг, Розподіл прибутку		
Транспорт та комунальні послуги	Інвойс трейдинг	-		-		
Фінансовий сектор	-	-		Краудінвестинг		

Джерело: складено автором

Як видно, в усіх регіонах (Азія, Америка, Європа) найбільші широкий спектр можливих джерел альтернативного фінансування для МСБ, які працюють в технологічній сфері, галузях роздрібної та оптової торгівлі, а також будівництві. Натомість інші сфери (медична, електронна комерція, нерухомість, тощо) фінансуються по-різному в залежності від регіону.

Слід зазначити, що на ринку альтернативного фінансування зростає обсяг транскордонних операцій. Оскільки внутрішня конкуренція посилюється, а масштабування ускладнюється усередині однієї країни, платформи демонструють більш високі рівні міжнародної діяльності. У деяких випадках до цього спонукають посилення регуляторних режимів, які обмежують активність платформ. Так, наприклад, у Європі в 2016 році 77% платформ повідомили про певний рівень транскордонних надходжень для підтримки місцевих кампаній, а 44% - про відтік підтримки місцевих користувачів для кампаній за кордоном. Це значно більші показники порівняно 2015 роком, де вони становили 54% та 24% відповідно.

Також аналіз транзакційних потоків на Європейському континенті, які пов'язані з транскордонним фінансуванням, та підходів платформ щодо інтернаціоналізації, дозволяє зробити висновок, що більшість з них реалізують стратегії міжнародного розширення. Найбільш міжнародно-орієнтовані моделі - це рівноправне майнове і бізнес кредитування. На другому місці – інвойс-трейдинг. Найпопулярніша стратегія полягає в тому, щоб обслуговувати міжнародні ринки через глобальний веб-сайт англійською мовою, використовуючи власний персонал, що є типовим для інтернаціоналізації інтернет-компаній на ранній стадії. Ця модель особливо виражена у сегменті краудфандингу, заснованого на нерухомості (58%), рівноправному споживчому кредитуванні (56%), краудінвестингу (51%) та благодійному краудфандингу (50%).

Деякі платформи також повідомляють про різні інші міжнародні стратегії, найпоширенішими з яких є стратегічне партнерство з іноземними організаціями, що є дистриб'юторами та дилерами, а також продажі технологій платформ іноземним покупцям у формі ліцензій та франчайзингових схем.

Таблиця 5

Популярність стратегії інтернаціоналізації в залежності від моделі альтернативного фінансування в Європі

Модель інтернаціоналізації	Стратегія	Немає міжнародної експансії	Локалізован ий сайт з власним брендом	Локалізован ий сайт з місцевим брендом	Глобальний англійський веб-сайт	Інша
Краудфандинг, заснований на нерухомості		21%	36%	0%	50%	0%

Модель / інтернаціоналізації	Стратегія	Немає міжнародної експансії	Локалізован ий сайт з власним брендом	Локалізован ий сайт з місцевим брендом	Глобальний англійський веб-сайт	Інша
Акціонерний краудфандинг		44%	25%	0%	33%	5%
Інвойс трейдинг		11%	56%	0%	22%	11%
Винагородний краудфандинг		43%	21%	5%	26%	7%
Рівноправне кредитування	споживче	43%	38%	0%	48%	0%
Рівноправне кредитування	бізнес	31%	33%	0%	27%	9%
Рівноправне кредитування	майнове	9%	55%	0%	36%	9%
Благодійний краудфандинг		46%	17%	5%	32%	10%

Джерело: складено на основі [1]

Висновки. Стрімкий розвиток глобального ринку альтернативного фінансування відкрив широкі можливості для підприємств малого та середнього бізнесу, особливо в контексті підвищення вимог з боку традиційних інституцій (перш за все, банків). Зазначений ринок нараховує досить широкий вибір моделей фінансування, які включають рівноправне кредитування, краудінвестинг, благодійний та винагородний краудфандинг. В залежності від сфери діяльності МСБ була сформована матриця найбільш застосовуваних джерел альтернативного фінансування у розрізі регіонів (Азія, Америка, Європа), яка показала, що найбільші можливості щодо альтернативного фінансування існують для МСБ, які працюють в технологічній сфері, галузях роздрібної та оптової торгівлі, а також будівництві. Крім того, аналіз показав, що зростає транскордонна активність МСБ при використанні усіх моделей альтернативного фінансування.

Список використаних джерел:

1. Tania Ziegler, E.J. Reedy, Annie Le, Bryan Zhang, Randall S. Kroszner, Kieran Garvey "Hitting Stride: the Americas alternative finance industry report". 2017. p. 44. / Available at: https://www.jbs.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/research/centres/alternative-finance/downloads/2017-05-americas-alternative-finance-industry-report.pdf.
2. Tania Ziegler, Rotem Shneor, Kieran Garvey, Karsten Wenzlaff, Nikos Yerolemou, Rui Hao, Bryan Zhang "Expanding Horizons: The 3rd European Alternative Finance Industry Report". 2016. p. 123. / Available at: https://www.jbs.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/research/centres/alternative-finance/downloads/2018-ccaf-exp-horizons.pdf.
3. Ценклер Н. И., Панько М. В., Огородник В. О., Макарович В. К. Краудфандинг в Украине: специфика учета. *Sustainable Development*. 2015. Vol. 3 (24). С. 38–42.
4. Киевич А. В., Коїп А. Д. Краудінвестинг как альтернативная модель финансирования инвестиционного проекта. *Экономика и банки*. 2016. № 1. С. 58–65.
5. Болдарук Д. Ю. Краудфандинг как новый источник финансирования инновационной деятельности в сельском хозяйстве // *RJOAS*. 2015. № 6 (42). URL: https://rjoas.com/issue2015-06/article_03.pdf.
6. Аккерман К. Краудфандинг як фінансовий інструмент. URL: http://ufin.com.ua/analit_mat/sdu/139.htm.
7. OECD "Financing SMEs and Entrepreneurs 2018: An OECD Scoreboard". Published on February 21, 2018. / Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.oecd.org/industry/smes/financing-smes-and-entrepreneurs-23065265.htm>.
8. Апальков С.С. «Детермінанти розвитку світового ринку альтернативного фінансування» / «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління». Volume 29 (68). № 4, 2018.
9. *CULTIVATING GROWTH: The 2nd Asia Pacific Region Alternative Finance Industry Report*. https://www.jbs.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/research/centres/alternative-finance/downloads/2017-09-cultivating-growth.pdf.

References:

1. Tania Ziegler, E.J. Reedy, Annie Le, Bryan Zhang, Randall S. Kroszner, Kieran Garvey "Hitting Stride: the Americas alternative finance industry report". 2017. p. 44. / Available at: https://www.jbs.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/research/centres/alternative-finance/downloads/2017-05-americas-alternative-finance-industry-report.pdf.

2. Tania Ziegler, Rotem Shneor, Kieran Garvey, Karsten Wenzlaff, Nikos Yerolemou, Rui Hao, Bryan Zhang "Expanding Horizons: The 3rd European Alternative Finance Industry Report". 2016. p. 123. / Available at: https://www.jbs.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/research/centres/alternative-finance/downloads/2018-ccaf-exp-horizons.pdf.
3. Zenkler N. I., Panko M. V., Ogorodnik V. O., Makarovich V. K. Crowdfunding in Ukraine: accounting specifics. *Sustainable Development*. 2015. Vol. 3 (24). Pp. 38–42.
4. Kievich A.V., Koip A.D. Crowdfunding as an alternative model for financing an investment project. *Economy and banks*. 2016. No. 1. P. 58–65.
5. Boldaruk D. Yu. Crowdfunding as a new source for financing innovation in agriculture // *RJOAS*. 2015. № 6 (42). URL: https://rjoas.com/issue2015-06/article_03.pdf.
6. Ackerman K. Crowdfunding as a financial instrument. URL: http://ufin.com.ua/analit_mat/sdu/139.htm.
7. OECD "Financing SMEs and Entrepreneurs 2018: An OECD Scoreboard". Published on February 21, 2018. / Available at: <http://www.oecd.org/industry/smes/financing-smes-and-entrepreneurs-23065265.htm>
8. Apalkov Serhii "Determinants of the development of the world market of alternative finance" / *Scientists' notes of the Taurida National University named after VI Vernadsky Series: Economics and Management* . Volume 29 (68). No. 4, 2018.
9. *CULTIVATING GROWTH: The 2nd Asia Pacific Region Alternative Finance Industry Report*. https://www.jbs.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/research/centres/alternative-finance/downloads/2017-09-cultivating-growth.pdf.

Keywords: *alternative finance, crowdfunding, P2P lending, donation-based crowdfunding, reward based crowdfunding*

Ключові слова: *ринок альтернативного фінансування, краудінвестинг, рівноправне кредитування, благодійний краудфандинг, винагородний краудфандинг*

Ключевые слова: *рынок альтернативного финансирования, краудинвестинг, равноправное кредитование, благотворительный краудфандинг, вознаградительный краудфандинг*

Рецензент: Мешко Н. П., Завідувач кафедри менеджменту і туристичного бізнесу, доктор економічних наук, професор, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6444692>

УДК 338.2

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ «EVENT MARKETING»orcid.org/0000-0001-5238-0525

Калінін Олександр Володимирович, к. е. н., доцент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», м. Маріуполь, kalininandkalinin@gmail.com, +380966387474

Присяжна Ганна Андріївна, магістрант групи МК-17-М кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», м. Маріуполь, annaprysiazhna@gmail.com, +380960381383

Oleksandr Kalinin, Associate Professor, Department of Marketing and Business - Administration, Candidate of Economic Sciences, Pryazovskyi State Technical University (PSTU), Mariupol, Ukraine

Hanna Prysiazhna, master degree student of Marketing and Business - Administration, Pryazovskyi State Technical University (PSTU), Mariupol, Ukraine

O. Kalinin, H. Prysiazhna, Analysis of «event marketing» investment attractive.

The article raises the topic of new marketing technologies investment attractiveness. The purpose of event marketing was noted and its relevance as a marketing technology was considered. The importance of marketing events for a business is related to their implementation costs by the company. Therefore, the study of various marketing tools in terms of the ratio of their value and potential benefits are important aspects of the investment costs of enterprises. This article highlights and describes groups of events divided into different types of events (business, social, corporate). The analysis of the stages of the life cycle of the event marketing was provided. The events that were held at each of the milestone events of the event marketing were indicated. Conclusions about the stages that most affect the further competitiveness of the marketing event are made. The main advantages of event marketing over the other marketing tools were analyzed. The analysis of event agencies in the global market, namely: George P. Johnson Experience Marketing (GPJ), Pico Global Services, VOK DAMS, Universal world events, AMCI Global, Jack Morton Worldwide, Ashfield Meetings and Events, FreemanXP, Hargrove Inc. , Hartmann Studios. The analysis was made taking into account the number of the activities that these companies provide per year, as well as the income they receive from this activity. A comparative analysis of the shares of these companies in the volume of services and income received was made and conclusions were made. A study of marketing services in the 2016-2018 years was provided. Conclusions about the size of marketing events on the marketing services market were made. The problems of the development of the event marketing market and the forecast of the market volume, as well as the problems of the development of marketing services in Ukraine were analyzed. The conclusions provide recommendations for improving the marketing environment, which will lead to a more efficient use of advertising funds from customers and make event marketing even more promising a marketing tool for investing in potential business development.

Калінін О. В., Присяжна Г. А. Аналіз інвестиційної привабливості «event marketing».

Стаття піднімає тему пошуку нових маркетингових технологій для бізнесу. Були відзначені мета маркетингу подій та розглянута актуальність його як маркетингової технології. Важливість маркетингових подій для бізнесу пов'язана з витратами, які несе компанія на їх проведення. Тому дослідження різних маркетингових інструментів з точки зору співвідношення їх вартості та потенційної вигоди є важливими аспектами інвестиційних витрат підприємств. У даній статті виділені і описані групи заходів, розділені на різні типи подій (діловий, соціальний, корпоративний). Виконано аналіз етапів життєвого циклу проведення event marketing. Вказані заходи, які проводяться на кожному з етапних подій event marketing. Зроблено висновки про етапах, які найбільш впливають на подальшу конкурентоспроможність маркетингового заходу. Проаналізовано основні переваги event marketing над іншими інструментами маркетингу. Виконано аналіз івент-агентств на світовому ринку, а саме: George P. Johnson Experience Marketing (GPJ), Pico Global Services, VOK DAMS, Universal world events, AMCI Global, Jack Morton Worldwide, Ashfield Meetings and Events, FreemanXP, Hargrove Inc. , Hartmann Studios. Аналіз виконано з урахуванням кількості заходів, які ці компанії здійснюють в рік, а також доходів, які вони отримують від цієї діяльності. Проведено порівняльний аналіз часткою цих компаній в обсягах послуг і отримуваних доходи і зроблені висновки. Проведено дослідження ранка маркетингових послуг в 2016-2018 рр. Зроблено висновки про величину event marketing на ринку маркетингових послуг. Проаналізовано проблеми розвитку ринку маркетингу подій та прогноз обсягу ринку, а також проблеми розвитку маркетингових

послуг в Україні. У висновках наведені рекомендації щодо поліпшення маркетингу середовища, ч то призведе до більш ефективного освоєння рекламних засобів замовників і зробить event marketing ще більш перспективних маркетингових і засобом для інвестування в потенційний розвиток бізнесу.

Калинин А. В., Присяжная А. А. Анализ инвестиционной привлекательности «event marketing».

Статья поднимает тему поиска новых маркетинговых технологий для бизнеса. Были отмечены цель маркетинга событий и рассмотрена актуальность его как маркетинговой технологии. Важность маркетинговых событий для бизнеса связана с затратами, которые несет компания на их проведение. Поэтому исследование различных маркетинговых инструментов с точки зрения соотношения их стоимости и потенциальной выгоды являются важными аспектами инвестиционных затрат предприятий. В данной статье выделены и описаны группы мероприятий, разделенные на разные типы событий (деловой, социальный, корпоративный). Выполнен анализ этапов жизненного цикла проведения event marketing. Указаны мероприятия, которые проводятся на каждом из этапных событий event marketing. Сделано выводы о этапах, которые наиболее влияют на дальнейшую конкурентоспособность маркетингового мероприятия. Проанализированы основные преимущества event marketing над другими инструментами маркетинга. Выполнен анализ event marketing на мировом рынке, а именно: George P. Johnson Experience Marketing (GPJ), Pico Global Services, VOK DAMS, Universal world events, AMCI Global, Jack Morton Worldwide, Ashfield Meetings and Events, FreemanXP, Hargrove Inc., Hartmann Studios. Анализ выполнен с учетом количества мероприятий, которые эти компании осуществляют в год, а также доходов, которые они получают от этой деятельности. Проведен сравнительный анализ долей этих компаний в объемах услуг и получаемых доходах и сделаны выводы. Проведено исследование ранка маркетинговых услуг в 2016-2018 гг. Сделано выводы о величине event marketing на рынке маркетинговых услуг. Проанализированы проблемы развития рынка маркетинга событий и прогноз объема рынка, а также проблемы развития маркетинговых услуг в Украине. В выводах приведены рекомендации по улучшению маркетинговой среды, ч то приведет к более эффективному освоению рекламных средств заказчиков и сделает event marketing еще более перспективным маркетинговым и средством для инвестирования в потенциальное развитие бизнеса.

Постановка проблеми. У теперішній час звичайна реклама ставати менш ефективною, так як відбуваються зміни в економіці і в суспільстві, саме це штовхає суб'єктів ринку на швидке реагування на зміни, приймати незвичайні рішення для залучення споживача. З кожним роком все складніше залучати споживача, так як старі маркетингові комунікації все менш ефективні, для цього варто знаходити щось нове і відповідати запиту сучасної цільової аудиторії. З'явився новий напрямок event-маркетинг, за допомогою якого можна збільшити престиж товару або послуги, а також залучити більше споживачів. І тому стає необхідним дослідження інвестиційної привабливості цього сегменту ринку маркетингових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в розвиток теоретичних та практичних аспектів та вивчення маркетингової діяльності внесли такі вчені як Мелентьева Н. І., Гончар В. В., Боднарук О.В., Горохова Т. В., Ткачук О., Слупський С., У. Хальцбаур, Е.Йоттінгер, Б. Кнаус, Р. Мозер, М. Целлер. Проте досить є актуальним необхідність подальших досліджень нових маркетингових інструментів як об'єктів інвестування, що дозволять підприємствам полегшити свою діяльність у сфері просування своєї продукції та послуг, а також свого бренду.

Мета статті - аналіз світових event-агентств, розгляд можливості ефективного їх використання для підприємств, а також висновки щодо їх інвестиційної привабливості.

Event-маркетинг є сучасним інструментом для просування або рекламування товарів і послуг. Даний вид маркетингу розкриває імідж компаній і проводить безліч заходів від прес-конференції до масових фестивалів або виставок. Event-marketing (з англійської мови перекладається як «Маркетинг подій») - це маркетинговий інструмент з допомогою якого створюються заходи для залучення споживача до певного виду товару або послуг. За допомогою прямого контакту у споживачів виникають більш позитивні емоції, ніж від звичайної реклами.

Метою організації заходів - є демонстрація бренду, товарів, послуг, саме зображає переваги, якості та властивості, також демонстрація презентацій нових послуг, обміну досвідом, пошуку нових стратегічних партнерів і т.д.

Мета event marketing є - привернення уваги бренду, підвищення довгострокових продажів, надання нової продукції (послуги), створення корпоративного іміджу, створення інформаційного приводу, а також для залучення інвесторів.

Рис. 2. Групи заходів Event-маркетингу.

До ділових подій належать: галузеві конференції, семінари, форуми, виставки і презентації.

Спеціальні події: музичні і спортивні фестивалі, міські свята, різні шоу програми, вечірки, а також спонсорські заходи і промо акції, позитивно впливають на імідж компанії.

Корпоративні події: свята, ювілеї, спільний відпочинок, вечірки.

Як у кожного типу послуг у event marketing є свій життєвий шлях, тому необхідно розібрати його головні етапи та виокремити найбільш важливі аспекти. Що впливають на зростання ринку. Життєвий цикл проведення event заходів, які приведенні в таблиці 1.

Таблиця 1

Життєвий цикл проведення івент заходи.

Життєвий цикл проведення івент заходів	
Перший етап дослідження:	маркетингові дослідження продукції;
	аналіз споживчого очікувань;
	вивчення конкурентного середовища ринку;
	поняття рішення про проведення івенту.
Другий етап творча розробка:	визначення цілей і завдань івенту;
	визначення цільової аудиторії івенту;
	визначення очікувань потенційної аудиторії;
	розробка ідейної частини проекту.
Третій етап планування:	визначення ресурсів, часу, контент;
	вибір формату, майданчики, розробка сценарію;
	глобальний ризик-менеджмент;
	перерахунок та остаточне рішення бюджету.
Четвертий етап реалізація та координація:	розробка детального плану дій;
	розробка і здійснення комунікаційної підтримки івенту;
	виявлений відхилень від початкового плану;
	локальний ризик-менеджмент;
	проведення івенту.
П'ятий етап аналіз результатів:	збір даних, необхідний для оцінки ефективності заходів;
	оцінка ефективності івенту;
	робота над помилками.

Таким чином, доцільно проводити дослідження і вивчати конкурентоспроможність середовища, цільову аудиторію, правильно використовувати інструменти управління проектами та аналіз ефективності івенту.

Як і в традиційному маркетингу існує переваги event-marketing, які було відображено на рис.2.

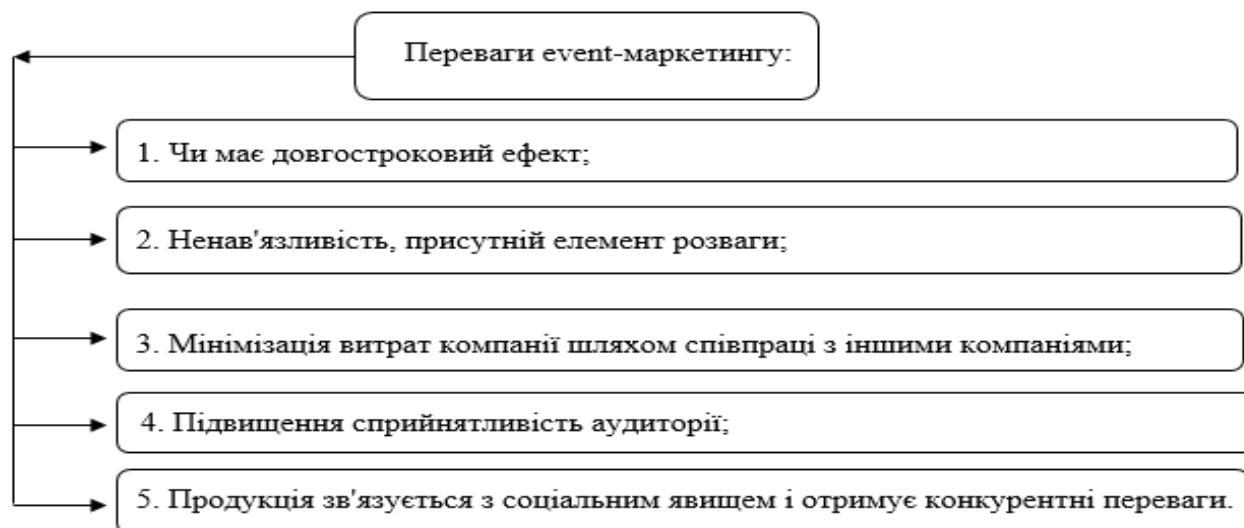

Рис. 2. - Переваги event-маркетингу.

Аналізуючи event-агентства на світовому ринку, слід визначити їх кількість заходів і дохід за рік (таблиця 2). До наймасштабніших агентств відносяться:

1) George P. Johnson Experience Marketing (GPJ) співпрацює Nissan Motor Company Ltd, IBM, Toyota, Audi, AT & T Honds, P & G, Infiniti, Mercedes Benz і ін.

2) Pico Global Services LTD проводила заходи таких брендів: Google, Yoho, Huawei, Audi, BMW, Mercedes Benz, FIA і ін.

3) VOK DAMS: Volkswagen, Porsche, Puma, Nokia, Mercedes Benz, BMW, Ferrari, LAMBORGINI і ін.

4) Universal world events: Radisson, компанія пов'язана з туризмом.

5) AMCI Global: Nissan, Mercedes Benz, Subaru, Rolls Royce, Jaguar, BMW, Hyundai, Ford.

6) Jack Morton Worldwide - організовує вечірки великих масштабів, корпоративи, дні народження та інші свята.

7) Ashfield Meetings and Events: AbbVie Humira, створюють зустрічі пов'язані з медициною.

8) FreemanXP: Microsoft, FMC - vision, BMW, Vodafone, EFI.

9) Hargrove Inc.: Ferrari, Mielsen Business Media.

10) Hartmann Studios: BlackBerry, COX Enterprises, Yahoo, Samsung.

Таблиця 2.

Світові компанії event-маркетингу.

№	Назва	Місто, Країна	Кількість заходів за 2016 рік	Річний дохід (млн. \$)	Питома вага в загальних доходах	Питома вага в загальних заходах
1.	George P. Johnson Experience Marketing (GPJ)	Аубурн Хіллс, Мічиган, США	2300	275	16,25	16,16

2.	Pico Global Services LTD	Гонконг, Китай	330	300	17,73	2,32
3.	VOK DAMS	Вупперталь, Німеччина	350	185	10,93	2,46
4.	Universal world events	Івіленд, Пенсільванія, США	2500	146	8,63	17,57
5.	AMCI Global	Марина Дель Рай, Каліфорнія, США	500	150	8,87	3,51
6.	Jack Morton Worldwide	Бостон, США	1000	100	5,91	7,03
7.	Ashfield Meetings and Events	Айвіленд, США	1075	142	8,39	7,55
8.	FreemanXP	Нью-Йорк, США	5000	250	14,78	35,13
9.	Hargrove Inc.	Ланхе, Меріленд, США	600	60	3,55	4,22
10.	Hartmann Studios	Річмонд, Каліфорнія, США	576	84	4,96	4,05
Всього			14231	1692	100	100

За даними з таблиці 1, можна виділити що більшість івент-агентств розташовані в США. Це свідчить про те що: по-перше податкова ставка для ведення бізнесу - одна з найнижчих в світі, по-друге уряд Штатів зацікавлене в тому, щоб бізнес на території їх країни активно розвивався, по-третє рівень корупції в країні різьоме низький. В той самий час аналізуючи співвідношення доходів та кількість проведених заходів, то лідерами є Китайські компанії у яких рівень маржі на одному заході значно вищий за показник компаній із США.

За допомогою даних можна скласти діаграми.

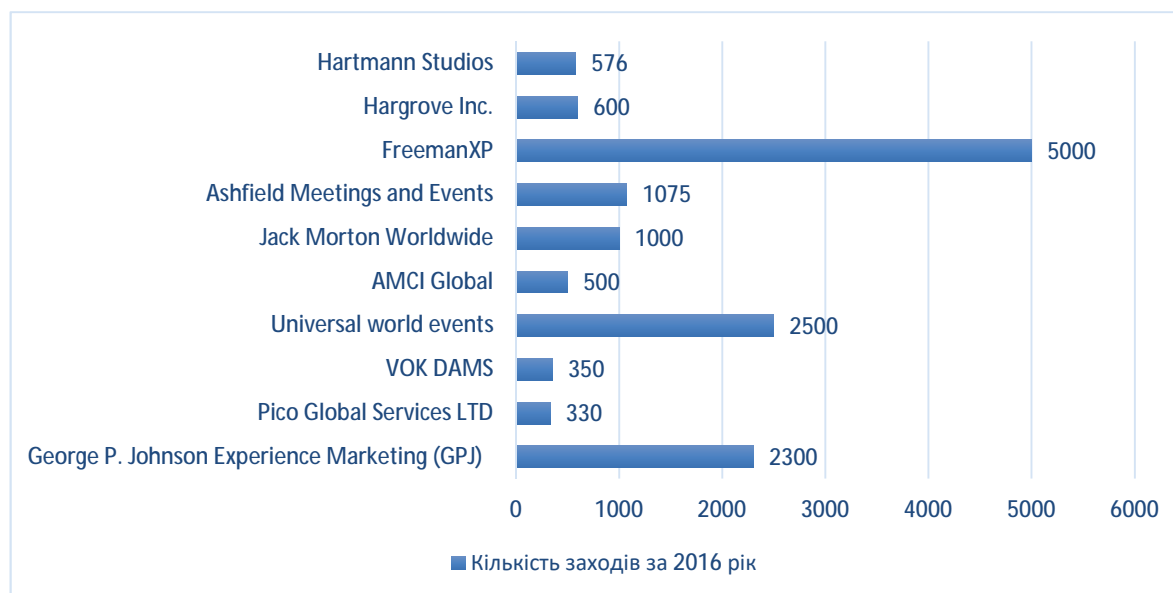

Рис. 3. – Кількість заходів за 2016 рік.

Таким чином, кількість заходів за рік лідирує компанія Freeman XP.

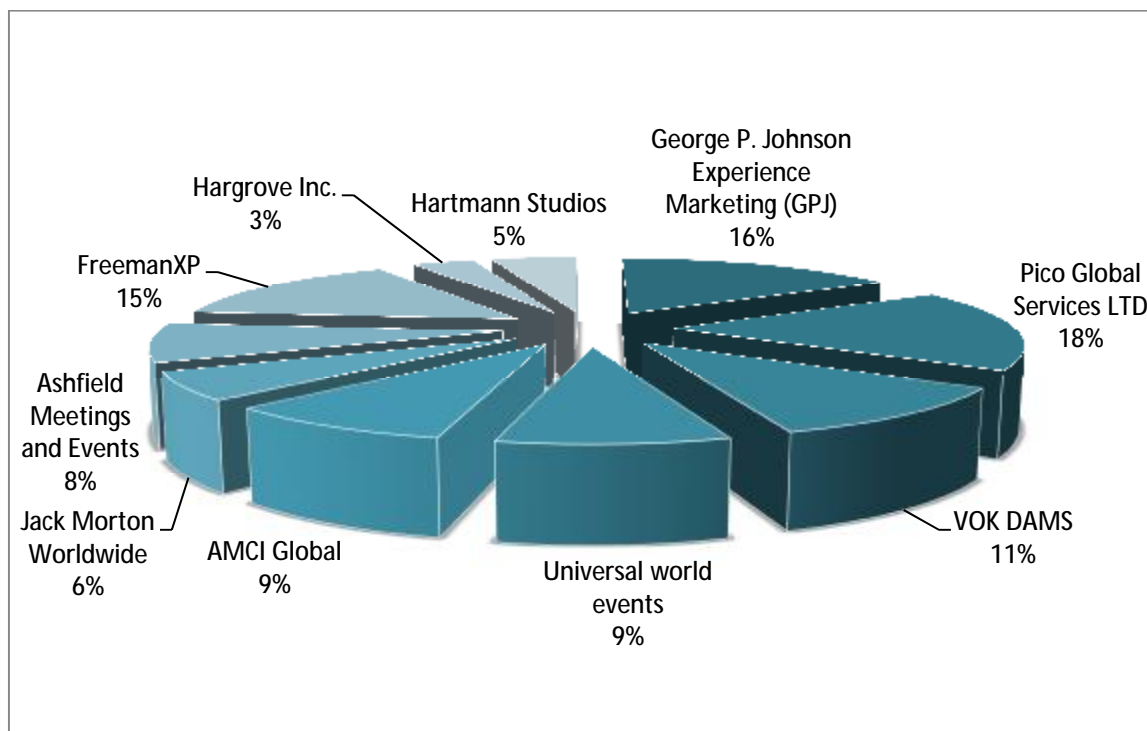

Рис. 4. – Річний дохід (млн. \$).

Якщо вище ми розглядали кількість заходів за рік, то річний дохід високий у компанії Pico Global Services LTD.

У сфері організації заходів в Україні існує такі основні проблеми:

- Відсутність на ринку майданчики для комунікації агентств (асоціації, галузевого співтовариства і т.д.).
- Неготовність українських клієнтів до креативних рішень.
- Брак кваліфікованих кадрів на ринку.

Таблиця 3.

Аналіз маркетингових послуг в Україні[5]

Маркетингові послуги	Обсяг 2016 р. млн.грн.	Обсяг 2017 р. млн.грн.	Обсяг (прогноз) 2018 р. млн.грн.	Відхилення 2017/2016 р.	Відхилення 2018 прогнозного /2017 р.
Обсяг ринку маркетингових сервісів ВСЬОГО	1848	2189	2536	18,45	15,85
Традиційний маркетинг (Мерчандайзінг, програми мотивації і контролю персоналу, Trade промо)	796	955	1098	19,97	14,97
Event marketing	286	343	412	19,93	20,12
інші маркетингові послуги	766	891	1026	16,32	15,15
Всього	3696	4378	5072	18,45	15,85

Розраховано за даними Міжнародної асоціації маркетингових ініціатив (МАМІ) ([http:// www.mami.org.ua](http://www.mami.org.ua)).

В Україні традиційний маркетинг в 2017 році збільшився на 159 млн. грн, а event marketing на 57 млн. грн. Завдяки щорічним збільшенням обсягу традиційного та подієвого маркетингу в майбутньому стане більш розвинутим, та збільшиться кількість кваліфікованих кадрів.

Як показує статистика, зростання ринку маркетингових сервісів значно випереджає зростання економіки України в цілому, тому що компанії ведуть конкурентну боротьбу.

Висновок. У теперішній час event-маркетинг є досить універсальним інструментом змін в умовах, коли традиційна реклама є нерезультативною. Такий інструмент маркетингу стає все більш популярним та інвестиційно привабливим, і все більше компаній вдаються до організації заходів, реалізуючи свою маркетингову стратегію. Якщо івент-маркетинг організовано правильно, підбрано відповідне події на цільову аудиторію, то збільшиться впізнаваність марки, стимулювання збуту, а й прищепити аудиторії лояльність до бренду - епіцентру події. Це один з дієвих інструментів формування позитивного ставлення до компанії або її продукту.

В Україні цей тип маркетингу з'явився порівняно недавно і тому розвинений на недостатньо високому рівні і низької культури. Для того, що б виправити це становище варто впроваджувати досвід інших компаній, залучати інвесторів і підвищувати рівень культури. Але все ж таки отримані статистичні дані галузі та темпах зростання маркетингових послуг дозволяють зробити висновок щодо високої інвестиційної привабливості event marketing в Україні.

Список використаних джерел:

1. Менеджмент / У. Хальцбаур, Е.Йоттінгер, Б. Кнаус, Р. Мозер, М. Целлер; [Пер. з нім. Т. Фоміної]. - М.: Ексмо, 2007-384 с.
2. Ткачук О. Event - важлива складова сучасного PR / О. Ткачук // Маркетинг в Україні. - 2010. - № 1. - С. 34-39.
3. Слупський С. Event-ринок України: погляд у майбутнє / С. Слупський // Маркетинг і реклама. - 2008. - № 10. - С. 30-33.
4. Мелентьєва Н. І. Маркетингові комунікації (теоретичні та методичні основи) / Н. І. Мелентьєва, Ю. А. Бічун. - СПб. : Видавництво СПб ГУЕФ, 2001. - 99 с.
5. Офіційний сайт Міжнародної асоціації маркетингових ініціатив (МАМІ). [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.mami.org.ua>.
6. Гончар В. В., Вакуленко О. О. Перспективи використання сучасних інструментів інтернет-маркетингу в сфері просування послуг / В.В. Гончар, О. О. Вакуленко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальною власності: Збірник наукових праць. - Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2017. - Вип. 15. - С. 24 - 30 / Index Copernicus.
7. Горохова Т. В., Бабек Г. І. Формування маркетингової стратегії в системі місцевого самоврядування / Т.В. Горохова, Г. І. Бабек // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: Зб.наук. праць. - Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2017. - Вип. 34. - С. 110-117 (Indexed in Index Copernicus, Scientific Indexing Services, Cosmos Foundation, Scientific & Scholarly Journals iiiFactor, World Cat
8. Боднарук О.В. Соціальне інвестування як основний інструмент соціальної відповідальності підприємств / О.В. Боднарук // Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку: Зб. наук. праць. - Маріуполь: ДонДУУ, 2016.- Вип.299, т. XVII, серія «Економіка», С.125-135.
9. Zaika Y. Competitiveness of Entrepreneurial Structures: Features and Prospects / Zaika Y., Piskun T. // E-COMMERCE AS AN EFFECTIVE USE OF NEW TECHNOLOGIES FOR SUCCESSFUL BUSINESS.- United Kingdom: Agenda Publishing House, 2018. - P. 174-182 (collective monograph).

References:

1. Menedzhment / U. Khaltsbaur, Ye.Yottinger, B. Knaus, R. Mozer, M. Tseller; [Per. z nim. T. Fominoi]. - M.: Yeksno, 2007-384 s.
2. Tkachuk O. Event - vazhлива skladova suchasnogo PR / O. Tkachuk // Marketing v Ukraini. - 2010. - № 1. - S. 34-39.
3. Slupskiy S. Event-rinok Ukraini: poglyad u maybutne / S. Slupskiy // Marketing i reklama. - 2008. - № 10. - S. 30-33.
4. Melenteva N. I. Marketingovi komunikatsii (teoretichni ta metodichni osnovi) / N. I. Melenteva, Yu. A. Bichun. - SPb. : Vidavnistvo SPb GUYeF, 2001. - 99 s.

5. Ofitsiyniy sayt Mizhnarodnoï asotsiatsii marketingovikh initsiativ (MAMI). [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.mami.org.ua>.
6. Gonchar V. V., Vakulenko O. O. Perspektivi vikoristannya suchasnikh instrumentiv internet-marketingu v sferi prosvyaduvannya poslug / V.V. Gonchar, O. O. Vakulenko // Teoretichni i praktichni aspekti ekonomiki ta intelektualnoyu vlasnosti: Zbirnik naukovikh prats. – Mariupol: DVNZ «PDTU», 2017. – Vip. 15. – С. 24 - 30 / Index Copernicus.
7. Gorokhova T. V., Babek G. I. Formuvannya marketingovoï strategii v sistemi mistseвого samovryaduvannya/ T.V. Gorokhova, G. I. Babek // Visnik Priazovskogo derzhavnogo tekhnichnogo universitetu. Seriya: Yekonomichni nauki: Zb.nauk. prats. – Mariupol: DVNZ «Priazovskiy derzhavniy tekhnichniy universitet», 2017. - Vip. 34. – S. 110-117 (Indexed in Index Copernicus, Scientific Indexing Services, Cosmos Foundation, Scientific & Scholarly Journals iiiFactor, World Cat
8. Bodnaruk O.V. Cotsialne investuvannya yak osnovniy instrument sotsialnoï vidpovidalnosti pidpriemstv/ O.V. Bodnaruk // Problemi ta perspektivi zabezpechennya stabilnogo sotsialno-ekonomichnogo rozvitku: Zb. nauk. prats. – Mariupol: DonDUU, 2016.- Vip.299, t. XVII, seriya «Yekonomika», S.125-135.
9. Zaika Y. Competitiveness of Entrepreneurial Structures: Features and Prospects / Zaika Y., Piskun T. // E-COMMERCE AS AN EFFECTIVE USE OF NEW TECHNOLOGIES FOR SUCCESSFUL BUSINESS.- United Kingdom: Agenda Publishing House, 2018. – R. 174-182 (collective monograph).

Key words: Event marketing, marketing tools, investment attractiveness, marketing services.

Ключові слова: Event маркетинг, маркетингові інструменти, інвестиційна привабливість, маркетингові послуги

Ключевые слова: Event маркетинг, маркетинговые инструменты, инвестиционная привлекательность, маркетинговые услуги.

Рецензент: Гончар В.В., завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», доктор економічних наук, доцент

Провірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6913763#>

УДК: 005,95/96:658.3:331.101.36

ФОРМУВАННЯ ЗБУТОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ МАТРИЦІ SHELL/DPM ДЛЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

<https://orcid.org/0000-0001-6930-879X>

Терент'єва Наталія Валеріївна, викладач кафедри управління персоналом і маркетингу, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, terenteva_nataliya@ukr.net, +380972347795

Nataliia Terenteva, lecturer at the Department of Personnel Management and Marketing, Zaporizhzhya national university.

N. Terentva, Formation of sales strategy using the matrix Shell / Dpm for engineering enterprises of Zaporizhzhya region.

The article substantiates that in the conditions of uncertainty of the external environment, marketing methods for managing sales activities are becoming increasingly important, and is most appropriate for improving the efficiency of sales activities of engineering enterprises in the Zaporozhye region. At the same time, the depth of implementation of marketing management methods may vary at different enterprises from the introduction of separate marketing mechanisms for managing sales activities and implementing measures for the development and implementation of a marketing strategy to the construction of full-scale marketing systems. As a result of the study, the most appropriate to the current state of machine-building enterprises of the Zaporozhye region marketing strategies were proposed. It should be noted that the use of the Shell / DPM method allows one to take into account not only the competitiveness of each individual enterprise, but also the attractiveness of the industry as such, that is, it takes into account the influence of environmental factors. An assessment of the industry's prospects and its competitiveness was carried out by an expert survey using scoring. Using the Shell / DPM matrix, a sales strategy was developed for the engineering enterprises of the Zaporozhye region, which made it possible to recommend the use of a competitive strategy for PJSC Motor Sich and ZTR. advantages, and for Zaporozhkran OJSC - business growth strategies, since the proposed marketing strategies of sales activities not only correspond to modern This state of engineering enterprises of the Zaporozhye region, but also take into account the attractiveness of the industry as such, incl. - The influence of environmental factors.

Терент'єва Н.В. Формування збутової стратегії за допомогою матриці Shell/Dpm для машинобудівних підприємств запорізької області

У статті обґрунтовано, що в умовах невизначеності зовнішнього середовища все більшої актуальності набувають маркетингові методи управління збутовою діяльністю, що є найбільш доцільним для підвищення ефективності збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області. При цьому глибина впровадження маркетингових методів управління може варіюватися на різних підприємствах від введення окремих маркетингових механізмів управління збутовою діяльністю та реалізації заходів з розробки і реалізації маркетингової стратегії збуту, до побудови повномасштабних маркетингових систем збуту. В результаті проведеного дослідження були запропоновані найбільш відповідні до сучасного стану машинобудівних підприємств Запорізької області збутові стратегії діяльності. Слід відзначити, що використання методу Shell/DPM дозволяє врахувати не тільки конкурентоспроможність кожного окремого підприємства, але й привабливість галузі як такої, тобто враховує вплив факторів зовнішнього середовища. Оцінку перспектив галузі та його конкурентоспроможності було проведено методом експертного опитування за допомогою бальної оцінки. За допомогою матриці Shell/DPM було проведено формування збутової стратегії діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області, яке дозволило рекомендувати використання для ПАТ «Мотор Січ» та ПАТ «ЗТР» стратегії підсилення конкурентних переваг, а для ПАТ «Запоріжкран» - стратегії зростання бізнесу, оскільки запропоновані маркетингові стратегії збутової діяльності не тільки відповідають сучасному стану машинобудівних підприємств Запорізької області, але й враховують привабливість галузі як такої, в т.ч. - вплив факторів зовнішнього середовища.

Терент'єва Н.В. Формирование сбытовой стратегии с помощью матрицы Shell / Dpm для машиностроительных предприятий Запорозьской области.

В статье обосновано, что в условиях неопределенности внешней среды все большую актуальность приобретают маркетинговые методы управления сбытовой деятельностью, и является наиболее целесообразным для повышения эффективности сбытовой деятельности машиностроительных

предприятий Запорожской области. При этом глубина внедрения маркетинговых методов управления может варьироваться на разных предприятиях от введения отдельных маркетинговых механизмов управления сбытовой деятельностью и реализации мероприятий по разработке и реализации маркетинговой стратегии сбыта, к построению полномасштабных маркетинговых систем сбыта. В результате проведенного исследования были предложены наиболее подходящие к современному состоянию машиностроительных предприятий Запорожской области сбытовые стратегии деятельности. Следует отметить, что использование метода Shell / DPM позволяет учесть не только конкурентоспособность каждого отдельного предприятия, но и привлекательность отрасли как таковой, то есть учитывает влияние факторов внешней среды. Оценку перспектив отрасли и его конкурентоспособности было проведено методом экспертного опроса с помощью балльной оценки С помощью матрицы Shell / DPM было проведено формирование сбытовой стратегии деятельности машиностроительных предприятий Запорожской области, которое позволило рекомендовать использование для ПАО «Мотор Сич» и ОАО «ЗТР» стратегии усиления конкурентных преимуществ, а для ОАО «Запорожскран» - стратегии роста бизнеса, поскольку предложенные маркетинговые стратегии сбытовой деятельности не только соответствуют современному состоянию машиностроительных предприятий Запорожской области, но и учитывают привлекательность отрасли как таковой, в т.ч. - влияние факторов внешней среды.

Постановка проблеми. Як показали результати аналізу сучасного стану управління збутовою діяльністю машинобудівних підприємств, на момент дослідження управління збутовою діяльністю практично всіх досліджених підприємств машинобудівної галузі мало значні вади, що відбивалися на результатах діяльності підприємств взагалі. Найбільш критичні наслідки для результатів діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області мали незбалансована структура збуту за країнами, оскільки недостатня увага до впливу факторів зовнішнього середовища за умов незбалансованої регіональної структури збуту призвела до значного падіння продажів підприємств, що були історично орієнтовані переважно на російських споживачів, та не змогли вчасно гармонізувати структуру збуту на міжнародному рівні.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню різних аспектів управління збутовою діяльністю та практичного впровадження ефективних систем управління збутовою діяльністю на підприємствах присвячено досить багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, в т.ч. таких, як Абрамович, І. А., Болт, Браун, К., Бурцев, В.В., Вінкельманн, П., Гамалій, В.Ф., Зборовська, О.М., Іванов, М.М., Іваночко, Н.В., Ключник, А.В., Котлер, Ф., Лагоцька, Н.З., Ланкастер, Дж., Митрохіна, Ю.П., Мостенська, Т.Л., Проволоцька, О. М., Спільник, І. В., Тисячук, І.О., Шевчик, М.Г. та ін.

Методика досліджень. Дана стаття присвячена розробці маркетингової стратегії збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області з використанням матриці спрямованої політики Shell/DPM.

Мета статті. За допомогою матриці Shell/DPM сформувані збутові стратегії діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області які б не тільки відповідали сучасному стану машинобудівних підприємств Запорізької області, але й враховували б привабливість галузі як такої, в т.ч. - вплив факторів зовнішнього середовища.

Результати дослідження. Аналіз чинників, які впливають на управління збутовою діяльністю машинобудівних підприємств Запорізької області показав, що на момент дослідження підприємства машинобудування регіону знаходилися у зоні впливу одночасно декількох негативних факторів зовнішнього середовища, що значно знижувало ефективність витратних методів аналізу та контролю. Крім того, як показали результати проведенного дослідження, значна кількість машинобудівних підприємств Запорізької області мають історично зумовлені вади структури збуту, що значно збільшує вірогідність настання ризиків, особливо політичних, зовнішньоекономічних та ін.. При цьому слід зазначити, що особливості продукції, яка виробляється дослідженими підприємствами значною мірою ускладнюють оптимізацію структури збуту за рахунок зміни асортименту, тому питання підвищення ефективності управління збутовою діяльністю відіграють для цих підприємств особливу роль.

Результати аналізу сучасної наукової думки показали, що в умовах невизначеності зовнішнього середовища все більшої актуальності набувають маркетингові методи

управління збутовою діяльністю. При цьому глибина впровадження маркетингових методів управління може варіюватися на різних підприємствах від введення окремих маркетингових механізмів управління збутовою діяльністю та реалізації заходів з розробки і реалізації маркетингової стратегії збуту, до побудови повномасштабних маркетингових систем збуту. На думку професора М.М.Іванова, майбутнє збутової діяльності підприємств будь-якої галузі буде визначатися саме маркетинговими системами збуту, що використовують сучасні інформаційні технології для організації системного збутового простору, який дозволить підприємствам не тільки забезпечити повноцінний зворотній зв'язок зі споживачами для отримання правдивої і актуальної інформації щодо існуючих потреб споживачів, але й активно впливати на формування цих потреб [1].

Втім слід зазначити, що на момент дослідження в умовах українського інформаційного простору формування маркетингових систем збуту можливе переважно для товарів споживчого ринку. На жаль, українська ринкова інформаційна інфраструктура знаходиться ще в стадії формування, та не дозволяє створювати повноцінні маркетингові системи збуту для підприємств промислового ринку. Оскільки більшість машинобудівних підприємств Запорізької області орієнтовані саме на випуск високотехнологічної продукції «business to business» и «business to government», впровадження маркетингових систем збуту на даному етапі розвитку підприємств машинобудування є недоцільною через недостатній розвиток інформаційної інфраструктури.

На нашу думку, за цих умов найбільш доцільним для підвищення ефективності збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області стане введення маркетингових механізмів управління збутовою діяльністю, а також розробка і впровадження маркетингових стратегій збуту для досліджуваних підприємств.

Аналіз теоретичних джерел, що сучасні науковці в системі маркетингових стратегій управління збутом виділяють сім груп стратегій: управління бізнесом; управління цільовим ринком; управління товарним портфелем; цінові стратегії; управління збутовим потенціалом; управління збутовими ризиками; управління збутовим персоналом [2].

Задля розробки маркетингової стратегії збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області було використано матрицю спрямованої політики Shell/DPM, яка дозволила оцінити одночасно кількісні та якісні параметри бізнесу, тобто зробити багато-параметричний стратегічний аналіз та визначити певну стратегію підприємства.

Оцінку перспектив галузі бізнесу та його конкурентоспроможності було проведено методом експертного опитування за допомогою бальної оцінки. В процесі дослідження кожному запропонованому параметру експертом виставлялася оцінка від 1 до 3 балів, при цьому бальні оцінки інтерпретувалися через наступні значення:

- оцінка «3 бали» - найвища перспективність підприємств галузі / конкурентоспроможність бізнесу;
- оцінка «2 бали» - посередня перспективність підприємств галузі / конкурентоспроможність бізнесу
- оцінка «1 бал» - низька перспективність підприємств галузі / конкурентоспроможність бізнесу.

Згідно цілей та задач дослідження, експертне опитування було проведено в формі неструктурованого інтерв'ю з опитувальним листом. В ролі експертів були залучені фахівці Запорізької торгівельно-промислової палати, департаменту промисловості та розвитку інфраструктури Запорізької державної обласної адміністрації, департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької державної обласної адміністрації, викладачі економічного факультету Запорізького національного університету, викладачі факультету економіки та менеджменту Запорізької державної інженерної академії.

Опитування проводилося анонімно. В ході даного дослідження було залучено 10 експертів та отримано 10 опитувальних листів, всі 10 були визнані дійсними.

За результатами експертного опитування були отримані розрахункові дані для розробки маркетингової стратегії збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області за матрицею Shell/DPM, надані у таблиці 1.

Таблиця 1.

Розрахункові дані для розробки маркетингової стратегії збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області за матрицею Shell/DPM

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ср. оцінка
Привабливість галузі											
ПАТ «Мотор Січ»	3	3	3	2	3	2	2	3	3	3	2,7
ПАТ «ЗТР»	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	2,8
ПАТ «Запоріжжя»	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1,8
Конкурентоспроможність підприємства											
ПАТ «Мотор Січ»	2	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1,3
ПАТ «ЗТР»	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1,8
ПАТ «Запоріжжя»	2	3	2	3	2	3	3	3	3	2	2,6

Примітка: розроблено автором

Була проведена оцінка середнього ступеня узгодженості думок всіх експертів відносно привабливості галузі, для чого був використай коефіцієнтом конкордації (W) для випадку з пов'язаними рангами:

$$W = \frac{S}{\frac{1}{12}m^2(n^3-n) - m \sum T_i} \quad (1)$$

де $S = 98$;

$n = 3$;

$m = 10$;

$$T_i = \frac{1}{12} \sum t_i^3 - t_i;$$

L_i - число зв'язок (видів повторюваних елементів) в оцінках i -го експерта;

t_i - кількість елементів в i -й зв'язці для i -го експерта (кількість елементів, що повторюються).

$$T_1 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_2 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_3 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_4 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_5 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_6 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_7 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_8 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$T_9 = [(2^3-2)]/12 = 0,5$$

$$\sum T_i = 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 = 4,5$$

$$W = \frac{98}{\frac{1}{12}10^2(3^3-3) - 10 \times 4,5} = 0,63$$

Таким чином, значення коефіцієнту конкордації $W = 0,63$ ($0,6 \leq 0,63 \leq 0,8$) свідчить про наявність високого ступеня узгодженості думок експертів.

Для оцінки значущості коефіцієнту конкордації був розрахований критерій узгодження Пірсона за формулою 2.

$$\chi^2 = \frac{98}{\frac{1}{12}10 \times 3(3+1) + \frac{1}{3-1}4,5} = 12,65 \quad (2)$$

Обчислений χ^2 порівняємо з нормативним табличним значенням для числа ступенів свободи $K = n - 1 = 3 - 1 = 2$, рівень значимості $\alpha = 0,05$. Оскільки розрахований χ^2 (12,65) не менший за нормативний (5,99146), то $W = 0,63$ - величина не випадкова, а тому отримані результати мають сенс і можуть використовуватися в подальших дослідженнях.

Також, була проведена оцінка середнього ступеня узгодженості думок всіх експертів відносно конкурентоспроможності підприємств. Для оцінки середнього ступеня узгодженості думок всіх експертів відносно конкурентоспроможності підприємств скористалися коефіцієнтом конкордації (W) для випадку з пов'язаними рангами:

$$W = \frac{S}{\frac{1}{12}m^2(n^3 - n) - m \sum T_i} \quad (3)$$

де $S = 108,5$;

$n = 3$;

$m = 10$;

$$T_i = \frac{1}{12} \sum t_i^3 - t_i;$$

L_i - число зв'язок (видів повторюваних елементів) в оцінках i -го експерта;

t_i - кількість елементів в i -й зв'язке для i -го експерта (кількість елементів, що повторюються).

$$T_1 = [(2^3 - 2)]/12 = 0,5$$

$$T_3 = [(2^3 - 2)]/12 = 0,5$$

$$T_5 = [(2^3 - 2)]/12 = 0,5$$

$$T_8 = [(2^3 - 2)]/12 = 0,5$$

$$T_{10} = [(2^3 - 2)]/12 = 0,5$$

$$\sum T_i = 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5 = 2,5$$

$$W = \frac{108,5}{\frac{1}{12}10^2(3^3 - 3) - 10 \times 2,5} = \mathbf{0,62}$$

Таким чином, значення коефіцієнту конкордації $W = 0,62$ ($0,6 \leq 0,62 \leq 0,8$) свідчить про наявність високого ступеня узгодженості думок експертів.

Для оцінки значущості коефіцієнту конкордації розрахуємо критерій узгодження Пірсона за формулою 3.2.

$$\chi^2 = \frac{108,5}{\frac{1}{12}10 \times 3(3+1) + \frac{1}{3-1}2,5} = \mathbf{12,4}$$

Обчислений χ^2 порівняємо з нормативним табличним значенням для числа ступенів свободи $K = n - 1 = 3 - 1 = 2$, рівень значимості $\alpha = 0,05$. Оскільки розрахований χ^2 (12,4) не менший за нормативний (5,99146), то $W = 0,62$ - величина не випадкова, а тому отримані результати мають сенс і можуть використовуватися в подальших дослідженнях.

Оскільки за результатами розрахунків ступінь узгодженості думок експертів відносно конкурентоспроможності підприємств та привабливості галузі достатньо висока, а отримані результати експертного опитування визнано не випадковими та такими, що мають сенс для подальшого використання, була розроблена матриця спрямованої політики Shell/DPM для машинобудівних підприємств Запорізької області (рис.1).

Як видно з рис.1, два з досліджуваних підприємств ПАТ «Мотор Січ» та ПАТ «ЗТР» знаходяться у квадранті матриці, який поєднує середні показники конкурентоспроможності та високу привабливість галузі. Рекомендованою стратегією для цих підприємств стане підсилення конкурентних переваг.

Виходячи з результатів аналізу для формування маркетингової стратегії підсилення конкурентних переваг ПАТ «Мотор Січ» та ПАТ «ЗТР» слід запропонувати наступні першочергові заходи:

- впровадження системи моніторингу конкурентного положення підприємства на світовому ринку;

- визначення та розвиток сильних сторін підприємства;
- визначення слабких сторін підприємства та запобігання настанню пов'язаних з цими сторонами ризиків;
- своєчасний контроль та коригування управлінських заходів з розвитку конкурентних переваг.

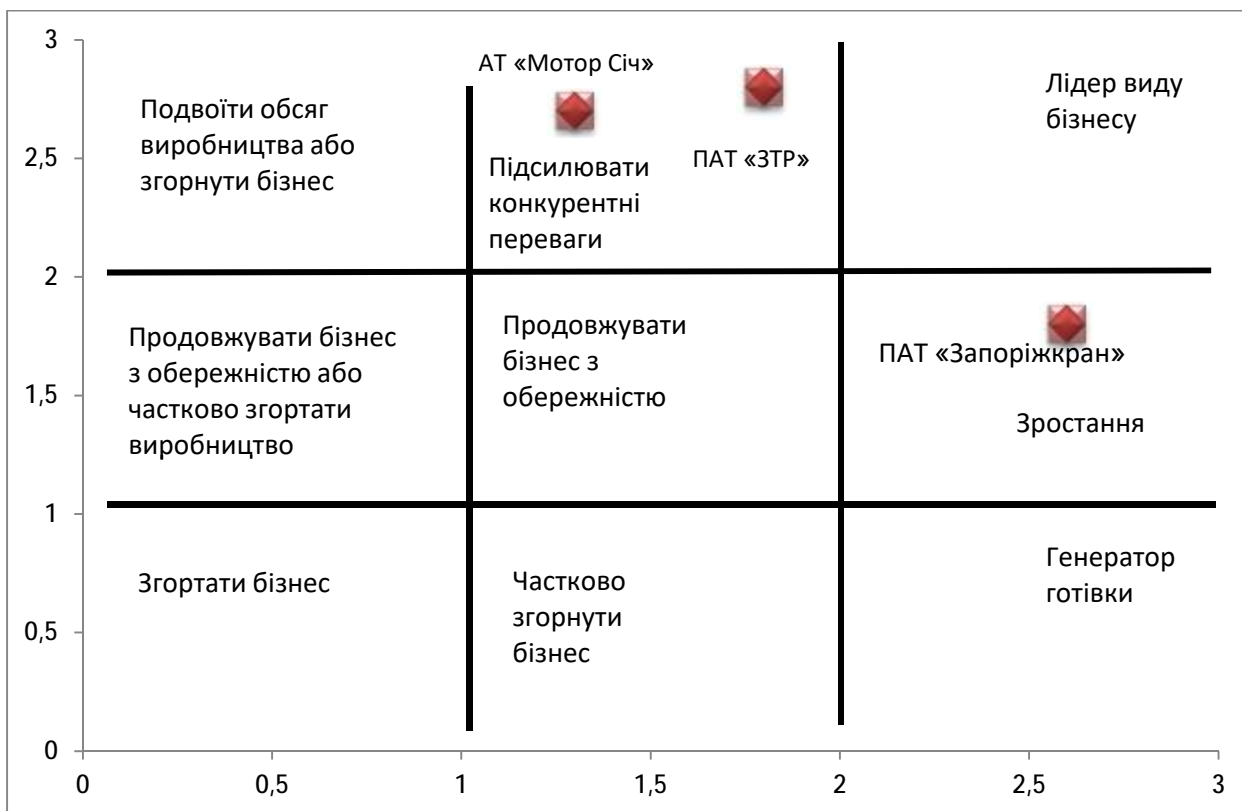

Рисунок 1 – Матриця Shell/DPM для розробки маркетингової стратегії збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області

Примітка: розроблено автором

Третє підприємство, ПАТ «Запоріжжкран», знаходиться у квадранті матриці, який поєднує високу конкурентоспроможність та середні показники привабливості бізнесу, і вимагає від підприємства стратегічних дій, орієнтованих на зростання бізнесу.

Виходячи з результатів аналізу, для формування маркетингової стратегії зростання бізнесу слід запропонувати наступні першочергові дії:

- впровадження системи маркетингової інформації, спрямованої на зростання бізнесу;
- впровадження заходів з дослідження нових ринків;
- впровадження заходів з експансії на нові ринки та підвищення частки підприємства на існуючих ринках.

Оскільки використана для розробки маркетингової стратегії збутової діяльності матриця Shell/DPM є статичною, для розробки прогнозу розвитку збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області скористаємося методом трендового аналізу. Вихідними даними для побудови прогнозу є значення показників ефективності збутової діяльності, розраховані у дисертаційному дослідженні (табл.2).

Графічно зміни показників ефективності збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області надані на рис.2.

Таблиця 2.

Вихідні дані для побудови прогнозу розвитку збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області

	2012	2013	2014	2015	2016	Відхил. абс. 2016/2012	Відхил. відн. 2016/2012
АТ «Мотор Січ»	0,09	0,09	0,12	0,16	0,18	0,09	200,00
ПАТ «ЗТР»	0,06	0,08	0,11	0,1	0,09	0,03	150,00
ПАТ «Запоріжжкран»	0,07	0,04	0,04	0,05	0,03	-0,04	42,86
Середня регіональна оцінка	0,07	0,07	0,09	0,1	0,1	0,03	142,86

Примітка: розроблено автором

Як видно з рис.2, значення показників ефективності збутової діяльності досліджуваних підприємств дозволяє встановити певні закономірності. Так, найбільші значення ефективності збутової діяльності на протязі всього досліджуваного періоду є АТ «Мотор Січ», що, на думку автора, є логічним підтвердженням кризових явищ, виявлених в ході даної роботи на підприємствах ПАТ «ЗТР» та ПАТ «Запоріжжкран». Крім того, з рис.2 видно, що майже всі показники демонструють позитивну динаміку показників ефективності збутової діяльності. Виняток складає ПАТ «Запоріжжкран», значення ефективності збутової діяльності якого у 2016 році (0,03) зменшилось більш, як вдвічі відносно рівня 2012 року (0,03).

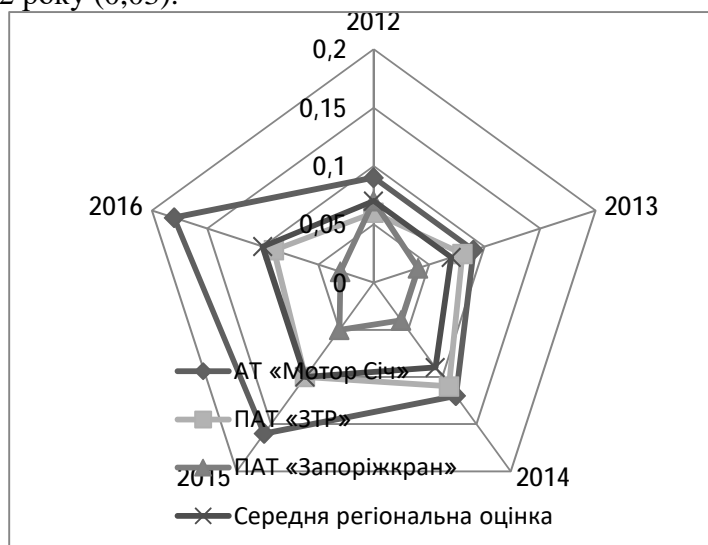

Рисунок 2 – Графічне відображення змін ефективності збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області

Примітка: розроблено автором

Таким чином, в результаті проведеного дослідження були запропоновані найбільш відповідні до сучасного стану машинобудівних підприємств Запорізької області маркетингові стратегії збутової діяльності. Слід відзначити, що використання методу Shell/DPM дозволяє врахувати не тільки конкурентоспроможність кожного окремого підприємства, але й привабливість галузі як такої, тобто враховує вплив факторів зовнішнього середовища.

Висновки. За допомогою матриці Shell/DPM було проведено формування маркетингової стратегії збутової діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області, яке дозволило рекомендувати використання для ПАТ «Мотор Січ» та ПАТ «ЗТР» стратегії підсилення конкурентних переваг, а для ПАТ «Запоріжжкран» - стратегії зростання бізнесу, оскільки запропоновані маркетингові стратегії збутової діяльності не

тільки відповідають сучасному стану машинобудівних підприємств Запорізької області, але й враховують привабливість галузі як такої, в т.ч. - вплив факторів зовнішнього середовища.

За результатами проведеного аналізу було запропоновано першочергові заходи задля формування ефективних маркетингових стратегій на досліджуваних підприємствах. Слід відзначити, що розроблена методика розробки маркетингової стратегії збутової діяльності досить прозора, не потребує спеціальних програмних або технічних засобів, та може бути використана як на рівні окремих підприємств – для контролю і корекції обраних стратегій, так і для розробки маркетингових стратегій збутової діяльності підприємств інших галузей народного господарства.

Список використаних джерел.

1. Зигрій О.В. Механізм збуту в системі збутового маркетингу [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2534/1/МЕХАНІЗМ%20ЗБУТУ%20В%20СИСТЕМІ%20ЗБУТОВОГО%20МАРКЕТИНГУ.pdf>
2. Балабанова Л.В. Управління збутовою політикою підприємства : [навч. посіб.] / Л.В. Балабанова, Ю.П. Митрохіна. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – 229 с.

References.

1. Zigry O.V. The mechanism of marketing in the system of marketing [Electronic resource] Mode of access: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2534/1/МЕХАНІЗМ%20ЗБУТУ%20В%20СИСТЕМІ%20ЗБУТОВОГО%20МАРКЕТИНГУ.pdf>
2. Balabanova L.V. Management policy of the company: [navch. sat.] / L.V. Balabanova, Yu.P. Mitrohina. - Donetsk: DonNUET, 2009. - 229 p.

Keywords: marketing, strategy, development efficiency, competitiveness, research, survey.

Ключові слова: збут, стратегія, ефективність розробки, конкурентоспроможність, дослідження, опитування.

Ключевые слова: сбыт, стратегия, эффективность разработки, конкурентоспособность, исследование, опрос.

Рецензент: Іванов М. М. - д.е.н., професор, зав.каф. управління персоналом і маркетингу ЗНУ

Провірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6005867>

УДК 339.13

МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ РЕГІОНУ: СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ<https://orcid.org/0000-0001-7670-6905>

Коляденко Світлана Василівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики Вінницького національного аграрного університету, kolyadenkosv@ukr.net, 0974919004

Svitlana Kolyadenko, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economic Economics, Vinnitsa National Agricultural University.

S. Kolyadenko, Marketing approach to forming the region image: modern tools and actual tasks.

The article substantiates the marketing approach to the processes of forming the image of the region in the current conditions of regional management development. It defines the tasks of modern concepts of the territory marketing. It is proved that territorial marketing acts as a factor of socio-economic development increase of investment activity and formation of favorable territorial image. The author notes that the study of the image of the territory in the context of the marketing approach involves an analysis of its development from the standpoint of territorial individuality, which demonstrates the differences of one territory from another. The article proposes a modern tool for territorial marketing, which is a set of possible tools that are used to achieve the goals of socio-economic development of the region. It is substantiated that marketing image is one of the strategically promising instruments of territorial marketing, connected with the attraction of investors and tourists on the basis of creation and distribution of a positive picture of the territory. The author focuses on the fact that in today's conditions of regional management development in Ukraine, the implementation of world experience is important. This allows us to conclude that it is advisable to understand the territory of its own resource potential, unique features, and competitive advantages that determine the place in the system of social division of labor. The article systematizes of world experience and proposes modern concepts of territorial marketing from the point of view of regional management development coordination concept, partnership concept, integration concept. It determinates the expediency of formalizing the advantages of the territories marketing not only at the level of local administrations and self-government, but also in the business community, population in order to involve the public in the process of development and decision-making on prospects for the territorial development.

Коляденко С.В. Маркетинговий підхід до формування іміджу регіону: сучасні інструменти та актуальні завдання.

В статті обґрунтовано маркетинговий підхід до процесів формування іміджу регіону в сучасних умовах розвитку регіонального менеджменту. Визначені завдання сучасних концепцій маркетингу території. Доведено, що територіальний маркетинг виступає фактором соціально-економічного розвитку, підвищення інвестиційної активності і формування сприятливого іміджу території. Автор відмічає, що дослідження іміджу території в контексті маркетингового підходу передбачає аналіз її розвитку з позиції територіальної індивідуальності, що демонструє відмінності однієї території від іншої. В статті запропоновано сучасній інструментарій територіального маркетингу, який являє собою набір можливих засобів, що застосовуються для досягнення цілей соціально-економічного розвитку регіону. Обґрунтовано, що одним із стратегічно перспективних інструментів територіального маркетингу, пов'язаних із залученням інвесторів та туристів на основі створення і поширення позитивного образу території, є маркетинг іміджу. Автор акцентує увагу на тому, що в сучасних умовах розвитку регіонального менеджменту в Україні важливим є імплементація світового досвіду, що дозволяє зробити висновок про доцільність усвідомлення територією власного ресурсного потенціалу, унікальних особливостей, конкурентних переваг, що визначають місце в системі суспільного розподілу праці. На основі систематизації світового досвіду запропоновано сучасні концепції територіального маркетингу з точки зору розвитку регіонального управління: координаційна концепція, концепція партнерства, інтеграційна концепція. Визначена доцільність формалізації переваг маркетингу території не тільки на рівні місцевих адміністрації та системи самоврядування, а й в середовищі бізнес-спільноти, населення з метою залучення громадськості в процес вироблення і прийняття рішень щодо перспектив розвитку території.

Коляденко С.В. Маркетинговый подход к формированию имиджа региона: современные инструменты и актуальные задачи.

В статье обоснован маркетинговый подход к процессам формирования имиджа региона в современных условиях развития регионального менеджмента. Определены задачи современных концепций

маркетинга территории. Доказано, что территориальный маркетинг выступает фактором социально-экономического развития, повышение инвестиционной активности и формирования благоприятного имиджа территории. Автор отмечает, что исследования имиджа территории в контексте маркетингового подхода предполагают анализ ее развития с позиции территориальной индивидуальности, демонстрируют отличия одной территории от другой. В статье предложен современный инструментальный территориального маркетинга, который представляет собой набор возможных средств, применяемых для достижения целей социально-экономического развития региона. Обосновано, что одним из стратегически перспективных инструментов территориального маркетинга, связанных с привлечением инвесторов и туристов на основе создания и распространения позитивного образа территории, является маркетинг имиджа. Автор акцентирует внимание на том, что в современных условиях развития регионального менеджмента в Украине важна имплементация мирового опыта. Это позволяет сделать вывод о целесообразности осознание территорией собственного ресурсного потенциала, уникальных особенностей, конкурентных преимуществ, определяющих место в системе общественного разделения труда. На базе систематизации мирового опыта предложены современные концепции территориального маркетинга с точки зрения развития регионального управления: координационная концепция, концепция партнерства, интеграционная концепция. Определена целесообразность формализации преимуществ маркетинга территорий не только на уровне местных администрации и системы самоуправления, но и в среде бизнес-сообщества, населения с целью привлечения общественности в процесс выработки и принятия решений о перспективах развития территории.

Постановка проблеми. Необхідність розробки нових теоретико-методологічних положень в сфері управління територіями на основі маркетингу зумовлена зростаючою глобальною конкуренцією між територіями на ринку ресурсів та інвестицій, і, як наслідок, активізацією в останні десять років маркетингу територій.

В даний час імідж і репутація території розглядаються в якості складових національного капіталу і найважливіших нематеріальних активів території, а проблеми їх формування та просування часто трактуються з позиції визначення стратегічних пріоритетів розвитку країни (регіону, міста) і навіть формулювання національної ідеї.

Питання територіального маркетингу ставляться в центр уваги не тільки країн, але і регіонів, міст. Сьогодні найбільш актуальним його завданням є побудова позитивної репутації території, яка знаходить своє відображення в іміджі. Дана проблема характеризується стійкою актуальністю, що, передбачає збільшення інтересу до питань створення регіонального іміджу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз публікацій таких авторів, як Е. Васильконова [1], С. Велешук [2], О. Лашенко [3], Т. Нагорняк [4], В. Сергієнко [5], показав, що питання формування та активізації іміджу територій в контексті розвитку маркетингу територій є актуальним для дослідження і потребує подальшого опрацювання.

Виділення невирішеної проблеми. Концепція територіального маркетингу тісно переплітається у ряді випадків з політичним маркетингом, маркетингом туризму та ін. Однак територіальний маркетинг все чіткіше заявляє про себе як про самостійний перспективний напрям розвитку маркетингу. Однак, теорія питання поки тільки формується, що обумовлює актуальні завдання досліджень в сфері регіональної економіки та менеджменту.

Мета статті полягає в обґрунтуванні маркетингового підходу до процесів формування іміджу регіону, його основних завдань та інструментів їх реалізації в сучасних умовах розвитку регіонального менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повноцінна реалізація принципів маркетингу на всій території нашої країни – завдання, як мінімум не одного десятиліття, хоча перші зрушення вже є. Маркетингові служби з'явилися на багатьох підприємствах; багатшими і більш професійними стають інформаційні бази маркетингу товарів і послуг; сформоване деяке правове поле з питань поведінки на ринку; основам маркетингу стали вчити в багатьох освітніх установах країни; змінюється психологія відношення до маркетингу з боку не тільки підприємців, але і громадян і навіть влади, але всі ці зрушення стосуються в основному традиційного маркетингу конкретних товарів і послуг; щодо маркетингу самих територій позитивних змін поки дуже мало.

Метою територіального маркетингу є поліпшення якості життя населення саме цих територій. Це передбачає планомірне і системне вивчення стану і тенденцій розвитку регіонів для прийняття раціональних рішень, спрямованих на створення і підтримку привабливості та престижу території в цілому, а також привабливості зосереджених на ній ресурсів виробництва і можливостей для їх реалізації і відтворення. Використання територіального маркетингу означає перетворення територіальних органів влади в особливого роду партнера для підприємців, здатного не тільки враховувати індивідуальність свого регіону при прийнятті рішень щодо комплексного соціального та економічного розвитку території, а й здійснювати взаємодію між органами влади та цільовими ринками: виробниками, споживачами, інвесторами, новими жителями, туристами та ін. У цьому сенсі територіальний маркетинг можна представити як спільну діяльність комерційних і некомерційних суб'єктів в ринковому середовищі, засновану на принципах сучасного соціально орієнтованого маркетингу.

У сучасних концепціях регіонального розвитку маркетинг території виступає фактором соціально-економічного розвитку, підвищення інвестиційної активності і формування сприятливого іміджу території завдяки вирішенню наступних завдань [5, с.126]:

- формування інноваційної та інвестиційної привабливості території;
- формування позитивного іміджу території серед зовнішньої і внутрішньої аудиторії;
- розробка і реалізація маркетингової стратегії розвитку території;
- активізація творчого потенціалу людських ресурсів;
- створення умов для розвитку творчих індустрій території.

Дослідження іміджу території в контексті маркетингового підходу передбачає аналіз її розвитку з позиції територіальної індивідуальності, що демонструє відмінності однієї території від іншої. Територіальна індивідуальність являє собою сукупність унікальних характеристик, що є потенційно привабливими для зовнішніх аудиторій. У складі особливостей і ресурсів території, які формують її індивідуальність, можна виділити наступні блоки:

- природні: природно-географічні та кліматичні особливості, ресурсний потенціал;
- екологічні особливості та система природокористування;
- фінансово-економічні особливості і ресурси: рівень розвитку та особливості регіональної економіки, виробнича інфраструктура та кадровий потенціал, зайнятість, інвестиційний потенціал, фінансові ресурси, рівень ділової активності, ступінь сприятливості для бізнесу та ін.;
- інституційні особливості та ресурси, система регіонального управління;
- інформаційне забезпечення та ресурси, аудит, реклама, PR-послуги;
- політичні особливості та ресурси суспільного розвитку;
- особливості та ресурси інноваційного розвитку та поширення нововведень;
- соціокультурні особливості та ресурси: історія, традиції, етнографічні особливості, рівень та якість життя населення, соціальна політика та соціальна інфраструктура, культурне надбання та ресурси, морально-психологічні особливості;
- демографічні особливості та ресурси.

Територіальна індивідуальність обумовлена як об'єктивними особливостями (географічним положенням, історією, природно-кліматичні умови, сировинна база, раніше сформовані відмінності в інфраструктурних передумовах економічного розвитку), так і технологіями та підходами до прийняття рішень, довірою партнерів, доступністю до публічної інформації, якістю менеджменту, підприємницькою культурою тощо. Сукупність особливостей та ресурсів території формується об'єктивно, незалежно від кожної окремої людини, і являє собою підґрунтя формування іміджу регіону, а

суб'єктивні чинники сприяють його активізації.

Сучасний інструментарій територіального маркетингу являє собою набір можливих засобів, що застосовуються для досягнення цілей соціально-економічного розвитку регіону.

До інструментів територіального маркетингу можна віднести: інформаційно-рекламні інструменти (необхідна інформація про власні можливості і пропозиції; путівники, буклети тощо; публікації в ЗМІ; пряма пошта; Інтернет-ресурси; спеціальні розсилки); лобіювання, або надання впливів на офіційних осіб, що представляють владні структури, бізнес для просування своїх інтересів; спонсорство (спеціальні акції по залученню уваги і формуванню хорошого іміджу території: підтримка спорту, культури і мистецтва, проведення фестивалів, свят тощо); візити, зустрічі, презентації; конференції і семінари; виставки, ярмарки, міжнародне співробітництво; спеціальні проекти; обслуговування потенційних інвесторів за принципом єдиного вікна, використання високопрофесійного персоналу; супровід і підтримка стратегічних інвестиційних проектів. До інноваційних інструментів маркетингу відносять бенчмаркінг, брендинг, Інтернет-маркетинг, концептуальне моделювання розвитку територій, АВС-аналіз ресурсних можливостей регіону.

Одним із стратегічно перспективних інструментів територіального маркетингу, пов'язаних із залученням інвесторів та туристів на основі створення і поширення позитивної картини території, є маркетинг іміджу. У порівнянні з іншими напрямками територіального маркетингу ця стратегія вважається недорогою, хоча і вимагає додаткових витрат, що залежать від вже сформованого іміджу, цілей його розвитку або необхідності коригування. Імідж території – сукупність емоційних і раціональних уявлень, що випливають із зіставлення всіх ознак території, власного досвіду людей і чуток, що впливають на створення певного образу. Найважливішою складовою іміджу території є сукупність конкурентних переваг і недоліків. Вони обумовлюються особливостями галузевої спеціалізації регіону, наявністю експортного потенціалу, територіальної віддаленості і транспортної забезпеченням, інтелектуальним і інноваційним потенціалом та його відповідністю цілям розвитку регіону, рівнем розвитку соціальної сфери, станом виробничого потенціалу і сформованим рівнем інвестиційної активності (обсягами інвестицій і якісними характеристиками інвестиційної діяльності). Очевидно, що конкурентні переваги сприяють посиленню конкурентоспроможності території, а конкурентні недоліки ускладнюють процес її включення в ринковий простір.

Зарубіжний досвід регіонального менеджменту демонструє ефективні результати застосування маркетингового підходу з метою формування і просування конкурентного іміджу територій. З точки зору розвитку територіального управління можна виділити кілька наступних концепцій використання маркетингового підходу:

1. Координаційна концепція: заснована на широкому застосуванні методів програмно-цільового управління з метою розробки програм соціального та економічного розвитку територій, в яких ключовими цілями виступають пошук і просування конкурентних переваг, підвищення рівня економічної безпеки і стабільності на основі акумулювання внутрішніх ресурсів і можливостей. Важливу роль в подібній практиці мають організаційні структури, які здійснюють дану роботу, наприклад, на рівні адміністрацій штатів США або органів місцевого врядування у ряді європейських країн [6]. Показовим є досвід Великобританії, де муніципальні утворення – графства – формують власні програми розвитку, націлені на пошук конкурентних переваг, перш за все, в області маркетингу інфраструктури, пам'яток. Важливими є стратегії соціального маркетингу, спрямовані на розвиток толерантності, расової терпимості, розвитку принципів соціальної справедливості.

2. Концепція партнерства: передбачає ініціацію маркетингових програм розвитку територій бізнес-спільнотою або громадськістю. Наприклад, в Канаді існують корпорації економічного розвитку [7], створені на основі суспільно-приватного партнерства. У

Франції громадськість створює правові публічні комуни, які розробляють програми соціально-економічного розвитку територій. Основною перевагою паритетного напрямку є клієнтоорієнтованість та пріоритетна роль громадських організацій, які займаються просуванням інтересів території незалежно від місцевих органів влади.

3. Інтеграційна концепція: передбачає інтеграцію цілей і завдань розвитку територій різного рангу, а саме муніципалітет – регіон – національний рівень. Основна ідея концепції полягає в досягненні консенсусу інтересів основних груп суб'єктів території. Даний підхід розроблений в Голландії щодо особливих територій [8], що мають стратегічне значення або зазнають труднощів в соціальному та економічному розвитку.

Таким чином, виділені концепції демонструють різну ступінь розподілу місії постановки завдань і вироблення стратегій маркетингу територій. Вибір конкретної моделі адаптації принципів маркетингу в системі територіального управління зумовлюється особливостями території, ступенем її автономії від регіонального рівня влади, рівнем громадської активності населення і бізнес-спільноти.

Висновки. Використання адекватних ситуації інструментів територіального маркетингу іміджу має відіграти особливу роль в позиціонуванні території, визначенні стратегії діяльності органів влади та населення для розвитку її переваг і зменшення конкурентних недоліків. Це тим більш актуально, що створення образу регіону – довгострокова робота, вона не тільки сприяє розвитку економіки, а й створює сприятливий фон для підвищення якості життя населення, покращуючи існуючий психологічний мікроклімат і знімаючи соціальну напруженість.

В сучасних умовах розвитку регіонального менеджменту в Україні важливою є імплементація світового досвіду. Це дозволяє зробити висновок про доцільність усвідомлення територією власного ресурсного потенціалу, унікальних особливостей, конкурентних переваг, що визначають місце в системі суспільного розподілу праці. Доцільна формалізація переваг маркетингу територій не тільки на рівні місцевих адміністрацій та системи самоврядування, а й в середовищі бізнес-спільноти, населення з метою залучення громадськості в процес вироблення і прийняття рішень щодо перспектив розвитку територій.

Досвід адаптації підходів територіального маркетингу до системи регіонального управління в Україні невеликий, він характеризується фрагментарністю і домінуванням координаційної концепції. Однак, на сучасному етапі усвідомлюється необхідність подолання фрагментарності у використанні маркетингу як інструментарію управління конкурентоспроможністю територій. У зв'язку з цим завданнями маркетингу територій сьогодні є завдання досягнення стійкого розвитку за рахунок пошуку внутрішніх резервів або ефективної кооперації територіальних громад щодо розробки та просування власного іміджу, залучення громадськості в національні і регіональні проекти, програми.

Список використаних джерел

1. Васильконова Е. О. Розвиток теорії іміджу території як активного інструменту регіонального менеджменту. *Бізнесінформ*. 2014. № 12. С. 463-468
2. Велешук С. С. Територіальний брендинг як інструмент соціально-економічного розвитку регіону. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 3. С.146-152
3. Лащенко О. Теоретичні основи діяльності органів місцевого самоврядування з формування іміджу муніципальних утворень. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. № 1 (24). С. 291-303.
4. Нагорняк Т. Л. Бренди країн світу. Імідж українських регіонів у контексті розбудови бренду «Україна». *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 4(9). С. 220-228.
5. Сергійко В. Ф. Значення формування привабливого іміджу території для збереження природної та історико-культурної спадщини. *Науковий вісник Ін-ту міжнарод. відносин Нац. авіаційного ун-ту*. 2010. № 6. Вип. 2. Сер.: Економіка, право, політологія, туризм. С. 126-130.
6. Радченко В.П. Зарубежная практика развития территориального маркетинга. *Экономика и управление*. 2011. № 2. С. 56-59.
7. Bryson I. *Applying private sector planning in the public sector. Strategic planning: threats and opportunities for planners* / I. Bryson, W. Roering. Washington, DS: Planning Press, 1988. P. 15.
8. Hoefsloot A.M. *Successful examples of participatory region planning at the meso-level* / A.M. Hoefsloot,

L.M. Berg. 131 p.

References:

7. Vasilkova, E.O. (2014). *Development of the theory of the image of territories as an active tool of regional management [Rozvytok teorii imidzhu terytorii yak aktyvnoho instrumentu rehionalnoho menedzhmentu]. Biznesinform, № 12. P. 463-468.*
8. Veleschuk, S.S. (2015). *Territorial branding as an instrument of socio-economic development of the region [Terytorialnyi brendynh yak instrument sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu]. Sustainable development of the economy, № 3. P.146-152.*
9. Laschenko, O. (2015). *Theoretical foundations of the activities of local self-government bodies in shaping the image of municipalities [Teoretychni osnovy diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia z formuvannia imidzhu munitsypalnykh utvoren]. Public administration and local government, № 1 (24). P. 291-303.*
10. Nagornyak, T.L. (2008). *Brands of the world. The image of Ukrainian regions in the context of the brand «Ukraine» [Brendy krain svitu. Imidzh ukrainskykh rehioniv u konteksti rozbudovy brenda «Ukraina»]. Strategic priorities, № 4 (9). P. 220-228.*
11. Sergiyko, V.F. (2010). *The value of forming an attractive image of the territory for the preservation of the natural and historical and cultural heritage [Znachennia formuvannia pryvablyvoho imidzhu terytorii dlia zberezhennia pryrodnoi ta istoryko-kulturnoi spadshchyny]. Scientific herald of the International. National Relations aviation un-th., № 6, Bun. 2, Economics, law, political science, tourism. P. 126-130.*
12. Radchenko, V.P. (2011). *Foreign practice of territorial marketing development [Zarubezhnaya praktika rozvitiya terytorialnogo marketinga]. Economics and Management, № 2, P. 56-59.*
13. Bryson, I., Roering, W. (1988). *Applying private sector planning in the public sector. Strategic planning: threats and opportunities for planners. Washington, DS: Planning Press. P. 15.*
14. Hoefsloot, A.M., Berg, L.M. *Successful examples of participatory region planning at the meso-level. 131 p.*

Ключові слова: регіональний менеджмент, територіальний маркетинг, маркетинговий підхід, імідж регіону, інструментарій маркетингу.

Ключевые слова: региональный менеджмент, территориальный маркетинг, маркетинговый подход, имидж региона, инструментарий маркетинга.

Keywords: regional management, territorial marketing, marketing approach, image of the region, marketing tools.

Рецензент: Луцяк В. В., т. в. о. завідувача кафедри маркетингу та аграрного бізнесу, д.е.н., професор, Вінницький національний аграрного університет, м.Вінниця

Провірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6919582>

УДК 338.2

**КОРПОРАТИВНЕ ТА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ФАКТОР
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**<http://orcid.org/0000-0002-2954-5405>

Маматова Лейла Шаміліївна к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємств, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» м. Маріуполь, e-mail: leilamamatova@gmail.com

Андрусенко Ганна Миколаївна студентка групи І-17-ЕП-М, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» м. Маріуполь, e-mail: andrusenkohanna@gmail.com

Leila Mamatova Ph.D., senior lecturer of the Department Economics of Enterprises, State Higher Educational Establishment «Priazovskyi State Technical University», Mariupol, e-mail: leilamamatova@gmail.com

Hanna Andrusenko student of the group I-17-EP-M, State Higher Educational Institution "Priazovsky State Technical University" Mariupol, e-mail: andrusenkohanna@gmail.com

L. Mamatova, H. Andrusenko, Corporate and strategic management as a factor for ensuring sustainable development of the enterprise.

The article considers the essence of corporate and strategic management to ensure sustainable development of the enterprise. The concept of corporate and strategic management of enterprises by different scientists is researched, and the differences in their research are determined. The basic levels of management are defined, namely: general corporate level (portfolio strategies for the development of the general direction of the enterprise activity), the level of business units (for management of individual strategic business units of the enterprise), the functional level (the interaction of the two preceding levels for the formation of general strategies for enterprise development). The criteria of corporate governance efficiency at the world level and the possibility of their application in the domestic management are considered. The application of world-wide management methods requires, firstly, the availability of an intangible asset of the company, which will increase market value and investment attractiveness, and secondly, the existence of a guarantee of loyalty in management and the availability of a mechanism for remote control of work. It is determined that the classical approach to the allocation of strategies depending on the nature of the enterprise development includes groups of strategies for growth, stabilization, and protection.

Маматова Л.Ш., Андрусенко Г.М. Корпоративне та стратегічне управління як фактор забезпечення сталого розвитку підприємства.

У статті розглянуто сутність корпоративного та стратегічного управління для забезпечення сталого розвитку підприємства. Досліджено поняття корпоративного та стратегічного управління підприємствами різними науковцями, та визначено відмінності в їх дослідженнях. Визначено основні рівні управління, а саме: загальнокорпоративний рівень (портфельні стратегії для розвитку загального напрямку діяльності підприємства), рівень бізнес одиниць (для управління окремими стратегічними бізнес-одиницями підприємства), функціональний рівень (взаємодія двох зазначених попередніх рівнів для формування загальних стратегій розвитку підприємства). Розглянуто критерії ефективності корпоративного управління на світовому рівні та можливість їх застосування на ввітчизняному управлінні. Застосування світових методів управління вимагає по-перше, наявність нематеріального активу підприємства компанії, що дозволить збільшити ринкову вартість та інвестиційну привабливість, та по-друге, наявність гарантії лояльності в управлінні та наявність механізму дистанційного контролю за роботою. Визначено, що класичний підхід до виділення стратегій в залежності від характеру розвитку підприємства включає групи стратегій із зростання, стабілізації, та захисту.

Маматова Л.Ш., Андрусенко А.Н. Корпоративное и стратегическое управление как фактор обеспечения устойчивого развития предприятия. В статье рассмотрена сущность корпоративного и стратегического управления для обеспечения устойчивого развития предприятия. Исследовано понятие корпоративного и стратегического управления предприятиями различными учеными, и определены различия в их исследованиях. Определены основные уровни управления, а именно: общекорпоративный уровень (портфельные стратегии для развития общего направления деятельности предприятия), уровень бизнес единиц (для управления отдельными стратегическими бизнес-единицами предприятия), функциональный уровень (взаимодействие двух указанных предыдущих уровней для формирования общих

стратегий развития предприятия). Рассмотрены критерии эффективности корпоративного управления на мировом уровне и возможность их применения на в отечественном управлении. Применение мировых методов управления требует во-первых, наличие нематериального актива предприятия компании, что позволит увеличить рыночную стоимость и инвестиционную привлекательность, и во-вторых, наличие гарантии лояльности в управлении и наличие механизма дистанционного контроля за работой. Определено, что классический подход к выделению стратегий в зависимости от характера развития предприятия включает группы стратегий по росту, стабилизации и защиты.

Постановка проблеми. Постійні зміни в економіці країни вимагають відповідних реакцій керівництва в управлінні підприємством. Залежно від специфіки діяльності, наявних можливостей, об'ємів виробництва на ринку, наявності конкурентних переваг та умов зовнішнього функціонування формуються відповідні корпоративні та стратегічні методи управління підприємством. Наявність інтеграційних процесів в Україні обумовлює узгодження та активізацію впровадження світових стандартів та принципів управління. Саме тому, якість корпоративного та стратегічного управління стає одним з головних чинників розвитку підприємства в умовах невизначеності. Створення ефективного механізму управління підприємством набуває особливого значення при посиленні централізації виробництва та зростанню капіталу підприємства. Таким чином, значимість корпоративного та стратегічного управління вимагає удосконалення в визначенні пріоритетів та факторів розвитку підприємства для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження корпоративного та стратегічного управління підприємств знайшло своє відображення у працях вчених: А. Томпсона, А. Стрікланда, А. Чендлера, К. Ендрюса, П. Дойля, Б. Карлоффа, К. Личко, О. Поважного, Т.О. Фролової, Є. Палиги.

Метою статті є дослідження та визначення ролі корпоративного та стратегічного управління як фактора забезпечення сталого розвитку підприємств

Результати дослідження. Ключовим елементом корпоративного управління підприємством є стратегія. Стратегія виступає фактором можливості визначення етапів розвитку певних подій на підприємстві. Відсутність розроблених стратегій вимагає від керівництва не завжди зважених та відповідно не досконалих рішень в управлінні [4].

Дослідження науковців в вивченні поняття стратегія підприємства є досить різними. А. Чендлер трактує визначення стратегії через «...виявлення основних довгострокових цілей і завдань підприємства, прийняття напрямку дій та розподіл ресурсів, необхідних для виконання поставлених цілей: те, що фірма може, повинна і хоче робити». Власне з того часу розпочався етап стратегічного планування на підприємствах в умовах ринкової економіки [5]. П. Дойль визначив стратегію як «...напрямок, за яким рухається компанія, виконуючи поставлені завдання» [6]. Б. Карлофф визначає стратегію як «...узагальнюючу модель дій, необхідних для досягнень поставлених цілей, шляхом координації та розподілу ресурсів компанії» [7]. С. Анікеєв визначає стратегії як «...такого поєднання ресурсів і навичок організації, з одного боку, і можливостей і ризику, які виходять із навколишнього середовища, з іншого боку, що діє в сьогоденні та майбутньому, при якому організація сподівається на досягнення основної мети» [8].

К. Личко визначає стратегію як «...перспективний план дій; використання економічних умов внутрішнього і зовнішнього середовища або перспективне планування реакції організації на зміну зовнішнього середовища; систематизація оперативних, річних і перспективних планів організації для досягнення кінцевих цілей» [9]. А. Градов визначає стратегію через «...добірку правил і прийомів, за допомогою яких можуть бути досягнуті основні цілі розвитку тієї чи іншої системи» [10]. Р. Коха термін «корпоративна стратегія» використовує в двох підходах: перш за все «...як напрями для зміцнення конкурентних переваг діяльності суспільства і більшого збільшення його вартості», та по-друге «він використовується для характеристики діяльності вищого менеджменту» [11].

М. Портер обґрунтував базові концепції стратегії, на основі яких мали формуватися індивідуальні конкурентні стратегії організацій з урахуванням особливостей їхнього внутрішнього і зовнішнього середовищ [12].

Найбільш чітким тлумаченням поняття стратегії, з погляду стратегічного маркетингу, можна вважати А. Томпсона і А. Стрікланда: «Стратегія – це план управління фірмою, спрямований на зміцнення її позицій, задоволення споживачів і досягнення поставлених цілей». Згідно зазначеного підходу «корпоративна стратегія – це коли багатопрофільне товариство затверджує свої засади діяльності у різних галузях, а також у діяльності і підходах, спрямованих на вдосконалення діяльності підприємств товариства» [13].

На думку О. Поважного, «корпоративне управління – це спосіб впливу на систему взаємовідносин між органами управління безпосередньо виробництвом, інвесторами, трудовим колективом і державою, яка регламентується законодавчими і нормативними актами, внутрішніми нормативними документами і положеннями з метою підвищення ефективності господарювання отримання очікуваного прибутку» [1, с. 33].

Стратегічно-корпоративне управління є ефективним лише при чітко визначеній меті та сформованими завданнями. Т.О. Фролової визначили «мета корпоративної стратегії – створити умови, в яких компанія здатна створити додану вартість і доставити її споживачеві, а також забезпечити здатність компанії своєчасно адаптуватися до мінливих умов, створювати вартість і в майбутньому. Способи додавання вартості – основа корпоративної стратегії» [14].

Завданнями стратегічно-корпоративного управління виступає створення оптимального набору рішень в вирішенні проблем та подій з врахуванням зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства, спрямованого на формування конкурентних переваг.

В залежності від сформованих мети та завдань розрізняють рівні стратегічного управління підприємством (рис. 1):

1) Загальнокорпоративний рівень – використання портфельних стратегій в визначенні загального напрямку діяльності підприємства, формується вищим керівництвом з використанням трьох основних завдань:

а) формування та обрання власного головного напрямку діяльності підприємства та окремих структурно-стратегічних бізнес-одиниць;

б) визначення та встановлення конкретного значення та ролі кожної структурно-стратегічної бізнес-одиниці та їх підрозділів.

в) визначення розмірів і способів розподілу інвестиційних ресурсів між структурно-стратегічними бізнес-одиницями та іншими підрозділами [15, 16].

2) Рівень бізнес одиниць – розробляються при наявності у підприємства самостійних видів бізнесу та автономних або напівавтономних стратегічних бізнес-одиниць. Стратегічні бізнес-одиниці мають велику самостійність в визначенні стратегій розвитку виробництва, ціноутворенні та збуту, стимулюванню та підбору персоналу.

3) Функціональний рівень – забезпечення в виконанні стратегій на рівні бізнес-одиниць та загальнокорпоративному рівні. Відповідність в формуванні мети та завдань на рівні підприємства в цілому є взаємозалежною від сформованої мети та завдань на рівні бізнес-одиниць [14].

Розглядаючи питання ефективності корпоративного управління на світовому рівні виділяють загальні критерії управління:

- наявність досить вагомого нематеріального активу підприємства, який збільшить ринкову вартість та інвестиційну привабливість;

- гарантія лояльності найманого топ-менеджменту та наявності дієвого механізму дистанційного контролю її роботи.

Відповідно до визначення Світового банку, «корпоративне управління об'єднує норми законодавства, нормативні акти та практику господарювання в приватному секторі,

що дозволяє корпораціям залучати фінансові та кадрові ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і, таким чином, продовжувати своє функціонування, підвищуючи довгострокову економічну вартість акцій та захищаючи при цьому інтереси акціонерів та суспільства в цілому» [2, с. 45].

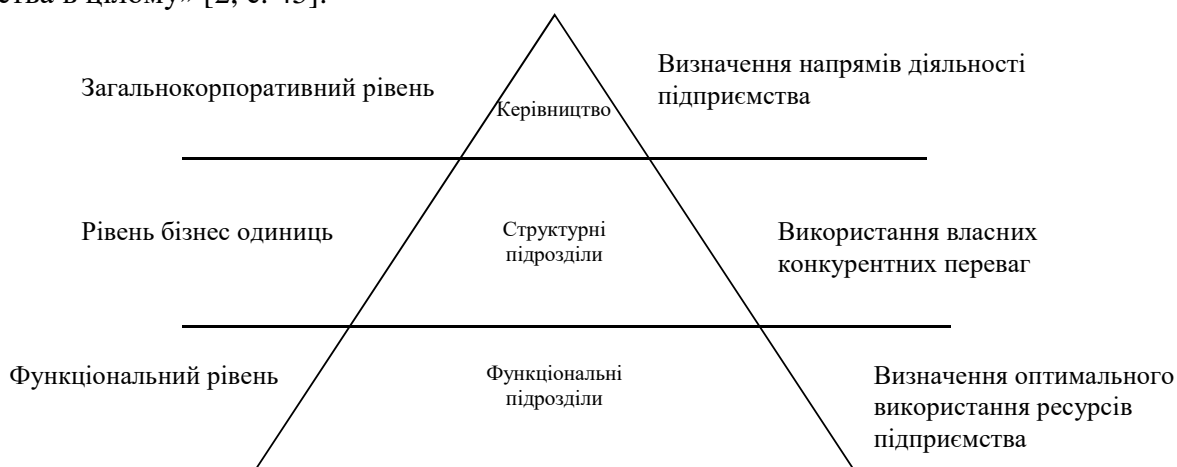

Рис. 1. Рівні стратегічного управління підприємством.

Структура моделі корпоративного управління в Україні ґрунтується на специфіці розподілу управлінських функцій між акціонерами і менеджерами підприємств. У своїй основі дана модель перебуває на стадії свого активного становлення, формально включаючи окремі розрізнені компоненти [3, с. 141]. Такими компонентами є власність, притаманна аутсайдерським моделям тенденція до концентрації власності і контролю, запровадження елементів перехресного володіння і формування складних корпоративних структур різного типу, що властиво інсайдерським моделям, в яких визначені пільги отримують робітники і менеджери підприємства. В останньому випадку перевага структури акціонерного капіталу інсайдерів призводить до розподілу прибутку саме в інтересах акціонерів-працівників. Очевидно, є підстави стверджувати, що таке поєднання елементів існуючих систем корпоративного управління є однією з основних особливостей української моделі управління корпоративними підприємствами. [3, с. 141].

Класичний підхід до виділення стратегій в залежності від характеру розвитку підприємства включає групи стратегій [17]:

- стратегію зростання, які формуються із стратегій концентрації, вертикальної інтеграції, диверсифікації;
- стратегію стабілізації;
- стратегію захисту, які формуються із стратегії збору врожаю, повороту, дивестицій, банкрутства, ліквідації.

Склад обраних стратегій підприємства має враховувати наявність нових стратегій та багатоцільовий характер вже існуючих стратегій. За для гнучкого використання існуючих можливостей підприємства у відповідності реальним умовам функціонування необхідно використання та поєднання найкращих практик в управлінні підприємством. [14, 18].

Залежно від темпів розвитку підприємства (темпів зростання її прибутку, продажів, активів) можливо застосування стратегій [19]:

- стратегія суперзростання або гіперзростання, до них відносять компанії, які протягом 10 років набирають високі темпи розвитку і досягають сумарних продажів на суму понад 1 млрд. дол. або займають домінуюче становище на ринку;
- стратегія динамічного зростання, коли компанія входить до групи лідируючих компаній за темпами розвитку, але домінуючого становища не займає. Обов'язкова умова – це перевищення середніх темпів зростання ринку і прискорення темпів розвитку;

- стратегія стрибкоподібного зростання (стрибка), коли компанія раптово протягом короткого проміжку часу збільшує темпи розвитку;
- стратегія помірнього зростання означає адаптацію компанії до середніх темпів зростання ринку;
- стратегія повільного зростання означає збільшення економічного потенціалу компанії, темпи її розвитку нижче ринкових можливостей і середніх темпів збільшення ринку;
- стратегія уповільнення зростання, коли відбувається зростання економічних показників прибутку, продажів, активів в абсолютному значенні, але при цьому темпи збільшення цих показників у порівнянні з минулими періодами знижуються. Така стратегія може бути пов'язана як з вичерпанням можливостей самої компанії, так і зі зниженням потенціалу розвитку ринку, досягнення нею зрілості і насичення.

Висновки. Корпоративне та стратегічне управління підприємством є методом подолання проблем в стратегічному баченні напрямів розвитку та конкурентоздатності підприємства. Саме механізм взаємодії ефективного корпоративного та стратегічного управління дає можливість залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, та сприятиме зростанню продуктивності та конкурентоспроможності підприємств, та в подальшому підвищить ринкову вартість акцій підприємства. Метою корпоративної стратегії підприємства є створення умов задля формування доданої вартості та забезпечення здатності підприємства в адаптації до змін в умовах функціонування.

Список використаних джерел:

1. Поважний О.С. Корпоративне управління : [підручник] / [О.С. Поважний, Н.С. Орлова, А.О. Харламова]. – К. : Кон-дор, 2013. – 244 с.
2. Рекомендації щодо реформи корпоративного управління в Україні : Звіт місії Світового банку в Україні. – К., 2008. – 59 с.
3. Суржик В.Г. Роль корпоративного управління в умовах трансформації економіки / В.Г. Суржик // Наук. вісн. Черніг. держ. ін-ту економіки і упр. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 2. – С. 139–144.
4. Палига Є. М. Корпоративне управління: навчальний посібник / Є. М. Палига. – Львів: НВБД УАД, 2013. – 422 с.
5. Chandler A. D. *Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise*, 1962. – 455 с.
6. Дойль П. Менеджмент: стратегія и тактика [Текст] / П. Дойль; пер. с англ. Ю. Н. Каптуревського. – СПб: Питер, 1999. – 559 с.
7. Карлофф Б. *Деловая стратегия* [Текст] / Б. Карлофф; пер. с англ., науч. ред. и авт. послесл. В. А. Приписнов. – М.: Экономика, 1991. – 239 с.
8. Аникеев С. Н. *Методика разработки плана маркетинга* [Текст] / С. Н. Аникеев. – М.: Фолиум, 1996. – 128 с.
9. Личко К. П. *Прогнозирование и планирование аграрно-промышленного комплекса* / К. П. Личко. – М.: Гардарики, 1999. – 264 с.
10. Градов А. П. *Стратегия и тактика анти кризисного управления фирмой* [Текст] / А. П. Градов, Б. И. Кузин. – М.: Специальная литература. – 1996. – 510 с.
11. Кох Р. *Стратегия: как создавать и использовать эффективную стратегию* [Текст]: пер. с англ. / Р. Кох. – СПб.: Питер, 2004. – 2-е вид. – 320 с.
12. Портер М. *Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів* [Текст] / М. Портер; пер. з англ. А. Олійник та Р. Сільський. – К.: Основи, 1997. – 390 с.
13. Томпсон А. А. *Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии. Учебник для вузов* / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд; пер. с англ. под ред. Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
14. Фролова Т. *Корпоративні стратегії глобального інвестиційного бізнесу* [Електронний ресурс] / Т. Фролова // Міжнародна економічна політика. – 2012. – Вип. 1-2. – С. 125-155. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Мер_2012_1-2_7.pdf.
15. Саєнко М. Г. *Стратегія підприємства: Підручник* / М. Г. Саєнко. – Тернопіль: «Економічна думка». – 2006. – 390 с.
16. Довгань Л. Є. *Стратегічне управління. Навч. посібник* / Л. Є. Довгань, Ю. В. Каракай. – К: Видавництво «Центр учбової літератури», 2009. – 440 с.
17. Rue L. W., Holland P. G. *Strategic Management: Concepts and Experiences*. – New York: McGraw-Hill, 1989. – 116 p.

18. Маленков Ю. А. О классификациях стратегий компаний [Электронный ресурс] / Ю. А. Маленков // Эмитент. Существенные факты, события, действия. – №42 (173). – 2006. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/management/strategy/concepts/classification.shtml>.
19. Cartright R. *Strategies for Hypergrowth*. – Capstone Publishing, Oxford, 2002. – 122 p.

References

1. Povazhnyj O.S. (2013), "Corporate Governance", ["Korporativne upravlinnja"], [tutorial], O.S. Povazhnyj, N.S. Orlova, A.O. Kharlamov, K., Condor, 244 p.
2. "Recommendations on Corporate Governance Reform in Ukraine: Report of the World Bank Mission to Ukraine", ["Rekomendacii shhodo reformi korporativnogo upravlinnja v Ukraini : Zvit misiï Svitovogo banku v Ukraini"], K., 2008, 59 p.
3. Surzhik V.G. (2011), "The role of corporate governance in the transformation of the economy", ["Rol korporativnogo upravlinnja v umovah transformacii ekonomiki"], V.G. Surzhik, Scientific. Visn Chernihiv state other economies and practices. The series "Economics", Vip. 2, pp.139-144.
4. Paliga Ye.M. (2013), "Corporate Governance", ["Korporativne upravlinnja: navchal'nij posibnik"], Textbook, E.M. Paliga, Lviv, NEDED UAD, 422 p.
5. Chandler D. D. (1962), "Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise ", 455 p.
6. Doyle P. (1999), "Management: Strategy and tactics", ["Menedzhment: strategija i taktika"], [text], P. Doyle, translit from english Yu. N. Kapturyrovskogo, St. Petersburg, Peter, 559 p.
7. Carloff B. (1991), "Business Strategy", ["Delovaja strategija"], [text], B. Carloff, translit from English, scholarship Ed. and aut afterl, VA Pripersov, M., Economics, 239 p.
8. Anikeev S.N., (1996), "Methodology for developing a marketing plan", ["Metodika razrabotki plana marketinga"], [text], S.N. Anikeev, M., Folium, 128 p.
9. Lichko K.P., (1999), "Prediction and Planning of the Agrarian-Industrial Complex", ["Prognozirovanie i planirovanie agrarno-promyshlennogo kompleksa"], K.P. Lichko, M., Gardariki, 264 p.
10. Gradov A.P. (1996), "The strategy and tactics of anti crisis management firm", ["Strategija i taktika anti krizisnogo upravljenija firmoj"], [text], A.P. Gradov, B.I. Kuzin, M., Special literature, 510 p.
11. Koch R. (2004), "Strategy: How to Create and Use an Effective Strategy", ["Strategija: kak sozdat' i ispol'zovat' jeffektivnuju strategiju"], [text], translit from english, R. Koch, St. Petersburg, Peter, 2nd edition, 320 p.
12. Porter M. (1997), "Competition Strategy: A Methodology for Analyzing Industries and Competitor Activities", ["Strategija konkurencii: metodika analizu galuzej i dij'al'nosti konkurentiv"], [text], M. Porter, translit from english A. Oliyynyk and R. Village, K., Fundamentals, 390 p.
13. Thompson A.A. (1998), "Strategic Management. The Art of Developing and Implementing a Strategy: A Textbook for High Schools", ["Strategicheskij menedzhment. Iskusstvo razrabotki i realizacii strategii: Uchebnik dlja vuzov"], A.A. Thompson, A.J. Strickland, translit from english ed. L. G. Zaytseva, M. I. Sokolova, Moscow, Banks and exchanges, UNITI, 576 p.
14. Frolova T. (2012), "Corporate Strategy of Global Investment Business", ["Korporativni strategii global'nogo investicijnogo biznesu"], [electronic resource], T. Frolova, International Economic Policy, edition 1-2, pp. 125-155, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2012_1-2_7.pdf.
15. Saenko M.G. (2006), "Strategy of the enterprise", ["Strategija pidpriemstva: Pidruchnik"], textbook, M.G. Saenko, Ternopil, "Economic Thought", 390 pp.
16. Dovgan L.E. (2009), "Strategic management", ["Strategichne upravlinnja."], teaching manual, L. E. Dovgan, Y. V. Karakai, K., Publishing House "Center for Educational Literature", 440 p.
17. Rue L.W., Holland P. G. (1989), "Strategic Management: Concepts and Experiences", New York: McGraw-Hill, 116 p.
18. Malenkov Yu.A. (2006), "On classification of company strategies", ["O klassifikacijah strategij kompanij"], [electronic resource], Yu. A. Malenkov, Issuer. Essential facts, events, actions, No. 42 (173), available at: <http://www.cfin.ru/management/strategy/concepts/classification.shtml>.
19. Cartright R. (2002), "Strategies for Hypergrowth", Capstone Publishing, Oxford, 122 p.

Ключові слова: корпоративне управління, стратегічне управління, стратегія, розвиток, підприємство, сталий розвиток.

Ключевые слова: корпоративное управление, стратегическое управление, стратегия, развитие, предприятие, устойчивое развитие.

Keywords: corporate management, strategic management, strategy, development, government, sustainable development.

Рецензент: Меліхов А.А., завідувач кафедри економіки підприємства, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., доцент
Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/6944873>

УДК 332.025.13

**ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННЯ
ЗАКУПІВЕЛЬНИМИ ГРУПАМИ**<https://orcid.org/0000-0002-2185-4043>

Куровська Альона Анатоліївна, старший викладач кафедри "Облік та аудит", Державний вищий навчальний заклад "Приазовський державний технічний університет", Маріуполь, snt87500@gmail.com, +38(067)977-62-58

Рицька Аліна Олексіївна, студентка економічного факультету, Державний вищий навчальний заклад "Приазовський державний технічний університет", Маріуполь; alinaanilla@gmail.com, +38(096)223-39-75;

Alona Kurovska, Senior Lecturer of the Department "Accounting and Audit", State Higher Educational Institution "Priazovsky State Technical University", Mariupol;

Alina Ritskaya, student of economic faculty, State Higher Educational Institution "Priazovsky State Technical University", Mariupol.

A. Kurovska , A. Ritskaya, Implementation of the controlling system in the management of procurement groups.

The purpose of the article is to solve the problems of effective strategic management of procurement groups by developing practical recommendations for their solution. The procurement group is considered as an innovative organizational model , which allows to obtain the greatest benefit y from the synergy of its participants' activities.

The article deals with the concept of procurement groups, the purpose of their creation, the basis of functioning. The main types of purchasing groups are considered depending on the sectoral affiliation of its participants. The sources of income of these groups are described, depending on the organization of the business model. The main procurement strategies are considered, which are based on the relationship between the procurement groups and the suppliers. The main problems of the procurement group's functioning and the ways of their solution are highlighted. The main problems of the management of procurement groups, which include associations of independent entrepreneurs with different views on the goals of their activities are described . The authors proposed to use a controlling system for organizing strategic management of procurement groups of various sectors of the economy. The main types and tools of controlling are considered, special stress on the system of balanced indicators is made. Based on the procurement group, which is currently being established in the Donetsk region, a strategic map for the "AGRO-Priazovye" procurement group of small and medium-sized farm business and small enterprises for the processing of agricultural products has been developed. The strategic map was developed according to a system of balanced indicators in such areas as: finances, clients, business processes, personnel. During the development of a strategic map for these areas, authors' own research on innovations in the farming and processing fields of agricultural products was used.

Куровська А.А., Рицька А.О. Впровадження системи контролінгу в управління закупівельними групами.

Метою статті є розв'язання проблем ефективного стратегічного управління закупівельними групами завдяки розробці практичних рекомендацій щодо їх вирішення. Закупівельна група розглядається як інноваційна організаційна модель, яка дозволяє отримувати значні вигоди від синергії діяльності її учасників.

У статті розглянуто поняття закупівельних груп, мету їх створення, основи функціонування. Розглянуто основні типи закупівельних груп в залежності від галузевої приналежності її учасників. Описані джерела отримання доходів цих об'єднань залежно від організації бізнес-моделі. Розглянуто основні стратегії закупівель, які базуються на взаємовідносинах учасників закупівельних груп з постачальниками. Висвітлено основні проблеми функціонування закупівельних груп та шляхи їх вирішення. Описано основні проблеми управління закупівельними групами як об'єднанням незалежних підприємств, які мають різні бачення щодо цілей своєї діяльності. Авторами було запропоновано використання системи контролінгу для організації стратегічного управління закупівельними групами різних галузей економіки. Розглянуто основні види та інструменти контролінгу, особливий акцент зроблено на системі збалансованих показників. На основі закупівельної групи, яка наразі створюється у Донецькій області, розроблено стратегічну карту для закупівельної групи малих та середніх фермерських господарств та малих підприємств по переробці сільськогосподарської продукції під назвою «АГРО-Приазов'є». Стратегічна карта була розроблена за методикою Системи збалансованих показників за такими напрямками як: фінанси, клієнти, бізнес-процеси,

персонал. Під час розробки стратегічної карти за цими напрямками були використані власні дослідження щодо інновацій у сфері фермерства та переробки продукції сільського господарства.

Куrowsкая А.А. Рыцкая А.А. Внедрение системы контроллинга в управление закупочными группами.

Целью статьи является решение проблем эффективного стратегического управления закупочными группами благодаря разработке практических рекомендаций по их решению. Закупочная группа рассматривается как инновационная организационная модель, которая позволяет получать значительные выгоды от синергии деятельности ее участников.

В статье рассмотрено понятие закупочных групп, цель их создания, основы функционирования. Рассмотрены основные типы закупочных групп в зависимости от отраслевой принадлежности ее участников. Описаны источники получения доходов этих объединений в зависимости от организации бизнес-модели. Рассмотрены основные стратегии закупок, основанные на взаимоотношениях участников закупочных групп с поставщиками. Освещены основные проблемы функционирования закупочных групп и пути их решения. Описаны основные проблемы управления закупочными группами как объединением независимых предпринимателей, которые имеют разное видение целей своей деятельности. Авторами было предложено использование системы контроллинга для организации стратегического управления закупочными группами различных отраслей экономики. Рассмотрены основные виды и инструменты контроллинга, особый акцент был сделан на системе сбалансированных показателей. На основе закупочной группы, которая сейчас создается в Донецкой области, разработана стратегическая карта для закупочной группы малых и средних фермерских хозяйств и предприятий по переработке сельскохозяйственной продукции под названием «АГРО-Приазовье». Стратегическая карта была разработана по методике Системы сбалансированных показателей по таким направлениям как: финансы, клиенты, бизнес-процессы, персонал. При разработке стратегической карты по этим направлениям были использованы собственные исследования по инновациям в сфере фермерства и переработке продукции сельского хозяйства.

Постановка проблеми. Перспективи виходу України на міжнародну арену супроводжується великою кількістю загроз, особливо для представників малого та середнього бізнесу. Вітчизняний ринок стає все більш привабливим для іноземних компаній, що з вступом України до Зони Вільної торгівлі означає значне збільшення конкуренції. Тому серед українських підприємців гостро стає питання підвищення конкурентоспроможності власного бізнесу та вони звертаються за порадою до закордонного досвіду. Вже протягом останніх 5 років в Україні намагаються впровадити закупівельні групи (далі – ЗГ) за прикладом країни-сусіда Польщі. Але, не зважаючи на значні переваги, які надає створення закупівельних груп, в Україні існують проблеми, що заважають ефективному функціонуванню ЗГ, до головних ми відносимо: відсутність однієї чіткої стратегії функціонування для декількох підприємців – учасників єдиної ЗГ; відсутність у керівництва ЗГ стратегічного мислення та точного уявлення про цілі кожного з власників окремого бізнесу; невизначеність стратегічних / операційних показників оцінки діяльності як всієї ЗГ, так і окремого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема закупівельних груп вже досить давно існує в міжнародному просторі, але для України це щось нове та незвичайне, тому вона практично не розкрита у вітчизняних наукових роботах. Невелика кількість науковців розглядає основні принципи організації та функціонування закупівельних груп, але практично відсутні міркування вчених щодо усунення недоліків та вирішення реальних проблем таких об'єднань.

У своїх роботах К. І. Редченко розглядає головні аспекти діяльності закупівельних груп, аналізує стратегії поведінки та розвитку їх окремих учасників. Він приділяє особливу увагу механізму реалізації цієї ідеї, але не надає практичних порад щодо оптимізації внутрішніх процесів та проблем. [1, С.97-100]

Щодо використання контролінгу автор І. О. Григораш обґрунтовує методику оцінки доцільності впровадження системи контролінгу на підприємстві. [2, С.30-33]

Н. В. Замятіна аналізує підходи до визначення контролінгу та сфери його застосування. [3, С.324-238]

Г. М. Воляник розглядає контролінг як систему ефективного управління підприємством. [4, С.151-155]

Виділення невирішеної проблеми. Наукові публікації майже не містять практичних розробок, щодо усунення основних проблем закупівельних груп. Але саме ці проблеми є вирішальними при створенні закупівельних груп в Україні, враховуючи особливості ведення бізнесу в нашій країні. Через це їх впровадження відбувається дуже повільними темпами, не дивлячись на значну теоретичну базу.

Мета статті. Обґрунтувати доцільність використання системи контролінгу при організації діяльності закупівельних груп в Україні. Дати підприємцям практичне підґрунтя, для налагодження ефективної роботи закупівельних груп на території України. Надати вирішення проблеми незлагодженості між власником та менеджером, стосовно основних цілей об'єднання. Сформувати базову систему стратегічних показників для оцінки його діяльності.

Результати дослідження. В пошуках шляхів для підвищення конкурентоспроможності українські підприємці стали звертати увагу на устрій бізнесу в Польщі. Опираючись на польський досвід, виникла ідея створення закупівельних груп для українських фірм.

Закупівельні групи - це добровільні об'єднання підприємців, які створюються з метою зниження витрат на поставки. В середньому, витрати на придбання товарів та послуг складають до 70% сукупних витрат компаній. [5, С.106]

Управління закупівлями прямо пов'язано з ідеєю скорочення витрат, яке досягається шляхом отримання знижок від зовнішніх постачальників (контроль цін) або через впровадження процедур, спрямованих на скорочення непотрібних витрат, не передбачених кошторисом (визначення оптимального асортименту придбаних товарів та послуг). Основним завданням закупівельної групи є представницька діяльність у переговорах з дистриб'юторами та виробниками для отримання цінових знижок. Це завдання впливає із неможливості представників малого бізнесу диктувати свої умови, через те, що вони здійснюють закупівлі у невеликих обсягах.

Існують закупівельні групи різних типів, в залежності від об'єднання за галузями. Вертикальна закупівельна група – це об'єднання підприємців в одній галузі. Підприємства однієї галузі можуть робити закупівлі в одного чи декількох спільних постачальників. Горизонтальна закупівельна група – це об'єднання підприємців по номенклатурі закупівель, але вони є представниками різних галузей. Яскравим прикладом є закупівля офісного та канцелярського обладнання: паперу, картриджів для принтера та ін. [5, С.100]

Закупівельні групи не мають конкретної юридичної форми; серед суб'єктів, з яких вони складаються, можна знайти різні рішення. Це дозволяє гнучко підходити до потреб та можливостей учасників. Через те, що різні закупівельні групи використовують відповідні бізнес-моделі при організації своєї діяльності, існують відмінності у способі формування доходів. Закупівельні групи, які працюють у сегменті В2В (бізнес для бізнесу), формують свій дохід переважно внаслідок отримання комісії за організацію та адміністрування процесу узгодження умов та укладення контрактів між постачальниками та фірмами - учасниками групи. Дана бізнес-модель отримала значне поширення в таких галузях як медичне забезпечення, сільське господарство, сфера фінансових послуг та ін.

Закупівельні групи, які працюють в сегменті В2С (бізнес для споживача) використовують у своїй діяльності дещо іншу бізнес-модель. Основним джерелом доходів закупівельних груп цього сегменту є комісійна винагорода, яку сплачує продавець (постачальник товару чи послуги) і яка розраховується як певний відсоток від величини реалізованої продукції чи послуги.

Створення закупівельних груп в Україні дозволить вітчизняним підприємцям підвищити конкурентоспроможність та отримати певні стратегічні переваги. Співпраця з більш великими постачальниками, допоможе отримати кращі умови поставок та скоротити витрати. Як результат відбудеться оптимізація виробництва продукції та значне скорочення часових витрат на виведення нової продукції на ринок. Фірми-учасники використовують різні стратегії при здійсненні закупівель, які базуються на взаємодії з

постачальниками. Основні стратегії функціонування, які можуть бути притаманні об'єднанням підприємств у формі ЗГ, подано у таблиці 1.

Отже, основними перевагами участі в закупівельній групі є економія на закупівлі, економія часу на проведення переговорів та пошук найкращого постачальника, отримання конкурентної переваги на ринку. Деякі закупівельні групи йдуть ще далі і формують додатковий спільний бюджет, який іде на створення і подальше використання спільної торгової марки учасників закупівельної групи, проведення спільних маркетингових заходів та покращення внутрішнього менеджменту. Таким чином, учасники закупівельної групи ділять між собою такі витрати і отримують змогу освоїти нові компетенції та вийти на новий рівень, недоступний окремим малим фірмам. [5, С.101]

Таблиця 1

Систематизація стратегій закупівельних груп (власна розробка з використанням [5, С. 134 - 135]).	
Назва стратегії	Зміст стратегії
Закупівлі на міжнародних ринках	Фірми-учасники виходять на міжнародний ринок для співпраці з глобальними постачальниками. Більш широкий асортимент сировини та вища конкуренція між постачальниками, допоможе фірмі заощадити за рахунок нижчих цін.
Закупівлі в одного постачальника	Фірми-учасники здійснюють закупівлі певного товару лише в одного постачальника протягом тривалого часу. Скорочення витрат на закупівлю та логістику призводить до економії коштів.
Модульні закупівлі	Фірми-учасники використовують обмеження за числом постачальників та/або кількістю товарів для закупівлі. Через використання модулів поставок відбувається спрощення бізнес-процесів, та як результат скорочення витрат на закупівлі.
Закупівлі на основі комплексного функціонально-вартісного аналізу	Фірми-учасники проводять аналіз товарів за їх функціями та витратами. На основі цього аналізу робляться висновки про необхідність певних товарів та послуг. Таким чином можливо оптимізувати обсяги закупівель та відповідно зменшити витрати.

Не зважаючи на всі переваги закупівельних груп, наявні проблеми можуть витратити зусилля великої кількості людей та ресурси без отримання бажаного результату. Автори статті пропонують використовувати систему контролінгу для покращення функціонування закупівельних груп в Україні. Система контролінгу – це синтез елементів обліку, аналізу, контролю, планування, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів при здійсненні оперативного і стратегічного управління процесом досягнення кінцевої мети і результатів діяльності підприємства. [6, С.8]

Науковці розрізняють наступні види контролінгу: стратегічний (завдяки методам стратегічного аналізу розробляється стратегічний профіль діяльності підприємства/ стратегічна карта та при застосуванні стратегічно контролю - обирається найбільш прийнятний вектор його розвитку) та оперативний (механізм якого направлено на планування і облік релевантних показників в операційній діяльності підприємства, направлених на максимізацію прибутку / збільшення долі ринку; знаходження відхилень та розробку заходів щодо їх запобігання у короткостроковій перспективі).

Стратегічний контролінг має допомогти фірмі ефективно використати наявні в неї переваги через розробку стратегії, постановку довгострокових цілей та завдань, та головне забезпечити моніторинг досягнутих цілей. Стратегічний контролінг орієнтовано на довгострокову перспективу, отже контрольованими величинами будуть такі показники, як цілі, стратегія, потенціал, сильні та слабкі сторони підприємства. Оперативний контролінг

має допомогти у досягненні короткострокових цілей, які найчастіше виражаються у вигляді кількісних значень рентабельності, ліквідності, прибутку. [6, С. 12]

Систематизуючи літературні джерела, зазначимо, що управління ЗГ доцільно здійснювати завдяки системі контролінгу за наступними етапами:

- *Планування.* Даний етап контролінгу полягає в плануванні діяльності ЗГ, визначенні стандартів та показників оцінювання результаті діяльності як всієї ЗГ, так і кожного учасника окремо;
- *Відстеження поточних результатів.* Передбачає фіксування отриманих результатів за різними сферами діяльності ЗГ;
- *Контроль результатів.* На даному етапі відбувається порівняння фактично отриманих результатів з встановленими на першому етапі стандартними показниками. Визначається відхилення від плану та його основні причини, а також підприємства/службові особи, які відповідальні за це відхилення;
- *Формування звітності.* Підготовка звітних даних управлінського обліку як всієї ЗГ, так кожного підприємства окремо;
- *Прийняття рішення.* Вибір дій з боку керівника ЗГ.

Виділимо найбільш важливі практичні інструменти для здійснення контролінгу, які доцільно використовувати в українських закупівельних групах:

- BPI (Business Process Improvement), (Kaizen) - концепція залучення працівників до постійних удосконалень на підприємствах, які входять до ЗГ;
- BPM (Business Process Management) - управління бізнес-процесами на підприємствах, які входять до ЗГ ;
- RBP (Reengineering Business Process) - реінжинерінг бізнес-процесів на підприємствах, які входять до ЗГ;
- ERP (Enterprise Resource Planning) - автоматизація та оптимізація внутрішніх бізнес-процесів, планування як матеріальних, так і фінансових ресурсів на підприємствах, які входять до ЗГ;
- Бенчмаркінг (Benchmarking) - система обліку інформації про конкурентів на підприємствах, які входять до ЗГ;
- ERP II - Enterprise Resource and Relationship Processing - управління внутрішніми ресурсами та зовнішніми зв'язками (поєднує ERP, CRM, SCM) на підприємствах, які входять до ЗГ;
- BSC (Balanced Scorecard) - система збалансованих показників самої ЗГ.(з використанням [7, С.7]).

Звернемо увагу підприємців, які планують створити ЗГ на Balanced Scorecard, бо це «сучасний інструмент стратегічного планування, що дозволяє власникам і акціонерам уникнути розриву між стратегічними цілями бізнесу і оперативним управлінням. Загальний ефект від впровадження системи збалансованих показників: застосовуючи технологію збалансованих показників в стратегічному управлінні, менеджери "налаштовують" систему управління компанії на досягнення саме тих цілей, які були поставлені перед нею власниками, при цьому використовуються саме ті ресурси, які необхідні». [8, С. 40]

На нашу думку, саме використання Balanced Scorecard в українських закупівельних групах допоможе вирішити наявні в цьому сегменті проблеми. Balanced Scorecard – це інструмент управління, який допоможе менеджеру/управляючий компанії ефективно керувати закупівельною групою, використовуючи набір відповідних збалансованих показників. Система збалансованих показників допоможе оцінити отримані результати за напрямками, які були запропоновані ще у 1992 році *Robert S. Kaplan, David P. Norton*, а саме: «Фінанси», «Клієнти», «Внутрішні бізнес-процеси», «Персонал».

Згідно до власних маркетингових досліджень станом на кінець 2018 року в Україні відбувається створення шести закупівельних груп в різних галузях економіки, а саме:

- закупівельна група для участі в міжнародних галузевих виставках;

- закупівельна група в лісопереробній та лісозаготівельній галузі;
- закупівельна група в рекламно-сувенірній галузі;
- закупівельна група в АГРО секторі;
- закупівельна група в галузі канцтоварів;
- закупівельна група в галузі NORECA.

Українські закупівельні групи юридично вже створено, вони знаходяться в процесі організації та адаптації до чинного законодавства, і є втіленням в життя бенчмаркінгових досліджень польських закупівельних груп.

На сьогоднішній день Регіональний навчальний центр бізнес-навичок «Приазов'є» при ДВНЗ «ПДТУ» консультує фермерські господарства Донецької області, які займаються вирощуванням сільськогосподарської продукції та її переробкою. В рамках функціонування реального сектору сільськогосподарського виробництва та переробки нами складено стратегічні карти для закупівельної групи «АГРО-Приазов'є», які представлено у таблицях 2 - 5. Використання запропонованих нами стратегічних карт, розроблених за системою збалансованих показників з використанням джерела [9, С. 140-141], допоможе іншим закупівельним групам досягати своєї місії та поставлених стратегічних цілей.

Місія закупівельної групи «АГРО-Приазов'є» (що є об'єктом нашого стратегічного управління): підвищення конкурентоспроможності кожного з учасників об'єднання шляхом максимального задоволення потреб клієнтів – фермерських господарств та підприємств по переробці с/г продукції.

Таблиця 2

Balanced Scorecard: «Фінансова складова» для закупівельної групи
«АГРО-Приазов'є» (власна розробка)

Цілі	Показники	Завдання	Заходи
1.1 Стратегія росту доходів кожного з учасників ЗГ.	1.1 Рентабельність виробництва/переробки с/г продукції.	1.1.1 Забезпечити більш швидке реагування на запити клієнтів по кожному з учасників закупівельної групи (наявні джерела доходу). 1.1.2 Створення ланцюга з виробництва, переробки та продажу с/г продукції та похідних «постачальник-фермер-переробник/ замовник/ дистриб'ютор»;	1.2 Пошук критичних точок по кожному учаснику ЗГ за допомогою аналізу постійно оновлюємої бази даних закупівельної групи (модулі А та Б). 1.1.2 Застосування інформаційних програм для фермерів з метою створення ланцюга «постачальник-фермер-переробник/ замовник/ дистриб'ютор»;
1.2 Стратегія ефективності кожного з учасників ЗГ	1.2 Операційний прибуток кожного з учасників ЗГ	1.2.1 Скорочення операційних витрат за допомогою застосування Digital Farming* (більше виробляти продукції з меншими витратами).; 1.2.2 Збільшення операційного прибутку за допомогою застосування Digital Farming.	1.2.2 Використання Digital Farming, яке автоматизує технологічні процеси у сільському господарстві, завдяки чому кожна рослина отримує те, що їй потрібно для оптимального росту, при одночасному скороченні витрат

* *Digital Farming* (з англ. - цифрове фермерство) включає в себе: планування польових робіт і управління ними, управління закупівлею матеріалів, збутом продукції, облік сільськогосподарської техніки та моніторинг її роботи в полях в режимі реального часу, контроль технологічного процесу в полях, формування виробничої і фінансової аналітики підприємства в розрізах кожного продукту.

Таблиця 3

Balanced Scorecard: «Клієнтська складова» для закупівельної групи «АГРО-Приазов'є» (власна розробка)

Цілі	Показники	Завдання	Заходи
2.1 Збільшення обсягів реалізації за рахунок підвищення якості продукції та розширення клієнтської бази кожного з учасників ЗГ.	2.1.1 Кількість нових замовників у фермерських /переробних підприємствах; 2.1.2 Збереження існуючої клієнтської бази у фермерських /переробних підприємствах.	2.1.1 Збільшення долі ринку виробництва/переробки с/г продукції у цільовому сегменті; 2.1.2 Збільшення врожайності вирощуваних культур фермерськими господарствами; 2.1.3 Збільшення обсягів переробки с/г продукції.	2.1.1 Проведення маркетингових досліджень по кожному з цільових сегментів виробництва/переробки с/г продукції. Розробка рекомендацій щодо збільшення долі ринку у цільовому сегменті по кожному з учасників ЗГ; 2.1.2. Залучення експерта з інноваційної агрономії для збільшення врожайності вирощуваних культур фермерськими господарствами; 2.1.3. Залучення технолога для впровадження інноваційних технологій по переробці с/г продукції на підприємствах ЗГ.
2.2 Підвищення конкурентоспроможності кожного з учасників ЗГ за рахунок виявлення нагальних проблем виробництва с/г культур, їх переробки та реалізації, шляхом їх вирішення.	2.2.1 Наявність бази даних закупівельної групи щодо: найменування учасника ЗГ; затребувані на ринку продукти, які він спроможний виробляти; відповідність системі якості ISO 22000* та вимогам НАССР*; 2.2.2 Наявність у ЗГ платформи з інтернет - продажів.	2.2.1 Створення бази даних закупівельної групи (модуль А), яка містить: найменування учасника ЗГ; затребувані на ринку продукти, які він спроможний виробляти; відповідність системі якості ISO 22000 та вимогам НАССР; 2.2.2 Створення загального каталогу продукції, у якому будуть відображені пропозиції кожного з учасників ЗГ.	2.3.1 Створення клієнтоорієнтованих продуктів за системою якості ISO 22000 та вимогами НАССР (за виявленим попитом та можливостями кожного учасника ЗГ); 2.3.2 Створення платформи з інтернет - продажів продукції для закупівельної групи у вигляді сайту (інтернет-магазину), сторінок у Facebook та Instagram.
2.3 Підвищення задоволеності учасників ЗГ щодо наданих послуг (консалтинг, менеджмент, навчання персоналу підприємств ЗГ).	2.3.1 Рівень задоволеності учасників ЗГ щодо наданих послуг – по кожному виду наданих послуг; 2.3.2 Кількість реклаमाцій за критичними.	2.3.1. Створення системи контролінгу, яка дозволить за допомогою планування та контролю релевантних показників забезпечити управління системою ризиків для харчової безпеки.	2.3.1 Створення бази даних закупівельної групи (модуль Б), яка містить: найменування учасника ЗГ; його проблеми щодо впровадження і сертифікації системи менеджменту безпеки харчової продукції (як ланка в харчовому ланцюгу).

*НАССР – система управління безпечністю харчових продуктів;

*ISO 22000 - Система менеджменту в області безпеки продовольства і харчової продукції.

Вимоги для будь-яких організацій харчового ланцюга, створена у 2005 році.

Таблиця 4

Balanced Scorecard: «Внутрішня складова» для закупівельної групи
«АГРО-Приазов'є» (власна розробка)

Цілі	Показники	Завдання	Заходи
3.1 Реінжиніринг виробництва згідно до сучасних вимог та реінжиніринг системи постачання на виробництво та до покупців.	3.1.1 Наявність сертифікату НАССР у фермера/переробника с/г продукції; 3.1.2 Наявність сертифікату ISO 22000 у фермера/переробника с/г продукції; 3.1.3 Наявність логістичного ланцюга «постачальник-фермер»; 3.1.4 Наявність логістичного ланцюга «фермер-покупець/дистриб'ютор».	3.1.1 Оптимізація управлінського обліку згідно стандартів НАССР; 3.1.2 Оптимізація управлінського обліку згідно стандартів ISO 22000; 3.1.3 Перегляд та оптимізація логістичного ланцюга «постачальник-фермер»; 3.1.4 Перегляд та оптимізація логістичного ланцюга «фермер-замовник/дистриб'ютор».	3.1.1 Проходження тренінгів з НАССР та ISO 22000; 3.1.2 Підготовка підприємства до сертифікації НАССР та ISO 22000; 3.1.3 Перегляд постачальників з урахуванням фактичного виконання попередніх замовлень та створення оновленого ланцюга «постачальник-фермер»; 3.1.4 Перегляд кожного замовника з присвоєнням йому відповідного коду, з урахуванням фактичного виконання попередніх поставок та створення оновленого ланцюга «фермер-замовник/дистриб'ютор».
3.2 Оптимізація ключових бізнес-процесів.	3.2.1 Ефективність бізнес-процесу; 3.2.2 Продуктивність праці у фермерському та переробному господарстві; 3.2.3 Рівень використання ІТ-технологій (інновації «точного» землекористування).	3.2.1 Створення системи бюджетування на кожному з членів ЗГ; 3.2.2 Підвищення ефективності фермерської праці за рахунок «точного» землекористування завдяки сигналам GPS, які у поєднанні з телематикою і управлінням даними підвищує точність операцій і дозволяє управляти варіабельністю параметрів родючості всередині поля; 3.2.3 Розробка комп'ютерних програм для фермерів. Розробка нових відносин «дистриб'ютор-фермер».	3.2.1 Проведення тренінгів з керівниками та ключовими управліннями; 3.2.2 Розробка системи збалансованих показників для фермерського/переробного підприємства.

Таблиця 5

Balanced Scorecard: складова «Навчання та розвиток» для закупівельної групи «АГРО-Приазов'є» (власна розробка)

Цілі	Показники	Завдання	Заходи
4.1 Підвищення конкурентоспроможності фермерських/переробних господарств за рахунок збільшення обізнаності персоналу, щодо місії, стратегії та цілей ЗГ.	4.1 Стратегічна інформованість всіх учасників ЗГ та їх персоналу.	4.1 Сформувати необхідні навички для керівництва та персоналу учасників ЗГ.	4.1.1 Тренінги з керівниками фермерських/переробних господарств; 4.1.2 Проведення навчання з представниками фермерських господарств, відповідальних за стратегічне бачення; 4.1.3 Проведення, у зимовий період, навчань зі стратегічного бачення, бюджетування, створення умов для застосування НАССР та ISO 22000 для працівників фермерських та переробних господарств.
4.2 Перехід до застосування інноваційних та ІТ-технологій у виробничих та переробних сільських господарствах.	4.2.1 Доступність інформаційних систем для використання персоналом; 4.2.2 Рівень преміальних виплат для кожного робітника фермерського/переробного господарства.	4.2.1 Сформувати необхідні навички для керівництва та персоналу учасників ЗГ щодо інноваційних та ІТ-технологій для використання у комп'ютерному терміналі фермера, у смарт - карті (база даних технологій, персоналу, ключових показників); 4.2.2 Створення внутрішньо-фірмової нормативної бази з нарахування преміальних виплат за системою грейдування.	4.2.1 Навчання керівників менеджменту з використання ІТ-технологій шляхом проведення тренінгів, майстер - класів від експертів; 4.2.2 Навчання персоналу з використання комп'ютерних програм для фермерів шляхом проведення тренінгів, майстер - класів від фахівців; 4.2.3 Створення положення про систему грейдування у виробничих та переробних сільських господарствах; 4.2.4 Проведення щорічної атестації якості навичок для керівництва та персоналу учасників ЗГ, щодо інноваційних та ІТ-технологій для використання у комп'ютерному терміналі фермера, у смарт – карті.

Висновки і пропозиції. Обґрунтовано доцільність використання системи контролінгу при організації та управлінню діяльністю закупівельних груп в Україні. Запропоновано вирішення проблем, які існують між власниками підприємств - учасників ЗГ та керуючим менеджером, шляхом впровадження Системи збалансованих показників. Balanced Scorecard, як інструмент стратегічного контролінгу може ефективно застосовуватися для реалізації стратегії закупівельних груп. BSC дозволяє використання нефінансових показників оцінки діяльності для здійснення мети стратегічного аналізу та маркетингового аналізу задоволеності учасників закупівельних груп та їх клієнтів, а також оцінки ефективності внутрішніх бізнес-процесів та їх відповідності стандартам ISO в господарствах. Розроблені в статті стратегічні карти можуть використовуватися будь-якими закупівельними групами з корекцією на галузь економіки, де вони можуть успішно функціонувати.

Список використаних джерел:

1. Редченко К.І. Стратегічний аспект створення закупівельних груп в Україні / К.І.Редченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип.11. – С.97-100.
2. Григораши І.О. Методика оцінки доцільності впровадження системи контролінгу на підприємстві / І.О. Григораши // Економічний часопис-XXI. — 2011. — № 7-8. — С. 30-33.
3. Замятіна Н.В. Місце контролінгу в системі управління сучасним підприємством // Економіка та суспільство. – Мукачівський державний університет, 2016. – №7 (фахове видання). — С. 324-328.
4. Воляник Г.М. Контролінг у системі управління підприємством / Г.М. Воляник, Н.С. Марушко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 151-155.
5. Купуймо Разом! Закупівельні групи – нові можливості для українського бізнесу: Підручник / [Т. Будзяк, П. Войтович-Марійка, О. Гайдюкевич, З. Гудзій, Р. Данкієвич, Т. Мельник, С. Ревич, К. Редченко, В. Талах, Н. Якібчук]. – Варшава, асоціація «Ініціатива Родинних Фірм», 2017 – 311 с.
6. Калайтан Т. В. Контролінг : навчальний посібник. – Львів: Новий Світ – 2000, 2008. – 252с.
7. Зильберштейн О.Б., Невструев К.В., Шкляр Т.Л., Юрковський А.В. Особенности использования инструментов контроллинга при реализации социальных проектов бизнеса: Российская практика / Экономика и предпринимательство № 4 ч.2 (69-2) 2016. — С.1163-1171.
8. Кокодей Т.А. Методика Balanced Scorecard как инструмент реализации стратегии на предприятиях связи. - 2007. - № 118. - С. 40-42.
9. Robert S. Kaplan, David P. Norton. *The Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment*. Boston, MA: Harvard Business School Press, 2000. — 400 p.

References (BSI):

1. Redchenko K.I. Strategic aspect of creation of procurement groups in Ukraine / K. I. Redchenko // Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and Management. - 2015. - Vip. 11. - P. 97-100.
2. Grigorash IO Methodology for assessing the feasibility of implementing a controlling system in the enterprise / IO Grigorash // Economical magazine-XXI. - 2011. - No. 7-8. - P. 30-33.
3. Zamyatina N.V. Controlling place in modern enterprise management system // Economy and society. - Mukachevo State University, 2016. - № 7 (professional edition). - P. 324-328.
4. Volyanik G.M. Controlling in the enterprise management system / G.M. Воляник, Н.С. Marushko // Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. - 2009. - Vip. 19.4 - P. 151-155.
5. Buy Together! Procurement groups - new opportunities for Ukrainian business: Tutorial / [T. Budziak, P. Voitovich-Marijka, O. Gaidukevich, S. Gudzii, R. Dankievich, T. Melnyk, S. Revich, K. Redchenko, V. Talakh, N. Yakibchuk]. - Warsaw, Association "Initiative of Family Firms", 2017 - 311 pp.
6. Kalaytan T. V. Controlling: textbook. - Lviv: New World - 2000, 2008. - 252p.
7. Zilbershtein, OB, Nevstruev, K.V., Shklyar, T.L., Yurkovsky, A.V. Features of the use of controlling tools in the implementation of social business projects: Russian practice / Economics and Entrepreneurship No. 4, Part 2 (69-2) 2016. - p. 1163-1171.
8. Kokodey T.A. Balanced Scorecard methodology as a tool for implementing strategies in communication enterprises. - 2007. - № 118. - p. 40-42.
9. Robert S. Kaplan, David P. Norton. *The Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment*. Boston, MA: Harvard Business School Press, 2000. — 400 p.

Keywords: purchasing groups; controlling; types of controlling; balanced scorecard; strategic map.

Ключевые слова: закупочные группы; контроллинг; виды контроллинга; система сбалансированных показателей; стратегическая карта.

Ключові слова: закупівельні групи; контролінг; види контролінгу; система збалансованих показників; стратегічна карта.

Рецензент: Гончар В.В., д.е.н., завідувачка кафедрою «Маркетинг і бізнес-адміністрування» ДВНЗ «ПДТУ».

Провірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7107497>

УДК: 159: 658.3.07

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ КЛІМАТОМ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ НА ПІДПРИЄМСТВІ<http://orcid.org/0000-0001-6798-425X>

Швець Галина Олексіївна, к.філол.н., доцент кафедри економічної теорії та підприємництва, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, e-mail: shvetsvip28@gmail.com

Galyna Shvets, Candidate of Philology, Associate Professor of Economic Theory and Entrepreneurship, State Higher Educational Establishment «Pryazovskyi State Technical University», Mariupol, e-mail: shvetsvip28@gmail.com

G. Shvets, Theoretical and methodological principles of management of socio-psychological climate of staff members of an enterprise.

The article defines the essence of the socio-psychological climate, in accordance with the vision of modern scholars, and proposes a proper interpretation of the socio-psychological climate in the modern conditions of society's development. It is noted that the characteristic feature of the socio-psychological climate of the staff is its being a synergistic result of the interaction of workers of the same team. Two types of socio-psychological climate are revealed: favorable and unfavorable. The author broadens the norms that determine the socio-psychological climate in the labor collective. The most important signs of a favorable socio-psychological climate in the staff are divided into subjective and objective (sufficient knowledge of each member of the team about the situation in the team; trust and mutual respect in the team between the members of the team and the leadership; presence of a high level of labor discipline; absence of conflicts in the team). The main factors influencing the state of the socio-psychological climate in the team are listed (content of work and degree of satisfaction of people with work, working conditions and living conditions, satisfaction with them, degree of satisfaction with the nature of interpersonal relationships with employees). It is determined that depending on the style of management (authoritarian, democratic, liberal), the content and formal aspects of the style of management are distinguished, that influence the state of the socio-psychological climate in the team, the characteristics of which are given in the article. The classification of socio-psychological methods of enterprise management is presented. Characterized were positive and negative manifestations of methods of socio-psychological influence on human resources. The basic conditions necessary for formation of favorable socio-psychological climate in the staff are determined.

Швець Г.О. Теоретико-методологічні засади управління соціально-психологічним кліматом трудового колективу на підприємстві

В статті визначено сутність соціально-психологічного клімату, згідно точок зору сучасних науковців та запропоновано власне тлумачення соціально-психологічного клімату у сучасних умовах розвитку суспільства. Зазначено, що особливістю соціально-психологічного клімату трудового колективу є те, що він є синергетичним результатом взаємодії працівників одного колективу. Розкрито два види соціально-психологічного клімату: сприятливий та несприятливий. Автором розширено норми, які визначають соціально-психологічний клімат трудового колективу. Наведено найважливіші ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату колективу, які поділяються на суб'єктивні й об'єктивні (достатня обізнаність кожного члену колективу про стан справ у колективі; довіра та взаємоповага у колективі між членами колективу та до керівництва; наявність високого рівня трудової дисципліни; відсутність конфліктів у колективі). Перераховано основні фактори, які впливають на стан соціально-психологічного клімату в колективі (зміст праці та ступінь задоволення людей роботою; умови праці та побуту, задоволеність ними; ступінь задоволення характером міжособистісних стосунків зі співробітниками). Визначено, що в залежності від стилю управління (авторитарного, демократичного, ліберального) виділяють змістовну і формальну сторони стилю управління, які впливають на стан соціально-психологічного клімату в колективі, характеристика яких наведена в статті. Представлено класифікацію соціально-психологічних методів управління підприємством. Охарактеризовано позитивні і негативні прояви методів соціально-психологічного впливу на людські ресурси. Визначено основні умови, необхідні для формування сприятливого соціально-психологічного клімату трудового колективу.

Швець Г.А. Теоретико-методологические аспекты управления социально-психологическим климатом трудового коллектива предприятия.

В статье определена сущность социально-психологического климата, согласно точек зрения современных ученых и предложено собственное толкование социально-психологического климата в современных условиях развития общества. Отмечено, что особенностью социально-психологического климата трудового коллектива является то, что он является синергетическим результатом взаимодействия работников одного коллектива. Раскрыто два вида социально-психологического климата: благоприятный и неблагоприятный. Автором расширены нормы, определяющие социально-психологический климат трудового коллектива. Приведены важнейшие признаки благоприятного социально-психологического климата коллектива, которые делятся на субъективные и объективные (достаточная осведомленность каждого члена коллектива о состоянии дел в коллективе; доверие и взаимоуважение в коллективе между членами коллектива и к руководству; наличие высокого уровня трудовой дисциплины; отсутствие конфликтов в коллективе). Перечислены основные факторы, влияющие на состояние социально-психологического климата в коллективе (содержание труда и степень удовлетворения людей работой, условия труда и быта, удовлетворенность ими, степень удовлетворения характером межличностных отношений с сотрудниками и т.д.). Определено, что в зависимости от стиля управления (авторитарного, демократического, либерального) выделяют, содержательную и формальную стороны стиля управления, влияющих на состояние социально-психологического климата в коллективе, характеристика которых приведена в статье. Представлена классификация социально-психологических методов управления предприятием. Охарактеризованы положительные и отрицательные проявления методов социально-психологического воздействия на человеческие ресурсы. Определены основные условия, необходимые для формирования благоприятного социально-психологического климата трудового коллектива.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування вітчизняних підприємств характеризуються жорсткою конкуренцією, як у внутрішньому, так й зовнішньому середовищі, яке визначається як нестабільне та швидкозмінне. Тому працівники кожного підприємства повинні постійно удосконалюватись та розвиватись що дозволить їм пристосуватися до функціональних та структурних змін на підприємстві. Отже, для сучасного працівника будь-якого підприємства надзвичайно важливу роль відіграє соціально-психологічний клімат, який існує у середині підприємства. Від стану соціально-психологічного клімату залежить можливість максимально ефективно використовувати професійні та особистісні якості працівників. Таким чином, однією з головних задач, які постають перед вищим керівництвом підприємства є формування сприятливого соціально-психологічного клімату у колективі.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні засади управління соціально-психологічним кліматом трудового колективу на підприємстві було досліджено такими науковцями як: М.П. Андрєєва [1], Р.Х. Шакуров [3], С.В. Юрченко [4], Б.Д. Паригін [5], І.М. Матійків [6], О.О. Кравченко, С.В. Кикоть [7], І.А. Сорока [8], А.Г. Хоронжий [9], І.І. Свидук [10], Н.П. Базалійська, С.С. Микитюк [11] та інші.

Виокремлення невирішених проблем. Актуальність дослідження зумовлено тим, що відчинянні керівники підприємств та науковці значну увагу приділяють вивченню питань фінансово-економічного, виробничого, маркетингового, логістичного та інших напрямів діяльності підприємства. Однак, важливою складовою успішної діяльності підприємства є його працівники. Але до сьогодні їх ефективність розглядається переважно у професійному аспекті та майже не враховуються соціально-психологічні умови їх діяльності. Тому виникла необхідність більш детально дослідити питання соціально-психологічного клімату трудового колективу на підприємстві.

Метою статті є дослідження теоретико-методологічних аспектів управління соціально-психологічним кліматом трудового колективу підприємства у сучасних умовах розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Для формування сприятливого соціально-психологічного клімату необхідно розуміти загальну сутність дефініції соціально-психологічного клімату.

Одним з перших розкрив зміст соціально-психологічного клімату В.М. Шепель. Він вважав, що клімат відносин між людьми складається з трьох кліматичних зон:

1) Соціальний клімат, який визначається тим, наскільки в даному колективі усвідомлені цілі і задачі суспільства, наскільки тут гарантовано дотримання всіх конституційних прав і обов'язків працівників як громадян.

2) Моральний клімат, який визначається тим, які моральні цінності в даному колективі є прийнятими.

3) Психологічний клімат, ті неофіційні відносини, які складаються між працівниками, що знаходяться в безпосередньому контакті один з одним [1].

Соціально-психологічний клімат трудового колективу – це якісна сторона міжособистісних стосунків, яка проявляється у вигляді сукупності психологічних умов, що сприяють чи перешкоджають продуктивній спільній діяльності та всебічному розвитку особистості в групі [2].

Р. Х. Шакуров пропонує розглядати соціально-психологічний клімат з урахуванням трьох особливостей: психологічної, соціальної та соціально-психологічної. «Психологічна форма клімату, — пише Р. Х. Шакуров, — розкривається в емоційних, вольових та інтелектуальних станах і властивостях групи (так, можна говорити про атмосферу оптимізму, страху, цілеспрямованості або вольової розслабленості, творчого пошуку та інтелектуальної активності людини тощо)». На його думку, якщо в інтелекті, емоціях, волі фіксувати їхній соціальний зміст, то тут виявлятиметься соціальний аспект, соціально-психологічний аспект виявляється в єдності, згоді, задоволенні, дружбі, згуртованості [3].

Особливий інтерес представляє точка зору К.К. Платонова щодо сутності соціально-психологічного клімату, яка характеризується ним як «взаємодія фізичного й соціального середовища й особистості, що непохитно відбивається її свідомістю, формуючи її психічний стан». У той же час як деякі психологи говорять про клімат як про атмосферу, «яка складається між членами колективу, що перебувають у безпосередньому контакті один з одним» [4].

Б.Д. Паригін стверджує, що соціально-психологічний клімат є «одним із вирішальних чинників успішної діяльності людини в усіх сферах життя суспільства», розглядає його в аспекті реалізації функцій зворотного зв'язку. На думку автора, значущість соціально-психологічного клімату визначається також тим, що від нього залежить міра, яку вносить кожний індивід у діяльність, характер її спрямованості, ефективність [5].

Спроможність управляти соціально-психологічним кліматом – це складна та важлива професійна складова менеджера, яка вимагає від нього уміння аналізувати усі елементи соціально-психологічної структури колективу, а саме: колективної думки, колективного настрою та взаємовідносин.

Враховуючи думку науковців, можна стверджувати, що більшість з дослідників соціально-психологічного клімату розглядають його з наступних позицій: взаємини між членами колективу; стану колективу й окремих його членів; домінуючого комплексу емоційних станів; сукупності відношення людей до соціальної діяльності; стану колективної свідомості.

Отже, на нашу думку, соціально-психологічний клімат у трудовому колективі – це такі умови функціонування трудового колективу, які дозволяють сформувати та вдало підтримувати між особові зв'язки, як між колегами так і з керівництвом, щоб забезпечити максимально ефективну діяльність підприємства.

Особливістю соціально-психологічного клімату трудового колективу є те, що він є синергетичним результатом взаємодії працівників одного колективу. В залежності від умов та форми взаємодії соціально-психологічний клімат може бути сприятливим і несприятливим.

Несприятливий соціально-психологічний клімат характеризується напруженими стосунками в колективі, або взагалі відсутністю взаємодії персоналу, що негативно відображається на загальному результаті роботи. Тривалі, нерозв'язані конфлікти негативно впливають на міжособистісні стосунки, дестабілізують соціально-

психологічний клімат у колективі. На підставі проведених психологічних досліджень виявлено, що втрата робочого часу від конфліктів і після конфліктних переживань становить приблизно 15%, а продуктивність праці може знижуватися до 20% [6].

За умови сприятливого соціально-психологічного клімату забезпечується максимальне залучення працівників у діяльність підприємства, показниками якої виступають продуктивність праці, соціальний розвиток підприємства і ступінь реалізованості творчого потенціалу кожного працівника під час своєї діяльності. Продуктивність праці в колективі залежать не тільки від організації діяльності, оснащення, умов праці, а й від рівня групового розвитку, міжособистісних стосунків, психологічної сумісності, згуртованості, стилю керівництва. Зазвичай високі результати роботи працівників забезпечують: товариська взаємодопомога, дружелюбність, взаємовиручка, переважання позитивних емоцій, простота у взаєминах тощо. Формування сприятливого соціально-психологічного клімату трудового колективу є однією з найважливіших причин зростання продуктивності праці та якості виробленої продукції або наданих послуг [7].

У процесі формування соціально-психологічного клімату керівництву вищої ланки підприємства необхідно враховувати сукупність норм, наведених на рис. 1.

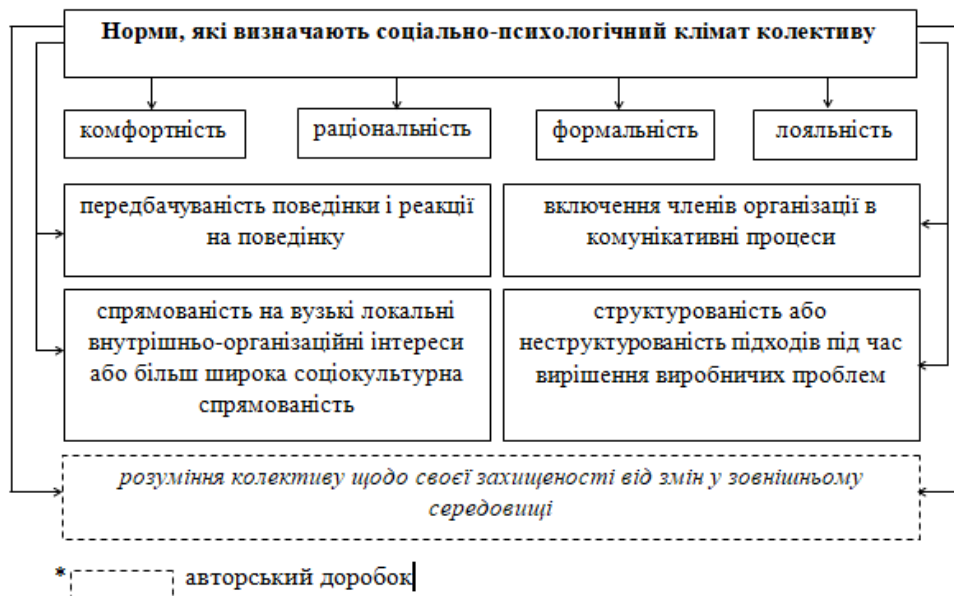

Рис. 1 Норми, які визначають соціально-психологічний клімат трудового колективу (удосконалено автором на базі джерела [8])

Норми, які визначають соціально-психологічний клімат колективу повинні характеризувати не тільки внутрішнє середовище у якому функціонує колектив, але й враховувати вплив (позитивний чи негативний) зовнішнього середовища. Тому на рис. 1, нами запропоновано до норм, які визначають соціально-психологічний клімат колективу віднести розуміння колективу щодо своєї захищеності від змін у зовнішньому середовищі. Цей аспект є дуже значущим в сучасних умовах невизначеності та кризових становищах, які відбуваються в багатьох країнах світу та Україні зокрема.

Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що соціально-психологічний клімат залежить від рівня задоволеності персоналу, який складається з таких компонентів: вдалого вибору людиною фаху, цікавості змісту роботи, успішності у роботі, справедливої системи мотивування, вдалого добору кадрів.

Найважливіші ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату групи (колективу) представлено на рис. 2.

Отже, основними факторами, які впливають на стан соціально-психологічного клімату в колективі, є зміст праці та ступінь задоволення людей роботою; умови праці та побуту, задоволеність ними; ступінь задоволення характером міжособистісних стосунків зі співробітниками; стиль керівництва, особистість керівника, а також те, чи задоволений він співробітниками.

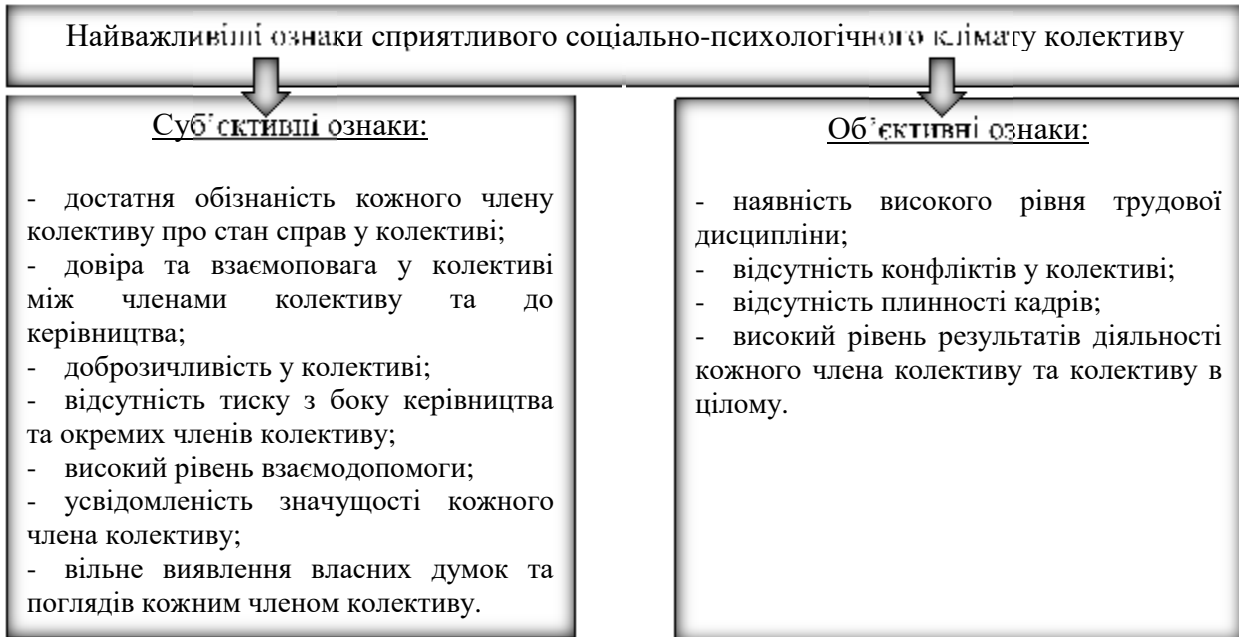

Рис. 2. Найважливіші ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату колективу (розроблено автором).

Враховуючи вище визначене, значення соціально-психологічного клімату в процесі управління колективами подається в межах таких чотирьох напрямів [4]:

1. Стосовно ставлення членів колективу до загальної справи.
2. Стосовно ставлення членів колективу один до одного.
3. Стосовно ставлення членів колективу до світу в цілому.
4. Ставлення працівників підприємств до самих себе.

Враховуючи, вище наведені матеріали дослідження, можна стверджувати що керівник підприємства є однією з головних ланок у забезпеченні позитивного соціально-психологічного клімату в колективі. Для цього він повинен володіти таким особистісними характеристиками: вимогливість, дієвість, визначеність, вибірковість, цілеспрямованість, тактовність, критичність, усвідомленість, відповідальність. Відповідно від обраного стилю керівництва може визначатися рівень сприятливості соціально-психологічного клімату

В залежності від стилю управління (авторитарного, демократичного, ліберального) виділяють змістовну і формальну сторони стилю управління, які впливають на стан соціально-психологічного клімату в колективі (табл. 1).

Таким чином, з табл. 1 бачимо, що стилі управління, які впливають на стан соціально-психологічного клімату можна умовно поділити на жорсткий, лояльний та нейтральний. Зазвичай, на практиці, чіткий поділ на певний вид стилю управління відсутній, переважна більшість керівників вибирають комбінований стиль. В залежності від обраного стилю управління визначаються й методи управління соціально-психологічним кліматом трудового колективу.

Сьогодні не існує загальних та універсальних методів управління соціально-психологічним кліматом, які дозволили б досягнути максимально сприятливого соціально-психологічного клімату. Це переважно пов'язано з неоднорідністю трудових

колективів, де взаємодіють працівники з різними професійними та особистісними якостями.

Таблиця 1 - Характеристика сторін керівника [9]

Формальна сторона стилю керівництва	Змістовна сторона стилю керівництва
	Авторитарний стиль
Ділові, короткі розпорядження	Справи групи плануються заздалегідь (у повному обсязі)
Заборони з погрозами	Визначаються лише безпосередні цілі, віддалені, невідомі
Чітка мова, непривітний тон	Слово керівника визначальне
Похвала і покарання – суб'єктивні	
Емоції не беруть до уваги	
Позиція лідера поза групою	
	Демократичний стиль
Інструкції у формі пропозиції	Заходи плануються не заздалегідь, а в групі
Товариський тон	За реалізацію пропозицій відповідають усі.
Похвала і покарання з порадами.	Всі види робіт не тільки пропонуються, а й обговорюються
Розпорядження і заборони з дискусіями	
Позиція лідера всередині групи	
	Ліберальний стиль
Тон – конвенційний	Справи в групі «йдуть» самі собою
Відсутність похвали, покарань	Лідер не дає вказівки
Жодного співробітництва	Види робіт складаються з окремих інтересів членів групи або виходять від нового лідера
Позиція лідера непомітна з боку групи	

Так, Свидрук І.І. наводить власну класифікацію соціально-психологічних методів управління за функціональною складовою, які впливають на стан соціально-психологічного клімату трудового колективу (рис.3).

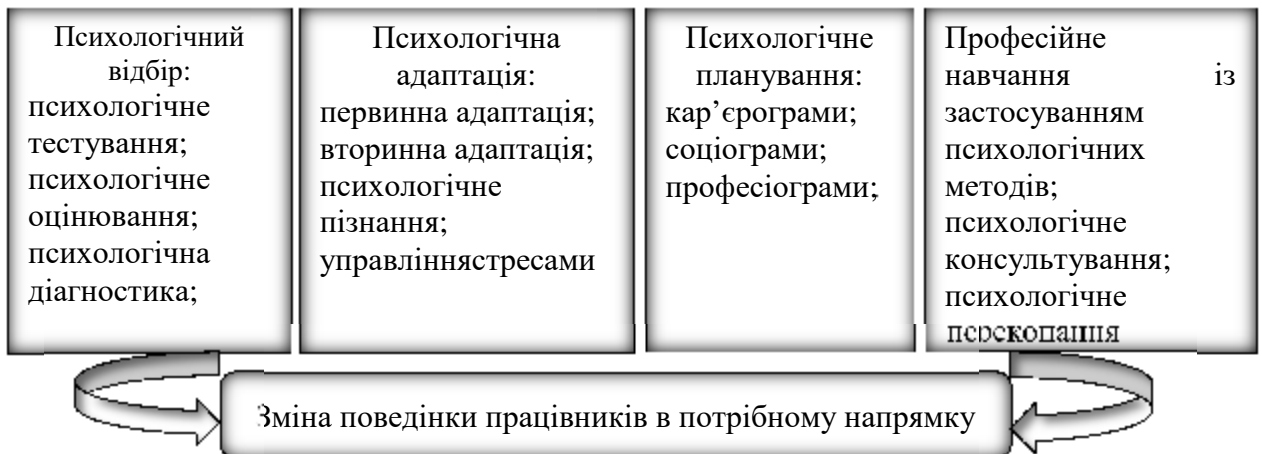

Рис. 3. Класифікація соціально-психологічних методів управління підприємством [10]

У таблиці 2 наведені приклади позитивного і негативного впливу соціально-психологічних методів управління в роботі з людськими ресурсами підприємства.

Таблиця 2 - Позитивні і негативні прояви методів соціально-психологічного впливу на людські ресурси [11]

Позитивний характер впливу	Негативний характер впливу
	Соціальні методи
1 Періодичне проведення анкетування в колективі дозволяє виявити соціальні проблеми членів колективу та підкреслити роль керівника при їх вирішенні.	1 Широке використання неформальних методів збору інформації (на основі чуток, пліток і ін.) породжує напруженість в колективі, недовіру та ворожість.
2 Проведення анкетування і особистого спостереження в колективі підтверджує демократичний стиль керівництва.	2 Підтримка лише формальних правил у стосунках створює бар'єри у ланці керівник – підлеглий.
	3 Ігнорування соціальних експериментів, проведення

3 Використання соціальних експериментів, що передують кардинальним змінам у колективі (структура оплати праці, зміна лідерів), згладжують конфліктні ситуації.

4 Планування соціального розвитку колективу забезпечує підвищення життєвого рівня із дотриманням соціальних нормативів.

радикальних змін без підготовки та інформування колективу породжує «опір змінам».

4 Перекладання проблем соціального розвитку колективу на вищі органи влади і об'єкти інфраструктури підриває авторитет керівників підприємства.

Психологічні методи

1 Формування здорового психологічного клімату в колективі на основі чіткого дотримання прав людини.

2 Ефективне використання в сукупності психологічних методів мотивації: навіювання, переконання, наслідування, спонукання для зниження рівня «опору змінам».

3 Проведення психологічного тестування співробітників, відповідних тренінгів і семінарів для керівників всіх рівнів управління, організація індивідуальної роботи з працівниками для визначення їх типу особистості, темпераменту, виявлення і попередження конфліктів.

4 Організація психологічної служби на підприємстві, надання психологічних консультацій для співробітників з метою зниження емоційної напруги, підтримки «здорового духу» колективу.

1 Неправильне використання психологічних методів, ігнорування прав людини, примусове залучення працівників до відповідних заходів спричиняє нервозність і створює психологічний дискомфорт в колективі; акцентує на жорстких формах керівництва (командування), примушені і покаранні.

2 Епізодичне тестування співробітників і робота з ними без урахування особистісних відмінностей підкреслює формальність характеру зазначених заходів.

3 Ігнорування залучення соціальних психологів у колективи організацій, психологічних тренінгів для вищого керівництва спричиняє депресивний стан підприємства.

Формування філософії організації

1 Розробка філософії організації регламентує внутрішні (формальні та неформальні) правила взаємовідносин у колективі.

2 Дотримання принципів філософії організації на всіх рівнях управління, у всіх підрозділах.

3 Розвиток корпоративної культури, дотримання соціальної відповідальності, встановлення партнерських відносин між співробітниками.

4 Дотримання принципів патерналізму (віра в єдність, загальні цілі, ідеали).

1 Встановлення і дотримання тільки формальних сторін у взаємовідносинах між співробітниками підкреслює відсутність глибокого «коріння» підприємства.

2 Порушення внутрішніх норм поведінки на користь власним інтересам, а також інтересам лідерів і керівників.

3 Домінування внутрішньої кадрової політики над суспільними, релігійними нормами поведінки і моралі.

4 Ігнорування корпоративної культури і групових інтересів підрозділів, соціальної відповідальності перед суспільством.

Базалійська Н.П., Микитюк С.С. визначають основні умови, необхідні для формування сприятливого соціально-психологічного клімату трудового колективу:

1) Організація спілкування: колективні відвідування місць відпочинку та культурно-масових установ (в межах первинного колективу), повноцінне використання обідньої перерви;

2) Організація потоку інформації: про підсумки виконання плану соціального розвитку колективу; про виробничі успіхи на своїх і сусідніх підрозділах колективу; про зміни в методах управління та структурні зміни в управлінні колективом; про всі інші зміни, що відбуваються в житті колективу;

3) Організація системи самоуправління: передання керівником деяких питань на розгляд колективу; громадський відділ кадрів: організація громадських доручень з урахуванням віку, статі, інтересів і таке інше [11].

Висновки. Таким чином, соціально-психологічний клімат у трудовому колективі має значний вплив на ефективність діяльності підприємства, тому як є результатом міжособистісних взаємин у трудовому колективі, та з керівництвом безпосередньо. Він утворюється у процесі взаємодії членів всього колективу та залежить від умов та факторів впливу зовнішнього й внутрішнього середовища. Керівник підприємства відіграє головну роль у формуванні сприятливого соціально-психологічного клімату трудового колективу.

Тому йому необхідно обґрунтовано вибирати стиль управління підприємством в цілому та методи управління соціально-психологічним кліматом, зокрема.

Список використаних джерел:

1. Андреева М.П. Профессиональные задачи социальной психологи в новой ситуации / М.П. Андреева // Психологический журнал. – Том 26. – 2005. – № 5. – С. 9-13.
2. Мир психологии. Психологический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=396>
3. Шакуров Р.Х. Социально-психологические основы управления: руководитель и педагогический коллектив / Р.Х. Шакуров. - Москва: Просвещение, 1990. - 208 с.
4. Юрченко С.В. Емпіричні референти соціально-психологічного клімату колективу / С.В. Юрченко // Теорія та методика управління освітою, 2010. – Вип. №1. – С. 1-14.
5. Парыгин Б.Д. Социально-психологический климат коллектива: пути и методы изучения / Б.Д. Парыгин. - Л.: Наука, 1981. - 192 с. - С. 16-21.
6. Матійків І.М. Роль конфліктологічної компетентності керівника у створенні безпечних психологічних умов праці у педагогічному колективі / І.М. Матійків // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 434–443.
7. Кравченко О.О. Психологічні аспекти управління персоналом / О.О. Кравченко, С.В. Кикоть // Молодий вчений. – 2016. – № 3. – С. 101–103.
8. Сорока І.А. Позитивний соціально-психологічний клімат як засіб профілактики конфліктів у педагогічному колективі / І.А. Сорока // Правовий вісник Університету «Крок». – 2016. – № 2. – С. 150–154.
9. Хоронжій А.Г. Соціальне управління: навчальний посібник / А.Г. Хоронжій. – Львів: Магнолія 2006. - 2010. – 290 с.
10. Свидук І.І Креативний менеджмент: навч. Посібник / І.І. Свидук. – К.: ЦУЛ, 2012. – 224 с.
11. Базалійська Н.П. Удосконалення соціально-психологічного клімату на промисловому підприємстві / Н.П. Базалійська, С.С. Микитюк // Східна Європа: бізнес та управління, 2017. – Вип. 1 (06). – С. 24-31.

References:

1. Andreyeva M.P. Professional'nyye zadachi sotsial'noy psikhologii v novoy situatsii / M.P. Andreyeva // Psikhologicheskyy zhurnal. – Tom 26. – 2005. – № 5. – S. 9-13.
2. Mir psikhologii. Psikhologicheskyy slovar' [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=396>
3. Shakurov R.KH. Sotsyal'no-psykholohycheskye osnovy upravleniya: rukovodytel' y pedahohycheskyy kollektiv / R.KH. Shakurov. - Moskva: Prosveshchenye, 1990. - 208 s.
4. Yurchenko S.V. Empirychni referenty sotsial'no-psykholohichnoho klimatu kolektyvu / S.V. Yurchenko // Teoriya ta metodyka upravlinnya osvitoyu, 2010. – Vyp. №1. – S. 1-14.
5. Paryhyn B.D. Sotsial'no-psykholohycheskyy klymat kollektiva: puty y metody yzuchenya / B.D. Paryhyn. - L.: Nauka, 1981. - 192 s. - S. 16-21.
6. Matiykiv I.M. Rol' konfliktolohichnoyi kompetentnosti kerivnyka u stvorenni bezpechnykh psykholohichnykh umov pratsi u pedahohichnomu kolektyvi / I.M. Matiykiv // Naukovyy visnyk L'viv's'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. – 2012. – № 2. – S. 434–443.
7. Kravchenko O.O. Psykholohichni aspekty upravlinnya personalom / O.O. Kravchenko, S.V. Kykot' // Molodyy vchenyy. – 2016. – № 3. – S. 101–103.
8. Soroka I.A. Pozytyvnyy sotsial'no-psykholohichnyy klimat yak zasib profilaktyky konfliktiv u pedahohichnomu kolektyvi / I.A. Soroka // Pravovyy visnyk Universytetu «Krok». – 2016. – № 2. – S. 150–154.
9. Khoronzhyu A.H. Sotsial'ne upravlinnya: navchal'nyy posibnyk / A.H. Khoronzhyu. – L'viv: Mahnoliya 2006. - 2010. – 290 s.
10. Svyduk I.I. Kreatyvnyy menedzhment: navch. Posibnyk / I.I. Svyduk. – K.: TSUL, 2012. – 224 s.
11. Bazaliys'ka N.P. Udoskonalennya sotsial'no-psykholohichnoho klimatu na promyslovomu pidpryyemstvi / N.P. Bazaliys'ka, S.S. Mykytyuk // Skhidna Evropa: biznes ta upravlinnya, 2017. – Vyp. 1 (06). – S. 24-31.

Key words: management, socio-psychological climate, leader, personnel, synergistic result, human resources.

Ключові слова: управління, соціально-психологічний клімат, керівник, персонал, синергетичний результат, людські ресурси.

Ключевые слова: управление, социально-психологический климат, руководитель, персонал, человеческие ресурсы.

Рецензент: Рецензент: Гончар В.В. завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», доктор економічних наук, доцент

<https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7107236>

УДК 338

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ (TQM) НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ<http://orcid.org/0000-0003-0430-0820>

Білоус-Сергєєва Світлана Олександрівна, к.е.н, доцент, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» м. Маріуполь, beloussergeeva.75@gmail.com, тел: +380676239107

Svetlana Belous-Sergeeva, Ph.D., assistant professor Pryazovskyi State Technical University m. Mariupol

S. Belous-Sergeeva. System integration of total quality management (TQM) in pharmaceutical companies.

The article is devoted to the review of the state of implementation of the system of total quality management (TQM) in pharmaceutical enterprises. Improving the quality of pharmaceuticals has always been a priority. Therefore, the most important goal of pharmaceuticals is to introduce an effective quality assurance policy in the industry. The concept of total quality management (TQM) is aimed at ensuring the quality, safety and efficiency of pharmaceutical products. That is why there is no doubt about the importance of its implementation. TQM is a multifaceted approach and requires strict compliance at all stages of production. It is an integrative quality management system, which is adopted in the global pharmaceutical industry. TQM's perspective views quality as a key goal of the organization. TQM is an effective tool for quality management of pharmaceuticals. The work has a review character, the evolution of the General quality management system, the way of its improvement and dissemination in the world practice is considered. The key elements of the concept of overall quality management, which help to correctly assess the progress of the processes already held and to identify areas for further improvement, are identified. The main strategies that are selected before the introduction of TQM are highlighted. The stages of implementation of TQM principles and approaches in production are considered. The classification of enterprises in the implementation of the General quality management system is presented. Four main problems of fast implementation and effective functioning of this concept are considered and defined.

Білоус-Сергєєва С. О. Впровадження системи загального управління якістю (TQM) на фармацевтичних підприємствах.

Стаття присвячена огляду стану впровадження системи загального управління якістю (TQM) на фармацевтичних підприємствах. Підвищення якості фармацевтичних препаратів завжди було пріоритетним напрямком. Тому найважливішою метою фармацевтики є впровадження ефективної політики забезпечення якості у галузі. Саме на забезпечення якості, безпеки та ефективності фармацевтичної продукції і спрямована концепція загального управління якістю (TQM). Саме тому не виникає сумнівів у важливості її впровадження. TQM є багатограним підходом та вимагає чіткого дотримання норм на усіх етапах виробництва. Це інтегративна система управління якістю, яка прийнята у світовій фармацевтичній промисловості. Перспектива TQM розглядає якість як ключову мету організації. TQM є найефективнішим інструментом управління якістю фармацевтичних препаратів. Робота має оглядовий характер, розглянуто еволюцію системи загального управління якістю, шлях її удосконалення та поширення у світовій практиці. Визначено ключові елементи концепції загального управління якістю, які допомагають правильно оцінити прогрес процесів, що вже відбулися та визначити напрямки подальшого вдосконалення. Виділено основні стратегії, які обираються перед початком впровадження TQM. Розглянуто етапи впровадження принципів та підходів TQM на виробництвах. Представлено класифікацію підприємств при впровадженні системи загального управління якістю. Розглянуто та окреслено чотири основні проблеми швидкого впровадження та ефективного функціонування даної концепції.

Белоус-Сергеева С. А. Внедрение системы всеобщего управления качеством (TQM) на фармацевтических предприятиях.

Статья посвящена обзору состояния внедрения системы всеобщего управления качеством (TQM) на фармацевтических предприятиях. Повышение качества фармацевтических препаратов всегда было приоритетным направлением. Поэтому важнейшей целью фармацевтики является внедрение эффективной политики обеспечения качества в отрасли. Именно на обеспечение качества, безопасности и эффективности фармацевтической продукции и направлена концепция всеобщего управления качеством (TQM). Именно поэтому не возникает сомнений в важности ее внедрения. TQM является многогранным подходом и требует четкого соблюдения норм на всех этапах производства. Это интегративная система

управления качеством, которая принята в мировой фармацевтической промышленности. Перспектива TQM рассматривает качество как ключевую цель организации. TQM является эффективным инструментом управления качеством фармацевтических препаратов. Работа имеет обзорный характер, рассмотрена эволюция системы общего управления качеством, путь ее усовершенствования и распространения в мировой практике. Определены ключевые элементы концепции общего управления качеством, которые помогают правильно оценить прогресс уже состоявшихся процессов и определить направления дальнейшего совершенствования. Выделены основные стратегии, которые избираются перед началом внедрения TQM. Рассмотрены этапы внедрения принципов и подходов TQM на производствах. Представлена классификация предприятий при внедрении системы общего управления качеством. Рассмотрены и определены четыре основные проблемы быстрого внедрения и эффективного функционирования данной концепции.

Постановка проблеми. Сучасна фармацевтична промисловість являє собою галузь, що бурхливо розвивається. Вона виступає важливим сегментом державної системи охорони здоров'я. Її цільові продукти — фармацевтичні засоби використовуються для функціональної діагностики, лікування захворювань, а також для розробки нових лікарських засобів. Забезпечення якості на фармацевтичних підприємствах є невід'ємною їх частиною, тому що недостатній контроль якості продукції, що випускається, може призвести до серйозних несприятливих наслідків або навіть смерті споживача або пацієнта. Саме тому виникла необхідність формування та впровадження цілісної та прозорої системи менеджменту якості, яка передбачає синхронізовану діяльність всього виробництва направлену на випуск якісної та безпечної продукції. Одним з таких стандартів є загальне управління якістю (total quality management, TQM).

TQM — це особливий підхід до управління якістю фармацевтичних препаратів шляхом використання різних підходів: покращення дизайну, належної виробничої практики, процесу управління якістю в цілому. Концепція TQM передбачає побудову системи якості на фармацевтичному підприємстві, що включає повні записи проведення стандартних технологічних процесів, валідації документів, відповідне ведення записів про серійне виробництво тощо. Ця концепція важлива для підтримки, покращення якості та попередження дефектів.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел та періодичних видань показав, що питання успішного впровадження та функціонування принципів TQM на фармацевтичних виробництвах залишається відкритим та актуальним. Великий внесок у розробку концепції загального управління якістю зробили зарубіжні вчені В. Шехарт, А. Фіцженбаум, В. Демінг, Дж. Юран, П. Кросбі, а також вітчизняні фахівці О. Є. Кузьмін, Б.А. Дубовиков, Б.Л. Бенцман, В.И. Сінько, В. А. Лапідус, В.М.Ларін. Джерелом як загального менеджменту так і менеджменту якості є система Ф. Тейлора, що включає поняття поля допуску, межі якості, вводить обґрунтування необхідності використання форм і методів впливу на якість продукції.

Метою статті є дослідження системи загального управління якістю (TQM), принципів її побудови, функціонування та впровадження на підприємствах, зокрема у фармацевтичній галузі. Для досягнення поставленої мети буде розглянуто наступні питання: розглянути еволюцію концепції загального управління якістю; дослідити основні елементи та стратегії впровадження концепції TQM; окреслити основні етапи та проблеми впровадження системи управління якістю TQM на виробництвах.

Результати дослідження. Термін «якість» отримав широке розповсюдження, але у фармацевтичній промисловості він має дуже важливе значення. Згідно з ISO 9000:2005, він визначається як «Ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги». Спеціалістами у галузі управління якістю сам термін «якість» визначається як – відповідність стандартам або специфікації; ступінь придатності для використання; відповідність вимогам або очікуванням замовника тощо. Отже «якість» являє собою сукупність особливостей і характеристик продукту / послуги, що відображає його здатність задовольняти потреби замовника [1]. У 1987 році Д. Гарвін виділив вісім галузей якості які дуже важливі для успішної організації:

1. Виконання: основна характеристика продукту (показує на скільки якісно виготовлено продукт).
2. Особливості: доповнення до основного продукту, його функціональні характеристики.
3. Надійність: вірогідність несправності протягом певного періоду.
4. Відповідність: скільки часу продукт буде відповідати заявленому рівню якості до якого він відноситься. Усі його характеристики відповідають встановленим стандартам
5. Довговічність: міра життя продукту.
6. Сервісне обслуговування: швидкість і легкість ремонту.
7. Естетика: як продукт виглядає, який має смак і запах.
8. Сприйняття якості: визначається споживачем (замовником) [2, 3 С. 153].

Управління якістю — це управління різними «секторами» виробництва, що має на меті забезпечення високої якості готового продукту. Якість управління складається з чотирьох основних компонентів: планування якості, контроль якості, гарантія якості, покращення якості [1].

До того як роботи В. Шехарта, що були опубліковані у 30-х роках минулого століття, заклали основу сучасної концепції управління якістю TQM, до інструментів управління входив лише контроль кінцевої якості продукції (final product quality control, FPQC). На основі цього контролю отримували висновок, чи відповідає отриманий продукт необхідному рівню якості. Якщо всі параметри не виходили за допустимі межі, то продукт вважали якісним. Недоліки такого методу полягали в тому, що управління якістю матеріалів, напівпродуктів та вже готових продуктів під час проведення технологічного процесу не відбувалося. Тільки відділ контролю якості відповідав за якість продукту, що одержується. Використання такої системи контролю якості кінцевої продукції призвели до збільшення витрат часу та витрат в цілому на визначення та усунення проблем на проміжних стадіях виробництва [3 С. 153].

Значні зміни відбулися 40 - 50-ті роки, коли А. Фіцженбаумом було введено поняття тотального контролю якості (*total quality control, TQC*), яке складалося з етапів розробки, підтримки та поліпшення якості. Саме тоді почався інтенсивний розвиток системи TQM. Її почали застосовувати на виробництвах для ефективного управління якістю на кожному етапі процесу виробництва. Це допомогло підвищити якість готового продукту та зменшити витрати часу на виявлення та усунення дефектів технологічного процесу або продукту на будь-якому етапі виробництва, а також знизити загальні витрати. Усі ці показники є дуже важливими в реалізації фармацевтичного виробництва, тому перспектив впровадження цієї системи управління якістю дуже багато (до перерахованого вище слід також віднести випуск високоякісної продукції за нижчою ціною) [3 С.155].

TQM — найпоширеніший підхід до управління якістю у світовій фармації. Стратегії загального управління якістю (TQM) спрямовані на довгостроковий успіх через залучення членів організації на всіх рівнях для створення високоякісних продуктів та задоволення потреб замовників. Головною метою принципу TQM є безперервне поліпшення якості. Стає очевидним, що для її досягнення необхідно об'єднати різні методи та теоретичні принципи, що допоможуть проводити якісний та кількісний аналіз даних та технологічних процесів, що відбуваються на виробництві [4 С. 9].

Ключовими елементами підходу TQM є:

1. Орієнтування на замовника: важливо ідентифікувати клієнтів організації.
2. Залучення працівників: оскільки даний підхід управління якістю розглядає також роботу всіх працівників, працівники повинні залучатися до розвитку управління якістю на своєму робочому місці.
3. Постійне вдосконалення: пошук шляхів та можливостей покращення якості — це нескінченний процес, в якому спеціалісти постійно працюють над покращенням продуктивності, швидкості та кількості функцій продукту. Безперервний процес

поліпшення означає, що малі, поступові поліпшення, які впроваджуються на регулярній основі у кінцевому підсумку призведуть до загального поліпшення якості [5 С.367].

TQM являє собою багатогранний підхід до управління якістю серед різних галузей фармацевтичної промисловості, наприклад, для дослідження та розробки лікарських засобів, інтенсифікації виробництва та підвищення ефективності маркетингових комунікацій. Цікавим є те, що у концепції TQM окрім якості продукції, особлива увага приділяється комерційному успіху підприємства, загальної користі для суспільства, а також рівню задоволеності клієнтів. Таким чином можна визначити, що концепція загального управління якістю має значний вплив на усі методи управління підприємством, а не тільки на ті, що відносяться до керування якістю [6 С. 353-354].

Підприємства обирають різні стратегії для розробки власної системи управління якістю. Звичайно вибір стратегії залежить від умов, що склались на виробництві на момент впровадження нової системи управління. Існує чотири основні стратегії TQM:

Стратегія поелементного впровадження. Особливістю даної стратегії є те, що результат поліпшення ключових бізнес-процесів та інтенсифікація роботи підрозділів досягається використанням різних інструментів менеджменту. Ця стратегія популярна серед організацій, які займаються впровадженням концепції TQM в міру вивчення окремих її частин. У якості прикладів даної стратегії можна привести статистичне управління процесами, методи Тагута (6 сигм), розгортання функцій якості («будиночок якості»).

Стратегія застосування теорії. Під використанням цієї стратегії розуміють практичне застосування положень TQM, розроблених фахівцями і гуру менеджменту якості (до них слід віднести — Демінга, Кросбі, Джуран і ін.). Передбачається ознайомлення та вивчення теорій і принципів розроблених цими фахівцями, з метою визначення недоліків, що існують на практиці, порівняно з цими теоріями. Після цього проводиться комплекс дій щодо усунення цих недоліків. У якості прикладів даної стратегії можна привести застосування «14 пунктів Демінга» або «тріад якості» Джурана.

Стратегія застосування моделі для порівняння (бенчмаркінг). Ця стратегія базується на досвіді отриманому командою фахівців або окремими співробітниками після відвідування іншої організації, яка успішна у реалізації TQM і вивченні процесів та факторів, що впливають на успіх впровадження. Організацією проводиться розробка моделі управління, що адаптована до умов роботи конкретного підприємства.

Стратегія застосування критеріїв премій по якості. Вказана стратегія основана на критеріях різних премій за якість продукції. Критерії цих премій допомагають визначити напрямки поліпшення роботи як для підприємства в цілому, так і для окремого співробітника. Як приклад, можна навести критерії премії Демінга, Європейської нагороди за якість (EFQM) і аналогічні [7].

Сучасні технології (у сферах управління, організації, обробки та передачі інформації тощо) повинні застосовуватися при повноцінному впровадженні системи TQM. Під час цього тривалого процесу впровадження і налагодження відбувається повна перебудова всієї діяльності організації та узгодження роботи всіх її структурних підрозділів. Впровадження принципів і підходів TQM складається з наступних етапів:

1. Прийняття рішення про необхідність впровадження системи загального управління якістю. На даному етапі керівництво повинно досконало проаналізувати TQM і прийняти рішення слідувати цій філософії. Та розпочати її позиціонування як невід'ємної частини стратегії роботи компанії.

2. Аналіз стану справ на підприємстві. Організація повинна оцінити чинний рівень культури своєї роботи, рівень задоволеності споживачів, і оцінити стан системи управління якістю.

3. Інформація про методи роботи з управління якістю. Керівництво визначає пріоритети та особливості у процесу впровадження та доводить цю інформації до працівників.

4. Коригувальні дії (планування прогресу у сфері якості).
5. Підготовка спеціалістів підприємства для виконання завдань у сфері якості. Керівництво організації повинно забезпечити та стимулювати створення і роботу команд для покращення процесів.
6. Отримання результату, його оцінка та внесення корективів.
7. Початок наступного витка спіралі якості (вихід на більш високий рівень якості).

Аналіз літературних джерел показує, що всі підприємства на яких впроваджується TQM поділяють на три категорії:

До першої категорії відносять підприємства на яких раніше не користувалися принципами управління якістю, не проводили сертифікацію продукції, а отже відсутні спеціалісти у галузі якості. Віднесення до цієї категорії характерно для нових (щойно створених), які тільки починають свою діяльність буквально з «нуля»;

До другої категорії відносять підприємства, які успішно випускають сертифіковану проєкцію, звичайно мають у штаті спеціалістів для сертифікації продукції, але конкретна система якості ще не запроваджена;

До третьої категорії відносять підприємства з певним прогресом запровадження та функціонування системи управління якістю, на яких весь час проводиться сертифікація продукції, та мають у штаті кваліфікованих спеціалістів у сфері управління якістю і сертифікації продукції [8 С. 659].

Як будь-який підхід управління якості, TQM має свої труднощі впровадження. Вони негативно впливають на швидкість та ефективність змін на підприємстві. Найчастіше стикаються з наступними проблемами:

1. Відсутність зацікавленості керівництва. Відбувається коли реальні дії керівництва ідуть у розріз з необхідними етапами впровадження. У цьому випадку керівництво організації говорить про необхідність впровадження філософії постійного поліпшення якості. Як наслідок — крах очікувань ефекту від TQM у робітників. Через це зробити кожен наступну спробу впровадження принципів TQM стає дуже важко. Для успішного досягнення поставленої мети Щоб досягти мети керівництво повинно чітко і регулярно інформувати всіх про вигоди застосування TQM, послідовно застосовувати принципи та методи TQM, а не використовувати TQM як тимчасове захоплення для отримання швидких вигод.
2. Відсутність змін культури організації. Зміна організаційної культури надзвичайно складний і тривалий процес. Дуже часто персонал сумнівається, що зміни в процесах (будь-яких, технологічних чи управлінських) можуть привести до зміни культури роботи і багато хто не хоче змінювати свою роботу. Саме тому дуже часто негативне ставлення викликано недостатньою вмотивованістю працівника у зміні звичних дій в роботі.
3. Неправильна підготовка. Підготовка представляє дуже важливий етап впровадження нової системи управління якістю. Для цього керівництвом до персоналу доводиться своє бачення користі від TQM, роз'яснюються перспективи та мета впровадження. Без проведення такої попередньої підготовки дуже гостро постає питання довіри щодо проведення наступних змін. Це може призвести до того, що персонал не буде залучений в процес вдосконалення діяльності.
4. Відсутність об'єктивної інформації і даних. Впровадження TQM вимагає покладатися на об'єктивні дані при прийнятті рішень. Для впровадження і підтримки TQM дані про роботу повинні регулярно і своєчасно збиратися і аналізуватися. Якщо даних недостатньо, або вони надходять нерегулярно, то стає складно приймати правильні рішення і в кінцевому підсумку це може призвести до відмови від подальшого впровадження TQM.

Зустрічаються і деякі інші проблеми, які також ускладнюють впровадження та удосконалення системи управління якістю TQM [7].

Незважаючи на складності, що виникають на перших етапах впровадження системи загального управління якістю серед українських виробництв, що почали її

використовувати та відчули переваги її інструментів і методів стали: ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»» (м. Київ), ПАТ «Фармак» (м. Київ), ТОВ «Такеда Україна» (м. Київ), ТОВ «Тева Україна» (м. Київ) [9 С. 278].

Висновки. Сьогодні якість є критично важливим елементом на шляху до організаційного успіху, який можна досягти за рахунок загального управління якістю (TQM). TQM — найефективніший інструмент управління якістю фармацевтичних препаратів. Не зважаючи на усі переваги впровадження, TQM, на жаль, реалізована серед невеликої кількості фармацевтичних підприємств в Україні.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з розробкою методології подолання проблем впровадження TQM на українських виробництвах, враховуючи усі особливості.

Список використаних джерел:

1. Шаповал, М. І. (2007), «Менеджмент якості», режим доступу до ресурсу: <http://mmlib.net/knigi/menedzhment/kniga-15/>
2. Кишинский Г. П., «Восемь измерений качества продукта Гарвина», режим доступа: <https://4brain.ru/blog/измерения-качества-продукта>
3. Менеджмент у фармації / [О. Є. Кузьмін, Б. П. Громовик, Г. Д. Гасюк та ін.]. Під ред. О. Є. Кузьміна і Б. П. Громовика. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 448 с.
4. De Silva T. A Quality Management System For Pharmacy Practice / Titus De Silva. // *Pharmacy Management*. – 2015. – №31. – С. 9–13.
5. Mazumder B. Total Quality Management in Pharmaceuticals: A Review / B. Mazumder, S. Bhattacharya, A. Yadav. // *PharmTech*. – 2011. – №1. – С. 365–375.
6. Глебова А. О. Системи управління якістю на підприємстві в умовах євроінтеграційних процесів / А. О. Глебова, Б. О. Карчевський. // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – №8. – С. 352–356.
7. «TQM — всеобщи́й менеджмент качества», режим доступа: http://www.kpms.ru/General_info/TQM.htm
8. Bhandari S. Total quality management of farmaceuticals: recent approaches and advancements / S. Bhandari, A. Baldi. // *Advance research in pharmaceuticals and biologicals*. – 2014. – №2014. – С. 655–663.
9. Братішко Ю. С. Зовнішня соціальна відповідальність фармацевтичних компаній / Ю. С. Братішко. // *Молодий вчений*. – 2016. – №4. – С. 276–280.

References (BSI)

1. Shapoval M. I. (2007), «Quality management» [«Menedzhment yakosti»], available at: <http://mmlib.net/knigi/menedzhment/kniga-15/>
2. Kshemy`nsky`j G. P., «Eight dimensions of Garvin's product quality»[«Vosem yzmerenyj kachestva produkta Garvyna»], available at: <https://4brain.ru/blog/измерения-качества-продукта>
3. Kuzmin O. Y. (2005), «Management in pharmacy» [«Menedment u farmaciyi»], Vinnycya: NOVA KNYGA, 448 p
4. De Silva T. (2015), «A Quality Management System For Pharmacy Practice», *Pharmacy Management*, № 31, pp. 9–13
5. Mazumder B. (2011), «Total Quality Management in Pharmaceuticals: A Review », *PharmTech*, № 1, pp. 365–375
6. Glybova A. O. (2015), «Quality management systems at the enterprise in the conditions of European integration processes» [«Systemy upravlinnya yakisty na pidpryyemstvi v umovax yevrointegracijnyx procesiv»], *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky*, № 8, pp. 352–356
7. «TQM — total quality management» [«TQM — vseobshhyj menedzhment kachestva»], available at: http://www.kpms.ru/General_info/TQM.htm
8. Bhandari S. (2014), «Total quality management of farmaceuticals: recent approaches and advancements», *Advance research in pharmaceuticals and biologicals*, № 2014, pp. 655–663
9. Bratishko Yu. S. (2016), «External social responsibility of pharmaceutical companies»[«Zovnishnya social`na vidpovidalnist farmaceutychnyx kompanij»], *Molodyj vchenyj*, № 4, pp. 276–280

Keywords: quality management system, TQM principles, quality management, TQM implementation, pharmaceutical quality system.

Ключові слова: система управління якістю, принципи TQM, менеджмент якості, впровадження TQM, фармацевтична система якості.

Ключевые слова: система управления качеством, принципы TQM, менеджмент качества, внедрение TQM, фармацевтическая система качества.

<https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7108243>

УДК 338

РОЛЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
<http://orcid.org/0000-0002-7750-9791>

Хаджинова Олена Вікторівна, д.е.н., доцент кафедри «Фінанси і банківська справа» ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м.Маріуполь, azsudcom@gmail.com, +380969552965

Адамовська Ірина Романівна, магістр спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ОПП «Якість, стандартизація та сертифікація» ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м.Маріуполь, irishka.adamovsk@gmail.com

Olena Khadzhynova, Doctor in Economics, Finance and Banking Department Docent, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University»

Irina Adamovska, Master of specialty «Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges» OPP «Quality, Standardization and Certification» State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University»

O. Khadzhynova, I. Adamovska, The role of a quality management system in enterprises in increasing their competitiveness.

The article is devoted to the study of the role of the quality management system in enterprises in ensuring their competitiveness. The basis for scientific work was the study of outstanding domestic and foreign scientists and their own research. The aim of the work is to study the role of the implementation of a quality management system for improving the competitiveness of enterprises, determining the role and place of a quality management system in an enterprise management system. The method and methodology of the work - used general scientific and special methods, in particular comparison, scientific abstraction, induction and deduction, analysis and synthesis, and the like. This article substantiates the need to implement a quality management system in enterprises, which should ensure the competitiveness of products and enterprises in general, as well as the break-even activity of enterprises. It is proved that in modern economic conditions, product quality is the basis and a mandatory component of achieving the competitiveness of an enterprise. At the same time, the introduction of a quality management system in an enterprise should be aimed not only at creating effective product quality management systems, but also at managing the quality of all the processes of creating products at optimal costs. The authors found that the purpose of creating, maintaining and developing a quality management system is to produce products of stable quality that meet the needs and expectations of customers and consumers; to create a positive image of the company; to ensure the ability to continuously maintain the achieved level of quality; to prevent product rejection and inconsistencies, rather than to eliminate them after the occurrence; to increase the competitiveness of products in the domestic and foreign markets.

Хаджинова О.В., Адамовська І.Р. Роль впровадження системи менеджменту якості на підприємствах на підвищення їх конкурентоспроможності.

Статтю присвячено дослідженню ролі системи менеджменту якості на підприємствах на забезпечення підвищення їх конкурентоспроможності. Базою для наукової роботи стали дослідження видатних вітчизняних та закордонних науковців та власні розробки. Метою роботи є дослідження ролі впровадження системи менеджменту якості на конкурентоспроможність підприємств, визначення місця системи менеджменту якості в системі управління підприємством. Метод і методологія проведення роботи – використані загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема порівняння, наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу та синтезу і тощо. В даній статті обґрунтовано необхідність впровадження системи менеджменту якості на підприємствах, що має забезпечувати конкурентоспроможність продукції і підприємства в цілому, а також беззбиткову діяльність підприємств. Доведено, що в сучасних умовах господарювання забезпечення якості продукції є основою і обов'язковою складовою досягнення конкурентоспроможності підприємства. При цьому, впровадження системи менеджменту якості на підприємстві має бути спрямовані не тільки на створення ефективно діючих систем управління якістю продукції, але і на управління якістю всіх процесів створення виробів при оптимальних витратах. Авторами визначено, що метою створення, підтримки і розвитку системи менеджменту якості є випуск продукції стабільної якості, що задовольняє потреби і очікування замовників і споживачів; створення позитивного іміджу підприємства; забезпечення здатності постійно підтримувати досягнутий рівень якості; запобігання браку продукції і невідповідностей, а не усунення їх після виникнення; підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Хаджинова Е.В., Адамовская И.Р. Роль внедрения системы менеджмента качества на предприятиях в повышении их конкурентоспособности.

Статья посвящена исследованию роли системы менеджмента качества на предприятиях для обеспечения их конкурентоспособности. Базой для научной работы стали исследования выдающихся отечественных и зарубежных ученых и собственные разработки. Целью работы является исследование роли внедрения системы менеджмента качества на повышение конкурентоспособности предприятий, определение роли и места системы менеджмента качества в системе управления предприятием. Метод и методология проведения работы - использованы общенаучные и специальные методы, в частности сравнения, научной абстракции, индукции и дедукции, анализа и синтеза и тому подобное. В данной статье обоснована необходимость внедрения системы менеджмента качества на предприятиях, что должно обеспечивать конкурентоспособность продукции и предприятия в целом, а также безубыточную деятельность предприятий. Доказано, что в современных условиях хозяйствования, качество продукции является основой и обязательной составляющей достижения конкурентоспособности предприятия. При этом, внедрение системы менеджмента качества на предприятии должно быть направлено не только на создание эффективно действующих систем управления качеством продукции, но и на управление качеством всех процессов создания изделий при оптимальных затратах. Авторами установлено, что целью создания, поддержания и развития системы менеджмента качества является выпуск продукции стабильного качества, удовлетворяющей потребности и ожидания заказчиков и потребителей; создание положительного имиджа предприятия; обеспечение способности постоянно поддерживать достигнутый уровень качества; предупреждению брака продукции и несоответствий, а не устранение их после возникновения; повышение конкурентоспособности выпускаемой продукции на внутреннем и внешнем рынках.

Постановка проблеми. З розвитком глобалізаційних процесів менеджмент якості та конкурентоспроможність продукції є все більш значущими для підвищення ефективності функціонування підприємств, забезпечення їх конкурентоспроможності. Якість є одним з вирішальних факторів успіху виробника на ринку, домінуючим фактором конкурентоспроможності продукції, підприємства, що її виробляє, та країни в цілому. Без забезпечення стабільної якості продукції та на цій основі її конкурентоспроможності неможлива успішна інтеграція вітчизняних підприємств в міжнародний економічний простір.

Для стійкого підвищення якості продукції необхідно використання системного підходу в здійсненні технічних, організаційних, економічних та соціальних заходів на науковій основі, що забезпечить можливість швидкого і стійкого удосконалення якості продукції.

Аналіз останніх публікацій. Велика кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених Бескорса О.А. [5], Гличева А.В., Круглова М.І. [6], Еліферова В.Г. [7], Крилової Г.Д. [8], Пономарьової О.С. [9], Сіменко І.В. [10], Шаповал М.І. [11] присвячені дослідженням проблем впровадження системи менеджменту якості. Однак наявність великої кількості невирішених проблем, дискусійність багатьох теоретичних положень, а також їх велике практичне значення обумовлюють необхідність подальшого дослідження ролі впровадження системи менеджменту якості на конкурентоспроможність підприємств.

Мета статті. Метою статті є дослідження ролі впровадження системи менеджменту якості в досягненні конкурентоспроможності підприємств, визначення місця системи менеджменту якості в системі управління підприємством.

Виклад основного матеріалу. Зростаюча конкуренція на внутрішніх і зовнішніх ринках змушує підприємства удосконалювати свою діяльність, забезпечувати ефективність виробництва і високу якість продукції, результативно використовувати всі можливості впливу на процес формування, забезпечення та підтримки необхідного рівня конкурентоспроможності, забезпечуючи на всіх етапах життєвого циклу постійне поліпшення своєї діяльності.

Для забезпечення економічно ефективного виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції менеджменту підприємства слід дотримуватися основних принципів роботи: задоволення потреб і очікувань споживачів; безперервне поліпшення якості продукції та послуг; формування підходу до управління підприємством

на основі забезпечення якості; вдосконалення процесів планування, виробництва і надання послуг, підвищення продуктивності праці і зниження витрат виробництва; постійна підготовка та перепідготовка персоналу; встановлення довготривалих відносин з постачальниками комплектуючих і матеріалів та ін.

Якість продукції як основний об'єкт управління в кожен момент часу - це певна сукупність її властивостей. При цьому, конкурентоспроможність продукції весь час підвергається змінам під дією зовнішніх і внутрішніх чинників (довіра споживачів, попит і пропозиція, умови виробництва і реалізації та ін.). Таким чином для забезпечення конкурентоспроможності продукції і підприємства в цілому необхідно здійснення цілеспрямованого управління якістю, ведення якісного сучасного бізнесу и удосконалення системи управління відповідно до вимог ринку. Одним із засобів вирішення даного завдання є побудова и послідовне удосконалення ефективної системи менеджменту якості.

Згідно з ДСТУ ISO 9000:2007 «Основні положення та словник термінів», система менеджменту якості (*quality management system*) визначається як система управління для спрямування та контролювання діяльності організації стосовно якості. [4] Важливість та актуальність впровадження систем менеджменту якості на підприємстві полягає в наступному: по-перше, вдале впровадження стандартів управління якістю гарантує створення системи, що забезпечує послідовне зростання показників бізнесу; по-друге, завдяки стандартизації процедур відбуваються чіткий розподіл і підвищення відповідальності учасників сертифікованих процесів, в результаті чого зростає загальна керованість підприємством; по-третє, впровадження систем управління якістю має сприяти зниженню частки браку продукції і невиробничих витрат підприємства, що в цілому підвищують ефективність діяльності підприємства.

Головною метою створення систем менеджменту якості є сприяння в забезпеченні задоволеності споживачів, тобто характеристики продукції повинні задовольняти потреби та очікування, які, як правило, відображають вимоги споживачів в нормативно-технічній документації. Але так як потреби і очікування постійно змінюються, то і підприємства відчувають конкурентний тиск і технічний прогрес, що призводить до необхідності вдосконалення як продукції і процесів, так і діяльності в цілому.

При впровадженні системи менеджменту якості на підприємстві всі внутрішні перетворення повинні бути спрямовані не тільки на створення ефективно діючих систем управління якістю продукції, але і на управління якістю всіх процесів створення виробів при оптимальних витратах. В основі такого підходу повинна лежати цілісна система взаємозалежних і взаємопов'язаних факторів, таких як принципи управління, функції управління, кадрове та науково-методичне забезпечення, які формують механізм управління конкурентоспроможністю.

Для забезпечення ефективності і результативності діяльності, підприємству варто контролювати хід виконання бізнес-процесів шляхом їх систематизації. Це дозволяє забезпечити порядок, при якому ніяка істотна деталь не залишиться поза увагою і кожний виконуючий чітко усвідомлює, хто відповідає за виконання завдання, у якій термін, яким чином, з якої причини і на якій ділянці. Саме тому і потрібно впроваджувати систему менеджменту якості на українські підприємства, адже це і є основною задачею системи менеджменту якості.

Основні функції, що охоплюють весь цикл роботи з управління якістю продукції на підприємстві, складаються з: прогнозування потреб, технічного рівня і якості продукції, на підставі якого виробляються вимоги споживачів до номенклатури і якості продукції на перспективний період її виробництва, а також виявляються науково-технічні і економічні можливості їх задоволення; планування підвищення якості, який передбачає розробку і заснування нових видів продукції, підвищення стандартів і технічних умов; забезпечення систематичного оновлення її асортименту; стандартизації та нормування вимог до якості продукції, що передбачають номенклатуру і оптимізацію показників якості, методів

стандартизації та нормування, встановлення правил контролю якості та приймання продукції, правил організації та проведення випробувань; сертифікації продукції та систем менеджменту якості; організації управління якістю продукції, що включає підготовку виробництва продукції, якість якої має відповідати міжнародним стандартам; вироблення принципів стимулювання і мотивації виготовлення якісної продукції; інформаційного забезпечення як основи взаємодії системи управління якістю з постачальниками сировини, матеріалів і комплектуючих виробів, з одного боку, і з іншого - між споживачами і виробниками продукції; внутрішньофірмового обліку і звітності по фактичній якості продукції та праці підрозділів і окремих працівників; забезпечення стабільності запланованого рівня якості і конкурентоспроможності продукції.

Для розробки і впровадження системи менеджменту якості на підприємстві, необхідно вирішити такі завдання: встановити процеси, необхідні для системи управління якістю; розробити процесну модель системи менеджменту якості підприємства, що забезпечує послідовність і взаємодія бізнес-процесів; провести класифікацію процесів менеджменту якості, а саме: бізнес процеси; процеси, що забезпечують виробництво; процеси управління; провести аналіз діючої документації і на його основі класифікувати документи на: настанови з якості; процедури систем менеджменту якості; процеси системи менеджменту якості; інструкції по напрямках діяльності; виявити відсутні документи системи менеджменту якості; визначити критерії та методи, необхідні для забезпечення результативності виконання і управління ключовими процесами; визначити власника процесу, керівника робіт по процесу, відповідального за документацію по процесу.

Процес впровадження системи менеджменту якості на підприємстві можна умовно поділити на декілька етапів.

Перший етап – це підготовка до впровадження системи менеджменту якості. Насамперед вища ланка менеджменту підприємства приймає рішення про початок проекту, створює передумови для швидкого здійснення інших етапів проекту. При цьому необхідно забезпечити навчання персоналу, адже для подальшої успішної роботи системи менеджменту якості персонал підприємства повинен вивчити теорію менеджменту якості, стандарти ISO, а також основні вимоги до впровадження системи менеджменту якості. Завданням цього етапу є створення організаційних передумов для вдосконалення якості продукції, робіт, послуг

Другий етап – проектування процесів. Передбачає виділення і класифікацію бізнес-процесів. Завданням цього етапу є створення організаційної структури впровадження і вдосконалення процесів системи менеджменту якості.

Третій етап - це розробка нормативної документації. На цьому етапі формуються нормативні документи, регламенти і процедури, що забезпечують роботу системи менеджменту якості. Основою для них зазвичай є вже існуючий на підприємстві набір документів, який модифікується і доповнюється відповідно до вимог стандарту. Такими документами можуть бути спеціальні інструкції та регламенти для персоналу. Завданнями цього етапу є створення організаційно нормативної бази системи менеджменту якості.

Четвертим етапом є саме впровадження системи менеджменту якості на підприємстві. Після розробки нормативних документів починається дослідна експлуатація системи менеджменту якості. Запускати процеси в рамках нової системи можна поступово, наприклад спочатку впровадити контроль процесу закупівель, потім виробництва і т.п. Дослідна експлуатація супроводжується проведенням внутрішнього аудиту, спеціальних процедур з перевірки роботи системи менеджменту якості. Завдання етапу – забезпечення функціонування системи менеджменту якості згідно з встановленими вимогами.

П'ятий етап – це підготовка до сертифікації і отримання сертифікату якості. Завданням цього етапу є забезпечення готовності до проведення сертифікації системи менеджменту якості.

Постійне підвищення ефективності системи менеджменту якості є шостим та нескінченним етапом. Для того, щоб підприємство ефективно функціонувало та було конкурентоспроможним існує багато методів. Це може бути як і метод експертної оцінки ефективності функціонування системи менеджменту якості, який проводять при процедурі сертифікаційного аудиту, або при процедурі самооцінки, так і метод підвищення якості продукції при одночасному зниженні витрат. Цей метод є привабливим для всіх зацікавлених в діяльності підприємства сторін. Його реалізація дозволить підприємству досягти власних цілей в області розвитку бізнесу, підвищити задоволеність клієнтів, інвесторів, партнерів та суспільства.

В процесі впровадження і розвитку системи менеджменту якості знижується рівень невизначеності. Так, на першому рівні зрілості система менеджменту якості характеризується певним ступенем хаотичності і непередбачуваності, так як чітко не визначено цільові групи споживачів і методи роботи. Якість роботи залежить від компетенцій і ентузіазму окремих співробітників, внаслідок чого є суб'єктивною і вразливою. Велике значення має досвід і стаж трудової діяльності працівників.

По мірі розвитку і переходу на наступний рівень зрілості визначаються групи споживачів товарів і послуг і їх вимоги. Налагоджуються системи зворотного зв'язку. Діяльність підприємства описується і закріплюється документально оформленими методиками. Процедури плануються, вимірюються і контролюються.

Більш усвідомлено здійснюється процесний підхід, коли і основним елементом розглядається не відділ, цех або деякий технологічний ланцюжок, а цілий бізнес-процес, орієнтований на запити споживача. Ресурси підприємства при цьому налаштовуються на здійснення і стійке функціонування певного бізнес-процесу.

Таким чином, систему менеджменту якості необхідно розглядати як систему управління підприємством в цілому, як сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення загального управління якістю. Використовуючи принципи і логіку реінжинірингу бізнес-процесів, існуючу систему управління необхідно спочатку описати, а потім зробити поліпшення, спираючись на практику кращих підприємств. Така формалізація спочатку дасть можливість увидіти всі діючі на підприємстві механізми, а потім зробити їх оптимізацію. При цьому створюється чітка і в той же час гнучка стійка система з чинним механізмом зворотного зв'язку, що дозволить в подальшому виводити зміни без особливих зусиль і значних витрат.

Висновки. Для ефективного функціонування підприємства, підвищення конкурентоспроможності та виходу на європейський рівень вітчизняним підприємствам необхідно впроваджувати систему менеджменту якості. Метою створення, підтримки і розвитку системи менеджменту якості є випуск продукції стабільної якості, що задовольняє потреби і очікування замовників і споживачів; створення позитивного іміджу підприємства; забезпечення здатності постійно підтримувати досягнутий рівень якості; запобігання браку продукції і невідповідностей, а не усунення їх після виникнення; підвищення конкурентоспроможності продукції, робіт і послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках. Для успішної реалізації впровадження системи менеджменту якості на будь-якому підприємстві необхідне точне знання та дотримання всіх закономірностей бізнес-процесів і нормативної документації, щодо забезпечення якості продукції. В результаті впровадження системи менеджменту якості підприємство зможе: почати процес формування корпоративної культури, заснованої на принципах управління якістю; привести діяльність підприємства у відповідність з чинним українським законодавством, стандартами та рекомендаціями міжнародних організацій; диференціювати послуги, що надаються, на основі якості, тобто відповідності вимогам споживачів, і тим самим створити передумови збільшення частки ринку; підвищити рентабельність підприємства шляхом зниження виробничих витрат, що досягається за рахунок підвищення рівня відповідності продукції чи послуги вимогам споживачів, розробки процедур здійснення діяльності на основі вибраного стандарту, вдосконалення управління процесами,

залучення всього персоналу до процесу контролю й забезпечення якості; підсилити репутацію підприємства, яке відповідає світовим стандартам якості підприємства і прагне до постійного підвищення рівня задоволеності споживачів.

Список використаних джерел:

1. DSTU ISO 9000-2001. Системи управління якістю – Основні положення та словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://omul.org/info/dstu/file/gost2905.html>
2. DSTU ISO 9001-2001. Системи управління якістю – Вимоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://omul.org/info/dstu/file/gost2908.html>
3. DSTU ISO 9004-2001. Системи управління якістю - Настанови щодо поліпшення діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://omul.org/info/dstu/file/gost2909.html>
4. DSTU ISO 9000:2007. Системи управління якістю основні положення та словник термінів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dnaop.com/html/32617/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9000_2007
5. Бескорса О.А. Сутність забезпечення конкурентних переваг підприємств [Електронний ресурс] / О.А. Бескорса // Вісник Сумського національного аграрного ун-ту: – Сер. «Економіка і менеджмент» Режим доступу: <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/325/3/beskorsa.pdf>
6. Гличев А.В., Круглов М.І. Управление качеством продукции. - М.: Экономика, 2000. – 198 с.
7. Елиферов В.Г. Управление качеством. Сказки, мифы и проза жизни / В.Г. Елиферов. – М.: Вершина, 2006. – 296 с.
8. Крылова Г.Д. Зарубежный опыт управления качеством / Г. Д. Крылова. – Москва: Издательство стандартов, 2004 – 298с.
9. Пономарьова О.С. Шляхи гармонізації вітчизняної практики управління якістю з міжнародними стандартами / О.С. Пономарьова // Економіка, фінанси, право. – 2008. – № 5. – С. 14-16.
10. Сіменко І.В. Якість систем управління підприємствами: методологія, організація, практика: монографія / І.В. Сіменко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – 393 с.
11. Шаповал М.І. Менеджмент якості: Підручник. – 3 вид., випр. і доп. -К.: Тов-во «Знання», КОО, 2007. – 471 с.

References (BSI)

1. DSTU ISO 9000-2001. Control the system by quality. Substantive provisions and dictionary, available at: <http://omul.org/info/dstu/file/gost2905.html>
2. DSTU ISO 9001-2001. Control the system by quality. Requirements, available at: <http://omul.org/info/dstu/file/gost2908.html>
3. DSTU ISO 9004-2001. Control the system by quality. Options in relation to the improvement of activity, available at: <http://omul.org/info/dstu/file/gost2909.html>
4. DSTU ISO 9000:2007. Sy'stemy` upravlinnya yakisty osnovni polozhennya ta slovny`k terminiv, available at: https://dnaop.com/html/32617/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9000_2007
5. Beskorsa O.A. Essence of providing of competitive edges of enterprises [Elektronnyy resourc] / O.A. Beskorsa // Announcer of umy national agrarian un-tu: is Sir. A"economy and management" are access Mode: <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/325/3/beskorsa.pdf>
6. Glychev A.V., Kruglov M.E. Management by quality of products. - M.: Economy, 2000. - 198 p.
7. YeliferoV G.V. Management by quality. Fairy-tales, yths and prose of life / of G.V. YeliferoV - M.: Top, 2006. - 296 p.
8. Krilova G.D. Foreign experience of management by quality / of G/D/ Krylova it is Moscow: publishing House of standards, 2004 - 298с.
9. Ponomarova, O.S. (2008), "Ways of harmonization of domestic practice of quality management with international control", *Ekonomika, finansy, pravo*, no. 5, pp. 14-16.
10. Simenko, I.V. (2009), *Yakist system upravlinnia pidpriemstvami: metodolohiia, orhanizatsiia, praktyka* [The quality of enterprises management systems: methodology, organization, practice], monograph, DNUET, Donetsk, Ukraine, 393 p.
11. Shapoval M.E. Management of quality: Textbook. are 3 kinds., vupn. and don. -K.: «Knowledge», KOO, 2007. it is a 471 p.

Ключові слова: система менеджменту якості, якість, стандарти, споживачі, попит, конкурентоспроможність, бізнес-процеси.

Ключевые слова: система менеджмента качества, качество, стандарты, потребители, спрос, конкурентоспособность, бизнес-процессы.

Keywords: quality management system, quality, standards, consumers, demand, competitiveness, business processes.

Рецензент: Гончар В.В., д.е.н., завідувачка кафедрою «Маркетинг і бізнес-адмініструван-ня» ДВНЗ «ПДТУ».

Провірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7627235>

УДК 351

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Костенко Олександр Олександрович, старший викладач кафедри економічної теорії та підприємництва, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет, кандидат наук з державного управління, marinvest@i.ua

Kostenko Aleksandr, Senior Lecturer of the Department of Economic Theory and Entrepreneurship of the Priazovsky State Technical University, Ph.D. in Public Administration, marinvest@i.ua

A. Kostenko, State regulation of entrepreneurial business issues.

The article discusses the main problems and their causes in the process of business regulation. The consequences of improper, untimely or inadequate use of existing regulatory tools by the state, as well as covert ignoring and understating the role of small business in the development and situational reanimation of the country's economy are analyzed. Taking into account the experience of the United States and Germany, in terms of state support for entrepreneurship, their own observations, recommendations were developed for taking them into account and using them in the work of state bodies that regulate and support entrepreneurship.

Костенко О.О. Проблеми державного регулювання підприємницької діяльності.

У статті розглянуті основні проблеми та причини щодо їх виникнення у процесі регулювання підприємницької діяльності. Проаналізовано наслідки неправильного, несвоєчасного або неадекватного застосування державою існуючих інструментів регулювання, а також прихованого ігнорування і заниження ролі малого бізнесу у розвитку і ситуаційної реанімації економіки країни. Враховуючи досвід США, Німеччини щодо державної підтримки підприємництва, власні спостереження, розроблені рекомендації для врахування та використання їх у роботі державних органів, що здійснюють регулювання та підтримку підприємництва.

Костенко А.А. Проблемы государственного регулирования предпринимательской деятельности.

В статье рассмотрены основные проблемы и причины их возникновения в процессе регулирования предпринимательской деятельности. Проанализированы последствия неправильного, несвоевременного либо неадекватного применения государством существующих инструментов регулирования, а также скрытого игнорирования и занижения роли малого бизнеса в развитии и ситуационной реанимации экономики страны. Учитывая опыт США, Германии, в части государственной поддержки предпринимательства, собственные наблюдения, выработаны рекомендации для учета и использования их в работе государственных органов, осуществляющих регулирование и поддержку предпринимательства.

Постановка проблеми. Як зазначено у Ст. 47. Господарський кодекс України «Держава гарантує всім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та рівні можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів». Але, на теперішній час при усвідомленій та неодноразово підкресленій державою ролі та значущості підприємництва, в реальності, дуже мало уваги приділяється, як розвитку і підтримці його, так і створенню дієвої та комфортної інфраструктури малого бізнесу. У розвинених країнах питома вага малого бізнесу в економіці досить велика, і держава всіляко стимулює його та максимально сприяє його розвитку. У свою чергу це має позитивне відображення в економіці країни: зростання економічних показників і технологічних інновацій, зайнятості населення, забезпечення ринку необхідними товарами та послугами широкого вжитку і соціальної спрямованості. Однак в Україні, незважаючи на високий потенціал та багату сировинну базу, рівень розвитку малого бізнесу істотно нижче, ніж в сусідніх європейських країнах. Вийти на

новий рівень, використовувати увесь потенціал для малого бізнесу було б можливо, але, на жаль, існує ряд об'єктивних і суб'єктивних проблем, що гальмують цей процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності та механізму державного регулювання економіки, підприємницької діяльності, аналізом результатів регулювання і наслідків втручання держави в господарську діяльність суб'єктів підприємництва займалися такі українські вчені-економісти як С.Г. Дрига, Н.А. Цибак, О.В. Гарагонич, В.М. Гриньова, С.Б. Жарая, В.В. Добровольська, Т.В. Березяно, О.В. Ваганова, Р.В. Рудник, Д.В. Нехайчук, Б.В. Соркін та ін.

Метою дослідження є виявлення проблем державного регулювання підприємницької діяльності та пошук шляхів їх розв'язання; розробка конкретних рекомендацій щодо подолання проблем; акцентування уваги державних регуляторних та інших компетентних зацікавлених органів на існуючих проблемах малого бізнесу і доведення необхідності адекватного реагування на них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не завжди погляди на роль підприємництва у функціонуванні макроекономіки були однаково позитивним. У розвинутих країнах світу далеко не відразу прийшли до висновку, що економіка без малого бізнесу рано чи пізно починає задихатися. Якщо у США системний підхід щодо включення малого бізнесу у загальнонаціональну економічну систему в якості складового економічного гравця було розпочато у 1953 році з утворенням спеціального державного інституту управління цими процесами – Адміністрації у справах Малого Бізнесу (U.S. Small Business Administration), то на європейському континенті майже до кінця 60-х років минулого століття панувала думка, згідно з якою малий бізнес вбачався як відживаючий рудимент, як прикмета нерозвинутої виробничих сил, яка має бути усунена шляхом поглинання великим бізнесом.

Проте відновивши національні економіки, зруйновані в період Другої світової війни, європейські країни у пошуках нових імпульсів щодо нарощування темпів економічного зростання зіштовхнулися з обмеженими можливостями великого бізнесу й, особливо, монополістичних об'єднань ефективно виконувати суспільно значимі економічні та соціальні функції. Незважаючи на визнані й беззаперечні переваги великого бізнесу, виявилися й його обмеження щодо реалізації власних економічних інтересів у багатьох аспектах програм стратегічного розвитку національних економік. Головними недоліками великого бізнесу, що значно знижували його активну соціально-економічну функцію, стали:

- небажання великого бізнесу брати участь у програмах розвитку відсталих (депресивних) районів;
- суттєве скорочення робочих місць у зв'язку з розвитком автоматизації виробництва та, як наслідок, зростання безробіття;
- нарощування обсягів виробничої діяльності великих підприємств значно збільшило екологічне навантаження;
- гальмування темпів інноваційного розвитку на великих підприємствах в умовах збільшення вартості та термінів розробки й впровадження нових виробів згідно з вимогами ринку.

Зрозуміло, що вирішення цього комплексу задач вимагало нових підходів до стратегії економічного розвитку, яка мала базуватися саме на перевагах малого бізнесу щодо його спроможності зайняти немонополізовані сектори економіки. Проте реалізація переваг малого бізнесу стала відбуватися лише за умови розробки ефективної державної політики для немонополізованого сектора економіки. Майже 40-річний досвід проведення послідовної державної політики у європейських країнах щодо сприяння розвитку малої економіки доводить, що мале підприємство зайняло провідне місце в економіці практично серед всіх країн-членів ЄС, виробляючи до 65% ВВП усього Європейського Союзу та одночасно вирішуючи питання зайнятості та питання регіонального розвитку (1, с. 1-2).

У той же час, враховуючи безліч переваг малого бізнесу, економічна наука починає приділяти увагу необхідності державного регулювання функціонування такої сфери як підприємництво, оскільки саме цей сектор економіки, за умови ефективної роботи, забезпечить стабільність економічної ситуації у країні, добробут та зайнятість населення. Також не зайвим буде пригадати що саме малий і середній бізнес врятували від краху європейську економіку у часи фінансової кризи 2008 року, українську економіку у 2014-2015 роках.

Так, підприємництво це дуже потужна та унікальна галузь, однак принципів саморегулювання тут буде недостатньо і саме важливе завдання для уряду будь-якої держави це утримання шальок терезів регулювання підприємництва у балансі. Навіть маленьке коливання щодо додаткового навантаження бізнесу призведе до суттєвого скорочення кількості суб'єктів та відхід у тінь.

Усі існуючі моделі державного регулювання підприємництва щодо ролі держави у цьому процесі, мають і свої переваги і свої недоліки. Це залежить від багатьох факторів: тут і особливості національної економіки, і існуючий політичний устрій, і ментальність конкретного народу з якого саме формується підприємницьке середовище.

Державне регулювання підприємництва спрямоване, насамперед, на формування сприятливого бізнес-середовища для розвитку саме цього сектору економіки за допомогою існуючих механізмів та методів.

Методи державного регулювання базуються на використанні ряду засобів та інструментів державного регулювання (рис.1). Різниця між ними полягає у тому, що засіб є конкретним способом дії, який є неодмінною умовою для реалізації мети щодо регулювання розвитку підприємництва, а інструмент є комплексним знаряддям для досягнення поставленої мети, який може впливати на підприємництво лише опосередковано і має першочергове значення, насамперед для органів державного управління [5, с.87].

Рис.1. Інструменти державного регулювання діяльності малих і середніх підприємств у перехідних економіках.

Ці функції виконуються відповідними загальнодержавними, регіональними та місцевими органами влади з метою узгодження інтересів держави і суб'єктів бізнесу. Сьогодні формування сучасної дієвої системи державного регулювання підприємницької діяльності потребує перегляду та удосконалення системи вищевказаних чинників такого регулювання відповідно до конкретних умов економіки, а саме: ринкової інфраструктури, ступеня розвитку, рівня захисту прав власності тощо.

Отже, без втручання держави, без державного регулювання підприємництво ніколи не зможе зробити виробництво економічно безпечним, гарантувати реалізацію соціально-економічних прав людини, вирівняти структурні та регіональні диспропорції та ін. Але ж аналізуючи усі кроки держави у цих напрямках ми бачимо, реальність не така.

Українська влада настільки захопилася реформами в освіті, медицині, пенсійною реформою, приватизацією держпідприємств і radoщами «безвіза», що зовсім забула про основу всіх реформ, а саме реформу економіки. За роки незалежності Україна так і не визначилася зі своїм економічним курсом, своїм місцем у світі в умовах глобалізації.

У США вже понад 60 років існує, вищезгадана, Адміністрація у справах Малого Бізнесу (U.S. Small Business Administration), яка надає фінансову та консультативну підтримку та виступає гарантом перед кредиторами. В Ізраїлі уряд створює державні венчурні фонди, що інвестують в різні стартапи. Країни ЄС реалізують сотні національних і регіональних програм розвитку підприємництва, за якими малі підприємства кредитуються на десятки мільярдів євро щорічно.

В Україні ж, на практиці, відсутня будь-яка політика розвитку підприємництва. Український фонд підтримки підприємництва працює лише формально. Місцеві фонди підтримки підприємництва перетворилися в "тихі гавані" для відставних політиків. Регіональні програми розвитку підприємництва існують тільки на папері, не маючи достатнього фінансування.

Місцеві адміністрації та органи місцевого самоврядування не приділяють малому бізнесу належної уваги, займаючись більш зручними для себе питаннями освоєння бюджетних коштів, залучення для освоєння іногородніх крупних підприємств і розподілу посад в комунальних підприємствах. Банківські установи уникають співпраці з підприємцями, встановлюючи захмарні кредитні відсотки і умови кредитування.

Заходи Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні протягом останніх років фінансуються лише у розмірі 1,8 млн. грн., що, в свою чергу, негативно впливає і на фінансування відповідних регіональних програм. У зв'язку з цим унеможливується комплексне розв'язання проблем у цій сфері, гальмується інноваційна спрямованість розвитку малого бізнесу.

В адміністративному плані досі надвелика кількість дозволів, норм та ліцензій.

Як і раніше велика кількість неефективних та корумпованих перевірок.

Вкрай ускладненою та неефективною є система технічного регулювання. Державна політика у цій сфері не враховує прагнень України до членства у Європейському Союзі. Рівень гармонізації національних стандартів з міжнародними та європейськими стандартами залишається надзвичайно низьким і становить лише 25 відсотків. Повільне реформування у цій сфері ускладнює ефективну інтеграцію України у світовий економічний простір.

Недостатньо ефективною є й чинна система державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень (у тому числі й на земельні ділянки), яка сприяє виникненню адміністративних бар'єрів, що стримують розвиток господарської діяльності.

Поширюється монополізація бізнесу крупними підприємствами. Антимонопольний комітет не діє.

Одним із пріоритетних напрямків подальшого удосконалення державної регуляторної системи є створення умов для її адаптації до європейських норм та підходів. Реалізації цього завдання призначено закони: „Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності”, „Про державну підтримку малого підприємництва”, „Про

ліцензування певних видів господарської діяльності”, „Про патентування деяких видів підприємницької діяльності”, „Про споживчу кооперацію” та ін. Сприяння розвитку підприємницької діяльності включає не тільки виважену податкову політику, а й забезпечення відповідності законодавства швидкозмінним умовам господарювання. При цьому, метою адміністративного регулювання залишається стимулювання нарощування обсягів внеску до бюджету з боку підприємницького сектора.

У даному контексті важливим завданням є законодавче формування сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату для малого та середнього підприємництва з використанням стимулюючих преференцій, податкових важелів та уповноважених органів. До законодавчих рішень, спрямованих на розвиток інвестиційної та інноваційної діяльності, державну підтримку секторів відносяться закони: „Про інноваційну діяльність”, „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” та „Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків”.

Отже, проблемними питаннями розвитку малого підприємництва залишаються:

- складна процедура отримання дозволів і погоджень; складність доступу до фінансово-кредитних ресурсів;
- велике податкове навантаження на підприємства;
- відсутність майна у суб'єктів малого підприємництва;
- недостатня інформаційна та правова обізнаність суб'єктів підприємництва;
- відсутність мотивації до інвестиційної та інноваційної діяльності;
- територіальна нерівномірність розвитку малого підприємництва та недостатня роль малого бізнесу у формуванні місцевих ринків (за відсутністю здорового протекціонізму з боку органів місцевого самоврядування);
- недостатня розвиненість інфраструктури підтримки малого підприємництва;
- низький рівень міжнародного співробітництва та гармонізації українських стандартів з європейськими;
- низька активність бізнес-асоціацій; недостатній рівень інформаційно-консультаційної підтримки малого бізнесу, бездіяльність бізнес-центрів і бізнес-інкубаторів.

Однак є і позитивні новини, це підвищення позиції України у рейтингу Світового банку “Doing Business” на 5 пунктів, що дає змогу посісти на 71 позицію з 190 можливих. Підвищення позиції України у рейтингу Світового банку “Doing Business” є одним з ключових стратегічних індикаторів реалізації Стратегії сталого розвитку “Україна - 2020”, затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015.

Незважаючи на поліпшення позицій України в рейтингу "Doing Business" Світового банку, умови існування бізнесу залишають бажати кращого. Країна продовжує займати позиції значно нижче, ніж сусіди. Особливо це помітно за такими показниками, як отримання доступу до енергопостачання, сплати податків і транскордонної торгівлі.

Сьогодні в Україні залишаються невирішеними чимало проблем розвитку малого підприємництва та існує необхідність в активізації ролі держави щодо прискореного формування сектору малих бізнесових структур. На наш погляд, доцільно використовувати універсальні методи державного регулювання та стимулювання розвитку малого підприємництва.

Для розвитку українського малого підприємництва треба терміново змінити саму систему його підтримки, зробивши максимальний акцент на доступні кредитні ресурси і широку систему державної підтримки.

До ланки першочергових заходів слід віднести:

1. Відновити діяльність Українського фонду підтримки підприємництва і наповнити його дешевими кредитними ресурсами за рахунок коштів іноземних донорів і міжнародних програм технічної допомоги. Створити розгалужену мережу регіональних фондів підтримки підприємництва, а також провести прозорі конкурси на посади керівників, передбачивши участь у відборі представників підприємницької громадськості для запобігання впливу місцевої влади на призначення керівників.

2. Надання цільових льотних кредитів (експортоорієнтованим, інноваційним та виробничим підприємствам). Розробити механізм часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів.

Таблиця 1.

Загальне місце України у Рейтингу та показники						
Ключові показники			Doing Business 2017 рейтинг	Doing Business 2018 рейтинг	Doing Business 2019 рейтинг	Зміни
Рейтинг	легкості	ведення	80	76	71	+5
<i>за показниками</i>						
	реєстрація підприємств		20	52	56	-4
	забезпечення виконання	контрактів	81	82	57	+25
	кредитування		20	29	32	-3
	захист інвесторів		70	81	72	+9
	врегулювання питання щодо	неплатоспроможності	150	149	145	+4
	підключення до електромереж		130	128	135	-7
	отримання дозволів на	будівництво	140	35	30	+5
	реєстрація власності		63	64	63	+1
	міжнародна торгівля		115	119	78	+41
	оподаткування		84	43	54	-11

3. Широке застосування податкових пільг, впровадження практики податкових канікул. Підвищення податкової самостійності муніципалітетів. Сьогодні в Україні головні джерела податкових надходжень від бізнесу – великі підприємства і компанії. У Європі абсолютно інакша ситуація. Наприклад, в Німеччині відомі крупні підприємства, такі як BMW, Daimler-Benz та інші складають 0,2% національної економіки, а 98% -

малий та середній бізнес, вони платять податки та підтримують економіку. І це нормальна європейська, мiрова система економічного розвитку. Також цей приклад свiдчить про те, що застосування податкових пiльг та канiкул для малого бізнесу майже не відобразиться на збитковості державного бюджету.

4. Приведення чинних нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у відповідність до принципів державної регуляторної політики.

5. Забезпечення інтеграції крупного та малого бізнесу за рахунок таких форм взаємодії, як: факторинг, франчайзинг, лізинг тощо.

Наступним кроком буде затвердження регіональних і місцевих програм розвитку підприємництва з обов'язковим заповненням їх реального фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів. Для цих цілей слід визначити конкретний відсоток від дохідної частини бюджетів на рівні не менше 5%.

Державні органи повинні зробити все можливе, щоб Україна якомога більше брала участь в міжнародних програмах, які фінансують малий та середній бізнес. У країні повинна бути створена національна програма розвитку підприємництва, яка передбачала б надання дешевих кредитів для малого бізнесу, і яка стала б аналогом європейського акту «Think Small First».

Україна має визначити першочергові області, які зможуть стати точками зростання економіки і забезпечити підвищення рівня зайнятості. Створення складного, наукомісткого продукту, з великою часткою доданої вартості повинно стати метою будь-якого бізнесу. Аграрний сектор, енергозбереження, інформаційні технології, легка і харчова промисловості - всі ці галузі повинні стати драйверами економічного розвитку, в першу чергу, за рахунок малого бізнесу.

Створення сприятливого підприємницького середовища в країні призведе до зменшення чисельності безробітних, наповнення місцевих бюджетів, насичення ринку якісними товарами і послугами завдяки спрямуванню дій органів влади на всіх рівнях, суб'єктів малого і середнього підприємництва, громадських об'єднань підприємців, а також установ ринкової інфраструктури для концентрації фінансових, матеріально-технічних ресурсів, виробничого та наукового потенціалу, ресурсів суб'єктів господарювання на створення і підтримання сприятливих умов розвитку малого і середнього підприємництва, формування і впровадження ефективної системи його підтримки і захисту.

Висновки. Щоб подолати кризу малого бізнесу в 2019 році, недостатньо говорити, що потрібно лише збільшити кількість малих підприємств і самозайнятих. Дуже важливо запустити державну програму розвитку територій та підтримки локального бізнесу. Потрібно створити реальні середньострокові податкові канікули в занедбаних містах, чим вирішити проблему економічного відставання регіонів і відтоку населення з них. Виділити сімейні бізнеси в пільгові категорії, прийняти закон про соціальне підприємництво з пільгами для цього бізнес-напряму, щоб дати можливість організувати безліч робочих місць для соціально незахищених людей.

Подальше поглиблення процесів розвитку підприємництва в Україні потребує активізації наукового пошуку в напрямі розвитку та вдосконалення механізмів державного регулювання підприємницької діяльності. Невирішеною проблемою залишається відсутність ідеальної моделі розвитку механізмів державного регулювання підприємницької діяльності у регіоні, розробка якої має на меті концентрацію та спрямування зусиль органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, установ, організацій на послаблення фінансової та економічної кризи та розвиток підприємництва як дієвого засобу забезпечення зайнятості та доходів населення.

Список використаних джерел.

1. С.Г. Дрига. Сучасні тенденції розвитку малого бізнесу в країнах Європейського Союзу. // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» №4, 2009. - с.1-2 (<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=83>).
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 №5/2015. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
4. Рейтинг Світового банку «Doing Business». [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=232ba380-67ec-4689-a90e-f67da7840f9e&title=DoingBusiness>.
5. Б. В. Соркін. Державне регулювання підприємницької діяльності в ринкових умовах: методи, засоби та цілі. // наукові праці МАУП, 2013, вип.. 1(36), с.85-88.
6. Д. В. Нехайчук. Дослідження механізмів державного регулювання економічного розвитку та його складових. // Економічна наука. Економіка та держава № 3/2015. – с.83

Keywords: government regulation of entrepreneurship, entrepreneurship, small and medium-sized businesses, the state program of business support.

Ключові слова: державне регулювання підприємництва, підприємництво, підприємства малого і середнього бізнесу, державна програма підтримки бізнесу.

Ключевые слова: государственное регулирование предпринимательства, предпринимательство, предприятия малого и среднего бизнеса, государственная программа поддержки бизнеса.

Рецензент: О.В. Хаджинова, декан економічного факультету, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», д.е.н., доцент

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7475600>

УДК 343.13

**СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ
УКРАЇНИ В СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ**

Кузнецова Юлія Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри економічної теорії та підприємництва, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет»

Мехінті Пилип Оладеле Амос, магістрант, спеціальність «Інтелектуальна власність», Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет»

Yuliya Kuznetsova, Candidate of Law, Associate Professor of Economic Theory and Entrepreneurship, State higher educational establishment "Pryazovskyi State Technical University"

Pylyp Oladele Amos Miekhinty, Master's degree student, major "Intellectual property", State higher educational establishment "Pryazovskyi State Technical University"

Kuznetsova Y.V., Miekhinty P.O.A. The modern state and prospects of development of legislative base of Ukraine in the sphere of copyright and related rights.

The system of legislation that forms authorial rights and related rights is investigated in the article. The norms Constitution of Ukraine are analysed, these relations are well-regulated that. The decision of Constitutional Court of Ukraine as sources of copyright and related rights is considered through realization of constitutional jurisdiction of function of official interpretation of Constitution of Ukraine an organ. Enumerated international agreements that are part of national legislation of Ukraine.

The basic stages of reformation of the special law are distinguished in the field of it - to Law of Ukraine "A copyright and related rights". Other laws that is carry out the legal adjusting in the investigated spheres are considered. Classification of legal acts is conducted in the sphere of copyright and related rights on the basis of organ of acceptance and by the nature of legal norms.

The prospects of development of legislation that regulates a copyright and related rights are certain, namely necessity of taking into account of european experience and introduction of progressive legal standards. In the same time no less important is taking into account of national features, and also level of legal culture and sense of justice of citizens.

Кузнецова Ю.В., Мехінті П.О.А. Сучасний стан і перспективи розвитку законодавчої бази України в сфері авторського права і суміжних прав

У статті досліджується система законодавства, що формує авторське права та суміжні права. Проаналізовано норми Конституції України, якими врегульовані ці відносини. Розглянуто рішення Конституційного Суду України як джерела авторського права та суміжних прав через реалізацію органом конституційної юрисдикції функції офіційного тлумачення Конституції України. Перелічені міжнародні договори, що є частиною національного законодавства України. Виокремлено основні етапи реформування спеціального закону у цій сфері – Закону України «Про авторське право та суміжні права». Розглянуто інші закони, якими здійснено правове регулювання у досліджуваних сферах. Проведено класифікацію підзаконних нормативно- правових актів в сфері авторського права та суміжних прав на підставі органу прийняття та за характером правових норм. Визначено перспективи розвитку законодавства, що регулює авторське право та суміжні права, а саме необхідність врахування європейського досвіду та впровадження прогресивних правових стандартів. У той же час не менш важливим є врахування національних особливостей, а також рівня правової культури та правосвідомості громадян.

Кузнецова Ю.В., Мехінті Ф.О.А. Современное состояние и перспективы развития законодательной базы Украины в сфере авторского права и смежных прав

В статье исследуется система законодательства, которое формирует авторское права и смежные права. Проанализированы нормы Конституции Украины, которыми урегулированы эти отношения. Рассмотрены решения Конституционного Суда Украины как источники авторского права и смежных прав путем реализации органом конституционной юрисдикции функции официального толкования Конституции Украины. Перечислены международные договоры, которые являются частью национального законодательства Украины. Выделены основные этапы реформирования специального закона в этой сфере – Закона Украины "Об авторском праве и смежных правах". Рассмотрены другие законы, которыми осуществляется правовое регулирование в исследуемых сферах. Проведена классификация подзаконных нормативно-правовых актов в сфере авторского права и

смежных прав на основании органа принятия и по характеру правовых норм. Определены перспективы развития законодательства, которое регулирует авторское право и смежные права, а именно необходимость учитывания европейского опыта и внедрения прогрессивных правовых стандартов. В тоже время не менее важным является учитывание национальных особенностей, а также уровня правовой культуры и правосознания граждан.

Постановка проблеми. Питання законодавчого регулювання авторського права та суміжних прав у науковій літературі досліджуються здебільшого в контексті європейської інтеграції, реформування – в умовах інтеграційних процесів. Також слід зазначити, що більшість робіт присвячено дослідженню саме авторського права, що стосується суміжних прав – вони незаслуговано позбавлені уваги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загалом, серед науковців, що вивчали досліджувану проблематику, слід назвати Ю.Л. Бошицького, Т.М. Вахонєву, Е.П. Іванченка, Р.Є. Еннана, А.О. Кодинця, О.П. Орлюк та ін..

Мета статті – дослідження сучасного стану та преспектив розвитку законодавчої бази у сфері авторського права та суміжних прав.

Виклад основного матеріалу.

Для України, як і для всіх інших країн романо–германської правової системи, закон є основним джерелом права. Упорядковані сукупність правових норм, які регулюють певні види (групи) суспільних відносин утворюють інститути права. Відповідно саме із законодавства ми отримуємо інформацію про правила на поведінки в окремій сфер. Видаючі закони та інші нормативно-правові акти нормотворець може стимулювати або стримувати розвиток суспільних відносин. Законодавством про авторське право та суміжні права регулюється одна з найрозвинутіших сфер права інтелектуальної власності – відносини, пов'язані зі створенням та використанням творів, а також реалізації прав виконавців та інших суб'єктів суміжних прав.

Положеннями Конституції України як Основного закону закладаються засади правового регулювання суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності, зокрема авторського права та суміжних прав. Конституція України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [1].

Слід зазначити, що і деякі інші положення Конституції України є також джерелами авторського права та суміжних прав. Зокрема це положення, регламентовані статтею 55 Основного закону, відповідно до яких: права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1].

Ці загальні норми можна застосовувати до будь-яких суспільних відносин, що виникають у державі, зокрема й у сфері авторського права та суміжних прав.

Більше того, з метою реалізації частини першої статті 55 Конституції України, відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 02.06.2016 року засновано Вищий суд з питань інтелектуальної власності, є вищим спеціалізованим судом [2].

Водночас із наданням прав, Конституція України покладає і певні обов'язки, зокрема це встановлення у статті 68 обов'язку кожного неухильно додержуватися

Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [1].

Визначаючи Конституцію України як джерело авторського права і суміжних прав, неможна не звернути увагу на діяльність Конституційного Суду України, що є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України [3].

Так, на виконання повноважень покладених на цей орган відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України», а саме офіційного тлумачення Конституції України, в Рішенні Конституційного Суду України № 9-зп від 25.12.1997 року надано офіційне тлумачення частини першої статті 55 Конституції України.

Конституційним Судом України розтлумачено: «Частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене» [4].

У той же час у відповідності до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1]. Для авторського права і суміжних прав - це такі міжнародні договори - Всесвітня конвенція про авторське право від 06.09.1952 року, Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності 14.07.1967 року, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 року, Конвенція про охорону прав виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29.12.1971 року, Конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передаються через супутники від 29.05.1974 року, Договір ВОІВ про авторське право від 20.12.1996 року, Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26.10.1961 року тощо.

У відповідності до положень, викладених у Конституції України, відповідно до вимог міжнародних договорів, формується вся нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності. Базовим документом, яким закладено основні засади права інтелектуальної власності в Україні є Цивільний кодекс України. Приписами Цивільного кодексу України, регламентовано загальні положення про право інтелектуальної власності, а також окремі його інститути – авторське право та суміжні права. Цим документом встановлено об'єктний та суб'єктний склад авторського права, правовий статус автора (співавторів), способи використання творів, а також аналогічні положення щодо суміжних прав [5].

Спеціальним законом у цій сфері є Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993 року (в редакції від 11.07.2001 року, з подальшими змінами). Цей закон охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва - авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення - суміжні права [6]. Основні етапи реформування Закону України «Про авторське право та суміжні права» викладено у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Основні етапи реформування Закону України «Про авторське право та суміжні права»

№ документа, дата прийняття	Суть змін
№ 2627-III (2627-14) 11.07.2001	Закон викладено у новій редакції
№ 850-IV (850-15) 22.05.2003	<p>Встановлено, що державною системою правової охорони інтелектуальної власності - Установа і сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери управління Установи.</p> <p>Додане таке повноваження Установи у сфері охорони авторського права і суміжних прав як сприяння діяльності організацій колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, пов'язаної з виконанням функцій, які визначені Законом.</p> <p>Спосіб вільного використання твору із зазначенням імені автора викладено у новій редакції - відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях.</p> <p>Щодо вільного відтворення творів у особистих цілях - твори і виконання, зафіксовані у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальні твори та їх примірники допускається відтворювати у домашніх умовах виключно в особистих цілях або для кола сім'ї без дозволу автора (авторів), виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм, але з виплатою їм винагороди.</p> <p>Реформовано строк дії авторського права - строк дії авторського права після смерті автора і строки, встановлені частинами третьою - сьомою цієї статті, починаються від дня смерті автора чи з дня настання подій, передбачених у зазначених частинах, але відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті чи роком, в якому відбулася зазначена подія.</p>
№ 927-VIII (927-19) 25.12.2015	<p>Додано терміни: аудіодискрипція (тифло-коментування), спеціальний цифровий формат для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією.</p> <p>Додано новий спосіб вільного використання твору із зазначенням імені автора - видання та відтворення випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих та аудіотворів (аудіодокументів, аудіокниг) з нанесенням спеціального цифрового формату для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією, розмітки для зручної навігації з метою розповсюдження між інвалідами по зору та осіб з дислексією, а також поповнення бібліотечних фондів спеціалізованих бібліотек, бібліотек навчальних закладів та центрів реабілітації для інвалідів і дітей - інвалідів по зору, громадських організацій сліпих, підприємств, установ, організацій, де працюють інваліди по зору, крім випадків прямого чи опосередкованого використання цих творів з комерційною метою.</p>
№ 1651-VIII (1651-19) 05.10.2016	<p>Додано терміни: карикатура, пародія, попурі.</p> <p>Додано новий спосіб вільного використання твору із зазначенням імені автора - використання правомірно оприлюднених літературних, художніх, музичних та інших творів для створення на їх основі іншого твору в жанрі літературної, музичної або іншої пародії, попурі або карикатури.</p>

№ 1977-VIII (1977-19) 23.03.2017	<p>Додано терміни: веб-сайт, веб-сторінка, власник веб-сайту, власник веб-сторінки, гіпер-посилання, електронна (цифрова) інформація, камкординг, кардшейрінг, обліковий запис, постачальник послуг хостингу.</p> <p>Камкординг та кардшейрінг визнано порушенням авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для захисту таких прав, у тому числі судового.</p> <p>Доповнено порядком припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет; а також зобов'язаннями постачальників послуг хостингу щодо забезпечення захисту авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет</p>
№ 2415-VIII (2415-19) 15.05.2018	<p>Доповнено терміном кабельна ретрансляція.</p> <p>Особливості виплати винагороди у таких випадках визначено статтею 42 цього Закону та Законом України "Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав".</p> <p>Щодо обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення - допускається відтворення в домашніх умовах і виключно в особистих цілях творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, а також репрографічне відтворення літературних, фотографічних, образотворчих та інших подібних творів без згоди суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, але з виплатою їм винагороди у порядку, встановленому законом. Особливості виплати винагороди у таких випадках визначені Законом України "Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав".</p> <p>Правові засади діяльності організацій колективного управління визначаються Законом України "Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав".</p> <p>Порушенням авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для захисту таких прав, у тому числі судового, є:</p> <p>а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, визначені статтями 14 і 38 цього Закону, та їхні майнові права, визначені статтями 15, 17, 27, 39-41 цього Закону, з урахуванням умов використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, передбачених статтями 21-25, 42, 43 цього Закону, а також зловживання посадовими особами організації колективного управління службовим становищем, що призвело до невиконання або неналежних розподілу і виплати винагороди правовласникам.</p> <p>Серед способів цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав - суд має право постановити рішення чи ухвалу про:</p> <p>г) виплату компенсації, що визначається судом як паушальна сума на базі таких елементів, як подвоєна, а у разі умисного порушення - як потроєна сума винагороди або комісійні платежі, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного авторського права або суміжних прав замість відшкодування збитків або стягнення доходу.</p>

Довгоочікуваним законом, що визначив правові та організаційні засади колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в Україні, став Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». Організація колективного управління відповідно до приписів цього закону визначається як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, зареєстроване в Установі, що не має на меті

отримання прибутку, засноване виключно правовласниками, діяльність якого спрямована на колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права і (або) суміжних прав. Також визначним для цього законодавчого акту стало визначення добровільного, обов'язкового та розширеного колективного управління [7].

Законодавчими актами, що регулюють виключно суміжні права, є Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм», а також Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування». Відповідно до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм» визначено правові основи розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних і спрямований на захист інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав та захист прав споживачів. Законом України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» визначаються особливості державного регулювання діяльності, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць.

Слід зазначити, що одним із джерел авторського права та суміжних прав є підзаконні нормативно-правові акти, які можна класифікувати за такими критеріями:

- 1) за сферою правового регулювання - нормативно-правові акти у сфері авторського права та у сфері суміжних прав;
- 2) за органом прийняття: акти Президента України; акти Кабінету Міністрів України; акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади - зокрема Міністерства освіти і науки України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі тощо;
- 3) за характером встановлених норм:
 - такі, що встановлюють матеріальні норми права (такі, що встановлюють певні норми, наприклад - постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 72 "Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав");
 - такі, що встановлюють порядок реалізації прав - Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір – затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 року № 1756.

Усі вищезазвані акти у сукупності утворюють сучасну систему законодавства про авторське право та суміжні права.

Що стосується перспектив розвитку права у цих сферах, у науці зазначається, що Україна має виходити з європейського досвіду [8, с. 59], звертається увага на необхідність впровадження прогресивних правових стандартів [9, с. 139].

Безумовно, під час подальшого реформування законодавства ці рекомендації слід брати за основу, але не менш важливим є врахування національних особливостей, а також рівня правової культури та правосвідомості громадян.

Висновки. Ураховуючи вищевикладене, слід зазначити, що систему авторського права та суміжних пра утворюють норми Конституції України, рішення Конституційного Суду України, міжнародні договори, що є частиною національного законодавства України, а також спеціальні закони та підзаконні нормативно-правові акти. Щодо перспектив розвитку права у цих сферах, підкреслюється необхідність врахування європейського досвіду, а також запровадження прогресивних правових стандартів з урахуванням національних особливостей, а також рівня правової культури та правосвідомості громадян.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2016. - №31. – Ст. 545.

3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2017. - № 35. – Ст. 376.
4. [Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України \(справа за зверненнями жителів міста Жовті Води\)](#) // [Офіційний вісник України](#). – 1998. - № 1. - Ст. 169.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. – Ст. 356.
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 13. – Ст. 64.
7. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15 травня 2018 року // Відомості Верховної Ради України. – 2018. - № 32. – Ст. 242.
8. Орлюк О.П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції / О.П. Орлюк // Вісник Національної академії правових наук. – 2016. - № 3 (86). – С. 58-74.
9. Кузнєцова Н. Проблеми гармонізації та уніфікації сучасного приватного права / Н. Кузнєцова // Право України. – 2012. - № 1-2. – С. 139-153.

References:

1. Constitution of Ukraine accepted on 28 June 1996(as amended) Supreme Council of Ukraine. – 1996. - №30.
2. The Law of Ukraine: On judicial system and status of judges dated 2 June 2016 (as amended), Supreme Council of Ukraine, №. 31.
3. Constitutionnal court of Ukraine Law of Ukraine dated 13 July 2017 (as amended), Supreme Council of Ukraine, – 2017. - № 35.
4. The decision Constitutional Court of Ukraine is after the constitutional appeal of citizens Protsenko Raisa, Yaroshenko Polina and other citizens in relation to official interpretation of the articles 55, 64, 124 Constitutions of Ukraine (on the right after the appeals of citizens of city Yellow Water) // The Official announcer of Ukraine. - 1998. - № 1.
5. The Law of Ukraine: Civil Code of Ukraine, dated 16 January 2003 (as amended), Supreme Council of Ukraine, No.40-44.
6. The Law of Ukraine: On Copyright and Related Rights, dated 23 December 1993 (as amended), Supreme Council of Ukraine. - № 13.
7. The Law of Ukraine: Effective management of legal property owners rights in the field of a copyright and (or) related rights, dated 15 May 2018, Supreme Council of Ukraine– 2018. - № 32
8. Orliuk O.P. A protection of intellectual ownership rights is in the context of european integration /O.P. Orliuk // Announcer of the National academy of legal sciences. – 2016. - № 3 (86). – P. 58-74.
9. Kuznetsova N. Problems of harmonization and unitization of modern private right / Kuznetsova N. // Law of Ukraine – 2012. - № 1-2. – P. 139-153.

Ключові слова: закон, авторське право, міжнародний договір, суміжні права.

Ключевые слова: закон, авторское право, международный договор, смежные права.

Keywords: law, copyright, international treaty, related right.

УДК 347.779.1

ЗАЩИТА ОБЪЕКТОВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В УКРАИНЕ<http://orcid.org/0000-0003-4938-3375>

Бессонова Светлана Ивановна, к.э.н., доцент, доцент кафедры «Учет и аудит», Государственное высшее учебное заведение «Приазовский государственный технический университет», г. Мариуполь, e-mail: bessonovasvitlana71@gmail.com, тел. +380973677123.

Бессонова Анна Владимировна, студентка 5 курса кафедры «Учет и аудит», Государственное высшее учебное заведение «Приазовский государственный технический университет», г. Мариуполь, e-mail: sheloba17@gmail.com, тел. +380964423812.

Svetlana Bessonova, Associate Professor of Accounting and Auditing Ph.D., Associate Professor, State Higher Educational Establishment «Priazovskiy State Technical University», Mariupol

Anna Bessonova, student of 5th grade of Accounting and Auditing, State Higher Educational Establishment «Priazovskiy State Technical University», Mariupol

S. Bessonova, A. Bessonova, Actual problems of Ukraine in the area of intellectual property.

This article analyzes the status of the system of regulation and protection of intellectual rights in Ukraine. The purpose of the article was to study the current state of the intellectual property sphere in the country and search for possible ways to solve the problems existing in this area. Intellectual property rights and their protection in Ukraine are among the most serious issues requiring immediate solution at the state level. In general, in the modern world, the problems of intellectual property protection require more and more attention not only because of legal or commercial issues. Due to the worldwide large-scale intellectualization, these problems become political in nature and acquire a close relationship with the sphere of economic security, which requires the active creation of strategic measures to eliminate them. It is important to bear in mind that a global system for regulating intellectual property rights has already been formed, and Ukraine must adapt to this system in order to act on the world market as a full-fledged participant in the world economy. Over the past decade, Ukraine has been actively involved in the development of the protection of intellectual rights, but the real trends in the registration and protection of intellectual products remain controversial and indicate the ineffective operation of this system. The progress of reforming the field of intellectual property in Ukraine is ambiguous.

Бессонова А.В., Бессонова С.І. Актуальні проблеми України у сфері інтелектуальної власності.

В даній статті проведено аналіз стану системи регулювання та захисту інтелектуальних прав в Україні. Метою статті стало вивчення поточного стану сфери інтелектуальної власності в країні і пошук можливих шляхів вирішення наявних у цій сфері проблем. Права інтелектуальної власності та їх захист в Україні є одними з найбільш серйозних питань, які потребують негайного вирішення на державному рівні. В цілому, в сучасному світі проблеми охорони інтелектуальної власності вимагають все більше уваги не тільки через юридичні або комерційні питання. Через всесвітню масштабну інтелектуалізацію ці проблеми набувають політичного характеру і знаходять тісний зв'язок зі сферою економічної безпеки, що вимагає активного створення стратегічних заходів щодо їх усунення. Важливо врахувати, що вже сформувалася глобальна система регулювання прав інтелектуальної власності, і Україна повинна адаптуватися до цієї системи, щоб виступати на світовому ринку як повноцінний учасник світового господарства. Протягом останнього десятиріччя в Україні відзначається активна діяльність щодо розвитку захисту інтелектуальних прав, проте реальні тенденції в сфері реєстрації та охорони прав інтелектуальних продуктів залишаються суперечливими і свідчать про неефективну роботу даної системи. Прогрес реформування сфери інтелектуальної власності в Україні є неоднозначним.

Бессонова А.В., Бессонова С.И. Актуальные проблемы Украины в сфере интеллектуальной собственности.

В данной статье проведен анализ состояния системы регулирования и защиты интеллектуальных прав в Украине. Целью статьи стало изучение текущего состояния сферы интеллектуальной собственности в стране и поиск возможных путей решения имеющихся в этой области проблем. Права интеллектуальной собственности и их защита в Украине являются одними из наиболее серьезных вопросов, требующих немедленного решения на государственном уровне. В целом, в современном мире проблемы охраны интеллектуальной собственности требуют всё больше внимания не только из-за юридических или коммерческих вопросов. Из-за всемирной масштабной интеллектуализации эти проблемы приобретают политический характер и обретают тесную связь со сферой экономической безопасности, что требует активного создания стратегических мер по их устранению. Важно учесть, что уже

сформировалась глобальная система регулирования прав интеллектуальной собственности, и Украина должна адаптироваться к этой системе, чтобы выступить на мировом рынке как полноценный участник мирового хозяйства. На протяжении последнего десятилетия в Украине отмечается активная деятельность касательно развития защиты интеллектуальных прав, однако реальные тенденции в сфере регистрации и охраны прав интеллектуальных продуктов остаются противоречивыми и свидетельствуют о неэффективной работе данной системы. Прогресс реформирования сферы интеллектуальной собственности в Украине является неоднозначным.

Постановка проблемы. Основные проблемы Украины в сфере защиты прав интеллектуальной собственности заключаются в отсутствии актуальной информационной базы и в некачественном выполнении уже существующего законодательства. В ходе последних исследований было отмечено, что такие государственные службы, как таможня, правоохранительные органы и судебная система в целом не исполняют своих обязанностей по защите прав интеллектуальной собственности на необходимом уровне. Множество инвесторов опасаются вкладывать свои средства в страну из-за опасений, что их интеллектуальные права не будут должным образом защищаться. Также Украина входит в десятку стран, где интеллектуальная собственность и её права находятся под наибольшей угрозой. Поэтому необходимы срочные эффективные меры для освещения и решения этих проблем.

Анализ последних исследований и публикаций. Проблемы Украины в области интеллектуальной собственности и её защиты были освещены и рассмотрены в статьях и научных работах таких исследователей, как А. Бутник-Северский, А. Красовская, А. Гальчинский, В. Гец, Я. Жалило, М. Палладий.

Цель статьи – изучить текущее состояние защиты прав интеллектуальной собственности, рассмотреть основные проблемы этой области и найти возможные пути их решения.

Результаты исследования. Права интеллектуальной собственности и их защита в Украине являются одними из наиболее серьезных вопросов, требующих немедленного решения на государственном уровне. Ключевым органом правительства в сфере интеллектуальной защиты является Министерство экономического развития и торговли Украины. Министерство намерено в ближайшее время сформировать единый орган, связанный с правами защиты интеллектуальной собственности – Офис интеллектуальной собственности. Данный Офис будет заниматься формированием государственной политики в этой сфере, выполнять функцию охраны собственности и проведения экспертиз. Создание подобного органа – первый важный шаг в сторону контроля интеллектуальной собственности и системного решения уже имеющихся проблем [1].

Проблем и серьезных нарушений в интеллектуальной сфере в стране еще достаточно много. Если говорить о регистрации компьютерных программ, то по результатам инвентаризации предприятий 2014 года в Украине было обнаружено 38,9% нелегальных программ. В следующем году этот показатель сократился на 5%, и к 2016 году инвентаризация показала 33,7%. К началу 2017 года данный показатель снизился примерно до 30%. Эти исследования были опубликованы департаментом развития инноваций и интеллектуальной собственности Минэкономразвития Украины. В целом, динамика по стране положительная, однако контролирующим органам предстоит немалый объем работы. Необходимо введение более жесткой политики по отношению к нарушителям авторских прав и ввозу нелицензированных продуктов на территорию страны.

В сфере изменений законодательства по вопросам интеллектуальной собственности Украина получает консультации со стороны Европейского Союза. При помощи ЕС с 2014 по 2016 годы в стране действовал проект «Усиление правовой охраны и защиты прав интеллектуальной собственности в Украине», где консультантами и исполнителями выступили испанское и датское ведомства по вопросам патентов и торговых марок. Данный проект был в большей степени направлен на повышение квалификации

специалистов в области интеллектуальной собственности: судей, экспертов, таможенников [2].

Также прогресс реформирования охраны интеллектуальных продуктов ожидается от введенных Кабинетом Министров в 2017 году законопроектов об охране прав торговых марок и промышленных образцов №5699 и об охране изобретений и полезных моделей №7538. Однако внесенные на рассмотрение законопроекты находятся на стадии разработки уже больше года, и это также является серьезным препятствием в развитии интеллектуальных прав. Следует упомянуть, что 1 марта 2018 года правительством был принят законопроект «Об эффективном управлении имущественными правами правообладателей в сфере авторского права и/или смежных прав» №7466. Данный законопроект сможет урегулировать механизмы коллективного управления правами, что, согласно исследованиям, является одной из основных проблем сферы интеллектуальной собственности Украины.

Важными стали изменения институциональной сферы управления правами интеллектуальной собственности. В 2017 году стартовала реформа органов государственного управления в данной области, например, была прекращена деятельность Государственной службы интеллектуальной собственности, которую нередко критиковали за недостаточную прозрачность в работе. В сентябре 2017 года была начата работа по созданию специализированного органа судебной власти – Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности, что сможет повысить эффективность имеющейся системы защиты прав. За основу были взяты Федеральный патентный суд Германии и Высший суд по интеллектуальной собственности Японии [3].

Во время официального визита заместитель Генерального директора Всемирной организации интеллектуальной собственности (ВОИС) по вопросам изобретений и технологий Джон Сандаж отметил, что за 10 лет работы Украины в сфере защиты интеллектуальных прав страна продемонстрировала 30%-е увеличение количества международных заявок на объекты промышленной собственности и сейчас занимает 39 место в мире. Обеспечивая дальнейший рост, Украина сможет оставаться среди лидеров с точки зрения развития и поддержки инноваций.

Таблица 1 - Показатели поступления заявок на регистрацию объектов интеллектуальной собственности, 2014-2018 гг.

Объекты промышленной собственности	2014	2015	2016	2017	2018	2018 в % к 2017
<i>Всего поступило</i>	<i>21793</i>	<i>21501</i>	<i>25087</i>	<i>26158</i>	<i>28290</i>	<i>108,2</i>
Изобретения	2432	2242	2016	1948	2106	108,1
Полезные модели	4839	4218	5095	4881	5209	106,7
Промышленные образцы	1224	904	1109	1176	1867	158,8
Знаки для товаров и услуг	13298	14137	16867	18153	19108	105,3
- по национальному образцу	8947	10167	14253	14401	15357	106,6
- по международному образцу	4351	3970	2614	3752	3751	100,0

Во время круглого стола, проведенного в Укрпатенте при участии отечественных патентных поверенных и представителей бизнеса, Джон Сандаж отметил возрастание количества международных поисков, проведенных украинскими экспертами в 2017 году, и выразил уверенность, что Украина продолжит удерживать высокие позиции в области защиты прав интеллектуальной собственности. Международные мероприятия сферы интеллектуальных прав в 2018 году продолжила встреча руководства и экспертов Укрпатента с представителями Евразийского патентного ведомства (ЕПВ). На ней обсуждались вопросы контроля и повышения качества экспертизы, особенности подачи заявок в электронном виде, основные этапы рассмотрения заявок, а также проблемы профессионального роста и оценивания работников органов экспертизы. Благодаря таким консультациям Украина может значительно повысить свою квалификацию в вопросах интеллектуальной собственности.

В начале июня 2018 года Министерство экономического развития и торговли Украины и Укрпатент совместно с Всемирной организацией интеллектуальной собственности (ВОИС) провели пятидневный учебный семинар по вопросам составления патентных заявок. В рамках мероприятия украинские специалисты по интеллектуальной собственности ознакомились с общими вопросами интеллектуальных прав, правовыми требованиями касательно оформления патентов, правилами составления и подачи патентных заявок. Представители ВОИС и европейские специалисты высоко оценили способности украинских работников и их стремление изучить все составляющие процесса создания патентных заявок, а также выразили надежды о дальнейшем проведении мероприятий подобного образца на более частой и открытой основе. Это не только окажет воздействие на будущий профессиональный рост экспертов, но и внесет значительный вклад в развитие культуры патентования в Украине [4].

В целом, в современном мире проблемы охраны интеллектуальной собственности требуют всё больше внимания не только из-за юридических или коммерческих вопросов. Из-за всемирной масштабной интеллектуализации эти проблемы приобретают политический характер и обретают тесную связь со сферой экономической безопасности, что требует активного создания стратегических мер по их устранению. В наше время интеллектуализация общества достигла невероятных размахов, немыслимых буквально десятилетие назад. Сейчас во всем мире действует более 4 млн. патентов, ежегодно подается около 700 тыс. заявок на патентование.

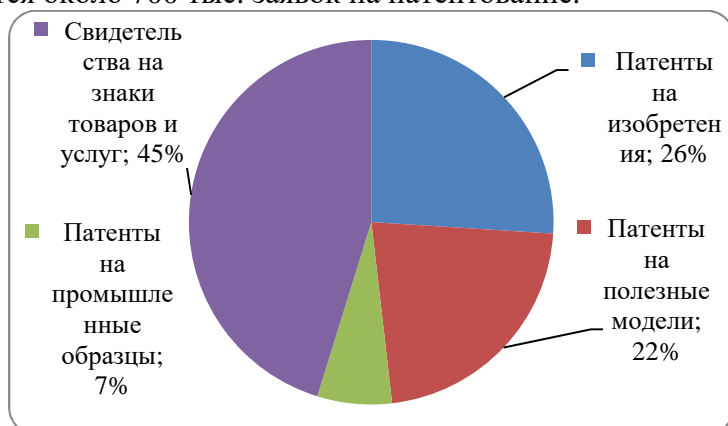

Рис.1. Охранные документы выданные к 1 января 2015 г.

Важно учесть, что уже сформировалась глобальная система регулирования прав интеллектуальной собственности, и Украина должна адаптироваться к этой системе, чтобы выступать на мировом рынке как полноценный участник мирового хозяйства. За последние годы Украина активно старается занять свою нишу в мировом сообществе в сфере интеллектуальной собственности, например, является участницей 15 из 26 мировых конвенций и договоров в этой области. Однако стране предстоит решить еще много проблем: неопределенность позиций касательно Евразийской патентной организации, отсутствие каких-либо перспективных программ по сотрудничеству с Европейским патентным ведомством и прочее.

На протяжении последнего десятилетия в Украине отмечается деятельность касательно развития защиты интеллектуальных прав, однако реальные тенденции в сфере регистрации и охраны прав интеллектуальных продуктов остаются противоречивыми и свидетельствуют о неэффективной работе данной системы. По данным Международной федерации производителей фонограмм, Украина является лидером по уровню пиратства в Европе – 95% от объема рынка. Согласно проведенным исследованиям, около 70% украинцев потребляют поддельную продукцию, а примерно 40% потребителей отмечают, что считают качество поддельных товаров приемлемым. Это свидетельствует о том, что пренебрежение правовыми понятиями граждан закрепляется невысокими требованиями к качеству товаров, то есть проблемы интеллектуальной сферы в стране также обусловлены

менталитетом населения. Низкий уровень правовой культуры и отсутствие надлежащих знаний населения об интеллектуальных правах возможно исправить дополнительными правовыми нормами, доступным объяснением законов и строгим контролем за их соблюдением [5].

Выводы. Прогресс реформирования сферы интеллектуальной собственности в Украине является неоднозначным. С одной стороны, у правительства достаточно много времени на разработку, принятие и эффективное внедрение новых или дополненных согласно современным требованиям законодательных и нормативно-правовых актов. Для этого сделаны важные шаги в сфере реформ системы органов государственного управления сферой интеллектуальной собственности, были разработаны важные законодательные акты и полным ходом идет формирование Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности для соответствия его европейским требованиям.

С другой стороны, достаточно расплывчатые и неясные сроки выполнения приводят к некоторой расслабленности органов власти в области реформирования этой сферы.

К сожалению, сегодня технологический прогресс в мире развивается быстрее, чем происходят изменения соответствующего законодательства в Украине. Реформирование сферы интеллектуальной собственности – это вопрос обеспечения конкуренции, расширения торговли, роста иностранных инвестиций и инновационного развития страны. С учетом этих факторов охрана прав интеллектуальной собственности должна стать одним из главных приоритетов Украины.

Список использованных источников:

1. Информационное агентство УНИАН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://press.unian.net/press/1754587-problema-ukrainiyi-v-sfere-zaschityi-intellektualnoy-sobstvennosti-ne-v-otsutstvii-normativnoy-bazyi-a-v-nevyipolnenii-zakonov-predstavitel-missii-es.html>
2. Сайт Украинского института интеллектуальной собственности «Укрпатент» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uipv.org/ua/actual.html? m=publications& t=rec&id=3658&fp=111>
3. Сайт Международной безопасности и евроинтеграции «Европейская правда» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2018/03/13/7078571/>
4. Сборник показателей деятельности Министерства экономического развития и торговли Украины и Государственного предприятия «Украинский институт интеллектуальной собственности» за 1 полугодие 2018 г. «Промышленная собственность в цифрах». – 2018 г. – С. 3-6.
5. Информационный портал «ZN,UA» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://zn.ua/SOCIETY/ohrana_intellektualnoy_sobstvennosti_v_ukraine_problemy_i_resheniya.html

References:

1. UNIAN information agency [Electronic resource]. – Access mode: <https://press.unian.net/press/1754587-problema-ukrainiyi-v-sfere-zaschityi-intellektualnoy-sobstvennosti-ne-v-otsutstvii-normativnoy-bazyi-a-v-nevyipolnenii-zakonov-predstavitel-missii-es.html>
2. Site of the Ukrainian Institute of Intellectual Property «Ukrpatent» [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.uipv.org/ua/actual.html? m=publications& t=rec&id=3658&fp=111>
3. Site of International Security and European Integration «European Truth» [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2018/03/13/7078571/>
4. Collection of indicators of the activities of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine and the State Enterprise «Ukrainian Institute of Intellectual Property» for the 1st half of 2018 «Industrial Property in Numbers». – 2018 – P. 3-6
5. Information portal «ZN,UA» [Electronic resource]. – Access mode: https://zn.ua/SOCIETY/ohrana_intellektualnoy_sobstvennosti_v_ukraine_problemy_i_resheniya.html

Keywords: intellectual property, innovative development, intellectual rights, protection of intellectual products.

Ключевые слова: объекты интеллектуальной собственности, инновационное развитие, интеллектуальные права, охрана интеллектуальных продуктов.

Ключові слова: об'єкти інтелектуальної власності, інноваційний розвиток, інтелектуальні права, охорона інтелектуальних продуктів.

Рецензент: Гончар В.В., завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», доктор економічних наук, доцент

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/5890959>

УДК 338.47:656.61

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ<https://orcid.org/0000-0003-4288-1072>

Устинов Роман Георгійович, аспірант кафедри Екологічного менеджменту, Донецький університет управління, м. Маріуполь, e-mail: vladylen69@mail.ru, тел: +380504761766

Roman Ustynov, Post-graduate Student of the Department of ecological management, Donetsk State University of Management, Mariupol, e-mail: vladylen69@mail.ru, tel: +380504761766

R. Ustynov, Organizational fundamentals of management of organizational culture of the enterprise.

The article deals with the formation of organizational principles for management of organizational culture of the enterprise. It is proved that organizational culture of an enterprise is an important component of enterprise development and achievement of competitive advantages in the industry. It was emphasized that organizational culture of the enterprise covers the activities of all divisions of the enterprise and its departments. It is noted that the management of organizational culture necessitates the professional management of it and finds confirmation in the works of a large number of modern theoretical scholars and practitioners. The analysis of functional responsibilities of managers of port staff services proved that in practice there is no such function as managing the organizational culture of the enterprise. The need to manage the organizational culture of the enterprise as an independent function of personnel management is associated with an understanding of the benefits of a developed organizational culture. In implementing the traditional functions of personnel management, in parallel, manage the organizational culture of the enterprise through the general management functions. Improved organizational support for the management of the development of the organizational culture of the enterprise involves the development of a set of measures that cover all components of organizational culture based on the use of management functions, compliance with system, corporate and specific principles and rules related to the peculiarities of management of the organizational culture of the enterprise, which made it possible to update planning and the formation of a methodical and resource base for making timely decisions on the effectiveness of organizational balloons tours The use of the personality model in determining the qualities of the manager, which will lead the functional sphere - management of the development of organizational culture, is proposed. The table of comparison of the tasks of management of the organizational culture of the enterprise and the main functions of management for the requirements for personnel and management style, which determine the effectiveness of the management service organization enterprise culture.

Устинов Р.Г. Організаційні засади управління організаційною культурою підприємства.

У статті проведено формування організаційних засад управління організаційною культурою підприємства. Доведено, що організаційна культура підприємства є важливою складовою розвитку підприємства й досягнення конкурентних переваг у галузі. Підкреслено, що організаційно культура підприємства охоплює діяльність усіх підрозділів підприємства та його відділів. Зауважується, що управління організаційною культурою обумовлює необхідність професійного управління нею й знаходить підтвердження в працях великої кількості сучасних науковців-теоретиків та практиків. Проведений аналіз функціональних обов'язків менеджерів кадрових служб портів довів, що на практиці відсутня така функція як управління організаційною культурою підприємства. Необхідність управління організаційною культурою підприємства в якості самостійної функції кадрового менеджменту пов'язане з розумінням переваг розвиненої організаційної культури. При реалізації традиційних функцій управління персоналом паралельно здійснювати управління організаційною культурою підприємства через загальні функції управління. Вдосконалено організаційне забезпечення управління розвитком організаційної культури підприємства передбачає розроблення комплексу заходів, які охоплюють усі складники організаційної культури на основі використання функцій управління, додержання системних, корпоративних та специфічних принципів та правил, пов'язаних з особливостями управління організаційною культурою підприємства, що дало змогу актуалізувати планування й формування методичної й ресурсної бази для прийняття своєчасних рішень з ефективності організаційної культури. Запропоновано використання моделі особистості при визначенні якостей менеджера, що очолить функціональну сферу – управління розвитком організаційної культури. Сформовано таблицю співставлення задач управління організаційною культурою підприємства та головних функцій управління для вимог до кадрів та стилю управління, які й визначають ефективність служби з управління організаційною культурою підприємства.

Устинов Р.Г. Организационные основы управления организационной культурой предприятия.

В статье проведено формирование организационных основ управления организационной культурой предприятия. Доказано, что организационная культура предприятия является важной составляющей развития предприятия и достижения конкурентных преимуществ в отрасли. Подчеркнуто, что

организационная культура предприятия охватывает деятельность всех подразделений предприятия и его отделов. Отмечается, что управление организационной культурой обуславливает необходимость профессионального управления ею и находит подтверждение в работах большого количества современных ученых-теоретиков и практиков. Проведенный анализ функциональных обязанностей менеджеров кадровых служб портов доказал, что на практике отсутствует такая функция как управление организационной культурой предприятия. Необходимость управления организационной культурой предприятия в качестве самостоятельной функции кадрового менеджмента связано с пониманием преимуществ развитой организационной культуры. При реализации традиционных функций управления персоналом параллельно осуществлять управление организационной культурой предприятия через общие функции управления. Усовершенствована организационное обеспечение управления развитием организационной культуры предприятия предусматривает разработку комплекса мероприятий, охватывающих все составляющие организационной культуры на основе использования функций управления, соблюдения системных, корпоративных и специфических принципов и правил, связанных с особенностями управления организационной культурой предприятия, что позволило актуализировать планирования и формирования методической и ресурсной базы для принятия своевременных решений по эффективности организационной шаров туры. Предложено использование модели личности при определении качеств менеджера, возглавит функциональную сферу - управление развитием организационной культуры. Сформирован таблицу сопоставления задач управления организационной культурой предприятия и главных функций управления для требований к кадрам и стиля управления, и определяют эффективность службы по управлению организационной культурой предприятия

Постановка проблеми. Організаційна культура підприємства є важливою складовою розвитку підприємства й досягнення конкурентних переваг у галузі. Сукупність складових елементів організаційної культури спроможні разом вплинути на результати його діяльності, створити необхідні умови ефективної його діяльності. До особливостей організаційної культури можна віднести таку її властивість як здатність зв'язувати в єдине ціле усе підприємство, вона сприймається усіма членами колективу, спрямовує їх поведінку, надає орієнтири розвитку організаційній структурі та системі управління для підвищення протидії впливу зовнішнього середовища, внутрішній інтеграції та адаптації до змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління корпоративною, організаційною культурою підприємства присвятили свої праці такі вчені, як: Шейн Е. [1], Камерон К., Етінгтон Д. [2], Дерек С. та Хиксон Дж. [3, 4]. Деякі аспекти типології організаційної культури та підходи до її оцінки були розглянуті такими вченими, як: Хофстид Дж. [5], Бекер Г. [6], Джонсон Р. [7], Оучи У. [8], Миллер Т. [8]. Ці дослідники зробили вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних основ розвитку явища організаційної культури для підприємства, але викликає практичний інтерес підходи до впровадження на підприємстві управління організаційною культурою, встановлення її серед функціональних сфер підприємства.

Мета статті є дослідження організаційних засад управління розвитком організаційної культури підприємства.

Результати дослідження. Організаційно культура підприємства охоплює діяльність усіх підрозділів підприємства та його відділів, зокрема: виробництво, маркетинг, планово-економічний, фінансовий, комерційний, технічний відділи, відділ кадрів, та інші. Під організацією управління культурою підприємства будемо мати на увазі формування системи заходів щодо її розвитку через реалізацію головних функцій управління в кожній функціональній сфері підприємства.

Отже, можна сказати, що до головних чинників розвитку підприємства можна віднести саме його культуру. Це обумовлює необхідність професійного управління нею й знаходить підтвердження в працях великої кількості сучасних науковців-теоретиків та практиків. Формування та розвиток організаційної культури у напрямку, який сприяє зростанню конкурентоспроможності організації відноситься до головної мети управлінських впливів на культуру підприємства. Проведений аналіз функціональних обов'язків менеджерів кадрових служб портів довів, що на практиці відсутня така функція як управління організаційною культурою підприємства. Можна сказати, що не визначено місце та не окреслено механізм, яким чином буде відбуватися управління організаційною

культурою підприємства. Порти не відносяться до невеликих підприємств, тому кількість завдань з управління організаційною культурою підприємства зростає та підвищується їх складність. Пропозиція щодо уведення посади консультанта керівника порту з розвитку організаційної культури не може бути достатньою. Необхідність управління організаційною культурою підприємства в якості самостійної функції кадрового менеджменту пов'язане з розумінням переваг розвиненої організаційної культури: підвищення продуктивності, за рахунок створення особливого соціально-економічного простору, мотивування персоналу отриманням задоволення від виконаної роботи, підвищення іміджу підприємства та інше.

Таким чином, для забезпечення довгострокового функціонування підприємства в сучасних складних умовах, коли відбуваються зміни в зовнішньому й внутрішньому середовищі підприємства, необхідно приділяти пильну увагу організаційній культурі підприємства. При реалізації традиційних функцій управління персоналом паралельно здійснювати управління організаційною культурою підприємства через загальні функції управління — планування, організацію, мотивацію й контроль. Підхід до реалізації організаційного забезпечення процесу управління організаційною культурою підприємства на основі використання функцій управління організаційною культурою підприємства представлений на рис. 1. Управління організаційною культурою підприємства повинне здійснюватися на основі додержання відповідних принципів. Так, оскільки функціональна сфера підприємства - управління організаційною культурою реалізується на підприємстві, а воно представляє собою відкриту систему, тому спочатку використовують системні принципи роботи.

Для того, щоб забезпечити побудову оптимальної системи взаємодії функціональних підрозділів у сфері організаційної культури, необхідно виключити зайві, непродуктивні комунікації, які сповільнюють роботу підприємства. Але при цьому слід не втратити зв'язки, відсутність яких приведе до неузгодженості в вирішенні різних завдань пов'язаних з управлінням організаційною культурою підприємства.

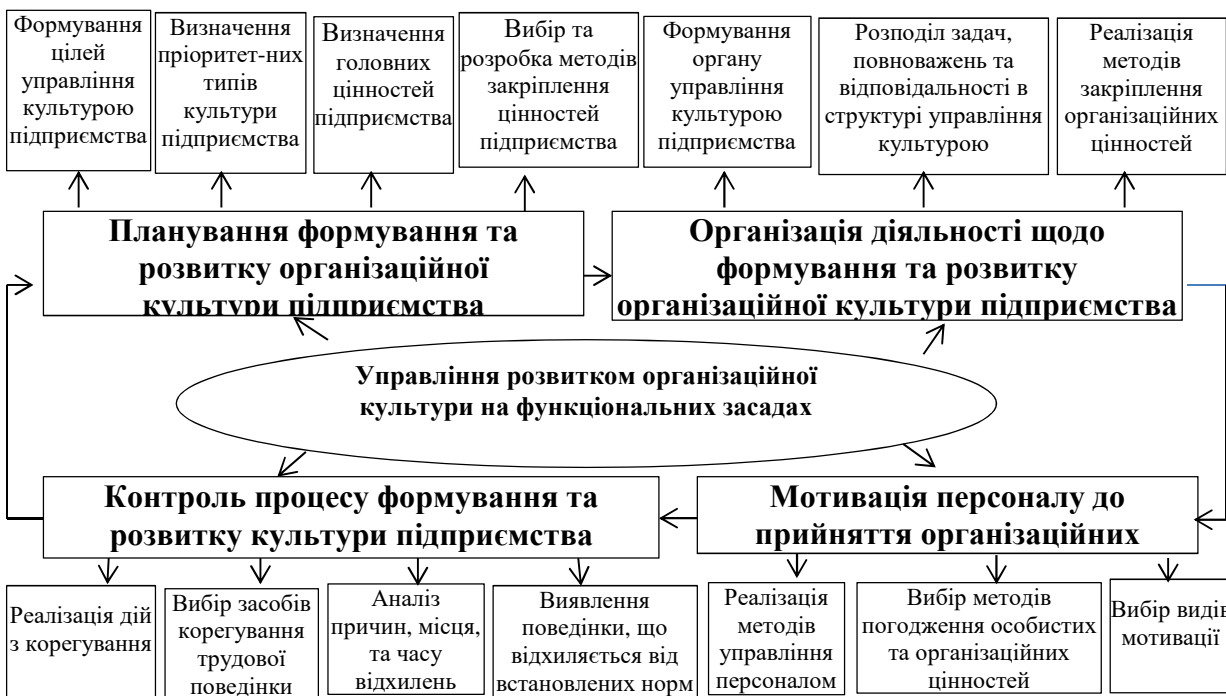

Рис. 1. Організаційні засади управління розвитком організаційної культури на основі реалізації функцій управління

Таким чином, наголошуємо, що пропозиція проведення організаційних заходів щодо реалізації функції управління організаційною культурою підприємства не ставить за

мету розширення чисельності персоналу або суттєві зміни в організаційній структурі та системі управління підприємством. Маємо на увазі уведення відповідної посади поряд з розширенням відповідних функціональних зобов'язань в інших підрозділах підприємства та ланках управління. Посада менеджера з управління організаційною культурою підприємства передбачає відповідну посадову інструкцію, яка буде регламентувати сферу компетенцій й обов'язків та визначати порядок взаємодії з керівництвом підприємства і структурними підрозділами. У разі, коли менеджер з питань управління організаційною культурою підприємства опиниться окремою структурною одиницею, він має бути підпорядкований вищому управлінському рівню на підприємстві.

Таке підпорядкування обумовлюється тим, що до обов'язків такого менеджера входить систематизація інформації про культуру підприємства, способів управління нею, формулює відповідних завдань та заходів. Важливість завдань, що стоять перед менеджером з управління організаційною культурою підприємства пояснюється й видами планування розвитку організаційної культури. Тут передбачається й найвищий рівень – стратегічного планування й поточна робота, контролювання та усунення помилок, що виникають у діяльності підприємства, виявлення причини які обумовили їх виникнення у культурі підприємства. Крім того, до функцій менеджера з управління організаційною культурою підприємства відносить також й налагодження каналів передачі відповідної інформації до інших функціональних підрозділів підприємства планів заходів для їх розгляду, обговорення і затвердження керівниками підрозділів.

До функціональних зобов'язань менеджера з організаційної культури відноситься й визначення рівня ефективності організаційної культури, аналітична робота з виявлення її недоліків, розробка заходів щодо управління організаційною культурою підприємства. Тому при реалізації функцій з управління організаційною культурою підприємства йому можуть підпорядковуватися усі відділи і служби підприємства, які в рамках цих функцій задіяні в розробці та впровадженні заходів з управління організаційною культурою підприємства. Таким чином, до системних принципів формування такої функціональної сфери підприємства як управління організаційною культурою можна додати: комплексність уявлення про призначення підприємства; першочерговість визначення цінностей, принципів і філософії підприємства; заперечення силового впливу; комплексність оцінки; ефективність організаційної культури; принцип загальності; принцип доступності; принцип чіткості й однозначності; принцип апріорності; принцип поваги до індивідуальної особистої культури й національної культури; принцип обґрунтованості; принцип досяжності основних цілей і цінностей організаційної культури.

Крім того, наведені вище принципи можливо доповнити корпоративними принципами, які повинні бути викладені в правилах формування організаційної культури, які допоможуть забезпечити успішність підприємству на ринку [2].

Для того, щоб заходи з управління організаційною культурою підприємства працювали ефективно необхідно скоротити термін в процесі котрого відбувається розробка відповідних заходів та їх реалізація. Але при цьому слід пам'ятати, що підприємство повинно вирішувати поставлені перед ним завдання поступово й рівнобіжно. Наприклад, підсилити культуру в одному функціональному підрозділі окремо взятому підрозділі дуже складно, оскільки у процесі взаємодії з іншими підрозділами рівень культури буде намагатися повернутись до вихідного стану. Таким чином, розробка заходів з управління організаційною культурою підприємства відбувається одночасно в усіх підрозділах підприємства. Можна назвати позитивні сторони у зв'язку з появою функції управління організаційною культурою підприємства й уведення для її здійснення відповідної посади в організаційній структурі підприємства. Так, до позитивного можна віднести: виділення в окремий осередок міжфункційної відповідальності; безперервний контроль за всіма проявами культури, оскільки вони безпосередньо зв'язані між собою; економія часу завдяки оперативній роботі; більш повне використання творчого потенціалу співробітників.

Далі представимо послідовність дій менеджера з управління організаційною культурою підприємства. Попередня оцінка рівня ефективності культури на підприємстві, яка відбувається за такою схемою: формування експертних груп, розробка анкет та проведення опитування для отримання попередньої інформації про культуру підприємства та її аналіз, розрахунок рівня ефективності організаційної культури за запропонованими складниками, оцінка рівня культури в цілому, корегування цілей і пріоритетних напрямків розвитку організаційної культури, формування відповідних управлінських заходів із розвитку організаційної культури, визначення потенційних витрат пов'язаних з управлінням організаційною культурою підприємства, оформлення рекомендацій щодо організаційної культури.

Менеджер з управління організаційною культурою підприємства здійснює внутрішній аудит у сфері питань організаційної культури, та її запланованих проявів. Керівники інших структурних підрозділів підприємства, що знаходяться у взаємодії з ним і цілком поділяють відповідальність за проведення заходів щодо удосконалення організаційної культури. Таким чином, відповідні управлінські рішення готуються спільно з іншими менеджерами: комерційним, виробничим, планово-економічним відділами, відділом маркетингу, фінансів та іншими службами.

До менеджера, що відповідає за таку важливу функцію висувають ряд вимог. По перше, він повинен постійно поповнювати свої знання, оскільки до його зобов'язань відносять: організацію та розвиток видів та форм комунікацій з менеджерами взаємозалежних функціональних відділів підприємства; проведення оперативних нарад зі співробітниками, де це необхідно і цього вимагає забезпечення високого рівня культури; моніторинг дії чинників зовнішнього середовища, що впливають на організаційної культури; формулювання доповнень до посадових інструкцій у частині, що стосується підсилення організаційної культури, встановлення і підтримки цінностей, що декларуються підприємством; безперервне відстеження оперативних ситуацій, що можуть викликати послаблення організаційної культури; формування форм анкетного опитування для отримання експертної оцінки стану організаційної культури; регулярне проведення оцінки структурних елементів організаційної культури; проектування заходів в розрізі функцій управління та структурних елементів культури для забезпечення ефективності організаційної культури.

Наведені зобов'язання не охоплюють усіх областей діяльності даного менеджера. Велика складність і невизначеність потенційних ситуацій, у яких відбувається діяльність менеджера з управління організаційною культурою підприємства не дозволяє дати формальний опис його завдань. Особливо це стосується таких ситуацій коли відбувається оцінювання відповідності чи можливості адаптуватися до процедур підвищення сили організаційної культури.

Також слід підкреслити про складність налагодження інформаційного забезпечення менеджера з управління організаційною культурою підприємства. Необхідна оперативне інформація щодо подій у зовнішньому середовищі та самого підприємства, оскільки все це впливає на існуючий або бажаний рівень культури. Отже, щоб виключити необхідність звернення до зовнішніх консультантів потрібна відповідна інформаційна систему.

Як уже підкреслювалось, культура підприємства складається з багатьох елементів: функціональних складників: виробництво, маркетинг, управління, персонал, економіка, фінанси; соціальних складників: якість трудового життя, комунікації, соціально-психологічний клімат, мотивація.

Цим пояснюється, існування широкого кола проблем, які слід вирішити при реалізації функціональної сфери управління організаційною культурою підприємства.

Організаційне забезпечення управління розвитку організаційної культури передбачає розроблення комплексу заходів, які задіяли б усі складники організаційної культури на основі використання функцій управління. Такий комплекс повинен будуватися у відповідності до загальної стратегії порту, відповідної стратегії

організаційної культури, тобто з урахуванням усіх особливостей та специфіки портової галузі.

Комплекс заходів щодо управління організаційною культурою підприємства головним чином охоплює напрямки вирішення поточних проблем та завдань порту, але не виходить за межі загальної стратегії підприємства. Як вже зауважувалося в параграфі 3.2., визначення стратегії управління організаційною культурою підприємства залежить від дії ендогенних та екзогенних чинників, а також етапу життя підприємства, тому пріоритетні заходи удосконалення управління організаційною культурою підприємства, повинні бути скореговані за всіма складниками організаційної культури та у відповідності до ситуації.

Отже, при формуванні організаційних заходів щодо забезпечення функціонування відділу з управління організаційною культурою підприємства обрані функції управління та сформульовані основні його задачі, котрі й визначають ефективність функціонування служби з управління організаційною культурою підприємства (табл.).

Підхід до організації служби управління розвитком організаційної культури підприємства представлено на рис.

При плануванні організаційної культури здійснюється формулювання цілей управління, якими можуть бути підвищення рівня її розвитку, формування організаційної культури, що сприяє особистісному й організаційному росту, формування організаційної культури, відповідної до умов діяльності організації й ін. На основі обраної мети й з урахуванням факторів внутрішнього й зовнішнього середовища організації здійснюється визначення кращих типів культури й основних організаційних цінностей. Далі необхідні вибір методів закріплення організаційних цінностей і розробка легенд, традицій, обрядів, ритуалів, етичного кодексу, програм навчання етичній поведінці, методів мотивації й стимулювання співробітників, що втілюють у життя проголошені цінності, принципи й норми поведінки.

Висновок. Отже, подібний підхід до організації роботи менеджера з управління організаційною культурою підприємства або ж відповідного відділу повинно задовольнити переліченим нижче вимогам, а саме: забезпечується відповідність організаційній структурі підприємства і її системі управління; розроблення та реалізація стратегії відбувається з урахуванням результатів моніторингу організаційної культури за всіма сферами підприємства та складовими елементами культури; управління організаційною культурою підприємства ґрунтується на налагоджених з усіма функціональними відділами комунікаційних зав'язків; передбачає можливість узгодження рішень з усіма функціональними відділами підприємства з урахуванням організаційної культури; дозволяє управляти організаційною культурою підприємства в динаміці і адаптуватися до змін, що відбуваються у внутрішньому середовищі підприємства і в зовнішньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Шейн Э. Организационная культура и лидерство: Построение. Эволюция. Совершенствование. - СПб.: Питер, 2002.-336 с.
2. Камерон К., Куин Р. Диагностика и изменение организационной культуры. - СПб.: Питер, 2001. - 320 с.
3. Осейко Н. Диагностика организационной культуры как инструмент управления изменениями. [Электронный ресурс]: - Режим доступа: <http://www.e-xcutiv.ru/community/articles/1122152/>.
4. Derek S. Pugh & David J. Hickson. *Writers on Organizations*. - Penguin Books, 1996. - P. 38-43.
5. Hofstede G. *Culture s conséquences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. 2nd ed. Sage Publications, 2001. – 126 p.
6. Becker G. S. *Human Capital*. N.Y., 1964. – 363 p.
7. Jonson R., Ouchi W. *Made in America (under Japanese Management)*. *Harvard Business Review*. 1974. 52 (5). P. 61-69.
8. Keys J., Miller T. *The Japanese Management. Theory Jungle*. *Academy of Management Review*. 1984. 9. P. 342-353.

References (BSI)

1. Shein, E. (2002). *Organizasioonnaya kultura I liderstvo*. [Organizational culture and leadership]. S-Ptb: Piter [in Russian].

2. Kameron, K. & Kuin, R. (2001) *Diagnostika I izmenenie organizacionnoy kultury [Diagnosis and change of organizational culture]*. S-Ptb: Piter [in Russian].
3. Osayko, H. (2003) *Diagnostika organizacionnoy kultury kak instrument upravleniya izmeneniyami [Diagnosing organizational culture as a tool for managing change]* Retrieved from: <http://www.cccutive.ru/community/articles/1122152/> [in Russian]
4. Derek, S. Pugh & David, J. Hickson. *Writers on Organizations*. - Penguin Books, 1996. - P. 38-43.
5. Hofstede, G. (2001). *Culture s conséquences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. 2nd ed. Sage Publications,. – 126 p.
6. Becker G. S. (1964). *Human Capital*. N.Y., – 363 p.
7. Jonson, R. (1974). *Ouchi W. Made in America (under Japanese Management)*. *Harvard Business Review*. 52 (5). P. 61-69.
8. Keys, J. & Miller T. (1984), *The Japanese Management. Theory Jungle*. *Academy of Management Review*. 9. P. 342-353.

Ключові слова: організаційна культура, організаційне забезпечення, конкурентоспроможність, принципи управління, якості керівника.

Ключевые слова: организационная культура, организационное обеспечение, конкурентоспособность, принципы управления, качества руководителя.

Keywords: organizational culture, organizational support, competitiveness, management principles, managerial quality.

Рецензент: Макаренко М.В. д.е.н., професор кафедра Менеджмент та підприємництво на морському транспорті, Азовський морський інститут

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7179028>

УДК 332.135

МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ

Якушева Оксана Вікторівна, к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва, Черкаський державний технологічний університет, o.yakusheva14@gmail.com, 0954047228

Oksana Yakusheva, Ph.D, candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Economics and Entrepreneurship, Cherkasy State Technological University.

O.Yakusheva, Inter-regional communication as a factor of the growth of the economy

The article considers the necessity of forming interregional cooperation, the peculiarities of the uniform development of the regions of Ukraine on the basis of calculations of the Gini index, as well as the groups of active and passive regions. The level of interregional imbalances in the context of globalization is one of the main characteristics of how the regional policy of the country is ready to respond to the challenges of globalization in terms of timely adaptation of regional economies to changing external conditions. As for Ukraine, the tendencies of increasing the disproportions of the socio-economic development of its regions also depend on the contemporary global processes of globalization. It was revealed that interregional cooperation can be carried out with the participation and without participation of the authorities and self-government. The main complexity of interregional cooperation is not only geographic conditions, but also the pace of economic development, because active regions do not have the interest to support and financially provide passive regions in order to equalize their development. Existing regional imbalances need to be overcome by balancing the economic development of the regions to avoid divergences and reducing the gap between the level of development of depressed and investment-attractive territories. The combination of geographical, economic, financial and partner components forms the necessary directions of interregional development, creates the necessary basis for effective cooperation. According to the author, financial assistance to depressed regions will help to align the economic development of the regions, avoid or reduce problem areas and provide "peripheral" sites with the necessary resources for the possibility of using their existing potential. The level of interregional imbalances in the context of globalization is one of the main characteristics of how the regional policy of the country is ready to respond to the challenges of globalization in terms of timely adaptation of regional economies to changing external conditions. Formed components and directions of interregional development for the purpose of achieving active cooperation between regions. The necessity of convergence of the regions of Ukraine is pointed out in order to approximate the parameters of regions with comparatively low and average levels of sustainable development to the parameters of regions with high development levels. The strategic coordinate plane of convergence of regions as a factor of increasing the level of regional equilibrium is presented.

Якушева О.В. Міжрегіональний взаємозв'язок як фактор зростання економіки

У статті розглянуто необхідність формування міжрегіонального співробітництва, особливості рівномірного розвитку регіонів України на основі розрахунків індексу Джині, а також виділено групи активних та пасивних регіонів. Рівень міжрегіональних диспропорцій в умовах глобалізації виступає однією з головних характеристик стосовно того, наскільки регіональна політика країни готова реагувати на виклики світової глобалізації в питаннях своєчасної адаптації регіональних економік до зміни зовнішніх умов. Що стосується України, то тенденції збільшення диспропорцій соціально-економічного розвитку її регіонів залежать також і від сучасних світових процесів глобалізації. Виявлено, що міжрегіональне співробітництво може здійснюватися за участю та без участі органів влади і самоврядування. Основною складністю міжрегіонального співробітництва є не тільки географічні умови, а й темпи економічного розвитку, адже активні регіони не мають зацікавленості для підтримки та фінансового забезпечення пасивних регіонів з метою вирівнювання їх розвитку. Існуючий регіональний дисбаланс необхідно долати шляхом вирівнювання економічного розвитку регіонів для уникнення розбіжностей та зменшення розриву між рівнем розвитку депресивних та інвестиційно привабливих територій. Поєднання географічних, економічних, фінансових та партнерських складових формує необхідні напрями міжрегіонального розвитку, створює необхідне підґрунтя для ефективного співробітництва. На думку автора, саме фінансова допомога депресивним регіонам сприятиме вирівнюванню економічного розвитку регіонів, уникненню або зменшенню проблемних територій та забезпеченню «периферійних» місць необхідними ресурсами для можливості використання їх наявного потенціалу. Рівень міжрегіональних диспропорцій в умовах глобалізації виступає однією з головних характеристик стосовно того, наскільки регіональна політика країни готова реагувати на виклики світової глобалізації в питаннях своєчасної адаптації регіональних економік до зміни зовнішніх умов. Сформовано складові та напрями міжрегіонального розвитку для досягнення активної співпраці регіонів між собою. Зазначено необхідність конвергенції регіонів України з метою наближення параметрів регіонів з порівняно низькими й середніми рівнями сталого розвитку до

параметрів регіонів з високими рівнями розвитку. Наведено стратегічну координатну площину конвергенції регіонів як фактор підвищення рівня збалансованості регіонів.

Якушева О.В. Межрегиональная взаимосвязь как фактор роста экономики

В статье рассмотрена необходимость формирования межрегионального сотрудничества, особенности равномерного развития регионов Украины на основе расчета индекса Джини, а также выделены группы активных и пассивных регионов. Уровень межрегиональных диспропорций в условиях глобализации выступает одной из главных характеристик относительно того, насколько региональная политика страны готова реагировать на вызовы мировой глобализации в вопросах своевременной адаптации региональных экономик к изменению внешних условий. Что касается Украины, то тенденции увеличения диспропорций социально-экономического развития ее регионов зависят также и от современных мировых процессов глобализации. Выявлено, что межрегиональное сотрудничество может осуществляться при участии и без участия органов власти и самоуправления. Основной сложностью межрегионального сотрудничества является не только географические условия, но и темпы экономического развития, ведь активные регионы не имеют заинтересованности для поддержки и финансового обеспечения пассивных регионов с целью выравнивания их развития. Существующий региональный дисбаланс необходимо преодолевать путем выравнивания экономического развития регионов избеганием разногласий и уменьшением разрыва между уровнем развития депрессивных и инвестиционно привлекательных территорий. Сочетание географических, экономических, финансовых и партнерских составляющих формирует необходимые направления межрегионального развития, создает необходимую основу для эффективного сотрудничества. По мнению автора, именно финансовая помощь депрессивным регионам будет способствовать выравниванию экономического развития регионов, уменьшению проблемных территорий и обеспечению «периферийных» мест необходимыми ресурсами для возможности использования имеющегося потенциала. Уровень межрегиональных диспропорций в условиях глобализации выступает одной из главных характеристик относительно того, насколько региональная политика страны готова реагировать на вызовы мировой глобализации в вопросах своевременной адаптации региональных экономик к изменению внешних условий. Сформированы составляющие и направления межрегионального развития для достижения активного сотрудничества регионов между собой. Указана необходимость конвергенции регионов Украины с целью приближения параметров регионов со сравнительно низкими и средними уровнями устойчивого развития с параметрами регионов с высоким уровнем развития. Приведены стратегическую координатную плоскость конвергенции регионов как фактор повышения уровня сбалансированности регионов.

Постановка проблеми. Диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів України є достатньо проблемним питанням регіональної політики, особливо в останні роки. Під впливом світових кризових явищ, військових дій на території України та пов'язаних із нею тимчасовою втратою територій та економічним спадом, кризові явища у країні лише посилились. Внаслідок цього відчувається значне послаблення міжрегіональних зв'язків, що загрожує її економічній безпеці й територіальній цілісності.

Окрім кризових явищ у країні активні глобалізаційні процеси у світі вимагають від регіонів однакового та синхронного залучення до процесу розвитку країни та посилення її територіальної цілісності. Регіони стали активними учасниками глобалізаційних процесів, але не всі вони встигли з однаковою активністю залучитися до них. Такий вплив глобалізаційних процесів відображається на зростанні рівня міжрегіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку у країні. Тому, нагальною необхідністю є концентрація наявних ресурсів, найскоріше об'єднання зусиль влади та пошук нових заходів щодо прискорення інтеграції регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міжрегіонального співробітництва вивчали у своїх працях такі відомі вітчизняні науковці як О.Бабінова, С.Гречана, І.Заблудська, О.Клімович, В.Мамонова, Н.Мікуліна, В.Монастирський та інші.

Мета статті. Метою статті є виявлення напрямів міжрегіонального розвитку та їх вплив на економічні трансформації.

Результати дослідження. Міжрегіональне співробітництво має велике значення для економічного розвитку регіонів, надаючи можливості більш ефективного використання економічного і ресурсного потенціалів. Найчастіше сусідні регіони не можуть узгодити питання вирішення спільних або споріднених проблем життєдіяльності населення, господарювання економічних суб'єктів, їх інфраструктурного забезпечення. Це

пояснюється диспропорційністю їх розвитку, різними можливостями та потенціалом, наявністю привабливості галузей, в межах яких функціонують регіони.

За своєю сутністю міжрегіональне співробітництво є взаємоузгодженою екстериторіальною діяльністю органів влади всіх рівнів, юридичних осіб та громадських організацій, що здійснюється в межах правового поля з метою вирішення спільних економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань. Міжрегіональне співробітництво є інструментом розв'язання регіональних проблем і складовою механізму економічного зростання як на національному, так і регіональному рівнях. Для країни в цілому активізація міжрегіонального співробітництва вирішує головне завдання щодо «капіталізації, мобілізації та оптимізації використання ресурсів регіонів як головного джерела соціально-економічного розвитку країни» [6].

Для виявлення розміру територіальних диспропорцій можна проаналізувати ступінь нерівномірності доходів та витрат населення України за допомогою індексу Джини. Індекс Джини характеризує величину нерівномірності рівня життя населення та показує розподіл доходів країни. Аналіз даних за період 2014-2017 рр. показує, що впродовж цього періоду Індекс Джини в Україні тримається на рівні 25% [1].

Тобто, нерівномірність розвитку регіонів прямо пропорційно пов'язане із нерівномірністю доходів та витрат населення. При ідеальному значенні Індeksu Джини – 0, Україна займає не найгіршу позицію, що свідчить про можливість інтеграції потенціалу регіонів країни та об'єднання зусиль для вирішення нагальних проблем у контексті міжрегіонального співробітництва.

Аналіз літературних джерел дає можливість стверджувати, що міжрегіональне співробітництво може здійснюватися у різних формах: за участю та без участі органів влади і самоврядування. В обох випадках на органи влади та самоврядування покладається завдання створити як відповідне інституційне забезпечення, так і сприятливі економічні умови щодо знаходження контрагентів, просування товарів на внутрішній ринок, здійснення інформаційної та консультативної підтримки виробничої, маркетингової, інвестиційної діяльності підприємств, координації регіональних проєктів [2].

Рівень міжрегіональних диспропорцій в умовах глобалізації виступає однією з головних характеристик стосовно того, наскільки регіональна політика країни готова реагувати на виклики світової глобалізації в питаннях своєчасної адаптації регіональних економік до зміни зовнішніх умов. Що стосується України, то тенденції збільшення диспропорцій соціально-економічного розвитку її регіонів залежать також і від сучасних світових процесів глобалізації.

Дослідження розвитку регіонів України за показниками синхронності та асиметричності показало, що регіони розвиваються за різними темпами та масштабами, унаслідок чого відбуваються зміни в розміщенні підприємств МСБ, темпах його економічного зростання, рівні конкуренції між підприємствами та попитом населення. Відповідно до таких відхилень щодо економічного розвитку регіонів та їх розбіжностей один від одного, виникає необхідність формування різних підходів до вирішення проблем регіональних диспропорцій. [3].

Зарубіжний досвід свідчить про існування підходів щодо подолання регіональної диференціації, але й досі в Україні не вдалося адаптувати такі підходи через низку особливостей економічного розвитку України (географічні, економічні, культурні, соціальні, політичні). Тому, враховуючи особливості розвитку регіонів України та результати існуючих досліджень, автор пропонує виділити активні й пасивні регіони, та у відповідності до темпів їх розвитку визначити для кожної групи відповідні напрями міжрегіонального розвитку. Основною складністю міжрегіонального співробітництва є не тільки географічні умови, а й темпи економічного розвитку, адже активні регіони не мають зацікавленості для підтримки та фінансового забезпечення пасивних регіонів з метою вирівнювання їх розвитку. Існуючий регіональний дисбаланс необхідно долати

шляхом вирівнювання економічного розвитку регіонів для уникнення розбіжностей та зменшення розриву між рівнем розвитку депресивних та інвестиційно привабливих територій. Саме тому, пропонується виділити складові та напрями міжрегіонального розвитку для досягнення активної співпраці регіонів між собою (рис.1).

Рис. 1. Складові та напрями міжрегіонального розвитку

Поєднання географічних, економічних, фінансових та партнерських складових формує необхідні напрями міжрегіонального розвитку, створює необхідне підґрунтя для ефективного співробітництва. На думку автора, саме фінансова допомога депресивним регіонам сприятиме вирівнюванню економічного розвитку регіонів, уникненню або зменшенню проблемних територій та забезпеченню «периферійних» місць необхідними ресурсами для можливості використання їх наявного потенціалу.

Однією з важливих форм міжрегіонального співробітництва є взаємодія підприємств і організацій різних регіонів країни. Така взаємодія здійснюється між підприємством, з одного боку, і органами влади з іншого або ж між двома господарюючими суб'єктами різних регіонів. Ще однією формою міжрегіонального співробітництва можна вважати агломерацію, де, наприклад, два міста формують єдиний економічний простір. Такі утворення можуть ініціювати та підтримувати соціально-економічний розвиток певної території [2].

Участь у міжрегіональному співробітництві дозволяє не тільки капіталізувати всі види ресурсів та спільними зусиллями вирішити нагальні проблеми, а й забезпечити розширення виробничих, торгових, транспортних та інших зв'язків, покращити конкурентоспроможність та самозабезпечення продукцією, що в результаті позитивно вплине на економічне зростання регіонів. Результатом такого співробітництва стане синергетичний ефект та конвергенція регіонів.

Завдяки зазначеним особливостям, у результаті розвитку міжрегіонального співробітництва можливим стає отримання позитивних синергетичних ефектів та нарощення темпів економічного зростання регіонів. Їх прояви можуть різнитися залежно від обраної форми співпраці. Утворення кластерів дозволяє знижувати витрати поточної діяльності, підвищити гнучкість і конкурентоспроможність при створенні нових продуктів, технологій, освоєння нових ринків, сприяє створенню нових бізнес-структур, збільшує податкоємність території тощо. Міські агломерації можуть виступати як загальні об'єкти інвестицій. Регіональні мережі сприяють зміцненню зв'язків між регіонами. Міжрегіональна співпраця у формі розвитку транспортних коридорів «допоможе скоротити бар'єри для міжрегіонального і транзитного руху, понизити транспортні витрати, підвищити якість транспортних послуг, подолавши недоліки невеликих місцевих ринків і зробивши регіони привабливішими для іноземних і місцевих інвесторів, а також надавши підтримку новим торговим можливостям» [7, С. 38].

Конвергенція – це подолання диспропорцій економічного розвитку регіонів унаслідок їх зближення за соціально-економічними параметрами розвитку через надання допомоги найбільш відсталим країнам і регіонам [4]. Конвергенція розвитку регіонів України націлена на наближення параметрів регіонів з порівняно низькими й середніми рівнями сталого розвитку до параметрів регіонів з високими рівнями розвитку, не позбавляючи останні регіони стимулів до підтримання та подальшої активізації їх розвитку [5].

Наведені в дослідженні цілі, завдання та методи сприяють урівноваженню економічних відносин між регіонами, збалансування рівня економічного й соціального розвитку та посилюють конвергенцію. Враховуючи наявні можливості кожного регіону в кластері, а також їх збалансованість розвитку, можна визначити необхідні шляхи щодо вирішення певних проблем. Пропонуємо розглянути координатну площину конвергенції регіонів на рисунку 2.

Рис. 2. Стратегічна координатна площина конвергенції регіонів [3]

Як показує рисунок 2, за низьких можливостей та збалансованості розвитку регіонів виникає неефективна регіональна політика управління, яка відображає такі результати. Якщо можливості зростають, а збалансованість регіонів залишається на тому ж рівні, то інвестиції спрямовуються в регіони, які є більш інвестиційно привабливими та

швидко принесуть очікуваний прибуток. Якщо збалансованість регіонів зростає, а можливості залишаються на низькому рівні, то проведення децентралізації та відповідний фінансовий розподіл по регіонах кластера сприятимуть посиленню конвергенції регіонів.

При високих можливостях та збалансованості розвитку регіонів інвестори зацікавляться такими територіями та спрямують до них інвестиційні потоки. Питання нарощення самодостатності регіонів є актуальним із позиції складності та необхідності у перспективі здійснювати наведені стимули для підвищення потенціалу регіонів.

Висновки. Отже, міжрегіональне співробітництво є важливою складовою стратегічного партнерства України та європейських країн, ефективним засобом європейської інтеграції України, яка формується на засадах взаємовигідної співпраці у різних сферах суспільного життя із широким залученням місцевої спільноти.

Ефективними напрямками посилення здатності регіонів протистояти зовнішнім загрозам та викликам є економічна інтеграція територій, на якій вони функціонують, а також об'єднання їх фінансових, ресурсних можливостей. Розробка напрямів міжрегіонального розвитку визначених територій передбачає застосування системного підходу підвищення рівня їх інтеграції, збалансування інтересів та економічних зв'язків, створення сприятливих умов ведення бізнесу, підвищення конкурентоспроможності і рівня економічного розвитку регіонів.

Список використаних джерел.

1. Світові рейтинги країн. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://knoema.ru/atlas/topics>
2. Klimovych, O. (2013), "Content and forms of interregional cooperation", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 12, part 1, pp. 145-149.
3. Якушева О.В. Стратегічні засади формування системи підтримки малого й середнього бізнесу в регіонах України. *Економіка, фінанси, право*. 2016. — № 4/2. — С. 60-63.
4. Раєвнева О.В. Диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів України: інструментарій оцінювання та регулювання: монографія/ О.В. Раєвнева, О.Ю. Бобкова. — Харків: ІНЖЕК, 2014. — 257 с.
5. Вахович І., Табалова О. Регіональні асиметрії сталого розвитку України: діагностика та механізми вирівнювання. Монографія. «Волиньполіграф». Луцьк. — 2012. — 333 с.
6. Міжрегіональне співробітництво у системі нової регіональної політики України / С.О. Біла, І.Г. Бабець, І.В. Валюшко, Я.А. Жаліло [та ін.]; за ред. Я.А. Жаліло. — К.: НІСД, 2011. — 32 с.
7. Діденко Л.І. Теоретичні аспекти розвитку транзитного потенціалу регіону / Л.І. Діденко // *Вісник Хмельницького національного університету*. — 2011. — № 2, Т. 2. — С. 36—39.

References

1. Worldwide rankings of countries. [electronic resource], available at: <https://knoema.ru/atlas/topics>
2. Klimovych, O. (2013), "Content and forms of interregional cooperation", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 12, part 1, pp. 145-149.
3. Yakusheva O.V.(2016). *Strategic principles of forming a system for supporting small and medium business in the regions of Ukraine. Economics, finance, law*. № 4/2, pp.С. 60-63.
4. Rayevneva O.V.(2014). *Disproportionality in the socio-economic development of the regions of Ukraine: tools for evaluation and regulation: a monograph*, Kharkiv: INZHEK ,257p.
5. Vakhovych I., Tabalova O.(2012). *Regional asymmetries of sustainable development of Ukraine: diagnostics and alignment mechanisms. Monograph. Volyn Polygraph. Lutsk*, 333 p.
6. S.O. Bila, IG Babez, IV Valushko, Ya.A. Scared [and so on] (2011). *Interregional cooperation in the system of new regional policy of Ukraine*. K.: NISS, 32 p.
7. Didenko L.I. (2011). *Theoretical Aspects of Development of the Transit Potential of the Region. Bulletin of the Khmelnytsky National University*. No. 2, T. 2. P. 36-39.

Ключові слова: регіон співробітництво, синергія, розвиток, регіональний взаємозв'язок, ефективність, можливості співпраці, інвестиційна привабливість, диспропорції економічного розвитку.

Ключевые слова: регион сотрудничество, синергия, развитие, региональный взаимосвязь, эффективность, возможности сотрудничества, инвестиционная привлекательность, диспропорции экономического развития.

Keywords: region cooperation, synergy, development, regional interconnection, efficiency, cooperation opportunities, investment attractiveness, disproportions of economic development.

<https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7179225>

УДК 338.009.12:330.8

ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ**Маслова Ганна Володимирівна**, аспірант Донецького державного університету управління, м. Маріуполь, velichko-93@ukr.net, 066-040-72-61**Hanna Maslova**, graduate student, Donetsk state university of management in Mariupol***H. Maslova. The research of composition elements of innovative infrastructure.***

The article shows the classification of the components of the innovation infrastructure by various types of classification features. The problems of the development of Ukraine's innovation infrastructure are analyzed, the state of the art and the main elements of the innovation infrastructure are analyzed, the modern conditions and directions of development of innovation activity of Ukrainian enterprises are investigated, the state is determined in the formation and effective functioning of the institutional component of the innovation infrastructure of Ukraine, measures to improve the functioning of the innovation infrastructure of the country. The gradual entry of Ukraine into the world economy and its adaptation to the requirements of the European community promotes the formation of new approaches to the development of the innovation-investment model of the economy. Innovative economic development integrates production, science, education, management, finance, culture and other components of social life. An integral part of the innovation development strategy of the economy is innovation policy, which is primarily based on the creation of a favorable investment climate, as well as the formation of effective structures for its implementation and the establishment of an effective mechanism of interaction between them, that is, the formation of favorable conditions for the functioning of the subjects of innovation activity and development entrepreneurship in the innovation sphere. The purpose of the infrastructure is to provide an effective mechanism for the integration of all stages of the innovation process, preservation and development of the country's innovation potential, including the promotion of scientific and technological activities to stimulate the production of high-tech products, the introduction of new technologies, organizational and marketing solutions. The rates of development of the country heavily depend on the level of development of innovation infrastructure.

Маслова Г.В. Дослідження складових елементів інноваційної інфраструктури.

У статті розглянуто класифікацію складових елементів інноваційної інфраструктури за різними видами класифікаційних ознак. Висвітлено проблеми розвитку інноваційної інфраструктури України, проаналізовано сучасний стан та основні елементи інноваційної інфраструктури, досліджено сучасні умови та напрями розвитку інноваційної діяльності українських підприємств, визначено значення держави у формуванні та ефективному функціонуванні інституціональної складової інноваційної інфраструктури України, запропоновано заходи щодо підвищення функціонування інноваційної інфраструктури країни. Поступове входження України в світове господарство та її адаптація до вимог європейської спільноти сприяє формуванню нових підходів до розвитку інноваційно-інвестиційної моделі економіки. Інноваційний розвиток економіки комплексно об'єднує виробництво, науку, освіту, управління, фінанси, культуру та інші складові суспільного життя. Невід'ємною складовою стратегії інноваційного розвитку економіки є інноваційна політика, що насамперед ґрунтується на створенні сприятливого інвестиційного клімату, а також формуванні дієвих структур для її реалізації і налагодження ефективного механізму взаємодії між ними, тобто формування сприятливих умов для функціонування суб'єктів інноваційної діяльності та розвитку підприємництва у інноваційній сфері. Метою створення інфраструктури є забезпечення ефективного механізму інтеграції всіх стадій інноваційного процесу, збереження та розвиток інноваційного потенціалу країни, включно зі сприянням науково-технічній діяльності стимулювання виробництва наукомісткої продукції, впровадженням у виробництво нових технологій, організаційних і маркетингових рішень. Від рівня розвитку інноваційної інфраструктури значно залежать темпи розвитку держави.

Маслова А.В. Исследование составляющих элементов инновационной инфраструктуры.

В статье рассмотрена классификация составляющих элементов инновационной инфраструктуры по различным видам классификационных признаков. Освещены проблемы развития инновационной инфраструктуры Украины, проанализировано современное состояние и основные элементы инновационной инфраструктуры, исследованы современные условия и направления развития инновационной деятельности украинских предприятий, определены значения государства в формировании и эффективном функционировании институциональной составляющей инновационной инфраструктуры Украины, предложены меры по повышению функционирования инновационной инфраструктуры страны. Постепенное вхождение Украины в мировое хозяйство и ее адаптация к требованиям европейского сообщества способствует формированию новых подходов к развитию инновационно-инвестиционной модели экономики. Инновационное развитие экономики комплексно объединяет производство, науку, образование, управление, финансы, культуру и другие составляющие общественной жизни. Неотъемлемой

составляющей стратегии инновационного развития экономики является инновационная политика, которая, прежде всего, основывается на создании благоприятного инвестиционного климата, а также формировании действенных структур для реализации и налаживания эффективного механизма взаимодействия между ними, то есть формирование благоприятных условий для функционирования субъектов инновационной деятельности и развития предпринимательства в инновационной сфере. Целью создания инфраструктуры является обеспечение эффективного механизма интеграции всех стадий инновационного процесса, сохранение и развитие инновационного потенциала страны, включая содействие научно-технической деятельности стимулирования производства наукоемкой продукции, внедрением в производство новых технологий, организационных и маркетинговых решений. От уровня развития инновационной инфраструктуры значительно зависят темпы развития государства.

Постановка проблеми. Створення інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності в Україні є на сьогодні найбільш актуальним питанням організаційної підтримки як вітчизняних наукових установ, так і бізнес організацій. Аналіз закордонного досвіду та національних особливостей виникнення та діяльності окремих елементів інноваційної інфраструктури дозволить сформулювати основні напрями її формування в інноваційній сфері України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники по-різному підходять до вирішення проблем розвитку та управління інноваційною інфраструктурою регіону. Зокрема самі елементи інноваційної інфраструктури різними вченими визначаються по-різному. Отже, цьому питанню присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних вчених: М. Канаєва [6], С. Ревуцький [3], Н. Краус [2], М. Макаренко. Але, дотепер вчені не дійшли до єдності в розумінні щодо змісту й складових елементів інноваційної інфраструктури, методів управління ними для досягнення конкурентоспроможності регіону та країни в цілому.

Мета статті. Провести дослідження складових елементів інноваційної інфраструктури.

Результати дослідження. Досвід розвинених країн світу свідчить, що в умовах глобальної конкуренції на ринку виграє той, хто має розвинену інноваційну інфраструктуру та розробив найбільш ефективний механізм управління інноваційною діяльністю.

Розуміння необхідності розвитку інноваційної інфраструктури в забезпеченні стійкості як окремих підприємств, галузі, так і економіки країни в цілому зумовлено глибокими структурними перетвореннями в економіці, високим ступенем зношення основних фондів, потребою промисловості в новітніх технологіях, кадрах, що забезпечують випуск конкурентоспроможної продукції; необхідністю збереження і розвитку науково-технічного потенціалу інноваційного підприємництва, запобігання витоку інтелектуальної власності і наукових кадрів за кордон, підвищення результативності та практичної значимості наукової діяльності.

Інноваційна інфраструктура є одним із базових понять інноваційної економіки. Та незважаючи на це, на цей час немає чіткого визначення нормативно-правовими актами України всіх елементів інноваційної інфраструктури, які підтримують розвиток і діяльність інновацій.

Інноваційна інфраструктура – сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо)[1].

Інноваційна інфраструктура – це юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, яка створена відповідно до законодавства, або об'єднання юридичних і фізичних осіб, яка діє на основі договору про сумісну діяльність, з визначеною галуззю діяльності та типом функціонування і орієнтованою на створення та впровадження у виробництво інноваційної продукції.

Аналіз завдань інноваційної інфраструктури дозволяє виокремити такі функції інноваційної інфраструктури [2]:

- забезпечення та підтримка зв'язків між підсистемами інноваційного процесу держави;
- координація взаємодії підсистем національної інноваційної системи;
- активізація науково-інноваційної діяльності підприємств;
- страхування суб'єктів науково-інноваційної діяльності;
- виробничо-технологічна, фінансово-кредитна, інформаційно-консультаційна та кадрова підтримка суб'єктів науково-інноваційної діяльності;
- стандартизація та сертифікація інноваційної продукції;
- кадрове забезпечення інноваційної інфраструктури;
- зниження ризику за рахунок диверсифікації учасників інноваційного процесу;
- активне регулювання інноваційного процесу.

Розвиток інноваційної інфраструктури є основною ланкою необхідного підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світовому ринку, зростання кількості інноваційно-активних підприємств; він забезпечує надання допомоги всім учасникам інноваційного процесу протягом усього шляху.

У країнах із високим інноваційним рівнем розвитку створено різні елементи інноваційної інфраструктури, такі як технопарки, наукові парки, бізнес-інкубатори. Вони базуються на національних особливостях діяльності у науково-технічній та інноваційній сферах.

На сьогоднішній день у світі функціонує близько 400 наукових парків та більше 700 діючих технопарків (на рис. 1 зображена кількість технопарків у деяких країнах світу станом на 2018 р.).

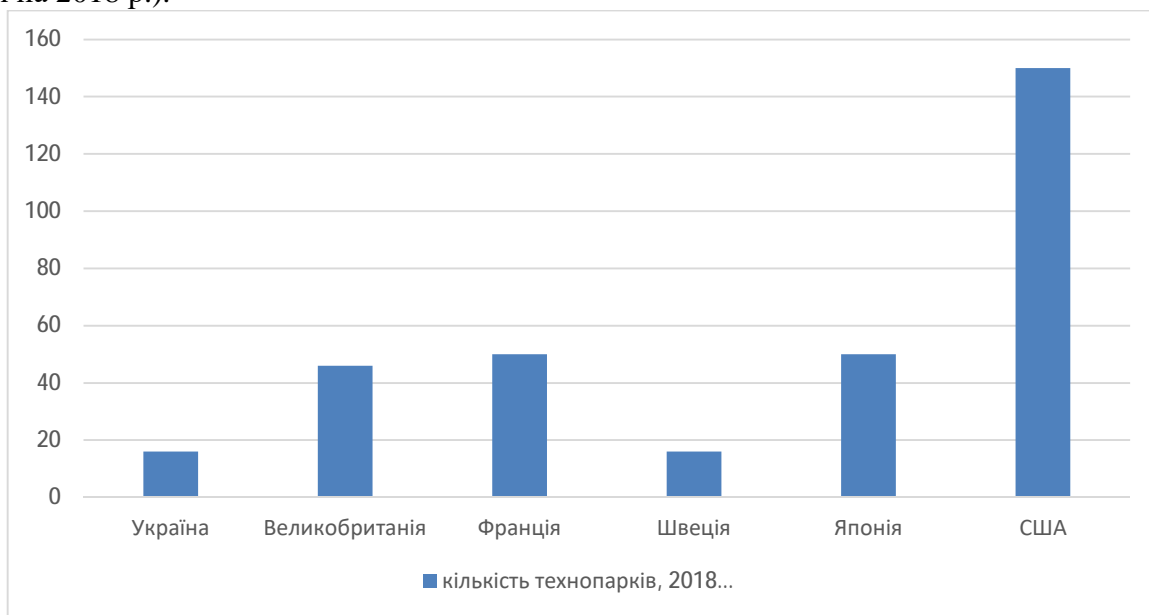

Рис. 1. Технопарки країн світу [3]

Слід зазначити, що в Україні створені та функціонують окремі види інноваційних структур. Зокрема, утворено 16 технопарків, 28 інноваційних бізнес-інкубаторів, 28 інноваційних центрів. При вищих навчальних закладах створені підрозділи з питань інтелектуальної власності, діють Український інститут науково-технічної інформації та 9 регіональних центрів науки, інновацій та інформатизації. Крім того, підприємства, що провадять інноваційну діяльність, користуються послугами консалтингових фірм та небанківських фінансових установ, але вони не можуть у повному обсязі задовольнити їх потреби. Значна кількість організацій, які повинні сприяти науково-технічній або інноваційній діяльності, не забезпечують покладених на них функцій. [4]

В Україні створення та розбудова наукових парків розпочалось у 2006 р. На сьогоднішній день їх кількість складає 25. Нажаль, обсяг виконаних в них робіт не дає високих результатів.

Робота винахідників, інноваторів, науковців, які мають науково-технічні розробки не підтримується належним чином. Освітній та науковий потенціал реалізуються не в повному обсязі, насамперед вищих навчальних закладів, не достатньо сформовано систему науково-технічної та економічної інформації, а також бази даних з питань технологій, науково-технічних розробок.

У 2017 році загальний обсяг витрат на виконання НДР власними силами організацій становив 13379,3 млн.грн, у тому числі витрати на оплату праці – 7152,9 млн.грн, інші поточні витрати – 5444,6 млн.грн, капітальні витрати – 781,8 млн.грн, з них витрати на придбання устаткування – 659,1 млн.грн. Зокрема, на рис. 2 зображено розподіл фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування у 2017 році.

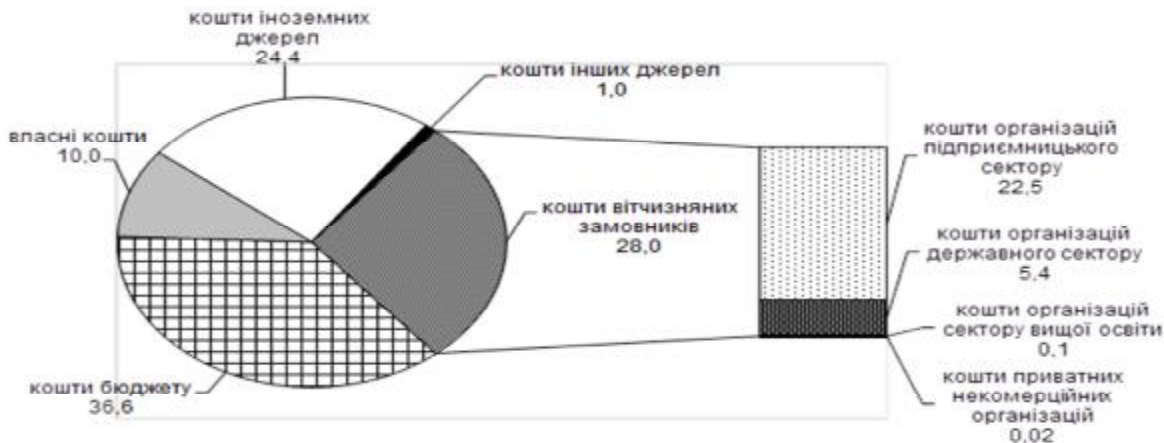

Рис. 2 Розподіл фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування у 2017 році, відсотків

За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,45%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16%. За даними 2016 року, частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,25%, Австрії – 3,09%, Німеччині – 2,94%, Данії – 2,87%, Фінляндії – 2,75%, Бельгії – 2,49%, Франції – 2,25%; меншою – у Македонії, Латвії, Румунії, Кіпрі та Мальті (від 0,43% до 0,61%).

Результати аналізу свідчать про відсутність належної підтримки інноваційної діяльності в країні, основною проблемою при цьому є відсутність сформованої інноваційної інфраструктури.

Сучасна ситуація у сфері створення та розвитку інноваційної інфраструктури характеризується наявністю низки причин.

Основними причинами, що гальмують розвиток вітчизняної промисловості, є низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних виробників, нерозвиненість внутрішнього ринку та його низька платоспроможність, відтік інтелектуального капіталу, застаріла інфраструктура, неефективність трансферу технологій.

Розвиток національної інноваційної інфраструктури має передбачати основні цілі та завдання діяльності її об'єктів, форми державної підтримки, джерела та порядок їх надання; розробку систем класифікації та державної акредитації для підтвердження рівня компетентності і відповідності діяльності об'єктів інноваційної інфраструктури заявленим цілям.

Аналіз законодавства з питань регулювання діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури свідчить про його недосконалість, фрагментарність, що стримує становлення і розвиток ефективної вітчизняної інноваційної інфраструктури.

Зокрема, порядок створення і діяльності окремих елементів інноваційної інфраструктури визначаються низкою законів України («Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про наукові парки», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки», «Про науковий парк «Київська політехніка» та ін.). Заходи з активізації розвитку інноваційної інфраструктури та системи трансферу технологій були передбачені Державною цільовою економічною програмою створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009 - 2013 роки, однак вони були виконані лише частково та без державної фінансової підтримки.

У таких важливих для розбудови інноваційної системи країни законодавчих актах, як закони «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» та «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» наявні лише окремі згадки про необхідність розвитку інноваційної інфраструктури.

Послідовність і змістовна зв'язаність між різними законодавчими та підзаконними актами у сфері розвитку інноваційної інфраструктури є слабкою. Так, перелік елементів інноваційної інфраструктури, визначених у різних нормативних актах, включає [5]:

- державні інноваційні фінансово-кредитні установи;
- венчурні компанії та фонди;
- зони інтенсивного науково-технічного розвитку (технополіси);
- соціотехнополіси;
- технологічні парки, наукові парки;
- інноваційні центри;
- бізнес-інкубатори (інноваційні, технологічні);
- центри високих інформаційних технологій;
- центри трансферу технологій;
- регіональні інноваційні кластери;
- бізнес-центри, консалтингові центри;
- інформаційні мережі науково-технічної інформації та інші.

Однак для переважної більшості з них не визначені як змістовне наповнення, так і порядок створення, особливості діяльності, механізми державного регулювання тощо.

Згідно з Концепцією Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009—2013 роки» інноваційна інфраструктура має наступні підсистеми: кадрова, територіальна, нормативно-правова, фінансово-економічна, виробничо-технологічна (рис. 3). За цією Програмою передбачається, що розвиток та забезпечення діяльності виробничо-технологічної підсистеми формують окремі елементи фінансово-економічної, нормативно-правової та кадрової підсистеми.

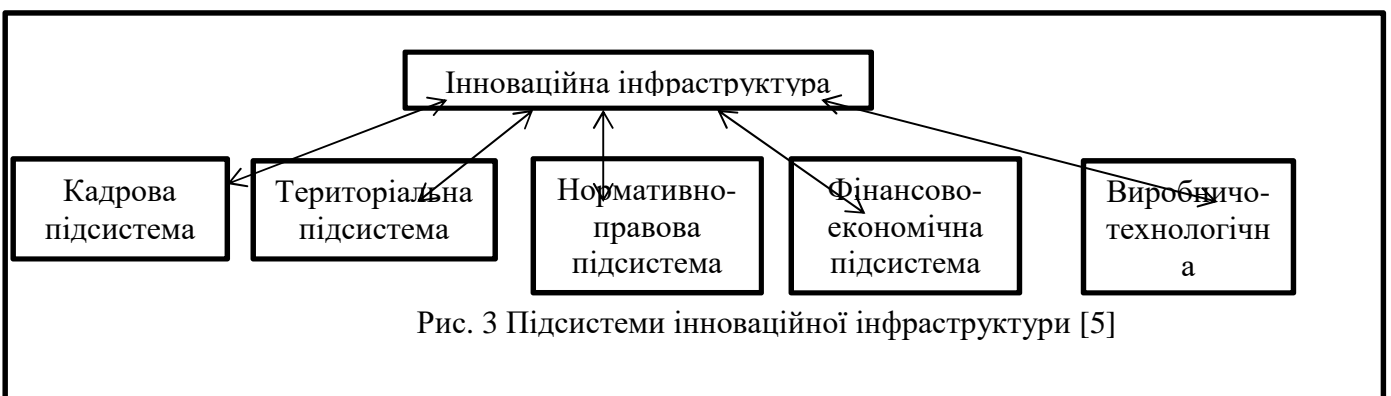

Рис. 3 Підсистеми інноваційної інфраструктури [5]

Кожна з цих підсистем має свої властивості та низку функцій. Так, наприклад, кадрова підсистема – це установи, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації персоналу в області інновацій, а також фахівців в області технологічного і наукового менеджменту; до виробничо-технологічної підсистеми відносять інноваційно-технологічні центри та технопарки, технологічні кластери, інноваційно-промислові комплекси тд.

Оскільки інноваційна інфраструктура є частиною ринкової інфраструктури, в ній можна виділити подібні елементи та блоки, такі як інституційний, інформаційний, ціноутворюючий, фінансовий, кадровий та інші. Таким чином, інноваційна інфраструктура має елементи загального та спеціального призначення, тобто загальні для всіх підсистем інфраструктури та специфічні – для інноваційної сфери.

Ще одною класифікаційною ознакою елементів інноваційної інфраструктури є вид послуг, що ними надаються. Вона полягає у розподілі основних функцій інноваційної інфраструктури, а саме забезпечуючій та посередницькій. На основі цього виділяють:

1. Інфраструктурні елементи, які спеціалізуються на безпосередньому забезпеченні функціонування суб'єктів інноваційної діяльності. До них відносяться фінансові, страхові, консалтингові установи, тобто організації, які надають послуги чи ресурси, що необхідні для функціонування суб'єктів інноваційної діяльності.

2. Посередницькі структури, діяльність яких передбачає налагодження інформаційних, кадрових, матеріальних, технічних потоків в сфері інновацій, тобто організації, які допомагають проводити відбір та просування інноваційної продукції на національні і світові ринки.

3. Інфраструктурні елементи, які створюють специфічні ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності, а також надають певні послуги, які стосуються результату науково-технічної діяльності (патентування, рецензування, експертиза). Дана складова більше стосується науково-технічної сфери, тому що обслуговує не інноваційне підприємство, а об'єкт її діяльності, тобто потреба у таких послугах виникає перед процесом виробничого та комерційного призначення. [6].

Висновок. Таким чином, важливим фактором, який сприяє розвитку високотехнологічної економіки, є створення інноваційної інфраструктури високого рівня. Метою створення інноваційної інфраструктури була інтенсифікація розробки та втілення у виробництво новітніх технологій.

У сучасних умовах розвитку економіки необхідно забезпечити продуктивний взаємозв'язок науково-технічних, інноваційних установ і організацій з безпосередніми виробниками продукції, товарів та послуг. Складові елементи інноваційної інфраструктури повинні тісно взаємодіяти з підприємствами з метою отримання зворотного зв'язку між наукою і інноваціями та виробництвом. Таким чином наукові установи будуть стимульовані на розробку та здійснення таких необхідних інновацій.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Краус Н. М. К 78 Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін: монографія. – Київ: ЦУЛ, 2015. – 596 с
3. Ревуцький С. Застосування інтелектуальної власності в умовах діяльності технопаркових інноваційних структур / С. Ревуцький // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2012. - № 1. - С. 63-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2012_1_9
4. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки" – http://corp.unicheck.com/library/viewer/web_source/543878464#
5. Державна цільова програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009-2013 рр.» // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 106.
6. М. Канаєва. Класифікація складових та елементів інноваційної інфраструктури Вісник КНЕУ Економіка. 99-100/2008 с. 35-40.

References (BSI):

1. Zakon Ukrainy` "Pro innovacijnu diyal`nist`" [Law of Ukraine "On Innovation Activity"] [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu do resursu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukraine]
2. Kraus N. M. K 78 Stanovlennya innovacijnoyi ekonomiky` v umovax insty`tucional`ny`x zmin: monografiya. [The formation of an innovative economy in conditions of institutional change] – Ky`yiv: CzUL, 2015. – 596 s [in Ukraine]
3. Revucz`ky`j S. Zastosuvannya intelektual`noyi vlasnosti v umovax diyal`nosti texnoparkovy`x innovacijny`x struktur / S. Revucz`ky`j // Teoriya i prakty`ka intelektual`noyi vlasnosti. [Application of intellectual property in the conditions of activity of technopark innovative structures] - 2012. - # 1. - S. 63-72. - Rezhy`m dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2012_1_9 [in Ukraine]
4. Pro sxvalennya koncepciyi Derzhavnoyi cil`ovoyi ekonomichnoyi programy` rozvy`tku innovacijnoyi infrastruktury` na 2017-2021 roky` "[On Approval of the Concept of the State Target Economic Program for the Development of Innovative Infrastructure for 2017-2021 years] [in Ukraine] http://corp.unicheck.com/library/viewer/web_source/543878464#
5. Derzhavna cil`ova programa «Stvorennya v Ukraini innovacijnoyi infrastruktury` na 2009-2013 rr.» [Creation of Innovation Infrastructure in Ukraine for 2009-2013] // Uryadovy`j kur`yer. – 2008. – # 106. [in Ukraine]
6. M. Kanayeva. Klasyfikaciya skladovy`x ta elementiv innovacijnoyi infrastruktury` [Classification of components and elements of innovation infrastructure] Visny`k KNEU Ekonomika. 99-100/2008 s. 35-40. [in Ukraine]

<https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7179065>

УДК 339.922

ОЦІНКА СТАНУ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ГОТЕЛЬНИХ МЕРЕЖ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНОГО ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Кальніцька М. О., старший викладач кафедри менеджменту та туристичного бізнесу, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Marina Kalnitskaya

M. Kalnitskaya, Evaluation of the development of international hotel chains in the process of formation of organizational and cultural resources of the international tourism business.

The article is an overview, the purpose of which is to assess the level of development of national and international hotel chains in Ukraine.

The advantages and disadvantages of creating hotel chains were defined. As international practice shows, the integration of tourist businesses into hotel chains leads to a reduction in total costs, allowing subjects to increase their competitiveness and move intensively on international markets. This led to the conclusion about the relevance of following international experience in the process of creating national hotel chains by combining entities into a single corporation. As a result of studying the market, a rating of hotel brands was compiled, where a comparison between national and international hotel brands in terms of the number of accommodation facilities represented on the tourist market was made. It was revealed that in the Ukrainian hotel business market the most widely represented are such national chains as Reikartz (22 hotels), Premier Hotels (12 hotels), Royal Hotels (11 hotels). But international hotel chains are rare - Radisson Blu (3 hotels), Hotel IBIS (3 hotels), Ramada (2 hotels). A comparative analysis made it possible to determine that the national hotel chains are more widespread due to obvious advantages (adaptation to the local market, awareness in the country's legislative base, a better understanding of local traditions, consumer characteristics, adaptation and quick response to market changes - is the cultural component of the business). A comparative analysis of the pricing policy of the subjects of the international hotel chain and national brands showed an advantage in favor of the latter. These results allow to conclude that the hotel services sector is at the development stage, however, despite certain advantages over the international tourism business, it is actively entering the Ukrainian market and faces a number of problems, the most important of which is the lack of a unified business strategy. Further research will focus on studying successful examples of international tourism business with the aim of developing recommendations for creating a mechanism for the development of organizational and cultural resources as a tool of the competitiveness of international business.

Кальніцька Марина Олександрівна. Оцінка стану розвитку міжнародних готельних мереж в процесі формування організаційно-культурних ресурсів міжнародного туристичного бізнесу.

Стаття носить оглядовий характер, метою якої є визначення стану розвитку національних та міжнародних готельних мереж в Україні. Визначено переваги та недоліки створення готельних мереж. Як свідчить міжнародна практика, об'єднання суб'єктів туристичного бізнесу в готельні мережі призводить до зниження загальних витрат, що дозволяє суб'єктам підвищувати свою конкурентоспроможність та інтенсивно просуватись на міжнародних ринках. Це дало змогу зробити висновок про актуальність запозичення міжнародного досвіду в процесі створення національних готельних мереж шляхом об'єднання суб'єктів в єдину корпорацію. В результаті вивчення ринку складено рейтинг готельних брендів, де зазначене порівняння національних та міжнародних готельних брендів з точки зору кількості представлених на туристичному ринку об'єктів розміщення. Виявлено, що на українському ринку готельного бізнесу найбільш широко представлені такі національні мережі, як Reikartz (22 готелі), Premier Hotels (12 готелів), Royal Hotels (11 готелів). Натомість міжнародні готельні мережі одиничні – Radisson Blu (3 готелі), Hotel IBIS (3 готелі), Ramada (2 готелі). Порівняльний аналіз дав змогу визначити, що більш розповсюджені національні мережі готелів, через очевидні переваги (адаптованість до місцевого ринку, обізнаність в законодавчій базі країни, краще розуміння місцевих традицій, особливостей споживачів, адаптованість та швидке реагування на зміни ринку – культурна складова бізнесу). Порівняльний аналіз цінової політики суб'єктів міжнародної готельної мережі та національного бренду показав перевагу на користь останнього. Зазначені результати дають змогу зробити висновок, що сектор готельних послуг знаходиться на стадії розвитку, проте, незважаючи на визначені переваги перед міжнародним туристичним бізнесом, що активно входить на український ринок, стикається з рядом проблем, найважливішою з яких є відсутність єдиної бізнес-стратегії. Подальші дослідження будуть направлені на вивчення успішних прикладів міжнародного туристичного бізнесу з метою розробки рекомендацій щодо створення механізму розвитку організаційно-культурних ресурсів як інструменту конкурентоспроможності бізнесу

Кальницькая Марина Александровна. Оценка развития международных отельных сетей в процессе формирования организационно-культурных ресурсов международного туристического бизнеса.

Статья носит обзорный характер, целью которой является оценка уровня развития национальных и международных гостиничных сетей в Украине. Определены преимущества и недостатки создания гостиничных сетей. Как показывает международная практика, объединение субъектов туристического бизнеса в гостиничные сети приводит к снижению общих затрат, позволяет субъектам повышать свою конкурентоспособность и интенсивно продвигаться на международных рынках. Это позволило сделать вывод об актуальности заимствования международного опыта в процессе создания национальных гостиничных сетей путем объединения субъектов в единую корпорацию. В результате изучения рынка составлен рейтинг гостиничных брендов, где проведено сравнение национальных и международных гостиничных брендов с точки зрения количества представленных на туристическом рынке объектов размещения. Выявлено, что на украинском рынке гостиничного бизнеса наиболее широко представлены такие национальные сети, как Reikartz (22 отеля), Premier Hotels (12 отелей), Royal Hotels (11 отелей). Зато международные гостиничные сети единичны - Radisson Blu (3 отеля), Hotel IBIS (3 отеля), Ramada (2 отеля). Сравнительный анализ позволил определить, что более распространенные национальные сети отелей, благодаря очевидным преимуществам (адаптация к местному рынку, осведомленность в законодательной базе страны, лучшее понимание местных традиций, особенностей потребителей, адаптация и быстрое реагирование на изменения рынка - культурная составляющая бизнеса). Сравнительный анализ ценовой политики субъектов международной гостиничной сети и национальных брендов показал перевес в пользу последнего. Указанные результаты позволяют сделать вывод, что сектор гостиничных услуг находится на стадии развития, однако, несмотря на определенные преимущества перед международным туристическим бизнесом, активно входит на украинский рынок, сталкивается с рядом проблем, важнейшей из которых является отсутствие единой бизнес-стратегии. Дальнейшие исследования будут направлены на изучение успешных примеров международного туристического бизнеса с целью разработки рекомендаций по созданию механизма развития организационно-культурных ресурсов как инструмента конкурентоспособности международного бизнеса.

Постановка проблеми. Поглиблення спеціалізації суб'єктів міжнародного туристичного бізнесу пов'язане з створенням міжнародних готельних мереж, які відіграють значну роль у розробці і просуванні високих стандартів обслуговування. Важливе значення у розвитку індустрії гостинності мають готельні мережі. Вони дозволяють просувати на світовий туристичний ринок високі стандарти обслуговування, а також сприяють підтримці готельного обслуговування туристів. Міжнародні готельні мережі сприяють поширенню і значному підвищенню рівня організації виробництва та обслуговування туристів, створення певного образу готельного обслуговування.

У сучасних умовах розвитку готельна індустрія характеризується високим рівнем конкуренції, підвищенням вимог до якості послуг, зростанням ступеня залежності від зовнішнього середовища. Особливої актуальності набувають питання формування готельних мереж з установленням єдиних стандартів обслуговування та централізованим наданням готелем значної кількості послуг.

Актуальність створення національних готельних мереж в Україні та забезпечення сприятливих умов для функціонування міжнародних готельних мереж обумовлена не тільки з погляду формування ділової й туристичної привабливості країни. Готельний бізнес є однією з важливих складових сфери послуг в Україні й ефективно його функціонування сприяє поживленню туристичної індустрії країни та окремих її регіонів. Поява на ринку готельних послуг національних та міжнародних мереж сприяє створенню адекватного міжнародного конкурентного середовища та підвищенню якості готельних послуг. У зв'язку з цим тема є актуальною та потребує подальших теоретичних та практичних розробок.

Дослідженнями діяльності національних та міжнародних готельних мереж, стратегіям їх розвитку присвятили праці такі провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, як: М. Аріфулін, К. Бардато, А. Башкова, А. Беляєв, М. Білан, Дж. Бордман, Є. Гараніна, П. Гроут, О. Гутник, В. Дас, Є. Замуруєва, Л. Іванова, Ю. Лапигін, Є. Лаптева, І. Олексін, А. Погодіна, І. Полчанінова, О. Ремеслова, А. Усіна, В. Шемракова. Однак недостатньої

уваги приділено сучасному стану розвитку національних та міжнародних готельних мереж на ринку України. В Україні постійно спостерігається тенденція збільшення кількості суб'єктів готельного бізнесу, що пов'язано з позитивними змінами в зовнішній політиці, збільшенням обсягу туристичних потоків і зростанням туристичної привабливості України, а також активізацією інтересу до нашої країни з боку міжнародних готельних операторів, які активно встановлюють контакти з українськими партнерами, що зацікавлені в реалізації готельних проєктів.

Метою роботи є дослідження особливостей формування і розвитку міжнародних та національних готельних мереж в Україні.

Результати дослідження. Готельна мережа передбачає об'єднання декількох суб'єктів у колективний бізнес, що проводиться під єдиним керівництвом, у межі єдиної концепції просування продукту і під спільною торговою маркою. Готелі в мережах можуть бути об'єднані в результаті будівництва та купівлі бізнесу готельною компанією; укладення з відомою готельною компанією – франчайзером угоди франчайзингу; підписання контракту на управління. У зв'язку з цим у складі мережі, крім повноправних членів, є асоційовані члени, які беруть участь у бізнесі на основі угоди франчайзингу. В таких випадках мережа не відповідає за втрати за франчайзинговими операціями і не має права на прибутки, за винятком суми за франчайзинговою угодою, яка йому належить. Значна частина підприємств таких славнозвісних ланцюгів, як Holiday Inn, Radisson Hotels, Ramada та ін., входить до їхнього складу на умовах договору франчайзингу.

Відмінність готельних мереж:

- дотримання єдиного архітектурного стилю;
- швидка ресстрація гостей;
- гнучка система тарифів;
- спеціальні номери для постійних клієнтів;
- наявність «шведського столу» (як правило, на сніданок);
- конференц-хол [1].

На даний момент на готельному ринку України існує три найбільш розвинуті національні готельні мережі. Найпершою в 2000 р. з'явилась мережа Premier Hotel, яка на сьогоднішній момент об'єднує 8 готелів категорії 4 та 5 зірок у п'яти містах України. У 2003 році почала свою діяльність готельна мережа Reikartz, яка нараховує 18 готелів категорій 3 – 4 зірки. Готелі цієї мережі знаходяться в Запоріжжі, Івано-Франківську, Кіровограді, Кривому Розі, Львові, Маріуполі, Миколаєві, Почаєві, Севастополі, Сумах, Харкові, Дніпропетровську, Житомирі, Жденево, Закарпатті, Кам'янці-Подільському, Києві та Львові. У 2005 році з'явилась Royal Hospitality Group – мережа 13 сучасних готелів європейського рівня. Готелі цієї мережі розташовані в Києві та таких рекреаційних зонах: Трускавець, Буковель [2].

За оцінками українських фахівців успішність готельного проєкту визначається трьома основними чинниками: стандартами і популярністю готельного оператора, який здійснюватиме управління готелем, якістю проектування і місцезрештування готелю. Важливо, щоб проєкт готелю був розроблений авторитетним архітектурним бюро, що має напрацьований досвід з проектування готельних об'єктів, а управляв готелем оператор зі світовим ім'ям. Причому саме цей оператор і визначає специфікації проєкту згідно своїм стандартам. Експерти також указують на важливість наявності значного незадоволеного попиту на готельні номери в тому регіоні, де намічено будівництво готелю.

Готельні мережі, що існують сьогодні в Україні можна поділити на дві групи:

- 1 група – відомі світові бренди;
- 2 група – національні ланцюги.

Стосовно 1 групи, найбільш відомі світові готельні мережі почали освоювати український ринок у зв'язку з затвердженням України, як країни для проведення фінальних матчів європейського чемпіонату з футболу у 2012 році.

Першовідкривачем стала група Rezidor, ключовим готельним брендом якої є Radisson SAS. Цій групі належать 2 готелі (у Києві).

Перший готель міжнародної мережі Radisson розташований у дипломатичній зоні Києва, побудований в 2005 році.

В готелі 255 просторих кімнат мебльованих в 3-х стилях: скандинавському, морському та італійському. Рестоан Bistro Cote Est на 85 місць з сучасною міжнародною кухнею; ресторан італійської кухні Mille Miglia Ristorante & Enoteca на 50 місць з винним баром; сигарний бар K Largo. Сніданки «Super Bufett Breakfast» включають 130 найменувань страв. В інфраструктурі готелю: оздоровчий клуб Race, оснащений зоною фітнесу, солярієм, фінської сауною та турецькою парною; бізнес-центр і 5 конференц-залів; парковка на 85 місць [8,9].

Архітектори SWECO (ведуча в Швеції консалтингова компанія) розробляють проект будівництва готелю Radisson SAS поблизу аеропорту «Бориспіль». Її фахівці проектують готель на 350 номерів з конференц-залами і SPA-комплексом.

Однією із перших готельних мереж, що почала освоювати кримські курорти, стала HELIOPARK Group, якій належить низка готелів у Росії, Україні і Німеччині.

Активнішу роботу на кримському ринку світових компаній по управлінню готелями утруднюють проблеми з орендою землі, слабо розвинена транспортна інфраструктура і низький рівень обслуговування в прилеглих до вже наявних готелів об'єктах торгівлі і ресторанного господарства [12, 13,14].

На основі даних офіційних сайтів готельних мереж нами було складено рейтинг готельних брендів, де зазначене порівняння національних та міжнародних готельних брендів з точки зору кількості представлених на туристичному ринку об'єктів розміщення (табл. 1).

Аналіз офіційних сайтів національних готельних мереж показав, що готелі Premier Hotel та Royal Hospitality Group розташовані в таких найбільших індустріальних містах України, як: Київ та Харків, а також рекреаційних зонах а містах Західної України. А готелі мережі Reikartz націлені й на такі області України, де потік туристів незначний. На даний момент – це мережа, яка найбільш динамічно розвивається, орієнтована на середній клас споживачів. Готелі цієї мережі охоплюють понад 50% регіонів України. Головною перевагою Reikartz є відсутність конкуренції.

Таблиця 1

Рейтинг національних та міжнародних готельних брендів за кількістю готелів в Україні

№	Національні бренди в Україні	Кількість готелів в Україні	Материнська компанія	№	Міжнародні бренди в Україні	Кількість готелів в Україні	Материнська компанія
1	Reikartz	22	Reikartz	1	Radisson Blu	3	Rezidor Hotel Group
2	Premier Hotels	12	Premier Hotels & Resorts	2	Hotel IBIS	3	Accor
3	Royal Hotels	11	Royal Hotels & Spa Resorts	3	Ramada	2	Wyndham Worldwide Corp
4	Чорне море	9	Black Sea Hotels Group	4	Hilton	1	Hilton Worldwide Holdings
5	Optima	5	Reikartz	5	Renaissance Hotels	1	Marriot International
6	Raziotel	5	Reikartz	6	Hyatt	1	Hyatt Hotels Corp

7	Premier Compass Hotels	4	Premier Hotels & Resorts	7	Sheraton	1	Starwood Hotels & Resorts
8	Senator Hotels & Apartments	3	Senator Hotels & Apartments	8	Aloft	1	Starwood Hotels & Resorts
9	Rekartz Collection	2	Reikartz	9	InterContinental	1	Intercontinental Hotels Group
10	Premier Palace Hotels	2	Premier Hotels & Resorts	10	Design Hotels	1	
11	VitaPark	1	Reikartz	11	Park Inn by Radisson	1	
				12	Holiday Inn Hotels & Resorts	1	Intercontinental Hotels Group

Джерело: складено на основі аналізу офіційних сайтів готельних мереж

Міжнародна практика свідчить, що об'єднане ведення господарської діяльності у готельному бізнесі більш економічно ефективніше, ніж управління незалежними готелями. Об'єднання готелів під єдиним управлінням у результаті дає значний ефект як власникам об'єктів, так і їх операторам. Головною перевагою, яку отримує готель, що входить до мережі є зниження загальних витрат, а це дозволяє суб'єктам підвищувати свою конкурентоспроможність та інтенсивно просуватись на міжнародних ринках.

Дослідження, проведені британськими фахівцями показали, що при об'єднанні готелів у мережі, прибутковість одного номера стає в середньому в 7 разів вище, ніж у незалежних готелях [3]. Саме тому створення готельних мереж із кожним роком набуває все більшої популярності. У той же час на міжнародному готельному ринку спостерігається тенденція до збільшення спеціалізованих готельних організацій.

Також необхідно зазначити, що національні готельні мережі мають ряд переваг порівняно з міжнародними, оскільки вони більш адаптовані до місцевого ринку, обізнані в законодавчій базі країни, краще розуміють місцеві традиції, особливості споживачів, адаптовані та швидко реагують на зміни ринку.

В Україні рейтингування за зірковою системою не дуже популярне. Наприклад, за даними сайту для резервування номерів booking.com, тільки 95% усіх представлених готелів мають рейтинг «зірок» (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл готелів за рейтингом «зірок»

Рейтинг за зірками	Кількість готелів	Частка, %
1 зірка	8	0,08
2 зірки	30	0,31
3 зірки	278	2,86
4 зірки	170	1,75
5 зірок	43	0,44
Немає рейтингу	9196	94,56
Всього	9725	100,00

Джерело: booking.com [21]

Суттєво відрізняється цінова політика мереж. Для порівняння обрано готель Radisson Blu Hotel та Royal Congress Gotel (табл. 3). Це п'ятизіркові готелі, які

розташовані в місті Києві. Номерний фонд Radisson Blu Hotel складає 255 номерів, а Royal Congress Gotel – 206 номерів.

Аналіз цін у готелях Radisson Blu Hotel та Royal Congress Gotel показав, що різниця у цінах на категорії номерів у готелі Royal Congress Gotel у декілька разів менше: категорія Standard на 2,82 % дешевше, ніж у готелі Radisson Blu Hotel. Аналогічна тенденція спостерігається в інших категоріях номерів, більш того, різниця у цінах ще вища. Слід зазначити, що ці готелі мають однаковий рівень якості обслуговування туристів, але, у той же час, рівень цін значно відрізняється. Тому сегмент споживачів готелю Royal Congress Gotel збільшується, оскільки цінова політика націлена не тільки на VIP-клієнтів, а і на середній клас. У зв'язку з цим конкурентоспроможність національного готелю зростає.

Таблиця 3

Цінова політика готелів Radisson Blu Hotel та Royal Congress Gotel

Назва готелю	Категорія номера	Radisson Blu Hotel	Royal Congress Gotel	Співвідношення цінової політики готелів, %
Ціна за одну ніч (в євро)	Standard	195	170	82%
	Junior Suite	320	195	39,06%
	Suite	487	220	54,87%
	Apartments	812	250	69,21

Джерело: складено автором на основі [4, 5]

Таким чином, стан національних та міжнародних готельних мереж в Україні знаходиться на стадії розвитку. Однак існує ряд проблем, які потребують негайного вирішення шляхом збільшення обсягів в'їзного туризму, надання готельних послуг на рівні сучасних міжнародних стандартів, підтримка суб'єктів готельних мереж, кваліфіковані фахівці у сфері готельного господарства, стабілізації економічної та політичної ситуації в країні.

Існують різні варіанти об'єднання:

1) готельні консорціуми (об'єднання декількох готелів і невеликих готельних груп різного класу);

2) сімейства або асоціації (об'єднують готелі, що відповідають певним вимогам);

3) готелі, об'єднані за принципом франчайзингу.

Також існують моделі готелів, що поділяються за характером взаємовідносин між власником готелю і управлінською ланкою готелі:

1) готелі, що знаходяться у розпорядженні власника (незалежні готелі):

а) перебувають під керуванням самого власника;

б) для управління яких залучаються фахівці-менеджери або управлінські компанії;

2) готелі, об'єднані в готельні ланцюги:

а) готелі, які об'єднані спільною власністю та, як наслідок, є повноправними членами мереж. Управління в такому випадку здійснюється адміністрацією мережі. Власники мають повне право на отримання прибутку;

б) готелі, які приєдналися до готельної мережі. Їх участь у бізнесі регулюється договором франшизи;

3) об'єднання готелів, кероване професійними готельними компаніями:

а) власник наділяє оператора повним правом керування власністю і не втручається в процес управління;

б) власник може втручатися в процес управління, контролюючи діяльність, і, як наслідок, несе відповідальність за фінансовими ризиками і здійснює всі операційні витрати з управління;

в) власник ретельно стежить за діяльністю керуючої компанії і через це змушений повністю звільнити її від відповідальності за результат роботи;

4) готелі, об'єднані між собою на комбінованих умовах;

5) готелі, які входять в об'єднання незалежних готелів. При входженні готелі в об'єднання вона зберігає здатність діяти самостійно в усьому. [6].

Готельні ланцюги об'єднують не тільки готелі, які є власністю тієї чи іншої мережі, але й входять до них на умовах франшизи (в даний час приблизно 80% готелів входять у ланцюги саме на правах франчайзингу).

Висновки. На сучасному етапі економічного розвитку в світі простежується тенденція росту сфери послуг. Україна, як країна з великим потенціалом, також схильна до цієї тенденції. Сектор готельних послуг є на сьогоднішній день найбільш динамічним сектором економіки України. Однак існує ряд проблем, в силу яких українські готелі стають неконкурентоспроможними в порівнянні з західними аналогами. Одна з найважливіших причин цього – відсутність в готельному бізнесі національних готельних мереж, які виробляли б єдину бізнес-стратегію, задовольняли існуючий попит та мали визначений рівень культури обслуговування, гідний світових стандартів. Це обумовлює необхідність дослідження даного питання та можливих перспектив розвитку національних і міжнародних мереж готелів в Україні, а також розвитку організаційно-культурних ресурсів туристичного бізнесу країни.

Слід зазначити, що при створенні готельних мереж національні готельні оператори стикаються з наступними проблемами:

1. Тенденція заповнення вітчизняних ніш іноземними операторами;
2. Незначне число національних операторів;
3. Насичення ринку в секторі п'яти - і чотиризіркових готелів;
4. Сектор готелів трьох зірок залишається незаповненим;
5. Зволікання у розвитку національних операторів;
6. Труднощі у взаємодії з державними структурами.

Наведені вище проблеми значно ускладнюють розвиток національних готельних мереж. Ключовим моментом є високий ризик ведення бізнесу в Україні, зокрема розгалужена бюрократична система, висока вартість земельних ділянок і складний доступ до них. Тому міжнародні мережі намагаються виходити на український ринок через місцевих партнерів, які мають земельні ділянки або знають, як полегшити і здешевити процедури погоджень. Такого роду ситуації сповільнюють розвиток міжнародного туристичного бізнесу.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Байлик С.І. Готельно господарство. Проблеми, перспективи, сертифікація. - Київ: ВІРА-Р, 2001. - 208 с
2. Туристичні потоки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія та практика / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 381 с.
4. Radisson Blu Hotel [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.radissonblu.ru/hotel-kiev>.
5. Royal Congress Gotel [Electronic resource]. – Access mode : <http://rhg.com.ua/congress/info.html>.
6. Міжнародні готельні мережі в Україні [Електронний ресурс]. - Український туризм. - 2005. - №5. - Режим доступу: <http://www.hoteliero.com/ru/articles/hotel-chains/>
7. Проблеми і перспективи розвитку готельного ринку України [Електронний ресурс]. - Сайт Work in Hotel. - 2010. - Режим доступу: <http://www.workinhotel.com/blogs/entry/1324/>
8. Аккорд Готелі [Електронний ресурс]. – Режимдоступу : <http://www.accord-hotels.com.ua/>.
9. Best Western Hotel Sevastopol [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.sevastopol-hotel.com.ua/>.
10. HELIOPARK Hotels & Resorts [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.heliopark.ru/>.

11. Hyatt Regency Kiev [Electronic resource]. – Access mode : <http://kiev.regency.hyatt.com/hyatt/hotels/index.jsp?null/>.
12. Rixos Hotel Prikarpatye [Electronic resource]. – Access mode : <http://rixos.com.ua/>.
13. Royal Congress Gotel [Electronic resource]. – Access mode : <http://rhg.com.ua/congress/info.html>.
14. Прем'єр Готелі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.premier-hotels.com.ua/>.

Ключові слова: готельні мережі, сфера послуг, міжнародний туристичний бізнес, національні готельні мережі, організаційно-культурні ресурси, міжнародні готельні мережі, франчайзинг, готельні бренди, рейтингування

Keywords: hotel chains, services, international tourism business, national hotel chains, organizational and cultural resources, international hotel chains, franchising, hotel brands, rating

Ключевые слова: сети отелей, сфера услуг, международный туристический бизнес, национальные сети отелей, организационно-культурные ресурсы, международные сети отелей, франчайзинг, отельные бренды, ранжирование

УДК 338.2

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ<https://orcid.org/0000-0002-3098-0105>**Череп Олександр Григорович**, д.е.н., доцент, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, cherep2508@gmail.com, +380951010381**Cherep Oleksandr**, PhD in Economics, Associated professor, Zaporizhzhia National University, m. Zaporizhzhia***O. Cherep, Improvement of the Innovative Activity Economic Mechanism of Industrial Enterprises.***

In the article the existing organizational and economic mechanisms of management of innovation activity are considered. Their advantages and disadvantages are highlighted. The economic mechanism of the innovative activity of an industrial enterprise is improved, which, unlike existing ones, is a complex, separate, adapted, dynamic system based on economic, financial, technological, production, marketing, legislative instruments that influence the implementation of the IA, includes information, social, the ecological component, contains functions, principles, methods, depends on the implementation of the process of managing the activities of the enterprise, the use of technological developments, innovations and allows regulatory Engage in economic relations between business entities on the condition of interaction between subjects and objects of the IA, taking into account the influence of the factors of influence on the development of EM, the development of the IA, and allows to create, use, disseminate innovative developments, improve the IA, obtain a cumulative economic effect, and is also a regulated and developed way of conducting an IA that aims to achieve the established goal on the basis of the implementation of the IA strategy in accordance with defined conditions of activity and innovation development not only of enterprises but also of society, considering the influence of competitive environment and interacts with management methods and innovations are part of the mechanism of economic enterprise.

Differentiated economic mechanism from organizational - aimed at achieving goals by regulating financial, industrial, technological, innovation, marketing activities, management development of the enterprise and does not include planning, organization, motivation, development of IA strategies, identification of ownership forms, implementation of measures to improve the security of the enterprise resources, methods and methods for making decisions on the implementation of the IA and their implementation.

Череп О.Г. Удосконалення економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств

У статті розглянуто існуючі організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю. Виділено їх переваги та недоліки. Удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, є складною відокремленою, адаптованою, динамічною системою, яка базується на економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментах, що впливають на здійснення ІД, включає інформаційну, соціальну, екологічну складову, містить функції, принципи, методи, залежить від здійснення процесу управління діяльністю підприємства, використання технологічних розробок, інновацій та дозволяє регулювати економічні відносини між суб'єктами господарювання за умови взаємодії суб'єктів та об'єктів ІД, врахування дії факторів впливу на розробку ЕМ, розвиток ІД та дає змогу створити, використати, розповсюдити інноваційні розробки, покращити ІД, отримати сукупний економічний ефект, а також є регульованим та розвинутим способом проведення ІД, який спрямований на досягнення сформованої мети на підставі реалізації стратегії ІД відповідно до визначених умов діяльності та інноваційного розвитку не лише підприємства, але й суспільства, враховує вплив конкурентного середовища та взаємодіє з методами управління інноваціями і є складовою господарського механізму підприємства.

Визначено відмінність економічного механізму від організаційного – спрямований на досягнення цілей шляхом регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, управління розвитком підприємства та не охоплює планування, організацію, мотивацію, розробку стратегій ІД, визначення форм власності, здійснення заходів щодо покращення забезпеченості підприємства ресурсами, методи і способи прийняття рішень ІД та їх реалізації.

А. Череп. Совершенствование экономического механизма инновационной деятельности промышленных предприятий

В статье рассмотрены существующие организационно-экономические механизмы управления инновационной деятельностью. Выделены их преимущества и недостатки. Усовершенствован

экономический механизм инновационной деятельности промышленного предприятия, который, в отличие от существующих, является сложной отделенной, адаптированной, динамичной системой, основанной на экономических, финансовых, технологических, производственных, маркетинговых, законодательных инструментах, влияющих на осуществление ИД, включая информационную, социальную, экологическую составляющую, содержит функции, принципы, методы, зависит от осуществления процесса управления деятельностью предприятия, использования технологических разработок, инноваций и позволяет регулировать экономические отношения между субъектами хозяйствования при условии взаимодействия субъектов и объектов ИД, учитывая действие факторов влияния на разработку ЭМ, развитие ИД и позволяет создать, использовать, распространить инновационные разработки, улучшить ИД, получить совокупный экономический эффект, а также является регулируемым и развитым способом проведения ИД, который направлен на достижение поставленной цели на основании реализации стратегии ИД в соответствии с определенными условиями деятельности и инновационного развития не только предприятия, но и общества, учитывает влияние конкурентной среды и взаимодействует с методами управления инновациями и является составной хозяйственного механизма предприятия.

Определено отличие экономического механизма от организационного - направлен на достижение целей путем регулирования финансовой, производственной, технологической, инновационной, маркетинговой деятельности, управления развитием предприятия и не охватывает планирование, организацию, мотивацию, разработку стратегий ИД, определение форм собственности, осуществление мероприятий по улучшению обеспеченности предприятия ресурсами, методы и способы принятия решений ИД и их реализации.

Постановка проблеми. Проведення інноваційної політики на підприємстві дозволить проаналізувати ефективність існуючих інноваційних технологій, виготовити новий товар, оцінити потреби споживачів, дослідити сформований попит, сприяти реалізації продукції, встановити рівень інноваційного потенціалу. В свою чергу, формування економічного механізму ІД є передумовою інноваційного розвитку в контексті підвищення ефективності ІД, показників діяльності, впровадження інновацій, виготовлення продукції, управління економічним розвитком. Обґрунтоване використання в діяльності підприємств економічного механізму ІД забезпечить наступне: застосування системи страхування ризиків ІД; система підвищення кваліфікації працівників та обмін досвідом; регулювання рівня цін на промислові вироби; взаємодія держави з підприємствами з приводу покращення ІД; просування товару та рекламні заходи; фінансування проведення науково-дослідних робіт, впровадження розробок, виготовлення продукції з новими властивостями; раціональність розподілу ресурсів; задоволення інтересів учасників ІД; тривалий період використання ЕМ; захист від факторів внутрішнього середовища.

Тому, розробка та подальше використання економічного механізму ІД промислових підприємств є важливим завданням не лише для окремих суб'єктів господарювання, але й для регіону, країни, що свідчить про необхідність інноваційного розвитку, використання досвіду зарубіжних країн, освоєння нововведень, застосування ресурсного потенціалу, розробки програм залучення інновацій на всіх рівнях функціонування, фінансової підтримки ІД, оцінки довгострокових перспектив діяльності, діагностики впливу ризиків та можливих напрямів ІД (Череп та ін., 2010b).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість вітчизняних вчених зосереджують увагу на вивченні питань побудови, формування, використання організаційно-економічного механізму ІД, економічного механізму управління інноваційним процесом, управління ІД, механізму зростання прибутковості, визначенні проблем щодо їх впровадження на різних підприємствах, але розвиток економічного механізму ІД на промислових підприємствах залишається не достатньо вивченим. Серед науковців вагомий внесок у дослідження складових організаційно-економічного механізму ІД здійснили: Бреус С.В., Дідченко О.І. та Костомаха О.М., Долгошея Н.О., Кирик О.А., Кіпіоро І.М., Коваль А.А., Микитюк П.П., Сенів Б.Г., Мірошніченко О.Ю., Карюк В.І., Савченко О.В., Соловійов В.П., Славута О.Ю., Турило А.А., Черепанова В.О., Тивончук С.О., Тивончук Я.О., Кіпіоро І.М.

Мета статті – проаналізувати існуючі організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю, чітко виділити при цьому відмінні риси

організаційно-економічних та економічних механізмів. Враховуючи результати аналізу удосконалити економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства.

Результати дослідження. У своєму дослідженні Черепанова В.О. [1, с. 21-23] проаналізувала сутність економічного механізму інноваційного розвитку та процес його формування. В дослідженні економічний механізм інноваційного розвитку розглядався як складова частина господарського механізму та використання якого відбувалося шляхом застосування методів управління з метою активізації роботи персоналу, прискорення впровадження інноваційних технологій (рис. 1).

Серед елементів механізму було визначено: процес управління, забезпечення інформацією, фінансами, матеріалами, технологією, планування та організація діяльності, доцільність залучення інновацій. Серед підсистем механізму вагому роль мають: контроль за розвитком підприємства; стимулювання персоналу; наявність фінансів; інформаційне середовище; прогнозування інноваційного розвитку. Недоліком даного підходу є неврахування в економічному механізмі дії ризиків, невизначеності подальшого розвитку, змінності цілей діяльності підприємства.

Рис. 1. Складові економічного механізму інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Ілляшенко та Росохата, 2015; Черепанова, 2012, с. 21-23)

Зовсім протилежного підходу дотримувалися Ілляшенко Н.С. та Росохата А.С. [2], які при побудові організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку врахували процес прогнозування інноваційного розвитку та визначили необхідність управління ним. Особливістю даного механізму є врахування організаційних та економічних важелів, здійснення управління інноваційним розвитком, що дозволяє покращити діяльність підприємства, сформувати конкурентні переваги, підвищити інноваційний потенціал. До основних елементів механізму було віднесено (рис. 1): підсистему інформаційного забезпечення (фактори зовнішнього і внутрішнього середовища); керуюча підсистема (власники підприємства, які здійснюють планування, організацію, мотивацію, контроль ІД); керована підсистема (визначення напрямів

інноваційного розвитку); підсистема цілей (формування завдань, визначення місії); підсистема прогнозування напрямів інноваційного розвитку (принципи, функції, етапи реалізації, формування рекомендацій, прийняття рішень щодо інноваційного розвитку); функціональна підсистема (маркетинг, організація ІД, планування, прогнозування); контролінг. Перевагою проаналізованого механізму, на нашу думку, є використання підсистем управління, функцій та принципів, здійснення прогнозування перспектив інноваційного розвитку, злагодженість роботи всіх елементів, врахування впливу факторів оточуючого середовища.

Тивончук С.О., Тивончук Я.О. розробили підходи до формування механізму активізації інноваційного розвитку підприємства, який дозволить подолати технологічне відставання, впровадити інновації у виробництво, організувати інноваційну діяльність (рис. 2).

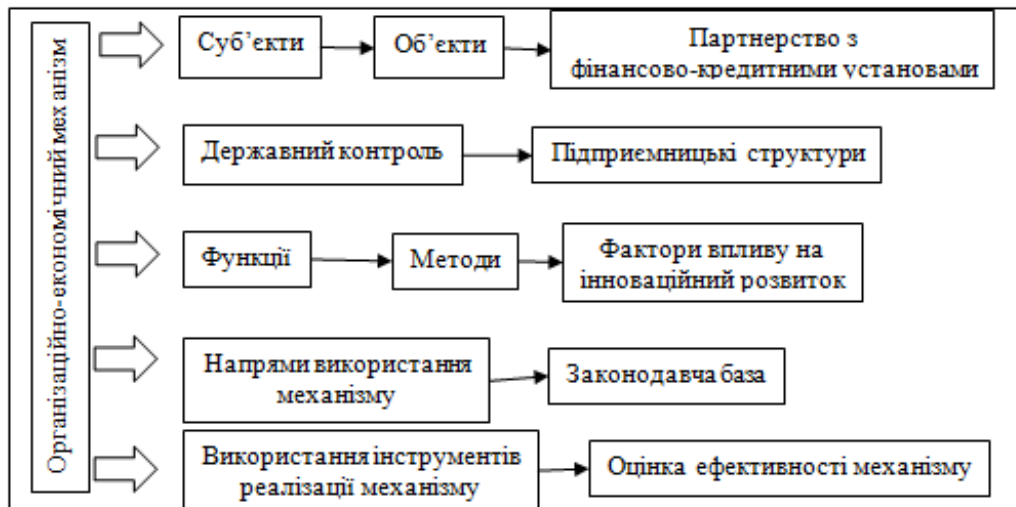

Рис. 2. Складові організаційно-економічного механізму активізації інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Тивончук та Тивончук, 2013, с. 101-104)

Авторами було розглянуто етапи підвищення ефективності використання інновацій, як передумови покращення інноваційного розвитку, серед яких: доцільність залучення інновацій; збір та обробка інформації про існуючі нововведення; аналіз забезпеченості ресурсами, визначення впливу факторів оточуючого середовища, визначення ринків збуту продукції; реалізація інноваційної стратегії, використання інновацій; здійснення контролю, оцінка результатів. Серед елементів механізму було визначено: об'єкти, суб'єкти; державне управління; підприємницькі структури; партнерство; функції (планування, організація, мотивація, контроль); методи (страхування, кредитування, коригування цін, державний контроль, податковий тиск); фактори, що сприяють інноваційному розвитку; напрями використання механізму; законодавча база; інструменти впровадження механізму. Впровадження механізму сприятиме активізації інноваційної діяльності, виготовленню інноваційної продукції відповідно до потреб споживача, налагодженню партнерських взаємовідносин підприємства, але авторами не відображено вибір інноваційних стратегій, процес їх реалізації та доцільність прогнозування результатів інноваційного розвитку.

Досить цікавого підходу щодо розробки економічного механізму ІД дотримувалася Кирик О.А. [4, с. 75-76], яка розглядала його як сукупність методів, принципів, засобів, яких слід дотримуватися при здійсненні інноваційної діяльності, що дозволяє покращити інноваційний розвиток, впровадити інноваційні технології з метою задоволення потреб споживачів, зміцнення конкурентних позицій на ринку (рис. 3).

До складових економічного механізму було включено: функції, принципи, методи, інтереси, елементи. Серед елементів економічного механізму ІД визначено: фінансування інноваційного розвитку; управління інноваціями; маркетинг; державна підтримка; пошук інновацій; використання інновацій; розробка інноваційного проекту. Відзначимо, що використання економічного механізму дозволить адаптувати ІД до мінливості факторів зовнішнього середовища, задовольнити потреби власників підприємства, використати інноваційну стратегію, приймати ефективні інноваційні рішення. Недоліком проаналізованого підходу є неврахування при побудові механізму етапу прогнозування інноваційного розвитку, здійснення державного контролю за ІД, використання інструментів реалізації механізму.

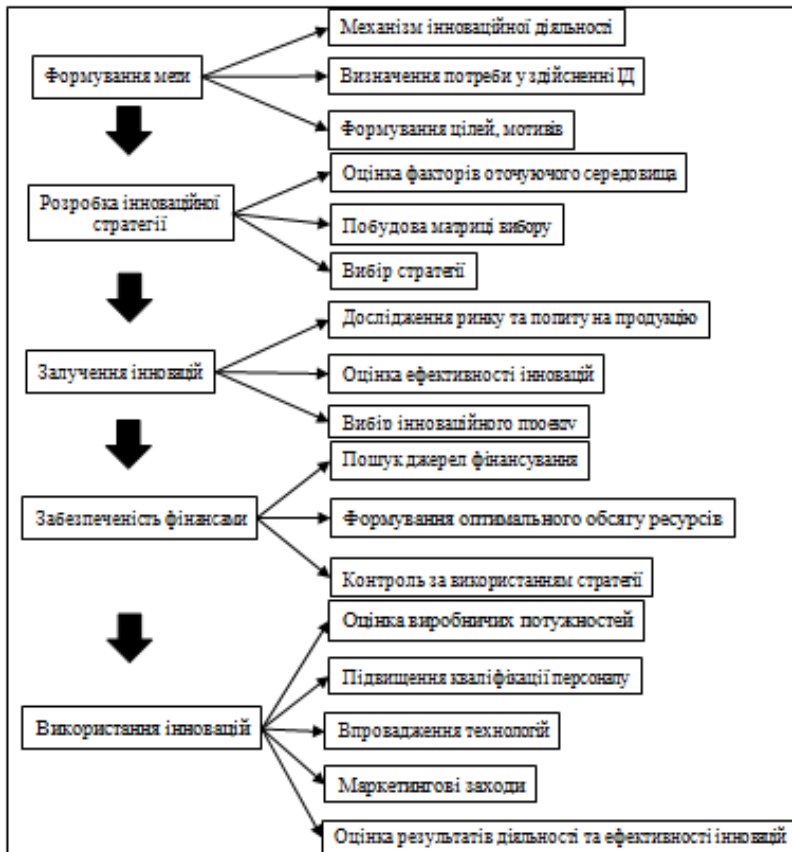

Рис. 3. Схема побудови економічного механізму інноваційної діяльності
Примітка: побудовано автором на основі (Кирик, 2015b, с. 75-76)

Інший автор Кіпіоро І.М. [5, с. 46-48] запропонувала модель побудови організаційно-економічного механізму інвестиційно-інноваційного розвитку, яка ґрунтується на використанні методів, важелів, інструментів, організаційних та економічних принципів, коригуванні напрямів розвитку з метою отримання позитивних результатів діяльності. В основу організаційно-економічного механізму покладено чотири блоки, а саме: оцінка перспектив розвитку ІД (аналіз рівня інвестиційної активності підприємства, дослідження зовнішнього середовища впливу на ІД, оцінка забезпеченості ресурсами, встановлення перспектив інноваційного розвитку, розрахунок ефективності ІД); використання інструментів (страхування, податкові зобов'язання, законодавча база, мотивація, маркетинг, ціноутворення, прогнозування, фінансова допомога); забезпеченість інвестиціями (позикові кошти, інвестиційні ресурси, власні ресурси, субсидії); функціональне призначення (корегування механізму, контроль за інноваційним розвитком, використання принципів, аналіз динаміки інвестиційно-інноваційної діяльності). Перевагою даного підходу є можливість підвищення конкурентоспроможності підприємства, модернізація виробництва, підвищення розвитку ІД.

На підставі узагальнення підходів вчених, було з'ясовано, що відсутній ефективний механізм розвитку ІД та існуючі механізми є недовірними для промислових підприємств. В проаналізованих організаційно-економічних механізмах ІД не визначено доцільність формування економічного механізму, як окремої складової господарського механізму, розмежування організаційного та економічного механізмів, цільову спрямованість механізму та очікуваний економічний ефект, досягненню якого має сприяти застосування ЕМ, не відображено підсистеми формування та використання механізму, інвестиційну спрямованість та послідовність впровадження в практичну діяльність промислових підприємств і тому нами було доповнено економічний механізм ІД [6, с. 6-7].

Отже, удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, є складною відокремленою, адаптованою, динамічною системою, яка базується на економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментах, що впливають на здійснення ІД, включає інформаційну, соціальну, екологічну складову, містить функції, принципи, методи, залежить від здійснення процесу управління діяльністю підприємства, використання технологічних розробок, інновацій та дозволяє регулювати економічні відносини між суб'єктами господарювання за умови взаємодії суб'єктів та об'єктів ІД, врахування дії факторів впливу на розробку ЕМ, розвиток ІД та дає змогу створити, використати, розповсюдити інноваційні розробки, покращити ІД, отримати сукупний економічний ефект, а також є регульованим та розвинутим способом проведення ІД, який спрямований на досягнення сформованої мети на підставі реалізації стратегії ІД відповідно до визначених умов діяльності та інноваційного розвитку не лише підприємства, але й суспільства, враховує вплив конкурентного середовища та взаємодіє з методами управління інноваціями і є складовою господарського механізму підприємства.

Зауважимо, що відмінністю економічного механізму від організаційного є те, що він спрямований на досягнення цілей шляхом регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, управління розвитком підприємства та не охоплює планування, організацію, мотивацію, розробку стратегій ІД, визначення форм власності, здійснення заходів щодо покращення забезпеченості підприємства ресурсами, методи і способи прийняття рішень ІД та їх реалізації.

Висновки. Автором у статті розглянуто існуючі організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю, виділено їх переваги та недоліки. Удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, перевагою якого є те, що в ньому використано методи, принципи, норми діяльності, визначено напрями інноваційної діяльності, враховано можливість зміни цілей діяльності з метою отримання очікуваних результатів, мотивації працівників та зацікавленості у виготовленні товару, організації господарського процесу. Одночасно, ЕМІД взаємодіє з іншими механізмами підприємства, що свідчить про доцільність розвитку і використання ЕМ чи його покращення відповідно до потреб підприємства. Даний механізм складається із підсистем, які пов'язані між собою та дозволяють покращити розвиток і використання економічного механізму, налагодити інвестиційну діяльність промислового підприємства за умови їх дотримання у встановленій послідовності.

Список використаних джерел:

1. Черепанова, В.О., Лисаченко, П.О. та Подрез, О.І., 2012. Економічний механізм інноваційного розвитку підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес та ефективність виробництва, [online] № 25, с. 21–24. Доступно: <<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/9916?offset=20>>
2. Ілляшенко, І.О., 2013. Формування організаційно-економічного механізму стратегічного управління природно-техногенною та екологічною безпекою на засадах сталого розвитку. Ефективна економіка, [online] № 1. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_12> [Дата звернення 25 Вересня 2017].
3. Ілляшенко Н.С. та Росохата А.С., 2015. Формування організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства. Ефективна економіка, [online] № 1. Доступно: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3737>

4. Кирик, О.А., 2015а. Економічний механізм інноваційної діяльності авіакомпаній. Кандидат наук: 08.00.04. Національний авіаційний університет, 246 с.
5. Кіпіоро, І.М., 2015. Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Кандидат наук: 08.00.04. Уманський національний університет садівництва, 235 с.
6. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2016б. Формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування з урахуванням їх сучасного стану. Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки: II Міжнародна науково-практична конференція. Київ, Україна, 23 Квітень 2016. Київ: Академія муніципального управління.

Referenses (BCI):

1. V.O. Cherepanov, P.O. Ly`sachenko and O.I. Podrez, "Ekonomichny`j mexanizm innovacijnogo rozvy`tku pidpry`emstva," *Visny`k Nacional`nogo texnichnogo universy`tetu «XPI»: zb. nauk. pr. Temat. vy`p.: Texnichny`j progres ta efekty`vnist` vy`robny`cztva*, 2012, no. 25, s. 21–24. Electronic resource, access: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/9916?offset=20> [in Ukrainian].
2. I.O. Illyashenko, "Formuvannya organizacijno-ekonomichnogo mexanizmu strategichnogo upravlinnya pry`rodno-texnogennoyu ta ekologichnoyu bezpekoju na zasadaх stalogo rozvy`tku." *Efekty`vna ekonomika*, 2013, no. 1. Electronic resource, access: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_12 [in Ukrainian].
3. N.S. Illyashenko and A.S. Rosoxata, "Formuvannya organizacijno-ekonomichnogo mexanizmu prognozuvannya perspekty`vny`x napryamiv innovacijnogo rozvy`tku promy`slovogo pidpry`emstva", *Efekty`vna ekonomika*, 2015, no. 1. Electronic resource, access: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3737> [in Ukrainian].
4. O.A. Ky`ry`k (2015), "Ekonomichny`j mexanizm innovacijnoyi diyal`nosti aviakompanij". *Kandy`dat nauk: 08.00.04. Nacional`ny`j aviacijny`j universy`tet*, 246 c. [in Ukrainian].
5. I.M. Kipioro (2015), "Organizacijno-ekonomichny`j mexanizm rozvy`tku innovacijno-investy`cijnoyi diyal`nosti sil`s`kogospodars`ky`x pidpry`emstv". *Kandy`dat nauk: 08.00.04. Umans`ky`j nacional`ny`j universy`tet sadivny`cztva*, 235 c. [in Ukrainian].
6. O.G. Cherep and D.I. Babmindra (2016), "Formuvannya ekonomichnogo mexanizmu innovacijnoyi diyal`nosti pidpry`emstv mashynobuduvannya z uraxuvannyam yix suchasnoho stanu". *Finansy` v umovax modernizaciyi regional`noyi ekonomiky`*: II Mizhnarodna naukovoprakty`chna konferenciya. Ky`yiv, Ukrayina, 23 Kviten` 2016. Ky`yiv: Akademiya munitsy`pal`nogo upravlinnya. [in Ukrainian].

Keywords: economic mechanism, innovation activity, industrial enterprises, development, components of the mechanism, innovation strategy.

Ключові слова: економічний механізм, інноваційна діяльність, промислові підприємства, розвиток, складові механізму, стратегії інноваційної діяльності.

Ключевые слова: экономический механизм, инновационная деятельность, промышленные предприятия, развитие, составляющие механизма, стратегии инновационной деятельности.

Рецензент: М. М. Іванов, д.е.н., професор, Запорізький національний університет

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7201656>

УДК 336.7

СИНДИКОВАНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ<http://orcid.org/0000-0003-1716-8144>

Омельченко Людмила Сергіївна, к.е.н., доцент, завідувачий кафедрою «Фінанси і банківська справа», Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет»

Кравченко Таїсія Дмитрівна, старший викладач кафедри «Фінанси і банківська справа», Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет»

Ludmila Omelchenko, Ph.D., Associate Professor, Head of the Chair of the department "Finance and Banking" of the "Priazovskyi State Technical University"

Taisiia Kravchenko, senior Professor, department of Finance and Banking, Priazovskyi State Technical University

L. Omelchenko, T. Kravchenko. Syndicated crediting as innovative financial instrument for the commercial banks of Ukraine

The article is devoted to research of features and advantages of the international syndicated crediting and necessity of its distribution in the Ukrainian commercial banks as an innovative financial instrument, which provides going of domestic borrowers into the international markets of capitals. This article outlines the basic problems which the participants of domestic credit market run into. Reasons of lack of long-term resources are exposed in the commercial banks of Ukraine in relation to providing of the investment crediting of large borrowers and especially large-scale investment projects. The features of syndicated credits and a mechanism over of the syndicated crediting are lighted up. Reasons which hinder to development of the syndicated crediting in home banks are exposed. Factors, which restrain development of the bank crediting of investment projects in the conditions of financial globalization, were find out. The necessity of expansion of practice of the international syndicated crediting is shown by the association of domestic and foreign banks at the market of financial services in syndicates for the grant of credit lines to the borrowers due to the incorporated resources. That can become an exit from a difficult situation of insufficient resource providing of commercial banks. Examples of successful collaboration of the Ukrainian and foreign banks are made on crediting of business. Outlined requirement of international financial organizations EBRD and international financial institutions in area of co-financing. Pre-conditions are certain for forming of effectively functioning market of the syndicated crediting in Ukraine. Ukraine banks in modern conditions infrequently use such instrument of bringing in of resources, as syndicated crediting, without regard to the row of obvious advantages. Exactly commercial banks could redistribute the received resources as syndicated credits among small and middle business, thereby promoting to their development.

Омельченко Л.С., Кравченко Т.Д. Синдиковане кредитування як інноваційний фінансовий інструмент для комерційних банків України

Стаття присвячена дослідженню особливостей і переваг міжнародного синдикованого кредитування та необхідності його поширення в українських комерційних банках в якості інноваційного фінансового інструменту, що забезпечує вихід вітчизняних позичальників на міжнародні ринки капіталів. Окреслено основні проблеми, з якими стикаються учасники вітчизняного кредитного ринку. Розкрито причини нестачі ресурсів в комерційних банках України щодо забезпечення інвестиційного кредитування великих позичальників і особливо широкомасштабних інвестиційних проектів. Висвітлені особливості синдикованих кредитів та наведено механізм синдикованого кредитування. Розкрито причини, що перешкоджають розвитку синдикованого кредитування у вітчизняних банках. Установлені фактори, що стримують розвиток банківського кредитування інвестиційних проектів в умовах фінансової глобалізації. Показана необхідність розширення практики міжнародного синдикованого кредитування шляхом об'єднання вітчизняних і іноземних банків на ринку фінансових послуг в синдикати для надання кредитних ліній позичальникам за рахунок об'єднаних ресурсів, що може стати виходом зі складної ситуації з недостатнім ресурсним забезпеченням комерційних банків. Наведено приклади успішної співпраці українських і зарубіжних банків із кредитування бізнесу. Окреслені вимоги міжнародних фінансових установ ЕБРР та МФІ щодо софінансування. Визначено передумови для формування ефективно функціонуючого ринку синдикованого кредитування в Україні.

Банки України в сучасних умовах нечасто використовують такий інструмент залучення ресурсів як синдиковане кредитування, попри ряд очевидних переваг. Саме комерційні банки могли б перерозподіляти

отримані ресурси у вигляді синдигованих кредитів серед малих і середніх підприємств, тим самим сприяючи їх розвитку.

Омельченко Л. С., Кравченко Т.Д. Синдицированное кредитование как инновационный финансовый инструмент для коммерческих банков Украины

Статья посвящена исследованию особенностей и преимуществ международного синдицированного кредитования и необходимости его распространения в украинских коммерческих банках в качестве инновационного финансового инструмента, который обеспечивает выход отечественных заемщиков на международные рынки капиталов. Очерчены основные проблемы, с которыми сталкиваются участники отечественного кредитного рынка. Раскрыты причины недостатка долгосрочных ресурсов в коммерческих банках Украины относительно обеспечения инвестиционного кредитования крупных заемщиков и особенно широкомасштабных инвестиционных проектов. Освещены особенности синдицированных кредитов и приведен механизм синдицированного кредитования. Раскрыты причины, которые препятствуют развитию синдицированного кредитования в отечественных банках. Установлены факторы, которые сдерживают развитие банковского кредитования инвестиционных проектов в условиях финансовой глобализации. Показана необходимость расширения практики международного синдицированного кредитования путем объединения отечественных и иностранных банков на рынке финансовых услуг в синдикаты для предоставления кредитных линий заемщикам за счет объединенных ресурсов, что может стать выходом из сложной ситуации с недостаточным ресурсным обеспечением коммерческих банков. Приведены примеры успешного сотрудничества украинских и зарубежных банков по кредитованию бизнеса. Очерчены требования международных финансовых организаций ЕБРР и МФИ в области софинансирования. Определены предпосылки для формирования эффективно функционирующего рынка синдицированного кредитования в Украине. Банки Украины в современных условиях нечасто используют такой инструмент привлечения ресурсов, как синдицированное кредитование, невзирая на ряд очевидных преимуществ. Именно коммерческие банки могли бы перераспределять полученные ресурсы в виде синдицированных кредитов среди малого и среднего бизнеса, способствуя, тем самым, их развитию.

Постановка проблеми. Для активізації інноваційного розвитку національної економіки потрібне залучення значних об'ємів фінансування. Проблема пошуку ефективних джерел фінансування постає особливо гостро в умовах скорочення пропозиції капіталу внаслідок економічної кризи. Це висуває нові вимоги для подальшого посилення ролі і реального вкладу банківської системи в прискоренні інноваційного розвитку і підвищення конкурентоспроможності національної економіки, у тому числі шляхом розширення фінансових інструментів для корпоративних позичальників.

На сучасному етапі у межах світового господарства набула поширення практика об'єднання банків та інших фінансових установ різних країн у міжнародні синдикати для кредитування капіталомістких проектів у довгостроковому періоді та диверсифікації ризиків. Синдиговані кредити, що передбачають видачу кредитних коштів одному позичальнику декількома кредиторами, сьогодні перетворились на один із найважливіших інструментів залучення довгострокових фінансових ресурсів на світовому ринку кредитування. Завдяки очевидним перевагам синдигованого кредитування спостерігається тенденція швидкого зростання обсягів синдикативних угод, фінансуються масштабні інвестиційні проекти у багатьох країнах світу.

На українському ринку синдиговане кредитування сьогодні ще не отримало широкого поширення. Прикладів створення міжнародних синдикатів за участю українських банків немає, але синдикативне об'єднання банків неминуче. За наявності обмеженості комерційних банків України в довгострокових інвестиційних ресурсах синдикативні кредити можуть стати ефективним інноваційним інструментом залучення фінансових ресурсів в економіку України.

Нагальна необхідність дослідження особливостей і переваг міжнародного синдигованого кредитування та умов виходу українських позичальників на ринки міжнародного синдигованого кредитування зумовлює актуальність цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вдосконалення кредитування українськими комерційними банками, в тому числі, за рахунок застосування інноваційних фінансових інструментів, в останні роки привертають особливу увагу економістів, котрі досліджують проблеми підвищення ефективності функціонування банківської сфери.

Проблема ресурсного забезпечення в банках України кредитного процесу та необхідність активізації інвестиційного кредитування висвітлена в роботах таких науковців, як Андрос С.В., Вергелес В., Квасний Л. Г., Майорова Т. В., Міщенко В.І., Циганов С. А., Яншина А.М. та ін.

Проте, ця проблема є досить актуальною, тому що залишаються досі не вирішеними питання щодо становлення та розвитку синдикативного кредиту в Україні.

Виділення невирішеної проблеми. Проблема ресурсного забезпечення кредитування широкомасштабних інвестиційних проектів залишається невирішеною, тим більше з огляду на динаміку розвитку цих процесів у світових банківських системах. Тому на сьогодні сформувалася нагальна потреба у поглиблених наукових дослідженнях практики міжнародного синдикативного кредитування з метою забезпечення виходу українських позичальників на міжнародні ринки капіталів.

Мета статті полягає у дослідженні та висвітленні особливостей синдикативного кредитування для розширення можливостей вітчизняної економіки залучати додаткові фінансові ресурси на ринках капіталів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Успішний вихід української економіки з кризи багато в чому залежить від проведення банками ефективної кредитної політики, оскільки вітчизняний бізнес потребує значних кредитних ресурсів. В сучасних умовах в країні триває процес відновлення виробництва, з'являється дедалі більше привабливих для нового кредитування компаній, які звертаються до банків з проханнями отримання великих кредитів. Ці кредити спрямовуються на фінансування заходів щодо створення нових виробництв, освоєння землі, розвитку бізнесу та ін. Одже, активізація кредитування банками України - це ключовою пріоритет їх діяльності, але ефективна кредитна політика залежить, в першу чергу, від наявності ресурсів.

Сьогодні фондування банківського сектора стає стабільнішим завдяки поверненню у банки депозитів населення і припливу коштів бізнесу. Таким чином, фондування банків відбувається переважно за рахунок внутрішніх джерел. Але внутрішніх ресурсів українських банків недостатньо для забезпечення фінансування великого бізнесу і особливо широкомасштабних інвестиційних проектів. Навіть системним банкам важко кредитувати підприємства у значних об'ємах і на значний термін через брак ресурсів і значні ризики.

Джерелом поповнення ресурсних портфелів комерційних банків може стати, по-перше, злиття банків, в результаті чого фінансовий потенціал знов створеної структури збільшується, і по-друге – об'єднання банків на ринку фінансових послуг в синдикати або консорціуми для спільного кредитування[1].

На нашу думку, банкам вигідніше використовувати механізм синдикуваного кредитування, тому що перший варіант складніший, дорожчий і не дасть бажаного результату. Розширення практики міжнародного синдикуваного кредитування шляхом об'єднання вітчизняних і іноземних банків на ринку фінансових послуг в синдикати для надання кредитних ліній позичальникам за рахунок об'єднаних ресурсів може стати виходом зі складної ситуації.

В даний час консорціумне або синдикуване кредитування не отримало широкого поширення на українському ринку. Серед причин, що перешкоджають розвитку синдикуваного кредитування можна виділити наступні:

- недостатньо розвинена нормативна база для синдикуваних кредитів;
- переважна орієнтація українських банків на балансові показники при оцінці ризику;
- недостатня орієнтація на максимізацію прибутку за рахунок комісійних доходів порівняно з іноземними банками;
- недостатньо розвинений ризик-менеджмент для активного управління кредитними портфелями;

- корумпованість великого бізнесу;
- нестача в банках фахівців з цього виду кредитування.

Синдикати створюються для кредитування великих інвестиційних проектів, фінансування яких не під силу окремо взятим банкам. Переваги синдикованого кредитування проявляють себе і в тому, що об'єднання банків у синдикати дозволяє банкам і їх клієнтам уникати жорстких обмежень НБУ щодо кредитування «в одні руки». Інсайтери при цьому отримують доступ до безлімітного фінансування. Примітно, що банківський синдикат не є юридичною особою, а його учасники повинні тільки координувати свої дії, але головне – банківський синдикат сам по собі не є об'єктом моніторингу з боку НБУ. Існують проблеми, що виникають у процесі створення синдикатів, це можливий перехід клієнтів до банку-партнера; трудомісткість технології надання кредиту через домовленість про розподіл повноважень при виборі провідного банку або банку-координатора; громізка процедура роботи банків-партнерів з клієнтом щодо переваг на видачу кредиту або стягнення предмету застави; забюрократизованість системи кредитування; розподіл ризиків неповернення кредиту між кредиторами та ін. Та, незважаючи на ці та інші проблеми, синдикативне об'єднання банків для подолання законодавчих і нормативних заборон неминуче [6].

Українські банки намагалися надавати синдиковані, точніше консорціумні, кредити, проте зіткнулися з рядом вище названих проблем. Наприклад, виникла проблема узгодженості відносно розподілу ризиків, викликаних неповерненням кредиту. Законодавчого врегулювання цього питання немає. Крім того в сучасних реаліях для спільного кредитування існує загроза "переманювання" клієнтів з одного банку в інший. Тому банки іноді намагаються самостійно задовольнити потреби клієнтів, але брак ресурсів не дає їм змоги це здійснити. Відсутність досвіду і взаємної довіри на фінансовому ринку призвели до того, що вітчизняні банки, якщо і намагаються надавати синдиковані кредити, то співпрацюють тільки усередині країни. Прикладів створення синдикатів з іноземними банками в Україні немає [1].

Особливістю синдикованого кредиту як форми міжнародного банківського кредитування являється те, що один позичальник отримує кредит від групи банків-кредиторів, тобто від синдикату (консорціуму, клубу). На сучасному світовому ринку капіталів більше 1200 міжнародних банків беруть участь в наданні синдикованих кредитів. Ці банки спеціалізуються на окремих регіональних ринках, таких як Європа, Північна Америка, Латинська Америка, Південно-східна Азія, Африка, Східна Європа і країни СНД, Арабський - Азія і Північна Африка.

Спеціалізовані міжнародні фінансові інститути (МФІ), які фінансують інвестиційні проекти в Україні, – це Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) і Міжнародні фінансові корпорації (МФК), а також Фонд чистих технологій, який, на відміну від ЄБРР і МФК, не має свого адміністративного апарату. Кошти Фонду чистих технологій можуть бути використані для фінансування інвестиційних проектів уповноваженими на це організаціями. В Україні такими є ЄБРР і МФК.

Структура кредитів ЄБРР має високу міру гнучкості, що дозволяє задовольняти потреби клієнтів при реалізації проектів. ЄБРР представляє свої пропозиції по валюті кредиту і процентним ставкам. Основою при кредитуванні служить прогнозований рух грошових коштів у рамках проекту і здатність клієнта погасити кредит у погоджені терміни. ЄБРР може узяти на себе кредитний ризик повністю або частково синдикувати його на ринку. Забезпеченням кредиту може служити майно позичальника, і кредит може бути конвертований в акції, або прив'язаний до акціонерного капіталу. Усі деталі узгоджуються з клієнтом у кожному конкретному випадку.

ЄБРР прагне розширювати і поглиблювати базу співфінансування, збільшуючи для цього число комерційних кредитних організацій, впроваджуючи нові схеми співфінансування і притягаючи нові країни на ринок. Проявляючи гнучкість і відгукуєчись на потреби ринку, ЄБРР прагне максимізувати джерела кредитування для

клієнтів і розробляти найбільш зручні для них форми фінансування. З пропонуванних видів співфінансування можна відмітити кредити, коли ЄБРР фінансує частину кредиту своїми засобами, а решту синдикує через комерційні кредитні організації, паралельні кредити, гарантії експортно-кредитних агентств, страхування політичних ризиків, кредити і вкладення в акції з боку міжнародних фінансових організацій, а також безвідплатні позики. Спільно з іншими організаціями ЄБРР працює над розширенням каналів фінансування і поліпшенням інвестиційного клімату в регіоні операцій [10].

Аналіз розвитку банківського сектора в Україні за останні роки свідчить про те, що на українському ринку успішно працюють іноземні банки, що також, на наш погляд, може стати передумовою їх співробітництва з вітчизняними банками у синдикуваному кредитуванні. Залучити кошти на розширення успішно функціонуючого бізнесу в сучасних умовах можна, і цьому є приклади. Так, Міжнародна фінансова корпорація (IFC) та УкргазБанк у 2016 році підписали угоду щодо спрощення доступу до фінансування для компаній, які запроваджують відновлювальні та енергозберігаючі технології. IFC допоможе УкргазБанку наростити обсяги кредитування для малого і середнього бізнесу та корпоративних клієнтів у таких сферах, як енергоефективність, відновлювані джерела енергії, ефективне використання водних ресурсів та переробка відходів [11].

У листопаді 2017г Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) надав чотирирічний кредит в гривні ПроКредит Банку Україна (Київ) на суму, еквівалентну \$25 млн. Для ЄБРР цей кредит стане одним з перших кредитів в гривні для комерційних банків в Україні і першим синтетичним фінансуванням в місцевій валюті, захеджированим через валютний своп з фондом ТСХ. Цей механізм дозволить забезпечити кредитування малого і середнього підприємництва в Україні в місцевій валюті. Грантове фінансування, надане Інвестиційним фондом сусідства ЄС, допоможе зменшити процентну ставку хеджування валютного ризику, що понизить вартість фінансування в гривні.

Залучення кредитів в гривні є зручнішим для потенційних позичальників, оскільки не створює для них валютних ризиків. Цей кредит підтримує стратегію розвитку ПроКредит Банку, спрямовану на розширення кредитування малого і середнього бізнесу, в якому в Україні існує велика потреба. "Ми упевнені, що інструмент, який ми для цього використовуємо, має хороший потенціал і сприятиме розвитку кредитування в місцевій валюті в цій країні", - цитує прес-служба ЄБРР керуючого директора ЄБРР в країнах Східної Європи і Кавказу Франсиса Малижа. Розташований в Нідерландах, ТСХ є спеціальним фондом, який пропонує позабіржові деривати для хеджування валютних ризиків і ризиків зміни процентних ставок. Його акціонерами є більшість великих світових фінансових установ розвитку і ряд спеціалізованих мікрофінансових інвесторів. ПроКредит Банк заснований в 2001 році. Його прямими акціонерами за станом на 1 січня 2017 року були ProCredit Holding, якому належало 86,0485% акцій і KfW Reconstruction Credit Institute (обидва Німеччина), з долею 13,9515%. В той же час, враховуючи, що 80% акцій KfW і 14,52% ProCredit Holding належить уряду Німеччини, 23,9468% акцій ПроКредит Банку опосередковано знаходиться у власності Федеральною республіки [12].

Необхідно відмітити, що міжнародні фінансові інститути сьогодні негативно ставляться до великого українського бізнесу. Причина в тому, що МФІ фінансують великі інвестиційні проекти за умови прозорої репутації їхніх власників. Натомість корупційне походження більшої частини українських капіталів є основним стримуючим фактором для звернення за фінансуванням до МФІ.

На відміну від МФІ, МФК при прямому кредитуванні може профінансувати до 25%, а ЄБРР до 35% потреб інвестиційного проекту, решту коштів власники інвестиційного проекту повинні шукати з інших джерел. Крім того, ЄБРР і МФК виставляють жорсткі вимоги до співвідношення позикового і власного капіталу інвестиційного проекту, яке на практиці означає, що до звернення до них за кредитом, потрібно мати власних коштів на суму не менше 30% вартості інвестиційного проекту.

Хоча ставка по кредиту в цих організаціях становить 7–9% річних, термін – не менше 5 років, але цих вимог достатньо, щоб зробити недоступним фінансування для більшості українських інвестиційних проектів[2]. В цих умовах міжнародне синдиковане кредитування може стати одним з перспективних і найгнучкіших фінансових інструментів, тим більше, що багато фінансових інструментів, які застосовують на міжнародних ринках, поступово входять в практику операцій вітчизняних банків.

У міжнародній банківській практиці участь в кредитуванні є загальноприйнятим способом синдикованого кредитування. В Україні цей механізм ще не відпрацьований. Тому треба ввести законодавчі акти, що банком-кредитором у такому разі може бути як український уповноважений банк, так і іноземний, поряд з українськими банками-учасниками. Це означає, що у разі, якщо український позичальник звертається до вітчизняного банку із заявкою про надання кредиту у великих розмірах, останній може звернутися як до вітчизняних банків, так і до іноземних з пропозицією створити банківський синдикат для надання кредиту, і навпаки.

При участі у фондуванні банк-учасник надає банку-кредиторові депозит в розмірі, що не перевищує суму кредиту, а сам кредит надається банком-кредитором або за рахунок власних засобів, або за рахунок вже розміщеного депозиту. Зобов'язання банку-кредитора полягає в тому, що він повинен повернути банку-учасникові депозит і виплатити відсотки.

Таким чином, міжнародне синдиковане кредитування може стати одним із методів залучення іноземних інвестицій, які є особливо актуальними для української економіки на сучасному етапі її функціонування.

Тенденції функціонування ринку синдикованого кредитування найближчими роками зумовлюватимуться потребами вітчизняної економіки в значних об'ємах синдикованих позик в національній валюті. Недостатність попиту - ще одна проблема, яка перешкоджає розвитку синдикованого кредитування. Вона базується на відсутності інформації серед позичальників щодо можливості отримання кредитів за методом синдикованого кредитування.

Висновки та пропозиції. На підставі проведеного дослідження практики використання синдикативних кредитів, слід зазначити, що, на наш погляд, з урахуванням збільшення попиту на залучені ресурси в значних об'ємах, бажанням банків використовувати нові фінансові інструменти, можна допустити, що механізми синдикованого кредитування можуть широко застосовуватися на українському ринку фінансових послуг.

Для цього потрібно:

- нове нормативно-правове забезпечення механізму синдикованого кредитування;
- розуміння банками того, що монопольне обслуговування клієнта у процесах фінансування крупних проектів не дасть їм бажаного ефекту;
- вивчення практики міжнародного синдикованого кредитування вітчизняними банками;
- популяризація цього методу кредитування серед потенційних позичальників;
- стимулювання попиту потенційних позичальників.

Особливо привабливою для позичальника в процесі синдикованого кредитування може стати вартість таких кредитів, що є дешевшею за внутрішні довгострокові кредити, через дешевші залучені ресурси.

Завдання, які стоять перед економікою України, полягають в активному виході українських позичальників на вітчизняний і міжнародні ринки капіталів.

Банки України в сучасних умовах нечасто використовують такий інструмент залучення ресурсів як синдиковане кредитування, попри ряд очевидних переваг. Саме комерційні банки могли б перерозподіляти отримані ресурси у вигляді синдикованих кредитів серед малих і середніх підприємств, тим самим сприяючи їх розвитку. Отримані синдиковані кредити найбільший вплив справляють на показники рентабельності та

прибутковості комерційних банків та є одним з факторів нарощення їх активів та кредитного портфеля.

Список використаних джерел

1. Квасний Л. Г., Шербан О. Я. Проблемы синдицированного кредитования в Украине // Бизнес Информ. – 2011. – №7(2). – С. 128–130.
2. Андрос С.В. Банківське кредитування інвестиційних проектів у реаліях фінансового ринку // Бизнес Информ. – 2016. – №7(2). – С. 128–130
3. Циганов С. А. Особливості формування ринку синдицированого кредитування у країнах із трансформаційною економікою / С. А. Циганов, А. М. Янишина // Фінанси України. - 2008. - №8. - С. 11-19
4. Клепиков А. Кредитование инвестиционных проектов: формула успеха [Электронный ресурс] / А. Клепиков. – Режим доступа : <http://www.old.rcb.ru/Archive/articles.asp?id=4785>.
5. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні : монографія / Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2013. – 332 с.
6. Вергелес В. Консорциумные кредиты [Электронный ресурс] / В. Вергелес, В. Погремушный // Газета «БИЗНЕС». – Режим доступа : http://www.uabanker.net/daily/2006/05/051006_0930.shtml
7. Синдицированное кредитування [Електронний ресурс] /інформаційне агентство “Cbonds” - Mode of access: <http://ua.cbonds.info/>
8. Доступность кредитов для крупных проектов возрастет / [Электронный ресурс] Url: <http://www.audit-it.ru/news/finance/820923.html>
9. Инвестиционные кредиты [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : <https://www.priorbank.by/investment-loans>.
10. Финансирование с участием ЕБРР –ЕБРД [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : <https://www.ebrd.com/downloads/research/>
Банку України [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : <https://interfax.com.ua/factsheets/guider.pdf>
11. Укргазбанк буде кредитувати «зелені» проекти [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступа : <https://interfax.com.ua/news/economic/html>.
12. ЕБРР предоставляет кредит в гривне ProKredit [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступа : <news/economic/463267.html>

References (BSI):

1. Kvasniy L.G., Sherban O.J. Problemy syndykovanoho kredyтуvannya v Ukraini //Business Inform/- 2011. – №7(2). – S. 128–130.
2. Andros S.V. Bankivske kredyтуvannya investitsionnyh projektov v realiyah finansovogo rynku // Business Inform/- 2016. – №7(2). – s. 128–130
3. Tsiganov S. A. Osoblyvosti formuvannya rynku syndykovanoho kredyтуvannya u krayinah iz transformatsiynoyu ekonomikoju Finansy Ukrainy // Finance of Ukraine- 2008-№8- s.11-19.
4. Klepikov A. Kredytovanie investitsionnyh projektov: formula uspeha [Elektronny resurs] / A. Klepikov.- Mode of access: <http://www.old.rcb.ru/Archive/articles.asp?id=4785>.
5. Majorova T.V. Investitsionny protses i finansovo-kreditni vasheli yogo aktyvysatsii v Ukraini: monografiya / T.V.Majorova. – K.: KNEU, 2013.-332s.
6. Vergeles V. Konsortsiunnyje kredyty [Elektronny resurs] / V. Vergeles, V. Pogremushny // Gazeta “Businnes”.- Mode of access: http://www.uabanker.net/daily/2006/05/051006_0930.shtml
7. Syndykovane kredyтуvannya [Elektronny resurs] / informatsijne agentstvo “Cbonds” - Mode of access: <http://ua.cbonds.info/>
8. Dostupnost kreditov dla krupnih projektov vozrastet / [Elektronny resurs] / Url: <http://www.audit-it.ru/news/finance/820923.html>
9. Investitsionnye kredyty / [Elektronny resurs]. – 2017. – Mode of access: <https://www.priorbank.by/investment-loans>.
10. Finansirovaniye s uchastiyem ЕБРР –ЕБРД / [Elektronny resurs] – 2017. – Mode of access: <https://www.ebrd.com/downloads/research/>
11. Ukgazbank bude kredyтуvaty “zeleni” proekty / [Elektronny resurs] – 2016. – Mode of access: <https://interfax.com.ua/news/economic/html>.
12. EBRR predostavljaet kredit v grivne ProKredit / [Elektronny resurs] – 2017. – Mode of access: <news/economic/463267.html>

Keywords: syndicated crediting, innovative financial instrument, credit market, long-term resources, investment projects

Ключові слова: синдикативне кредитування, інноваційний фінансовий інструмент, кредитний ринок, довгострокові ресурси, інвестиційний проект

Ключевые слова: синдикативное кредитование, инновационный финансовый инструмент, кредитный рынок, долгосрочные ресурсы, инвестиционный проект

УДК 174

ЭТИКА И ЭТИКЕТ БИЗНЕСМЕНА

Зусин Владимир Яковлевич, д.т.н., профессор кафедры «Финансы и банковское дело» Приазовский государственный технический университет МОН Украины, г. Мариуполь, zusin_w_ja@pstu.edu, +380676224022

Vladimir Zusin, Doctor of Technical Sciences, Professor, Department of Finance and Banking, Priazovsky State Technical University, MES of Ukraine

V. Zusin, Ethics and etiquette of businessman.

Basic principles of businessman ethic code are considered in the article, main descriptions of etiquette, providing the increase of his image in the business world are distinguished; important description of businessman ethics is his fight against a corruption, observance of current legislation; it is shown that for a successful economic collaboration abroad, a businessman must know and observe the national features of etiquette of business communication; ethics and etiquette a businessman is necessary to observe not only on the formal meeting and negotiations but also at a subsequent communication in informal terms.

Зусин В.Я. Этика и этикет бизнесмена.

В статье рассмотрены основные принципы этического кодекса бизнесмена, выделены главные характеристики этикета, обеспечивающие повышение его имиджа в деловом мире; отмечено, что важной характеристикой этики бизнесмена является его борьба с коррупцией, соблюдение действующего законодательства; показано, что для успешного экономического сотрудничества за рубежом, бизнесмену необходимо знать и соблюдать национальные особенности этикета делового общения; отмечено, что этику и этикет бизнесмену следует соблюдать не только на официальных встречах и переговорах, но и при последующем общении в неформальных условиях.

Зусін В.Я. Етика і етикет бізнесмена.

У статті розглянуті основні принципи етичного кодексу бізнесмена, виділені головні характеристики етикету, що забезпечують підвищення його іміджу у діловому світі; відмічено, що важливою характеристикою етики бізнесмена є його боротьба з корупцією, дотримання чинного законодавства; показано, що для успішного економічного співробітництва за кордоном, бізнесменіві необхідно знати і дотримуватися національних особливостей етикету ділового спілкування; відмічено, що етику і етикет бізнесменіві слід дотримуватися не лише на офіційних зустрічах і переговорах, але і при подальшому спілкуванні в неформальних умовах.

Постановка проблемы. На современном этапе развития Украины необходимо использовать все возможные пути повышения экономических показателей. Значительные экономические потери происходят ввиду недостаточного уровня этики и культуры общения бизнесменов, их деловой активности. Поэтому проблема повышения этики и этикета бизнесменов актуальна и является одним из резервов подъема экономических показателей бизнеса и экономики страны в целом.

Анализ последних достижений и публикаций. Вопросам повышения этики и этикета делового общения бизнесменов на теоретическом и практическом уровне посвящены научные разработки украинских и зарубежных авторов, а именно: Э.А.Уткина, Д.Карнеги, М.А.Блюм, В.Я.Зусина, Г.Н.Смирнова, А.Ю. Шепелевой и других.

Цель статьи – улучшить этику общения и деловой этикет бизнесменов с целью повышения экономической эффективности их работы.

Изложение основного материала. В современных условиях развитие мировой и национальной экономики тесно увязано с деловыми отношениями, требующими не только профессионализма, но и этики и этикета деловых отношений.

Каждый из участников деловых отношений в бизнесе ориентирован на достижение конкретных целей, получение конечных результатов - получение максимальной прибыли при минимизации экономических и финансовых рисков.

Деловые отношения являются многоплановым процессом, включающим коммерческие, правовые, дипломатические, экономические, финансовые, этические. Для достижения успехов требуется компетентность в сфере деловых отношений не только конкретного бизнесмена, но и тех людей, которые способствуют развитию бизнеса (менеджеры, организаторы, экономисты, финансисты, производственники и т.д.)

Развитие деловых отношений в бизнесе требует взаимосвязи и взаимодействия партнеров, обмена информацией.

Общение партнеров предполагает установление контактов друг с другом, сотрудничество для совместной деятельности, направленное на получение наилучших результатов с одной и другой стороны. А для этого должно быть понимание друг друга, вежливое отношение, соблюдение правил этики и этикета.

В последнее время уделяется много внимания вопросам этики и этикета в бизнесе именно потому, что от умения общения зависит в большей степени успех или неуспех в бизнесе, а в меньшей степени от профессиональных знаний.

Значимость соблюдения правил этики и этикета делового общения можно наблюдать в любой сфере бизнеса, например в банковском бизнесе.

Банковские продукты получают все большее развитие, в том числе и для населения. Люди все чаще прибегают к банковским услугам. И от поведения сотрудников банка зависит придет в этот банк данный клиент или уйдет в другой банк, где сотрудники банка не отвергнут его, а приложат все усилия для удержания клиента, формируя тем самым не только свой имидж, но и банка.

Таким образом, реальные ситуации свидетельствуют, что неэтичное поведение одного из сотрудников банка может нанести экономический ущерб всей команде и банку в целом.

Соблюдение этических норм касается не только партнеров бизнеса, но и внутри бизнеса.

Повседневная жизнь ставит сложные этические проблемы, так как этика и этикет в бизнесе находят отражение в действиях и, к сожалению, противоречия между этикой и бизнесом проявляются в деловом общении на самых разных уровнях.

Поэтому изучение правил этики и этикета делового общения является первоочередной задачей в нашем обществе.

В целях соблюдения правил этики и этикета делового общения руководителей и сотрудников того или иного бизнеса, на наш взгляд, необходимо введение этических кодексов, проведение курсов по этике и этикету делового общения.

Имеется опыт Приазовского государственного технического университета, где курс «Этика и этикет делового общения» был введен в учебные планы подготовки специалистов разных специальностей.

С нашей точки зрения, для построения инновационной экономики в Украине, общества высокой культуры необходимо государственное управление по внедрению правил этики и этикета в бизнесе.

Обладание навыками делового общения, нравственного императива поведения позволит создать благоприятную этическую атмосферу для развития бизнеса. Это будущее нашей страны, эффективность национальной экономики.

Одним из ключевых элементов экономики является бизнес и его представитель – бизнесмен со своими этическими устоями на которых он базирует свое дело.

Основными принципами этического кодекса бизнесмена являются:

- убеждение в полезности своего труда не только для себя, но и для других, для общества в целом;
- исходит из того, что люди, окружающие его, хотят и умеют работать;
- верит в бизнес, расценивает его как привлекательное творчество;
- признает необходимость конкуренции, но понимает и необходимость сотрудничества;

- уважает любую собственность, общественные движения;
- уважает профессионализм, компетентность и законы;
- ценит образование, науку и технику.

Имидж бизнесмена складывается из имиджа его личности и репутации его фирмы в деловом мире. Для создания высокого имиджа бизнесмен должен обладать:

- во-первых, культурой речи, которая предполагает не только ее грамматическую и стилистическую правильность, но и отсутствие вульгарных слов (не простонародных); умением четко и точно излагать свои мысли так, чтобы их правильно могли понять окружающие, без применения нецензурных выражений и слов-паразитов, засоряющих речь;

- во-вторых, элементарной вежливостью, которая предполагает умение здороваться и прощаться, желать другому человеку доброго утра и спокойной ночи, хорошего здоровья и приятного аппетита, благодарить за помощь или услугу, говорить "пожалуйста", когда просишь о чем-либо, и уметь произносить слова извинения, если не прав или причинил беспокойство кому-нибудь;

- в-третьих, умением разговаривать и поддерживать беседу. Быть хорошим собеседником – значит знать предмет разговора, т.е. понимать, о чем говоришь, и излагать собственные суждения не только правильно, но и интересно, без занудства и пустого словоблудия;

- в-четвертых, умением управлять своими эмоциями. Воспитанный и культурный человек никогда не выплескивает свое плохое и очень хорошее настроение на окружающих. Хорошие манеры подразумевают, что обладатель их ни словом, ни действием, ни взглядом не покажет своего раздражения и недовольства, а лучшим средством подавить в себе неприятные эмоции являются доброжелательность, внимание, умение выслушать собеседника, помочь ему в случае необходимости. Очень ценится в этикете улыбка;

- в-пятых, народная пословица гласит: "Встречают по одежке, провожают по уму". Внешний вид, одежда, умение вести себя правильно в общественных местах, в различных ситуациях помогают налаживать контакты между людьми.

- в шестых, тактичность, которая проявляется в соблюдении меры в общении, в недопущении действий и слов, которые могли бы быть неприятны для окружающих. Тактичным следует быть не только на переговорах с деловыми партнерами, семинарах, конференциях, симпозиумах, но и в повседневной жизни.

Однако с подобными качествами люди не рождаются. Эти качества воспитываются, а потом входят в привычку. Чем раньше начнется такое воспитание, тем лучше, тем скорее войдет в привычку.

Деловой этикет – результат длительного отбора правил и форм наиболее целесообразного поведения, которое способствовало успеху в деловых отношениях. Почти 70% выгодных для отечественных деловых людей сорвавшихся сделок не состоялись из-за того, что наши, бизнесмены недостаточно знают правил делового общения и слабо владеют культурой поведения. Эта цифра подтверждается и мировым опытом. Так, еще в 1936 году Дейл Карнеги писал: "Успехи того или иного человека в его финансовых делах процентов на 15 зависят от его профессиональных знаний и процентов на 85 – от его умения общаться с людьми". Немало рушится карьер и теряется денег из-за неправильного поведения или невоспитанности. Зная это, японцы тратят на обучение хорошим манерам и консультациям по вопросам этикета, культуры поведения сотни миллионов долларов в год.

В западном бизнесе способности и умению человека производить хорошее впечатление придают очень большое значение. С человеком, не умеющим четко выражать свои мысли, неопрятно, небрежно или неряшливо одетым, просто не станут иметь дело. Поэтому, современному бизнесмену необходимо знание этики, правил этикета и умение вести себя в соответствии с ними.

Важнейшей характеристикой этики бизнесмена является его отношение к коррупции, потому что эта проблема в настоящее время является очень актуальной для Украины, которая занимает 130 место из 180 стран по исследованию Transparency International «Индекс восприятия коррупции» за 2017 год. Коррупция остается для бизнеса и бизнесменов одной из главных проблем Украины.

Важным фактором для бизнесмена является соблюдение этики и этикета телефонного общения. Учитывая дефицит времени в бизнесе телефонный разговор должен быть кратким и содержательным. От умения бизнесмена вести телефонные переговоры в конечном счете зависит его репутация и размах деловых операций.

При деловом общении по телефону необходимо следить за интонацией, произношением, громкостью, точностью подбора слов. Бизнесмен должен быть лаконичным, вежливым и доброжелательным. «Повисшие звонки» являются грубым нарушением делового этикета.

Особое внимание бизнесмену следует уделять этикету сотовой связи. Находясь в приемной или кабинете руководителя фирмы некорректно пользоваться сотовым телефоном, можно воспользоваться услугой переадресации поступившего сообщения на персональный автоответчик. Во время деловой встречи и важных совещаний следует перевести телефон в беззвучный режим.

Наряду с официальными особую роль играют неформальные контакты бизнесмена. Автор статьи в своей книге [2] представил ряд неформальных встреч, которыми успешно пользовался в период работы вице-президентом концерна «Азовтранссервис» (одного из спонсоров ПГТУ). В неофициальной обстановке продолжаются те же дискуссии, что и за столом переговоров, но они проходят более непринужденно, откровенно и чаще всего бывают успешными.

Выводы. В работе автором проанализирована роль этики и этикета бизнесмена и ее влияние на повышение экономической эффективности ведения бизнеса. Выделены основные аспекты, повышающие этику и этикет бизнесмена при общении с деловыми партнерами. Сформулированы элементы, обеспечивающие повышение имиджа бизнесмена в деловом мире. Выделены основные аспекты роста культуры поведения бизнесмена, его вежливости, тактичности, скромности. Проанализированы этика и этикет бизнесмена при его общении по телефону, особое внимание уделено этикету сотовой связи. Показано, что знание национальных особенностей делового общения бизнесмена с зарубежными партнерами позволяют значительно повысить успехи в бизнесе за рубежом.

Список использованных источников:

1. Уткин Э.А. *Этика бизнеса* / Э.А. Уткин. – М.: Изд. «Зерцало», – 1998. – 256 с.
2. Зусін В.Я. *Етика та етикет ділового спілкування: Навчальний посібник*. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
3. Карнеги Д. *Учебник жизни: Сочинения* / Д. Карнеги. М.: ЗАО «ЭКСМО-Пресс», 1999. – 720 с.
4. Шихарев П.Н. *Возможна ли этика бизнеса* / П.Н. Шихарев // *Общественные науки и современность*. – М.: 1997. – №6. – С. 16-25.
5. Шепелева. А.Ю. *Современный деловой протокол и этикет* / А.Ю. Шепелева. М.: Изд. Лит. Рес., 2017. – 337 с.
6. Зусін В.Я. *Школа ввічливості для молодших школярів* / В.Я. Зусін *Навчальний посібник*. - Маріуполь: Вид. Рената, 2004. - 26 с.

Keywords: *culture of behavior, business, business communication, politeness, tactfulness.*

Ключові слова: *культура поведінки, бізнес, ділове спілкування, ввічливість, тактовність.*

Ключевые слова: *культура поведения, бизнес, деловое общение, вежливость, тактичность.*

УДК 331.108.4

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ НА ВИРОБНИЦТВІ – ПРОВІДНА КОМПОНЕНТА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА<https://orcid.org/0000-0003-1986-8777>

Ланська Світлана Петрівна, завідувач навчально-методичного відділу, к.е.н., Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України м. Київ, e-mail: sstomina@gmail.com, тел. +380663182760

Lanska Svitlana, Head of the Educational-methodical Department, Ph.D., Ukrainian State Employment Service Training Institute, Kyiv

S. Lanska, The Improving the System of Professional Development of Personnel at Work is an Leading Component of the Strategic Development of the Enterprise.

In article it is substantiated that the personnel development system is the leading component of the development strategy of any enterprise. It is proved that in today's economic conditions there is an objective need to meet the needs of modern production by highly skilled employees of different levels, for which the characteristic feature is the availability of high professional mobility.

It was emphasized that strategic development involves clarifying the goals and changing the structure of the enterprise. In this case, it is important to provide the optimal balance between the necessary changes and stability. In such a situation, employees must adapt to change, master the theoretical knowledge, practical skills and skills that are essential for solving the strategic and current tasks of dynamic enterprise development. This necessitates the functioning of a flexible and efficient system of personnel training and development at the micro level. The necessity of continuous development of personnel is emphasized.

The conceptual principles of formation of the system of continuous professional development at the micro level are determined. The creation of the Center for Professional Training and Personnel Development was proposed. Such a structural unit should act as the driving force of the enterprise, which will initiate innovations, will promote the general growth and development of internal business. However, all this can only happen if the activities of this Center are inextricably linked with the strategic direction of the enterprise, is consistent with its overall goal and creates added value.

Ланська С.П. Удосконалення системи професійного розвитку персоналу на виробництві – провідна компонента стратегічного розвитку підприємства.

Обґрунтовано, що система розвитку персоналу є провідною складовою стратегії розвитку будь-якого підприємства. Доведено, що у сучасних економічних умовах існує об'єктивна необхідність забезпечення потреб сучасного виробництва висококваліфікованими робітниками, фахівцями, менеджерами різного рівня, для яких характерною ознакою є наявність високої професійної мобільності.

Наголошено, що стратегічний розвиток передбачає уточнення цілей та зміну структури підприємства. При цьому важливо забезпечити оптимальне співвідношення між необхідними змінами і стабільністю. В таких умовах працівники мають адаптуватись до змін, інтенсивно оволодівати теоретичними знаннями, практичними уміннями та навичками, які є необхідними для вирішення стратегічних та поточних завдань динамічного розвитку підприємства. Це обумовлює необхідність функціонування на мікрорівні гнучкої й ефективною системи підготовки та розвитку персоналу. Наголошено на необхідності забезпечення розвитку персоналу на безперервній основі.

Визначено концептуальні засади формування системи безперервного професійного розвитку на мікрорівні. Запропоновано створення Центру професійного навчання та розвитку персоналу. Такий структурний підрозділ має виступати рушійною силою підприємства, що ініціюватиме нововведення, сприятиме загальному зростанню та розвитку внутрішнього підприємництва. Проте все це може відбуватись лише за умови, що діяльність цього Центру нерозривно пов'язана із стратегічним рухом підприємства, відповідає його загальній меті та створює додаткову вартість.

Ланская С.П. Совершенствование системы профессионального развития персонала на производстве – ведущая компонента стратегического развития предприятия.

Обосновано, что система развития персонала является ведущей составляющей стратегии развития любого предприятия. Доказано, что в современных экономических условиях существует объективная необходимость обеспечения потребностей современного производства

высококвалифицированными работниками разного уровня, для которых характерным признаком является наличие высокой профессиональной мобильности.

Отмечено, что стратегическое развитие предполагает уточнение целей и изменение структуры предприятия. При этом важно обеспечить оптимальное соотношение между необходимыми изменениями и стабильностью. В таких условиях работники должны адаптироваться к изменениям, интенсивно овладевать теоретическими знаниями, практическими умениями и навыками, которые необходимы для решения стратегических и текущих задач динамического развития предприятия. Это обуславливает необходимость функционирования на микроуровне гибкой и эффективной системы подготовки и развития персонала. Отмечена необходимость обеспечения развития персонала на непрерывной основе.

Определены концептуальные основы формирования системы непрерывного профессионального развития на микроуровне. Предложено создание Центра профессионального обучения и развития персонала. Такое структурное подразделение должно выступать движущей силой предприятия, инициировать нововведения, способствовать общему росту и развитию внутреннего предпринимательства. Однако все это может происходить только при условии, что деятельность этого Центра неразрывно связана со стратегическим развитием предприятия, соответствует его общей цели и создает дополнительную стоимость.

Постановка проблеми. Розвиток системи професійного навчання працівників – дуже важливе питання для держави. Кваліфіковані працівники, які здатні вирішувати складні виробничі завдання, – є на сьогоднішній день головним чинником підвищення конкурентоспроможності, ефективності вітчизняного виробництва та економічного зростання. Головним суб'єктом економічних відносин у сучасному світі є людина з високим рівнем інтелектуального розвитку та професійної підготовки.

В Україні більшість роботодавців відчуває дефіцит кваліфікованої робочої сили. При цьому дисбаланс на ринку праці з кожним роком загострюється, що найближчим часом може негативно вплинути на розвиток виробництва у нашій державі.

Головною метою для будь-якого підприємства є підвищення якості та конкурентоспроможності власної продукції на ринку, зокрема, її відповідність світовим стандартам. Тож підприємства прагнуть дійти такої моделі функціонування та розвитку, яка забезпечуватиме безперервне зростання якісних та кількісних показників виробничої діяльності та ефективне функціонування підприємства в цілому. При цьому продуктивна виробнича діяльність підприємства та його конкурентоспроможність обумовлені рівнем розвитку його людських ресурсів, оскільки накопичення та вдосконалення знань, умінь, навичок працівників трансформуються у конкурентні переваги як самих працівників, так і всього підприємства.

Отже, в сучасних умовах у відповідності до стратегії розвитку підприємства, яка передбачає функціонування підприємства в умовах стабільного розвитку, послідовного вдосконалення та зростання, керівництво має приділяти особливу увагу системі розвитку людських ресурсів, які забезпечують реалізацію всієї стратегії. Необхідно власними силами формувати та розвивати у працівників певні здібності та практичні навички, що забезпечують гідний рівень виконання виробничих функцій та завдань, трансформуються у продукцію, яка надходить до споживачів, та формують фінансові результати діяльності підприємства. Це зумовлює необхідність розробки на мікрорівні ефективної системи професійного розвитку людських ресурсів, яка має за мету безперервне вдосконалення якісних характеристик персоналу, формування інтелектуального капіталу та забезпечення реалізації стратегічних планів підприємства. Таким чином, саме система навчання та розвитку людських ресурсів підприємства обумовлює, яким чином загальна організаційна стратегія може бути реалізована на практиці, є її рушійною силою [1, с. 166-167].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним та прикладним питанням щодо дослідження проблем розвитку людських ресурсів на мікро- та макрорівні присвячено наукові роботи відомих українських вчених: В. Антонюк, С. Бандура, Д. Богині, О. Грішнєвої, Б. Данилишина, С. Калініної, Е. Лібанової, Л. Лісогор, В. Онікієнка, В. Петюха, В. Савченка та ін. Однак практичні аспекти забезпечення безперервності професійного розвитку працівників промислових підприємств залишаються малодослідженими.

Метою статті є визначення концептуальних засад формування системи безперервного професійного розвитку персоналу на виробництві як елементу стратегії розвитку підприємства.

Результати дослідження. Система розвитку персоналу, яка має забезпечувати своєчасність оновлення якісних характеристик персоналу у відповідності до потреб підприємства, вимог діючого законодавства, стану ринку праці, є, передусім, складовою загальної політики підприємства та має повною мірою відповідати стратегії його розвитку. При цьому необхідно пам'ятати, що ефективна реалізація програм щодо професійного навчання та підвищення кваліфікаційних характеристик працівників, управління кадровим резервом, планування кар'єри працівників тощо результатом має сильний вплив на якість прийняття рішень у сфері загальної господарської політики підприємства, наприклад, щодо економічної, виробничої, науково-технічної, зовнішньої діяльності. Таким чином, досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства, з одного боку, вимагає висококваліфікованих працівників, а з іншого, є наслідком їх професіоналізму.

Зазвичай, певні прогресивні зміни у діяльності підприємства, такі як зростання продуктивності праці, необхідність забезпечення сталого розвитку в умовах жорсткої конкуренції, вимагає певних організаційних зрушень, зокрема, щодо структурного, техніко-технологічного та мотиваційного аспектів функціонування підприємства.

Структурні перетворення є основою організаційно-економічних змін на підприємстві, зорієнтованих на вирішення оперативних і стратегічних завдань та отримання вагомих результатів. Вони передбачають створення нових структурних підрозділів на підприємстві у відповідності до стратегічних цілей розвитку виробничої діяльності, зокрема, виокремлення підрозділів, що сприятимуть реалізації перспективних напрямів та проектів, організації науково-дослідної складової організації управління підприємством. Крім того, формування нових структур має здійснюватись відповідно до мети реструктуризації виробництва, якщо це передбачено стратегічними цілями. Провідним у цьому процесі є принцип забезпечення відповідності нових організаційних структур діючій структурі всього підприємства, узгодженості створюваних комунікацій із загальною організаційною архітектурою.

Складовою впровадження нових підрозділів є визначення їх функціонального призначення, тобто закріплення повноважень у відповідності до нової організаційної структури та виявлення дублювання потоків функцій. Детальному аналізу та перегляду у цьому випадку підлягають положення про відділи підприємства, посадові інструкції працівників тощо. Отже, коли мова йде про нововведення щодо удосконалення (оптимізації) процесу управління окремою сферою діяльності підприємства, зокрема управлінням людськими ресурсами, маються на увазі певні процеси змін на підприємстві в цілому.

Наступною складовою організаційно-економічних перетворень на підприємстві, згідно напрямів стратегічного розвитку, є впровадження певних техніко-технологічних нововведень, які обумовлені об'єктивною необхідністю безперервного підвищення техніко-технологічного рівня виробництва. Наприклад, підвищення міжнародних стандартів до якості продукції, зміни у технології виробництва вимагають впровадження на підприємствах технічного обладнання, що відповідає сучасним науково-технічним розробкам та досягненням у виробничій сфері [1, с. 167-168].

Стратегічний розвиток підприємства в умовах жорсткої конкуренції вимагає від працівників прагнення до раціональних нововведень та готовності до змін, ризику, а також здатності реалізовувати стратегічні перетворення на високому професійному рівні. Працівники мають бути зацікавлені у підвищенні ефективності роботи підприємства, у підвищенні продуктивності праці. Кожен з працівників має усвідомлювати своє місце у загальній системі управління – необхідно розуміти, які функції має виконувати кожен, якою є спільна мета, оскільки рівень конкурентоспроможності підприємства базується на

професіоналізмі, діях та результатах діяльності його працівників.

Отже, організаційно-економічні перетворення на підприємстві мають передбачати певні мотиваційні зміни, що мають бути спрямовані на підвищення відповідальності працівників за результати трудової діяльності, стимулювання прихильності до підприємства та, згодом, на формування потужного інтелектуального капіталу. До мотиваційних перетворень належить впровадження нових систем стимулювання праці, програм щодо особистісного, командного та інтелектуального розвитку працівників підприємства. Таким чином, головним результатом мотиваційних перетворень на підприємстві є формування певної корпоративної культури підприємства, збагачення її складових, незалежно від того, чи оформлена вона формально [1, с. 169].

Таким чином, реалізація всіх напрямків організаційно-економічних перетворень на підприємстві є обов'язковою передумовою підвищення його конкурентоспроможності (рис. 1).

Отже стратегічний розвиток передбачає уточнення цілей та зміну структури підприємства. При цьому важливо забезпечити оптимальне співвідношення між необхідними змінами і стабільністю. В таких умовах працівники мають адаптуватись до змін, інтенсивно оволодівати тими теоретичними знаннями, практичними уміннями та навичками, які є необхідними для вирішення стратегічних та поточних завдань динамічного розвитку підприємства. Це обумовлює необхідність функціонування гнучкої системи підготовки та розвитку персоналу.

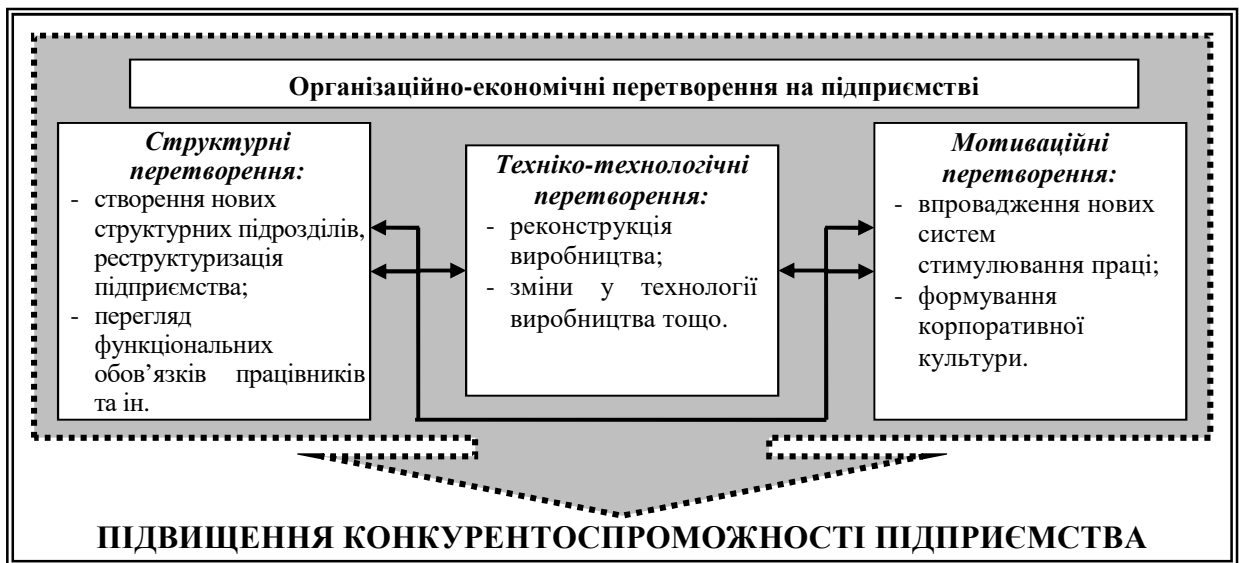

Рис.1. Сукупність організаційно-економічних перетворень на підприємстві в умовах стратегічного розвитку [1, с. 170]

Таким чином, за організаційно-економічними перетвореннями має йти формування системи безперервного професійного розвитку на підприємстві, яка забезпечуватиме необхідний рівень професійної підготовки та адаптації працівників до мінливих виробничих умов.

Слід зазначити, що система безперервного розвитку людських ресурсів, про яку йде мова, окрім прямої функції надання необхідних знань та навчання певним професійним навичкам, має:

- накопичувати всередині підприємства інформацію щодо діяльності господарюючого суб'єкту, організації процесу виробництва, досвіду управління, досягнень працівників тощо;
- збагачувати на безперервній основі наявний обсяг знань щодо функціонування

- підприємства;
- створювати умови для поширення серед працівників інформації щодо вимог сучасного виробництва, досягнень технологічного розвитку;
 - аналізувати умови функціонування та перспективи підприємства в умовах ринкової конкуренції;
 - надавати змогу передавати накопичений інформаційний фонд новим працівникам [1, с. 170-171].

Тобто мова йде про формування інтелектуального капіталу підприємства, який характеризує загальний обсяг наукових знань та практичного досвіду, накопиченого на підприємстві у процесі навчання персоналу та виробничої діяльності. Таким чином, завдяки особистісному професійному розвитку кожного працівника підвищуватиметься загальний рівень розвитку підприємства.

Ідея формування системи безперервного розвитку людських ресурсів передбачає наявність певного інструменту, що реалізовуватиме у реальному житті досягнення поставлених завдань. Ним, на нашу думку, може бути певний Центр професійного навчання та розвитку персоналу підприємства [1, с. 172]. Даний структурний підрозділ має виступати рушійною силою підприємства, що ініціюватиме нововведення, сприятиме загальному зростанню та розвитку внутрішнього підприємництва. Проте все це може відбуватись лише за умови, що діяльність цього Центру нерозривно пов'язана із стратегічним рухом підприємства, відповідає його загальній меті та створює додаткову вартість.

Діяльність Центру професійного навчання та розвитку персоналу підприємства має базуватись на декількох головних принципах – правилах та нормах, на які керівництво та працівники спиратимуться під час практичної діяльності. Принципи відображають вимоги об'єктивних економічних законів та закономірностей, а тому також є об'єктивними (рис. 2).

Назва принципу	Зміст принципу
<i>Випереджувальна підготовка</i>	Діяльність Центру має формуватись на основі прогнозів щодо потреби підприємства у робочій силі – у кіль кіс
<i>Практична спрямованість</i>	Цілі та перспективи розвитку підприємства обумовлюють вимоги до персоналу, а отже – завдання функціонування Центру
<i>Гнучкість</i>	Передбачає адаптивність системи професійного розвитку персоналу до мінливих цілей та умов функціонування підприємства
<i>Періодичність</i>	Діяльність Центру має забезпечувати регулярність здійснення та повтору процесів навчання працівників
<i>Безперервність</i>	Відсутність тривалих перерв у процесі навчання працівників

Рис.2. Принципи функціонування Центру професійного навчання та розвитку персоналу підприємства [1, с. 175]

Таким чином, система професійного розвитку на підприємстві обов'язково має забезпечувати безперервність процесу навчання, щоб створити працівникам умови для поглиблення, розширення та оновлення професійних знань, умінь і навичок, здобуття нової кваліфікації чи спеціальності на основі отриманого раніше рівня освітньої і професійної підготовки та набутого практичного досвіду роботи.

При цьому дуже важливим є забезпечення охоплення процесами навчання працівників всіх професійних категорій – від топ-менеджерів до робітників. Потреби у навчанні працівників слід розглядати диференційовано, оскільки за категоріями персоналу різняться й цілі навчання. Це характеризує наступну складову функціонування системи підготовки та розвитку кадрів на мікрорівні – багаторівневність. Багаторівневність системи професійного розвитку персоналу обумовлює використання у практичній діяльності щодо

організації навчального процесу широкого спектру форм навчання, зокрема, навчання з відривом від виробництва, навчання без відриву від виробництва, стажування, навчання на інших підприємствах, а також науково-практичні конференції, семінари, круглі столи тощо.

Таким чином, принципи, рівні та форми формування та функціонування навчального Центру є взаємопов'язаними та обумовлюють конкретні способи загального охоплення працівників підприємства системою безперервного професійного розвитку [1, с. 177].

Практику створення, набуття, оволодіння, розподілу та використання знань, яка збагачує ці знання та підвищує показники продуктивності праці на підприємствах, характеризує процес управління знаннями. Даний процес зосереджений на розвитку специфічних знань та навичок, які є результатом внутрішньоорганізаційного навчання. Управління знаннями передбачає трансформацію ресурсів знань за допомогою виявлення необхідної інформації та її розповсюдження таким чином, щоб вона могла бути засвоєною споживачами. Процеси управління знаннями сприяють обміну знаннями, пов'язуючи працівників один з одним та інформацією таким чином, щоб це допомагало використанню накопиченого практичного досвіду підприємства у повсякденній діяльності [2, с. 285-286].

Мета управління знаннями полягає у забезпеченні кожного працівника можливістю оволодіння колективним досвідом підприємства та розповсюдження цього досвіду у тих сферах, де він може бути найбільш корисним. Тож це сприяє розумінню того, що джерело конкурентних переваг знаходиться всередині підприємства, а компанії, що ефективно застосовують власні знання та інформаційні ресурси, підвищують власну конкурентоспроможність [3, с. 282].

Створення системи управління знаннями призведе до того, що будуть сформовані нові напрямки, за якими інформація та знання безперервно циркулюватимуть між процесами, системами та елементами систем, підрозділами підприємства, забезпечуючи їх відомостями щодо можливих ефективних дій та реагування на мінливість зовнішнього середовища. Тобто відбудеться практична реорганізація бізнес-процесів, яка передбачає перегляд взаємозв'язків між елементами всієї системи управління підприємством, що мають бути відповідно перепроєктовані, а також визначення причинно-наслідкових зв'язків між ними, що досить часто призводить до зміни сутності самих бізнес-процесів.

Таким чином, підприємство перейде до наступного етапу реалізації стратегічного розвитку – перебудови систем організації та управління виробничим та інвестиційним процесами господарюючого суб'єкта з метою підвищення його конкурентоспроможності та фінансової стабільності. Такий комплексний системний підхід до стратегічного розвитку підприємства обумовить формування нових ресурсів, цілей та задач, а отже почнеться нове коло якісного перетворення діяльності суб'єкта господарської діяльності [2, с. 286-287].

Досягнення стратегічних цілей розвитку передбачає комплекс техніко-технологічних перетворень, здійснення яких неможливо без висококваліфікованих працівників, формування та розвиток якісних характеристик яких роботодавець має забезпечувати в рамках власної системи безперервного професійного розвитку. Підвищення якості робочої сили обумовлює перехід підприємства на новий рівень розвитку, який вимагає перебудови системи управління в усіх сферах діяльності підприємства та призводить до нового курсу еволюційних перетворень (рис. 3).

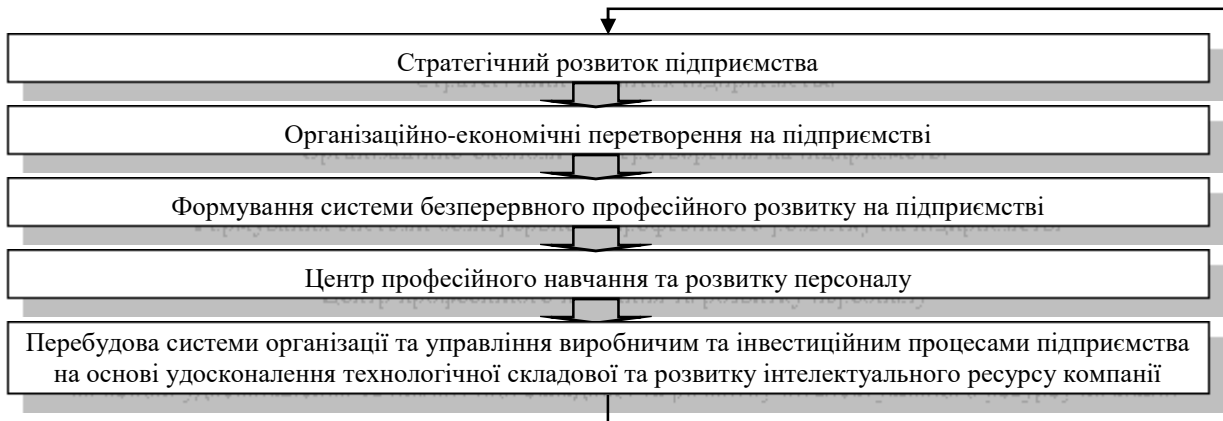

Рис. 3. Складові створення системи безперервного професійного розвитку людських ресурсів на виробництві [2, с. 287]

Висновки. Об'єктивною передумовою забезпечення потреб виробництва у сучасних економічних умовах є наявність висококваліфікованих працівників різного рівня з високою професійною мобільністю, що обумовлює необхідність розробки системи безперервного професійного розвитку персоналу на мікрорівні. При цьому кожне окреме підприємство має самостійно визначитись щодо засад формування даної системи, враховуючи унікальні внутрішні чинники, проте існують певні концептуальні підходи, що стосуються даного процесу. Зокрема, стратегічні цілі розвитку підприємства обумовлюють певні організаційно-економічні зрушення, які, в свою чергу, формують певні вимоги до функціонування системи розвитку персоналу безпосередньо на підприємстві. Враховуючи об'єктивну необхідність випереджальної підготовки кадрів згідно з потребами підприємства першочерговими стають питання щодо забезпечення можливостей працівникам оновлювати знання, удосконалювати вміння та навички у будь-який період їх трудової діяльності. Це разом із розумінням перспектив розвитку підприємства в цілому та зміни кваліфікаційних вимог щодо кожного працівника дозволить найбільш раціонально використовувати ресурс часу, що зменшить період адаптації до нововведень. Крім того, результатом створення системи безперервного навчання персоналу стане створення передумов для формування інтелектуального потенціалу підприємства.

Дієвим інструментом впровадження системи безперервного професійного розвитку людських ресурсів може бути організація діяльності Центру професійного навчання та розвитку персоналу, що обумовить формування системи управління знаннями всередині підприємства. Підвищення рівня управлінської діяльності, ефективізація прийняття рішень, забезпечення дієвості системи підготовки кадрів у мінливих економічних умовах сприятиме перебудові систем організації та управління виробничими та інвестиційними процесами суб'єкта господарювання. Отже, підвищення якості людських ресурсів формуватиме умови для еволюційного розвитку підприємства в цілому, що вимагатиме перебудови системи управління в усіх сферах діяльності підприємства та призведе до нового етапу прогресивних перетворень.

Список використаних джерел:

1. Ланська Світлана Петрівна. *Формування системи безперервного професійного розвитку в промисловості: дис. ... канд. ек. наук : 08.00.07 / Ланська Світлана Петрівна. – Донецьк, 2010. – 254 с. – Бібліогр. : с. 232-254.*
2. Калініна С.П. *Формування якості робочої сили в системі управління людськими ресурсами: [монографія] / С.П. Калініна, В.В. Ковалевська, С.П. Ланська. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – 354 с.*

3. Армстронг М. Практика управления человеческими ресурсами. 8-е издание / М. Армстронг; перев. с англ. под ред. С.К. Мордовина. – СПб.: Питер, 2005. – 832 с.: ил. – (Серия «Классика MBA»).

References (BSI):

1. Lans`ka Svitlana Petrivna. Formuvannya sy`stemy` bezperernovnoho profesijnogo rozvy`tku v promy`slovosti: dy`s. ... kand. ek. nauk : 08.00.07 / Lans`ka Svitlana Petrivna. – Donecz`k, 2010. – 254 s. – Bibliogr. : s. 232-254.
2. Kalinina S.P. Formuvannya yakosti robochoyi sy`ly` v sy`stemi upravlinnya lyuds`ky`my` resursamy` : [monografiya] / S.P. Kalinina, V.V. Kovalevs`ka, S.P. Lans`ka. – Donecz`k: DonNU, 2010. – 354 s.
3. Armstrong M. Prakty`ka upravlen`ya chelovechesky`my` resursamy`. 8-e y`zdany`e / M. Armstrong; perev. s angl. pod red. S.K. Mordovyna. – SPb.: Py`ter, 2005. – 832 s.: y`l. – (Sery`ya «Klasy`ka MBA»).

Keywords: enterprise, personnel, training, continuity, development, strategy.

Ключові слова: підприємство, персонал, навчання, безперервність, розвиток, стратегія.

Ключевые слова: предприятие, персонал, обучение, непрерывность, развитие, стратегия.

Рецензент: Калініна Світлана Петрівна, д.е.н., професор, професор кафедри управління персоналом та економіки праці, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України Міністерства соціальної політики України (м. Київ)

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7475091>

УДК 338.45:664

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ХІМІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ<https://orcid.org/0000-0001-8321-3199>

Коренюк Петро Іванович, завідувачий кафедрою менеджменту організацій і адміністрування, д.е.н, професор, Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, e-mail: korenyukp@gmail.com, тел: +38 (096) 451 -67-07

Кіщенко Анна Юріївна, магістр, Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, e-mail: korenyukp@gmail.com, tel: +093 145 66 97

Korenyuk Petr Ivanovich, Head of the Department of Management of Organizations and Administration, Doctor of Economics, Professor, Dniprovskiy State Technical University, Kamianske

Anna Kischenko, magistr, Dniprovsky State Technical University, city Kam'yanske.

P. Koreniuk, A. Kishchenko, Strategic management of personnel of the chemical enterprise in the context of marketing politics.

This article reveals the feasibility of a radical revision by domestic HR-managers of views on the issues of strategic personnel management at the turn of global change from industrial to post-industrial society. Recently, in developed countries, "Work Resource Management" has been transformed into "Human Resource Management" (HRM), which is reflected in a change in attitude towards a person who is recognized as the most valuable capital of an enterprise, and this change has already proven its effectiveness. In the 21st century, the acceleration of the pace of change in business, the economy and society in the field of personnel management sets the task of developing new rules for the management, organization, motivation, management and attraction of personnel.

It is difficult to predict which new business practices will be maintained, but it is impossible to ignore the very need for change. The main characteristic of the new time is the changes with acceleration, which creates new rules for business and for HR-activities. In today's world, technology is changing and spreading very quickly. Artificial intelligence, mobile platforms, sensors and systems of social cooperation penetrate into all spheres of public life.

Leading companies in the world today are faced with radical changes in the organization of labor, the workplace and the world of work in general. These shifts change the rules for almost all areas of personnel management. Today, business leaders and HR managers must learn new ways to think about the company, its staff, its capabilities and their implementation.

Коренюк П. І., Кіщенко А. Ю. Стратегічне управління персоналом хімічного підприємства в контексті маркетингової політики

Дана стаття розкриває доцільність докорінного перегляду вітчизняними HR-менеджерами поглядів на питання стратегічного управління персоналом на рубежі глобальної зміни індустріального на постіндустріальне суспільство. Останнім часом в розвинутих країнах «управління трудовими ресурсами» трансформувалось в «управління людськими ресурсами», що відобразилось у зміні ставлення до людини, яка визнається найкоштовнішим капіталом підприємства, і така зміна вже довела свою ефективність. В XXI-му столітті прискорення темпів змін в бізнесі, економіці та суспільстві в сфері управління персоналом ставлять завдання виробити нові правила для керівництва, організації, мотивації, управління і залучення персоналу.

Важко передбачити, які нові бізнес-практики збережуться, але неможливо ігнорувати саму необхідність змін. Основною характеристикою нового часу є зміни з прискоренням, що створює нові правила для бізнесу і для HR-діяльності. В сучасному світі технології змінюються та розповсюджуються дуже швидко. Штучний інтелект, мобільні платформи, датчики і системи соціального співробітництва проникають в усі сфери суспільного життя. Провідні компанії світу сьогодні стикаються з радикальними змінами щодо організації робочої сили, робочого місця та світу праці взагалі. Ці зрушення змінюють правила майже для всіх напрямків управління персоналом. Сьогодні керівники бізнесу і HR-менеджери повинні освоювати нові способи думати про саму компанію, про її персонал, його можливості та їх реалізацію.

Коренюк П. И., Кищенко А. Ю. Стратегическое управление персоналом химического предприятия в контексте маркетинговой политики

Данная статья раскрывает целесообразность коренного пересмотра отечественными HR-менеджерами взглядов на вопросы стратегического управления персоналом на рубеже глобального изменения индустриального на постиндустриальное общество. В последнее время в развитых странах

«управление трудовыми ресурсами» трансформировалось в «управление человеческими ресурсами», что отразилось в изменении отношения к человеку, который признается наивысшим капиталом предприятия, и такое изменение уже доказало свою эффективность. В XXI веке ускорения темпов изменений в бизнесе, экономике и обществе в сфере управления персоналом ставят задачу выработать новые правила для руководства, организации, мотивации, управления и привлечения персонала.

Сложно предвидеть, какие новые бизнес-практики сохранятся, но невозможно игнорировать необходимость изменений. Основной характеристикой нового времени есть изменения из-за прискоренным, что формирует новые правила для бизнеса и для HR-деятельности. В современном мире технологии изменяются и распространяются очень быстро. Искусственный интеллект, мобильные платформы, датчики и системы социального сотрудничества проникают во все сферы общественной жизни.

Ведущие компании мира сегодня сталкиваются с радикальными изменениями в организации рабочей силы, рабочего места и мира труда вообще. Эти сдвиги меняют правила почти для всех направлений управления персоналом. Сегодня руководители бизнеса и HR-менеджеры должны осваивать новые способы думать о самой компании, о ее персонале, его возможности и их реализацию.

Постановка проблеми. Останнім часом в різних сферах діяльності національного господарства України простежується негативна тенденція до зниження якості товарів (робіт, послуг), що обумовлено найсуворішою економією витрат, в т.ч. і на оплату праці. З цією метою до роботи залучають персонал низької кваліфікації або взагалі некваліфікований, помітно знижується якість підготовки працівників, особливо робітничих професій. Проте значно підвищити рівень ефективності діяльності сучасного підприємства неможливо без вдосконалення системи управління персоналом. І починати треба з визначення чіткої стратегії в управлінні персоналом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду питань управління персоналом присвячено багато робіт іноземних (С. Адамс, М. Армстронг, В. Врум, А. Маслоу, М. Портер, Т. Стівенс, Ф. Уайтлі, Ф. Херцберг, Е. Мейота та ін.) і вітчизняних вчених (Д. Богиня, О. Беляєв, В. Воронкова, О. Грішнова, А. Колота, В. Колпаков, О. Левченко, Е. Лібанова, О. Мартякова, Л. Мельник, С. Мочерний, В. Никифорова, В. Савченко, С. Сіденко, І. Тимошенко, Л. Тимошенко, Л. Шаульська, О. Шилець та ін.), в яких досліджуються фундаментальні питання управління розвитком людських ресурсів і персоналу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але, не дивлячись на широке коло проведених досліджень, ряд питань щодо удосконалення стратегічного управління підприємствами хімічної промисловості.

Постановка проблеми. Стратегічне управління підприємствами хімічної промисловості потребує подальших досліджень. є дослідження стратегічних аспектів управління персоналом хімічних підприємств в сучасних умовах. Об'єктом дослідження даної авторської статті є механізм стратегічного управління персоналом на сучасних підприємствах, а предметом – теоретичні та прикладні проблеми управління персоналом в хімічній галузі. Сутність управління персоналом можна визначити як систему взаємовідносин між суб'єктом і об'єктом управління з позиції організаційно-економічних, соціально-психологічних та правових питань. Основними завданнями статті є визначення напрямів та резервів удосконалення стратегічного управління на досліджуваному підприємстві.

Результати дослідження. Поняття управління персоналом досить складне та багатогранне, тому його вивчають та досліджують вчені самих різних наукових напрямків: філософи й соціологи, психологи та фізіологи, статистики й математики, економісти та програмісти.

Сутність управління персоналом можна визначити як систему взаємовідносин між суб'єктом і об'єктом управління в площині організаційно-економічних, соціально-психологічних та правових питань. Метою управління є збільшення віддачі персоналу в ході вирішення виробничих завдань для максимально ефективного забезпечення цілей організації, за рахунок застосування сукупності принципів, методів і форм впливу на працівників.

Не зважаючи на те, що працю розглядають як виробничий ресурс поряд з іншими

факторами виробництва, її не можна ототожнювати з ними. Ще у 20-30 рр. минулого сторіччя дослідження М.П.Фоллет, Э.Мэйо, А.Маслоу довели, що сили, які виникали в ході взаємодії між людьми, могли перевершити і часто перевершували зусилля керівника; мотивами вчинків є не лише економічні інтереси, а широке коло потреб людини [1]. На відміну від інших ресурсів людина має право на власну думку та самовизначення. Працівник може звільнитися за власним бажанням, а може ініціювати перегляд умов праці на даному робочому місці. Він може прагнути працювати з повною самовіддачею, але якщо в нього хворі батьки, а вартість лікування в рази перевищує його річну заробітну платню; або вагітна дружина, а в радіусі 50-100 км немає навіть фельдшерського пункту; чи діти-школярі, яким вкрай важко в осінньо-зимовий період добиратися по бездоріжжю в сільській місцевості до школи у сусідньому райцентрі, - то ці прагнення скоріш за все прагненнями й залишаються, бо людина неспроможна роздвоїти свою свідомість і ту її частину, яка зайнята важкими думками за родину через соціально-інфраструктурну невлаштованість, залишати вдома, а іншу, спрямовану лише на виконання виробничих завдань, взяти із собою.

Хронічна нестабільність вітчизняної економіки та високий рівень реального безробіття в країні (навіть офіційний рівень безробіття перевищує природний поріг ($\approx 5\%$ для нестабільної економіки) майже вдвічі (рис. 1) є причиною недооцінки важливості стратегічних питань формування колективу та управління персоналом серед топ-менеджерів.

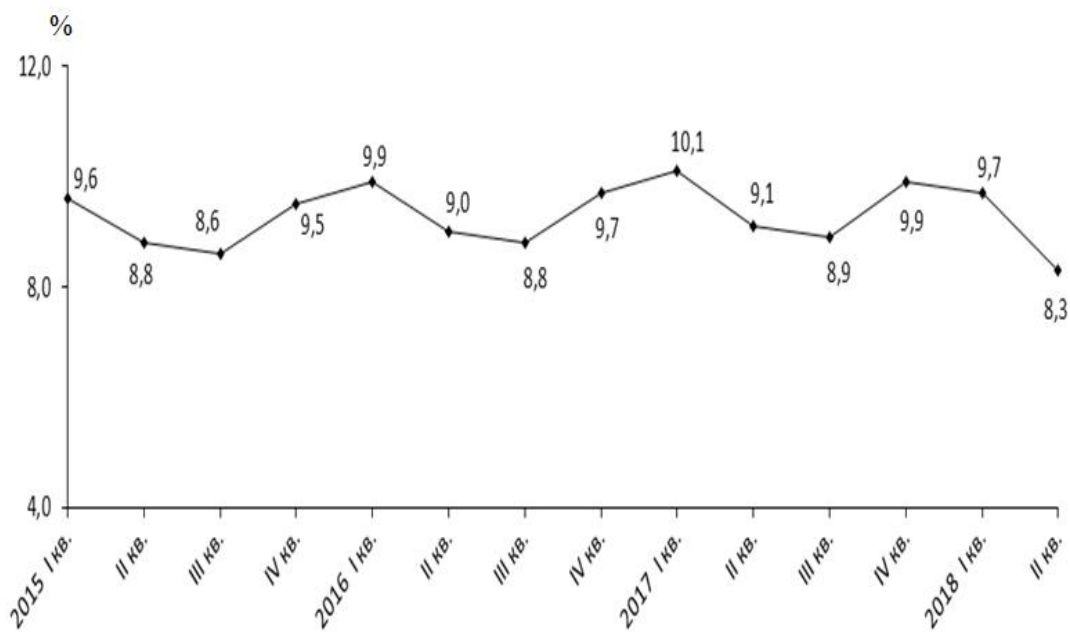

Рис. 1. Рівень безробіття в Україні віком 15-70 років (у % до економічно активного населення) [2]

Багато років в незалежній Україні хімічна індустрія разом із металургією та сільським господарством була однією з трьох провідних експортних галузей, продукція якої продавалась в багатьох країнах світу. За останнє десятиріччя серйозним випробуванням для галузі стало зростання ціни на природний газ, що є одним з основних видів сировини для хімічної індустрії. Внаслідок чого виробники стали скорочувати обсяги хімічного виробництва світовому ринку оскільки їх продукція стала неконкурентоспроможною за ціновим фактором.

У 2017р. в структурі реалізованої промислової продукції частка хімічної промисловості становила лише 2,5% (рис. 2).

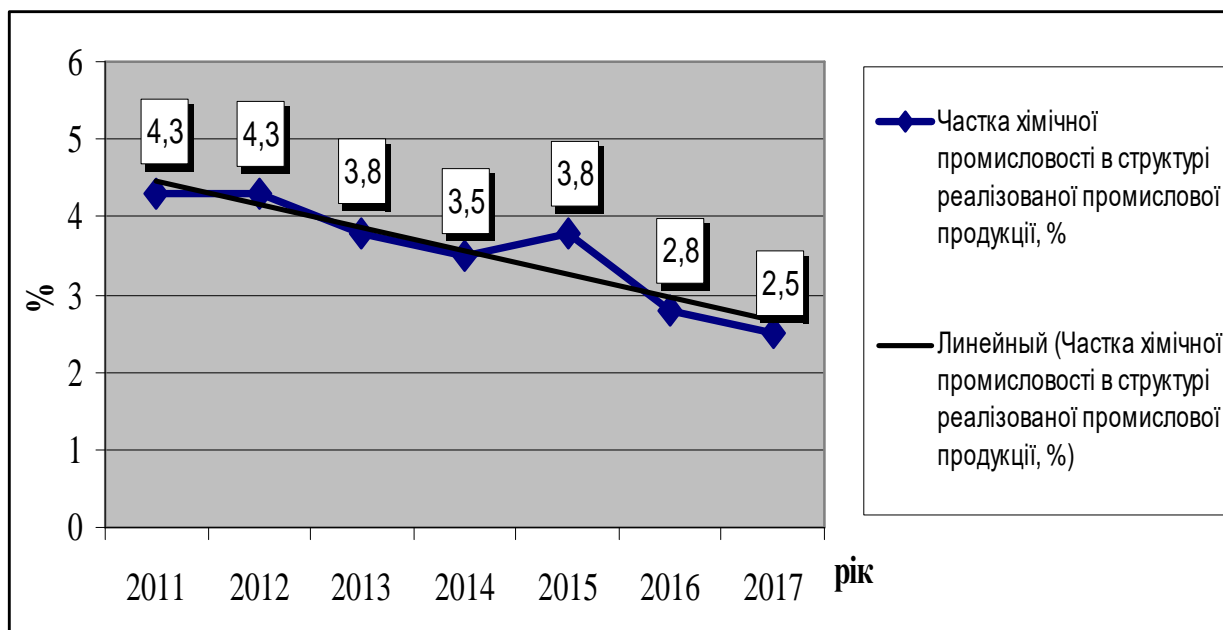

Рис. 2. Динаміка питомої ваги хімічної галузі в структурі промисловості [5-7]

Не дивлячись на зростання середньомісячної заробітної плати в галузі, середньооблікова кількість штатних працівників поступово скорочується (рис. 3).

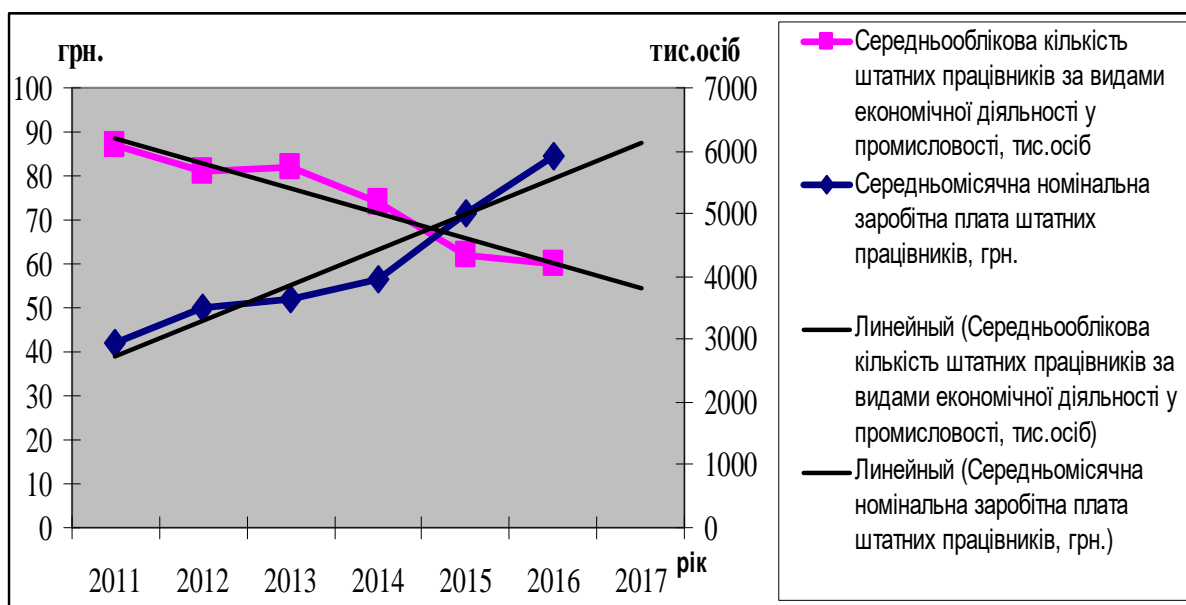

Рис. 3. Тенденції зайнятості та оплати праці в хімічній галузі [8]

З 2014 р. у зв'язку з фактичним відчуженням Східної та Південної території України частина хімічних виробництв опинилась на непідконтрольній Україні території в Криму; на Сході країни в ході озброєного конфлікту деякі підприємства були зруйновані або призупинили свою діяльність (як, наприклад, Концерн "Стірол" у Горловці), - все це негативно відобразилось на результатах діяльності хімічної промисловості. Але всі конфлікти і війни колись закінчуються, тому сьогодні не слід нехтувати питаннями щодо планування розвитку в першу чергу тим підприємствам, які працюють під мирним небом.

Сучасне підприємство, якщо воно прагне розвиватися, повинно йти в ногу з часом, враховуючи глобальні зміни світового масштабу. Особливо важливими питання

стратегічного управління персоналом стають на рубежі зміни індустріального на постіндустріальне суспільство.

Головні відмінні риси постіндустріального суспільства від індустріального - досить висока продуктивність праці, висока якість життя, сектор інноваційної економіки, що переважає, з високими технологіями і венчурним бізнесом. В XXI-му столітті прискорення темпів змін в бізнесі, економіці та суспільстві в сфері управління персоналом ставлять завдання виробити нові правила для керівництва, організації, мотивації, управління і залучення персоналу.

Провідні компанії світу сьогодні стикаються з радикальними змінами щодо організації робочої сили, робочого місця та світу праці взагалі. Ці зрушення змінюють правила майже для всіх напрямків управління людськими ресурсами. Керівники бізнесу і менеджери з персоналу більше не можуть продовжувати працювати за старими формами і методами, звичками і принципами. Тепер вони повинні освоювати нові способи думати про саму компанію, про її персонал, його можливості та їх реалізацію.

Провідні фахівці світу в галузі управління персоналом розробили «новий набір правил», що покликаний допомогти керівникам та HR-менеджерам розібратися в сучасних тенденціях. Ці правила відображають зрушення в мисленні і поведінці, які, на їх думку, необхідні, щоб керувати, організовувати, мотивувати і залучати до роботи співробітників в 21-му столітті [4].

Наперед, звичайно, важко передбачити, які нові бізнес-практики збережуться, але неможливо ігнорувати саму необхідність змін. Основною характеристикою нового часу є не просто зміни, а зміни з прискоренням, що створює нові правила для бізнесу і для HR-діяльності.

В сучасному світі технології змінюються та розповсюджуються дуже швидко. Штучний інтелект, мобільні платформи, датчики і системи соціального співробітництва проникають в усі сфери суспільного життя. Дослідження показують, що завдяки цьому співробітники і організації більш «перевантажені» ніж будь-коли, що негативно відбивається на психоемоційному стані як окремих осіб, так і суспільства в цілому [4].

В той же час продуктивність суспільного виробництва відстає від технічного прогресу. Доказом цього є незначний приріст продуктивності праці на тлі впровадження нових технологій. Навіть в розвинених країнах “великої сімки” темпи приросту ВВП в постійних цінах за період 2000-2017рр. в середньому не перевищували 3% (рис. 4).

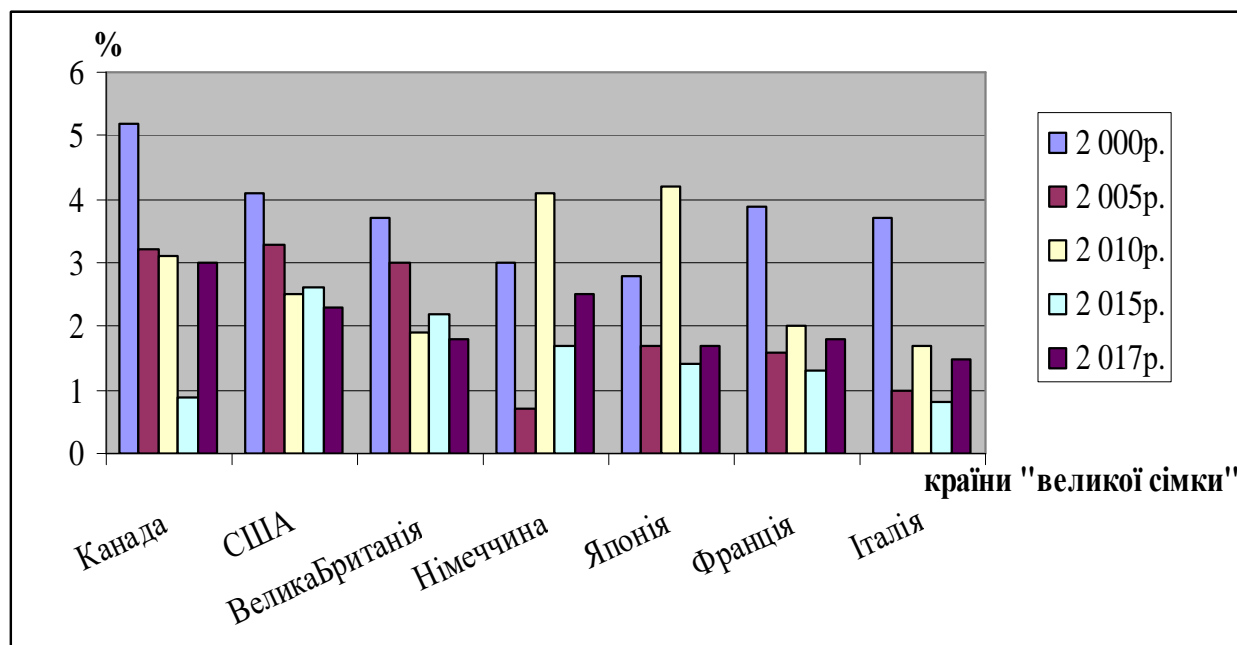

Рис. 4. Темпи приросту ВВП країн “великої сімки”, в постійних цінах [3]

Як свідчать дослідження глобальних тенденцій в менеджменті персоналу у США з часу фінансової кризи 2008р. показник продуктивності праці (ВВП за одну годину роботи) знаходиться на найнижчому рівні (1,3%) за останні п'ятдесят років. У той же час самі компанії руйнуються швидше. Так, наприклад, з 1955 р. тільки 12% компаній зі списку Fortune-500 і сьогодні залишаються "на плаву". А в 2016р. список покинуло 26% діючих компаній.

Таким чином наявні - розрив між продуктивністю бізнесу і потенційними можливостями, які постійно розширюються завдяки технологічним змінам. Наслідком такої невідповідності є поглиблення нерівності доходів, стагнація зарплати, соціальні та політичні хвилювання.

На думку фахівців з HR-менеджменту, причина цього розриву бачиться в прорахунках і недоробках стратегічного управління людськими ресурсами.

Ерік Теллер, CEO підрозділу X Google висунув гіпотезу, яка пояснює перевищення технологічного розвитку над продуктивністю людини [4], яку можна схематично виразити в нерівності (рис. 5):

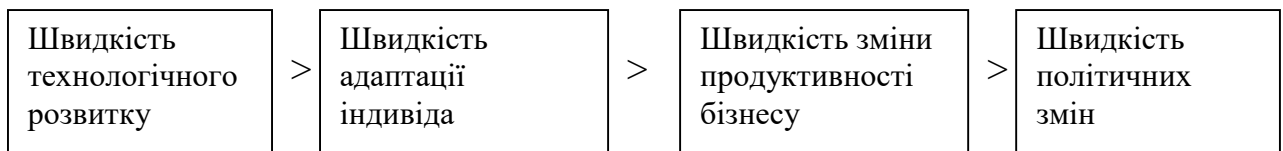

Рис. 5. Порівняння швидкості змін в технологіях, продуктивності праці та політиці

Як бачимо, політичні зміни мають найбільшу інертність в порівнянні з технологічними змінами; окремі індивіди в приватному житті швидше пристосовуються до технологічних змін, ніж бізнес в цілому; подолати розрив між швидкістю технологічних змін та адаптацією до них людини неможливо, оскільки завжди буде існувати проміжок часу, за який відбувається розповсюдження технології та пристосування до неї індивідів, їх груп та суспільства в цілому.

Сьогодні стратегічний HR-менеджмент повинний допомагати лідерам і організаціям адаптуватися до технологій, допомагати людям адаптуватися до нових моделей роботи і кар'єри, а також допомогти компаніям в цілому адаптуватися і заохочувати зміни в суспільстві, регулюванні та громадській політиці.

Незважаючи на побоювання деяких громадських діячів про те, що прискорення технологічних змін здатне дестабілізувати ринок праці, вивільняючи великі маси робочої сили, праця якої буде замінена машинами, механізмами і пристроями, приклад 80-х років, коли спостерігалася швидке зростання обчислювальних потужностей комп'ютерів, в результаті чого були створені автоматизовані банківські термінали, онлайн-системи і відбувалося швидке зростання IT-індустрії, - говорить якраз про позитивні зміни - світ добре адаптувався, люди отримали нові навички та нові робочі місця.

Вимогою сучасності є новий набір ділових і робочих цифрових навичок. В цих умовах компаніям слід більше уваги приділяти стратегіям кар'єри, мобільності талантів і організаційним екосистемам і мережам, щоб полегшити як індивідуальне, так і організаційне переосмислення. Сутність цього не просто в перенавчанні або плануванні нових посад. Замість цього організації повинні по-новому подивитися на лідерство, структури, різноманітність, технології і загальний досвід роботи.

Проведений в 2017р. компанією Deloitte огляд в галузі управління людськими ресурсами, на сьогодні є найбільшим дослідженням, в якому взяли участь більше 10400 бізнесменів і HR керівників в 140 країнах [4]. В ході дослідження було виявлено та проранжировано 10 областей, в яких організаціям необхідно скоротити розрив між темпами змін і проблемами, пов'язаними з роботою і талантами.

Висновки. Отже, управління персоналом є досить складним процесом, який повинен мати завершеність на основі комплексного вирішення кадрових проблем, впровадження нових напрямів в управління й удосконалення існуючих форм, методів роботи.

Організація майбутнього (успішними організаціями майбутнього, швидше за все, будуть ті, які можуть рухатися швидше, швидше адаптуватися, швидше вчитися і сприймати динамічні запити до кар'єри). Кар'єра і навчання (сьогодні, коли життєвий цикл отриманих навичок складає всього 5 років і продовжує зменшуватися, безперервне навчання має вирішальне значення для успіху бізнесу). Залучення талантів (у досвідчених рекрутерів тепер є доступ до нових технологій, щоб налагодити зв'язки з кандидатами і зміцнити бренд роботодавця).

Досвід співробітників (поліпшення досвіду співробітників в цілому, підтримуючи це за допомогою різних імпульсів зворотного зв'язку, додатків для фітнесу і підтримки здоров'я і технологій, які співробітники використовують самостійно). Реорганізація управління ефективністю (гнучке управління цілями, заміри стану і безперервний зворотний зв'язок стають звичайним явищем, і в даний час приймаються нові моделі оцінки та винагород). Розширення лідерства (високоєфективним лідерам сьогодні потрібні більш різноманітні навички та досвід, ніж в минулі покоління; організаціям потрібен «цифровий лідер», який може створювати команди, підтримувати зв'язки між людьми та їх залученість, а також розвивати культуру інновацій, стійкість до ризику і постійне вдосконалення). Цифровий HR (методи цифрового управління і гнучкий організаційний дизайн стали центральними в бізнес-мисленні, HR знову змінюється, фокусуючись на людях, роботі і платформах). Перегляд напрямку HR-аналітики (аналітика більше не займається пошуком цікавої інформації і демонстрацією її менеджерам. Тепер дані використовуються для розуміння кожної частини бізнес-операції, а аналітичні інструменти впроваджуються в повсякденне прийняття рішень). Соціальна різноманітність і інтеграція (соціальна різноманітність і інтеграція як всеосяжна стратегія, вплетена в усі аспекти життєвого циклу талантів, для підвищення залученості співробітників, поліпшення бренду і підвищення продуктивності). Майбутнє роботи: кожна робота створюється заново, перетворюючись в те, що називається «розширеною робочою силою» (організації повинні експериментувати і впроваджувати когнітивні інструменти, приділяти основну увагу перепідготовці людей для використання цих інструментів і переосмислювати саму роль людей, оскільки все більше і більше робіт стають автоматизованими).

Будь-яка організація, яка відмовиться грати за новими правилами, швидше за все буде відставати. Але щоб не перейти в розряд аутсайдерів не можна нехтувати новими викликами часу. Компаніям слід взяти на озброєння перелічені напрямки HR-менеджменту та скоригувати стратегію управління персоналом, що допоможе їм не просто адаптуватися, але і процвітати в нових умовах постіндустріального суспільства.

Список використаних джерел:

1. *The Fruitful Errors of Elton Mayo* // *Fortune*. - 1946. - Vol. 34. - No. 5. - P. 181-252.
2. *Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці* // Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. *Мировой Атлас Данных Кноема*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knoema.ru/>.
4. *Отчет компании Deloitte «Глобальные HR-тренды 2017»* // <http://www.talent-management.com.ua/3098-deloitte-globalnye-hr-trendy-2017-vvedenie/>.
5. *Промисловість України у 2011–2015 роках: Статистичний збірник*. // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. *Статистичний збірник "Україна–2016"* // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. *Статистичний збірник "Україна–2017"* // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. *“Статистичний щорічник України” за 2016 рік* // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References

1. *The Fruitful Errors of Elton Mayo* // *Fortune*. - 1946. - Vol. 34. - No. 5. - P. 181-252.
2. *Demographic and social statistics / Labor market* // *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. *The World Atlas of Data Knoema*. Available at: <https://knoema.ru/>.
4. *Deloitte Global HR Trends 2017 Report*. Available at: <http://www.talent-management.com.ua/3098-deloitte-globalnye-hr-trendy-2017-vvedenie/>.
5. *Industry of Ukraine in 2011-2015: Statistical collection*. // *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. *Statistical collection "Ukraine-2016"* // *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. *Statistical collection "Ukraine-2017"* // *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. *"Statistical Yearbook of Ukraine" for 2016* // *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Ключові слова: хімічна промисловість, управління людськими ресурсами, стратегія управління персоналом, технологічний розвиток, постіндустріальне суспільство.

Ключевые слова: химическая промышленность, управление человеческими ресурсами, стратегия управления персоналом, технологическое развитие, постиндустриальное общество.

Keywords: chemical industry, human resource management, personnel management strategy, technological development, post-industrial society.

Рецензент: Горошкова Л. А., д.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік Академії економічних наук України, Запорізький національний університет

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7186988>

УДК: 332.14:005.591.6(477)

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РІВНІ РЕГІОНУ<https://orcid.org/0000-0002-3827-6972>

Кусакова Юлія Олександрівна, доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів і економіки міжнародного туризму, кандидат економічних наук, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, email: shevchenko.yulia.1987@gmail.com, т. +380504823368.

<https://orcid.org/0000-0003-0910-6816>

Худолей Ліна Володимирівна, викладач кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів і економіки міжнародного туризму, кандидат економічних наук, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, email: lina_kozobash@ukr.net, т. +380976677947.

Yuliia Kusakova, associate professor of the Department of International Economics, Natural Resources and Economics of International Tourism, PhD, associate professor, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia

Lina Khudoliei, lecturer of the Department of International Economics, Natural Resources and Economics of International Tourism, PhD, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia

Y.Kusakova, L. Khudoliei, Mechanisms to stimulate innovation at the regional level

The article is devoted to the analysis and improvement of existing mechanisms to stimulate innovation at the regional level. The author's vision of the definition "organizational and economic mechanism of innovation activity in the region" is presented. The principles on which this mechanism should be built, its structure, are defined as the interrelation of the functional subsystem, the support subsystem, economic levers and processes. The components of the functional subsystem are also characterized. The proposed organizational and economic mechanism for stimulating innovation, unlike the existing ones, includes the activities of business incubators, as the main organizational entities which create opportunities for the implementation of innovative start-ups. The non-linear nature of the process of generation, emergence and development of innovations in the region is revealed with the help of "mutual amplification circuits", "limitation circuits", "closure circuits", "time delay problems", and "selection tool". The mechanisms for transferring innovative potential and resources available in the region to innovative products, mechanisms for bringing these products to the market have been processed. A mechanism for the functioning of the "sequence" method is proposed, which solves the problem posed. It has been proved that it is advisable for business incubators to use tools for stimulating innovation activity and methods of its practical implementation for the primary assessment of innovative ideas. It allows assessing the possibilities of the market and business, the degree of substantiation of the idea, the availability and availability of resources for its implementation, user requests and prospects for patenting the idea. An improved algorithm for the implementation of an innovative idea provides for the sequential implementation of the following steps: formulation of a business idea, evaluation of the idea, evaluation of the results, evaluation of the prospects for the implementation of the idea.

Кусакова Ю. О., Худолей Л. В. Механізми стимулювання інноваційної діяльності на рівні регіону

Статтю присвячено аналізу та удосконаленню існуючих механізмів стимулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні. Подано авторське бачення дефініції «організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності регіону». Визначено принципи, на яких має будуватися зазначений механізм, його структуру, як взаємозв'язок функціональної підсистеми, підсистеми забезпечення, економічних важелів та процесів. Охарактеризовано складові функціональної підсистеми. Запропонований організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності, на відміну від існуючих, включає діяльність бізнес-інкубаторів, як основних організаційних утворень, що створюють можливості для реалізації інноваційних стартапів. Розкрито нелінійну природу процесу генерування, виникнення і розвитку інновацій у регіоні за допомогою «ланцюгів взаємного посилення», «ланцюгів обмежень», «ланцюгів замикання», «проблеми затримки в часі», «інструменту відбору». Опрацьовано механізми переводу інноваційного потенціалу і ресурсів, якими володіє регіон, в інноваційну продукцію, механізми виведення цієї продукції на ринок. Запропоновано механізм функціонування методу «послідовності», який дозволяє вирішити поставлену проблему. Доведено доцільність застосування бізнес-інкубаторами для первинної оцінки інноваційних ідей інструментарію стимулювання інноваційної діяльності та методики його практичної реалізації, яка дозволяє оцінити можливості ринку і бізнесу, ступінь обґрунтування ідеї, наявність і доступність ресурсів для її реалізації, запити користувачів та перспективи патентування ідеї. Удосконалено алгоритм реалізації інноваційної ідеї, який передбачає послідовне виконання таких етапів:

формулювання бізнес-ідеї, оцінка ідеї, підбиття підсумків оцінки, оцінка перспективності реалізації ідеї.

Кусакова Ю. А., Худoley Л. В. Механизмы стимулирования инновационной деятельности на уровне региона

Статья посвящена анализу и совершенствованию существующих механизмов стимулирования инновационной деятельности на региональном уровне. Представлено авторское видение дефиниции «организационно-экономический механизм инновационной деятельности региона». Определены принципы, на которых должен строиться указанный механизм, его структуру, как взаимосвязь функциональной подсистемы, подсистемы обеспечения, экономических рычагов и процессов. Охарактеризованы составляющие функциональной подсистемы. Предложенный организационно-экономический механизм стимулирования инновационной деятельности, в отличие от существующих, включает деятельность бизнес-инкубаторов, как основных организационных образований, которые создают возможности для реализации инновационных стартапов. Раскрыто нелинейную природу процесса генерации, возникновения и развития инноваций в регионе с помощью «цепей взаимного усиления», «цепей ограничений», «цепей замыкания», «проблемы задержки во времени», «инструмента отбора». Обработано механизмы перевода инновационного потенциала и ресурсов, которыми располагает регион, в инновационную продукцию, механизмы вывода этой продукции на рынок. Предложен механизм функционирования метода «последовательности», который позволяет решить поставленную проблему. Доказана целесообразность применения бизнес-инкубаторами для первичной оценки инновационных идей инструментария стимулирования инновационной деятельности и методики его практической реализации, которая позволяет оценить возможности рынка и бизнеса, степень обоснования идеи, наличие и доступность ресурсов для ее реализации, запросы пользователей и перспективы патентования идеи. Усовершенствованный алгоритм реализации инновационной идеи предусматривает последовательное выполнение следующих этапов: формулировка бизнес-идеи, оценка идеи, подведение итогов оценки, оценка перспективности реализации идеи.

Постановка проблеми. У даний час основними факторами, які визначають необхідність розвитку інноваційної діяльності наукових, виробничих і посередницьких підприємств й організацій регіону, є їх адаптація до нових умов господарювання і постійної динаміки ринків постачальників і споживачів. Ці умови повинні відбитися на створенні інноваційних структурних комплексів, що забезпечують розвиток виробничих відносин і поліпшення соціально-економічного становища населення регіону на основі стимулювання інноваційної діяльності. Однак у багатьох регіонах спостерігається ситуація, коли запити ринку і споживчих груп в інноваційній продукції не задовольняються існуючою пропозицією на регіональному ринку. Основна причина такого стану вбачається в тому, що існуючі організаційні структури управління інноваційною діяльністю не здатні створити сприятливого середовища для розробки нових методів і технологій, а також для впровадження нової продукції у виробництво.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема стимулювання інноваційної діяльності є доволі актуальною та достатньо часто висвітлюється у науковій літературі. Так, дослідженням стимулювання інновацій в економічній літературі займалися: Д. Аудреш, М. Білик, В. Жежуха, І. Карпунь, Н. Моїсєєва, Дж. Сакс, М. Скиба та ін.

Так, наприклад, Карпунь І. [1] займалася визначенням ролі та обґрунтуванням напрямків формування мотивації персоналу та стимулювання інноваційного розвитку економіки підприємств і держави загалом. Скиба М. [2] аналізувала динаміку інноваційних процесів в економіці України, основні фактори, що впливають на зниження інноваційної активності, дослідувала зарубіжний досвід використання інструментів стимулювання інноваційної діяльності. Праці Жежухи В. [3] присвячено дослідженню основних інструментів стимулювання, заохочення та підтримки інноваційної діяльності підприємств, які використовуються країнами ЄС.

Проте залишаються не висвітленими питання формування механізму стимулювання інноваційної діяльності на рівні регіону з урахуванням бізнес-інкубаторів.

Формулювання цілей статті. Удосконалити систему організаційно-економічних механізмів стимулювання інноваційної діяльності, які діють у регіонах, та включити в них діяльність бізнес-інкубаторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для реалізації поставленої мети розкриємо спочатку сутність організаційно-економічного механізму у цілому, потім врахуємо у цьому понятті стимулювання інноваційної діяльності. Спираючись на отриману теоретичну базу, перейдемо безпосередньо до розкриття структури регіонального організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності із врахуванням діяльності бізнес-інкубаторів.

Погоджуючись у цілому з думкою Корсікової Н. М. [4, С. 10], вважаємо, що зміст організаційно-економічного механізму розкривається через такі основні характеристики. По-перше, організаційно-економічний механізм є частиною системи господарювання в конкретний період розвитку національного господарства будь-якої країни. По-друге, організаційно-економічний механізм являє сукупність двох різнорідних, але взаємопов'язаних складових – організаційної та економічної.

Тому дефініцію «організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності регіону» можна сформулювати як взаємопов'язану сукупність економічних відносин, принципів, методів, форм та процесів організації інноваційної діяльності певного регіону.

Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності регіону повинен будуватися на основі сукупності принципів. На нашу думку, найбільш доцільно у цьому дослідженні використовувати принципи: системності, цілісності, адаптованості, рівноваги, – які у своїх працях систематизувала та розкрила Тульчинська С. О. [5, С. 94].

Сама структура організаційно-економічного механізму, на думку авторів, повинна будуватися у вигляді функціонально-цільової схеми взаємодії певних підсистем. Спираючись на праці Маєвської О. О. [6], вважаємо за доцільне до них віднести: функціональну підсистему, підсистему забезпечення, економічних важелів та процесів, комплекс яких спрямовано на досягнення цілей регіону.

Сама ж функціональна підсистема включає: планування; прогнозування; регулювання; систему оплати праці; ціноутворення; аналіз; облік. Підсистема забезпечення – внутрішні економічні відносини; норми та нормативи; правове забезпечення; інформаційне забезпечення. Економічні важелі – ціни; тарифи; процентні ставки; економічне стимулювання; пільги; санкції.

Зазначені складові організаційно-економічного механізму достатньо докладно розглянуті у працях вітчизняних авторів, у тому числі Маєвської О. О. [6]. Що ж стосується конкретних процесів генерування, виникнення, розвитку інновацій, а також значення бізнес-інкубаторів, то вони потребують додаткового вивчення.

Оскільки нові вимоги ринку і споживчих груп формують передумови для виникнення інновацій, то і система управління повинна оперативного реагувати на ці вимоги та якісно змінювати свою організаційну структуру. Такий підхід буде сприяти вдосконаленню методів управління по створенню інноваційної продукції, з впровадженням яких на ринку розшириться спектр пропозиції нових продуктів і послуг, затребуваних різними споживчими групами. Зазначені обставини дозволяють говорити про нелінійну природу процесу генерування, виникнення і розвитку інновацій.

В якості організаційно-економічних інструментів, які використовують для опису такого роду нелінійних процесів, пропонуємо розглядати такі:

1) «ланцюги взаємного посилення», які поділяються на сприятливі і несприятливі. Сприятливі петлі взаємного посилення з'являються, коли два і більше елементів системи впливають один на одного в позитивному напрямку. Пропозиція нової продукції впливає на формування ринку, на появу нових потреб, визначає необхідність змін в організаційній структурі управління ринком, щоб у подальшому більш точно визначати перспективні напрямки розвитку інноваційної діяльності підприємств й організацій на цьому ринку. Бізнес-інкубатори при цьому систематизують інноваційні ідеї та стимулюють розвиток інноваційного підприємництва.

Сутність впливу несприятливих петель взаємного посилення може бути виражена через перевищення гранично припустимого рівня навантаження на ресурсні можливості

регіону. Подолати несприятливий вплив можна за допомогою створення умов для підвищення привабливості інноваційної діяльності для різних бізнес-структур, зайнятих створенням інноваційної продукції. Наприклад, проводячи роз'яснювальні тренінги та семінари бізнес-інкубатори спроможні продемонструвати доцільність, ефективність, прибутковість та окупність інвестицій в інноваційну діяльність, а також вірогідність реалізації стартапів. Надалі це може спричинити за собою підвищення лояльності різних споживчих груп, орієнтованих на пропоновану їм інноваційну продукцію (рис. 1).

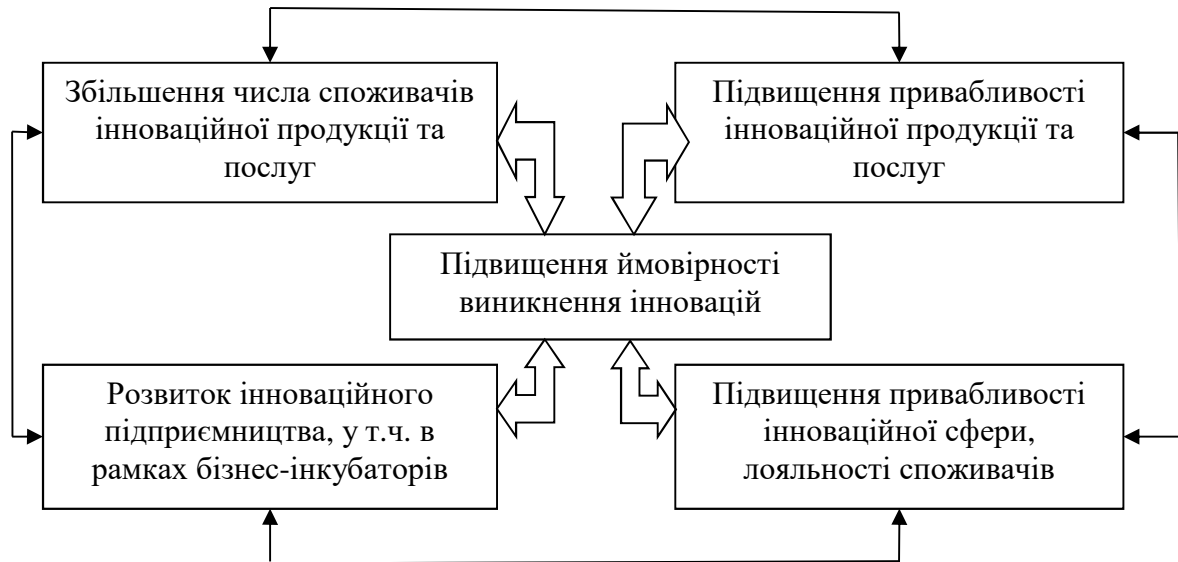

Рис. 1. Ланцюги взаємного посилення, що стимулюють розвиток інновацій
Примітка: розроблено авторами

У силу збільшення попиту різних груп споживачів до інноваційної продукції (послуг, технологій) підприємства й організації регіону будуть змушені розвивати свою підприємницьку активність у частині інноваційної діяльності;

2) «ланцюги обмежень», які являють собою механізми контролю і обмеження за показниками функціонування. Для кожного продукту (послуги, технології) існують обмеження, які визначають, якими можуть бути межі тієї, чи іншої зміни в її черговій модифікації. При цьому характер цих обмежень може бути найрізноманітнішим: фізичним, інформаційним, економічним, соціальним, правовим та ін. В окремих випадках впровадження інноваційної продукції може бути пов'язано з усуненням цих обмежень. У зв'язку з цим основними функціями регіональних структур управління розвитком інноваційної діяльності, у тому числі бізнес-інкубаторів, буде проведення політики виявлення таких обмежень і вживання заходів щодо їх подолання;

3) «ланцюги замикання», які виникають й існують завдяки наявності внутрішніх проблем в структурах управління розвитком інноваційної діяльності в регіонах, а також завдяки певному колу зацікавлених осіб, що представляють органи виконавчої влади або громадські організації. Як правило, наявність «ланцюгу замикання» пов'язане з нездатністю системи управління інноваційною діяльністю та інноваційним розвитком адаптуватися до змін і вимог зовнішнього середовища в силу внутрішніх обмежень.

До них можна віднести: дефіцит кадрів відповідної кваліфікації; обмежені фінансові можливості і відсутність додаткових джерел для фінансування; низький рівень маркетингових досліджень; відсутність ринкових технологій і методів менеджменту; слабе впровадження в управління ефективних інформаційних технологій.

Нерідко вирішенню цих проблем сприяє діяльність органів виконавчої влади, що визначає політику в галузі управління розвитком інноваційної діяльності в регіоні, а також вплив різних громадських організацій підприємців, бізнес-інкубаторів за допомогою формування ними громадської думки;

4) «затримка в часі», якій характерний прояв циклічної поведінки системи управління. Прикладами цього є: прийняття на регіональному рівні не узгоджених між собою рішень в частині формування правового поля, затвердження перспективних планів і програм інноваційного розвитку, проведення обстежень стану інноваційної сфери, виявлення перспектив розвитку інноваційної підприємницької діяльності та ін.;

5) «інструмент відбору», який дозволяє через структури приватно-державного партнерства, бізнес-інкубатори, ринки і освітні центри регіону приймати такі рішення:

- підприємствам й організаціям регіону – про розробку та впровадження інновацій;
- споживачам – про придбання інноваційної продукції (послуг, технологій),

грунтуючись на своїх перевагах і сприйняттях.

Оцінюючи сучасний рівень представлення інноваційної продукції (послуг, технологій) на регіональних ринках України, можна відзначити, що у даний час пропозиція такої продукції обмежена; ступінь лояльності споживачів до такої продукції є доволі низьким; якість існуючих на ринку продуктів і послуг не в повній мірі відповідає вимогам ринку.

Для усунення зазначених проблем необхідно опрацювати механізми переводу інноваційного потенціалу і ресурсів, якими володіє регіон, в інноваційну продукцію (послуги, технології), механізми виведення цієї продукції на ринок, а також розробити і впровадити нові маркетингові механізми формування попиту і просування продукції (послуг, технологій). Вибір ресурсів і їх переробка в інноваційну продукцію (послуги, технології) може здійснюватися в послідовному виконанні операцій (рис. 2).

1. Вибір підприємцем (носієм ідеї) ресурсів для створення нової продукції (послуги, технології)
2. Експертиза ресурсу на можливість створення нової продукції (послуги, технології)
3. Генерування нової бізнес-ідеї
4. Тестування ідеї нової продукції (послуги, технології) на предмет її відповідності вимогам ринку
5. Первинний відбір ідеї для її практичної реалізації
6. Оформлення ідеї у вигляді інноваційного проекту
7. Визначення умов реалізації проекту, його розміщення (за необхідності) в бізнес-інкубаторі
8. Бізнес-інкубування інноваційного проекту, розробка досвідченого зразка
9. Вихід нової продукції (послуги, технології) в ринкове середовище
10. Подальше вдосконалення продукції (послуги, технології) та її виведення на нові ринки та споживачські групи

Рис. 2. Механізм формування інноваційного середовища за методом «послідовності»
Примітка: розроблено авторами

В основу цього методу покладено:

- умовне виділення всієї сукупності ресурсів, їх відбір з точки зору перспектив створення нової продукції (послуги, технології);
 - подальша генерація ідей створення нової продукції (послуги, технології);
 - відбір потенційно перспективних ідей;
 - отримання на виході конкретної ідеї створення інноваційної продукції (послуги, технології).

У зв'язку з цим відбір інноваційної продукції (послуги, технології) для її подальшого впровадження повинен ґрунтуватися на визначенні критеріальних значень ефективності цього процесу в залежності від різних груп потенційних користувачів: держави, населення, бізнес структур та ін. (рис. 3).

Рис. 3. Загальний принцип механізму відбору інноваційних ідей

Примітка: розроблено авторами

Зазвичай визначаються: цільова, економічна й соціальна ефективність. Для первинної оцінки інноваційних ідей можна використовувати інструментарій стимулювання інноваційної діяльності та методика його практичної реалізації. Основне призначення методики полягає в можливості швидкої оцінки перспективності інноваційної ідеї при невеликій витраті ресурсів, що дозволить зробити обґрунтований вибір серед альтернативних варіантів її реалізації за такими напрямками:

1) можливості ринку – оцінка його розміру, динаміки розвитку, наявності бар'єрів для входження на ринок, ступеня інтенсивності конкуренції, значення норми прибутку ринку (рис. 4);

Негативні показники		Позитивні показники	
Ринок занадто малий для розвитку ідеї		У ринка гарні перспективи для розвитку ідеї	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Потенційний сектор ринку має тенденції до скорочення		Потенційний сектор ринку знаходиться на стадії росту	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Вхід на ринок обмежений серйозними бар'єрами		Вхід на ринок буде відносно легким	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Лідерами ринку виступають крупні фірми, у яких необмежені ресурси		Конкуренти на ринку слабкі та не зможуть організувати опір появі нової структури	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
На ринку існує жорстка конкуренція, яка знижує розмір прибутку		Розмір прибутку на ринку привабливий та не обмежений конкуренцією	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	

Рис. 4. Напрямок «Можливості ринку»

2) можливості бізнесу – оцінка відповідності ідеї і досвіду, а також можливостей підприємств регіону (рис. 5);

Негативні показники		Позитивні показники	
Реалізація ідеї призведе до диверсифікації продуктового ряду підприємства		Ідея лежить в руслі місії інноваційного розвитку підприємства	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Ідея потребує розвитку нової клієнтської бази		Реалізація ідеї орієнтована на існуючу клієнтську базу	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Реалізація ідеї вимагатиме нових знань та кваліфікованих кадрів		Реалізація ідеї не вимагатиме нових знань та кваліфікованих кадрів	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
На етапі експлуатації буде потрібне вкладання інвестицій в виробничу та/або в розподільну системи		Існуюче виробництво та розподільна система не потребують вкладання інвестицій на етапі експлуатації	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	

Рис. 5. Напрямок «Можливості бізнесу»

3) обґрунтування ідеї – оцінка рівня привабливості та складності реалізації ідеї (рис. 6);

Негативні показники		Позитивні показники	
Реалізація ідеї спирається на нові принципи та концепції		Реалізація ідеї спирається на перевірені принципи та концепції	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Реалізація ідеї має на увазі створення нової продуктової концепції		Реалізація ідеї полягає в новому застосуванні продукту або процесу	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Успішна реалізація ідеї залежить від результатів інших розробок		Успішна реалізація ідеї не залежить від результатів інших розробок	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Для успішної реалізації ідеї необхідна інтеграція декількох складних систем		Для успішної реалізації ідеї не потрібна інтеграція декількох складних систем	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Для успішної реалізації ідеї необхідні додаткові дозволи та узгодження		Успішна реалізація ідеї не залежить від додаткових дозволів та узгоджень	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	

Рис. 6. Напрямок «Обґрунтування ідеї»

4) наявність і доступність ресурсів – оцінка наявності існуючих і необхідності залучення додаткових ресурсів для реалізації ідеї (рис. 7);

Негативні показники		Позитивні показники	
Для успішної реалізації моделі потрібен значний об'єм додаткових ресурсів		Для успішної реалізації моделі не потрібен значний об'єм додаткових ресурсів	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Розробка та реалізація ідеї будуть потребувати багато часу		Розробка та реалізація ідеї не займе багато часу	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Розробка та реалізація ідеї багато в чому залежать від зовнішнього фінансування		Для розробки та реалізації ідеї достатньо власних ресурсів	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Для розробки та реалізації ідеї будуть потрібні додаткові спеціалісти		Для розробки та реалізації ідеї не потрібні додаткові спеціалісти	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	

Рис. 7. Напрямок «Наявність та доступність ресурсів»

5) можливості користувачів – оцінка цінкових і виробничих характеристик ідеї (продукту, послуги) (які проблеми споживача і як вирішує ідея, наявність у неї унікальних властивостей) (рис. 8);

Негативні показники		Позитивні показники	
Реалізація ідеї не забезпечує жодних додаткових вигод для користувачів		Реалізація ідеї забезпечить унікальні вигоди для користувачів	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Реалізація ідеї не підвищить експлуатаційні якості продукту		Реалізація ідеї не забезпечить покращення експлуатаційної якості продукту	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Новий продукт не буде володіти цінковими перевагами		Цінові переваги нового продукту будуть значними	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Реалізація ідеї зажадає спеціальних зусиль для зниження негативної дії на навколишнє середовище		Реалізація ідеї не здійснить негативної дії на навколишнє середовище	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Переваги від реалізації ідеї не будуть оцінені користувачем		Від реалізації ідеї користувачі отримають більше зручності та задоволення своїх потреб	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	

Рис. 8. Напрямок «Можливості користувачів»

б) можливості патентування ідеї – оцінка необхідності патентного або іншого захисту ідеї. Методика оцінки на практиці реалізується за допомогою формування відповідних таблиць по кожному напрямку оцінювання (рис. 9).

Негативні показники		Позитивні показники	
Інші підприємства можуть легко скопіювати ідею		Іншим підприємствам буде складно скопіювати ідею	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Перспективи ефективного патентного захисту ідеї досить слабкі		Ідею можна захистити за допомогою реєстрації, патентування та ін.	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	
Дохід від ліцензування не покриє витрат на розробку та реалізацію ідеї		Можливо отримання додаткового доходу за рахунок ліцензійних угод з іншими підприємствами	
Від -5 до -2,5	0	Від +2,5 до +5	

Рис. 9. Напрямок «Можливості патентування ідеї»

Кожен показник, представлений в таблицях (матрицях), оцінюється за 10-бальною шкалою (від мінімальної оцінки (-5 балів) до максимальної (+5 балів). Потім здійснюється підсумовування балів: спочатку по кожній таблиці окремо, а потім – по всім таблицям (табл. 1).

Таблиця 1 – Загальна оцінка можливості реалізації ідеї

Параметр	Напрямок оцінки						Всього
	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й	6-й	
Бали	-	-	-	-	-	-	-

Отримані в результаті підсумовування підсумкові значення характеризують експертну оцінку ступеня ризикованості (ймовірності) реалізації ідеї. Для отримання більш точних оцінок і підвищення обґрунтованості підсумкових результатів можуть вводитися вагові коефіцієнти, які враховують важливість того чи іншого показника для конкретного напрямку інноваційної діяльності.

При порівнянні альтернативних ідей необхідно підходити до їх оцінки з однаковими критеріями. Алгоритм реалізації методики передбачає послідовне виконання наступних етапів:

- етап 1. Формулювання бізнес-ідеї, короткий опис;
- етап 2. Оцінка ідеї щодо запропонованих напрямків (рис. 4-9);
- етап 3. Підбиття підсумків оцінки (таблиця 1);
- етап 4. Оцінка перспективності реалізації ідеї. У рамках реалізації даного етапу робиться висновок про перспективність реалізації згенерованої ідеї.

У разі наявності суттєвих перспектив ідея може бути допущена до подальшого розгляду на предмет її реалізації як інноваційного підприємницького проекту. Необхідно відзначити, що методика допускає можливість комбінування нових параметрів реалізації даної ідеї або вироблення нових ідей, де в якості параметрів будуть використовуватися різні комбінації існуючих і нових факторів, характеристик, змінних й інших складових. У результаті може з'явитися нова, більш цікава для реалізації ідея, продукт або послуга.

Запропоновану методику у своїй діяльності можуть використовувати бізнес-інкубатори й інші зацікавлені сторони, що дозволить знизити ризики нежиттєздатності інноваційного проекту та банкрутства. У бізнес-інкубатори звертаються головним чином новостворені підприємства, тому вкрай важливо виявити проблемні місця в інноваційному процесі та запропонувати шляхи їх вирішення на ранніх стадіях життєвого циклу.

Висновки. Розглянуті нелінійні процеси в цілому є домінуючими в інноваційній сфері. Розуміння суті цих процесів дозволяє вибудовувати ефективні механізми

стимулювання інноваційної підприємницької активності на основі створення нових організаційно-економічних форм, а також за рахунок використання комплексного інформаційно-математичного інструментарію оцінки перспектив реалізації тієї чи іншої інноваційної ідеї.

Список використаних джерел:

1. Карпунь І. Н. Мотивація і стимулювання інноваційної діяльності підприємства. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2008. № 628. С.529-534.
2. Скиба М. Стимулювання інноваційної діяльності в контексті посткризового відновлення економіки України. Вісник національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 2. С. 145-152.
3. Жежуха В. Й. Стимулювання інноваційної діяльності: європейський досвід. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2008. №15 (633). С. 229-236.
4. Корсікова Н.М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах. Економіка харчової промисловості. 2009. № 3. С. 8-11.
5. Тульчинська С.О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу. Стратегічні пріоритети. 2008. №1 (6). С. 89-95.
6. Мавєвська О. О. Економічний зміст механізму стимулювання інноваційної активності підприємств легкої промисловості. Економіка і регіон. 2011. № 3 (30). С. 147 – 151. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econrig_2011_3_31.pdf

Referenses:

1. I. N. Karpun' "Motyvaciya i stymuljuvannja innovacijnoji dijal'nosti pidpryjemstva", Visnyk Nacional'noho universytetu "L'vivs'ka politexnika", 2008, no 628, S. 529-534.
2. M. Skyba "Stymuljuvannja innovacijnoji dijal'nosti v konteksti postkryzovoho vidnovlennja ekonomiky Ukrainy", Visnyk nacional'noji akademiji derzavnoho upravlinnja pry Prezydentovi Ukrainy, 2011, no 2, s. 145-152.
3. V. J. Zhezuxa "Stymulyvannja innovacijnoji dijal'nosti: yevropejs'kyj dosvid", Visnyk Nacional'nogo universytetu "L'vivs'ka politexnika", 2008, no 5 (633), s. 229-236.
4. N. M. Korsikova "Organizacijno-ekonomichnyj mexanizm upravlinnja innovacijny`m rozvy`tkom pidpry`emstva v suchasny`x umovax", Ekonomika xarchovoyi promy`slovosti, 2009, no 3, s. 8-11.
5. S. O. Tul`chy`ns`ka "Funkcionuvannja organizacijno-ekonomichnogo mexanizmu innovacijnogo procesu", Strategichni priory`tety`, 2008, no 1 (6), s. 89-95.
6. O. O. Mayevs`ka "Ekonomichnyj zmist mexanizmu stymulyvannja innovacijnoji akty`vnosti pidpry`emstv legkoyi promy`slovosti", Ekonomika i region, 2011, no 3 (30), s. 147 – 151. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econrig_2011_3_31.pdf

Keywords: business incubator, enterprises, innovative activity, mechanism to stimulate innovation.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, підприємства, інноваційна діяльність, механізм стимулювання інновацій.

Ключевые слова: бизнес-инкубатор, предприятия, инновационная деятельность, механизм стимулирования инноваций.

Рецензент: М. М. Іванов, д.е.н., професор, Запорізький національний університет

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7555369>

УДК 330.342

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ INDUSTRY 4.0<https://orcid.org/0000-0002-9225-933X>

Макарова Маріана Володимирівна, д.е.н., професор, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, makarowa45@gmail.com +380675323618

Mariana Makarova, Doctor of Economic Sciences, Professor, Poltava University of Economics and Trade, Poltava

M. Makarova, The impact of innovative information technologies on the activity of industrial enterprises in the conditions of Industry 4.0.

The article is devoted to an overview of the changes that an industrial enterprise is undergoing in the conditions of the fourth technological revolution (TR) (Industry 4.0), and the need to find new approaches to the production business has been identified. In article approaches to definition the term "Industry 4.0" are investigated. In article the sense of production in the conditions of Industry 4.0 is identified, problems of introduction of its innovations and a task for the industrial enterprises are designated. It was concluded that, despite a number of difficulties, in the closest decade Industry 4.0 technologies will spread in almost all sectors of the global industry. The enterprises which will not apply Industry 4.0 technologies are likely to lose out in global competition in both cost and product attractiveness to customers. Anyway industrial enterprises should now begin with determining the level of production, technological and organizational maturity of an enterprise, that is, the assessment of the effectiveness of management processes and the degree of readiness of information systems for development of digital approaches. This will help formulate a strategy for key events and plan work with the step-by-step implementation of the concept of Industry 4.0, starting with a careful selection of a pilot project. The last point has fundamental value: enterprises should begin implementation of Industry 4.0 technologies from the area where it is best possible to realize the strategy of "quick wins" in order to assess the capabilities of this concept. In this direction, it is necessary to concentrate certain resources and efforts of enterprises, both technical and intellectual, with guarantee to receive result. After the enterprises get clear evidences that digitalization or other technologies of Industry 4.0 provide undoubted benefits, the scope of the areas covered by it at the enterprises is rapidly expanding.

Макарова М.В. Вплив інноваційних інформаційних технологій на діяльність промислових підприємств в умовах Industry 4.0.

Стаття присвячена огляду змін, яких зазнає промислове підприємство в умовах четвертої науково-технічної революції (ТР) (Industry 4.0), виявлена необхідність пошуку нових підходів до ведення виробничого бізнесу. У статті досліджено підходи до визначення термін Industry 4.0. У статті ідентифікований сенс виробництва в умовах Industry 4.0, визначені проблеми впровадження її інновацій та завдання для промислових підприємств. Зроблено висновок, що, незважаючи на низку труднощів, вже у найближче десятиліття технології Industry 4.0 поширяться практично у всіх галузях світової промисловості. Підприємства, які не застосовують технології Industry 4.0, швидше за все, будуть програвати в глобальній конкуренції як щодо витрат, так і стосовно привабливості своєї продукції для клієнтів. У будь-якому випадку промисловим підприємствам зараз слід починати з визначення рівня виробничо-технологічної та організаційної зрілості підприємства, тобто оцінки ефективності процесів управління і ступеня готовності інформаційних систем до освоєння цифрових підходів. Це допоможе сформулювати стратегію найважливіших заходів та спланувати роботи з покрокового впровадження концепції Industry 4.0, починаючи з ретельного вибору пілотного проекту. Останній момент має принципове значення: підприємствам слід починати впровадження технологій Industry 4.0 з тієї ділянки, де найкращим чином можна реалізувати стратегію «швидких перемог» з метою оцінки можливостей цієї концепції. На цьому напрямку необхідно сконцентрувати певні ресурси і зусилля підприємств, як технічні, так і інтелектуальні, щоб гарантовано отримати результат. Після того як підприємства отримують наочні докази того, що цифровізація чи інші технології Industry 4.0 несуть безперечну вигоду, сфера охоплених нею зон на підприємствах стрімко розширюється.

Макарова М.В. Влияние инновационных информационных технологий в деятельность промышленных предприятий в условиях Industry 4.0.

Статья посвящена обзору изменений, которые претерпевает промышленное предприятие в условиях четвертой технологической революции (ТР) (Industry 4.0), выявлена необходимость поиска новых

подходов к ведению производственного бизнеса. В статье исследованы подходы к определению термин Industry 4.0. В статье идентифицирован смысл производства в условиях Industry 4.0, обозначены проблемы внедрения ее инноваций и задания для промышленных предприятий. Сделан вывод, что, несмотря на ряд трудностей, уже в ближайшее десятилетие технологии Industry 4.0 распространятся практически во всех отраслях мировой промышленности. Предприятия, которые не будут применять технологии Industry 4.0, скорее всего, будут проигрывать в глобальной конкуренции как по затратам, так и по привлекательности продукции для клиентов. В любом случае промышленным предприятиям сейчас следует начинать с определения уровня производственно-технологической и организационной зрелости предприятия, то есть оценки эффективности процессов управления и степени готовности информационных систем к освоению цифровых подходов. Это поможет сформулировать стратегию важнейших мероприятий и спланировать работы с пошагового внедрения концепции Industry 4.0, начиная с тщательного выбора пилотного проекта. Последний момент имеет принципиальное значение: предприятиям следует начинать внедрение технологий Industry 4.0 с того участка, где наилучшим образом можно реализовать стратегию «быстрых побед» с целью оценки возможностей этой концепции. На этом направлении необходимо сконцентрировать определенные ресурсы и усилия предприятий, как технические, так и интеллектуальные, чтобы гарантированно получить результат. После того как предприятия получают наглядные доказательства того, что цифровизация или иные технологии Industry 4.0 несут несомненную выгоду, сфера охватываемых ею зон на предприятиях стремительно расширяется

Постановка проблеми. Як загальновідомо, світова промисловість у своєму розвитку пройшла через три технологічні революції (ТР). Перший революційний переворот в промисловості стався з переходом від ручної до механізованої праці на основі застосування енергії води і пари в період з 1760-840 рр. З винаходом парового двигуна виробництво стало механічним, це дало повсюдх будівництву залізниць. Друга технологічна революція почалася в кінці XIX – на початку XX століття і характеризувалася використанням електроенергії в масовому виробництві, що активувало процес його автоматизації. Винахід електрики і конвеєра зробило виробництво масовим. Третя ТР, комп'ютерна або цифрова, стартувала у 1960-х роках зі створенням напівпровідників, електронних обчислювальних машин, продовжилася з появою і поширенням персональних комп'ютерів (1970-1980-ті роки) й Інтернету з його Web-системою (1990-ті роки).

Кожна з технологічних революцій кардинально змінювала економіку, соціальний устрій суспільства, повсякденне життя людей, причому швидкість еволюційних змін, що призводять до революційного вибуху технологій, з кожним разом зростала.

На наших очах, з другої половини 2010-х рр. розгортається четверта ТР. Її провісники: тотально використовуваний Інтернет, маленькі й потужні сенсори, штучний інтелект і машинне навчання. Фундаментальна відмінність четвертої ТР від минулого періоду – взаємопроникнення технологій з різних областей: фізичного світу, сфери інформаційних технологій і системи біологічних об'єктів. При четвертій ТР у виробництво проникають кіберфізичні системи і зрощуються віртуальний і фізичний простори.

Четверта технологічна революція в зарубіжній літературі отримала широко вживану нині англomовну назву Industry 4.0 [1,2].

Хоча більшість експертів серед відмінних рис індустрії епохи четвертої ТР, крім застосування кіберфізических систем, називає й широке використання біотехнологій, технологій матеріалів і 3-D друку, термін Industry 4.0 найчастіше асоціюється саме з «розумною» промисловістю, більшість фізичних процесів в якій оцифровано. Інтеграція фізичних і обчислювальних процесів відкриває великі можливості як для підвищення ефективності роботи підприємств, так і для поліпшення якості життя людей в усіх соціальних системах.

Застосування нових технологій нині змінює внутрішнє і зовнішнє середовище промислового, а не сервісного підприємства, як було нещодавно, що вимагає пошуку нових підходів до ведення виробничого бізнесу [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливу увагу на ідеї Industry 4.0 та її інновації було звернуто у 2016 році після відомої доповіді засновника Світового

економічного форуму в Давосі професора Клауса Шваба «Четверта промислова революція: що це значить і як на це реагувати» та її широкого обговорення у бізнесовому і політичному експертних середовищах [2].

Термін Industry 4.0 вперше виник на промисловій виставці в Ганновері 2011 року в межах ініціативи, очолюваної бізнесменами, політиками і вченими, які визначили цю технологічну революцію як засіб підвищення конкурентоспроможності обробної промисловості через посилену інтеграцію кіберфізичних систем в заводські процеси [2].

Як уявляється нині більшості експертів, перехід до Industry 4.0 саме у виробництві став можливим завдяки нещодавньому прогресу в сфері промислових сенсорів і технологій обробки великих масивів даних (Big Data). Здешевлення і поліпшення якості роботи сенсорів дозволило впроваджувати їх у великій кількості в різні матеріальні об'єкти, які беруть участь у виробничому процесі (елементи виробничого обладнання та інфраструктури, продукти або упаковку). Інформація, акумульована системою сенсорів, передається найчастіше бездротовими каналами систем обробки і управління. На підставі отриманої від сенсорів інформації за допомогою технологій Big Data створюється достовірна картина процесу, яка враховує безліч факторів, що дозволяє своєчасно впливати на виробничу систему для досягнення найбільшої результативності. Крім того, використання керуючими системами можливостей штучного інтелекту дозволяє здійснювати часткове самоналагодження і «самонавчання» обладнання. Таким чином, застосування технологій Industry 4.0 допомагає досягти небаченого раніше рівня оптимізації й автоматизації виробництва.

Технології Industry 4.0 дають можливість здійснювати швидку адаптацію обладнання до зміни умов роботи (коливання температури в приміщенні, наявність домішок в сировині тощо), прогнозувати ходу процесу, обчислювати «слабкі місця» в структурі активів, прогнозувати поламки обладнання до їх виникнення і багато іншого. За допомогою цих технологій досягається підвищення ресурсо- і енергоефективності виробництва, зниження часу простоїв обладнання і витрат на його ремонт, підвищення безпеки виробництва, полегшення роботи операторів тощо [1].

Існує альтернативний поняттю Industry 4.0 термін «друга епоха машин». Його використовують Е. Бріньолфссон і Е. Макафі у своїй роботі «Друга епоха машин. Робота, прогрес та процвітання а епоху надзвичайних технологій» [4].

І у цих авторів атрибутами «другої епохи машин» є: тотальне використання Інтернету, перехід до так званого Інтернета речей, у тому числі індустріального, мініатюрні і потужні сенсори, штучний інтелект і машинне навчання [4].

Industry 4.0, або «друга епоха машин», дозволяє не тільки модифікувати внутрішнє середовище підприємства, покращуючи його виробничі показники, але якісно змінювати його спосіб взаємодії із зовнішнім середовищем. За прогнозами експертів, вже в близькому майбутньому технології Industry 4.0, головним чином, «індустріальний Інтернет», стануть найважливішим засобом горизонтальної і вертикальної інтеграції виробничих підприємств. Завдяки цим технологіям обмінюватися інформацією між собою зможуть машини не тільки в межах одного підприємства, а й кількох незалежних підприємств. Крім того, до процесу мережевої комунікації можуть бути включені й інші об'єкти, задіяні у виробничих і логістичних операціях (наприклад, транспортні засоби) [1].

Виділення невирішеної проблеми. Однак четверта ТР – це не просто «розумні» машини, які пов'язані між собою, все набагато ширше і глибше. Важливий показник прогресу – масштаб змін від впровадження інновацій. У четвертій ТР він буде максимальним. Ніколи раніше трансформація суспільства і економіки ще не була настільки значною. Революція – це процес, однак, щоб відбулися зміни, потрібен час. Шпіндель – символ першої індустріальної революції – пробивав собі дорогу за межами Європи 120 років. Що стосується другої ТР, то вона ще триває – без електрики живуть 1.3 млрд чоловік (17% населення). Про повсюдний перехід на третій етап також не йдеться, більше того, цифровий розрив (з приводу доступу до інформації) між різними країнами і

різними соціальними групами зростає. 4 млрд чоловік, більше половини населення Землі, не має доступу до Інтернету. Однак, на відміну від шпинделя, Інтернет поширився планетою менш, ніж за десятиліття [2].

При виникненні нового явища до кінця недослідженими є практично всі його аспекти. Всебічного наукового аналізу потребують питання не тільки шляхів і проблем впровадження інновацій Industry 4.0 в промислове виробництво, але й ролі державної підтримки цих процесів, оцінки всіх можливих ризиків четвертої ТР.

Мета статті – узагальнити нові можливості інноваційних інформаційних технологій від взаємопроникнення з фізичними процесами для розвитку промислових підприємств в епоху цифровізації, окреслити важливість ролі держави і її програм з підтримки Industry 4.0.

Результати дослідження. Вже зрозуміло, що трансформація, яка відбудеться з виробництвом, матиме набагато більш радикальні наслідки, ніж ті, що справили попередні технологічні перетворення в історії. Її ініціативи у цьому напрямку, щедро фінансовані в західних країнах на державному рівні, це демонструють вже зараз. Однак прискорення, з яким відбувається поява все новіших й новіших технологій, змушуючи бізнес вдаватися до технологічного переозброєння, формувати нові бізнес-моделі тощо, закликає його вже набагато стриманіше ставитися до ажіотажу навколо чергової технологічної сенсації і вирішувати в першу чергу ті питання, які є життєво необхідними для його виживання.

Четверта ТР продовжує вносити свої корективи в світову економіку, до процесу залучається все більше учасників, і лише ефективне регулювання цього процесу дозволить уникнути помилок руху невірним шляхом. Створення цифрових виробництв неможливо, поки не створена відповідна інфраструктура, не підготовлені кадри. Успіх будь-якої програми перетворення залежить від якості організації процесу – вірного визначення цілей, грамотної побудови стратегії, координації зусиль різних суб'єктів процесу, управління й контролю і, врешті-решт, розуміння сутності змін, що відбуваються.

Важливо ідентифікувати сенс нового цифрового виробництва, його головні завдання і типові труднощі [3].

За словами Клауса Шваба теза «Технології та цифровізація змінять все» стала пересічною [2]. Однак слід розуміти, чому технологічні прориви сьогодні сприймаються так гостро. Ніколи раніше розвиток і взаємне проникнення технологій не були такими стрімкими. Кілька років тому світ не знав про Airbnb, Uber, Alibaba. iPhone з'явився в 2007-му році, а наприкінці 2015-го було випущено вже 2 млрд смартфонів [2].

Змінився порядок капіталізації компаній: дохід залишається колишнім, а кількість співробітників зменшується у десять 10 разів. У 1990 році капіталізація трьох найбільших компаній у Детройті склала \$ 36 млрд, доходи - \$ 250 млрд, а чисельність персоналу – 1,2 млн чоловік. У 2014 році три найбільші компанії Силіконової долини мали капіталізацію у \$ 1,09 трлн при доході \$ 247 млрд і кількості персоналу 137 тис. чоловік [2]. Граничні витрати цифрового бізнесу прагнуть до нуля, в результаті одиниця добробуту створюється меншим числом робітників. Стало простіше почати свою справу: Instagram і WhatsApp не вимагали великих інвестицій при запуску, відбувся розквіт стартапів.

Четверта ТР передбачає гармонізацію та інтеграцію абсолютно різних дисциплін і відкриттів. Розробники працюють над системами, в яких людина, продукти, житло і мікроорганізми взаємодіють між собою. Штучний інтелект присутній вже в безпілотних машинах, дронах, віртуальних помічниках на кшталт сервісу Siri від Apple і програмах для перекладу. Кількість розумних пристроїв в особистій екосистемі людини зростає. Роботи-помічники завжди доступні, реагують на команди, задовольняють запити, допомагають, коли потрібно [2].

Четверта ТР принесе багато вигод. Так, сучасний планшет має обчислювальну потужність, що дорівнює потужності 5 тис. настільних комп'ютерів тридцятирічної давнини. Інтернет і смартфони зробили життя легшим і продуктивнішим: замовити таксі, забронювати готель, купити товари, послухати музику, подивитися фільм, зробити платіж

– тепер все можна зробити дистанційно [2]. Однак новий етап однозначно посилить цифрову нерівність через різні можливості людей щодо доступу до інформації.

Наукові відкриття породжують нові технології. Всі вони стали можливі завдяки цифровізації та ІТ-технологіям. Їх число необмежено. Але експерти виділяють три групи «проривних», які очолюють четверту ТР. Ми зупинимося на двох перших, бо у контексті теми статті вони цікавлять нас найбільше.

Перший напрямок – фізичний. Тут найбільш помітними явищами стануть автономні транспортні засоби, 3D-друк, нові матеріали і доскональні роботи. У міру розвитку датчиків і штучного інтелекту всі транспортні засоби стануть безпілотними, включаючи літаки і кораблі. Дрони, пов'язані з аналітикою даних, будуть поливати рослини і вносити добрива точно і ефективно [2]. Нині існує дві концепції створення об'єктів: складання і віднімання. До сих пір використовувалася друга, коли з заготовки видаляється пошарово зайвий матеріал до отримання бажаної форми. 3D-друк втілює концепцію складання. Фізичні об'єкти створюються з тривимірних цифрових моделей за допомогою нанесення одного шару матеріалу на інший. Машини стануть більш гнучкими: раніше робот програмувався автономно, тепер він зможе отримувати інформацію віддалено через «хмару», і взаємодія людей і роботів стане повсякденним.

Другий напрям розвитку четвертої ТР принципово не відрізняється від основного напрямку третьої ТР, але суттєво змінюється за сферою використання. Цей напрям – інформаційні технології. Один з головних містків, який зв'яже реальний і цифровий світ, – індустріальний Інтернет речей (індустріальний Інтернет, промисловий Інтернет) – концепція побудови інфокомунікаційних інфраструктур, що передбачає підключення до мережі Інтернет будь-яких побутових пристроїв, обладнання, датчиків, сенсорів, автоматизованих систем управління технологічними процесами (АСУ ТП), а також інтеграцію цих елементів між собою, що призводить до формування нових бізнес-моделей при створенні товарів і послуг, а також при їх доставці споживачам.

Вже сьогодні мільярди пристроїв – смартфонів, планшетів і комп'ютерів – пов'язані між собою за допомогою Інтернету. Протягом декількох років їх число перевищить трильйон. Найпоширеніше застосування ІР – віддалений моніторинг. Виробники і покупці можуть відстежувати рух товарів ланцюжком поставки у режимі реального часу. В майбутньому подібні системи моніторингу будуть застосовані для трекінгу переміщення людей [2].

Технології Industry 4.0 нині вже успішно застосовуються в багатьох галузях матеріального виробництва, хоча найбільш перспективними напрямками вважаються електроенергетика, транспорт і логістика, різні галузі машинобудування і харчова промисловість.

Самі виробники бачать цифрове виробництво по-різному, так само змінюються підходи до їх бізнесів. Для когось це застосування нових технологій (Big Data, індустріальний Інтернет речей, «хмарні» рішення, дрони тощо) в окремих областях діяльності, щоб за допомогою ІТ підвищити конкурентоспроможність бізнесу, про повну ж трансформацію бізнесу поки не йдеться. Для таких виробників ІТ – це інструментарій, який допомагає оптимізувати і поліпшити роботу підприємства, і, на відміну від банків, страхових організацій і валютних бірж, модель такого бізнесу кардинально не змінюється.

Для інших виробників очевидно, що, крім цього, застосування технологій Industry 4.0 дозволить підвищити безпеку виробництва та обігу продукції, що може мати велике значення, наприклад, для металургійної та хімічної промисловості.

Зараз зрозуміло одне – масштабне впровадження сучасних інформаційних технологій разом з досягненнями фізики дозволить промисловим підприємствам не тільки зберегти лідерство на ринку, але і перейти на принципово новий рівень розвитку. Певні підприємства будуть впроваджувати технології, що дозволяють робити вимірювання найрізнішого типу за допомогою датчиків і сенсорів, які можуть відстежувати різні параметри технологічного процесу. Інші будуть акцентувати на технологіях передачі

даних – як бездротових, так і провідних, а також на змінах в автоматизованих системах управління технологічними процесами (АСУ ТП) і корпоративних інформаційних системах (КІС), або АСУП – автоматизованих системах управління підприємством.

АСУ ТП – спеціалізоване прикладне програмне забезпечення, призначене для вирішення завдань синхронізації, координації, аналізу й оптимізації випуску продукції в межах будь-якого виробництва. Коли говорять про наскрізну автоматизацію або цифровізацію, мається на увазі, що весь масив оперативної інформації, що стосується виробничих, технологічних та інших процесів, буде доступний в режимі реального часу на самих різних рівнях управління. Більш того, різні алгоритми дозволять відразу ж давати зворотну реакцію. Наприклад, відправляти команду про переналагодження технологічного процесу.

Впровадження на підприємстві технологій «індустріального Інтернету речей» дозволяє нівелювати розрив між АСУ ТП і більш високими в ієрархічному відношенні КІС і поліпшувати таким чином процес управління підприємством. Гармонізація взаємодії різнорівневих систем управління забезпечується можливостями «індустріального Інтернету речей» зі збирання актуальної інформації про роботу кожної ланки виробничого процесу, а також здійсненню прогностичної аналітики. Прогнозування поломок і простоїв, оцінка збільшення (або зниження) потреби в сировині і матеріалах дозволяють поліпшити роботу систем управління ресурсами (ERP). Системи на основі технологій «індустріального Інтернету речей» оцінюють витрати сировини, можуть посылати сигнали безпосередньо ERP-системі постачальника цієї сировини (із запитом про постачання її певного обсягу у визначений час), що дозволяє як постачальнику, так і споживачеві оптимізувати свої структури активів і кадрів. Таким чином, впровадження Industry 4.0 не скасовує існуючі системи автоматизації управління підприємством, а доповнює і дозволяє домогтися більш високої ефективності їх роботи.

Нагадаємо, що класичні цифрові технології продемонстрували насамперед свої можливості для спрощення роботи з клієнтами. Автоматизація процесів обслуговування клієнтів велася і раніше, однак переважно це стосувалося підприємств сфери телекомунікацій, банківського бізнесу, інформаційних технологій – тепер цей процес охоплює і традиційне промислове виробництво.

Сьогодні значимими перешкодами для поширення технологій четвертої ТР в промисловості є: побоювання щодо кібербезпеки і збереження даних, відсутність необхідної інфраструктури, брак кваліфікованих фахівців, слаборозвинене інституційне поле. Оскільки зміни дійсно глобальні як горизонтально, так вертикально, і керівникам підприємств, і головам цілих держав доведеться переосмислити вплив інновацій на економічно-соціальні, суспільні і політичні системи. Щоб керувати інноваціями такого масштабу, потрібна інституційна основа, яка сьогодні відсутня і на національних, і на глобальному рівнях. Важливо також, щоб усі учасники процесу – уряди, громадські інститути, підприємці та виробники, пересічні громадяни – бачили кінцеві вигоди технологій.

Безсумнівно, що саме ті держави, які зуміють забезпечити сприятливе середовище і всю повноту можливостей для розвитку, освоєння і широкого тиражування технологій Industry 4.0, будуть задавати темп на світовому ринку. Без підтримки перетворень і закріплення ініціатив на державному рівні цифровізація окремих підприємств обмежиться лише разовими успішними проектами, що не вчинять істотного впливу на загальне становище соціально-економічної системи країни.

У нашій країні «Концепцію розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки», а також план заходів щодо її реалізації, які Міністерство економічного розвитку розробило разом з провідними експертами ІТ-сфери, затвердили на початку 2018 року. Цей документ являє собою певний «протокол намірів» з орієнтирами для цифрового перетворення економіки України. Він передбачає перехід від економіки сировинного типу до високотехнологічних виробництв, з широким застосуванням інформаційних

технологій і комунікацій. Однак, «..сьогодні близько 35% сільського населення України взагалі не мають доступу до широкопasmового Інтернету. 53% українських шкіл і 99% медичних установ теж не підключені» [5]. За думкою фахівців, виправити цю ситуацію можливо за допомогою проєктів державно-приватного партнерства, наприклад, за кілька років досягти покриття широкопasmового Інтернету в Україні понад 80% [5]. Концепція передбачає, що у найближчі три роки широкопasmовий Інтернет повинен бути на всій території України; має відбутися цифровізація освітніх процесів і стимулювання цифрових трансформацій в системі освіти, медицини, екології, безготівковій економіці, інфраструктурі, транспорті, громадській безпеці тощо: «Успішний досвід Швеції, Кореї, Естонії, Ірландії, Ізраїлю свідчить, що безпосередній ефект від комплексного розвитку цифрової економіки становить 20% ВВП протягом п'яти років. Наш амбітний план до 2021 року завдяки розвитку цифрової економіки – це як мінімум +5% до ВВП. Це абсолютно нова якість життя українців» [5].

На нашу думку, українська Концепція цифровізації передбачає поки реалізацію інновацій третьої технологічної революції, чому, без сумніву, є актуальні об'єктивні причини. Вважаємо, що перехід до інновацій четвертої ТР зараз є передчасним в нашій країні, в першу чергу, через відсутність критичної маси великих промислових виробництв та лідерів, здатних реалізувати завдання Industry 4.0. Проте, готуватися до них потрібно у будь-якому випадку.

Висновки. Четверта ТР унікальна за темпами, розмірністю і системністю трансформацій. Зміни відбуваються в усіх напрямках, і швидкість їх постійно зростає. Двигуном змін у промисловості стали цифровізація, створення мереж, створення кіберфізичних систем. Вони зробили можливим зрощення реального та віртуального світів [2].

Основні прориви у промисловому виробництві майбутнього відбудуться за декількома напрямками інновацій. Один з мегатрендів – зміни фізичного світу. Безпілотні транспортні засоби на суші, в повітрі і воді зроблять переміщення вантажів більш ефективним, 3D-друк дозволить створювати будь-які матеріальні об'єкти. Нові матеріали вирішать проблему їхньої утилізації, заміна людей на роботи на виробництвах стане реальністю. Інформаційні технології – ще один глобальний тренд. Індустріальний Інтернет речей дозволить проводити віддалений моніторинг активів, використовувати ресурси більш ефективно. Люди і організації, підприємства зможуть обмінюватися будь-якими цінностями за допомогою блокчейну, при цьому не потрібні будуть фінансові посередники. Технології програмних платформ будуть зводити покупців і продавців разом, ліквідуючи знову ж таки відповідне посередництво.

Будь-яка технологія має ризики використання, здатна як поліпшити життя, так і погіршити його. Завдяки ефекту програмної платформи цінності можуть опинитися в руках невеликої кількості людей, автоматизація змусить людей втрачати і/або швидко змінювати професії. Глобально четверта ТР може посилити нерівність, що викличе напруженість в суспільстві. Особливе занепокоєння викликають загрози в області безпеки. Смертельні технології стануть доступнішими. Вже сьогодні збройні конфлікти відбуваються не тільки на певній території, а й в кіберпросторі. Він не має фізичних кордонів, в результаті зіткнення інтересів стає глобальним [2].

Однак, можна зробити загальний **висновок**, що, незважаючи на низку труднощів, вже у найближче десятиліття технології Industry 4.0 поширяться практично у всіх галузях світової промисловості. Підприємства, які не застосовують технології Industry 4.0, швидше за все, будуть програвати в глобальній конкуренції як щодо витрат, так і стосовно привабливості своєї продукції для клієнтів.

У будь-якому випадку промисловим підприємствам зараз слід починати з визначення рівня виробничо-технологічної та організаційної зрілості підприємства, тобто оцінки ефективності процесів управління і ступеня готовності інформаційних систем до освоєння цифрових підходів. Це допоможе сформулювати стратегію найважливіших

заходів та спланувати роботи з покрокового впровадження концепції Industry 4.0, починаючи з ретельного вибору пілотного проекту.

Останній момент має принципове значення: підприємствам слід починати впровадження технологій Industry 4.0 з тієї ділянки (можливо, вона буде найпроблемнішим для бізнесу функціональним блоком), де найкращим чином можна реалізувати стратегію «швидких перемог» з метою оцінки можливостей цієї концепції. На цьому напрямку необхідно сконцентрувати певні ресурси і зусилля підприємств, як технічні, так і інтелектуальні, щоб гарантовано отримати результат. Після того як підприємства отримують наочні докази того, що цифровізація чи інші технології Industry 4.0 несуть безперечну вигоду, сфера охоплених нею зон на підприємствах стрімко розширюється.

Список використаних джерел:

1. Ильиных Л.В. Как современные цифровые технологии меняют отрасль? / Л.В. Ильиных // Вестник химической промышленности [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://vestkhimprom.ru/posts/kak-sovremennye-tsifrovye-tehnologii-menyayut-otrasl>.
2. Schwab K. The 4th Industrial Revolution: What It Means, How to Respond [Electronic resource]/ K. Schwab. – Mode of access: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond>.
3. Индустрия 4.0: цифровая трансформация промышленного предприятия. Круглый стол [Электронный ресурс] // Rational Enterprise Management. – № 3-4. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: http://www.remmag.ru/upload_data/files/2017-0304/RT.pdf.
4. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies/ E. Brynjolfsson, A. McAfee. – New York: W. W. Norton & Company, 2014. – 306 p.
5. Україна переходить на цифрову економіку і суспільство. Що це означає? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.tsn.ua/groshi/ukraina-perehodit-na-cifrovuyu-ekonomiku-i-obschestvo-cto-eto-oznachaet-1087940.html>.

References:

1. Ilinykh L.V. "How do modern digital technologies change the industry?", ["Kak sovremennye cifrovye tehnologii menjajut otrasl'?"], L.V. Ilinykh, Bulletin of the chemical industry [electronic resource]. - available at: <http://vestkhimprom.ru/posts/kak-sovremennye-tsifrovye-tehnologii-menyayut-otrasl>.
2. Schwab K. "The 4th Industrial Revolution: What It Means", [electronic resource], K. Schwab, available at: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond>.
3. "Industry 4.0: digital transformation of an industrial enterprise. Roundtable", ["Industrija 4.0: cifrovaja transformacija promyshlennogo predpriyatija. Kruglyj stol"], [electronic resource], Rational Enterprise Management, No. 3-4, 2017, available at: http://www.remmag.ru/upload_data/files/2017-0304/RT.pdf.
4. Brynjolfsson E., McAfee A. (2014), "The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies", E. Brynjolfsson, A. McAfee, New York, W.W. Norton & Company, 306 p.
5. "Ukraine to switch to digital economy and organization. What does it mean?", ["Ukraine perehodit' na cifrovu ekonomiku i suspil'stvo. Shho ce oznachaet?"], [electronic resource], available at: <https://ru.tsn.ua/groshi/ukraina-perehodit-na-cifrovuyu-ekonomiku-i-obschestvo-cto-eto-oznachaet-1087940.html>.

Keywords: innovations, information technologies, Industry 4.0, industrial enterprises.

Ключові слова: інновації, інформаційні технології, четверта технологічна революція, промислові підприємства.

Ключевые слова: инновации, информационные технологии, четвертая технологическая революция, промышленные предприятия.

Рецензент: Рогоза Микола Єгорович, д.е.н., професор, зав. кафедри економіки підприємства та економічної кібернетики, ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі"

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7497859>

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Відправляючи публікацію до наукового фахового видання «Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності», автор підтверджує, що має всі права на неї і згоду співавторів на публікацію, а також надає право видавцеві збірника «Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності» на оприлюднення цих матеріалів у друкованому та електронному вигляді, розуміючи незворотність такої публікації і відмовляючись від претензій про можливі потреби відкликання такої публікації і відсутності технічної можливості у видавця. З моменту подачі публікації редактору збірника внесення будь-яких змін і доповнень неможливо. Якщо публікація надійде пізніше опублікованих граничних строків подання публікацій, редактор має право перенести її публікації в наступний випуск збірника. Сплачений внесок за інформаційно – аналітичне забезпечення наукової діяльності поверненню не підлягає. Для вирішення спірних питань щодо граничних термінів публікації встановлюється строк в 365 календарних днів для опублікування матеріалів видавцем після їх надходження від автора. Тільки недотримання видавцем цього терміну надає автору право вимагати повернення реєстраційного внеску. Ненадання автором матеріалів для публікації не є підставою для повернення внеску за інформаційно – аналітичне забезпечення наукової діяльності. Усі матеріали та звернення, направлені із зареєстрованої в цій формі адреси електронної пошти автора, визнаються видавцем як такі, що були спрямовані від імені автора, не вимагають особистого підпису автора і можуть бути прийняті до уваги або виконання з моменту їх надходження на адресу видавця.

При подачі статті до збірника автор (автори) підтверджує її відповідність всім встановленим вимогам, зазначеним нижче: автор підтверджує, що стаття раніше не була опублікована і не посилалася на розгляд редакціям інших журналів чи збірників; автор (автори) підтверджує, що ця стаття є особистим напрацюванням; виключно автор несе відповідальність за зміст статті в сфері охорони авторського права і суміжних прав відповідно до законодавства України.

Редакція збірника здійснює офіційну перевірку наданих авторами матеріалів на наявність плагіату. Редакція здійснює *перевірку на плагіат системою Unicheck: <https://corp.unicheck.com>*.

Редакція збірника не несе відповідальність за авторство статей, які надруковані на його сторінках. Спори і проблеми у сфері авторського права, які виникають у зв'язку з матеріалами, які опубліковані на сторінках збірника наукових праць, вирішуються шляхом прямих переговорів між авторами, або третіми особами та авторами. Редакція збірника не втручається в конфлікт інтересів і не несе відповідальність за дії авторів. Якщо спір або проблемні питання у сфері авторського права не можуть бути врегульовані мирним шляхом, автори вирішують їх відповідно до законодавства України.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

В СТРУКТУРІ СТАТТІ МАЮТЬ БУТИ ВІДОБРАЖЕНІ **ОБОВ'ЯЗКОВІ ЕЛЕМЕНТИ** ЗГІДНО З ВИМОГАМИ МОН УКРАЇНИ ДО НАУКОВИХ СТАТЕЙ (Постанова Президії ВАК України від 15.01.2003р. № 7-05 / 1) та методології оцінки **Index Copernicus**.

При підготовці матеріалів для публікації редакційна колегія збірника просить авторів **дотримуватися наступних вимог:**

індекс УДК (на початку з лівого боку);

назва статті (по центру, ПРОПИСНИМИ, напівжирним);

ID ORCID автора (<https://orcid.org/signin>)

дані про автора на мові оригінала статті та англійською мовою (нижче під заголовком з лівого боку) – **прізвище, ім'я та по батькові** (повністю в називному відмінку, напівжирним); науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи (без скорочень);

анотації англійською, українською, та російською мовами в такому порядку й вигляді: **прізвище, ім'я та по батькові автора** (виділити напівжирним); **назва статті** (виділити напівжирним); **текст анотації (200 - 250 слів** за методологією оцінки **Index Copernicus** і в структурованому вигляді, тобто відображати структуру статті); (У відповідності до Наказу МОН України від 06.02.2018 року № 148/31600 "Про порядок формування Переліку наукових фахових видань України, в анотації до статті необхідно виділяти характер статті. Тобто, якщо стаття не містить нових наукових результатів, необхідно зазначити що стаття має оглядовий чи науково - методичний характер.)

постанова проблеми (у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями);

аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор;

виділення невирішеної проблеми, котрим присвячується стаття;

мета статті;

виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; **висновки** та (або) **пропозиції** в даному напрямку.

список використаних джерел, оформлений відповідно до стандартів (ГОСТ 7.1-84, ДСТУ 3582-97, ГОСТ 7.12-93). Список літератури повинен бути представлений в послідовному порядку (за згадуванням у тексті).

ключові слова (5-11 слів) на українській, російській та англійській мовах (ключові слова не повинні повторювати назву статті).

Ø **обсяг статті**, у тому числі зі списком використаних джерел, таблицями, схемами, анотаціями тощо не повинен перевищувати **12 сторінок** (ф. А4); сторінки не пронумеровані;

Ø **текст** повинен бути набраний шрифтом Times New Roman, 12 кеглем через 1,5 інтервали; поля: верхнє - 2 см, нижнє - 2 см, ліве - 3 см, праве - 1,5 см; абзацний відступ - 1,25 см.

Ø **виноски та примітки** повинні відповідати наступним вимогам: зноски на джерела оформлюються за правилами бібліографічного опису літератури (у квадратних дужках номер джерела з посиланням на сторінку, наприклад [7, С. 11]);

Ø **ілюстративний матеріал** повинен відповідати наступним вимогам: графіки та діаграми повинні бути зроблені в Microsoft Excel; формули мають бути належним чином оформлені в Math Type 6.0 або Microsoft Equation, малюнки повинні бути згруповані;

Редакційна колегія може скорочувати й редагувати матеріал!

ДЯКУЄМО ЗА ТОЧНУ І ПОВНУ ІНФОРМАЦІЮ!

CONTENT / ЗМІСТ/СОДЕРЖАНИЕ:

<i>V. Voloshyn, Anticipated and real risks in block-chain technologies.</i>	6
<i>Волошин В. С. Ожидаемые и реальные риски в блокчейн-технологиях.</i>	6
<i>I. Perevozova, A. Ustenko, O. Malynka, O. Morozova. Conceptual model of strategic management process of the international economic performance system of an enterprise.</i>	15
<i>Перевозова І. В., Устенко А. О., Малинка О. Я., Морозова О. С. Концептуальна модель процесу стратегічного управління системою зовнішньоекономічної діяльності підприємства.</i>	15
<i>P. Korenyuk, Tax regulation and environmental entrepreneurship in the context of innovative approaches.</i>	22
<i>Коренюк П. І. Податкове регулювання та екологічне підприємництво у контексті інноваційних підходів.</i>	22
<i>Matatova L. The state of investment activity of Ukraine in the conditions of globalization.</i>	30
<i>Маматова Лейла Шаміліївна. Стан інвестиційної діяльності України в умовах глобалізації.</i>	30
<i>O. Zinchenko, Conceptual approaches to the assessment of the image of territories in the context of the prospects for regional development.</i>	41
<i>Зінченко О.А. Концептуальні підходи до оцінки іміджу територій в контексті перспектив регіонального розвитку.</i>	41
<i>Iryna Perevozova. Application of the latest information technologies in the control system as a metasystem of management by an industrial enterprise.</i>	50
<i>Перевозова І.В. Застосування новітніх інформаційних технологій в системі контролінгу як метасистеми управління промисловим підприємством.</i>	50
<i>O.Piatykor, M. Zhytkin, Formalization of japanese candlestick patterns taking into account features of foreign exchange markets.</i>	55
<i>Пятікор Е. Е., Жилкин М. С. Формалізація паттернів японських свечей з урахуванням особливостей валютних ринків.</i>	55
<i>M. Kravchenko, V. Pohorelov. Introduction of foreign experience in managing the development of intellectual capital of civil servants.</i>	63
<i>Кравченко М.С., Погорелов В. М. Запровадження закордонного досвіду управління розвитком інтелектуального капіталу державних службовців.</i>	63
<i>P. Soloshenko, B. Fedyanin, Theoretical - methodological approaches to the quality management of industrial products.</i>	68
<i>Солошенко П. В., Федянін Б.С. Теоретико – методологічні підходи щодо управління якістю продукції промислового підприємства.</i>	68
<i>E. Nyemkova, O. Orlova, Factors of Cloud Solutions Choice for ERP-Systems of Industrial Enterprises.</i>	75

<i>О.Нємкова, О.Орлова. Фактори вибору хмарних рішень для ERP-систем промислових підприємств.</i>	<i>75</i>
<i>R. Tulchinsky. Increasing innovational culture of regions in the conditions of new regionalism. ..</i>	<i>82</i>
<i>Тулччинський Р. Підвищення інноваційної культури регіонів в умовах становлення нового регіоналізму.</i>	<i>82</i>
<i>Yu. Kovalenko, Management tools and technologies for the development of regional information management.....</i>	<i>89</i>
<i>Коваленко Ю. О. Управлінські інструменти та технології розвитку регіонального інформаційного менеджменту.....</i>	<i>89</i>
<i>L. Goroshkova, V. Volkov, R. Karbivnychy, Cluster-logistical approach in management of territorial communities.....</i>	<i>97</i>
<i>Горошкова Л.А., Волков В.П., Карбівничий Р.А. Кластерно-логістичний підхід в управлінні територіальними громадами.....</i>	<i>97</i>
<i>L. Goroshkova, V. Volkov, I. Karbivnychy, Financial leverages as mechanisms of management decentralizing resources.....</i>	<i>106</i>
<i>Горошкова Л.А., Волков В.П., Карбівничий І.О. Фінансові важелі як механізми управління децентралізованими ресурсами.....</i>	<i>106</i>
<i>V. Gonchar, P. Burak, Research of threats and risks of economic security of Ukraine</i>	<i>117</i>
<i>Гончар В.В., Бурак П.В. Дослідження загроз та ризиків економічної безпеки України</i>	<i>117</i>
<i>A. Lyhonosova, A. Shabalina, Organization and ways to improve accounting of incomes of the budgetary institution.....</i>	<i>124</i>
<i>Ліхоносова Г. С., Шабаліна Г.В. Організація та шляхи вдосконалення обліку доходів бюджетної установи.</i>	<i>124</i>
<i>S. Apalkov, Influence of the world market of alternative finance on the development of small and medium businesses (SMEs).....</i>	<i>129</i>
<i>Апальков С. С. Вплив світового ринку альтернативного фінансування на розвиток малого та середнього бізнесу</i>	<i>129</i>
<i>O. Kalinin, H. Prysiashna, Analysis of «event marketing» investment attractive.....</i>	<i>136</i>
<i>Калінін О. В., Присяжна Г. А. Аналіз інвестиційної привабливості «event marketing».</i>	<i>136</i>
<i>N. Terentva, Formation of sales strategy using the matrix Shell / Dpm for engineering enterprises of Zaporizhzhya region.</i>	<i>144</i>
<i>Терент'єва Н.В. Формування збутової стратегії за допомогою матриці Shell/Dpm для машинобудівних підприємств запорізької області.....</i>	<i>144</i>
<i>S. Kolyadenko, Marketing approach to forming the region image: modern tools and actual tasks.</i>	<i>152</i>
<i>Коляденко С.В. Маркетинговий підхід до формування іміджу регіону: сучасні інструменти та актуальні завдання.....</i>	<i>152</i>
<i>L. Mamatova, H. Andrusenko, Corporate and strategic management as a factor for ensuring sustainable development of the enterprise.....</i>	<i>158</i>

<i>Маматова Л.Ш., Андрусенко Г.М. Корпоративне та стратегічне управління як фактор забезпечення сталого розвитку підприємства.</i>	<i>158</i>
<i>A. Kurovska , A. Ritskaya, Implementation of the controlling system in the management of procurement groups.....</i>	<i>164</i>
<i>Куровска А.А., Рицька А.О. Впровадження системи контролінгу в управління закупівельними групами.</i>	<i>164</i>
<i>G. Shvets, Theoretical and methodological principles of management of socio-psychological climate of staff members of an enterprise.....</i>	<i>174</i>
<i>Швець Г.О. Теоретико-методологічні засади управління соціально-психологічним кліматом трудового колективу на підприємстві.....</i>	<i>174</i>
<i>S. Belous-Sergeeva. System integration of total quality management (TQM) in pharmaceutical companies.</i>	<i>182</i>
<i>Білоус-Сергєєва С. О. Впровадження системи загального управління якістю (TQM) на фармацевтичних підприємствах.....</i>	<i>182</i>
<i>O. Khadzhyanova, I. Adamovska, The role of a quality management system in enterprises in increasing their competitiveness.....</i>	<i>188</i>
<i>Хаджинова О.В., Адамовська І.Р. Роль впровадження системи менеджменту якості на підприємствах на підвищення їх конкурентоспроможності.</i>	<i>188</i>
<i>A. Kostenko, State regulation of entrepreneurial business issues.</i>	<i>194</i>
<i>Костенко О.О. Проблеми державного регулювання підприємницької діяльності... 194</i>	
<i>Kuznetsova Y.V., Mikhinty P.O.A. The modern state and prospects of development of legislative base of Ukraine in the sphere of copyright and related rights.</i>	<i>202</i>
<i>Кузнецова Ю.В., Мехінті П.О.А. Сучасний стан і перспективи розвитку законодавчої бази України в сфері авторського права і суміжних прав 202</i>	
<i>S. Bessonova, A. Bessonova, Actual problems of Ukraine in the area of intellectual property. 209</i>	
<i>Бессонова А.В., Бессонова С.І. Актуальні проблеми України у сфері інтелектуальної власності..... 209</i>	
<i>R. Ustynov, Organizational fundamentals of management of organizational culture of the enterprise.</i>	<i>214</i>
<i>Устинов Р.Г. Організаційні засади управління організаційною культурою підприємства.</i>	<i>214</i>
<i>O.Yakusheva, Inter-regional communication as a factor of the growth of the economy 221</i>	
<i>Якушева О.В. Міжрегіональний взаємозв'язок як фактор зростання економіки..... 221</i>	
<i>H. Maslova. The research of composition elements of innovative infrastructure.</i>	<i>227</i>
<i>Маслова Г.В. Дослідження складових елементів інноваційної інфраструктури..... 227</i>	
<i>M. Kalnitskaya, Evaluation of the development of international hotel chains in the process of formation of organizational and cultural resources of the international tourism business.</i>	<i>234</i>
<i>Кальницька Марина Олександрівна. Оцінка стану розвитку міжнародних готельних мереж в процесі формування організаційно-культурних ресурсів міжнародного туристичного бізнесу.</i>	<i>234</i>

<i>O. Cherep, Improvement of the Innovative Activity Economic Mechanism of Industrial Enterprises.....</i>	<i>242</i>
<i>Череп О.Г. Удосконалення економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств</i>	<i>242</i>
<i>L. Omelchenko, T. Kravchenko. Syndicated crediting as innovative financial instrument for the commercial banks of Ukraine.....</i>	<i>249</i>
<i>Омельченко Л.С., Кравченко Т.Д. Синдиковане кредитування як інноваційний фінансовий інструмент для комерційних банків України</i>	<i>249</i>
<i>V. Zusin, Ethics and etiquette of businessman.....</i>	<i>256</i>
<i>Зусин В.Я. Этика и этикет бизнесмена.</i>	<i>256</i>
<i>S. Lanska, The Improving the System of Professional Development of Personnel at Work is an Leading Component of the Strategic Development of the Enterprise.</i>	<i>260</i>
<i>Ланська С.П. Удосконалення системи професійного розвитку персоналу на виробництві – провідна компонента стратегічного розвитку підприємства.</i>	<i>260</i>
<i>P. Koreniuk, A. Kishchenko, Strategic management of personnel of the chemical enterprise in the context of marketing politics.</i>	<i>268</i>
<i>Коренюк П. І., Кіщенко А. Ю. Стратегічне управління персоналом хімічного підприємства в контексті маркетингової політики.....</i>	<i>268</i>
<i>Y.Kusakova, L. Khudoliei, Mechanisms to stimulate innovation at the regional level.....</i>	<i>276</i>
<i>Кусакова Ю. О., Худолей Л. В. Механізми стимулювання інноваційної діяльності на рівні регіону.....</i>	<i>276</i>
<i>M. Makarova, The impact of innovative information technologies on the activity of industrial enterprises in the conditions of Industry 4.0.</i>	<i>286</i>
<i>Макарова М.В. Вплив інноваційних інформаційних технологій на діяльність промислових підприємств в умовах Industry 4.0.</i>	<i>286</i>
<i>Information for Authors / Інформація для авторів.....</i>	<i>294</i>

Підписано до друку 31.05.2018 року Формат 60x90/8. Папір типографський.
Офсетний друк. Умовн. друк. арк. 25,66 Тираж 150 прим. Замовлення №

Видавництво ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Адреса редакції збірника:

ДВНЗ «ПДТУ», к. 175, вул. Університетська, 7, м. Маріуполь, Донецька обл., 87555, Україна

Address:

PSTU, vul. Universytetska, 7, Mariupol, Donetsk Oblast, 87555, Ukraine